

Část třetí. Obchodní závazkové vztahy

Třetí část obchodního zákoníku obsahuje speciální úpravu obchodních závazkových vztahů. Vymezení obchodních závazkových vztahů pro potřebu obchodního zákoníku obsahují § 261 a 262. (Dlužno podotknout, že pojem obchodních transakcí ve smyslu předpisů Evropských společenství není totožný, je ještě širší – srov. komentář k § 369a). Úprava obchodních závazkových vztahů v obchodním zákoníku není úplnou úpravou, která by pro obchodní závazkové vztahy vylučovala úpravu závazkových vztahů občanského zákoníku jako celek, v něčem ji doplňuje, v něčem upravuje odchylky, přičemž relativně komplexní jsou jen některé její dílčí části, obsahující úplnou úpravu některých otázek, resp. institutů. V obecné části, vztahující se na obchodní závazkové vztahy, jde z valné části o doplnění určitých ustanovení k úpravě občanského zákoníku a o speciální úpravu odchylnou od jednotlivých ustanovení občanského zákoníku. Komplexní je úprava některých institutů v obecné úpravě závazkových vztahů a pak úprava jednotlivých typů obchodních smluv a v tomto rozsahu, tedy pro tyto instituty a pro tyto smlouvy, nelze použít úpravu danou občanským zákoníkem pro tento institut a pro ji upravený typ stejného označení (např. pokud jde o kupní smlouvu, o smlouvu o dílo). I zde platí ovšem obecná úprava občanského zákoníku v tom, v čem obchodní zákoník nemá úpravu vlastní. Zásadně tedy pro obchodní závazkové vztahy platí úprava občanského zákoníku se změnami a doplňky danými speciální úpravou obchodního zákoníku. Rozsah speciální úpravy je celkově značný, rozvržení je však různé, takže u některých otázek jde jen o velmi malý rozsah speciální úpravy, zatímco některé otázky jsou upraveny speciálně celé (v dílčím celku). Tak obecná ustanovení o závazkových vztazích a obsahu závazků občanského zákoníku v § 488 až 498 platí též pro obchodní vztahy, ale i zde je několik významných specifik odchylujících se od § 491 odst. 3 a vylučujících úpravu § 496 a 497. Některé otázky (dílčí instituty) jsou upraveny v obchodním zákoníku pro praxi komplexně (např. z obecných ustanovení úprava ručení, promlčení a náhrady škody za porušení obchodního závazku a pak zvláštní úprava pro jednotlivé typy obchodních smluv) a v tomto rozsahu je tedy úprava občanského zákoníku vyloučena.

I když principy soukromoprávní úpravy závazkových vztahů jsou jednotné, jsou specifika závazkových vztahů upravená obchodním zákoníkem významná a mají značný dosah. Proto hned první paragraf této části vymezuje, které vztahy jsou obchodními závazkovými vztahy ve smyslu obchodního zákoníku a pro které tudíž platí úprava obchodního zákoníku. Toto vymezení v zásadě odpovídá obecnému chápání obchodů a obchodních vztahů, ale přesto se vymezení obchodních závazkových vztahů pro účely obchodního zákoníku nekryje přesně s ekonomickým chápáním obchodních vztahů, neboť při vymezení, které pro tento účel musí být přesné, byla uplatněna i některá další hlediska, jako požadavek jednotnosti úpravy vztahů určitého druhu, z určitých smluv, podle převažujícího charakteru. V důsledku toho tzv. absolutní obchody v něčem, resp. v některých konkrétních případech, překračují vlastní ekonomický obchodní vztah.

Úprava obchodního zákoníku a pak poměru občanského a obchodního zákoníku vychází z toho, že zvláštní povaha vztahu odůvodňuje speciální úpravu v obchodním zákoníku a naopak, speciální úprava se nemá vztahovat na ty vztahy, u nichž to jejich povaha neodůvodňuje. Protože subjektivní hodnocení a názory na to, co považovat za obchodní vztah, mohou být různé, obchodní zákoník určuje, co je zahrnuto pod pojem obchodního závazkového vztahu, který se řídí úpravou obchodního zákoníku. Avšak pokud je jednou ze stran obchodního závazkového vztahu nepodnikatel (tak zejména u absolutních obchodů a ve vztahu podléhajícího úpravě obchodního zákoníku dohodou), platí úprava obchodního zákoníku s tím, že je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem, použijí se ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních

právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele a smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z daného obchodního vztahu podle občanského zákoníku a na její společné závazky se použijí ustanovení občanského zákoníku. V těchto případech tedy dochází k tomu, že právní režim je pro strany obchodního závazku v určitém rozsahu různý, tedy že pro nepodnikatele sice platí režim obchodního zákoníku, ale s výše uvedenými odchylkami.

Základním, obecným předpisem pro celou oblast soukromoprávních vztahů je tedy občanský zákoník (s výjimkou pracovněprávních vztahů, kde platí zákoník práce nezávislý na občanském zákoníku). Pro oblast obchodních vztahů je pak ve vztahu k této úpravě dána jako speciální úprava obchodního zákoníku. Ta ale má pro tyto vztahy opět charakter obecné úpravy. K úpravě závazkových vztahů obchodním zákoníkem, která platí pro tyto vztahy, tedy v tomto stupni jako obecná, jsou dále (v dalším stupni) speciální úpravy. Tak pro obchody s cennými papíry úprava zákona o cenných papírech, pro obchodování s nimi a postavení obchodníka s cennými papíry a jeho činnost zákon o podnikání na kapitálovém trhu, pro zadávání veřejných zakázek zvláštní zákon o jejich zadávání.

Hlava první. Obecná ustanovení

Díl první. Předmět právní úpravy a její povaha

§ 261 [Předmět úpravy]

(1) Tato část zákona upravuje závazkové vztahy mezi podnikateli, jestliže při jejich vzniku je zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti.

(2) Touto částí zákona se řídí rovněž závazkové vztahy mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, jestliže se týkají zabezpečování veřejných potřeb. K tomuto účelu se za stát považují i státní organizace, jež nejsou podnikateli, při uzavírání smluv, z jejichž obsahu vyplývá, že jejich obsahem je uspokojování veřejných potřeb.

(3) Touto částí zákona se řídí bez ohledu na povahu účastníků závazkové vztahy

a) mezi zakladateli obchodních společností, mezi společníkem a obchodní společností, jakož i mezi společníky navzájem, pokud jde o vztahy týkající se účasti na společnosti, jakož i vztahy ze smluv, jimiž se převádí podíl společníka,

b) mezi zakladateli družstva a mezi členem a družstvem, jakož i mezi členy družstva navzájem, pokud vyplývají z členského vztahu v družstvu, jakož i ze smluv o převodu členských práv a povinností,

c) z burzovních obchodů a jejich zprostředkování (§ 642) a dále z úplatných smluv týkajících se cenných papírů,

d) ze smlouvy o prodeji podniku nebo jeho částí (§ 476), smlouvy o nájmu podniku (§ 488b), zástavní právo k obchodnímu podílu (§ 117a), smlouvy o úvěru (§ 497), smlouvy o kontrolní činnosti (§ 591), smlouvy zasilatelské (§ 601), smlouvy o provozu dopravního prostředku (§ 638), smlouvy o tichém společenství (§ 673), smlouvy o otevření akreditivu (§ 682), smlouvy o inkasu (§ 692), smlouvy o bankovním uložení věci (§ 700), smlouvy o běžném účtu (§ 708) a smlouvy o vkladovém účtu (§ 716),

e) z bankovní záruky (§ 313), z cestovního šeku (§ 720) a smluv o odškodnění (§ 725),

f) mezi společností nebo družstvem a osobou, která je statutárním orgánem nebo jiným orgánem nebo jeho členem,

g) mezi zakladateli a správcem vkladu,

h) z finančního zajištění (§ 323a).

(4) Touto částí zákona se řídí i vztahy vzniklé při zajištění plnění závazků v závazkových vztazích, jež se řídí touto částí zákona podle předchozích odstavců a zástavní právo k cenným papírům v rozsahu stanoveném zvláštním zákonem.

(5) Při použití této části zákona podle odstavců 1 a 2 je rozhodující povaha účastníků při vzniku závazkového vztahu.

(6) Smlouvy mezi osobami uvedenými v odstavcích 1 a 2, které nejsou upraveny v hlavě II této části zákona a jsou upraveny jako smluvní typ v občanském zákoníku, se řídí příslušnými ustanoveními o tomto smluvním typu v občanském zákoníku a obchodním zákoníkem. Směnná smlouva související s podnikáním stran se však řídí tímto zákonem a použijí se na ni přiměřeně ustanovení tohoto zákona o kupní smlouvě; při plnění závazku dodat zboží má každá ze stran postavení prodávajícího a při převzetí zboží postavení kupujícího.

(7) Pojistná smlouva se řídí občanským zákoníkem a zvláštními zákony.

Související ustanovení: § 1, 2, 263, § 297 n., § 313 n., § 369a, § 409 n., § 476 n., § 489 n., § 497 n., § 508 n., § 516 n., § 527 n., § 536 n., § 566 n., § 577 n., § 591 n., § 601 n., § 610 n.,

§ 630 n., § 638 n., § 642 n., § 652 n., § 673 n., § 682 n., § 692 n., § 700 n., § 708 n., § 720 n., § 725 n., § 745 n., § 750 n.

Související předpisy: zák. č. 105/1990 Sb., v novelizovaném znění; § 21, § 588 n. pokud jde o prodej a koupi nemovitostí, § 628 n., § 657 n., § 659, § 663 n., § 720, § 724 n., § 754 n., § 760 n., § 778 n., § 788 n. pokud jde o vztahy ze smluv uzavřených do 1. 1. 2005, § 829 n. ObčZ; zák. č. 591/1992 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 229/1992 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 116/1990 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 40/2004 Sb.; zák. č. 77/1997 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 128/2000 Sb.; zák. č. 218/2000 Sb.; zák. č. 37/2004 Sb.; zák. č. 38/2004 Sb.; zák. č. 256/2004 Sb.

Z literatury: *Bejček, J.* Změny v typologii obchodních závazků. Obchodní právo, 2003, č. 3; *Pliva S.* Obchodní závazky po novele obchodního zákoníku. Právo a podnikání, 2001, č. 3; *Tomsa, M.* Obchodní závazkové vztahy a občanský a obchodní zákoník po novele. Obchodní právo, 2001, č. 4

Obchodní charakter závazkového vztahu podle úpravy obchodního zákoníku vyplývá buď z toho, že jde o vztah mezi podnikateli (obchodníky) při jejich podnikání, nebo mezi podnikatelem při jeho podnikání a státem nebo samosprávnou územní jednotkou při zabezpečování veřejných potřeb, popřípadě státní organizací, na kterou bylo zabezpečení veřejných potřeb státem přeneseno (relativní obchody), nebo z povahy věci samé – z povahy určitých typicky obchodních nebo jiných podnikatelských jednání, z určitých smluv, kterým byl na základě jejich povahy tento charakter přiznán (absolutní obchody).

Za prvé tedy jde, jak vymezuje odstavec 1, o závazkové vztahy mezi podnikateli, které vznikají při jejich podnikatelské činnosti, tj. vztahy v rámci jejich podnikatelské činnosti nebo které k ní mají přímý vztah. Ze slova „týkající se“ vyplývá, že nejde jen o závazky, jimiž se bezprostředně realizuje zapsaný předmět podnikání podnikatelů, kteří jsou účastníky tohoto vztahu, ale i o závazky, které s jejich podnikáním souvisejí, tedy které jsou uzavírány ve vazbě na podnikání těch podnikatelů, kteří dané smlouvy uzavírají. Obchodními jsou tyto vztahy, i když konkrétní úprava vztahující se na ně není obsažena v obchodním zákoníku, ale v občanském zákoníku nebo zvláštním předpisu (např. nájem nebytových místností pro podnikání), a v tom, co není upraveno speciální úpravou, pak pro ně platí úprava obchodního zákoníku. Podnikateli jsou osoby uvedené v § 2 odst. 2. Jde-li o zahraniční osoby (podnikatele se sídlem nebo místem podnikání v zahraničí, kteří nemají v České republice podnik ani organizační složku, jejímž prostřednictvím by tu vyvíjeli svou podnikatelskou činnost), které uzavírají obchody s podnikateli z České republiky, jsou podle § 23 podnikateli ty, které mají právo podnikat v zahraničí. Úprava obchodního zákoníku platí pro tyto obchodní závazkové vztahy, jestliže se řídí právem České republiky. Vlastní podnikání zahraničních osob na území České republiky je pak upraveno v hlavě druhé první části. Rozhodující je povaha účastníků při vzniku závazkového vztahu, případná změna tohoto charakteru tedy neznamená změnu právního režimu, ale podle obecných principů režim zůstává zachován. Podmínka, že musí jít o vztahy týkající se podnikání, je nutná – i podnikatel si může opatřovat věci pro svou osobní potřebu, resp. pro jinou než podnikatelskou činnost, a pak nejde o vztah, který má obchodní charakter a není důvod, aby pro něj platila speciální úprava. Takový vztah se řídí v plném rozsahu úpravou občanského zákoníku. Protože jde o určení právního režimu, musí být oběma stranám známo, že jde o vztah týkající se podnikatelské činnosti, každá ze stran musí vědět, že její partner je a vystupuje jako podnikatel. Zpravidla bude splnění tohoto předpokladu z jednání zřejmé a nebudou o tom pochyby. V případech, kdy druhé straně nebude zřejmé, že jde o podnikatele a že se smlouva týká jeho podnikání – např. při menším nákupu věcí, které mohou sloužit pro osobní potřebu, ale také mohou sloužit pro podnikání, a ten, kdo nakupuje, nedá najevo, že jde o nákup pro jeho podnikání – nepůjde o obchodní závazkový vztah.

Pokud jde o vztahy mezi podnikatelem a státem nebo samosprávnou územní jednotkou, popřípadě státní organizací, je podmínkou, že jde o zajištění veřejných potřeb. Pokud by nebyla splněna, nešlo by o vztah podřízený režimu obchodního zákoníku. Veřejnou potřebou bude nejen potřeba týkající se všech občanů, ale i potřeba, na níž je zájem z hlediska určité územní oblasti (která se nemusí krýt s určitým krajem) nebo obce, potřeby v určitých věcných oblastech a úsecích, na kterých je obecně uznáván zájem. Půjde o zájmy v oblasti hospodářské, zdravotnictví, životního prostředí, sociální, kulturní, zajišťované státem. Typicky půjde o akce zajišťované veřejnými zakázkami, např. stavby státních nemocnic, škol, komunikací, a to i místních, zajišťování potřeb škol a státních nemocnic, ale dále podle převažujících názorů např. i o provádění správy domů ve vlastnictví obce. K tomu je ale třeba poznamenat, že nově, pro smlouvy uzavřené od 1. 1. 2005 platí ustanovení § 369a o splatnosti ceny za úplatné dodávky zboží a služeb a úroku z prodlení se zaplacením ceny u těchto dodávek, jde-li o tyto subjekty, resp. všechny veřejnoprávní korporace a státní příspěvkové organizace, vždy, i když jde o uspokojování jejich vlastních potřeb, tedy bez omezujících podmínky dané v § 261 odst. 2 – srov. komentář k § 369a. V tomto rozsahu tedy úprava obchodního zákoníku překračuje základní vymezení obchodního závazkového vztahu.

Druhou skupinu tvoří případy, kdy obchodní charakter vyplývá z podstaty daného vztahu, resp. z povahy smlouvy. Lze je podle jejich charakteru rozdělit do 4 podskupin.

V první jsou to vzájemné vztahy zakladatelů obchodních společností, vztahy mezi společníky a společností i mezi společníky navzájem, pokud se týkají jejich účasti na společnosti a dále ze smluv, jimiž se převádí podíl společníka. Obdobně jde o vztahy mezi zakladateli družstva a družstvem, vztahy mezi členy družstva a družstvem i mezi členy družstva navzájem, pokud vyplývají z členského vztahu v družstvu a ze smluv o převodu členských práv a povinností. Rovněž jde o vztahy mezi zakladateli a správcem vkladu. Dále jde o vztahy mezi společností nebo družstvem a osobou, která je statutárním orgánem nebo jiným orgánem nebo jeho členem. V tom jde o vztahy osob, pro něž není stanoven předpoklad, že samy jsou podnikateli (společníkem obchodní společnosti sice může být podnikatel, ale nemusí to být podnikatel a není to pro postavení a charakter společníka určující a významné), podnikatelem je vždycky obchodní společnost a společník se různým způsobem a v různém rozsahu podle typu společnosti podílí na jejím řízení a na dosažených výsledcích. Obdobně člen družstva nemusí být a zpravidla nebývá podnikatelem, stejně tak nemusí být podnikatelem osoba, která je statutárním nebo jiným orgánem nebo jeho členem). Jde o vztahy, kterým zákon přiznává obchodní charakter, tak jak to odpovídá obecnému povědomí.

Za druhé jsou to vztahy týkající se cenných papírů, pokud mají úplatný charakter (tedy pokud nejde o darování). Výslovně jsou uvedeny burzovní obchody a jejich zprostředkování (tedy jak obchodů na burze cenných papírů, tak na komoditních burzách). Stejně tomu bude i u obchodů na jiném regulovaném trhu cenných papírů, jak jej upravuje zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Obchodní charakter je tu zřejmý.

Za třetí půjde i o vztahy z některých jiných smluv než z úplatných smluv týkajících se cenných papírů a z burzovních obchodů. Zde již není obecné vymezení jako u obchodů s cennými papíry, tyto smlouvy jsou taxativně vyjmenovány. Jsou to tzv. bankovní smlouvy a bankovní obchody (smlouva o běžném účtu, o vkladovém účtu, o otevření akreditivu, o inkasu, o bankovním uložení věci), potom smlouva o úvěru, dále vyjmenované smlouvy týkající se přepravy, které mají charakteristickou souvislost s obchody a podnikatelský charakter (smlouva zasilatelská, smlouva o provozu dopravního prostředku), kontrolní smlouva, u níž je typická historická vazba na obchodní kupní smlouvu, která se nyní rozšířila všeobecně, smlouva o prodeji podniku nebo jeho části, smlouva o nájmu podniku, dále zástavní právo k obchodnímu podílu a konečně smlouva o tichém společenství, kterou s podnikatelem uzavírá osoba, která sama není, resp. nemusí být podnikatelem

a uzavřením této smlouvy nepodniká a jen se podílí na výsledcích daného podnikatele, na jejichž dosažení nemá přímý vliv.

Čtvrtou skupinu tvoří případy speciální – bankovní záruka, cestovní šek a slib odškodnění. V těchto případech jde o závazky z jednostranného úkonu, resp. o závazky z jednostranného právního úkonu ve vztahu vůči oprávněnému, kde ovšem věcným základem je smlouva v dalším vztahu, zpravidla vztahu s třetí osobou, a pokud jde o slib odškodnění je pro osobu, která dává slib odškodnění, pohnutkou dosažení určitého jednání osoby, které je slib odškodnění dáván, které zpravidla bude obsahem zvláštní smlouvy.

K tomuto základnímu vymezení přistupují vztahy uvedené v odstavci 4, vztahy, přímo související se vztahy, které se podle ustanovení tohoto paragrafu řídí úpravou obchodního zákoníku. Je to promítnutí vazby vztahů při zajištění plnění obchodních závazků na závazek, který je zajišťován.

Šestý odstavec doplňuje rozhraničení rozsahu použití úpravy občanského zákoníku a obchodního zákoníku dalším pravidlem. V této úpravě došlo novelou zák. č. 370/2000 Sb. k významné změně. Podle dosavadní úpravy se smlouvy mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti (respektive též mezi podnikateli a státem nebo samosprávnou územní jednotkou), jejichž typ je upraven v občanském zákoníku a obchodní zákoník nemá speciální úpravu tohoto smluvního typu, s výjimkou smlouvy směnné, řídily pouze úpravou občanského zákoníku. Toto ustanovení vyložila soudní praxe (při různosti teoretických názorů) tak, že pod pojmem „smlouva“ je třeba rozumět i celý vztah touto smlouvou založený. V praxi tedy platilo, že tyto smlouvy a vztahy jimi založené se neřídí úpravou obchodního zákoníku, ale že se řídí jen úpravou občanského zákoníku.

Novelizovaná úprava výslovně omezuje použití úpravy občanského zákoníku na vztahy z těchto smluv uzavřených mezi podnikateli, popřípadě mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti jen na zvláštní ustanovení daná občanským zákoníkem pro tento smluvní typ, ale ve všem, co není dáno zvláštní úpravou pro daný smluvní typ, platí obecná ustanovení daná pro obchodní závazkové vztahy obchodním zákoníkem, a to kogentní vždy a dispozitivní pokud smlouva nemá vlastní úpravu, která by měla přednost.

Jsou to tyto smlouvy:

- kupní smlouva (§ 588 ObčZ) pokud jde o nemovitost, s výjimkou případu, že jde o nemovitost, která je součástí podniku, popřípadě části podniku prodávaného smlouvou o prodeji podniku,
- darovací smlouva (§ 628 ObčZ),
- smlouva o půjčce (§ 657 ObčZ),
- smlouva o výpůjčce (§ 659 ObčZ),
- nájemní smlouva (§ 663 ObčZ) (s výjimkou smlouvy o nájmu dopravního prostředku a smlouvy o nájmu podniku) a speciálně
- smlouva o nájmu a podnájmu nebytových prostor (§ 720 ObčZ a zák. č. 116/1990 Sb.),
- smlouva příkazní (§ 724 ObčZ), ovšem jen v případě, že nepůjde o smlouvu mandátní – viz komentář k § 269,
- smlouva o ubytování (§ 754 ObčZ),
- smlouva o přepravě osob (§ 760 ObčZ),
- smlouva o vkladu na vkladních knížkách a vkladních listech (§ 778 ObčZ),
- pojistná smlouva (§ 788 ObčZ, pokud jde o vztahy ze smluv uzavřených do 1. 1. 2005),
- smlouva o sdružení (§ 829 ObčZ).

Pokud jde o pojistnou smlouvu, stanoví odstavec 7, že se řídí úpravou občanského zákoníku a zvláštními zákony. Tato formulace je obdobou původní úpravy pro smlouvy typu upraveného jen občanským zákoníkem. Neuvádí, že se tato smlouva řídí též úpravou

obchodního zákoníku. Po účinnosti této úpravy dané novelou zák. č. 370/2000 Sb., kdy úprava pojistné smlouvy byla obsažena v § 788 až 828 ObčZ a předpokládala se speciální úprava ve zvláštním zákonu, byly vysloveny dva názory. První, že vzhledem k zásadě vyjádřené v odstavci 6, že všechny obchodní vztahy, jak jsou vymezeny v odstavcích 1 a 2 tohoto paragrafu, se řídí obecnou úpravou danou pro obchodní závazkové vztahy v obchodním zákoníku, a to i když konkrétní zvláštní úprava daného vztahu není obsažena v obchodním zákoníku, je z návaznosti odstavce 7 na uvedení této zásady v logickém výkladu nutno toto ustanovení chápat jako doplňující k ustanovení odstavce 6 v tom směru, že se pojistná smlouva řídí ustanoveními danými pro tento smluvní typ nejen občanským zákoníkem, ale též zvláštními zákony upravujícími smlouvu o pojištění; v tom, co není obsaženo ve zvláštní úpravě pro tento smluvní typ, platí obecná úprava obchodního zákoníku. Druhý názor dovozoval z odchylné formulace odstavce 7, že na pojistnou smlouvu se úprava obchodního zákoníku nepoužije (tak J. Bejček). Tuto otázku nyní řeší nový zákon o pojistné smlouvě (který nahradil současně zrušenou úpravu pojistné smlouvy v občanském zákoníku), jenž výslovně uvádí, že v tom, co sám neupravuje speciálně, platí úprava občanského zákoníku. Od účinnosti tohoto zákona (od 1. ledna 2005) je tedy použití úpravy obchodního zákoníku pro vztahy z pojistné smlouvy výslovným ustanovením zákona nepochybně vyloučeno.

K tomu je třeba poznamenat, že úpravu poměru obchodního a občanského zákoníku doplňuje dále ustanovení § 262 odst. 2, k tomu srov. komentář k tomuto ustanovení.

Ustanovení tohoto paragrafu obsahuje vymezení obchodních závazkových vztahů určující závazně právní režim. Vzhledem k tomu jde o ustanovení kogentní. Právní režim obchodního zákoníku lze dohodou podle ustanovení následujícího paragrafu rozšířit, dohodou však nelze pro vztahy v tomto paragrafu vymezené jako vztahy obchodněprávní režim obchodního zákoníku vyloučit.

Z judikatury:

R 6, 7/1994: Tzv. sporožirové účty byly a jsou svou povahou druhem běžného účtu. Smlouvy o sporožirovém účtu se řídí podle ustanovení § 763 odst. 1 ObchZ ustanoveními obchodního zákoníku, i když byly uzavřeny přede dnem jeho účinnosti. Podle ustanovení § 261 odst. 3 písm. d) ObchZ se závazkové vztahy ze smlouvy o sporožirovém účtu řídí třetí částí obchodního zákoníku bez ohledu na povahu jejich účastníků, tedy bez ohledu na to, zda jde o vztahy podnikatelů, které se týkají jejich podnikatelské činnosti (tzv. absolutní obchody).

R 5/1998: Jestliže se domáhá podnikatel zaplacení prací, které provedl v rámci svého předmětu podnikání, vůči podnikateli, který tyto práce objednal k zajištění podnikatelské činnosti, jde o věc obchodní. Přitom není podstatné, zda má podnikatel prováděné práce v předmětu své činnosti.

PR 3/1999 s. 161: Ručení za závazky založené podle obchodního zákoníku řídí se vždy také obchodním zákoníkem ve smyslu § 261 odst. 4 ObchZ, a to i tehdy, jestliže ručitel sám podnikatelem není.

SR 8/1999 s. 257: Podmínka aplikace obchodního zákoníku na závazkové vztahy ve smyslu ustanovení § 261 odst. 2 ObchZ, vztahující se k vymezení předmětu vztahu, tj. že musí jít o vztahy týkající se zabezpečování veřejných potřeb, je splněna i v případě širší souvislosti. Nákup bezpečnostního zařízení pro potřeby státní školy lze proto zahrnout do takto vymezeného předmětu vztahů.

OP 4/2000 s. 28: Při vymezení pojmu „obchodní věc“, ohledem na to, že tento pojem není v občanském soudním řádu, popřípadě v hmotněprávních předpisech upraven, je nutné pro potřeby civilního soudního řízení, tj. pro potřeby ustanovení § 239 odst. 3 OSŘ vycházet nejen z ustanovení § 261 odst. 1 a 3 a § 262 odst. 1 ObchZ, ale i z ustanovení § 9 odst. 3 OSŘ.

OP 11/2000 s. 28: Jde-li mezi podnikateli o spor o vrácení přeplatku nájemného za užívání nebytových prostor, které sloužily jako vinárna, tedy k podnikatelské činnosti nájemce, přičemž i pronajímatel má v předmětu činnosti mj. pronájem nemovitostí, bytových a nebytových prostor a poskytování základních služeb spojených s pronájmem, jedná se o obchodní věc ve smyslu § 9 odst. 3 písm. a) OSŘ a přitom není rozhodné, že závazkový vztah mezi podnikateli je případně řídí příslušnými ustanoveními občanského zákoníku, popřípadě zák. č. 115/1990 Sb.

Sou R NS 1/2000 s. 103: Závazkový vztah založený smlouvou uzavřenou mezi fyzickou osobou – podnikatelem a školským úřadem o zálohovém poskytnutí finančních prostředků

na vybavení speciálních učeben základní školy má přímou souvislost se zajištěním veřejných potřeb v oblasti školství a řídí se proto podle ustanovení § 261 odst. 2 ObchZ obchodním zákoníkem.

SJ 8/2001 s. 641: Vznikne-li ve vztazích mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti nebo ve vztazích mezi samosprávnou územní jednotkou a podnikatelem při jeho podnikatelské činnosti, týkající se zabezpečování veřejných potřeb, bezdůvodné obohacení přijetím plnění z právního důvodu, který odpadl, řídí se promlčení práva na jeho vydání právní úpravou obchodního zákoníku.

PP 9/2003 s. 31: Závazkový vztah mezi stranami, které uzavřely dohodu podle ustanovení § 262 odst. 1 ObchZ, že jejich vztah se řídí obchodním zákoníkem, je závazkovým vztahem obchodním a spor mezi těmito stranami je z procesního hlediska obchodní věcí.

SJ 10/2003 s. 802: Týká-li se neplatný právní úkon obchodního závazkového vztahu, řídí se právní vztah z bezdůvodného obohacení získaného přijetím plnění z tohoto právního úkonu úpravou obsaženou v obchodním zákoníku.

2. Vztah z bezdůvodného obohacení získaného přijetím plnění z neplatné smlouvy o úvěru (§ 497 a násl. ObchZ) je obchodním závazkovým vztahem.

3. Smlouvu o úvěru (§ 497 ObchZ) může jako věřitel uzavřít jakýkoli subjekt. To, zda poskytování úvěru je předmětem činnosti věřitele, může být významné pro řešení otázky, zda si věřitel může platně sjednat úplatu za převzetí závazku poskytnout úvěr (§ 499 ObchZ), nebo pro úvahu o určení okruhu osob oprávněných tento smluvní vztah za věřitele založit (§ 20 odst. 2 věta druhá ObčZ).

Sou R NS 30/2004 s. 57: Označení účastníků včetně jejich identifikačního čísla ve smlouvě nedává bez dalšího odpověď na otázku, zda při vzniku závazkového vztahu bylo mezi účastníky zejména, že se týká jejich podnikatelské činnosti.

R 16/2005: 1. Vztah z bezdůvodného obohacení získaného přijetím plnění z neplatné smlouvy o úvěru (§ 497 a násl. ObchZ) je obchodním závazkovým vztahem; právo na vydání tohoto bezdůvodného obohacení se promlčuje ve čtyřleté promlčecí době podle ustanovení § 397 ObchZ.

2. Smlouvu o úvěru (§ 497 ObchZ) může jako věřitel uzavřít kterýkoli subjekt.

Sou CR NS 3140/32: Spor o zaplacení úplaty za poskytování právních služeb z mandátní smlouvy je věcí obchodní.

§ 262 [Působnost zákona dle dohody]

(1) Strany si mohou dohodnout, že jejich závazkový vztah, který nespadá pod vztahy uvedené v § 261, se řídí tímto zákonem. Jestliže taková dohoda směřuje ke zhoršení právního postavení účastníka smlouvy, který není podnikatelem, je neplatná.

(2) Dohoda podle odstavce 1 vyžaduje písemnou formu.

(3) Touto částí zákona se řídí i vztahy vzniklé při zajištění závazků ze smluv, pro něž si strany zvolily použití tohoto zákona podle odstavce 1, jestliže osoba poskytující zajištění s tím projeví souhlas nebo v době vzniku zajištění ví, že zajišťovaný závazek se řídí touto částí zákona.

(4) Ve vztazích podle § 261 nebo podřízených obchodnímu zákoníku dohodou podle odstavce 1 se použijí, nevyplyvá-li z tohoto zákona nebo ze zvláštních právních předpisů něco jiného, ustanovení této části na obě strany; ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je však třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle občanského zákoníku a na její společné závazky se použijí ustanovení občanského zákoníku.

Související ustanovení: § 267, § 297 n., § 300 n., § 303, 323

Související předpisy: § 1 odst. 2, § 52 n., § 544 n., § 552, 553, 554, 555, 558 ObčZ

Z literatury: *Bejček, J.* K působnosti obchodního zákoníku v závazkových vztazích. Právník, 1993, č. 1; *Bejček, J.* Změny v typologii obchodních závazků. Obchodní právo, 2003, č. 3; *Kotásek, J.* Několik poznámek k § 262 obchodního zákoníku. Právní rozhledy, 1997, č. 7; *Marek, K.* Poznámky k ustanovení § 262 obchodního zákoníku. Právní rádce, 1996, č. 7; *Plíva, S.* K problematice volby obchodního zákoníku podle jeho § 262. Právo a podnikání, 1995, č. 10; *Pohl.T.* Zamyšlení nad ustanovením § 262 obchodního zákoníku. Obchodní právo, 2005, č. 6; *Tomsa, M.* Obchodní závazkové vztahy a občanský a obchodní zákoník po novele. Obchodní právo, 2001, č. 4; *Zoulík, F.* Soukromoprávní ochrana slabší právní strany. Právní rozhledy, 2002, č. 6

Na určení, které vztahy se ze zákona řídí úpravou obchodního zákoníku, navazuje v prvním odstavci úprava možnosti, aby strany dohodou určitý závazkový vztah podřídily úpravě obchodního zákoníku. Půjde typicky o vztah, který mezi nimi současně uzavíranou smlouvou vzniká. Není vyloučeno, aby šlo o vztah již existující, ale pokud smlouva nebyla uzavřena s uvážením, že pro vztah má platit úprava obchodního zákoníku, nebylo by to vhodné. Tato možnost volby právní úpravy určitého zákona je v naší právní úpravě výjimečná, platí jen jako možnost podřídít vztah úpravě obchodního zákoníku a opačný postup není jasný.

Pro tuto dohodu byla původní úpravou předepsána písemná forma. Novelou zák. č. 370/2000 Sb. bylo toto ustanovení vypuštěno a dále bylo vypuštěno ustanovení dosavadního odstavce 3. Dalšími novelizacemi byla povinnost písemné formy znovu stanovena a původní ustanovení odstavce 3 obnoveno. Pokud tedy byla dohoda o podřícení vztahu úpravě obchodního zákoníku v době od 1. 1. 2001 do 30. 12. 2001 v jiné než písemné formě, je platná a vztahy při zajištění určitého závazku se řídí režimem obchodního nebo občanského zákoníku podle toho, který režim se vztahuje na daný vztah zajištění závazku podle jeho charakteru ze zákona, pokud vztah, který by se podle svého charakteru řídil úpravou občanského zákoníku, nebude dohodou podle tohoto ustanovení podřízen úpravě obchodního zákoníku. Pro platnost takové dohody je od 1. 1. 2002 opět podmínkou dodržení písemné formy.

U vztahů při zajišťování závazků se bere odpovídajícím způsobem v úvahu vazba vztahů při zajištění na zajišťovaný závazek. Podle ustanovení odstavce 3, jestliže osoba, která poskytuje zajištění, ví o dohodě podřizující vztah zajišťovaného závazku režimu obchodního zákoníku, platí tento režim pro zajištění závazku bez dalšího; jestliže o tom neví, musí souhlas projevít. Bez její vůle (která v prvním případě vyplývá z toho, že znala smluvně režim zajišťovaného závazku a poskytla zajištění, a v druhém případě z projeveného souhlasu) nemůže být právní režim daný obecnou úpravou měněn.

Tato úprava dohody o právním režimu určitých vztahů představuje, jak je shora uvedeno, výjimečnou možnost volby právní úpravy určitého zákona. Dále je třeba si uvědomit, že zde (jako je tomu i v některých dalších věcech) úprava obchodního zákoníku přesahuje základní předmět úpravy, vzájemné vztahy podnikatelů, neboť úpravě obchodního zákoníku může být dohodou podřízen jak vztah mezi podnikatelem a osobou, která podnikatelem není a který souvisí s podnikáním tohoto podnikatele, tak i vztah mezi osobami, z nichž ani jedna není podnikatelem, a vztah, kde není ani nepřímá souvislost s podnikáním. Zpravidla půjde v praxi o vztah, kde smluvním stranám bude vyhovovat určitý typ obchodní smlouvy a budou považovat za účelné, aby se jejich vztah řídil úpravou tohoto obchodním zákoníkem upraveného typu obchodní smlouvy a jejím režimem, ale mohou také považovat za účelné, aby jejich inominátní kontrakt byl podřízen úpravě obchodního zákoníku, i když nejde o podnikatele.

Možnost dohody o podřícení vztahu úpravě obchodního zákoníku je však omezena k ochraně strany, která není podnikatelem, tedy strany, která běžně bude ve slabším postavení. Zákon nepřipouští, aby dohodou, která je obecně možná, došlo ke zhoršení právního postavení této strany. Je ovšem nutno si uvědomit, že jde o dva různé režimy,

kteřé mají v řadě konkrétních ustanovení různou úpravu a nelze obecně považovat režim obchodního zákoníku za zhoršující postavení strany, která není podnikatelem, ale bude nutno hodnotit každý případ individuálně. Nebude možno vycházet z toho, že v jednotlivé dílčí otázce může být postavení strany, která není podnikatelem, podle úpravy obchodního zákoníku méně výhodné, než podle úpravy občanského zákoníku, přičemž je nutno přihlídnout k tomu, že k ochraně nepodnikatele jsou podle odstavce 4 vyloučena ta ustanovení obchodního zákoníku, na jejichž místo nastupují příslušná ustanovení občanského zákoníku, případně zvláštních předpisů k ochraně spotřebitele. Bude tedy nutno hodnotit postavení této strany z hlediska celkového dopadu režimu obchodního zákoníku na daný vztah s uvážením zvláštních smluvních ustanovení sjednaných v daném případě na základě široké dispozitivnosti úpravy závazkových vztahů v obchodním zákoníku. Toto ustanovení je vzhledem ke svému charakteru kogentní.

Již novelou zák. č. 370/2000 Sb. byly stanoveny specifické meze působnosti úpravy obchodního zákoníku pro závazkové vztahy. Další novely tuto úpravu v její podstatě převzaly, ale upravují ji a zpřesňují její formulaci a zařazují ji jako odstavec 4.

Tímto ustanovením je speciálně stanoven vztah úpravy obchodního zákoníku, občanského zákoníku a zvláštních zákonů směřujících k ochraně spotřebitelů. V tom jde o vztahy, které se řídí úpravou obchodního zákoníku bez ohledu na to, zda se na ně tato úprava vztahuje ze zákona podle ustanovení § 261 nebo dle dohody smluvních stran. Podle kogentní úpravy tohoto odstavce se pro obchodní závazkové vztahy, v nichž jednou ze stran je osoba, která není podnikatelem, použijí vyjmenovaná ustanovení občanského zákoníku a ustanovení zvláštních zákonů směřujících k ochraně spotřebitele v těch případech, kdy je to ve prospěch strany, která není podnikatelem, tedy podle okolností to ustanovení, které je ve prospěch strany, která není podnikatelem, nebo ta ustanovení, která jsou pro ni výhodnější. V takových případech platí v určitém rozsahu pro smluvní strany dané smlouvy různý právní režim: pro podnikatele platí v plném rozsahu úprava obchodního zákoníku a pro stranu, která není podnikatelem, sice rovněž úprava obchodního zákoníku, ale s odchylkou, že v rozsahu uvedeném v tomto ustanovení, a pokud je to v její prospěch, platí namísto úpravy podle obchodního zákoníku příslušná ustanovení občanského zákoníku a zvláštních předpisů k ochraně spotřebitele. Půjde zejména o úpravu odpovědnosti, a to především o odpovědnost nepodnikatele za škodu vzniklou v důsledku porušení závazku, při společných závazcích nebude na straně nepodnikatele platit princip solidarity.

Formulace tohoto ustanovení pro novelu zák. č. 370/2000 Sb., která se dále promítá i v dalších novelizacích, byla připravována ve vazbě na souběžně připravovaný návrh novely občanského zákoníku, u něhož však došlo v průběhu legislativního procesu k určitým změnám, takže v konečném znění novely občanského zákoníku zák. č. 367/2000 Sb. již není výslovně uveden termín „adhezní smlouva“ ani termín „zneužívající klauzule“. Termínem adhezní smlouva je třeba rozumět ve smyslu směrnic ES spotřebitelskou smlouvu, jejíž obsah není výsledkem jednání stran, ale který byl dodavatelem vzhledem k jeho postavení silnější strany v daném vztahu určen předem, aniž by spotřebitel měl možnost jej ovlivnit. Za adhezní smlouvu je přitom nutno považovat i takovou smlouvu, jejíž jedno nebo více ustanovení bylo určeno jednáním stran, přičemž ostatní ustanovení byla dodavatelem určena předem, aniž by je spotřebitel měl možnost ovlivnit. Pod pojmem zneužívající klauzule je třeba rozumět ujednání ve smyslu § 56 ObčZ, tedy obecně ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, zejména pak ujednání, která

- vylučují nebo omezují odpovědnost dodavatele za jednání či opomenutí, kterým byla spotřebiteli způsobena smrt či újma na zdraví,
- vylučují nebo omezují práva spotřebitele při uplatnění odpovědnosti za vady či odpovědnosti za škodu,

- stanoví, že smlouva je pro spotřebitele závazná, zatímco plnění dodavatele je vázáno na splnění podmínky, jejíž uskutečnění je závislé výlučně na vůli dodavatele,
- dovolují dodavateli, aby spotřebiteli nevydal jím poskytnuté plnění i v případě, že spotřebitel neuzavře smlouvu s dodavatelem či od ní odstoupí,
- opravňují dodavatele odstoupit od smlouvy bez smluvního či zákonného důvodu a spotřebitele nikoli,
- opravňují dodavatele, aby bez důvodů hodných zvláštního zřetele vypověděl smlouvu na dobu neurčitou bez přiměřené výpovědní doby,
- zavazují spotřebitele k plnění podmínek, s nimiž se neměl možnost seznámit před uzavřením smlouvy,
- dovolují dodavateli jednostranně změnit smluvní podmínky bez důvodu sjednaného ve smlouvě,
- stanoví, že cena zboží či služeb bude určena v době jejich splnění, nebo dodavatele opravňují k zvýšení ceny zboží či služeb, aniž by spotřebitel byl oprávněn od smlouvy odstoupit, je-li cena sjednaná v době uzavření smlouvy při splnění podstatně překročena,
- přikazují spotřebiteli, aby splnil všechny závazky i v případě, že dodavatel nesplnil závazky, které mu vznikly,
- dovolují dodavateli převést práva a povinnosti ze smlouvy bez souhlasu spotřebitele, dojde-li převodem ke zhoršení dobytosti nebo zajištění pohledávky spotřebitele.

V tomto ustanovení jde o zabezpečení ochrany spotřebitele ve vazbě na požadavky platné v Evropské unii, a lze předpokládat ještě další úpravy k ochraně spotřebitele v úpravě občanského zákoníku nebo zvláštních předpisích.

Podle charakteru úpravy tohoto odstavce jde o ustanovení, které by systematicky patřilo spíše do § 261, nicméně o jeho dosahu nemohou z tohoto hlediska vzniknout pochybnosti.

Z judikatury:

PP 9/2003 s. 31: Závazkový vztah mezi stranami, které uzavřely dohodu podle ustanovení § 262 odst. 1 ObchZ, že jejich vztah se řídí obchodním zákoníkem, je závazkovým vztahem obchodním a spor mezi těmito stranami je z procesního hlediska obchodní věcí.

ÚS/Usn. sv. 23/30 s. 365: Ustanovení § 446 ObchZ významným způsobem zasahuje do ústavně zaručeného práva vlastnit majetek a upřednostňuje před ním dobrou víru a jistotu účastníků obchodněprávních vztahů. Lze je proto aplikovat pouze za přísného respektování ustanovení čl. 4 odst. 4 LPS, neboť představuje zákonnou mez jednoho z nejdůležitějších základních práv, a je tedy při jeho aplikaci nezbytné striktně vyloučit jakékoli jeho zneužití k jiným účelům, než pro které bylo stanoveno. Z tohoto důvodu je obzvláště nutné velmi přísně posuzovat otázku dobré víry nabyvatele, zvláště v případech, kdy dochází k aplikaci ustanovení obchodního zákoníku na základě dohody smluvních stran podle jeho § 262. Již samotná existence takové dohody může v určitých jednotlivých případech vyvolávat pochybnosti o jejím účelu a důvodech jejího uzavření. Taková dohoda nikdy nesmí sloužit k jakémusi „jištění“ kupujícího pro případ, že by prodávající nebyl oprávněn vlastnické právo k předmětné věci převést, neboť již tato skutečnost sama o sobě by vylučovala existenci dobré víry na straně kupujícího a tím i aplikaci § 446 ObchZ. Proto je vždy nutné, aby v situacích, kdy existují o dobré víře kupujícího sebemenší pochybnosti, kupující prokázal, že využil všechny dostupné prostředky k tomu, aby se přesvědčil, že prodávající je skutečně oprávněn převést vlastnictví k předmětné věci, a že tedy byl v této souvislosti skutečně v dobré víře. To platí obzvláště v případech předchozího užití dohody podle § 262 ObchZ. Důkazní břemeno týkající se dobré víry kupujícího nese v těchto případech vždy on sám. Nerespektování těchto zásad obecnými soudy při aplikaci ustanovení § 446 ObchZ by v konkrétních případech totiž mohlo vést k ochraně jeho zneužívání k jiným účelům, než pro které bylo vytvořeno, a tedy k protiučinnosti takto vzniklých rozhodnutí.

§ 263 [Kogentní ustanovení]

(1) Strany se mohou odchýlit od ustanovení této části zákona nebo její jednotlivá ustanovení vyloučit s výjimkou ustanovení § 261 a 262, § 263 až 272, § 273, § 276 až 288, § 301, 303, 304, § 306 odst. 2 a 3, § 308, § 311 odst. 1, § 312, § 321 odst. 4, § 322, § 323 až 323i, § 324, 341, 344, 355, 365, § 369a odst. 4 až 7, § 370, 371, 376, 382, 384, § 386 až 408, § 444, 458, 459, 477, 478, § 479 odst. 2, § 480, § 483 odst. 3, § 488, 488a, § 488c až 488e, § 493 odst. 1 věta druhá, § 499, § 509 odst. 1, § 528, 535, 592, 597, 608, § 612 až 614, § 620, § 622 odst. 4, § 628, 629, 655, 655a, 658, 659a, 659b, 659c, § 660 odst. 4 a 5, § 662 odst. 2 a 3, § 662a odst. 3, § 668 odst. 2, 3, 4 a 6, § 669 odst. 6, § 669a odst. 2, § 672a, § 673 odst. 2, § 678, § 679 odst. 1, § 680, 707, § 709 odst. 3, § 710 odst. 2 a 3, § 713 odst. 2, § 714 odst. 4, § 715a, § 718 odst. 1, § 719a, § 722 až 724, § 729, 743 a § 745 odst. 2.

(2) Strany se nemohou odchýlit od základních ustanovení v této části a od ustanovení, která předepisují povinnou písemnou formu právního úkonu.

Související předpisy: § 2 odst. 3 ObčZ

Z literatury: *Bejček, J.* Nad přípustností odchylek od zákona. Právní praxe v podnikání, 1994, č. 9; *Marek, K.* K obchodním závazkovým vztahům. Právní praxe v podnikání, 1996, č. 6; *Marek K.* Poznámka ke kogentnosti základních ustanovení III. části obchodního zákoníku. Bulletin advokacie, 2000, č. 9

Zásada smluvní volnosti platí pro soukromoprávní úpravu obecně. Strany si mohou své vzájemné vztahy upravit tak, jak to odpovídá jejich souhlasné vůli, podle svých potřeb. Tato zásada neznamená absolutní volnost, smluvní volnost je však omezena jen v nezbytné míře. Obecná zásada je vyjádřena v § 2 odst. 3 ObčZ tak, že účastníci občanskoprávních vztahů si mohou vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou odchýlně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a (nebo) jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit. V úpravě obchodního zákoníku se z tohoto hlediska liší charakter jeho částí. Podle své povahy jsou ustanovení části první, druhé a čtvrté zásadně kogentní, přičemž ve druhé části je v řadě ustanovení možnost odchýlně dohody výslovně připuštěna. Třetí část obchodního zákoníku, upravující závazkové vztahy, má jiný charakter a v tomto paragrafu je pro ni dáno speciálně pravidlo vyslovující její zásadně dispozitivní charakter. Jen v minimálním rozsahu taxativně vyjmenovaných ustanovení jde o závaznou úpravu, od níž není odchylka dohodou možná. Ve všem ostatním strany mohou, pokud se na tom shodnou, upravit svůj vztah odchýlně, včetně toho, že mohou určité ustanovení vyloučit. Jde, jak je z kontextu tohoto ustanovení patrné, o speciální ustanovení k úpravě § 2 odst. 3 ObčZ, který by jinak jako obecné ustanovení platil. Novela zák. č. 370/2000 Sb. výčet kogentních ustanovení uvedených taxativně zpřesnila a poněkud rozšířila a dále doplnila výslovně ustanovení, že strany se nemohou dohodou odchýlit od základních ustanovení v úpravě obchodních závazkových vztahů, což dosud vyplývalo jen nepřímě z § 269, a od ustanovení, která předepisují povinnou písemnou formu právního úkonu, s cílem, aby vymezení kogentních ustanovení celé třetí části obchodního zákoníku v tomto ustanovení bylo úplné. Tímto doplněním došlo v některých případech k překrytí jmenovitěho výčtu s obecným ustanovením druhého odstavce. Následující novely jmenovitý výčet kogentních ustanovení dále zpřesnily a v několika případech doplnily.

To je pravidlo pro celou tuto část obchodního zákoníku. V dalších ustanoveních této části již možnost odchýlně úpravy vztahu dohodou není uváděna, tj. opakována, jen v některých ustanoveních, kde se uvádí určitá povinnost, vyžaduje formulace vazbu především na smlouvu (např. v § 340, že dlužník je povinen svůj závazek splnit v době

stanovené ve smlouvě) a pak teprve se uvádí řešení pro případ, že smlouva v této věci nic nestanoví. Odchylná dohoda je ovšem s výjimkou zde vyjmenovaných ustanovení možná vždy, i když v dalších ustanoveních není zmiňována.

Na úpravu obchodního zákoníku navazují některé speciální úpravy závazkových vztahů (zadávání veřejných zakázek, obchody s cennými papíry). Tyto úpravy mají v zásadě kogentní charakter, jejich ustanovení jsou závazná, pokud sama odchylnou úpravu nepři- pouští. Ovšem tam, kde odkazují na úpravu závazkových vztahů obchodního zákoníku, vztahuje se to i na dispozitivnost této úpravy podle pravidla tohoto paragrafu, a v ostatním, kde jde o vzájemné vztahy, platí shora uvedené pravidlo občanského zákoníku.

Dispozitivní úprava zajišťuje především určitost vztahu pro případ, že smlouva o některé otázce nic nestanoví. Za druhé usnadňuje uzavírání smluv. Obchodní zákoník vychází z typických případů a bude plně vyhovovat pro běžné a věcně jednoduché případy. Pak není potřebná zvláštní úprava ve smlouvě. Naproti tomu zvláštní úprava ve smlouvě (úprava přímo v textu smlouvy nebo s využitím obchodních podmínek, případně obchodních zvyklostí, na které se strany ve smlouvě odvolají) je potřebná tam, kde jsou zvláštní zájmy a podmínky nebo okolnosti. Je věcí stran, aby v případě, že tu určité zvláštní podmínky a zájmy jsou, využily možnosti upravit vzájemný vztah a jeho podmínky tak, jak to jejich potřebám a zájmům odpovídá. Smluvená úprava má přednost před dispozitivní úpravou zákona.

Z judikatury:

PR 7/1998 s. 380: 1. Držitel platební karty, který nedodržel smluvní povinnost ochránit platební kartu a utajit osobní identifikační číslo (PIN) před neoprávněnými osobami, nese v zásadě důsledky spojené se zneužitím platební karty, leda by bylo spolehlivě prokázáno, že se na vzniku škody takto vzniklé zcela nebo zčásti podílí i ten, kdo platební kartu vydal.

2. Ustanovení ve smlouvě o běžném účtu, která stanoví právo banky, nikoliv její povinnost, provést podle okolností i platby nekryté vkladem, aniž by byl zároveň dohodnut kontokorentní úvěr podle § 710 ObchZ, nejsou neplatná.

3. Obchodní zákoník vychází ze smluvní suverenity účastníků, a proto mají podle § 263 ObchZ obchodní podmínky, jež jsou součástí smlouvy, přednost před dispozitivními ustanoveními zákona.

§ 264 [Obchodní zvyklosti]

(1) Při určení práv a povinností ze závazkového vztahu se přihlíží i k obchodním zvyklostem zachovávaným obecně v příslušném obchodním odvětví, pokud nejsou v rozporu s obsahem smlouvy nebo se zákonem.

(2) Obchodní zvyklosti, ke kterým se má přihlížet podle smlouvy, se použijí před těmi ustanoveními tohoto zákona, jež nemají donucující povahu.

Související ustanovení: § 263, 266, 275, 730

Z literatury: *Pokorná, J., Marek, K.* Obchodní zvyklosti – důležitý prvek regulace právních vztahů. Právní rádce, 1999, č. 2

Ve vztazích mezi obchodníky se postupně a již od nejstarších dob vyvíjela určitá pravidla, která se postupně ustálila, a tato pravidla byla dodržována a jsou dodržována, i když nejsou dána závazně právní úpravou. Tato ustálená pravidla – obchodní zvyklosti – mají různý dosah. Některá jsou dodržována všeobecně v obchodě, zejména mezinárodním obchodě, při obchodech různého druhu. Další zvyklosti se vztahují jen k určitému druhu obchodů, k určitému druhu zboží, k určitému druhu díla. Je ovšem nutno brát v úvahu i to, že některé obchodní zvyklosti se vyvinuly v určité územní oblasti specificky a jsou tedy

v některých případech podle územní oblasti určité rozdíly mezi obchodními zvyklostmi u téhož druhu obchodní operace nebo u téhož druhu zboží. Celkově je možno konstatovat, že u obchodních zvyklostí jde o ustálená pravidla a jejich dodržování doplňkem k právní úpravě a smluvní úpravě zákon předpokládá, pokud smlouva nemá zvláštní ustanovení. Pokud to strany budou považovat za důležité pro určitost vztahu, pak ve smlouvě na určité obchodní zvyklosti výslovně odkáží. Určení, na které zvyklosti se ve smlouvě odkazuje, je důležité zejména v případě, že se podle oblastí obchodní zvyklosti liší. Pokud jde o mezinárodní obchod, viz též komentář k § 730.

Obchodní zvyklosti jsou důležité vždycky. Jestliže na ně smlouva neodkazuje, přihlíží se k nim při přesném určení, jaké právo a jakou povinnost strany mají. Přihlíží se ovšem jen ke zvyklostem zachovávaným v příslušném odvětví nebo oboru obecně, a to jako doplňku toho, co vyplývá ze smlouvy a z úpravy obchodního zákoníku, tedy i dispozitivní úpravy. Jde tu o pravidlo výkladu vůle stran platné pro obchodní vztahy. Jestliže však smlouva na určité obchodní zvyklosti odkazuje, pak nabývají povahy smluvního ujednání a mají proto před dispozitivní úpravou zákona přednost.

Toto ustanovení je kogentní. V praxi mohou smluvní strany podpůrně použití obchodních zvyklostí omezit, resp. určitou zvyklost vyloučit výslovnou věcnou úpravou dané podmínky nebo náležitosti vztahu, neboť při výslovné a dostatečně podrobné smluvní úpravě již nebude zbývat pro aplikaci obchodních zvyklostí podle tohoto ustanovení prostor.

Vedle obchodních zvyklostí, tedy pravidel, která obchodníci jako ustálená zachovávají, ať jde o pravidla všeobecná nebo pro určitý druh obchodu, má význam i praxe, kterou mezi sebou zavedli dva obchodníci a kterou ve vzájemných vztazích dodržují. K tomuto srov. § 275 a komentář k němu.

§ 265 [Rozpor se zásadami poctivého obchodního styku]

Výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepoživá právní ochrany.

Související ustanovení: § 263

Z literatury: *Havel B.* Dobré mravy a poctivý obchodní styk. *Právník*, 2000, č. 1; *Zapletal, J.* Zásada dobré víry a její uplatnění v soukromém právu. *Právní rozhledy*, 2006, č. 1

Strany mají širokou smluvní volnost a ve svém jednání jsou omezeny jen zákazy a příkazy vyplývajícími z právních předpisů. V konkrétním případě však může dojít k jednání, které sice formálně není s kogentní úpravou zákona v rozporu, ale zcela jasně porušuje zásady poctivého obchodního styku – půjde zejména o zneužívání práva (šikanu). Pro takový případ dává obchodní zákoník ochranu tak, že soud výkon práva odepře. Půjde o případy výjimečné. V této souvislosti je nutno si uvědomit, že obchodní zákoník předpokládá zdatnost podnikatele a jeho dobrou profesionální úroveň. Obchodník nese plně podnikatelské riziko, nemůže se ani odvolávat na to, že určitý závazek převzal v tísní a za nevýhodných podmínek a odstoupit od smlouvy tak, jak je to možné za takové situace ve vztazích řídících se úpravou občanského zákoníku. Nemá tedy možnost smlouvu, byť uzavřenou v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek, se zpětným účinkem anulovat. Předpokládá se, že bude ve vztazích s jinými podnikateli prosazovat svůj zájem, využívat možností, které mu právní úprava poskytuje, a usilovat o dosažení nejvyššího možného zisku a zlepšení své pozice na trhu. Ale na druhé straně obchodník nesmí překročit meze, které vyplývají ze zásad poctivého obchodního

styku při prosazování svých zájmů, nesmí zneužít práv, která mu podle zákona, resp. na základě zákona vznikla. Ujednání, ze kterého mu vzešla práva, jejichž uplatnění by bylo v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, není neplatné, ale tato práva nebudou vymahatelná – soud v takovém případě uplatněný nárok v rozsahu, v jakém je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepřizná. Zatím nebyla publikována zásadní rozhodnutí soudů v této věci v celé šíři této problematiky. Jako příklad se zatím uvádí sjednání zřejmě nepřiměřených úroků z prodlení. Takové jednotlivé případy se již vyskytly, ale je nutno připomenout, že rozpor se zásadami poctivého obchodu nebude založen jen na výši sjednaných úroků, jejich nepřiměřenost, resp. posouzení jejich sjednání jako jednání, které odporuje dobrému a poctivému jednání obchodníka, musí být nutně posuzováno ne jen podle výše úrokové sazby samé, ale podle výše úroku ve vztahu k okolnostem a podmínkám daného případu.

Tímto ustanovením, které je speciální pro obchodní závazkové vztahy, není dotčeno – budou-li pro to splněny podmínky – ustanovení § 39 ObčZ, které platí obecně, tedy i pro obchodní vztahy. V některých případech bude jednání, které je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nutno současně posoudit jako jednání, které se přičí dobrým mravům. Takové jednání bude neplatné, a to absolutně neplatné podle § 39 ObčZ. Neplatnost může vyplynout i ze speciální úpravy obchodního zákoníku nebo ze zvláštního zákona. Tak dohoda o splatnosti ceny úplné dodávky zboží a služeb a o výši úroku z prodlení, k níž by došlo zneužitím postavení dlužníka vůči věřiteli a která by byla v rozporu s úpravou danou v § 369a, danou k ochraně středních a malých podniků, by byla neplatná. V jiných případech nemusí být jednání, které je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, jednáním přičícím se dobrým mravům obecně. Pak nebude neplatné, ale bude nevymahatelné.

Od tohoto ustanovení se strany nemohou odchýlit a nemohou je vyloučit.

Z judikatury:

ÚS/Nál. sv. 7/6 s. 45: Ustanovení § 3 ObčZ, podle něhož výkon práv nesmí být v rozporu s dobrými mravy, platí i pro výkon práva vznést námitku promlčení.

PP 10/1997 s. IV: 1. Rádné a včasné plnění závazků, tedy i včasné placení, je jednou ze základních zásad poctivého obchodního styku.

2. Porušení zásad poctivého obchodního styku při uplatnění nároku na úrok z prodlení nelze obecně, pro všechny případy, vyvozovat pouze z nepoměru sjednaného úroku a hodnoty zajišťovaného závazku. Porušení zásad poctivého obchodního styku je nutno zkoumat v každém případě ve vazbě na jeho konkrétní okolnosti. Přitom je třeba se zabývat jak důvody, které ke sjednání konkrétní výše úroku z prodlení vedly a okolnostmi, které je provázely, tak důvody nesplnění zajištěného závazku, popřípadě i dopady přiznání sjednaného úroku z prodlení na osobu, vůči které je uplatňován.

PP 6/2001 s. 28: Výkon práv a povinností nesmí být objektivně v rozporu s dobrými mravy; není rozhodující, zda si jednatelé tento rozpor uvědomovali. Proto pokud dva ze tří společníků veřejné obchodní společnosti bez souhlasu třetího společníka prodají nemovitost, která je ve vlastnictví této společnosti, jiné společnosti, jejímiž společníky jsou, a to za cenu podstatně nižší, než za jakou by ji bylo možno v daném čase a místě prodat, a tak objektivně zmenší majetek společnosti, jakož i podíl třetího společníka na likvidačním zůstatku, jde o jednání, které je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku (§ 265 ObchZ), a tudíž i odporuje dobrým mravům a kupní smlouva je proto neplatná podle § 39 ObčZ. Tvrzení, že prodávající sledoval jiné cíle než poškození společníka, je v případě, že k tomuto poškození objektivně došlo, právně nevýznamné.

Sou R NS 4/2001 s.116: Požadavek věřitele na zaplacení úroku z prodlení nelze zásadně považovat za výkon práva v rozporu s dobrými mravy, a to ani v situaci, kdy existence dluhu je mezi účastníky sporná a je o ní rozhodováno v soudním řízení. Odepřít ochranu by bylo možno pouze takovému požadavku, který by opomíjel zajišťovací, sankční a kompenzační charakter institutu prodlení, nevycházel by z jeho smyslu, případně by jej dokonce zneužíval k poškození dlužníka nebo by vzhledem k poměrům účastníků vedl k nepřiměřeným důsledkům v tom smyslu, že by dlužníka zatěžoval likvidačním způsobem, zatímco pro věřitele by neznamenal podstatný přínos. (*Poznámka autorů:* institut dobrých mravů se uplatňuje i v oblasti obchodních vztahů)

R 51/2001: Stanovy družstva, které určují lhůtu deseti let pro splatnost vypořádacího podílu, lze v této části považovat za rozporné s dobrými mravy (§ 39 ObčZ).

R 5/2002: 1. Má-li být bezdůvodně obohacení vydáno v penězích a nesplní-li dlužník svoji platební povinnost včas, má věřitel právo požadovat též úrok z prodlení (§ 517 ObčZ).

2. Uplatnění práva na úrok z prodlení není samo o sobě výkonem práva, který je v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 ObčZ). (*Poznámka autorů:* uplatní se i pro rozpor se zásadami poctivého obchodního styku)

SJ 4/2003 s. 237: Ustanovení § 3 odst. 1 ObčZ patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, které přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností.

PR 6/2003 s. 305: Právní úkon se přičítá dobrým mravům, pokud nerespektuje některou ze společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních.

PR 12/2003 s. 629: 1. Trestného činu lichvy podle § 253 odst. 1 alinea druhá TrZ se může pachatel dopustit touto formou jednání (tzv. palichva) i tehdy, jestliže sice původní lichvářskou pohledávku sjednal bez toho, aby věděl o dlužnickové tísní, pokud tato tíseň byla pachatelem známá alespoň v době, kdy uplatnil svou lichvářskou pohledávku v občanskoprávním řízení.

2. Ke spáchání trestného činu lichvy podle § 253 odst. 1 TrZ se nevyžaduje, aby lichvářskou povahu měla samotná půjčená peněžní částka (jistina), kterou má dlužník vrátit, ale postačí, má-li takovou povahu třeba sjednaný lichvářský úrok (např. ve výši 66 % ročně), který je příslušenstvím pohledávky vzniklé půjčkou peněz.

JP 1/2004 s. 33: Porušení zásad poctivého obchodního styku je nutno zkoumat v každém případě ve vazbě na jeho konkrétní okolnosti. Přitom je třeba se zabývat jak důvody, které ke sjednání konkrétní výše úroku z prodlení vedly, a okolnostmi, které je provázely, tak důvody nesplnění zajištěného závazku, popřípadě i dopady přiznání sjednaného úroku z prodlení na osobu, vůči které je uplatňován.

SR 3/2006 s. 102: Věřitel vymáhající svou pohledávku za dlužníkem, který má vůči věřiteli vzájemnou pohledávku převyšující dluh, nevykonává své právo v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku.

Sou CR NS 3249/32: Vzniknou-li zúčastněným osobám proti sobě práva (a odpovídající povinnosti) z navzájem různých právních titulů, není zneužitím práva, pokud se jedna ze stran svých nároků domáhá, i když druhá strana svá práva neuplatňuje.

Díl druhý. Některá ustanovení o právních úkonech

Z literatury: *Plíva, S.* Několik poznámek k formě obchodněprávních úkonů. Právo a podnikání, 1993, č. 5

Úprava právních úkonů je obsažena především v občanském zákoníku, a to v § 34 až 42. Právní úkon je projev vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku práv, a to takových práv, která jsou s ním podle právních předpisů spojena. Může být učiněn jak výslovným projevem, tak určitým jednáním (aktivním jednáním, nebo i tím, že jednáající něco neudělá, tj. opomenutím), ovšem nejde-li o výslovný projev, musí jít o jednání, z něhož projev vyplývá dostatečně jasně (zákon praví způsobem nevzbuzujícím pochybnosti). To je pravidlo obecně platné a pro určité případy tedy může být dána speciální úprava. Významnou speciální úpravu obsahuje hned občanský zákoník, v němž je pro uzavření smlouvy v § 44 odst. 1 výslovně uvedeno, že pouhé mlčení nebo nečinnost samy o sobě neznamenají přijetí návrhu. Určitá forma není pro právní úkony stanovena obecně, ale pro určité případy je forma stanovena (zpravidla jde o prosté stanovení písemné formy, tj. písemný a podepsaný projev, přičemž u dvoustranných a vícestranných úkonů nemusí být podpisy na téže listině, ale pro některé případy jsou stanoveny i jiné požadavky, např. ověřený podpis, forma notářského zápisu). V případech, pro které je určitá forma stanovena, je její dodržení podmínkou platnosti. Není-li stanovena forma dodržena, je právní úkon neplatný.

Pro některé případy stanoví formu kogentně zákon. Pro další případy ji může stanovit dohoda účastníků. V obchodních vztazích vyžaduje smlouva písemnou formu, vedle případů stanovených zákonem, když alespoň jedna strana při jednání o uzavření smlouvy projevil vůli, aby smlouva byla uzavřena v písemné formě (§ 272) – v tomto případě jde o jednostranný projev vůle. Písemný právní úkon musí být podepsán osobou, která jedná. Jen v případech, kde je to obvyklé, může být podpis nahrazen mechanickými prostředky. Požadavek písemné formy je splněn, jestliže je právní úkon učiněn telegraficky, dálnopísemem, nebo elektronickými prostředky, které umožňují zachycení obsahu právního úkonu a určení osoby, která jednala. Zvláštní zákon pak upravuje elektronický podpis.

Podmínkou pro to, aby šlo o platný právní úkon je, že musí být učiněn svobodně, vážně, určitě a srozumitelně. Pokud jde o určitost právního úkonu jako podmínky pro jeho platnost, nejde o určitost absolutní ve všech podrobnostech. Jde o určitost projevu vůle v podstatě toho, co má být právním úkonem docíleno. Jestliže je právní úkon jako takový dostatečně určitý, ale v něčem přesto není do důsledku přesný a jednoznačný, lze tuto nepřesnost odstranit výkladem podle příslušných ustanovení občanského a obchodního zákoníku (srov. komentář k § 266). Chyba v psaní nebo v počtech nevede k neplatnosti právního úkonu, jestliže význam tohoto úkonu je nepochybný. Fyzická osoba musí mít způsobilost k právním úkonům, ale i když ji má, je právní úkon neplatný, jestliže jednala v duševní poruše, která ji činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou. Jde-li o právnickou osobu, jedná jejím jménem ve všech věcech její statutární orgán. Za právnickou osobu i za fyzickou osobu může jednat zástupce. Zástupcem může někdo být ze zákona nebo na základě plné moci. K jednání podnikatele srov. § 13 až 15 a komentář k nim.

Další podmínkou pro to, aby šlo o platný právní úkon je, že není nedovolený. Obecně podle § 39 ObčZ platí, že je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přiči dobrým mravům. Jde o absolutní neplatnost, ale současně občanský zákoník upravuje v § 40a pro občanskoprávní vztahy případy relativní neplatnosti. Dále ustanovení § 42a ObčZ dává věřiteli právo domáhat se v případě, že dlužníkovy právní úkony zkracují jeho vymahatelné pohledávky, aby soud určil, že tyto úkony jsou vůči němu právně neúčinné. Pro obchodní vztahy pak platí speciální úprava § 267, kterou je pro tyto vztahy uplatněn princip relativní neplatnosti.

Osoba, která činí právní úkon, může jednat v omylu. Právní úkon je podle § 49a ObčZ neplatný, jestliže šlo o omyl ve skutečnosti, která je v dané věci rozhodná, a osoba, které byl tento právní úkon určen, omyl vyvolala nebo o něm musela vědět. Vždycky je neplatný, jestliže tato osoba omyl vyvolala úmyslně. Platnost právního úkonu však není dotčena omylem v pohnutce k určitému jednání.

Vznik, změna nebo zánik práva je v právním úkonu možné vázat na splnění podmínky. Právní úprava je obsažena v § 36 ObčZ. Podmínka může být jak odkládací tak rozvazovací. Odkládací je podmínka, jestliže účinnost následků právního úkonu (tak typicky účinnost smlouvy) nastane teprve jejím splněním. Rozvazovací je podmínka, jestliže právní úkon je účinný ihned, ale když se podmínka splní, účinky, které již nastaly, pominou. Zákon přitom zajišťuje, aby běh věci neovlivnil některý z účastníků neoprávněně a záměrně ke svému prospěchu. Stanoví, že úkon se stane nepodmíněným, jestliže splnění podmínky zmaří záměrně ten účastník, kterému je to na prospěch, a naopak se nepřihlíží ke splnění podmínky, jestliže je neoprávněně a záměrně způsobil účastník, kterému je její plnění na prospěch. Ovšem jestliže někdo způsobil svým jednáním splnění podmínky oprávněně, účinky nastanou. Tak u podmínky spočívající v právu opce jde typicky o volní jednání toho, v jehož prospěch splnění podmínky je. V pochybnostech, zda jde o podmínku odkládací nebo rozvazovací, se má za to, že podmínka je odkládací.

§ 266 [Projev vůle]

(1) Projev vůle se vykládá podle úmyslu jednající osoby, jestliže tento úmysl byl straně, které je projev vůle určen, znám nebo jí musel být znám.

(2) V případech, kdy projev vůle nelze vyložit podle odstavce 1, vykládá se projev vůle podle významu, který by mu zpravidla přikládala osoba v postavení osoby, které byl projev vůle určen. Výrazy používané v obchodním styku se vykládají podle významu, který se jim zpravidla v tomto styku přikládá.

(3) Při výkladu vůle podle odstavců 1 a 2 se vezme náležitý zřetel ke všem okolnostem souvisejícím s projevem vůle, včetně jednání o uzavření smlouvy a praxe, kterou strany mezi sebou zavedly, jakož i následného chování stran, pokud to připouští povaha věci.

(4) Projev vůle, který obsahuje výraz připouštějící různý výklad, je třeba v pochybnostech vykládat k tíži strany, která jako první v jednání tohoto výrazu použila.

(5) Je-li podle této části zákona rozhodné sídlo, místo podnikání, místo závodu nebo provozovny anebo bydliště strany smlouvy, je rozhodné místo, které je ve smlouvě uvedeno, dokud změna není oznámena druhé straně.

Související ustanovení: § 263, 264, 274, 275, 730

Související předpisy: § 35 odst. 2 a 3 ObčZ

Z literatury: *Telec, I.* Sjednávání práva jednotným výkladem projevu vůle. Právní rozhledy, 2005, č. 2

Projev vůle musí být určitý. To je základní podmínka platnosti právního úkonu, ale v tom jde o celkovou určitost. Z projevu vůle tedy musí nepochybně vyplývat, že jde o dosažení určitého právního účinku podle obsahu úkonu a musí tedy být zřejmé, k jakému cíli věcně projevená vůle směřuje. To však nezahrnuje požadavek na vyčerpání všech podrobností, na absolutní přesnost uvedení podrobností. Proto i úkon, který je natolik určitý, aby byl platný, je někdy ještě třeba vyložit. Pro obchodní vztahy je obecné pravidlo obsažené v občanském zákoníku rozvedeno podrobněji a doplněno podle potřeb obchodních vztahů. Základní zásadou je zjištění úmyslu toho, kdo jednal. Nelze-li tento úmysl v konkrétním případě zjistit, vychází se z toho, jaký význam se přikládá použitým výrazům podle obchodních zvyklostí a z úvahy, jakou by měl představu o obsahu a dosahu daného úkonu běžný podnikatel, kdyby mu byl tento projev určen – jde tu o zosobnění, o vytvoření obrazu průměrného dobrého a seriózního podnikatele (obchodníka). Vychází se tedy nejprve ze subjektivního hlediska, z úmyslu jednajícího, pokud lze jeho úmysl zjistit. Není-li to možné, dochází k posunu k objektivnímu hledisku průměrného řádného obchodníka. Vždy se ovšem přihlíží k okolnostem případu a chování účastníků, a pokud mezi jednajícími jde o trvalejší nebo alespoň opakované vztahy, k praxi, která se mezi nimi vyvinula. V tomto případě dochází opět k určitému posunu uplatněním subjektivního prvku oproti objektivizovanému průměrnému řádnému obchodníkovi, neboť v praxi zavedené mezi dvěma určitými partnery se prosazuje jejich subjektivní nazírání na úpravu jejich závazkových vztahů tak, jak to odpovídá jejich potřebám.

Pravidlo stanovené v odstavci 4 je dáno k ochraně poctivého obchodního styku. Je skutečností, že některé výrazy připouštějí různý výklad. Zpravidla je věc jasná z kontextu a okolností případu, obchodních zvyklostí (§ 264), popřípadě vykládacích pravidel k užívaným doložkám (§ 274) a mezi účastníky nejsou pochybnosti o významu použitých výrazů. Pokud by však v konkrétním případě vznikl rozpor, platí pravidlo dané v tomto odstavci. To má vést každého, aby volil výraz přesný tak, aby o jeho významu

nemohly vzniknout pochybnosti, případně aby výraz, který není jednoznačný, v doplňku zpřesnil.

Jde o kognitní ustanovení.

Z judikatury:

SJ 3/1999 s. 106: Výkladem lze pouze zjišťovat obsah právního úkonu, nelze jím však projev vůle doplňovat.

PR 7/1999 s. 386: 1. Ustanovení § 35 odst. 2 ObčZ, které ukládá soudu, aby za použití zákonných výkladových pravidel interpretoval právní úkon, dopadá i na situaci, kdy výklad tohoto právního úkonu účastníky je v průběhu řízení vzájemně odlišný.

2. Jazykové vyjádření právního úkonu zachycené ve smlouvě musí být nejprve vykládáno prostředky gramatickými (z hlediska možného významu jednotlivých použitých pojmů), logickými (z hlediska vzájemné návaznosti použitých pojmů) či systematickými (z hlediska řazení pojmů ve struktuře celého právního úkonu). Kromě toho soud na základě provedeného dokazování posoudí, jaká byla skutečná vůle stran v okamžiku uzavírání smlouvy, přičemž podmínkou pro přihlídnutí k vůli účastníků je to, aby nebyla v rozporu s tím, co plyne z jazykového vyjádření úkonu. (*Poznámka autorů:* rozhodnutí lze obdobně vztáhnout i na výklad projevu vůle v obchodních vztazích)

SJ 7/2003 s. 542: Z hlediska řádné konkretizace předmětu plnění kupní smlouvy uzavřené ve smyslu ustanovení § 409 a násl. ObchZ není vyloučeno, aby prodávající s kupujícím v písemně uzavřené kupní smlouvě tento předmět určili odkazem na dříve učiněný (rovněž písemný) právní úkon kupujícího (objednávku). To, zda je takový odkaz bez bližší identifikace objednávky v kupní smlouvě neurčitý (§ 37 ObčZ), závisí mimo jiné na zjištění, zda v době uzavření kupní smlouvy zde byly i jiné (zaměnitelné) objednávky mezi těmiž účastníky.

Sou R NS 22/2003 s. 42: Skutečnost, že účastníci ve smlouvě uvedli zákonný termín (smluvní pokuta) s odkazem na příslušná ustanovení právního předpisu, sama o sobě nemůže být důvodem proto, aby soud při výkladu takového úkonu vyšel pouze z významu jeho jazykového vyjádření vyplývajícího z odkazované právní normy a nepřihlédl též k úmyslu jednajících osob, resp. k dalším okolnostem rozhodným pro výklad projevu vůle účastníků.

§ 267 [Neplatnost právních úkonů]

(1) Jestliže je neplatnost právního úkonu stanovena pouze na ochranu některého účastníka, může se této neplatnosti dovolávat pouze tento účastník. To neplatí pro smlouvy uzavřené podle části druhé tohoto zákona.

(2) Ve vztazích upravených tímto zákonem neplatí ustanovení § 49 občanského zákoníku.

(3) Je-li součástí jinak neplatné smlouvy dohoda o volbě práva nebo tohoto zákona (§ 262) nebo dohoda o řešení sporu mezi smluvními stranami, jsou tyto dohody neplatné pouze v případě, že se na ně vztahuje důvod neplatnosti. Neplatnost těchto dohod se naopak netýká neplatnosti smlouvy, jejíž jsou součástí.

Související ustanovení: § 156 odst. 4, § 262, 263

Související předpisy: § 39, 40a, 42a, 49 ObčZ; § 9, 37 MPSaP; § 2 zák. č. 216/1994 Sb.

Z literatury: Baudyš, P. Relativní platnost smlouvy. Bulletin advokacie, 2001, č. 5

Pro obchodní závazkové vztahy je zde stanovena odchylka od obecného pravidla § 39 ObčZ. Pro případy, kdy jde o ochranu jen jednoho z účastníků obchodního závazkového vztahu, je zde uplatněn princip relativní neplatnosti, tj. jen tento účastník se může neplatnosti právního úkonu dovolat – jinak se považuje tento právní úkon za platný. Toto speciální pravidlo je ovšem dáno jen pro vzájemné závazkové vztahy mezi podnikateli. Společenské smlouvy a smlouvy upravující společenstevní vztahy vůbec mají jiný

charakter, svým obsahem se dotýkají důležitých zájmů třetích osob, proto se na ně toto speciální pravidlo nevztahuje.

V druhém odstavci se prosazuje princip pevnosti obchodních závazkových vztahů. Obchodník – podnikatel musí zvážit podmínky vztahu, do kterého vstupuje, a ty pak platí, i když pro něj nebudou výhodné. Možnost obchodní tísně patří k podnikatelskému riziku. Proto se pro obchodní vztahy vylučuje možnost odstoupit od smlouvy uzavřené v tísní za nápadně nevýhodných podmínek daná jinak obecně v § 49 ObčZ.

Ustanovení třetího odstavce je dáno pro případ, že v důsledku neplatnosti smlouvy, která obsahovala rozhodčí smlouvu nebo dohodu o pravomoci soudu určitého státu, volbu práva nebo sjednání podřízenosti vztahu úpravě obchodního zákoníku, dojde ke sporu. Všeobecně přichází v úvahu volba úpravy obchodního zákoníku a dohoda, že spor bude rozhodnut v rozhodčím řízení – rozhodčí smlouva (smlouva o rozhodci nebo rozhodčí doložka). V mezinárodním obchodě též volba práva a dohoda o pravomoci soudů určitého státu. Pak pokud byla ku příkladu platně sjednána rozhodčí smlouva, zůstává platná a spor bude rozhodnut zvoleným rozhodcem nebo rozhodci, popřípadě rozhodci jmenovanými podle řádu zvoleného stálého rozhodčího soudu. Naopak neplatnost jen rozhodčí smlouvy nebo dohody o volbě práva, případně podřízenosti vztahu úpravě obchodního zákoníku, nezpůsobuje neplatnost smlouvy.

Toto ustanovení nemohou strany dohodou vyloučit.

Z judikatury:

Sou R NS 1/2001 s. 85: Pokud je právnická osoba v právním úkonu označena nepřesně obchodním jménem nebo názvem, který nenáleží jiné právnické osobě, avšak v tomto úkonu je uvedeno správné identifikační číslo této právnické osoby, není právní úkon neplatný, pokud lze z celého obsahu právního úkonu jeho výkladem zjistit, kdo byl účastníkem smlouvy.

Sou R NS 4/2001 s. 89: Relativní neplatnosti právního úkonu se dotčená osoba dovolá i mimosoudním oznámením; vždy se však musí jednat o výslovný projev, z něhož vyplývá vůle dovolat se neplatnosti úkonu.

OP 5/2001 s. 37: Nelze považovat za neplatnou smlouvu, ve které se účastníci dohodli, že hospodářskoprávní závazek žalovaného se nahrazuje závazkem novým, který se řídí občanským zákoníkem.

SR 11/2002 s. 393: Označil-li se účastník smlouvy, pro níž je předepsána písemná forma, správným příjmením, ale nepřesným jménem tak, že užil jméno hovorové, jinou jeho podobu či jméno dřívější, nezpůsobuje tato skutečnost sama o sobě neplatnost smlouvy, zejména když další uvedené údaje sloužící k jeho identifikaci nevzbuzují pochybnosti o jeho identitě.

SR 10/2002 s. 356: Datum uvedené ve smlouvě časově identifikuje okamžik jejího uzavření a prokazuje, že smlouva byla uvedeného dne skutečně uzavřena. Prokáže-li se, že smlouvu účastníci uzavřeli ve skutečnosti jiného dne, než dne uvedeného ve smlouvě, je třeba se zabývat otázkou, zda simulací jiného data uzavření smlouvy nedošlo k obcházení zákona a zda smlouva není postižena absolutní neplatností.

PP 12/2003 s. 24: Pokud je právnická osoba v právním úkonu označena nepřesně obchodním jménem nebo názvem, který nenáleží jiné právnické osobě, avšak v tomto úkonu je uvedeno správné identifikační číslo této právnické osoby, není právní úkon neplatný pro nedostatek způsobilosti této osoby mít práva a povinnosti.

SR 2/2004 s. 64: Neplatnosti právního úkonu z důvodu omylu se nemůže domáhat společnost, jejíž statutární orgán svým jednáním omyl způsobil.

PR 15/2005 s. 569: Namítá-li účastník obchodního závazkového vztahu neplatnost svého podpisu ve smlouvě, jedná se o relativní neplatnost, které se může dovolat pouze tento účastník. Pokud se neplatnosti vůči smluvnímu partnerovi nedovolá, považuje se smlouva za platnou.

§ 268 [Odpovědnost za neplatnost právního úkonu]

Kdo způsobil neplatnost právního úkonu, je povinen nahradit škodu osobě, které byl právní úkon určen, ledaže tato osoba o neplatnosti právního úkonu věděla. Pro

náhradu této škody platí obdobně ustanovení o náhradě škody způsobené porušením smluvní povinnosti (§ 373 a násl.).

Související ustanovení: § 263, 373 n.

Související předpisy: § 42 ObčZ

Z neplatnosti právního úkonu, kterou způsobil jeden z účastníků, může vzniknout škoda druhému účastníkovi vztahu, který o skutečnosti, která neplatnost způsobila, nevěděl a proto byl přesvědčen, že jednání je platné. Jde-li o obchodní vztahy, bude se povinnost toho účastníka, který neplatnost způsobil, k náhradě škody, která v důsledku neplatnosti právního úkonu vznikla, řídit úpravou obchodního zákoníku tak, jako by šlo o škodu způsobenou porušením závazku.

Jde o kogentní ustanovení.

Díl třetí. Některá ustanovení o uzavírání smlouvy

Oddíl první. Jednání o uzavření smlouvy

Vznik smlouvy je upraven občanským zákoníkem (§ 43 n.), tato úprava platí i pro uzavírání smluv mezi podnikateli. Obchodní zákoník obsahuje jen určité doplňky potřebné pro oblast obchodu.

Úprava uzavření smlouvy v občanském zákoníku je vzhledem k významu smlouvy jako základu závazkového vztahu, který má podle vůle účastníků z uzavření smlouvy vzniknout, přesná a podrobná. Vychází z toho, že smlouva vyjadřuje shodnou vůli a odpovídá shodnému zájmu smluvních stran, je tedy nutná dohoda o celém obsahu smlouvy.

Úprava občanského zákoníku vychází z toho, že ve všech případech je smlouva uzavírána mezi určitými osobami na základě určitého, adresně daného návrhu. Uvádí tudíž ve vymezení, co je návrhem smlouvy, že návrh smlouvy podává určitá osoba nebo více určitých osob určité osobě nebo určitým osobám (na každé straně může být jedna nebo více osob). Smlouva v obchodních vztazích ale může vzniknout jednak na základě adresně daného návrhu, jednak na základě návrhu adresovaného neurčitým osobám. Pro vznik smlouvy na základě adresně daného návrhu, tak jak to předpokládá ustanovení § 43a ObčZ jako jediný a obecně platný způsob, platí toto ustanovení i pro obchodní vztahy s některými drobnými doplňky ve speciálních ustanoveních prvního oddílu tohoto dílu. Vznik smlouvy druhým v obchodních vztazích možným způsobem, na základě neadresně daného návrhu (návrhu daného neurčitým osobám) je upraven obchodním zákoníkem speciálně jako veřejný návrh na uzavření smlouvy v § 276 až 280 a dále je zcela speciální úprava veřejného návrhu smlouvy o koupi akcií v § 183a.

Aby šlo o návrh smlouvy, musí být tento jeho charakter zřejmý. Podle § 43a odst. 1 ObčZ z něj musí vyplývat vůle navrhovatele, aby byl vázán v případě jeho přijetí. Musí tedy dostatečně určitě vyplývat, že směřuje bezprostředně ke vzniku smlouvy, ke kterému má dojít jeho přijetím. Je nutno zejména rozlišit návrh smlouvy a poptávku. Poptávka nevjadřuje vůli být vázán, není návrhem smlouvy, ale slouží k zjištění možností, podmínek, ceny apod., je podkladem pro rozhodnutí o podání vlastního návrhu smlouvy, popřípadě přijetí návrhu podaného druhou stranou na základě poptávky.

Návrh smlouvy musí být natolik určitý, aby jeho přijetím mohla vzniknout smlouva. Musí tedy mít určitý minimální obsah tak, aby závazky, které mají smluvním stranám vzniknout, byly dostatečně přesně stanoveny, natolik přesně, aby pak bylo možno objek-

tivně posoudit, zda příslušný závazek byl splněn řádně nebo ne. Pokud má být uzavřena smlouva určitého zákonem upraveného typu, musí mít náležitosti pro tento typ vyžadované, „podstatné kusy smlouvy“, jimiž je tento smluvní typ charakterizován.

Návrh smlouvy je závazný pro toho, kdo jej podal, od okamžiku, kdy je účinný, to jest od okamžiku, kdy dojde adresátovi, tudíž jej lze zrušit, jen pokud projev o zrušení návrhu dojde tomu, komu byl návrh určen, dříve než návrh smlouvy nebo současně s ním (např. návrh smlouvy je zaslán dopisem a zrušení návrhu je provedeno telegraficky nebo dálnopisem). Návrh smlouvy, který již došel adresátovi, lze zásadně odvolat, ale v některých případech je návrh neodvolatelný. Odvolat návrh, který není neodvolatelný, lze jen do té doby, než jej druhá strana přijme – ale v tomto případě je chráněna jistota toho, kdo odeslal projev o přijetí smlouvy tím, že rozhodující je již odeslání projevu o přijetí návrhu smlouvy a ne až okamžik, kdy tento projev dojde adresátovi; v tom jde o výjimku z obecné zásady.

Návrh smlouvy nelze odvolat za prvé, jestliže je v něm jeho neodvolatelnost přímo vyjádřena, a za druhé, jestliže je v něm stanovena lhůta pro přijetí návrhu. Ale ten, kdo dal návrh smlouvy, si může zachovat možnost jej odvolat, i když v něm stanovil lhůtu pro jeho přijetí, a to tím, že si v něm vyhradí možnost jej odvolat, resp. z návrhu jinak vyplývá možnost jeho odvolání. V ostatních případech je návrh smlouvy odvolatelný, i když v něm odvolatelnost výslovně uvedena není.

Smlouva vzniká včasným přijetím návrhu, a to okamžikem, kdy včasný projev o přijetí návrhu dojde tomu, kdo návrh podal. Včasné je přijetí, které dojde ve lhůtě stanovené tím, kdo návrh smlouvy podal, a není-li lhůta pro přijetí takto stanovena, musí být přijat v době přiměřené podle povahy smlouvy a dále s ohledem na způsob podání návrhu smlouvy, tedy zda byl učiněn dopisem nebo dálnopisem apod. Jestliže je návrh podán více osobám s tím, že se všechny mají stát stranou smlouvy, je smlouva uzavřena, když všechny tyto osoby tento návrh smlouvy přijmou.

Smlouva ovšem může vzniknout přijetím návrhu zásadně jen v době, kdy tento návrh platí. Doba platnosti návrhu je vždy omezena na určitou dobu, která představuje lhůtu pro přijetí jak je uvedeno shora.

Návrh smlouvy zaniká, a to bez ohledu na to, zda je odvolatelný nebo neodvolatelný, jestliže je odmítnut nebo jestliže uplynula lhůta pro jeho přijetí. Proto podle tohoto pravidla opožděným přijetím návrhu smlouva zásadně nevzniká. Avšak od toho jsou dvě odchylky. Za prvé dojde k uzavření smlouvy když ten, kdo podal návrh smlouvy a jemuž došel opožděný projev o přijetí návrhu, vyrozumí druhou stranu ústně nebo odesláním zprávy, že přijetí návrhu akceptuje. Za druhé je to v případě, kdy písemný projev o přijetí návrhu smlouvy byl odeslán tak včas, že při pravidelném průběhu přepravy by došel včas a smlouva by byla uzavřena – v tom případě se předpokládá, že ten, kdo podal návrh smlouvy, objektivně opožděné přijetí akceptuje, smlouva proto bude uzavřena, pokud ten, kdo podal návrh smlouvy bez odkladu nevyrozumí druhou stranu, že projev o přijetí návrhu došel opožděně a že opožděné přijetí neakceptuje.

I přijetí návrhu lze odvolat, a to obdobně jako lze zrušit podání návrhu smlouvy: odvolání přijetí musí dojít tomu, kdo dal návrh smlouvy, nejpozději současně s projevem o přijetí návrhu.

Pokud není pro uzavření smlouvy předepsána určitá forma, může být návrh přijat i konkludentním jednáním. Výslovně se však stanoví, že mlčení nebo nečinnost samy o sobě neznamenají přijetí návrhu (§ 44 odst. 1 ObčZ).

Projev formulovaný jako přijetí návrhu, které však obsahuje dodatky, výhrady, omezení nebo jiné změny, je odmítnutím návrhu a považuje se za nový návrh. Přijetím návrhu však je odpověď, která jen vymezuje obsah smlouvy jinými slovy a nevyplývá z ní změna obsahu smlouvy.

Jestliže zákon stanoví, že ke smlouvě je třeba rozhodnutí příslušného orgánu, je smlouva účinná tímto rozhodnutím a, nebyl-li podán návrh na toto rozhodnutí do 3 let od uzavření smlouvy, platí, že účastníci od smlouvy odstoupili. Toto ustanovení je výslovně vyloučeno obchodním zákoníkem pro vztahy v mezinárodním obchodu. Pro běžné obchodní vztahy není podmínka úředního rozhodnutí stanovena. (Jiná situace je, jestliže by šlo o kartelovou smlouvu – ta by byla neplatná, udělení výjimky není úředním schválením.)

Pro uzavření kupní smlouvy v mezinárodním obchodu platí přednostně úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (Viedeňská úmluva). Obsahuje, pokud jde o uzavření smlouvy, jednu odchylku: zásadně sice i podle úmluvy platí, že odpověď na nabídku, která se jeví přijetím, ale obsahuje dodatky, omezení nebo jiné změny, je odmítnutím nabídky a je protinabídkou, ale pokud obsahuje dodatky nebo odchylky, které podstatně nemění podmínky nabídky, je přijetím, ledaže navrhovatel bez zbytečného odkladu ústně vznese námitky nebo odešle takové oznámení. Neučiní-li tak, platí smlouva se změnami uvedenými v přijetí.

Z judikatury:

OP 5/2001 s. 37: Nelze považovat za neplatnou smlouvu, ve které se účastníci dohodli, že hospodářskoprávní závazek žalovaného se nahrazuje závazkem novým, který se řídí občanským zákoníkem.

SR 11/2002 s. 393: Označil-li se účastník smlouvy, pro niž je předepsána písemná forma, správným příjmením, ale nepřesným jménem tak, že užil jméno hovorové, jinou jeho podobu či jméno dřívější, nezpůsobuje tato skutečnost sama o sobě neplatnost smlouvy, zejména když další uvedené údaje sloužící k jeho identifikaci nevzbuzují pochybnosti o jeho identitě.

R 30/2005: Kupní smlouva, kterou povinný převedl nemovitost na jiného, i když usnesením o nařízení výkonu rozhodnutí mu to soud zakázal [§ 335b odst. 1 písm. a) OSŘ], je neplatná pro rozpor se zákonem (§ 39 ObčZ). (*Poznámka autorů:* platí i pro obchodní smlouvy)

§ 269 [Nepojmenované smlouvy, dohoda o dodatečném určení obsahu závazku]

(1) Ustanovení upravující v hlavě II této části zákona jednotlivé typy smluv se použijí jen na smlouvy, jejichž obsah dohodnutý stranami zahrnuje podstatné části smlouvy stanovené v základním ustanovení pro každou z těchto smluv.

(2) Účastníci mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není upravena jako typ smlouvy. Jestliže však účastníci dostatečně neurčí předmět svých závazků, smlouva uzavřena není.

(3) Dohoda o určité části smlouvy může být nahrazena dohodou stran o způsobu umožňujícím dodatečné určení obsahu závazku, jestliže tento způsob nezávisí jen na vůli jedné strany. Má-li být chybějící část smlouvy určena soudem nebo určitou osobou vyžaduje se, aby dohoda měla písemnou formu a platí obdobně § 291.

Související ustanovení: § 261 odst. 6, § 263, 291, 409, 476, 489, 497, 508, 516, 527, 536, 566, 577, 591, 601, 610, 630, 638, 642, 652, 673, 682, 692, 700, 708, 716, 745, 750

Související předpisy: § 13, 28, 33 CenP

Z literatury: Burešová, J. Franchising. Právní rádce, 1997, č. 7; Burešová, J. Franchisingová smlouva jako smlouva obchodní. Právní praxe v podnikání, 1998, č. 3; Eliáš, K. Obchodní smlouva. Právní praxe v podnikání, 1995, č. 5, 6; Kadrna, K. Příпустnost inominálních smluv v českém právu soukromém. Právní rozhledy, 2001, č. 11; Pelikánová, I. Typy smluv v obchodním a občanském zákoníku. Právní praxe v podnikání, 1992, č. 1; Plíva, S. Smlouvy uzavírané podnikatelem. Právo a podnikání, 1995, č. 7; Plíva, S. Uzavírání obchodních smluv. Právo a podnikání, 1995, č. 8, 9; Salačová, M. Nepojmenované smlouvy. Právní rozhledy, 1996, č. 7

Obchodní zákoník upravuje 26 typů smluv, z toho 24 typů v této hlavě a 2 typy v hlavě III. pro vztahy v mezinárodním obchodu, pro které vždy v základním ustanovení uvádí jejich podstatný obsah. Tento obsah musí mít každá konkrétní smlouva jako nezbytné minimum, aby šlo o smlouvu daného typu upraveného obchodním zákoníkem. Jde o nutný obsah určující podstatu a charakter smlouvy a tento požadavek není tedy v rozporu se zásadou smluvní volnosti. Smlouva, která nemá obsah požadovaný pro to, aby šlo o smlouvu některého typu upraveného obchodním zákoníkem, bude platná, jestliže její obsah bude určitý (budou jasné a určité závazky, které strany přejímají a práva, která jim vznikají). Ale nepůjde o smlouvu určitého typu upraveného obchodním zákoníkem a úprava daná pro tyto typy se na ni nebude vztahovat. Buď půjde o smlouvu typu upraveného občanským zákoníkem (např. bezúplatná smlouva o obstarání určité věci nebude smlouvou mandátní, ale příkazní smlouvou podle občanského zákoníku), nebo půjde o inominátní smlouvu a, pokud půjde o obchodní závazkový vztah, bude se tento vztah řídit ustanoveními smlouvy a obecnou úpravou obchodního zákoníku. Není vyloučeno, aby obsah inominátní smlouvy byl smluvními stranami určen odkazem na ustanovení daná pro některý upravený smluvní typ, odkaz však musí být určitý. Pokud nebude dohodnut alespoň takový obsah, aby závazky stran byly dostatečně určité, smlouva nevznikne.

Některé smluvní typy upravené obchodním zákoníkem nabývají širšího dosahu tím, že na jejich úpravu odkazuje zvláštní předpis. Úprava kupní smlouvy platí podle § 261 odst. 6 přiměřeně pro smlouvu směnnou. Podle § 13 CenP se řídí úpravou kupní smlouvy v obchodním zákoníku smlouva o úplatném převodu cenných papírů, pokud ze zákona o cenných papírech nebo povahy věci nevyplývá něco jiného. Dále podle § 28 CenP se komisionářská smlouva o obstarání koupě nebo prodeje cenného papíru řídí úpravou danou pro komisionářskou smlouvu obchodním zákoníkem, pokud zákon o cenných papírech nemá speciální úpravu, a obdobně je tomu podle § 33 CenP pokud jde o mandátní smlouvu o obstarání koupě nebo prodeje cenných papírů a smlouvu o zprostředkování koupě nebo prodeje cenných papírů.

Úprava určitých typů smluv neomezuje možnost smluvních stran uzavřít jinou, obchodním zákoníkem nebo občanským zákoníkem neupravenou smlouvu – nepojmenovanou smlouvu (inominátní kontrakt). Ustanovení odstavce 2 tuto možnost jen konstatuje, stejně tak jako požadavek určitosti závazků, ten vyplývá jako obecný požadavek na právní úkony a zde jde o ustanovení pro jasnou vazbu v rámci celého paragrafu. K tomu je třeba poznamenat, že označení inominátní kontrakt používáme pro označení jiné smlouvy než smlouvy určitého obchodním nebo občanským zákoníkem popřípadě jiným zákonem (např. zákonem o cenných papírech) upraveného typu. V praxi běžně vidíme označení některých typicky uzavíraných smluv určitým názvem, často názvem převzatým z angličtiny, popřípadě jiného jazyka (leasingová smlouva, dealerská smlouva aj.). V některých případech může jít jen o jiný název pro smlouvu určitého upraveného typu, kdy označení je irelevantní, která případně obsahuje určitá doplňující ustanovení, a na tuto smlouvu bude pohlíženo jako na smlouvu upraveného typu. Zpravidla však půjde buď o několik smluv na jedné listině, z nichž pak každá bude posuzována podle příslušné úpravy, případně o kombinaci smlouvy určitého typu a inominátní smlouvy, nebo půjde v celém rozsahu o smlouvu zákonem neupraveného typu, z hlediska právního a pokud jde o právní důsledky inominátní kontrakt, i když běžná praxe ji bude brát z obchodního a ekonomického hlediska jako smlouvu určitého typu. V takových případech budou typicky využívány určité všeobecné obchodní podmínky, většinou firemní, velmi často vypracované na podkladě všeobecných obchodních podmínek běžných v zahraničí (někdy však s určitými posunuty), které obsahují rozhodující podmínky pro daný vztah a kterým je proto třeba věnovat pečlivou pozornost, dosti velkou důležitost budou mít v těchto případech i obchodní zvyklosti.

Pro obchodní vztahy je důležitý odstavec třetí, který umožňuje, a to ať jde o smlouvu upraveného typu nebo inominátní kontrakt, aby namísto přesného určení určité části smlouvy byl dohodnut způsob určení dané části smlouvy. Podmínkou je, že dohodnutý způsob umožní, aby pak mohl být obsah závazku určen objektivně, neodvisle od pozdější vůle některé ze smluvních stran. Určení chybějící části smlouvy a rovněž nepodstatné části obsahu smlouvy podle § 270 může být písemnou dohodou ponecháno rozhodnutí soudu nebo třetí osobě.

Jde o kogentní úpravu.

Z judikatury:

PaP 4/1995 s. 29: Podstatnou částí smlouvy o prodeji podniku je mimo jiné závazek kupujícího převzít závazky prodávajícího související s podnikem. Neobsahuje-li smlouva uvedenou podstatnou část, tj. z přechodu byly vyjmuty některé závazky, které souvisejí s podnikem, nebyla platně uzavřena smlouva o prodeji podniku, jenž je takto jako smluvní typ upravena v obchodním zákoníku.

PP 11/2001 s. 29: Leasingovou smlouvu uzavřenou mezi podnikateli, která není smlouvou o koupi nájaté věci podle ustanovení § 489 an. ObchZ, je nutno posuzovat jako tzv. smlouvu nepojmenovanou (inominátní) ve smyslu ustanovení § 269 odst. 2 ObchZ; práva a povinnosti účastníků se řídí především ustanoveními leasingové smlouvy.

Sou R NS 6/2001 s. 55: Nepojmenovanou smlouvu uzavřenou podle obchodního zákoníku na dobu neurčitou je možno vypovědět podle § 582 ObčZ.

OP 8/2001 s. 27: 1. Účastníci mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není jako smluvní typ upravena v obchodním zákoníku, je však nutné, aby v takovéto smlouvě dostatečně určili předmět svých závazků, jinak smlouva uzavřena platně není (§ 269 odst. 2 ObchZ).

2. Pokud je v takovéto smlouvě dostatečně určen předmět závazků stran smlouvy, které mají povahu závazků k nepřetržitě činnosti a není-li platně sjednána doba, na niž se smlouva uzavírá, je nutné vycházet z toho, že byla sjednána na dobu neurčitou.

3. Vypověď z takovéto smlouvy lze dát s ohledem na ustanovení § 582 odst. 1 ObčZ, neboť nelze-li některé otázky řešit podle ustanovení obchodního zákoníku, řeší se podle předpisů práva občanského.

SR 12/2002 s. 431: Uzavřou-li účastníci smlouvu, jejíž podstatné náležitosti lze podřadit pod některý ze smluvních typů upravených v občanském zákoníku, řídí se tato smlouva kogentními a, pokud účastníci ve smlouvě nedohodli něco jiného, i dispozitivními ustanoveními občanského zákoníku upravujícími daný typ smlouvy; nejde o smlouvu nepojmenovanou. (*Poznámka autorů:* platí i pro obchodní smlouvy, které se však řídí ustanoveními obchodního zákoníku)

SJ 10/2003 s. 799: 1. Stanovy družstva jsou smlouvou sui generis.

2. Jestliže stanovy obsahují – v souladu s ustanovením § 233 odst. 5 ObchZ – odchýlný způsob vypořádání při zániku členství v družstvu od způsobu určeného obchodním zákoníkem (ze kterého vyplývá vypořádání v penězích), nemůže být tento způsob určen tak, aby umožňoval družstvu rozhodnout, jaký způsob vypořádání v jednotlivých případech zvolí; taková úprava je v rozporu s ustanovením § 269 odst. 3 ObchZ.

§ 270 [Dodatečné doplnění smlouvy]

(1) Dohoda při uzavírání smlouvy, že určitá nepodstatná část smlouvy bude mezi stranami smluvena dodatečně po jejím uzavření, se považuje za podmínku platnosti dohodnuté části smlouvy, ledaže strany daly před jejím uzavřením nepochybně najevo, že nedosažení dodatečné dohody o doplnění obsahu smlouvy nemá mít vliv na platnost uzavřené smlouvy. V pochybnostech má podmínka odkládací účinky.

(2) Dohodnou-li se strany písemně v případech uvedených v odstavci 1, že chybějící obsah smlouvy má být stanoven soudem nebo osobou určenou v dohodě, platí ustanovení § 291. Dohodnutá část smlouvy nenabude účinnosti, dokud není dohodnut nebo stanoven chybějící obsah smlouvy, a její platnost zaniká zánikem závazku dohodnout chybějící obsah smlouvy (§ 292 odst. 4 a 5), ledaže strany se dohodly, že sjednaná část smlouvy má zůstat v platnosti.

Související ustanovení: § 263, 290, 291, 292

Související předpisy: § 36 ObčZ

V obchodních vztazích dochází k situaci, že strany mají zájem, aby jejich vztah byl závazně určen smlouvou, ale určitá část obsahu, která netvoří podstatný a tím nutný obsah smlouvy, kterou chtějí uzavřít, není ještě dostatečně jasná nebo o ní z jiných důvodů zatím nedošlo k dohodě. Strany mají v takovém případě tři možnosti. Za prvé mohou uzavřít smlouvu s odkládací podmínkou, že dojde k dohodě o této části obsahu smlouvy v určité pozdější době nebo do určité doby. Nedojde-li ve stanovené době nebo do stanovené doby k dohodě o této části smlouvy, smlouva nevznikla (padá i původně dohodnutá část). Další možností je uzavřít smlouvu s tím, že případné nedosažení dohody o této části obsahu smlouvy nemá mít na platnost smlouvy vliv, tj. že smlouva bude platit bez zamýšleného doplnění jen s dohodnutým obsahem, tak jako kdyby doplnění obsahu nebylo vůbec uvažováno. Ovšem tento úmysl musí být vyjádřen jasně, v pochybnostech platí, že jde o odkládací podmínku. Třetí možnost je, že se strany dohodnou, že chybějící obsah smlouvy má být doplněn, pokud o něm nedojde k dohodě, soudem nebo dohodou určenou osobou (rozhodcem). Pro takovou dohodu se vyžaduje písemná forma. Pro postup v takovém případě platí přiměřená úprava daná pro smlouvu o uzavření budoucí smlouvy (viz komentář k § 291). V takovém případě bude celá smlouva účinná až po stanovení části obsahu smlouvy, který má být doplněn. Zanikne-li závazek doplnit smlouvu v důsledku toho, že strany neučinily kroky k doplnění smlouvy, zaniká i dohodnutá část smlouvy, strany však mohou sjednat, že dohodnutá část smlouvy má zůstat v každém případě v platnosti a ta pak platí, jako kdyby o doplnění nebylo vůbec uvažováno. Od tohoto ustanovení se strany nemohou odchýlit.

§ 271 [Ochrana informací]

Jestliže si strany při jednání o uzavření smlouvy navzájem poskytnou informace označené jako důvěrné, nesmí strana, které byly tyto informace poskytnuty, je prozradit třetí osobě a ani je použít v rozporu s jejich účelem pro své potřeby, a to bez ohledu na to, zda dojde k uzavření smlouvy, či nikoli. Kdo poruší tuto povinnost, je povinen k náhradě škody, obdobně podle ustanovení § 373 a násl.

Související ustanovení: § 17, 20, 44, 51, 53 n., § 263, 273 n.

V celé oblasti podnikání je důležitá znalost nejrůznějších údajů (dat, informací) z oblasti trhu, o situaci, poměrech a úmyslech konkurence i obchodních partnerů současných i potenciálních. Podnikatelé se je proto snaží získat a v mezích poctivého obchodního styku je to počínání oprávněné. Na druhé straně je v úpravě obchodního zákoníku zajišťována ochrana oprávněného zájmu podnikatelů na ochraně před neoprávněným získáváním a předáváním popřípadě rozšiřováním informací z oblasti jejich podnikatelské činnosti. Tuto ochranu zajišťuje obchodní zákoník na několika místech. Nejširší, všeobecná, je ochrana obchodního tajemství. Obchodní tajemství je definováno v § 17 a je předmětem práv náležejících k podniku. Porušení obchodního tajemství je jedním z výslovně uvedených případů nekalé soutěže (§ 44 a 51) a ochrana je podle § 20 podnikateli poskytována nejen při porušení, ale i při ohrožení práva na obchodní tajemství. Vedle toho je v některých případech poskytována zvláštním ustanovením ochrana důvěrných informací, které podnikatel dává v zájmu obchodu v obchodním styku, i když by nešlo přímo o obchodní tajemství nebo by šlo o obchodní tajemství jen zčásti, neboť ve svém souhrnu tyto informace mají zvláštní informační hodnotu a mohly by být využity

proti zájmu tohoto podnikatele. Zde je upravena speciální ochrana před neoprávněným a nežádoucím únikem, popřípadě předáním informací (ať jde o zneužití obdržených informací nebo o porušení povinnosti je chránit tak, aby nedošlo k jejich úniku).

Základem tohoto ustanovení je skutečnost, že při jednání o uzavření smlouvy dochází k tomu, že si strany v zájmu uzavření smlouvy poskytnou různé informace, a v tom i informace, které si podnikatel přeje utajit. V takovém případě je musí označit za důvěrné a pak jsou chráněny. (Rozhodující je zájem podnikatele, tedy subjektivní hledisko a nelze hodnotit, zda tu objektivně potřeba ochrany opravdu je. Tento charakter nemohou získat jednotlivé informace v daném oboru všeobecně známé, ale určitý soubor takových informací získaných při jednání o uzavření smlouvy již takový charakter získat může). Druhá strana je nesmí ani sama použít v rozporu s účelem, ke kterému jí byly poskytnuty, ani prozradit. Jde o informace poskytnuté při obchodním jednání, které má vést k uzavření smlouvy, ale k tomu pak nemusí vždycky dojít. Proto není ochrana těchto důvěrných informací vázána na uzavření smlouvy. Pokud by došlo k prozrazení nebo zneužití těchto informací a z toho vznikla škoda, bude se povinnost k náhradě škody řídit úpravou obchodního zákoníku, jako kdyby šlo o porušení obchodního závazku. Od této úpravy se strany nemohou dohodou odchýlit.

§ 272 [Písemná forma]

(1) Smlouva vyžaduje k platnosti písemnou formu pouze v případech stanovených v tomto zákoně nebo když alespoň jedna strana při jednání o uzavření smlouvy projeví vůli, aby smlouva byla uzavřena v písemné formě.

(2) Obsahuje-li písemně uzavřená smlouva ustanovení, že může být měněna nebo zrušena pouze dohodou stran v písemné formě, může být smlouva měněna nebo zrušena pouze písemně.

Související ustanovení: § 262 odst. 2, § 263, 270, 289, 303, 313, 323, 429, 444, 445, 476, 488b, 489, 508, 630, 638, 652, 673, 682, 708, 716, 720, 725, 739, 742, 745

Související předpisy: § 544, 546, 574, 585 ObčZ; § 19 CenP; § 3 zák. č. 216/1994 Sb.

Z literatury: *Tomsa, M.* Změna písemně uzavřené smlouvy podle obchodního zákoníku. Právní praxe v podnikání, 1995, č. 5

Obchodní zákoník vyžaduje pro určité smlouvy v obchodních závazkových vztazích písemnou formu jako podmínku platnosti smlouvy. Je to pro smlouvu o budoucí smlouvě (§ 289), smlouvu o prodeji podniku (§ 476), smlouvu o nájmu podniku (§ 488b), smlouvu o koupi najaté věci (§ 489), licenční smlouvu (§ 508), smlouvu o nájmu dopravního prostředku (§ 630), smlouvu o provozu dopravního prostředku (§ 638), smlouvu o obchodním zastoupení (§ 652), smlouvu o tichém společenství (§ 673), smlouvu o otevření akreditivu (§ 682), smlouvu o běžném účtu (§ 708), smlouvu o vkladovém účtu (§ 716) a smlouvu o výhradním prodeji (§ 745).

Písemnou formu dále musí podle úpravy obchodního zákoníku mít dohoda o tom, že chybějící obsah smlouvy stanoví soud nebo rozhodce (§ 269 a § 270 odst. 2), dohoda o nabytí vlastnického práva ke zboží před jeho předáním nebo získáním oprávnění zásilkou nakládat anebo naopak až po tomto okamžiku (§ 444 a 445), zákaz zpětného vývozu (§ 739), ujednání o omezení prodeje (§ 742). Pokud jde o jednostranné úkony, je to pro bankovní záruku (§ 313), uznání závazku (§ 323), záruku za jakost (§ 429), cestovní šek (§ 720), slib odškodnění (§ 725). Z jiných předpisů vyplývá pro obchodní závazkové vztahy povinnost písemné formy také v dalších případech. Tak je to pro

smluvní pokutu (§ 544 ObčZ), pro novaci písemně sjednaného závazku (§ 570 ObčZ), pro narovnání, jde-li o závazek v písemné formě (§ 585 ObčZ), pro smlouvu o převodu listinného cenného papíru na jméno (§ 19 CenP), pro smlouvy o obstarání vydávání zastupitelných cenných papírů jakož i zprostředkování a vracení zastupitelných cenných papírů § 33a, 33b CenP), pro rozhodčí smlouvu – jak smlouvu o rozhodci, tak rozhodčí doložku – (§ 3 zák. č. 216/1994 Sb.).

Všechna tato ustanovení jsou kogentní.

Náležitost písemné formy (jako podmínku platnosti smlouvy) může stanovit především zákon. Dále ji mohou podle obecného pravidla uvedeného v občanském zákoníku stanovit dohodou strany. Obchodní zákoník navíc umožňuje, aby podmínku písemné formy pro platné uzavření smlouvy určila jen některá ze stran, tedy jednostranně (a pokud půjde o vícestranné smlouvy, resp. na některé straně bude více účastníků, zřejmě postačí, aby kterýkoli z nich stanovil nutnost písemné formy jako podmínku platnosti smlouvy).

Druhý odstavec je speciální úprava pro obchodní vztahy, odchýlná od obecného pravidla občanského zákoníku: podle § 40 odst. 2 ObčZ může být písemně uzavřená dohoda změněna nebo zrušena pouze písemně, ale pro změnu nebo zrušení obchodní smlouvy je tímto ustanovením písemná forma stanovena jen v případě, že je podmínka písemné formy pro změnu uzavřené smlouvy uvedena ve smlouvě, o jejíž změnu jde. V praxi ovšem dochází ke změnám písemně uzavřené smlouvy vesměs v písemné formě a lze to jen doporučit z hlediska jasnosti a průkaznosti toho, že došlo ke změně a k jaké obsahové změně došlo. Toto ustanovení je přijímáno, pokud jde o smlouvy, pro které stanoví písemnou formu zákon, značně kriticky, neboť se nejedná jako logické, že smlouvu, která ze zákona musí být uzavřena v písemné formě, je možno změnit zcela neformálně. V literatuře se proto prosazuje výklad, že tam, kde pro platnost smlouvy předepisuje písemnou formu zákon, a to jak občanský zákoník nebo zvláštní zákon, tak i obchodní zákoník, je možno ji změnit opět jen v písemné formě podle obecného pravidla § 40 odst. 2 ObčZ a speciální pravidlo uvedené zde se může uplatnit jen u obchodních smluv, u nichž byla povinnost písemné formy stanovena dohodou stran nebo z vůle některého účastníka smluvního vztahu – tak zejména *Kopáč* (in: *Stuna a kol.* Obchodní zákoník s podrobným komentářem pro právní a podnikatelskou praxi. Praha : Trizonia, 1992, s. 300), *Pelikánová* (Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. Praha : Linde, 1996, s. 506 až 507), *Eliáš* (Kurs obchodního práva; obchodní závazky; cenné papíry. Praha : C. H. Beck, 1996, s. 12). Kritický postoj k tomuto ustanovení je jistě odůvodněný, avšak de lege lata podle našeho přesvědčení tento prosazovaný výklad již naráží na meze možností výkladu. Obecné pravidlo dané v § 40 odst. 2 ObčZ, které platí pro smlouvy, které se neřídí úpravou obchodního zákoníku (a které nerozlišuje důvod uzavření smlouvy v písemné formě), nelze podle pravidla daného v § 1 odst. 2 použít, když obchodní zákoník má speciální úpravu. V daném případě tato speciální úprava nerozlišuje, z jakého důvodu byla smlouva uzavřena v písemné formě. Nicméně je nutné konstatovat, že výklad, podle kterého nelze vztahovat toto speciální ustanovení na případy, kdy písemnou formu pro platnost smlouvy předepisuje zákon, protože z toho vyplývá jako podmínka platnosti, že vždy bude mít smlouva jako celek písemnou formu, nabývá na síle a začíná převažovat.

Jde o kogentní ustanovení.

Z judikatury:

SJ 8/1998 s. 175: Písemná forma právního úkonu je dodržena i tehdy, nepřipojí-li jednatel osoba ke svému podpisu označení funkce, třebaže je takový požadavek uveden v obchodním rejstříku.

SJ 14/1998 s. 328: Z toho, že navrhovatel předložil návrh smlouvy písemně, nelze bez dalšího usuzovat, že projevil vůli uzavřít smlouvu v písemné formě.

SP 7/2001 s. 224: Návrh smlouvy, který žalobce předložil, aniž jej podepsal, nemohl být řádnou (písemnou) ofertou a o písemný návrh na uzavření smlouvy mohlo jít až v okamžiku, kdy žalovaná listinu poté, co ji sama podepsala, zaslala k akceptaci žalobci.

SJ 11/2001 s. 564: 1. Není-li předepsána nebo některým z účastníků požadována (§ 272 odst. 1 ObchZ) písemná forma smlouvy, není vyloučeno, aby ji účastníci uzavřeli zčásti písemně a zčásti ústně. Pro hodnocení jednání účastníků je rozhodující jejich vůle při uzavírání smlouvy.

2. To, že účastníci písemně uzavřené smlouvy o dílo výslovně neprohlásili v této smlouvě, že její součástí je i listina připojená ke smlouvě, v níž je vymezen předmět díla, nezpůsobuje neplatnost smlouvy, jestliže se účastníci ústně dohodli, že předmětem smlouvy je dílo vymezené v této listině.

§ 273 [Všeobecné obchodní podmínky]

(1) Část obsahu smlouvy lze určit také odkazem na všeobecné obchodní podmínky vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi nebo odkazem na jiné obchodní podmínky, jež jsou stranám uzavírajícím smlouvu známé nebo k návrhu přiložené.

(2) Odchylná ujednání ve smlouvě mají přednost před zněním obchodních podmínek uvedených v odstavci 1.

(3) K uzavření smlouvy lze užít smluvních formulářů užívaných v obchodním styku.

Související ustanovení: § 263, 622

Z literatury: *Bejček, J.* Obchodní podmínky v kupní smlouvě. Daňová a hospodářská kartotéka, 1996, č. 12; *S.I.A. ČR – Rada výstavby, Česká společnost pro stavební právo.* Všeobecné obchodní podmínky pro stavby a dokumentaci staveb. 2. vydání. Nakladatelství ARCH, Nadace ABF, 2003; *S.I.A. ČR – Rada výstavby, Česká společnost pro stavební právo.* Všeobecné obchodní podmínky pro inženýrskou činnost ve výstavbě. Nakladatelství ARCH, Nadace ABF, 2003

Smluvní strany mohou sjednat v rámci dispozitivní úpravy podmínky vztahu tak, jak to odpovídá podmínkám daného případu a jejich potřebám. V praxi se určité podmínky, odpovídající specifikům jednotlivých druhů zboží nebo druhu díla, podmínky leasíngových smluv, smluv o běžném účtu i dalších smluv opakují. K usnadnění uzavírání smluv se určení takových typických podmínek, většinou podrobné určení, shrnuje do obchodních podmínek. Tím, že smlouva na určité obchodní podmínky výslovně odkáže, stávají se součástí smluvního ujednání.

Obchodní zákoník rozlišuje obchodní podmínky dvojího druhu. Za prvé jde o podmínky vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi. Zákon blíže necharakterizuje, jaké odborné nebo zájmové organizace má na mysli. Z kontextu vyplývá, že může jít o odborné nebo zájmové organizace na různé úrovni podle druhu smluv, pro které mají sloužit, a předmětu jejich plnění, jde však zřejmě o to, aby z charakteru těchto organizací vyplývala záruka, že podmínky budou mít dobrou odbornou úroveň a že v nich bude sledován určitý obecnější zájem a ne zájem jednotlivých podnikatelů. Tak všeobecně jsou uznávány např. podmínky vypracované odbornou komisí OSN (UNCITRAL), pro stavební a inženýrské práce staveb podmínky FIDIC vypracované v rámci Mezinárodní federace poradenských inženýrů. O těchto podmínkách se předpokládá, že jsou každému podnikateli, který podniká v daném oboru a obchoduje daným druhem zboží, známy. Proto stačí prostý odkaz na tyto podmínky. Jestliže některé straně, která jedná o uzavření smlouvy, nejsou všeobecné obchodní podmínky, na které druhá strana uvádí

odkaz, známé, má právo požadovat, aby s těmito podmínkami byla seznámena (aby jí bylo umožněno se s nimi seznámit) a je třeba, aby tohoto práva skutečně využila. Pokud se s podmínkami neseznámí a smlouvu uzavře, nebude se moci pak odvolávat na svou neznalost. Za druhé jde o jakékoli obchodní podmínky, které nevypracovaly tyto organizace (podmínky, které vypracoval a prosazuje určitý podnikatel nebo určité podnikatelské uskupení, určitá společnost a její dceřiné společnosti apod.). Jestliže jde o takové jiné podmínky (firemní, podnikové podmínky), nemusí být známy druhé straně a jejich znalost zákon nepředpokládá. Znalost podmínek závazku je předpokladem, jehož splnění zákon zajišťuje. V konkrétním případě mohou být firemní podmínky, na něž se ve smlouvě odkazuje, známé oběma stranám, např. u dlouhodobých obchodních partnerů, při opakovaných dodávkách. Pak postačí, aby smlouva na tyto podmínky jen odkázala a nemusí být ke smlouvě přiloženy, ovšem v případě sporu musí být znalost těchto podmínek prokázána. Jinak musí být podmínky, na které se smlouva odvolává, ke smlouvě přiloženy. Obchodní podmínky, na které strany odkázaly, se tímto odkazem staly součástí smlouvy. Tedy v tom znění, na které uzavřená smlouva odkazuje, v praxi ve znění, jaké bylo v době uzavření smlouvy. Případná změna obchodních podmínek, jak k tomu běžně po určité době dochází, nemá vliv a nemůže mít sama o sobě vliv na dříve uzavřenou smlouvu. Odkazem se ustanovení obchodních podmínek v určitém znění stalo součástí smluvních ujednání, mají stejný charakter jako ujednání obsažená přímo ve smlouvě a lze je tak jako smluvní ujednání měnit jen změnou smlouvy, tedy dohodou vyjádřenou výslovně nebo aktivním konkludentním jednáním. K tomu, aby se nové znění obchodních podmínek při jejich změně stalo součástí uzavřené smlouvy by nepostačilo, aby strana, o jejíž podnikové podmínky jde, oznámila jejich změnu, ani s uvedením, že pokud druhá strana nesdělí nesouhlas do určité doby, platí změna za schválenou. Takováto situace přichází v úvahu běžně u smluv uzavřených na neurčitou dobu, jako jsou smlouvy o běžném účtu, kde se v průběhu času bankovní obchodní podmínky mění. Jestliže bude jednostranně oznámena změna obchodních podmínek, na které smlouva odkázala, není to platný úkon, v jehož důsledku by došlo ke změně smlouvy, a jednání jiné než podle původního znění, pokud nedojde řádným způsobem ke změně smlouvy, bude v rozporu se smlouvou. Je ovšem nutno si uvědomit, že při takovém oznámení změny jde o úkon relativně neplatný. Neplatnost proto musí být namítnuta (k tomu srov. komentář k § 267).

Strany mohou odkázat na určité obchodní podmínky jako celek nebo jen na jejich část. Mohou také odkázat na určité obchodní podmínky s výjimkou určitých jejich bodů nebo s odchylkou od jednotlivých bodů. Ve smluvním ujednání to má být uvedeno jasně, ale pro případ, že to strany výslovně nevyjádří, je dáno pravidlo přednosti ujednání obsaženého přímo ve smlouvě, i když není uvedeno, že se výslovným ujednáním ve smlouvě mění určitý bod podmínek, na které smlouva odkazuje.

Využívání formulářů je rovněž dost běžné. V tom případě je v praxi text obchodních podmínek promítnut přímo do textu smlouvy a v předtištěném textu jsou doplňovány jen příslušné údaje pro konkrétní případ. Pokud bude formulářová smlouva uzavírána v obchodním vztahu s nepodnikatelem, bude běžně považována ze adhézní smlouvu s dopady podle § 262 odst. 4. Ale je možná i kombinace formuláře s odkazem na obchodní podmínky. Zákon tomuto způsobu nebrání a uvedení posledního odstavce jen doplňuje první dva odstavce uvedením další možnosti, která by i jinak ze zákona vyplývala, pro úplnost.

Toto ustanovení je kogentní. Jestliže jde o smlouvy o tzv. absolutních obchodech podle § 261 odst. 3 a jednou ze smluvních stran je osoba, která není podnikatelem, pak platí zejména pro použití ustanovení obchodních podmínek a formulářových smluv omezení podle § 262 odst. 2.

Z judikatury:

SR 2/1999 s. 53: Obchodní podmínky jsou součástí smluvního ujednání. Ustanovení § 763 odst. 1 ObchZ u smluv, které se od účinnosti obchodního zákoníku řídí novou právní úpravou, nemění bez dalšího obsah těchto předtím uzavřených smluv a obchodní podmínky, na které tyto smlouvy odkazují, zůstávají nadále pro účastníky závazné.

§ 274 [Doložky]

Použijí-li strany ve smlouvě některé z doložek upravených v užívaných vykládacích pravidlech, má se za to, že strany zamýšlely dosáhnout touto doložkou právních účinků stanovených vykládacími pravidly, na něž se strany ve smlouvě odvolaly, jinak vykládacími pravidly, která s přihlédnutím k povaze smlouvy se obvykle používají.

Související ustanovení: § 266 odst. 2

Užívání doložek je běžné, zejména u kupní smlouvy a nejšířší rozsah doložek se zcela běžně využívá v mezinárodním obchodu. Z těchto doložek podle jejich druhu vyplývají různé povinnosti prodávajícího a různé údaje důležité pro povinnosti stran: o místu plnění, o odeslání zboží, o hrazení přepravného a dalších nákladů, o pojištění, a opět podle druhu z nich vyplývá též okamžik přechodu nebezpečí škody na zboží. V jejich podstatě jde o zcela obecně přijímanou obchodní zvyklost, která se postupně vyvinula a začala být dodržována natolik obecně, že vzhledem k tomu a ke svému speciálnímu účelu a dopadu nabyla zvláštní charakter a dostala zvláštní označení doložek.

Pro jejich důležitost se sjednocuje výklad nejvíce používaných doložek jako mezinárodně uznávaný výklad. Zvláštní význam mají INCOTERMS, jejichž znění vydala mezinárodní obchodní komora v Paříži poprvé v r. 1936. Pak byl přesný výklad těchto pravidel několikrát upravován, poslední znění je označováno jako INCOTERMS 2000.

INCOTERMS uvádějí 13 doložek, které člení do 4 skupin:

- skupina E – doložka odebrání (EXW)
- skupina F – hlavní přepravné neplaceno (FCA, FAS, FOB)
- skupina C – hlavní přepravné placeno (CFR, CIF, CPT, CIP)
- skupina D – doložky dodání (DAF, DES, DEQ, DDU, DDP).

Charakteristika jednotlivých doložek je uvedena v příloze.

Strany ovšem mají v některých případech specifické potřeby, které potřebují ve smlouvě vyjádřit. Tohoto cíle mohou dosáhnout výslovným věcným smluvním ujednáním podmínek namísto užití určité doložky. Ale může jít o případ, že určitá doložka vcelku vyhovuje a strany ji z praktických důvodů chtějí využít, jen v něčem se chtějí odchýlit. Kombinace doložky a určitého speciálního ujednání je možná. Smluvní strany mohou sjednat dodatek k určité použité doložce, kterou doplní její obsah (doplní určitý bod), stanoví jej odchýlně, nebo určitou část obsahu doložky vypustí.

§ 275 [Uzavření více smluv]

(1) Je-li uzavřeno více smluv při tomtéž jednání nebo zahrnuto do jedné listiny, posuzuje se každá z těchto smluv samostatně.

(2) Jestliže však z povahy nebo stranám známého účelu smluv uvedených v odstavci 1 při jejich uzavření zřejmě vyplývá, že tyto smlouvy jsou na sobě vzájemně závislé,

vznik každé z těchto smluv je podmínkou vzniku ostatních smluv. Zánik jedné z těchto smluv jiným způsobem než splněním nebo způsobem nahrazujícím splnění způsobuje zánik ostatních závislých smluv, a to s obdobnými právními účinky.

(3) Ustanovení odstavce 2 se použije obdobně, jestliže z povahy nebo účelu smluv vyplývá, že pouze jedna nebo více těchto smluv závisí na jedné nebo více smlouvách jiných.

(4) S přihlédnutím k obsahu návrhu na uzavření smlouvy nebo v důsledku praxe, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo s přihlédnutím ke zvyklostem rozhodným podle tohoto zákona, může osoba, které je návrh určen, vyjádřit souhlas s návrhem provedením určitého úkonu (např. odesláním zboží nebo zaplacením kupní ceny) bez vyznění návrhatele. V tomto případě je přijetí návrhu účinné v okamžiku, kdy byl tento úkon učiněn, došlo-li k němu před uplynutím lhůty rozhodné pro přijetí návrhu.

Související ustanovení: § 752

Související předpisy: § 43c odst. 1, § 44 odst. 1 a 3 ObčZ

Z literatury: *Pinka, P.* K uzavření smlouvy „reálným plněním“. Daňová a hospodářská karotéka, 1994, č. 4; *Tomsa, M.* Uzavření kupní smlouvy v obchodních vztazích poskytnutím plnění. Právní praxe v podnikání, 2000, č. 5

Tento paragraf, který je posledním v oddílu, zahrnuje úpravu dvou různých věcí. První tři odstavce se vztahují na případ uzavření více smluv přímo nebo nepřímo souvisejících, poslední odstavec se vztahuje ke vzniku smlouvy přijetím návrhu smlouvy konkludentním způsobem a jeho zařazení se jeví z hlediska systematiky nesourodé.

V obchodních vztazích dochází k situaci, že při jednom jednání a v rámci jednoho obchodu se jedná o uzavření více smluv. Jestliže jde ekonomicky o jeden obchod, bude z ekonomického hlediska zpravidla i smlouva stranami pojímána jako jedna smlouva, ale z právního hlediska často půjde o více smluv, z nichž každá zakládá určitý závazkový vztah, který upravuje určitou stránku celkového sjednaného obchodu. V tom může jít jak o kombinaci různých smluv upravených smluvních typů, tak o kombinaci smlouvy určitého upraveného typu a smlouvy inominátní. Zásada smluvní volnosti se uplatňuje široce a smluvní strany mají plnou možnost řešit svůj vzájemný vztah tak, jak odpovídá jejich potřebám. Zásadně se každá smlouva posuzuje samostatně, a to ať jsou zahrnuty do jedné listiny nebo jde o souběžné návrhy na samostatných listinách. (Zahrnutím do jedné listiny se rozumí jak případ, že je na jedné listině návrh, který zahrnuje více smluv, i jeho přijetí, tak případ, že je podán jeden souhrnný návrh, který obsahuje návrhy různých smluv, a ten je přijat jedním dopisem, přičemž pod výrazem „listina“ je zřejmě nutno rozumět jeden dokument, jedno zaznamenání výsledku jednání v písemné formě, i když to bude na více stránkách.) Jestliže jde o smlouvy navzájem závislé a tato závislost je v nich uvedena nebo vyplývá z jednání o uzavření těchto smluv, je důsledkem vzájemná podmíněnost vzniku těchto smluv, popřípadě provázanost jejich zániku, pokud k němu dojde jiným způsobem nežli splněním (a to jak přímým reálným splněním, tak splněním nepřímým způsobem splnění nahrazujícím, jako je zápočet namísto zaplacení poskytnutím nebo převodem peněžních prostředků). Totéž platí v příslušném rozsahu i v případě, že je současně uzavírán větší počet smluv a že navzájem nejsou závislé všechny tyto smlouvy, ale že navzájem závislé jsou jen některé z nich. V takovém případě se vztahuje podmíněnost vzniku a provázanost zániku jen na ty ze současně uzavřených smluv, které na sobě navzájem závislé jsou.

Poslední odstavec se váže na uzavření smlouvy přijetím návrhu smlouvy konkludentním jednáním. Z příkladů uvedených v tomto ustanovení vyplývá, že za souhlas je třeba

považovat každé jednání, z něhož vyplývá souhlas i nepřímý, tak jak to odpovídá pro obchodní vztahy. Důležité pak je specifické stanovení okamžiku, kdy dochází k přijetí návrhu. V tom je určitý posun oproti obecné zásadě, že rozhodující je, kdy projev dojde tomu, komu je určen, a rozhodující je v tomto případě okamžik, kdy ke konkludentnímu jednání došlo, ale jen za podmínky, že k němu došlo včas, tedy ve lhůtě pro přijetí návrhu smlouvy, jak je uvedena vpředu. Tak při přijetí návrhu smlouvy odesláním požadovaného zboží je pro posouzení včasnosti přijetí návrhu rozhodný den odeslání, nikoli den, kdy zboží navrhovatelí dojde, nebo kdy se navrhovatel jinak o odeslání zboží dozví.

Z judikatury:

SR 1/2006 s. 23: Způsob uzavření smlouvy popsáný v ustanovení § 275 odst. 4 ObchZ předpokládá, že úkony kontrahentů vyjadřující jejich vůli uzavřít smlouvu budou dostatečně určité a srozumitelné, aby z nich bylo seznatelné, jaký návrh na uzavření smlouvy se nabízí a zda je zde vůle tento návrh akceptovat. Podstatná pro posouzení vzniku smlouvy tímto způsobem je rovněž časová návaznost konkludentního úkonu vůči návrhu na uzavření smlouvy z hlediska včasnosti jeho akceptace.

Oddíl druhý. Veřejný návrh na uzavření smlouvy a jeho účinky

§ 276 [Základní ustanovení]

(1) Projev vůle, kterým se navrhovatel obrací na neurčité osoby za účelem uzavření smlouvy, je veřejným návrhem na uzavření smlouvy (dále jen „veřejný návrh“), jestliže obsah odpovídá § 269.

(2) Podnět k uzavření smlouvy, který nemá náležitosti uvedené v odstavci 1, se považuje pouze za výzvu k podávání návrhů na uzavření smlouvy.

Související ustanovení: § 263, 269

Související předpisy: § 43a ObčZ

Návrh smlouvy musí být podle obecné úpravy dán vždy určitě osobě nebo určitým osobám. Veřejný návrh je specifický způsob uzavření smlouvy a je pro obchodní vztahy zvláště upraven. V tomto oddílu je dána obecná úprava veřejného návrhu na uzavření smlouvy v obchodních vztazích. Pro veřejný návrh smlouvy o koupi akcií je dána speciální úprava v § 183a.

V tomto ustanovení je výslovný odkaz jen na § 269. Tento odkaz je nutný, protože veřejný návrh se od návrhu smlouvy podle obecné úpravy odlišuje v podstatné otázce adresáta návrhu. Ovšem v tom, co není upraveno specificky, resp. kde není výslovně uvedena úprava shodná s úpravou danou obecně, daná zřejmě z toho důvodu, aby nevznikly žádné pochybnosti, je nutno i bez zvláštního odkazu vycházet z obecné úpravy uzavření smlouvy podle občanského zákoníku doplněné úpravou obchodního zákoníku, zejména pokud jde o obsah použitých pojmů, neboť jde o uzavření smlouvy a používané pojmy mají nutně v úpravě vzniku smlouvy na základě veřejného návrhu stejný význam.

Jde o návrh smlouvy, musí tedy mít náležitosti návrhu smlouvy, musí mít alespoň minimální nutný obsah podle toho, o jakou smlouvu jde, tak aby byl určitý a jeho přijetím vznikla smlouva. Jakékoli doplnění bude později možné jen změnou smlouvy (dodatkem ke smlouvě). Protože se návrh dává neurčitým osobám a může jej tedy přijmout každý (každý, kdo splní vyhlášené podmínky), jsou vyhlášené zveřejněné podmínky pro navrhovatele závazné – tak jako návrh smlouvy podle obecné úpravy nutně vyjadřuje i veřejný návrh vůli navrhovatele být jím vázán v případě jeho přijetí (i když je v následujícím

paragrafu dána možnost návrh odvolat). Jde o kogentní ustanovení, neboť i pro uzavření smlouvy tímto způsobem je celá úprava závazná.

§ 277 [Odvolání veřejného návrhu]

Veřejný návrh lze odvolat, jestliže navrhovatel odvolání oznámí před přijetím veřejného návrhu způsobem, kterým byl veřejný návrh zveřejněn.

Související ustanovení: § 263

Související předpisy: § 43a odst. 3 a 4 ObčZ

Jde o uplatnění zásady odvolatelnosti návrhu smlouvy i pro veřejný návrh. Podmínka oznámení odvolání stejným způsobem, jakým byl návrh zveřejněn, je dána k ochraně oprávněných zájmů osob, které uvažují o přijetí návrhu a pro které posouzení otázky, zda mají nebo nemají návrh přijmout, znamená vždy vynaložení určitého času a popřípadě nákladů. Toto ustanovení ale ve své formulaci není přesnou obdobou možnosti odvolat návrh smlouvy určený určité osobě. Odvolání je možné před přijetím návrhu, tedy dokud projev přijetí nedoručí navrhovatel. V tomto ustanovení není upravena výjimka z účinnosti přijetí doručením, jako je tomu pro možnost odvolání návrhu smlouvy v § 43a ObčZ.

Ustanovení je kogentní.

§ 278 [Uzavření smlouvy]

Na základě veřejného návrhu je smlouva uzavřena s osobou, která v souladu s obsahem veřejného návrhu a ve lhůtě v něm stanovené, jinak ve lhůtě přiměřené, nejdříve navrhovatelí oznámí, že návrh přijímá, a navrhovatel jí uzavření smlouvy potvrdí. Přijme-li veřejný návrh současně několik osob, může navrhovatel zvolit, kterému příjemci uzavření smlouvy potvrdí.

Související ustanovení: § 263, 279

Související předpisy: § 43c odst. 1, § 44 odst. 1, 2 ObčZ

Kdo podal veřejný návrh, dává příležitost k přijetí návrhu každému. Rozhodující pro určení, s kým z těch, jejichž projev o přijetí návrhu navrhovatel obdržel, je nebo bude smlouva uzavřena, je především časové hledisko. Jen jestliže je nelze uplatnit, může navrhovatel volit, ovšem jen mezi těmi, kteří současně přijali návrh jako první (k tomu může dojít běžně, jsou-li projevy o přijetí odeslány poštou).

Jestliže jako první dojde navrhovatelí jen jedno oznámení o přijetí návrhu, je smlouva uzavřena okamžikem, kdy přijetí návrhu navrhovatelí došlo. Jestliže to však je více oznámení o přijetí, není smlouva uzavřena automaticky, ze zákona, ale, jak nutně vyplývá z kontextu tohoto a následujícího paragrafu, až na základě volby navrhovatele, oznámením o uzavření smlouvy.

Jde o kogentní stanovení.

§ 279 [Potvrzení o uzavření smlouvy]

(1) Uzavření smlouvy je navrhovatel povinen potvrdit příjemci bez zbytečného odkladu po té, kdy mu došlo přijetí návrhu podle § 278.

(2) Jestliže navrhovatel potvrdí příjemci uzavření smlouvy později, než stanoví odstavec 1, smlouva nevznikne, odmítne-li příjemce uzavření smlouvy a zprávu o tom zašle navrhovateli bez zbytečného odkladu po té, kdy mu došlo opožděné potvrzení navrhovatele o uzavření smlouvy.

Související ustanovení: § 263, 278

Na základě veřejného návrhu vzniká (s výjimkou případu podle § 280, který musí být v návrhu výslovně uveden) jen jedna smlouva a ten, kdo návrh přijímá, nemůže vědět, zda právě jeho oznámení o přijetí návrhu bylo první, které navrhovatel obdržel, resp. v případě současného dojití oznámení o přijetí návrhu několika osob, zda právě on byl vybrán. Proto má navrhovatel povinnost tomu, kdo první návrh přijal, uzavření smlouvy potvrdit a obdobně musí potvrdit uzavření smlouvy tomu, koho vybral ze současně došlých přijetí návrhu smlouvy. Jestliže to neučiní bezodkladně, může se ten, kdo návrh smlouvy přijal, oprávněně domnívat, že smlouva byla uzavřena s někým jiným, zařizuje se tedy jinak a zájem na smlouvě podle veřejného návrhu může ztratit. Proto je mu dána možnost uzavření smlouvy odmítnout. Při opožděném potvrzení uzavření smlouvy jde o podmíněné uzavření smlouvy a teprve uplynutím lhůty pro možnost příjemce odmítnout uzavření smlouvy je jistota o existenci smlouvy. Jde o kogentní úpravu.

§ 280 [Uzavření více smluv]

Stanoví-li to výslovně veřejný návrh, je smlouva uzavřena se všemi osobami, které veřejný návrh přijaly ve lhůtě v něm určené.

Související ustanovení: § 263, 278

Zpravidla jde při veřejném návrhu o uzavření jedné smlouvy. Navrhovatel však může mít zájem i na uzavření více smluv. Počet těchto smluv bude vyplývat z počtu zájemců. Zákon vychází z toho, že návrh je dán buď na uzavření jedné smlouvy (a to s tím, kdo první přijal) nebo na počet navrhovatelem neomezený (se všemi, kdo přijali) s omezením časovým (v tom, že je a musí být stanovena lhůta, ve které musí projev o přijetí dojít tomu, kdo dal veřejný návrh). Tento zájem může uplatnit, ale musí to výslovně v návrhu uvést. Toto oznámení je důležité pro podnikatele, který zvažuje, zda má návrh přijmout; jeho úvahu může ovlivnit jistota, že přijetím návrhu v určené lhůtě dojde k uzavření smlouvy, zatímco jinak by musel být první, kdo návrh přijal.

Zákon uvažuje jako pravidlo, že na základě veřejného návrhu dojde k uzavření smlouvy s jednou osobou, a uvádí pak možnost uzavření smluv se všemi, kdo veřejný návrh přijali. Vzhledem k zásadě smluvní volnosti a volnosti stanovit podmínky ve vyhlášeném veřejném návrhu nepovažujeme za vyloučeno, aby návrh uvedl, že smlouva bude uzavřena s určitým počtem osob v pořadí, v jakém návrh přijmou (např. s prvními třemi), tedy ne se všemi, kdo návrh přijmou, ale jen s určitým, ve vyhlášeném návrhu uvedeným počtem. Ustanovení o vázanosti vyhlášeným návrhem a o přijetí návrhu a potvrzení smlouvy, pokud by návrh přijalo současně více osob, by platila obdobně i na takový případ.

Jde o kogentní ustanovení.

Oddíl třetí. Obchodní veřejná soutěž**§ 281 [Vyhlášení soutěže]**

Kdo vyhlásí neurčitým osobám soutěž (dále jen „vyhlášovatel“) o nejhodnější návrh na uzavření smlouvy (obchodní veřejná soutěž), činí tím výzvu k podávání návrhů na uzavření smlouvy (dále jen „návrh“).

Související ustanovení: § 269 n.

Související předpisy: § 43a n., § 847 ObčZ; zák. č. 137/2006 Sb.

Související předpisy ES: směrnice č. 71/304/EHS; směrnice č. 89/665/EHS; směrnice č. 92/13/EHS

Z literatury: *Bejček, J.* Úvaha nad některými komplikacemi při zadávání veřejných zakázek. *Právo a podnikání*, 1995, č. 4; *Bejček, J.* K důsledkům novelizace zákona o zadávání veřejných zakázek. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 1996, č. 18; *Dušánek, F.* K některým otázkám zákona o zadávání veřejných zakázek. *Právní praxe v podnikání*, 1995, č. 3; *Horzinková, E.* Zadávání veřejných zakázek po novele. *Obchodní právo*, 1996, č. 7, 8; *Lochmanová, L.* K některým ustanovením zákona o zadávání veřejných zakázek. *Právní rádce*, 1995, č. 3; *Plíva, S.* Obchodní veřejná soutěž. *Právo a podnikání*, 1994, č. 9 (obecně); *Plíva, S.* Veřejné zakázky a jejich zadávání. *Právo a podnikání*, 1995, č. 1; *Plíva, S.* Změny v právní úpravě zadávání veřejných zakázek. *Právo a podnikání*, 1996, č. 2; *Sechterová, J., Sokol, J.* K aplikaci zákona č. 199/1994 Sb. *Stavební právo*, 1996, č. 1; *Tillman, J.* Veřejná zakázka. *Obchodní právo*, 1995, č. 9 (obecně); *Vích, J.* Vztah obchodního zákoníku k zákonu o zadávání veřejných zakázek. *Právní praxe v podnikání*, 1996, č. 5

Obchodní veřejná soutěž je prostředkem k uzavření co nejhodnější smlouvy. Podmínkou řádného vyhlášení je, že okruh adresátů je neurčitý; pokud se vyhlášovatel obrátí na určité subjekty s výzvou k předkládání návrhů smlouvy, nejde o obchodní veřejnou soutěž. Všechna ustanovení právní úpravy veřejné obchodní soutěže jsou kogentní.

V důvodové zprávě k obchodnímu zákoníku se uvádí, že mezinárodní finanční organizace, zejména Mezinárodní měnový fond nebo světová banka často podmiňují poskytnutí úvěru použitím obchodní veřejné soutěže při výběru osoby, která má realizovat financovaný investiční projekt.

Obchodní veřejná soutěž představuje zvláštní postup při uzavírání smlouvy. Od běžného postupu upraveného v § 43a n. ObčZ se liší nejen tím, že první úkon vedoucí k uzavření smlouvy není adresován konkrétní osobě či osobám, ale neurčitému počtu osob, ale i tím, že proces kontraktace není dvou, ale tří etapový. Prvním právním úkonem je vyhlášení veřejné soutěže (výzva k podávání návrhů) a teprve poté následují obvyklé úkony směřující k uzavření smlouvy, tedy návrh smlouvy a jeho přijetí. Přitom i výzva k podávání návrhů je právním úkonem, s kterým zákon spojuje konkrétní právní důsledky.

Veřejnou soutěž upravuje v ustanovení § 847 n. i zákoník občanský. Na rozdíl od úpravy veřejné obchodní soutěže však nelze považovat vyhlášení veřejné soutěže podle občanského zákoníku za výzvu k podávání návrhů smlouvy. Tak podle *Pelikánové* (Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. Praha: Linde, 1996, s. 533) je vyhlášení soutěže návrhem smlouvy a smlouva vzniká přímo poskytnutím plnění. Přikláníme k názoru, že u veřejné soutěže podle občanského zákoníku jde v zásadě o dvouetapový kontraktní proces, byť s určitými modifikacemi proti procesu obvyklému. Při veřejné soutěži podle občanského zákoníku totiž „soutěží“ účastníci o získání předem stanovené ceny či některé z více cen, přičemž provádějí dílo či vyvíjejí jinou činnost, na kterou je soutěž vyhlášena bez toho, že by před započítáním této činnosti měli uzavřenu příslušnou smlouvu, jak je tomu při

obchodní veřejné soutěži. Přesto však je jejich vztah k vyhlášovateli regulován právem s důsledky upravenými v § 847 až 852 ObčZ. Sami však nemohou podmínky této činnosti nikterak ovlivnit, mohou pouze usilovat o to, aby lépe než ostatní účastníci splnili podmínky soutěže, a tím získali určenou cenu. Pro úplnost je třeba uvést, že i v podnikatelských vztazích lze – bude-li to lépe vyhovovat v konkrétním případě sledovanému účelu – vyhlásit veřejnou soutěž podle občanského zákoníku.

Zvláštním druhem veřejné obchodní soutěže je veřejná soutěž podle zák. č. 137/2006 Sb. Pro zadavatele veřejných zakázek uvedené v § 2 stanoví cit. zákon povinnost – s výjimkami uvedenými v zákoně – zadávat tyto zakázky cestou (obchodní) veřejné soutěže.

Z judikatury:

SJ 7/1998 s. 169: Neúspěšný účastník obchodní veřejné soutěže je věcně legitimován k podání žaloby na určení neplatnosti smlouvy uzavřené na základě výsledků soutěže mezi vyhlášovatelem a vybraným účastníkem soutěže.

PPP 12/1999 s. 19: Jestliže pachatel jako společník a jednatel stavební společnosti, jež byla vyhlášena vítězem výběrového řízení na dodávka stavebních prací, odstoupil s uvedením záměrně nepravdivých skutečností od realizace této dodávky a uzavřel s podnikem, který výběrové řízení vyhlásil, smlouvu o dodávce těchto stavebních prací jako účastník sdružení podnikatelů, zabývajícího se stejnou stavební činností, a to vše proto, aby se mohl ve větší míře podílet na zisku z provedení prací, naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu zneužívání informací v obchodním styku podle § 128 odst. 2 TrZ.

Sou R NS 3/2001 s. 78: Je-li předmětem řízení určení neplatnosti uzavření smlouvy formou obchodní veřejné soutěže, vyhlášené na základě rozhodnutí ministerstva o privatizaci, nejedná se o přezkoumávání rozhodnutí o privatizaci, nýbrž o přezkoumání realizace tohoto rozhodnutí; k takovému řízení je dána pravomoc soudu.

§ 282 [Náležitosti vyhlášení]

(1) K vyhlášení veřejné obchodní soutěže (dále jen „soutěž“) se vyžaduje, aby byly písemně obecným způsobem vymezeny předmět požadovaného závazku a zásady ostatního obsahu zamýšlené smlouvy, na němž navrhovatel trvá, určen způsob podávání návrhů, stanovena lhůta, do které lze návrhy podávat, a lhůta pro oznámení vybraného návrhu (dále jen „podmínky soutěže“).

(2) Obsah podmínek soutěže musí být vhodným způsobem uveřejněn.

Související ustanovení: § 281

Související předpisy: § 40 ObčZ; zák. č. 137/2006 Sb.

Jak se uvádí u § 281, je vyhlášení obchodní veřejné soutěže právním úkonem, a to právním úkonem jednostranným, se kterým zákon spojuje určité důsledky. Z kogentní povahy ustanovení tohoto paragrafu vyplývá, že nebude-li vyhlášení soutěže obsahovat některou z předepsaných náležitostí, nebyla soutěž řádně vyhlášena a vyhlášení nemůže mít zákonem stanovené důsledky. Z takového vyhlášení pak nemůže ani vzniknout smlouva postupem podle § 281 n. Všechny náležitosti však nemusí být uveřejněny postupem podle odstavce 2; pro ty, které pro přílišný rozsah nemohou být součástí uveřejnění (např. zásady ostatního obsahu), postačí odkaz na možnost vyžádání jejich písemného vyhotovení u vyhlášovatele, popřípadě nahlédnutí do něj, které však musí být již v době vyhlášení zpracováno. I když však nebude obchodní veřejná soutěž řádně vyhlášena, nelze vyloučit, že konečným výsledkem takového „vyhlášení“ bude uzavření konkrétní smlouvy postupem podle § 43a n. ObčZ, pokud dojde k řádnému akceptu návrhu smlouvy předloženého navrhovatelem, který reagoval na „vyhlášení“ obchodní

veřejné soutěže, popřípadě jestliže vyhlášovatel s účastníkem soutěže uzavrou na základě „nabídky účastníka do soutěže“ následně smlouvu.

Podstatně podrobněji než obchodní zákoník vymezuje podmínky vyhlášení veřejné soutěže zák. č. 137/2006 Sb.

Za vhodný způsob uveřejnění podle odstavce 2 se považuje takový způsob, který je přístupný pro všechny osoby, které vzhledem ke konkrétním podmínkám případu mohou mít na účasti zájem. Obchodní zákoník nevyžaduje zveřejnění vyhlášení obchodní veřejné soutěže v Obchodním věstníku, ani takové uveřejnění však není vyloučeno, i když zpravidla nebude vzhledem k okruhu osob, kterým je Obchodní věstník dostupný, příliš vhodné.

§ 283 [Změny podmínek]

Vyhlašovatel nemůže uveřejněné podmínky soutěže měnit nebo soutěž zrušit, ledaže si toto právo v uveřejněných podmínkách soutěže vyhradil a změnu nebo zrušení uveřejnil způsobem, kterým vyhlásil podmínky soutěže.

Související ustanovení: § 282

Související předpisy: zák. č. 137/2006 Sb.

Účast ve veřejné obchodní soutěži vyžaduje od všech účastníků vynaložení určité práce a nákladů. Přitom vítězem soutěže může být (na rozdíl od veřejné soutěže podle občanského zákoníku, kde může získat cenu i více účastníků) pouze jeden z nich. Zákon proto zajišťuje účastníkům, aby byli dopředu v co nejvyšší možné míře seznámeni s rozsahem podnikatelského rizika včetně rizika změny podmínek soutěže či jejího zrušení. Z kogentní povahy ustanovení vyplývá, že pokud vyhlášovatel, ač si to v podmínkách nevyhradil, změní podmínky soutěže či soutěž odvolá, nemá takový postup žádné právní důsledky.

Za sporné bývá považováno zda, pokud si vyhlášovatel v podmínkách soutěže vymíni právo měnit podmínky obchodní veřejné soutěže anebo ji zrušit, může tak učinit pouze do předložení prvního návrhu smlouvy anebo i poté. *Pelikánová* k tomu v Komentáři k obchodnímu zákoníku. 3. díl. Praha : Linde, 1996, s. 537 dovozuje, že když zákon nestanoví žádné omezení v tom směru, je takový postup možný. Proti tomu je však možno namítat, že kogentní ustanovení § 286 a 287 ukládá vyhlášovateli povinnost vybrat nejvhodnější z předložených návrhů a přijmout jej, pokud si v podmínkách soutěže nevyhradil právo odmítnout všechny předložené návrhy. Přesto se však domníváme shodně s *Pelikánovou*, že při absenci jakéhokoli zákonného omezení je třeba vycházet z toho, že jestliže byli zájemci předem zákonem stanoveným způsobem varováni, že taková situace může nastat, lze změnit podmínky soutěže nebo ji odvolat až do uplynutí lhůty pro výběr nejlepšího návrhu. Pak již podle našeho názoru takový postup možný není, neboť tomu brání citovaná ustanovení § 286 a 287.

§ 284 [Zahrnutí návrhu do soutěže]

(1) Návrh lze zahrnout do soutěže, jen když jeho obsah odpovídá uveřejněným podmínkám soutěže. Od podmínek soutěže se návrh může odchýlit jen v rozsahu, který podmínky soutěže připouštějí.

(2) Do soutěže nelze zahrnout návrh, který byl předložen po lhůtě stanovené v podmínkách soutěže.

(3) Navrhovatelé mají nárok na náhradu nákladů spojených s účastí na soutěži, jen když jim toto právo přiznávají podmínky soutěže.

Související ustanovení: § 282

Související předpisy: zák. č. 137/2006 Sb.

Důsledkem nedodržení vyhlášených podmínek soutěže či nedodržení stanovené lhůty je nemožnost zahrnout návrh do vyhodnocení soutěže. Pokud by vyhlášovatel přijal návrh smlouvy, který byl zpracován v rozporu s podmínkami soutěže (nebo předložen až po uplynutí stanovené lhůty), nevznikne přijetím takového návrhu smlouva.

Z kogentního ustanovení odstavce 1 vyplývá, že vyhlášovatel může (výslovně) ve vyhlášení veřejné soutěže připustit odchylky od vyhlášených podmínek. Takové odchylky však podle našeho názoru musejí být limitované, neboť pokud by vyhlášovatel připustil jakékoli odchylky, nesplňovalo by vyhlášení podmínku určitosti právního úkonu. Podáním návrhu na základě vyhlášených podmínek soutěže se osoba, která návrh podala, stává účastníkem soutěže a je nadále podrobena režimu § 281 až 288.

Opožděné předložení návrhu však nemá podle kogentního ustanovení odstavce 2 žádné právní účinky.

Přiznání náhrady nákladů účastníkům soutěže není obvyklým postupem. V případech, kdy podmínky soutěže zakládají právo na náhradu nákladů, lze nepochybně hradit buď všechny prokazatelné náklady vzniklé účastníkovi účasti v soutěži anebo jejich – v podmínkách soutěže vymezenou – část. Označení ustanovení odstavce 3 za kogentní působí poněkud protismyslně. Při jeho doslovném výkladu by z jeho kogentní povahy vyplynulo, že jestliže vyhlášovatel výslovně nepřiznal účastníkům v podmínkách soutěže právo na náhradu nákladů soutěže a takovou náhradu poskytne, jde vždy o bezdůvodné obohacení. Takový postup by však byl zcela nesmyslný a zákonodárce jej nepochybně neměl na mysli.

§ 285 [Změny a odvolání návrhu]

(1) Předložený návrh nelze odvolat po uplynutí lhůty stanovené v podmínkách soutěže pro předkládání návrhů, ledaže podmínky soutěže přiznávají navrhovatelům právo návrh odvolat i po uplynutí této lhůty. Podmínky soutěže mohou stanovit, že návrh nelze odvolat již po jeho předložení.

(2) Návrh lze měnit nebo doplňovat jen v době, kdy podle odstavce 1 lze návrh odvolat, ledaže jde pouze o opravu chyb vzniklých při vyhotovování návrhu a podmínky soutěže tuto opravu nevylučují. Návrh lze měnit nebo doplňovat i v případech stanovených v podmínkách soutěže.

Související ustanovení: § 282

Související předpisy: zák. č. 137/2006 Sb.

Obchodní zákoník stanoví přísná pravidla nejen pro změnu podmínek soutěže a pro její odvolání, ale reguluje i možnost změny či odvolání předkládaného návrhu smlouvy. Zatímco pro vyhlášovatele jsou pravidla změny vyhlášených podmínek či odvolání návrhu po celou dobu stejná u účastníka obchodní zákoník rozlišuje mezi případy, kdy

ke změně či odvolání dochází před uplynutím stanovené lhůty pro předkládání návrhů a pro tyto případy připouští bez změny nebo odvolání bez jakéhokoli omezení vyjma výslovného omezení v podmínkách soutěže a případy, kdy ke změně nebo odvolání dochází po uplynutí této lhůty; jde o určitou obdobu úpravy možnosti odvolání návrhu smlouvy či jeho přijetí podle § 43a odst. 1 a 2 a § 43c odst. 2 ObčZ. I když je ustanovení tohoto paragrafu zařazeno mezi kogentní ustanovení, v samotném textu ustanovení se připouští značná modifikace zákonné úpravy v podmínkách soutěže.

Ustanovení poslední věty odstavce 2 se v literatuře někdy považuje za podklad pro možnost vyhlášení tzv. užší soutěže nebo též dvoukolové soutěže, jejíž vyhlašování někteří autoři připouštějí (viz např. *Plíva, S.* Obchodní veřejná soutěž. Právo a podnikání, 1994, č. 9, s. 11; *Pelikánová, I.* Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. Praha : Linde, 1996, s. 540). Vyhlašování dvoukolové soutěže je v praxi dosti obvyklé, i když ze zákona nelze jednoznačně dovodit, zda lze i na takovou soutěž vztáhnout úpravu § 281 a 288. Příkladíme se k názoru, že budou-li podmínky soutěže vymezeny tak, že z nich vyplne možnost takového postupu, lze i na takovou soutěž úpravu obchodní veřejné soutěže vztáhnout.

§ 286 [Výběr nejvhodnějšího návrhu]

(1) Vyhlašovatel vybere nejvhodnější z předložených návrhů a oznámí jeho přijetí způsobem a ve lhůtě, jež stanoví podmínky soutěže.

(2) Není-li v podmínkách soutěže stanoven způsob výběru nejvhodnějšího návrhu, je vyhlašovatel oprávněn vybrat si návrh, který mu nejlépe vyhovuje.

Související ustanovení: § 282, 287

Související předpisy: zák. č. 137/2006 Sb.

Doručením sdělení vyhlašovatele o přijetí návrhu vybranému účastníkovi ve lhůtě stanovené v podmínkách soutěže je uzavřena smlouva. Z ustanovení odstavce 1 sice vyplývá povinnost vyhlašovatele sdělit přijetí návrhu způsobem určeným v podmínkách soutěže, domníváme se však, že oznámí-li přijetí návrhu jiným způsobem dojde k uzavření smlouvy rovněž.

Ustanovení § 282 nezahrnuje mezi povinné náležitosti vyhlášení veřejné soutěže určení způsobu výběru nejvhodnějšího návrhu ani způsob oznámení jeho přijetí. Pokud však vyhlašovatel způsob výběru a způsob oznámení přijetí návrhu zahrne do podmínek soutěže, je povinen i tyto podmínky dodržet. Jestliže vyhlašovatel neurčí v podmínkách soutěže způsob výběru nejlepšího návrhu, je při výběru omezen pouze tím, že vybraný návrh musel být předložen včas a v souladu s podmínkami soutěže a dále tím, že pokud si v podmínkách soutěže nevyhradil možnost odmítnout všechny předložené návrhy, musí si jeden z řádně předložených návrhů vybrat.

Ustanovení je kogentní.

Podle zák. č. 137/2006 Sb. probíhá výběr nejvhodnější nabídky tak, že zadavatel vybere nabídku toho uchazeče, jehož nabídka byla podle hodnotících kritérií vyhodnocena jako ekonomicky nejvýhodnější, nebo jako nabídka s nejnižší nabídkovou cenou.

Z judikatury:

SJ 7/1998 s. 169: Neúspěšný účastník obchodní veřejné soutěže je věcně legitimován k podání žaloby na určení neplatnosti smlouvy uzavřené na základě výsledků soutěže mezi vyhlašovatelem a vybraným účastníkem soutěže.

§ 287 [Vznik smlouvy]

(1) **Vyhlašovatel je povinen přijmout návrh, který byl vybrán způsobem uvedeným v § 286. Sdělí-li vyhlašovatel přijetí návrhu po lhůtě stanovené v podmínkách soutěže, smlouva nevznikne, jestliže vybraný účastník soutěže sdělí vyhlášovatelí bez zbytečného odkladu po dojití sdělení o přijetí návrhu, že odmítá smlouvu uzavřít.**

(2) **Vyhlašovatel je oprávněn odmítnout všechny předložené návrhy, jestliže si toto právo vyhradil v podmínkách soutěže.**

Související ustanovení: § 269 n., § 282, 286

Související předpisy: § 43 n. ObčZ; § 161 odst. 3 OSŘ; zák. č. 137/2006 Sb.

Jak se uvádí v komentáři k § 286 doručením sdělení vyhlašovatele o přijetí návrhu vybranému účastníkovi je uzavřena smlouva, a to za podmínek uvedených v návrhu. Pouze v případě, když vyhlašovatel nedodrží lhůtu pro oznámení o přijetí vybraného návrhu, kterou si sám stanovil a jejíž stanovení je povinnou náležitostí vyhlášení soutěže, může vybraný účastník (nikoliv však sám vyhlašovatel) zmařit vznik smlouvy postupem podle odstavce 1. Z toho, že doručením sdělení o přijetí návrhu vybranému účastníkovi je uzavřena smlouva, vyplývá, že následnou dohodou účastníků může již dojít pouze ke změně uzavřené smlouvy, popřípadě k jejímu nahrazení smlouvou jinou, nikoli k uzavření smlouvy, jak se v praxi často mylně domnívají účastníci takové „smlouvy“.

V ustanovení odstavce 1 je jednoznačně formulována povinnost vyhlašovatele přijmout vybraný návrh smlouvy. Pokud vyhlašovatel tuto povinnost nesplní, lze se domáhat jejího splnění u soudu. Lze považovat za sporné, zda lze v uvedeném případě využít ustanovení § 161 odst. 3 OSŘ a nahradit vůli vyhlašovatele směřující k uzavření smlouvy (v takovém případě pravomocný rozsudek soudu ukládající uzavření smlouvy nahrazuje uzavření smlouvy), anebo zda se lze pouze domáhat uložení povinnosti vyhlášovatelí, aby vybral nejvhodnější z předložených návrhů a oznámení o tom doručil vybranému účastníkovi, a vymáhat případné splnění této soudem určené povinnosti v exekučním řízení pokutami. První z uvedených možností připadá, podle našeho názoru, v úvahu tam, kde jsou ve vyhlášení soutěže jednoznačně stanovena kritéria výběru tak, aby soud mohl posoudit, zda jim právě žalobce nejlépe vyhověl. V takovém případě musí žalobce formulovat celý obsah uzavírané smlouvy v žalobním petitu a soud jej musí pojmout do výroku svého rozhodnutí (§ 161 odst. 3 OSŘ). Jestliže však uvedená podmínka splněna nebude a vyhlášení bude přesto platné, lze postupovat, podle našeho názoru, spíše podle druhé z uvedených možností. Účastníci se též mohou domáhat náhrady škody vzniklé z porušení povinnosti vyhlašovatele podle odstavce 1.

Zcela odchylně upravuje vznik smlouvy zák. č. 137/2006 Sb. Podle § 82 ZVZ nesmí zadavatel uzavřít s uchazečem, jehož nabídka byla vybrána jako nejvhodnější podle § 81 ZVZ smlouvu před uplynutím lhůty pro podání námitek proti rozhodnutí o výběru nejvhodnější nabídky podle § 110 odst. 4 ZVZ.

Pokud ve stanovené lhůtě nikdo nepodal námitky podle § 110 odst. 4 ZVZ, uzavře zadavatel do 15 dnů po uplynutí lhůty pro podání námitek s vybraným uchazečem smlouvu v souladu s návrhem smlouvy obsaženým v jeho nabídce, popřípadě upraveným podle § 32 ZVZ.

Vybraný uchazeč je povinen poskytnout zadavateli řádnou součinnost potřebnou k uzavření smlouvy tak, aby byla smlouva uzavřena ve stanovené lhůtě. Odmítne-li vybraný uchazeč uzavřít se zadavatelem smlouvu, nebo neposkytne-li řádnou součinnost, aby mohla být smlouva ve stanovené lhůtě uzavřena, může uzavřít zadavatel smlouvu s uchazečem, který se umístil jako druhý v pořadí. Odmítne-li druhý uchazeč v pořadí

uzavřít se zadavatelem smlouvu, nebo neposkytne-li řádnou součinnost k jejímu uzavření, může uzavřít zadavatel smlouvu s uchazečem, který se umístil jako třetí v pořadí. Uchazeč druhý či třetí v pořadí, se kterým má být uzavřena smlouva, je povinen poskytnout zadavateli součinnost potřebnou k uzavření smlouvy ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení výzvy k uzavření smlouvy.

Má-li být rámcová smlouva (rámcovou smlouvou se podle § 11 odst. 1 ZVZ rozumí písemná smlouva mezi zadavatelem a jedním či více uchazeči uzavřená na dobu určitou, která upravuje podmínky týkající se jednotlivých veřejných zakázek na dodávky, služby či stavební práce zadávaných po dobu platnosti rámcové smlouvy, zejména pokud jde o cenu a množství) uzavřena s více uchazeči a některý z vybraných uchazečů odmítne uzavřít smlouvu, nebo neposkytne potřebnou součinnost k uzavření rámcové smlouvy ve stanovené lhůtě, může zadavatel pro naplnění stanoveného počtu účastníků rámcové smlouvy uzavřít rámcovou smlouvu s dalším uchazečem, jehož nabídka byla hodnocena.

Zadavatel je povinen uzavření smlouvy bez zbytečného odkladu písemně oznámit uchazečům, s nimiž bylo možné uzavřít smlouvu.

Ustanovení je kogentní.

§ 288 [Vyrozumění neúspěšných účastníků]

Vyhlašovatel je povinen bez zbytečného odkladu po ukončení soutěže vyrozumět účastníky soutěže, kteří v soutěži neuspěli, že jejich návrhy byly odmítnuty.

Související ustanovení: § 286

Související předpisy: zák. č. 137/2006 Sb.

I neúspěšní účastníci mají zájem na tom, aby se co nejdříve dozvěděli výsledek obchodní veřejné soutěže. Proto zákon ukládá vyhlašovatelovi povinnost takového oznámení. Porušení stanovené povinnosti však zákon nepostihuje žádnou sankcí, proto připadá v úvahu pouze náhrada škody vzniklé účastníkovi v důsledku prodlení vyhlašovatele se splněním stanovené povinnosti. Jestliže neúspěšní účastníci nesouhlasí s provedeným výběrem a namítají porušení práva při výběru a v důsledku toho i neplatnost smlouvy uzavřené v obchodní veřejné soutěži, mohou se domáhat přezkoumání výběru cestou určovací žaloby.

Podle § 81 odst. 2 ZVZ odešle zadavatel do 5 pracovních dnů po rozhodnutí o výběru nejvhodnější nabídky všem uchazečům, kteří nebyli vyloučeni z účasti v zadávacím řízení, oznámení o výběru nejvhodnější nabídky.

Z judikatury:

SJ 7/1998 s. 169: Neúspěšný účastník obchodní veřejné soutěže je věcně legitimován k podání žaloby na určení neplatnosti smlouvy uzavřené na základě výsledků soutěže mezi vyhlašovatelem a vybraným účastníkem soutěže.

Díl čtvrtý. Smlouva o uzavření budoucí smlouvy

Smlouva o uzavření budoucí smlouvy je systematicky zařazena do obecné části, i když jde o určitý smluvní typ. Rozhodující pro toto zařazení je charakter této smlouvy, která představuje první, relativně samostatnou část kontraktačního procesu a je proto systematicky zařazena tak, že bezprostředně navazuje na úpravu uzavírání smluv. Jejím

Smlouva o uzavření budoucí smlouvy

účelem je v pevné a závazné formě zachytit dosaženou dohodu stran o tom, že chtějí uzavřít určitou smlouvu, smlouvu určitého typu nebo v základě vymezený inominátní kontrakt, s určitým (v rozhodujících rysech určeným) obsahem. Jejím předmětem proto ještě není konkrétní plnění, jehož smluvní zajištění je konečným cílem daného kontraktačního procesu, ale předmětem této smlouvy je závazek uzavřít v určité době smlouvu, která bude konkrétně zajišťovat ono plnění, které tímto konečným cílem je. Význam pro vztahy mezi podnikateli má tato smlouva v tom, že dává závazný základ pro uzavření konkrétních smluv v době, kdy jejich obsah ještě není dobře možné uvést přesně, ale kdy je již nutno zamýšlený obchod připravovat tak, aby závazky mohly být konkretizovány do podrobností v realizačních smlouvách, což běžně představuje vynaložení nákladů nebo převzetí určitých závazků, a to by bez závazného základu pro uzavření budoucích realizačních smluv představovalo nezanedbatelné riziko.

Smlouva o uzavření budoucí smlouvy představuje právně závazný základ pro uzavření v této smlouvě určené budoucí smlouvy nebo určených budoucích smluv ve vztazích mezi podnikateli a dalších vztazích podřízených úpravě obchodního zákoníku. Tak, jak je pojata v úpravě obchodního zákoníku, jde o smlouvu, která může sloužit pro přípravu uzavření jakékoli smlouvy, tedy jak smlouvy určitého typu, tak smlouvy inominátní, a pokud jde o smlouvu určitého typu, jak smlouvy typu upraveného obchodním zákoníkem, tak smlouvy typu upraveného občanských zákoníkem, případně jiným zákonem. V tomto směru se objevil i jiný názor a pochybnost v tomto směru vznesla část odůvodnění rozsudku Vrchního soudu v Praze sp. zn. 11 Cmo I/96, publikovaného v Právních rozhledech č. 5 z r. 1996, ve kterém se uvádí pokud jde o smlouvu o budoucí smlouvě o prodeji nemovitosti, že na základě toho, že vlastnické právo je právem věcným a nabývání vlastnického práva k nemovitostem smlouvou je upraveno výlučně v občanském zákoníku, se zřetelem na kogentní povahu ustanovení občanského zákoníku o nabývání vlastnictví k nemovitostem a se zřetelem na rozdílné pojetí úpravy smlouvy o smlouvě budoucí v ustanovení § 50a ObčZ a § 289 n. ObchZ, musí se také smlouva o budoucí smlouvě o převodu vlastnictví k nemovitosti řídit, resp. vyhovovat požadavkům ustanovení § 50a ObčZ.

Podle našeho názoru se smlouva o uzavření budoucí smlouvy ve vztazích, které se podle § 261, popřípadě § 262 odst. 1 řídí úpravou třetí části obchodního zákoníku, řídí úpravou § 289 n. ObchZ, i když smlouva, která pak bude uzavřena, a vztahy z ní vzniklé se budou řídit příslušnou úpravou občanského zákoníku ve smyslu § 261 odst. 6. Jiný závěr, podle našeho názoru, ustanovení § 261 neumožňuje. Jde o smlouvu, která tvoří základ pro budoucí uzavření kterékoli smlouvy v obchodních vztazích. Tento závěr potvrdil ve svých rozhodnutích i Nejvyšší soud.

Jde o důležitou otázku, neboť právní režim uzavřené smlouvy musí být jasný a mezi úpravou smlouvy o uzavření budoucí smlouvy podle § 289 n. ObchZ a podle § 50a ObčZ, i když podstata pacta de contrahendo je táž, jsou významné rozdíly (tak u smlouvy o uzavření smlouvy budoucí podle úpravy obchodního zákoníku postačuje určit předmět budoucí smlouvy obecným způsobem, dále je to možnost omezit důsledek porušení závazku smlouvou uzavřít jen na náhradu škody, popřípadě na smluvní pokutu, rozdíl charakteru smluvní pokuty, která je v úpravě obchodního zákoníku oproti úpravě občanského zákoníku striktně objektivní, ale u níž je soudu dáno moderační právo, rozdíl v charakteru odpovědnosti za škodu způsobenou porušením závazku smlouvou uzavřít). Přitom nejde jen o budoucí smlouvu o prodeji nemovitosti, ale i o jiné smlouvy typu upraveného výlučně občanským zákoníkem nebo jiným zákonem (zejména smlouvy o pronájmu, smlouvy o pojištění).

Řešení vztahu občanského a obchodního zákoníku nevylučuje, aby vztah, na jehož základě pak vznikne smlouva typu upraveného výlučně občanským zákoníkem, se řídil úpravou obchodního zákoníku. Obchodní zákoník sám takový případ upravuje. Tak nebylo a není pochyb, že smlouva o koupi najaté věci podle § 489 se vztahuje i na

věci nemovitě, a je tedy základem pro vznik smlouvy, která bude v režimu občanského zákoníku. Naopak shora uvedená úvaha, že smlouva o uzavření budoucí smlouvy, jde-li o koupi nemovitosti, ve vztazích, které podle svého charakteru spadají pod vztahy uvedené v § 261, musí odpovídat ustanovení § 50a ObčZ (nejasno zda výlučně nebo též) postrádá právní argumentaci vypořádávající se s jasným vymezením vztahu občanského a obchodního zákoníku, jak je pro danou otázku dáno v § 1 a 261 ObchZ, vzbuzuje vážné pochybnosti a výhrady a nemá oporu v ustanovení § 261 odst. 6. Je jinou věcí, že smlouva o uzavření budoucí smlouvy určitého typu musí svým obsahem odpovídat požadavkům a nárokům vyplývajícím z podstaty a právní úpravy té smlouvy, k jejímuž uzavření má dojít.

Od smlouvy o uzavření budoucí smlouvy je nutno přísně odlišit smlouvu, jejímž obsahem sice je uzavírání budoucích smluv, ale které neobsahují přímý závazek určitou smlouvu nebo určité smlouvy uzavřít. Může jít o určení postupu při uzavírání předpokládaných budoucích smluv, o vytváření předpokladů pro budoucí odbyty a uzavření smluv, nebo o sjednání všeobecných obchodních podmínek, které mají tvořit obsah budoucích smluv. To budou, pokud závazky budou dostatečně určité, platné smlouvy, ale nebudou to smlouvy o uzavření budoucí smlouvy s příslušnými důsledky, ale smlouvy jiné, smlouvy inomínátní.

§ 289 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o uzavření budoucí smlouvy se zavazuje jedna nebo obě smluvní strany uzavřít ve stanovené době budoucí smlouvu s předmětem plnění, jenž je určen alespoň obecným způsobem.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu.

Související ustanovení: § 263, 271

Základní vymezení této smlouvy ponechává plnou šíři pro uplatnění vůle smluvních stran: závazek uzavřít budoucí smlouvu může převzít jen jedna ze smluvních stran nebo obě smluvní strany. Určení, jaká smlouva má být na základě smlouvy o uzavření budoucí smlouvy uzavřena, zda jde o smlouvu určitého typu nebo nepojmenovanou smlouvu, jaký má mít předmět plnění a případně další obsah, záleží valnou měrou na vůli a potřebách smluvních stran, vyjádřených v dohodnutém obsahu smlouvy o uzavření budoucí smlouvy. Nutným požadavkem je, že musí být předmět plnění budoucí smlouvy určen alespoň obecně, tedy základním (rámcovým) vymezením, a musí být stanovena doba, kdy bude tato smlouva uzavřena. Je to určité uvolnění v rámci obecné zásady, že předmět smlouvy musí být určitý, ale tento princip se neopouští – stále musí být jasné, jaká budoucí smlouva, tedy s jakým obsahem, s jakým předmětem plnění má být uzavřena, jde tu o vyjádření přípustnosti obecnějšího stanovení předmětu budoucí smlouvy, ale vždy musí jít o stanovení jejího předmětu. Určení musí tedy být natolik konkrétní, aby předmět plnění budoucí smlouvy byl ve všech základních rysech určen tak, jak to odpovídá potřebám v daném případě a aby bylo pak možno objektivně posoudit splnění závazků ze smlouvy o uzavření smlouvy budoucí. Dostatečnou určitost předmětu budoucí smlouvy bude dále třeba posuzovat, pokud má být uzavřena smlouva určitého typu, ve vztahu k tomuto smluvnímu typu. Obsah smlouvy o uzavření budoucí smlouvy musí odpovídat požadavkům a nárokům, vyplývajícím z právní úpravy smlouvy, která má být na jejím základě uzavřena. Bližší vymezení předmětu plnění budoucí smlouvy může být ponecháno na jednání o uzavření této smlouvy. Její předmět ovšem může být určen i zcela přesně a na jednání o uzavření realizační smlouvy může být ponecháno jen stanovení podmínek plnění, popřípadě jen některých podmínek plnění a konkrétní doby plnění.

Nutnou náležitostí smlouvy o uzavření budoucí smlouvy je stanovení doby, kdy bude uzavřena budoucí smlouva. Ta může být stanovena určitým dnem nebo určitou lhůtou. Není stanoven požadavek, aby byla ve smlouvě o smlouvě budoucí stanovena, popřípadě volnějším způsobem předurčena doba plnění budoucí smlouvy. Otázka doby plnění budoucí smlouvy se obecně ponechává až na jednání o uzavření této smlouvy. Ovšem smlouva o uzavření budoucí smlouvy může dobu plnění budoucí smlouvy předem určit, buď již přesně nebo v širším vymezení, v jehož rámci pak bude v budoucí smlouva stanovena konkrétně. Stanovení nebo zásadní vymezení doby plnění, která má být obsahem budoucí smlouvy, pokud je bude smlouva o uzavření budoucí smlouvy obsahovat, je pro zamýšlenou budoucí smlouvu závazné potud, že podle § 290 odst. 1 je povinnost uzavřít smlouvu vázána na to, že návrh smlouvy je v souladu se smlouvou o uzavření budoucí smlouvy.

Záleží dále na zájmu smluvních stran, zda již v této smlouvě stanoví podmínky závazkového vztahu z budoucí smlouvy, resp. podmínky, které považují za důležité. Tak může již v této smlouvě být stanoveno, že budoucí smlouva bude uzavřena s tím, že pro ni platí určité všeobecné obchodní podmínky, čímž se předurčují podmínky závazkového vztahu, který má vzniknout. Význam takového ujednání je opět v tom, že povinnost uzavřít budoucí smlouvu, převzatá ve smlouvě o uzavření smlouvy budoucí, je vázána na podmínku, že oprávněná strana požaduje uzavření budoucí smlouvy v souladu se smlouvou o smlouvě budoucí. Pokud se ovšem smluvní strany na tom shodnou, mohou uzavřít na plnění závazku ze smlouvy o smlouvě budoucí tuto budoucí smlouvu s odchylkami od toho, co bylo ve smlouvě o smlouvě budoucí sjednáno. Míra podrobností určujících předmět a dobu plnění a podmínky plnění budoucí smlouvy ve smlouvě o smlouvě budoucí, a to jak pokud jde o předmět plnění, tak pokud jde o náležitosti, které nemusí smlouva o smlouvě budoucí vůbec obsahovat, a z toho vyplývající rozsah otázek, které se přenechávají až na jednání o uzavření budoucí smlouvy, záleží na potřebě a vůli smluvních stran. Určitý rozsah otázek, které budou řešeny až při jednání o uzavření budoucí smlouvy, zbývá nutně ve všech případech, neboť jinak by bylo namísto uzavřít hned příslušnou smlouvu, případně jen s odkládací podmínkou.

Jde o kogentní ustanovení a vzhledem k charakteru a významu závazků přejímaných touto smlouvou se pro ni vyžaduje písemná forma.

Z judikatury:

SJ 2/2000 s. 78: 1. Smlouvu podle § 289 n. ObchZ lze uzavřít též o budoucí společenské smlouvě.

2. K platnosti takové smlouvy je nezbytné, aby byl dostatečně vymezen obsah budoucí smlouvy.

R 27/2002: Smlouva o budoucí kupní smlouvě se v obchodních vztazích řídí ustanovením § 289 n. ObchZ, i když se týká nemovitostí.

§ 290 [Splnění závazku]

(1) **Zavázaná strana je povinna uzavřít smlouvu bez zbytečného odkladu po té, kdy k tomu byla vyzvána oprávněnou stranou v souladu se smlouvou o uzavření budoucí smlouvy.**

(2) **Nesplní-li zavázaná strana závazek uzavřít smlouvu podle odstavce 1, může oprávněná strana požadovat, aby obsah smlouvy určil soud nebo osoba určená ve smlouvě anebo může požadovat náhradu škody způsobené jí porušením závazku uzavřít smlouvu. Nárok na náhradu škody vedle určení obsahu smlouvy může oprávněná strana požadovat pouze v případě, kdy zavázaná strana neoprávněně odmítla jednat o uzavření smlouvy.**

Související ustanovení: § 291, § 292 odst. 3 a 5, § 373 n.

Jestliže závazek uzavřít budoucí smlouvu převzala jen jedna ze smluvních stran, přísluší druhé straně (oprávněné požadovat uzavření budoucí smlouvy) iniciativa k uzavření této smlouvy. Oprávněná strana tedy vyzývá stranu závazanou k uzavření budoucí smlouvy. Výzvu k uzavření budoucí smlouvy bude nepochybně představovat podání návrhu smlouvy. Podle značně rozšířených názorů je řádnou výzvou k uzavření budoucí smlouvy jen návrh smlouvy, který také v případě, že dojde ke sporu a obsah smlouvy bude určovat soud, bude tvořit žalobní petit, který musí na řádnou výzvu jako předpoklad pro domáhání se uzavření smlouvy navazovat. Avšak zákon použil jen slovo „výzva“, ačkoliv jinak je v úpravě uzavření smlouvy a formulaci obdobných povinností přesný. Podle našeho názoru proto nevyplyvá ze zákona přímý požadavek, aby hned byl dán úplný návrh smlouvy, která má být podle smlouvy o přípravě dodávek uzavřena, ale postačí i výzva, aby návrh smlouvy podala strana závazaná. (Pokud by měla být povinnost zavázané strany vázána na to, že oprávněná strana dá vždy návrh smlouvy, musel by zákon uvést, že dává návrh smlouvy, nebo že byla povinná strana vyzvána uzavřít smlouvu podle předávaného návrhu apod., protože nic takového zákon neobsahuje, je třeba brát pojem výzvy v obecném, širokém významu tohoto slova.) Ovšem výzva, i když nebude úplným návrhem smlouvy, jak má být uzavřena, musí obsahovat požadavky uplatňované navrhovatelem. Teprve jestliže nedojde k uzavření budoucí smlouvy dohodou stran a oprávněná strana se bude domáhat, aby obsah této smlouvy určil soud, musí její návrh být úplným návrhem smlouvy s ji požadovaným obsahem. Jak výzva, tak návrh smlouvy musejí být v souladu s obsahem smlouvy o uzavření budoucí smlouvy, jinak by druhá strana, když by výzvě nevyhověla, resp. neuzavřela smlouvu na základě předloženého návrhu smlouvy, neporušila svůj závazek ze smlouvy o uzavření budoucí smlouvy, který je vázán na podmínku, že výzva nebo návrh smlouvy jsou v souladu se smlouvou o uzavření budoucí smlouvy. Jestliže by oprávněná strana podala výzvu předčasně, není zavázaná strana povinna vyhovět, pokud však oprávněná strana nepodá výzvu v příslušné době vůbec, závazek uzavřít budoucí smlouvu podle § 292 odst. 3 zanikne. Odchylná dohoda není vyloučena.

Jde-li o oboustranný závazek uzavřít budoucí smlouvu, je každá ze stran oprávněna požadovat uzavření budoucí smlouvy a na druhé straně povinna na výzvu druhé strany smlouvu uzavřít. Výzvu tedy může podat kterákoli ze stran. Jestliže výzvu k uzavření smlouvy nepodá v příslušné době ani jedna strana, závazek uzavřít budoucí smlouvu zaniká. Odchylná dohoda opět není vyloučena.

Jestliže zavázaná strana nesplní na výzvu oprávněné strany svůj závazek uzavřít smlouvu, mohou nastat dva důsledky podle volby oprávněné strany. První možností je požadovat, aby obsah smlouvy určil soud (popřípadě určená osoba – dohodnutý rozhodce). Druhou možností je požadovat náhradu škody, která vznikla v důsledku toho, že smlouva nebyla v souladu se závazkem uzavřena. Jestliže však zavázaná strana v rozporu s převzatým závazkem vůbec odmítla o uzavření smlouvy jednat, může oprávněná strana požadovat, aby obsah smlouvy určil soud a vedle toho i náhradu vzniklé škody. Rozlišuje se tedy případ, kdy k uzavření smlouvy, o kterém se jednalo, nedošlo pro rozpor o podmínkách smlouvy, a případ, kdy povinná strana neoprávněně (v rozporu se závazkem převzatým ve smlouvě o smlouvě budoucí) vůbec odmítla smlouvu uzavřít. Především ovšem záleží na smlouvě, jde o ustanovení dispozitivní. Dohodou ve smlouvě mohou strany omezit důsledek porušení závazku uzavřít budoucí smlouvu jen na náhradu škody, mohou nastat jako důsledek porušení povinnosti uzavřít smlouvu smluvní pokutu, jejímž zaplacením bude škoda paušálním způsobem vypořádána. Ovšem vzhledem k ustanovení § 386, podle něhož se nelze předem vzdát nároku na náhradu škody, nemohou strany dohodou ve smlouvě, tedy předem, vyloučit náhradu škody. (Shora uvedená možnost sjednat smluvní pokutu, která v sobě zahrnuje paušální vypořádání případně vzniklé

škody, je jiný případ, nelze to považovat za vzdání se práva na náhradu škody, ledaže by využitím práva sjednat smluvní pokutu byl obcházen zákon, konkrétně ustanovení § 386, tedy že nepřiměřeně nízká výše smluvní pokuty by v podstatě představovala vzdání se nároku.)

§ 291 [Závazek doplnit smlouvu]

Ustanovení § 290 a § 292 odst. 1 a 2 se použijí přiměřeně i na písemnou dohodu stran o tom, že uzavřená smlouva bude doplněna ještě o úpravu určitých otázek, jestliže chybějící obsah smlouvy má podle této dohody být určen soudem nebo jinou osobou určenou stranami v případě, kdy by nedošlo k jeho sjednání stranami. Závazek doplnit chybějící obsah smlouvy může převzít jedna nebo obě strany; v pochybnostech se má za to, že závazek vznikl oběma stranám.

Související ustanovení: § 270 odst. 2, § 290, § 292 odst. 1, 2, 4 a 5

Z hlediska systematiky je zařazení úpravy vztahující se k vzniku smlouvy do úpravy smlouvy o budoucí smlouvě problematické, neboť jde o dvě zcela různé věci, i když postup je podobný. Tuto rozdílnost podstaty je třeba si uvědomovat a pak určitá nedůslednost v systematickém zařazení nečiní a nebude činit v praxi problémy.

Obdobná situace jako při závazku k uzavření budoucí smlouvy vzniká v případě, že strany při uzavření smlouvy dohodnou, že část obsahu smlouvy bude dohodnuta dodatečně (v určité lhůtě) a pro případ, že by o něm nedošlo k dohodě, že má obsah této části smlouvy určit soud, popřípadě určená osoba – rozhodce. Proto se na úpravu smlouvy o uzavření budoucí smlouvy odkazuje. Situace však není úplně stejná, proto jde o použití přiměřené.

Jde-li o smlouvu o uzavření budoucí smlouvy a povinná strana svůj závazek neplní, je pravidelným případem, že oprávněná strana může požádat o určení obsahu smlouvy soudem, popřípadě, je-li to platně dohodnuto, rozhodcem a smlouva může případně toto právo vyloučit. Naproti tomu, jde-li o dohodu o tom, že určitá část smlouvy bude sjednána až dodatečně, pak podle § 70 může být příslušný obsah smlouvy určen soudem na návrh oprávněné strany, jen jestliže se na tom strany výslovně dohodly, a to v písemné formě.

§ 292 [Určení obsahu smlouvy a zánik závazku]

(1) Obsah smlouvy se určí podle účelu zřejmě sledovaného uzavřením budoucí smlouvy, přičemž se přihlédne k okolnostem, za nichž byla sjednána smlouva o uzavření budoucí smlouvy, jakož i k zásadě poctivého obchodního styku.

(2) Právo na určení obsahu budoucí smlouvy soudem nebo osobou určenou ve smlouvě a nárok na náhradu škody podle § 290 odst. 2 se promlčují uplynutím jednoho roku ode dne, kdy oprávněná strana vyzvala zavázanou stranu k uzavření smlouvy podle § 290 odst. 1, nestanoví-li smlouva o uzavření budoucí smlouvy lhůtu jinou. Sjednaná lhůta však nesmí být delší než promlčecí doba vyplývající z § 391 a násl. tohoto zákona.

(3) Závazek uzavřít budoucí smlouvu zaniká, jestliže oprávněná strana nevyzve zavázanou stranu ke splnění tohoto závazku v době určené ve smlouvě o uzavření budoucí smlouvy.

(4) Závazek doplnit chybějící obsah smlouvy zaniká, jestliže oprávněná strana nevyzve zavázanou stranu k splnění tohoto závazku v době určené v dohodě o doplnění obsahu smlouvy (§ 291), jinak do jednoho roku od uzavření této dohody.

(5) Závazek uzavřít budoucí smlouvu nebo doplnit chybějící obsah smlouvy též zaniká, jestliže okolnosti, z nichž strany zřejmě vycházely při vzniku tohoto závazku se do té míry změnily, že nelze na zavázané straně rozumně požadovat, aby smlouvu uzavřela. K zániku však dochází, jen když zavázaná strana tuto změnu okolností oznámila bez zbytečného odkladu oprávněné straně.

Související ustanovení: § 290, 387, 388, 391, 397, 408

V tomto ustanovení jde o několik různých věcí. V prvním odstavci jde o pravidlo, podle něhož bude při určení obsahu smlouvy, popřípadě při určení obsahu doplňované části smlouvy, rozhodovat soud. Přitom je prvním hlediskem vždy účel smlouvy a hledisko okolností je další, pomocné hledisko. Soud v tomto případě svým rozhodnutím – stejně tak jako případně stanovený rozhodce – určuje obsah smlouvy. To znamená, že v rámci daném především smlouvou o uzavření budoucí smlouvy, která vytváří závazný rámec povinnosti k uzavření smlouvy, jejíž obsah se určuje, a dále na podkladě žalobního návrhu oprávněné strany a vyjádření k němu povinné strany, tedy na základě návrhu smlouvy daného žalobcem a protinávrhu daného žalovaným, nalézá soud v mezích daných smlouvou o uzavření budoucí smlouvy rozumné uspořádání vztahu odpovídající účelu, který vyplývá ze smlouvy o uzavření budoucí smlouvy a zajišťující jeho dosažení, s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, případně též s přihlédnutím k dosavadním vztahům daných obchodních partnerů a k tomu, jak by věc posuzoval řádný podnikatel v obdobném postavení a za obdobných okolností a podmínek. Může to tedy být určení všech jednotlivých ustanovení podle návrhu jedné ze stran, určení některých ustanovení podle návrhu jedné ze stran a jiných podle návrhu druhé ze stran, ovšem může to být ustanovení kompromisní, formulované zčásti podle návrhu jedné ze stran a zčásti podle návrhu druhé ze stran, a může to být i ustanovení, které se přímo nekryje ani s návrhem jedné strany, ani s návrhem druhé strany, formulované ve shora uvedených intencích soudem podle jeho uvážení. Základem je tu vůle stran, které shodně chtěly v určité době určitou smlouvu uzavřít a pro případ, že mezi nimi nedojde o obsahu této smlouvy, nepředurčeném přímo ve smlouvě o uzavření budoucí smlouvy, svěřily stanovení jejího obsahu soudu, popřípadě rozhodci.

V dalších odstavcích je upraven zánik závazku uzavřít budoucí smlouvu a závazku doplnit chybějící obsah smlouvy a stanovena zvláštní promlčecí doba pro právo na určení obsahu budoucí smlouvy soudem.

Z časového hlediska jde v procesu uzavření smlouvy na základě smlouvy o uzavření budoucí smlouvy o dvě různé činnosti, o dva různé druhy právních úkonů, o dvě lhůty, z nichž každá má jiný charakter. Nejprve musí být v příslušné lhůtě proveden úkon nutný k zachování práva (jak je uvedeno dále) a příslušná lhůta má charakter prekluzivní. Je-li právo výzvou zachováno, začne běžet druhá lhůta (pro uspokojení práva nebo jeho uplatnění), která je lhůtou promlčecí.

Jak v případě závazku k uzavření budoucí smlouvy, tak v případě závazku doplnit uzavřenou smlouvu o úpravu určité otázky musí nejprve strana oprávněná dát k uzavření smlouvy podnět, musí povinnou stranu vyzvat k uzavření smlouvy, jak to stanoví § 290. Vyzvat ji musí v určité době, resp. do určité doby, a to jde-li o smlouvu o uzavření budoucí smlouvy v době určené ve smlouvě. Jde-li o závazek doplnit chybějící obsah smlouvy, v době určené dohodou nebo, není-li takto určena, do jednoho roku od uzavření smlouvy. Nebude-li výzva dána včas, závazek uzavřít budoucí smlouvu nebo uzavřenou smlouvu doplnit zaniká. To je zapotřebí si uvědomit, protože je to jeden z mála případů, kdy závazek zaniká v důsledku neprovedení úkonu nutného k zachování práva. Toto ustanovení je však dispozitivní a strany mají možnost se případně od něj dohodou odchýlit, tedy

odejmout lhůtu pro tento úkon prekluzivní charakter (pro právo dát výzvu k uzavření smlouvy by pak platila příslušná lhůta jako lhůta promlčecí).

Jestliže je výzva dána včas, je právo zachováno a pro uplatnění tohoto práva u soudu (popřípadě u rozhodce, jestliže je to dohodnuto) a rovněž pro uplatnění nároku na náhradu škody vzniklé porušením závazku uzavřít smlouvu běží promlčecí doba podle odstavce 2. Jde o zvláštní promlčecí dobu ve vztahu k obecné úpravě § 397.

Ustanovení posledního odstavce řeší opět další věc. Smlouva o uzavření budoucí smlouvy se uzavírá za určitých podmínek a za předpokladu, že se tyto podmínky podstatně nezmění. Právní úprava vždy považovala tento předpoklad u této smlouvy za podstatný pro převzatý závazek uzavřít budoucí smlouvu. Rovněž obchodní zákoník spojuje s podstatnou změnou okolností u této smlouvy zánik převzatého závazku. Je to specifický a charakteristický rys právě smlouvy o uzavření budoucí smlouvy. Za takovou změnu však nelze považovat změnu, která představuje podnikatelské riziko, které při uzavírání smlouvy podnikatel nutně přejímá. Půjde o vnější vlivy nad rámec podnikatelského rizika, a to vlivy, které nebylo dobře možné předvídat. Podmínka, že zavázaná strana musí takovou změnu podmínek bezodkladně oznámit oprávněné straně, vyplývá z požadavku co nejvyšší možné jistoty v obchodních vztazích. Splnění této podmínky je předpokladem pro zánik závazku. Nebude-li splněna, k zániku závazku nedojde, i když k podstatné změně okolností skutečně došlo. Obdobně to platí pro závazek doplnit chybějící obsah smlouvy.

Z judikatury:

Sou R NS 30/2004 s. 49: Ustanovení § 292 odst. 3 ObchZ o zániku závazku uzavřít budoucí smlouvu, jestliže oprávněná strana nevyzve zavázanou stranu ke splnění tohoto závazku v době určené ve smlouvě, je dispozitivní normou, která obsahuje prekluzivní lhůtu. Od této normy se lze odchýlit, případně ji vyloučit.

Díl pátý. Některá ustanovení o společných závazcích a společných právech

V závazkových vztazích může vystupovat na kterékoli ze stran závazku jedna osoba nebo více osob. Pro takový případ rozlišuje právní úprava jednak, zda jde o závazek dělitelný nebo nedělitelný, jednak vzájemný poměr spoludlužníků nebo spoluvěřitelů, to jest zda v případě, že jde o plnění dělitelné, jde o závazek dílčí nebo společný a nerozdílný (solidární).

Úprava společných závazků a společných práv je obsažena v občanském zákoníku v jeho § 511 až 515. V oblasti obchodních vztahů dochází ke společným závazkům běžně, a to si vyžadalo určitou speciální úpravu, jde však o zvláštní úpravu jen v malém rozsahu. Podstatný rozdíl mezi úpravou občanského zákoníku a úpravou obchodního zákoníku spočívá v tom, že u společných závazků s dělitelným plněním vychází občanský zákoník z toho, že společný závazek s dělitelným plněním se v pochybnostech považuje za závazek dílčí, zatímco úprava obchodního zákoníku vychází z toho, že v takovém případě se v pochybnostech má za to, že tyto osoby jsou zavázány společně a nerozdílně. Obchodní zákoník tedy pro obchodní vztahy vychází z principu pasivní solidarity.

§ 293 [Společné plnění]

Je-li zavázáno k témuž plnění společně několik osob, má se v pochybnostech za to, že jsou zavázány společně a nerozdílně. Věřitel může požadovat plnění na kterékoli z nich, avšak plnění nabídnuté jiným společným dlužníkem je povinen přijmout.

Související předpisy: § 511 ObčZ

Toto ustanovení vyjadřuje výslovně zásadu solidarity dlužníků v obchodních vztazích pro případ, že otázka, zda jde nebo nejde o solidární závazek, není z formulace závazku jasná, a to tak, že je pro daný případ upravena právní domněnka, že závazek je solidární. Jde o právní domněnku vyvratitelnou. Jde tu o ochranu věřitele, který se tak může domáhat splnění závazku na kterémkoli ze solidárně zavázaných a ten je povinen mu celý závazek splnit. Vypořádání mezi solidárně zavázanými je od uspokojení věřitele odděleno, je další věcí, proběhne až po uspokojení věřitele samostatně. Pokud ale bude účastníkem určitého obchodního závazkového vztahu nepodnikatel, platí pro něj výjimka z této zásady (srov. ustanovení § 262 odst. 4 a komentář k němu).

§ 294 [Podíly]

Vyplývá-li ze smlouvy nebo z povahy závazku, že dlužníci nejsou k témuž plnění zavázáni společně a nerozdílně, je každý spoludlužník zavázán pouze v rozsahu svého podílu na závazku. V pochybnostech jsou spoludlužníci zavázáni rovným dílem.

Související ustanovení: § 295, 296

Související předpisy: § 511 odst. 2 ObčZ

Jestliže podle znění závazku nejde o solidární závazek, nemusí být uvedeno, jaké jsou podíly jednotlivých dlužníků. V takovém případě platí, že na každého dlužníka připadá stejný podíl. Je věcí stran, aby dbaly na určení podílů, jestliže podle věcného základu vztahu jsou různé. Není možné připustit nejistotu v této otázce. Nejde-li věcně o stejné podíly, může být různá výše podílů spoludlužníků určena dodatečně jen dohodou všech účastníků závazkového vztahu, tedy změnou (doplněním) smlouvy.

Je ovšem nutno vidět, že pro obchodní vztahy platí u dělitelných závazků princip solidarity spoludlužníků, který je upraven v předchozím paragrafu. Proto v závazku, který nemá být solidární, ale má být podle vůle stran tohoto závazku závazkem podílovým, musí toto být jasně vyjádřeno. Nemusí být výslovně stanovena jen výše podílů. Jakmile by byly pochybnosti o tom, zda jde o závazek podílový nebo ne, uplatnil by se princip solidarity podle právní domněnky, která by nastoupila.

§ 295 [Plnění v součinnosti]

Převezme-li několik osob závazek, z jehož povahy vyplývá, že jej lze splnit pouze součinností všech spoludlužníků, jsou spoludlužníci povinni plnit závazek společně.

Související ustanovení: § 296

Běžně jde u společných závazků o plnění, které může splnit každý ze solidárně zavázaných spoludlužníků, a pokud nejde o solidární závazek, o plnění, ze kterého každý ze spoludlužníků může splnit část, která na něj podle jeho podílu připadá. V některých případech je však dáno povahou věci, že dílčí plnění není možné a že závazek může být splněn, jen jestliže ke splnění spolupůsobí všichni společně zavázaní. Oprávněný se

v takovém případě nemůže domáhat splnění jen na jednom ze spoludlužníků, ale musí své právo uplatnit proti všem společně zavázaným současně.

§ 296 [Nedělitelné plnění]

Je-li dlužník zavázán současně více věřitelům k nedělitelnému plnění, může plnění požadovat kterýkoli z věřitelů, nevyplyvá-li ze zákona nebo smlouvy něco jiného.

Související předpisy: § 512 odst. 2, § 524 ObčZ

Jestliže je více osob na straně oprávněné a plnění nelze dělit, plní dlužník svůj závazek zásadně tak, že jej splní kterémukoli z věřitelů. Na druhé straně je zásadně každý z věřitelů oprávněn požadovat celé plnění. Jakkmile ovšem některý z oprávněných věřitelů o plnění požádá, může dlužník plnit jen tomuto věřiteli, tedy v případě, že postupně požádá o plnění více věřitelů tomu, kdo o plnění požádal první. Otázka vypořádání mezi věřiteli je další věcí, která bude řešena mezi nimi podle jejich vzájemného vztahu a dlužníka se to již netýká, jeho závazek je splněn. Smlouva ovšem může stanovit, že dlužník má a může plnit jen jednomu věřiteli, který je určen ve smlouvě, případně může smlouva stanovit, že má a může plnit jen některým z věřitelů, a to těm, kteří jsou uvedeni ve smlouvě, a že jen ten věřitel případně jen tyto věřitelé jsou oprávněni plnění od dlužníka požadovat. Ke změně tohoto určení může dojít změnou smlouvy. Oprávněný věřitel může své právo postoupit podle § 524 ObčZ.

Díl šestý. Zajištění závazku

Z literatury: *Daubner, R., Linhart, T.* Zajištění závazků převodem vlastnického práva a globální cese jako prostředky zajištění úvěru v České republice. Právní rozhledy, 1993, č. 2; *Holeyšovský, M.* Zajištění závazků převodem práva. Právní rádce, 1996, č. 2; *Hušek, J.* Zadržovací právo – souběh se zástavním právem. Právní praxe v podnikání, 1996, č. 7, 8; *Chalupa, R.* Jen správné zajištění zvyšuje dobytost pohledávek. Právní rádce, 1996, č. 3; *Chalupa, R.* Zajištění obchodních závazků. Obchodní právo, 1993, č. 7; *Kopáček, L.* Časová působnost právních předpisů upravujících zajištění závazků. Právní rádce, 1993, č. 4; *Rámiš, R.* Ještě jednou k zadržovacímu právu. Právní rozhledy, 2004, č. 3

Právní úprava zajištění závazků v obchodním zákoníku navazuje na právní úpravu zajištění závazků v zákoníku občanském. Z ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku vyplývá, že i pro obchodní vztahy platí občanskoprávní úprava zajištění závazků tam, kde nemá obchodní zákoník vlastní úpravu.

Obchodní zákoník v některých případech občanskoprávní úpravu doplňuje (smluvní pokuta), v jiných případech (ručení, uznání závazku) má komplexní úpravu, takže pro ručení a uznání závazku se občanskoprávní úprava nepoužije. Pouze instituty obchodního práva jsou bankovní záruka a finanční zajištění, které občanský zákoník neupravuje. Pro zástavní právo k obchodnímu podílu platí podle ustanovení § 117a odst. 8, že se pro ně – není-li stanoveno jinak – použijí obecná ustanovení občanského a obchodního zákoníku o zástavním právu k movitým věcem.

Podle občanského zákoníku patří mezi prostředky zajištění závazků

- zástavní právo k věcem,
- zastavení pohledávky,
- podzástavní právo,

- zadržovací právo,
- smluvní pokuta,
- ručení,
- dohoda o srážkách ze mzdy nebo z jiných příjmů,
- zajištění závazku převodem práva,
- zajištění závazku postoupením pohledávky,
- uznání dluhu a
- jistota.

Všechny tyto způsoby zajištění lze použít i v obchodních vztazích, pro některé zajišťovací instituty však má, jak se uvádí vpředu, obchodní zákoník zvláštní úpravu. Některé občanskoprávní zajišťovací instituty (např. dohoda o srážkách ze mzdy) se však použijí v obchodních vztazích spíše výjimečně.

Obchodní zákoník upravuje jako zajišťovací prostředky

- zástavní právo k obchodnímu podílu,
- smluvní pokutu (jen některá ustanovení),
- ručení (komplexně),
- bankovní záruku (komplexně) a
- uznání závazku (komplexně).

Zástavní právo k cenným papírům upravuje ustanovení § 39 n. CenP.

Zástavní právo patří mezi věcná práva k věcem cizím. Jeho subjekty jsou obligační dlužník (osoba, jejíž dluh je zajištěn zástavním právem), zástavní dlužník (osoba, která je vlastníkem či majitelem zástavy) a zástavní věřitel (osoba, jejíž pohledávka je zajištěna zástavním právem). Obligačním a zástavním dlužníkem zpravidla bývá tatáž osoba, ale zástavním dlužníkem může být i osoba odlišná od obligačního dlužníka. Takový stav může nastat, jestliže zajistil dluh obligačního dlužníka někdo jiný, anebo jestliže poté, co obligační dlužník zajistil svůj dluh zástavním právem, přešla zástava (např. smlouvou) na jinou osobu. Zástavní právo je účinné vůči všem a je tedy právem absolutním. Vztah ze zástavního práva je vztahem akcesorickým, neboť nemůže existovat bez hlavního, zajišťovaného vztahu mezi obligačním dlužníkem a zástavním věřitelem.

Zástavní právo upravuje občanský zákoník v § 152 až 172 a zařazuje je mezi tzv. věcná práva.

Zástavní právo lze zříditi smlouvou, rozhodnutím soudu o schválení dohody o vypořádání dědictví, rozhodnutím soudu v rámci výkonu rozhodnutí (exekuce), rozhodnutím správního úřadu (§ 72 SpDP) anebo vzniká ze zákona.

Zástavní právo může vzniknout k zajištění pohledávky a jejího příslušenství. (Příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení, poplatek z prodlení a náklady spojené s uplatněním pohledávky.)

Zástavní právo může vzniknout k zajištění peněžité i nepeněžité pohledávky. Zástavním právem lze zajistit i pohledávku, která teprve vznikne, nebo pohledávku, jejíž vznik je vázán na splnění podmínky. Do sjednané výše mohou být zajištěny zástavním právem i pohledávky určitého druhu, které budou vznikat zástavnímu věřiteli vůči dlužníkovi v určité době. Zástavou může být věc movitá či nemovitá, podnik nebo jiná věc hromadná, soubor věcí, pohledávka nebo jiné majetkové právo, pokud to jeho povaha připouští, byt nebo nebytový prostor ve vlastnictví, obchodní podíl, cenný papír nebo předmět průmyslového vlastnictví.

Smlouva o zřízení zástavního práva musí mít písemnou formu, musí v ní být určen předmět zástavního práva (zástava) a pohledávka, která se zajišťuje. Jsou-li zástavou nemovité věci, které se neevidují v katastru nemovitostí, věci hromadné, soubory věcí nebo movité věci, k nimž má zástavní právo vzniknout, aniž by byly odevzdány zástav-

Zajištění závazku

nímu věřiteli nebo třetí osobě (§ 157 odst. 2 a 3 ObčZ), musí mít zástavní smlouva formu notářského zápisu.

Ze zákona vzniká zástavní právo poměrně často. Tak obchodní zákoník upravuje zákonné zástavní právo v ustanovení § 535, 608, 628 a 707.

Zákonné zástavní právo upravují i další zákony (viz např. § 672 ObčZ; § 34 odst. 10 a § 37 odst. 3 CenP; § 13 odst. 2, § 15 odst. 3 a § 26 odst. 4 zák. č. 72/1994 Sb., v novelizovaném znění, apod.)

Soudcovské zástavní právo na nemovitosti zřizuje soud v řízení o výkonu rozhodnutí (§ 338b n. OSŘ). Lze je zřídit pouze na základě vykonatelného rozhodnutí soudu, nebo jiného titulu, jejichž soudní výkon připouští zákon (§ 274 OSŘ). Výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva lze nařídít, jen jestliže je prokázáno, že je nemovitost ve vlastnictví povinného. Podle ustanovení § 1 odst. 1 a 7 zák. č. 265/1992 Sb., v novelizovaném znění, se zapisuje do katastru nemovitostí, a to záznamem.

Podle ustanovení § 39 odst. 1 CenP je ke vzniku smluvního zástavního práva k cennému papíru nutné uzavření písemné smlouvy. Tato smlouva se řídí ustanoveními občanského a obchodního zákoníku o zástavním právu, pokud zákon nestanoví něco jiného. Dalším nezbytným předpokladem vzniku zástavního práva je u listinného cenného papíru na doručitele předání tohoto cenného papíru zástavnímu věřiteli nebo předání třetí osobě do úschovy anebo jeho uložení.

Smluvní zástavní právo k listinnému cennému papíru, který byl uschován nebo uložen, vzniká oznámením o zřízení zástavního práva schovateli nebo opatrovateli.

Ke vzniku zástavního práva k listinnému cennému papíru na řad je nutný kromě písemné smlouvy též zástavní rubopis.

Smluvní zástavní právo k zaknihovanému cennému papíru vzniká zápisem zástavního práva na účet vlastníka v evidenci investičních nástrojů na základě zástavní smlouvy.

O zástavním právu k obchodnímu podílu viz komentář k § 117a.

Rovněž podzástavní právo zařazuje občanský zákoník mezi tzv. věcná práva. Tyto zajišťovací prostředky obchodní zákoník neupravuje, a proto se i v obchodních vztazích použijí příslušná ustanovení občanského zákoníku.

Podzástavní právo upravuje občanský zákoník v § 173 a 174. Toto právo vznikne zastavením pohledávky zajištěné zástavním právem k věci. Věřitele, jehož pohledávka je zajištěna zástavním právem, označuje občanský zákoník jako podzástavního věřitele. Jestliže dlužník (podzástavce) nesplní podzástavnímu věřiteli včas pohledávku zajištěnou podzástavním právem a není-li mu splněna ani zastavená pohledávka, může se podzástavní věřitel domáhat uspokojení ze zástavy namísto podzástavce.

Zadržovací (retenční) právo je rovněž věcným právem k věci cizí. Zadržovací právo upravuje občanský zákoník v § 175 až 180. Zadržovací právo vzniká jednostranným úkonem oprávněné osoby. Spočívá v tom, že ten, kdo je povinen vydat movitou věc svému dlužníkovi, může ji zadržet, aby zajistil svou splatnou peněžitou pohledávku vůči svému dlužníkovi, kterému je povinen věc vydat. Obecně platí, že zadržovací právo nemá ten, jemuž dlužník při předání věci uložil, aby s ní naložil způsobem, který je neslučitelný s výkonem zadržovacího práva; to neplatí, byl-li proti dlužníkovi podán návrh na konkurs.

O zadržení věci a jeho důvodech musí věřitel bez zbytečného odkladu vyrozumět dlužníka. Jestliže smlouva, na jejímž základě má věc u sebe, byla uzavřena písemně, musí být i vyrozumění písemné. Při výkonu soudního rozhodnutí má věřitel, který věc zadržel, právo na přednostní uspokojení z výtěžku zadržované věci.

Zajištění závazku převodem práva nebo postoupením pohledávky upravuje občanský zákoník v § 553 a 554. Při zajištění závazku převodem práva nebo postoupením pohle-

dávky převádí dlužník na věřitele písemnou smlouvou určité právo nebo pohledávku. Určité problémy vznikají v praxi se zajišťovacím převodem práva, a to proto, že občanský zákoník pouze konstatuje možnost takového převodu a prikazuje pro smlouvu o něm písemnou formu, ale jinak tento převod blíže neupravuje. Je tedy na smluvních stranách, aby do smlouvy o zajišťovacím převodu práva začlenily rozvazovací podmínku spočívající ve včasném splnění zajištěné pohledávky, anebo závazek převést po splnění zajištěné pohledávky právo zpět na dlužníka (fiduciární převod). K zajištění závazku se v praxi mezi podnikateli rozšířil zajišťovací převod akcií z dlužníka na věřitele.

Kromě již uvedených způsobů zajištění závazků je nutno ještě alespoň stručně zmínit další způsoby zajištění upravené v občanském zákoníku, které se použijí beze změn i v obchodních vztazích.

Dohodu o srážkách ze mzdy nebo z jiných příjmů, s nimiž se při výkonu rozhodnutí nakládá jako se mzdou, upravuje § 551 ObčZ. Zajištění závazku vzniká písemnou dohodou mezi dlužníkem a věřitelem. Dohodnuté srážky nesmějí činit více než při výkonu rozhodnutí. Tento způsob zajištění je v obchodních vztazích výjimečný.

Jistotu upravuje občanský zákoník v § 555 n. Jistota není samostatným zajišťovacím prostředkem. Jde vlastně jen o vymezení nejužívanějších způsobů zajištění závazků v případech, kdy zákon (např. § 326 odst. 1) nebo smlouva stanoví povinnost zajistit závazek a nestanoví způsob zajištění.

Z judikatury:

SR 3/1996 s. 49: Předpokladem výkonu zadržovacího práva není skutečnost, že se zadržaná věc dostala do držení toho, kdo hodlá zadržovací právo vykonat, z důvodů, které se splatnou peněžitou pohledávkou, k jejímuž zajištění má být věc zadržena, nesouvisejí.

SR 1/2000 s. 12: Ustanoveními oddílu 5. části 8. ObčZ není vyloučeno jiné ujednání účastníků občanskoprávního vztahu, směřující k zajištění závazku. Nebude-li takové ujednání shledáno z jiných důvodů neplatným, nelze tuto neplatnost dovodit jen z té skutečnosti, že jde o ujednání v zákoně neupravené. (*Poznámka autorů:* platí i v obchodních vztazích)

Sou R NS 27/2004 s. 44: Zajišťovací převod práva spočívá v tom, že dlužník převede na věřitele své právo (například právo vlastnické) s rozvazovací podmínkou, že zajištěný závazek bude splněn. Zajišťovacím převodem práva tak dochází – byť podmíněně – ke změně v osobě nositele práva. Je-li splněn závazek zajištěný převodem práva, obnovuje se bez dalšího původní stav. O takovou situaci však nejde, pokud vlastnické právo k nemovitosti mělo přejít na věřitele teprve v případě, nebude-li vlastní závazek splněn.

PR 7/2006 s. 270: 1. Ve smlouvě o zajišťovacím převodu práva musí být kromě vymezení smluvních stran obsaženo také vymezení zajišťovaného závazku a určení práva, které dlužník převádí ve prospěch věřitele. I když účastníci smlouvy nemusí výslovně rozvazovací podmínku sjednávat, je její existence obsažena v tom, že smlouva je uzavírána k zajištění závazku; tento úmysl musí být z obsahu smlouvy, popř. alespoň z jejího názvu patrný. Zajišťovací převod práva je bezúplatný.

2. Zajišťovací převod práva spočívá v tom, že dlužník převede své právo (i právo věcné, včetně vlastnického) na věřitele s rozvazovací podmínkou, že zajištěný závazek bude splněn, popř. může být zpětný převod práva dohodnut.

SJ 4/2006 s. 309: 1. Pohledávku lze zajistit převodem práva k obchodnímu podílu.

2. Při zajišťovacím převodu práva k obchodnímu podílu musí být splněny podmínky stanovené v § 115 ObchZ.

Oddíl první. Některá ustanovení o zástavním právu

Oddíl první (resp. to, co z něj po předchozích novelách zbylo) byl ze šestého dílu vypuštěn zák. č. 367/2000 Sb. Přesto však byla v komentáři pro informaci ponechána literatura a judikatura, aby byl zajištěn komplexní přehled o zajištění závazků v obchodních vztazích.

§ 297 zrušen

Z literatury: Baudyš, P. Zástavní právo správce daně. Právní rozhledy, 2001, č. 2; Baudyš, P. K zajištění pohledávek (i budoucích) zástavním právem. Ad Notam, 2002, č. 6; Bruk, D. Zástavní právo k nemovitostem. Právní rádce, 1995, č. 12; Bureš, J., Drápal, L. Zástavní právo a soudní praxe. Beckovy právnícké sešity, 1996, č. 1; Dědič, J. Zástavní právo k cenným papírům. Obchodní právo, 1994, č. 7; Eliáš, K. K jednomu aspektu účinků zřízení zástavního práva k cenným papírům. Právní rozhledy, 1994, č. 8; Eliáš, K. K otázce zastavení obchodního podílu. Právo a podnikání, 1994, č. 2; Eliáš, K. Několik poznámek k zástavnímu právu (vybrané problémy). Právní praxe v podnikání, 1995, č. 7, 8; Fiala, J. Realizace zástavního práva vůči zástavnímu dlužníkovi, který není obligačním (osobním) dlužníkem. Bulletin advokacie, 1997, č. 2; Fiala, J. Nová podoba zástavního práva. Právo a zákonost, 1992, č. 7; Fiala, J. Jednotlivé případy vzniku zástavního práva de lege lata. Časopis pro právní vědu a praxi, 2002, č. 1; Gregorová, R., Tyrner, M. Zastavení obchodního podílu. Právní rozhledy, 1997, č. 2; Hušek, J. Zadržovací právo – souběh se zástavním právem. Právní praxe v podnikání, 1996, č. 7, 8; Hušek, J. Zástavní právo – spoluvlastnický podíl na věci. Obchodní právo, 1994, č. 6; Chalupa, R. Jen správné zajištění zvyšuje dobytost pohledávek. Právní rádce, 1996, č. 3; Chalupa, R. K úpravě zástavního práva. Obchodní právo, 1996, č. 4; Jankovská, M. Úvaha o zástavním právu k obchodnímu podílu. Právo a podnikání, 1993, č. 11; Jedlička, S. Zástavní právo k ochranné známce. Právní rádce, 1996, č. 5; Jůzová, Z. Znovu k problematice zániku některých zástavních práv při změně vlastnictví k nemovitosti. Právní rozhledy, 1996, č. 11; Kavan, P. Právní postavení zástavních věřitelů ve vztahu ke konkursu. Právní rozhledy, 2002, č. 12; Kindl, J. Některé otázky k zajištění budoucích pohledávek zástavním právem. Ad Notam, 2002, č. 4; Knapp, V. Prodej nemovitosti mimo exekuci a problémy s ním spojené. Právní praxe, 1993, č. 2; Kopáč, L. Výkon smluvního zástavního práva. Právní rádce, 1993, č. 2; Kopáč, L. Obchodní podíl – bezpodílové spoluvlastnictví manželů a zástavní právo. Právní rozhledy, 1996, č. 9; Kopáč, L., Švestka, J. Lze v zástavní smlouvě platně ujednat propadnutí zástavy? Právní rozhledy, 1995, č. 5; Kopáč, L., Švestka, J. Účetní záznamy a vznik zástavního práva k movitým věcem. Právní rozhledy, 1995, č. 8; Krupka, P. Průmyslové vlastnictví jako předmět zástavního práva. Právní zpravodaj, 2002, č. 9; Kulková, R. K zástavnímu právu po novelách občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2002, č. 7; Mikeš, J. Možnosti zajištění úvěrů zástavními právy v České republice. Právní rádce, 1994, č. 12; Muzikář, L. K prodeji nemovitě zástavy podle § 229 odst. 2 obchodního zákoníku. Právní praxe, 1995, č. 5; Pech, V. Privatizace, půjčky a zástavy. Obchodní právo, 1996, č. 4; Petrus, V. Legislativní zmetek, zájem obchodu a přetížená justice – kudy cesta ven? Právní praxe, 1994, č. 5; Pihera, V. K právní povaze zástavního práva k cenným papírům (antichrese v českém právu). Právní rozhledy, 2004, č. 7; Pokorná, J. Několik poznámek k zástavnímu právu k obchodnímu podílu. Právo a podnikání, 1994, č. 2; Pycha, P. Zástavní právo k obchodnímu podílu. Právo a podnikání, 1994, č. 2; Rakovský, A., Veselý, J. Veřejné dražby zastavených věcí v zahraničí v porovnání s českou právní úpravou. Právní rozhledy, 2000, č. 11; Rychetský, P. Úskali zástavního práva. Právní rádce, 1993, č. 1, 2; Ryšánek, J. Zástavní právo v novele zákona o správě daní a poplatků. Ad Notam, 1995, č. 3; Šmolárčuková, R. K článku „Účetní záznamy a vznik zástavního práva k movitým věcem“. Právní rozhledy, 1996, č. 4; Šima, A. K zániku hypoteckárního zástavního práva při změně vlastnictví k nemovitosti. Právní rozhledy, 1996, č. 5; Šmolková, Z. Ještě k zániku hypoteckárního zástavního práva při změně vlastnictví k nemovitosti. Právní rozhledy, 1996, č. 8; Švestka, J., Mikeš, J. Nad jednou otázkou zástavního práva. Všehrd, 1993, č. 5; Vácha, P. Způsoby výkonu zástavního práva zástavním věřitelem. Bulletin advokacie, 1995, č. 1; Vajgant, M. Zástavní právo a možnosti jeho realizace. Právní rádce, 1997, č. 7; Voršílka, J., Zoufalý, V. Některé aktuální otázky zajištění závazků formou zástavního práva. Právo a podnikání, 1993, č. 7

Z judikatury:

SR 4/1996 s. 49: Zástavní právo je akcesorickým závazkem, jehož existence je podmíněna existencí nebo alespoň předpokládanou existencí budoucího dluhu. Jestliže věřitel uzavřel úvěrovou smlouvu se společností s ručením omezeným, ale zástavní smlouva uvádí jako zajištěný dluh pohledávku věřitele za fyzickou osobou, není tím zajištěn tento úvěr, i když jde o jednatele této společnosti. K neexistujícímu dluhu vůči jednatele společnosti zástavní právo vzniknout nemohlo.

PR 9/1996 s. 415: Občanský zákoník ve znění platném a účinném v době od 1. 4. 1964 do 31. 12. 1991 neumožňoval platné zřízení zástavního práva smlouvou, to ani podle § 51 o tzv. nepojmenovaných smlouvách. Podle hospodářského zákoníku ve znění novely provedené záko-

nem č. 103/1990 Sb., která nabyla účinnosti dne 1. 5. 1990, mohly smluvně zřizovat zástavní právo k zajištění závazku pouze subjekty hospodářsko-právních vztahů (§ 1 hosp. zák.).

SR 4/1996 s. 79: Zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech podle § 338a OSŘ je – i přes svůj zajišťovací charakter – samostatným způsobem výkonu rozhodnutí. Může být zřízeno samostatně, nebo i vedle jiného způsobu výkonu rozhodnutí. Návrh na jeho zřízení podléhá poplatkové povinnosti podle zákona č. 549/1991 Sb. a dopadají na něj i následky nezaplacení poplatku podle § 9 odst. 2 zákona zastavením řízení.

R 13/1996 s. 30: 1. Nemůže být úspěšný návrh na nařízení soudního výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti – zástavy, který směřuje proti povinnému (dlužník z vymáhaného závazku zajištěného zástavním právem), jestliže vlastníkem zástavy (zástavcem) je osoba odlišná od povinného.

2. Jestliže je závazek zajištěn zástavním právem [*Jde tu o zástavní právo smluvní, nikoli o zástavní právo soudcovské (§ 338a OSŘ), popřípadě o zástavní právo exekuční (§ 450 n. dříve platného zákona č. 142/1950 Sb.)*], v němž je zástavním dlužníkem osoba odlišná od dlužníka hlavního závazku, musí si věřitel pro realizaci zástavního práva výkonem rozhodnutí nejprve zajistit vykonatelné rozhodnutí proti tomu, kdo je zástavním dlužníkem. Ten pak bude povinným v řízení o soudní výkon rozhodnutí, ohledně něhož bude splněna podmínka pro nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti, spočívající v tom, že o něm musí být prokázáno, že je vlastníkem nemovitosti, jejíž prodej se navrhuje.

SJ 9/1997 s. 207: Převzetí takového žalobního petitu, kterým se žalobce proti žalovanému domáhá uložení povinnosti strpět prodej zástavy, do výroku soudního rozhodnutí, činí toto rozhodnutí materiálně nevykonatelným.

SJ 11/1997 s. 260: Předpoklad pro nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva spočívající v tom, aby bylo prokázáno, že nemovitost je ve vlastnictví povinného, soud posuzuje podle stavu, jaký tu byl v den podání návrhu na nařízení tohoto výkonu rozhodnutí. Přejde-li po zahájení řízení o výkon rozhodnutí vlastnické právo z povinného na jinou osobu, nebrání tato skutečnost sama o sobě vyhovění návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na dotčenou nemovitost.

R 35/1997 s. 244: Listina, podmiňující ve smyslu ustanovení § 151b odst. 3 ObčZ vznik zástavního práva k věci movité smlouvou, musí splňovat současně dvě podmínky – musí osvědčovat vlastnictví zástavce k předmětu zástavy a musí být nezbytná k nakládání s předmětem zástavy. Takovou listinu není inventární karta jako jeden z nosičů informací nezbytných v účetnictví, která má povahu především evidenčního záznamu.

SJ 9/1997 s. 207: Převzetí takového žalobního petitu, kterým se žalobce proti žalovanému domáhá uložení povinnosti strpět prodej zástavy, do výroku soudního rozhodnutí, činí toto rozhodnutí materiálně nevykonatelným.

AN 1/1998 s. 16: 1. Závazek majetkových dispozicí dle § 72 odst. 4 věta první a druhá zák. č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, v platném znění, má povahu dočasných opatření pro období ode dne doručení rozhodnutí správce daně o tom, na které věci daňového dlužníka se uplatňuje zákonné zástavní právo, až do doby, kdy správce daně vyrozumí katastrální úřad o výsledku řízení a katastrální úřad provede záznam o zákonném zástavním právu. Po tomto okamžiku dočasné omezení majetkové dispozice neplatí.

2. Závěr, že od okamžiku zápisu poznámky až do doby zániku zákonného zástavního je omezena jakákoliv dispozice s nemovitostmi, které jsou předmětem zástavního práva, by znamenal zásah do vlastnických práv subjektu v rozporu s věcněprávním dosahem zástavního práva; tímto způsobem by v případě upraveném ustanovení § 72 odst. 4 SpDP rovněž – bez opory v právním předpisu – byl preferován pouze jeden z věřitelů, a sice stát.

SJ 3/1999 s. 113: 1. Ujednáním, podle kterého je zástavní věřitel oprávněn v rámci výkonu zástavního práva prodat zástavu třetí osobě podle vlastního výběru a z výtěžku tohoto prodeje uspokojit svoji pohledávku, není bez dalšího splněn požadavek dohody o prodeji zástavy „jiným vhodným způsobem“ (§ 299 odst. 2 ObchZ).

2. Smluvní úprava pro přímý prodej zástavy věřitelem musí vyhovovat kritériu vhodnosti, např. ujednáním o minimální ceně, případně o podmínkách, za nichž má být cena stanovena.

SJ 8/1999 s. 305: Vyplývá-li z vůle stran projevené ve smlouvě o úvěru i z povahy zajišťovacích instrumentů (zástavní právo a zajišťovací blankosměnka), že i po odstoupení od smlouvy o úvěru má trvat smluvně zajištění, vztahuje se toto zajištění nejen na základní závazek ze smlouvy o úvěru, spočívající ve splácení úvěru a zaplacení úroků, ale i na závazek vrátit zaplacenou část úvěru s příslušenstvím vyplývající z odstoupení od smlouvy.

SJ 9/1999 s. 353: Vznik zástavního práva k nemovitosti na základě hospodářské smlouvy o zřízení zástavního práva uzavřené v době do 31. 12. 1991 se i v době ode dne 1. 1. 1992

řídí ustanovením § 129 odst. 3 d) hosp. zák. Hospodářským zákoníkem se řídí rovněž nároky z tohoto zástavního práva.

SJ 5/2000 s. 161: Za podmínek uvedených v ustanovení § 151d odst. 1 ObčZ vzniká na základě smlouvy zástavní právo bez ohledu na to, zda zástavou je movitá věc nebo nemovitost. Odevzdáním nemovitosti ve smlouvě uvedenému zástavnímu věřiteli se ve smyslu tohoto ustanovení rozumí vklad zástavního práva do katastru nemovitostí v jeho prospěch.

SJ 4/2001 s. 165: Zápis zástavního práva do listiny, která neodpovídala požadavkům ustanovení § 151b ObčZ, ve znění účinném před 1. 1. 2001, nevedl ke vzniku zástavního práva.

Sou R NS 1/2001 s. 57: 1. Zákon č. 165/1998 Sb. neobsahuje přechodná ustanovení ve vztahu k institutu zástavního práva. Vzhledem k zásadě zákazu právé zpětné účinnosti (retroaktivity) právních předpisů nelze právní úpravu zástavního práva, obsaženou v tomto zákoně, vztáhnout na nároky, vzniklé před jeho účinností. Nárok zástavního věřitele na uspokojení zajištěné pohledávky ze zástavy, který vznikl před účinností zákona č. 165/1998 Sb., se i v době po 1. 9. 1998 řídí ustanovením § 151f ObčZ ve znění účinném do 31. 8. 1998.

2. Právo zástavního věřitele dle § 151d odst. 1 ObčZ ve znění účinném do 31. 8. 1998 může být vyjádřen jen jako nárok na zaplacení zástavním právem zajištěné pohledávky s tím, že uspokojení pohledávky se oprávněný zástavní věřitel může domáhat jen z výtěžku prodeje zástavy.

Sou R NS 2/2001 s. 27: Kupní smlouva, která byla uzavřena za tím účelem, aby byla pohledávka kupujícího zástavního věřitele uspokojena tím, že na něj přejde vlastnictví prodávajícího zástavního dlužníka, popřípadě majitele zástavy, k zástavě (tzv. propadná zástava), je neplatná podle § 39 ObčZ.

Sou R NS 2/2001 s. 422: Prohlášení konkursu na majetek dlužníka samo o sobě nebrání tomu, aby byl nařízen výkon rozhodnutí postihující majetek, který patří do konkursní podstaty dlužníka – úpadce. Spočívá-li nařízení výkonu rozhodnutí ve zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech, nenabývá tím oprávněný v konkursním řízení právo na oddělené uspokojení své pohledávky ve smyslu § 28 zákona č. 328/1991 Sb.

Sou R NS 5/2001 s. 39: 1. I oddělený věřitel je povinen přihlásit svou pohledávku do konkursu.

2. Za trvání konkursu může zástavní věřitel dostat příslušné plnění jen prostřednictvím konkursní podstaty, v jejíž prospěch je zástavní věřitel povinen plnit bez ohledu na to, že plnění nevymáhá přímo správce podstaty.

Sou R NS 8/2001 s. 20: Kupní smlouva, jejímž skutečným smyslem je sjednání tzv. propadné zástavy, tzn. která byla uzavřena za tím účelem, aby pohledávka kupujícího zástavního věřitele byla uspokojena tím, že na něj přejde vlastnictví prodávajícího zástavního dlužníka k zástavě, je pro rozpor s účelem zákona neplatná.

R 15/2001: Odstoupí-li věřitel od smlouvy o úvěru podle ustanovení § 506 ObchZ a je-li proto oprávněn požadovat, aby mu dlužník vrátil dlužnou částku s úroky, je zástavním právem, zřízeným k zajištění závazků ze smlouvy o úvěru, zajištěn též závazek dlužníka vrátit věřiteli požadovanou dlužnou částku s úroky.

R 55/2001: 1. Předpoklad pro nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech spočívající v tom, aby bylo prokázáno, že nemovitost je ve vlastnictví povinného (§ 338 odst. 1 OSŘ), soud posuzuje podle stavu, jaký tu byl v den zahájení řízení, tj. v den podání návrhu na nařízení tohoto výkonu rozhodnutí soudem. Změny ve vlastnictví nemovitosti, které nastanou po zahájení řízení, nejsou pro rozhodnutí o návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech významné.

2. Převede-li povinný nemovitost smluvně na jiného a vzniknou-li na základě pravomocného rozhodnutí o povolení vkladu jeho právní účinky v době před podáním návrhu na nařízení tohoto výkonu rozhodnutí, je předpoklad pro nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech spočívající v tom, aby bylo prokázáno, že nemovitost je ve vlastnictví povinného (§ 338 odst. 1 OSŘ), splněn tehdy, dojde-li k zápisu vkladu vlastnického práva pro nabyvatele do katastru nemovitostí až po zahájení řízení o výkon rozhodnutí.

SR 12/2002 s. 432: 1. Zástavce nemá nárok na přímý postih vůči zástavnímu dlužníku a nárok vzniklý tím, že za něj zástavce přesto uhradí dobrovolně dluh, se posuzuje podle ustanovení o bezdůvodném obohacení.

2. Odpovědnost za bezdůvodné obohacení podle § 454 ObčZ je vyloučena, jestliže povinnost toho, kdo po právu měl plnit sám, již v době, kdy za něj bylo plněno, neexistovala.

SJ 4/2002 s. 329: Zástavní smlouva není neplatná jen proto, že nevznikla pohledávka, kterou má zajišťovat zástavní právo založené na této smlouvě. I když je zástavní smlouva platným právním úkonem, zástavní právo nevznikne, jestliže nevznikla pohledávka, kterou má zástavní právo zajišťovat.

SJ 4/2002 s. 334: 1. V řízení o určení, zda tu zástavní právo je či není, jsou věcně legitimováni jen zástavní věřitel a zástavní dlužník.

SJ 7/2002 s. 492: Právní úpravou zástavního práva účinnou od 1. 1. 2001 (Čl. I bod 6. zákona č. 367/2000 Sb.) se řídí v době od 1. 1. 2001 rovněž práva (nároky) zástavních věřitelů na uspokojení ze zástavy (z prodeje či zpeněžení zástavy soudem), která vznikla podle právní úpravy zástavního práva účinné od 1. 9. 1998 do 31. 12. 2000; samotný vznik práva (nároku) na uspokojení ze zástavy se v tomto případě řídí právní úpravou zástavního práva účinnou od 1. 9. 1998 do 31. 12. 2000. Vzniklo-li právo (nárok) na uspokojení ze zástavy v době do 31. 8. 1998, řídí se i po 1. 1. 2001 právní úpravou zástavního práva účinnou do 31. 8. 1998.

PR 3/2002 s. 143: 1. Právo zástavního věřitele domáhat se uspokojení ze zástavy podle § 151f ObčZ ve znění před novelou provedenou zákonem č. 165/1998 Sb., nebyla-li zástavním právem zajištěná pohledávka řádně a včas splněna, může být v řízení před soudem vyjádřeno jen jako nárok na zaplacení zajištěné pohledávky (popřípadě též jejího příslušenství) s tím, že uspokojení této pohledávky se oprávněný zástavní věřitel může domáhat jen z výtěžku prodeje zástavy.

2. Nárok zástavního věřitele na uspokojení zajištěné pohledávky ze zástavy, který vznikl před účinností zákona č. 165/1998 Sb., se i v době po 1. 9. 1998 řídí ustanovením § 151f ObčZ, ve znění účinném do 31. 8. 1998.

3. Odstoupením od smlouvy o úvěru nezaniká povinnost dlužníka vrátit poskytnuté peněžní prostředky a zaplatit úroky, mění se pouze podmínky, za nichž je dlužník povinen uvestou povinnost splnit. Bylo-li k zajištění této pohledávky zřízeno zástavní právo, nezaniká odstoupením od smlouvy.

Sou R NS 12/2002 s. 133: Pro posouzení, zda vůči původnímu vlastníku (prodávajícímu), jenž odstoupil od kupní smlouvy, působí zástavní právo, jež bylo v mezidobí zřízeno k věci kupujícím, je nezbytné zjistit, zda zástavní věřitel zástavu přijal v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit.

Sou R NS 12/2002 s. 155: Smlouva, jejímž skutečným smyslem je sjednání tzv. propadné zástavy (uspokojení pohledávky zástavního věřitele tím, že mu případně zástava do vlastnictví), je neplatná.

Sou R NS 15/2002 s. 132: 1. Pohledávku, kterou zástavní právo zabezpečuje a která vznikne v budoucnu, není nutné v zástavní smlouvě označit stejným způsobem jako pohledávku, která tu je již v době uzavření zástavní smlouvy.

2. Právu zástavního věřitele domáhat se uspokojení ze zástavy vzniklému před 1. 9. 1998 tím, že nebyla zástavním právem zajištěná pohledávka řádně a včas splněna, neodpovídá povinnost zástavního dlužníka „strpět“ prodej zástavy; toto právo může být v řízení před soudem vyjádřeno pouze jako nárok na zaplacení zajištěné pohledávky s tím, se uspokojení této pohledávky se oprávněný zástavní věřitel může domáhat jen z výtěžku prodeje zástavy.

Sou R NS 15/2002 s. 160: V řízení o určení, zda tu zástavní právo je či není, jsou věcně legitimováni zástavní věřitel, který má pohledávku zajištěnou sporným zástavním právem, a zástavní dlužník, který je vlastníkem zástavy.

Sou R NS 17/2002 s. 78: Je-li na zajištění téže pohledávky zastaveno několik samostatných věcí, je zástavní věřitel oprávněn domáhat se uspokojení celé pohledávky nebo její části z jakékoli zástavy bez ohledu na to, jak naložil s jiným zástavním právem zajišťujícím tutéž pohledávku.

R 24/2003: Právní úpravou zástavního práva účinnou od 1. 1. 2001 (čl. I bod 6. zákona č. 367/2000 Sb.) se řídí v době od 1. 1. 2001 rovněž práva (nároky) zástavních věřitelů na uspokojení ze zástavy (z prodeje či zpeněžení zástavy soudem), která vznikla podle právní úpravy zástavního práva účinné od 1. 9. 1998 do 31. 12. 2000; samotný vznik práva (nároku) na uspokojení ze zástavy se v tomto případě řídí právní úpravou zástavního práva účinnou od 1. 9. 1998 do 31. 12. 2000. Vzniklo-li právo (nárok) na uspokojení ze zástavy v době do 31. 8. 1998, řídí se i po 1. 1. 2001 právní úpravou zástavního práva účinnou do 31. 8. 1998.

R 27/2003: 1. Věřitel, který nepřihlásil svou pohledávku do konkursu, ač tuto povinnost měl, nemůže být po dobu trvání konkursu uspokojen z majetku konkursní podstaty; to platí i pro zajištěné věřitele.

2. Z povahy zástavního práva plyne, že zpeněžení zástavy v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka má přednost před jejím zpeněžením v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka – vlastníka zástavy.

SJ 5/2003 s. 396: Nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech (§ 338b OSŘ) nebrání okolnost, že vymáhaná pohledávka již byla zajištěná zástavním právem zřízeným na týchž nemovitostech podle § 72 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků.

SJ 6/2003 s. 404: Na určení, že je neplatná zástavní smlouva, podle níž bylo vloženo do katastru nemovitostí zástavní právo, není naléhavý právní zájem [§ 80 písm. c) OSŘ]. K odstranění nejistoty v právním postavení žalobce nebo k zamezení ohrožení jeho práva může v tomto případě vést pouze určení toho, zda tu zástavní právo je či není.

SJ 8/2003 s. 580: 1. Zástavní právo zásadně nebrání vlastníku zástavy (zástavnímu dlužníku) nakládat se zástavou. Nestanovi-li zákon něco jiného, může zástavní dlužník zástavu zcizit, znovu ji zastavit, zřítit k ní věcné břemeno, dát ji do nájmu nebo do jiného užívání apod. Ujednání, kterými by byl zástavní dlužník v rozporu se zákonem vyloučen nebo omezen v takovém nakládání se zástavou, jsou neplatná (§ 39 ObčZ).

2. Právní úkon týkající se zástavy není neplatný jen proto, že zástavní dlužník při jeho uzavření porušil povinnost uvedenou v ustanovení § 151e odst. 2 (nyní § 163 odst. 1) ObčZ. Porušil-li zástavní dlužník tuto povinnost zaviněně, odpovídá zástavnímu věřiteli za škodu, která mu tím vznikla (§ 420 ObčZ). Zástavní věřitel může kromě náhrady škody též požadovat na dlužníku, aby doplnil zajištění pohledávky, jestliže zástava ztratila na ceně tak, že se zajištění pohledávky prostřednictvím zástavního práva stalo nedostatečným (§ 151e odst. 3, nyní § 163 odst. 2 ObčZ).

SJ 8/2003 s. 611: Navrhne-li zástavní věřitel, aby nabyvatel zástavního práva ve smyslu ustanovení § 107a OSŘ vstoupil do řízení o soudním prodeji zástavy na jeho místo, soud ve vztahu k jím označené právní skutečnosti zkoumá, zda jde vůbec o právní skutečnost, zda se jedná o takovou právní skutečnost, s níž právní předpisy obecně vzato spojují přechod zástavního práva, zda označená právní skutečnost opravdu nastala a zda je způsobilá mít za následek přechod zástavního práva. Otázkou, zda zástavní věřitel je skutečně nositelem jím (v žalobě) tvrzeného zástavního práva, popřípadě zda podle označené právní skutečnosti zástavní právo přešlo na jiného, se přitom nezabývá, neboť se netýká zkoumání procesního nástupnictví ve smyslu ustanovení § 107a OSŘ, ale již posouzení věci samé (v usnesení, kterým rozhodne o žalobě na soudní prodej zástavy).

Sou R NS 23/2003 s. 13: V případě, že zástavní právo slouží k zajištění závazků uvedených v § 9 odst. 3 písm. b) pod body aa) až nn) OSŘ (tedy i závazků ze smlouvy o úvěru), pak spory z právních vztahů vzniklých ze zástavních smluv a ze zástavních práv, zřízených na jejich základě, projednávají a rozhodují v prvním stupni krajské soudy s působností ve věcech obchodních, a to bez zřetele k tomu, zda účastníci závazkového vztahu jsou či nejsou podnikatelé. Na určení věcné příslušnosti soudů nemá vliv ani to, zda účastníky řízení jsou (všichni) účastníci rozhodného závazkového vztahu. (*Poznámka autorů*: rozhodnutí vychází z občanského soudního řádu účinného do 31. 12. 2000)

Sou R NS 23/2003 s. 52: Smlouva, již byla sjednána tzv. propadná zástava, je neplatná i v případě, že z takového ujednání měla mít prospěch osoba blízká věřiteli.

Sou R NS 23/2003 s. 77: 1. V případě zřízení zástavního práva rozhodnutím správce daně a nařízením výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech nelze uvažovat o „střetu či konkurenci exekucí“.

2. Okolnost, že vymáhaná pohledávka již byla zajištěna zástavním právem zřízeným na týchž nemovitostech rozhodnutím správce daně, nemá v řízení o výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva žádný význam.

Sou R NS 23/2003 s. 82: Vlastník celé věci může dát do zástavy i ideální část věci.

SJ 11/2003 s. 841: 1. Je-li zástavou splatná peněžitá pohledávka a zástavní právo je vůči poddlužníku účinné, je zástavní věřitel oprávněn domáhat se přímo vůči poddlužníku toho, aby mu až do výše zastavené pohledávky uhradil zajištěnou pohledávku; právo požadovat úhradu zajištěné pohledávky až do výše zastavené pohledávky po zástavním dlužníku, jímž je osoba odlišná od osobního dlužníka, zástavnímu věřiteli nepřisluší.

2. Byl-li prohlášen konkurs na majetek osobního dlužníka, je zástavní věřitel oprávněn přihlásit do tohoto konkursu pohledávku zajištěnou zástavním právem k pohledávce jako pohledávku s právem na oddělené uspokojení v konkursu (§ 28 KV).

3. Je-li zástavou splatná peněžitá pohledávka a zástavní právo je vůči poddlužníku účinné, je zástavní věřitel oprávněn přihlásit do konkursu prohlášeného na majetek poddlužníka pohledávku zajištěnou zástavním právem k pohledávce jako pohledávku bez práva na oddělené uspokojení v konkursu a pouze do výše zastavené pohledávky.

4. Je-li zástavou splatná peněžitá pohledávka, zástavní právo je vůči poddlužníku účinné a byl-li prohlášen konkurs na majetek osobního dlužníka, zproští se poddlužník povinnosti plnit zástavnímu věřiteli ze zajištění jen tím, že zastavenou pohledávku nebo částku rovnající se zajištěné pohledávce uhradí do konkursní podstaty osobního dlužníka (§ 27 odst. 5 KV).

R 76/2004: 1. Je-li zástavou splatná peněžitá pohledávka a zástavní právo je vůči poddlužníku účinné, je zástavní věřitel oprávněn domáhat se přímo vůči poddlužníku toho, aby mu

až do výše zastavené pohledávky uhradil zajištěnou pohledávku; právo požadovat úhradu zajištěné pohledávky až do výše zastavené pohledávky po zástavním dlužníku, jímž je osoba odlišná od osobního dlužníka, zástavnímu věřiteli nepřisluší.

2. Byl-li prohlášen konkurs na majetek osobního dlužníka, je zástavní věřitel oprávněn přihlásit do tohoto konkursu pohledávku zajištěnou zástavním právem k pohledávce jako pohledávku s právem na oddělené uspokojení v konkursu (§ 28 zákona č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

3. Je-li zástavou splatná peněžitá pohledávka a zástavní právo je vůči poddlužníku účinné, je zástavní věřitel oprávněn přihlásit do konkursu prohlášeného na majetek poddlužníka pohledávku zajištěnou zástavním právem k pohledávce jako pohledávku bez práva na oddělené uspokojení v konkursu, a pouze do výše zastavené pohledávky.

4. Je-li zástavou splatná peněžitá pohledávka, zástavní právo je vůči poddlužníku účinné a byl-li prohlášen konkurs na majetek osobního dlužníka, zproští se poddlužník povinnosti plnit zástavnímu věřiteli ze zajištění jen tím, že zastavenou pohledávku nebo částku rovnající se zajištěné pohledávce uhradí do konkursní podstaty osobního dlužníka (§ 27 odst. 5 zákona č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

SJ 6/2004 s. 423: Z rozhodnutí správce daně o určení rozsahu zástavního práva podle ustanovení § 72 odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb. (ve znění účinném do 31. 12. 2000) soud v řízení podle části třetí občanského soudního řádu vychází jen tehdy, posuzuje-li, jakou věc, pohledávku nebo jiné majetkové právo daňového dlužníka nebo ručitele zatěžuje zástavní právo. Tímto rozhodnutím však není vázán, jestliže k věci, pohledávce nebo jinému majetkovému právu, k nimž bylo rozhodnutím správce daně uplatněno zástavní právo, vznáší své nároky osoba, která nebyla při rozhodování správce daně daňovým dlužníkem nebo ručitelem a není ani jeho právním nástupcem.

SJ 6/2004 s. 428: Zástavní právo může být zřízeno nejen k zajištění pohledávky, která již vznikla, ale také za účelem zabezpečení pohledávky, která má vzniknout teprve v budoucnu, nebo jejíž vznik je vázán na splnění podmínky podle ustanovení § 36 odst. 2 věty první ObčZ. Pohledávkou, která vznikne v budoucnu, se rozumí pohledávka, jež bude založena na základě smlouvy uzavřené na základě smlouvy o smlouvě budoucí (§ 50a ObčZ), popřípadě podle jiného ujednání (dohody, smlouvy) účastníků, jež obsahuje závazek zřídit určitou pohledávku v budoucnosti.

PP 9/2004 s. 25: Smlouva, jejímž skutečným účelem je sjednání tzv. propadné zástavy, je neplatná, a to i v případě, že ze sjednání propadné zástavy neměl mít prospěch věřitel, ale osoba jemu blízká.

R 51/2004: Výkon rozhodnutí prodejem nemovitostí pro pohledávku, pro niž bylo zřízeno soudcovské zástavní právo, lze vést přímo nejen proti každému pozdějšímu vlastníku nemovitosti, který ji nabyt smluvně (§ 338d odst. 2 OSR), nýbrž i proti osobě, která se stala výlučným vlastníkem nemovitosti dohodou o vypořádání společného jmění povinným.

R 64/2004: 1. Zástavní právo zásadně nebrání vlastníku zástavy (zástavnímu dlužníku) nakládat se zástavou. Nestanoví-li zákon něco jiného, může zástavní dlužník zástavu zcizit, znovu ji zastavit, zřídit k ní věcné břemeno, dát ji do nájmu nebo do jiného užívání apod. Ujednání, kterými by byl zástavní dlužník v rozporu se zákonem vyloučen nebo omezen v takovém nakládání s zástavou, jsou neplatná (§ 39 ObčZ).

2. Právní úkon týkající se zástavy není neplatný jen proto, že zástavní dlužník při jeho uzavření porušil povinnost uvedenou v ustanovení § 151e odst. 2 (nyní § 163 odst. 1) ObčZ. Porušil-li zástavní dlužník tuto povinnost zaviněně, odpovídá zástavnímu věřiteli za škodu, která mu tím vznikla (§ 420 ObčZ). Zástavní věřitel může kromě náhrady škody též požadovat po dlužníku, aby doplnil zajištění pohledávky, jestliže zástava ztratila na ceně tak, že se zajištění pohledávky prostřednictvím zástavního práva stalo nedostatečným (§ 151e odst. 3, nyní § 163 odst. 2 ObčZ).

Sou R NS 27/2004 s. 45: Dá-li zástavce podle smlouvy do zástavy cizí věc bez souhlasu vlastníka nebo osoby, která má k věci jiné věcné právo neslučitelné se zástavním právem, je zástavní smlouva neplatná, neboť svým obsahem odporuje zákonu. I podle takové smlouvy však vzniká zástavní právo, je-li věc odevzdána zástavnímu věřiteli a ten ji přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit.

R 9/2005: 1. Žaloba o vyloučení majetku z konkursní podstaty (§ 19 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů) může být úspěšná i v případě, že právní důvod soupisu později odpadá (ke dni rozhodnutí soudu o této žalobě již neexistoval).

2. Prohlášení konkursu na majetek jednoho ze solidárních dlužníků nebrání věřiteli v tom, aby pohledávku vymáhal souběžně jak po úpadci (postupem podle zákona o konkursu a vyrovnání), tak po ostatních solidárně závázaných dlužnících. Podstatné je, že v rozsahu

plnění poskytnutého na dluh ostatními solidárními dlužníky zaniká i pohledávka přihlášená do konkursu.

3. Zanikne-li úpadečův závazek zajištěný zástavním právem vázoucím na majetku třetí osoby v průběhu konkursu na majetek úpadce tím, že jej věřiteli uhradí solidárně zavázaný spoludlužník úpadce (§ 511 odst. 1 věta druhá, § 559 odst. 1 ObčZ), pak tím zaniká i zástavní právo [§ 170 odst. 1 písm. a) ObčZ].

R 37/2005: 1. Pro rozhodnutí o nařízení prodeje zástavy (§ 200z odst. 1 OSŘ) není významné, zda zajištěná pohledávka splněním, započetím nebo z jiného důvodu zanikla; k obraně zástavního dlužníka v tomto směru proto soud nepřihlédne. V případě, že zajištěná pohledávka zanikla, soud zastaví výkon rozhodnutí prodejem zástavy podle ustanovení § 268 odst. 3 OSŘ.

2. Právem, které nepřipouští výkon rozhodnutí prodejem zástavy (§ 267 odst. 1 OSŘ), se rozumí jakékoliv právo, v důsledku kterého k prodávané zástavě nevzniklo (nemohlo platně vzniknout) zástavní právo. Takovým právem je i společné jmění manželů, je-li zástavní smlouva neplatná podle ustanovení § 145 odst. 2 věty druhé ObčZ.

R 41/2005: Přihlášená daňová pohledávka zajištěná zákonným zástavním právem, jehož rozsah byl rozhodnutím správce daně o tom, na které věci, popřípadě pohledávky daňového dlužníka se zástavní právo uplatňuje, vymezen do 1. 1. 2001, se ve výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti, jenž se spravuje občanským soudním řádem účinným po 1. 1. 2001, uspokojuje v pořadí, jež nabyla podle § 72 odst. 2 písm. a) až c) zákona č. 37/1992 Sb., ve znění účinném do tohoto dne.

R 44/2005: K zániku práva na oddělené uspokojení ze zástavy (§ 28 zákona č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů) získaného věřitelem v posledních dvou měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu anebo po podání tohoto návrhu, dochází ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. f) tohoto zákona i tehdy, je-li prohlášen konkurs na majetek zástavního dlužníka (vlastníka zástavy), který není osobním dlužníkem; to neplatí, jestliže zástava nebyla sepsána do konkursní podstaty takového zástavního dlužníka, nebo jestliže z ní byla vyloučena.

Sou CR NS 3244/32: Jestliže je smlouva o převodu zástavy do vlastnictví zástavního věřitele uzavřena dříve, než vzniklo právo zástavního věřitele na uspokojení ze zástavy způsobu uvedenými v zákoně, jde o neplatné sjednání tzv. propadné zástavy. Pokud však má věřitel za osobním dlužníkem neuhrazenou pohledávku po lhůtě splatnosti, není vyloučeno, aby se zástavní dlužník povinný splnit svůj závazek ze zástavního práva dohodl se zástavním věřitelem, že na něj převede vlastnické právo k zástavě a že dohodnutá kupní cena nebo její část bude použita (započtena) jako plnění zástavního dlužníka z titulu jeho závazku uspokojit dluh osobního dlužníka z výtěžku zpeněžení zástavy.

SR 4/2005 s. 134: Exekutor pověřený provedením exekuce je oprávněn podat jménem oprávněného návrh nařízení soudcovského zástavního práva i v době, kdy usnesení o nařízení exekuce ještě nenabýlo právní moci.

R 3/2006: 1. Smlouva o převodu vlastnictví k nemovitosti, uzavřená po zahájení řízení o zřízení soudcovského zástavního práva k této nemovitosti, nezakládá důvod k vyloučení této nemovitosti z výkonu rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 267 odst. 1 OSŘ.

2. Je-li okresní správa sociálního zabezpečení způsobilá být účastníkem řízení o výkon rozhodnutí, má tuto způsobilost i ve sporu o vylučovací žalobě podle § 267 odst. 1 OSŘ.

R 18/2006: Zástavní právo zaniká i tím, že zajištěnou pohledávku uhradí zástavnímu věřiteli namísto dlužníka ručitel.

SJ 2/2006 s. 69: 1. Při určení zajišťované pohledávky v zástavní smlouvě není třeba rozlišovat, zda jde o pohledávku již existující nebo budoucí.

2. Úprava obsažená v ustanovení § 299 odst. 1 ObchZ ve znění účinném do 31. 12. 2000 nevylučovala použití ustanovení § 151b odst. 5 ObčZ ve znění účinném do 31. 12. 2000 pro obchodní závazkové vztahy.

3. Je-li budoucí pohledávka zajištěna zástavním právem k nemovitostem, vzniká zástavní právo již dnem vkladu do katastru nemovitostí; realizační funkce zástavního práva se však prosadí teprve dnem, kdy vznikne budoucí (v zástavní smlouvě označená) zajišťovaná pohledávka.

SJ 2/2006 s. 77: Vznikl-li nárok zástavního věřitele na uspokojení zajištěné pohledávky v době do 31. 8. 1998, rozumí se soudním rozhodnutím, na základě kterého lze podle ustanovení § 36 odst. 1 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, provést veřejnou nedobrovolnou dražbu, jednak rozhodnutí, které ukládá zástavnímu dlužníku povinnost zaplatit zajištěnou pohledávku (popřípadě též její příslušenství) s tím, že uspokojení této pohledávky se oprávněný zástavní věřitel může domáhat jen z výtěžku prodeje zástavy, jednak rozhodnutí, kterým se

ukládá dlužníku zaplatit zajištěnou pohledávku (popřípadě též její příslušenství), domáhá-li se zástavní věřitel prodeje zástavy, která je ve vlastnictví dlužníka.

SJ 2/2006 s. 84: 1. Nešlo-li o majetek, na který byl předložen privatizační projekt, nebo o majetek vymezený v zakládací listině státního podniku, mohl státní podnik před 1. 1. 2001 platně uzavřít smlouvu o zřízení zástavního práva k majetku státu, k němuž měl právo hospodaření, a to i bez souhlasu zakladatele.

2. Konkursní věřitel, jehož právo na oddělení uspokojení bylo popřeno, musí v žalobním petitu, jímž se domáhá určení tohoto práva, uvést jednak řádnou identifikaci věřitelovy zajištěné pohledávky (včetně označení dlužníka - úpadce), jednak identifikaci majetku sepsaného v konkursní podstatě úpadce, z jehož zpeněžení má být zajištěná pohledávka tohoto věřitele uspokojena. Těmto požadavkům vyhovuje v případech, kdy jde o pohledávku ze smlouvy, žalobní petit v tomto znění: „Určuje se, že u pohledávky za úpadcem X (nezaměnitelné označení úpadce) ze smlouvy (označení smlouvy) ze dne ..., ve výši ..., Kč, má žalobce právo na oddělené uspokojení ze zpeněžení nemovitosti Y (nezaměnitelné označení nemovitosti).“

SJ 6/2005 s. 409: 1. Zástavní právo zřízené na základě zástavní smlouvy k silničnímu motorovému vozidlu nebo k přípojnému vozidlu vzniká zápisem zástavního práva do technického průkazu těchto vozidel a do registru silničních vozidel; ustanovení § 158 odst. 1 a 2 ObčZ ve znění účinném do 31. 12. 2001 (nyní § 157 odst. 2 a 3 a § 158 ObčZ) upravující právní způsob nabytí zástavního práva k movitým věcem se zde neuplatní.

2. Vlastník zastavené movité věci je ve smyslu ustanovení § 126 odst. 1 ObčZ legitimován domáhat se vydání věci na tom, komu ji zástavní dlužník prodal nebo jinak převedl na základě neplatného ujednání [§ 169 písm. e) ObčZ], že při prodlení s plněním zajištěné pohledávky mu zástava propadne.

SJ 3/2006 s. 153: Zástavní právo vznikne (při splnění ostatních podmínek) i tehdy, je-li jím zajištěna jen část pohledávky.

§ 298 a 299 zrušeny

Oddíl druhý. Některá ustanovení o smluvní pokutě

§ 300 [Objektivní povinnost]

Okolnosti vylučující odpovědnost (§ 374) nemají vliv na povinnost platit smluvní pokutu.

Související ustanovení: § 374

Související předpisy: § 544, 545 ObčZ

Z literatury: *Bejček, J.* Smluvní pokuta – hůl o dvou koncích. *Ekonom*, 1992, č. 19; *Bejček, J.* Skrytá úskalí smluvních pokut. *Ekonom*, 1993, č. 30; *Bejček, J.* Režim smluvních pokut a úroků z prodlení. *Daně*, 1994, č. 7; *Bejček, J.* Nekonvenční použití konvenční pokuty. *Ekonom*, 1994, č. 2; *Biolek, V., Wildt, P.* K rozlišování mezi smluvní pokutou a úrokem z prodlení. *Právní rozhledy*, 1997, č. 9; *Eláš, K.* Smluvní pokuta z pohledu právní doktríny i praxe. *Obchodní právo*, 2002, č. 10; *Forejt, A.* Smluvní pokuta. *Právní rádce*, 1993, č. 1; *Hajn, P.* Smluvní pokuta ve věcech nekalé soutěže. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 1995, č. 20; *Hušek, J.* Smluvní (konvenční) pokuta v obchodních vztazích. *Obchodní právo*, 1994, č. 6; *Nováček, R.* Priměřenost smluvní pokuty a moderační právo soudu. *Právní rozhledy*, 2002, č. 3, s. 116; *Pínka, P.* Smluvní pokuta. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 1994, č. 21; *Popelušáková, E.* Smluvní pokuta a úrok z prodlení. *Právní rádce*, 2002, č. 8; *Rožehnalová, N.* Smluvní pokuta jako způsob zajištění závazku v mezinárodním obchodním styku. *Právní praxe v podnikání*, 1994, č. 2

Jak se uvádí v důvodové zprávě, přihlíží úprava smluvní pokuty v obchodním zákoníku k vzorovým ustanovením vypracovaným v rámci Komise Organizace spojených

národů pro mezinárodní obchodní právo, jejichž přijetí doporučilo Valné shromáždění pro legislativní úpravy členských států.

Smluvní (konvenční) pokuta je jedním z nástrojů, sloužících k zajištění závazků v občanskoprávních i obchodních vztazích. Kromě toho slouží smluvní pokuta jako nástroj prevence porušování smluvních vztahů a jako paušalizovaná náhrada škody vzniklé z takového porušení.

Smluvní pokutu upravuje občanský zákoník v § 544 a 545. Podle těchto ustanovení nevzniká povinnost platit smluvní pokutu ze zákona, ale zajištění závazku smluvní pokutou lze sjednat. Účastník závazkového vztahu, který poruší povinnost zajištěnou smluvní pokutou, je povinen smlouvenou pokutu zaplatit, a to bez ohledu na to, zda druhému účastníkovi vznikla porušením povinnosti škoda.

Smluvní pokuta musí být sjednána písemně a současně musí být sjednána její výše nebo způsob jejího určení. Způsobem určení smluvní pokuty může být i stanovení procentní sazby ze základu, kterým je např. cena plnění, a to buď vztaheno k určitému časovému období (např. smluvní pokuta za prodlení – 0,1 % z ceny zboží za každý měsíc prodlení), anebo jednorázově (např. smluvní pokuta za vadné plnění – 5 % z ceny díla). V dohodě o smluvní pokutě musí být též jednoznačně označena povinnost, za jejíž porušení se smluvní pokuta sjednává. Zaplacením smluvní pokuty nezaniká povinnost zajištěná pokutou, pokud se účastníci nedohodnou jinak, a dlužník je povinen tuto povinnost splnit i poté, co zaplatil smluvní pokutu. Ani následné splnění povinnosti před uplatněním práva na smluvní pokutu, ale poté, co toto právo vzniklo, nezabavuje dlužníka povinnosti smluvní pokutu uplatněnou po splnění zajištěné povinnosti zaplatit.

Ustanovení o smluvní pokutě se podle § 544 odst. 3 ObčZ použijí i na pokutu stanovenou pro porušení smluvní povinnosti právním předpisem, kterou občanský zákoník označuje jako penále. Toto ustanovení však je pro obchodní závazkové vztahy prakticky nepoužitelné.

Občanský zákoník stanoví, že pokud je sjednána smluvní pokuta, nelze požadovat vedle smluvní pokuty náhradu škody vzniklé porušením povinnosti, na niž se smluvní pokuta vztahuje – smluvní pokuta tedy, jak shora uvedeno, plní funkci paušální náhrady škody. Účastníci smlouvy však mohou dohodnout možnost domáhat se náhrady škody vedle smluvní pokuty, nebo náhrady škody v rozsahu přesahujícím smluvní pokutu.

Ustanovení § 300 vylučuje pro obchodní závazkové vztahy použití ustanovení § 545 odst. 3 ObčZ o tom, že dlužník nemusí platit smluvní pokutu přesto, že byla sjednána, pokud porušení povinnosti zajištěné smluvní pokutou nezavinil. V obchodních závazkových vztazích je povinnost platit smluvní pokutu povinností objektivní, která vzniká bez ohledu na to, zda ten, kdo porušil povinnost zajištěnou smluvní pokutou, toto porušení zavinil, a rovněž bez ohledu na to, zda v době porušení povinnosti nenastaly okolnosti vylučující odpovědnost. Přitom za okolnost vylučující odpovědnost podle § 374 se považuje překážka, jež nastala nezávisle na vůli povinné strany a brání jí ve splnění její povinnosti, jestliže nelze rozumně předpokládat, že by povinná strana tuto překážku nebo její následky odvrátila nebo překonala, a dále, že by v době vzniku závazku tuto překážku předvídala. Protože však ustanovení tohoto paragrafu není ustanovením kogentním, lze pro obchodní závazkové vztahy stanovit podmínky vzniku povinnosti zaplatit smluvní pokutu odchylně od podmínek stanovených zákonem a lze tedy i dohodnout, že ten, kdo porušil povinnost zajištěnou smluvní pokutou, bude smluvní pokutu platit jen tehdy, jestliže takové porušení zavinil.

Ustanovení tohoto paragrafu je ustanovením dispozitivním, účastníci závazkového vztahu tedy mohou při sjednání smluvní pokuty dohodnout stejný režim, jako upravuje občanský zákoník; v obchodních vztazích však takové ujednání není praktické.

Z judikatury:

SR 5/1995 s. 103: Nárok na zaplacení smluvní pokuty v souladu s ustanovením § 544 ObčZ vzniká vedle nároku na zaplacení zákonných úroků z prodlení podle § 369 odst. 1 ObchZ v návaznosti na § 502 ObchZ. V rámci použití moderačního oprávnění podle ustanovení § 301 ObchZ může soud přihlídnout při posuzování přiměřenosti či nepřiměřenosti výše smluvní pokuty především k výši ceny, jejíž zaplacení bylo smluvní pokutou zajištěno.

SR 4/1996 s. 87: Obchodní zákoník nezná majetkovou sankci nazvanou „poplatek z prodlení“, kterou dříve upravoval hospodářský zákoník. Sjednání sankce 0,1 % denně za účinnosti obchodního zákoníku by mohlo být považováno za smluvní pokutu nebo smluvený úrok z prodlení; takové ujednání mezi účastníky smluvního vztahu by však muselo být dostatečně určité, jinak je smyslu § 37 ObčZ neplatné.

PP 7–8/1998 s. XI: 1. Smluvní pokutu lze podle § 544 odst. 1 a 2 ObčZ sjednat jen písemně. V ujednání musí být dostatečně určité popsány (stanoveny) povinnosti, které mají být, v případě jejich porušení, zajištěny smluvní pokutou a dohodnuta výše smluvní pokuty nebo stanoven způsob jejího určení.

2. Má-li se smluvní pokuta podle ujednání vztahovat na „hrubé porušení smluvního vztahu“, nelze z těchto slov bez dalšího vyvodit, které konkrétní povinnosti ze smluvního vztahu, popřípadě jejich určitý soubor, mají být zajištěny smluvní pokutou. Není-li zároveň i blíže specifikováno, co se rozumí hrubým porušením smluvního vztahu, resp. povinnosti, nesplňuje takové ujednání podmínky ustanovení § 544 odst. 1 ObčZ a je proto neplatné.

SJ 5/1999 s. 169: 1. Stanovením způsobu určení smluvní pokuty se rozumí též její sjednání procentem ze stanovené částky za každý den prodlení.

2. Moderovat ve smyslu § 301 ObchZ lze pouze výslednou částku smluvní pokuty, nikoli vlastní způsob jejího určení (procentní sazbu určující smluvní pokutu ze stanovené částky za každý den prodlení).

SR 8/1999 s. 251: Zákon nevylučuje možnost sjednání smluvní pokuty za prodlení s placením peněžitého závazku. Sjednání výše smluvní pokuty či způsobu jejího určení je věcí dohody účastníků. Je proto možné sjednání smluvní pokuty procentní částkou za každý den či měsíc nebo rok prodlení – tedy stejným způsobem jako v případě úroků z prodlení.

SJ 11/1999 s. 401: Ujednání o smluvní pokutě zajišťující závazek k nepeněžitému plnění, které její výši činí závislou též na době, po kterou trvá porušení smluvní povinnosti, není neplatné pro neurčitost (§ 37 odst. 1 ObčZ)

PP 2/2000 s. 27: V souladu s ustanovením § 544 odst. 2 ObčZ je takové ujednání o smluvní pokutě, jímž se účastník pro případ porušení povinnosti zavazuje uhradit smluvní pokutu v dohodnuté procentní výši z dlužné částky za každý den prodlení, neboť v tomto ujednání je stanoven způsob určení smluvní pokuty. Není třeba, aby smluvní pokuta byla určena tak, aby umožňovala její vyčíslení jednorázovou částkou v okamžiku porušení smluvní povinnosti.

Sou R NS 8/2001 s. 15: Zavázal-li se jeden z kupujících pro případ prodlení se zaplacením kupní ceny zaplatit smluvní pokutu i za ostatní kupující, není to samo o sobě důvodem neplatnosti ujednání o smluvní pokutě.

OP 2/2001 s. 23: Není-li z ujednání účastníků smlouvy o dílo jasné, zda pod pojmem „penále“, má-li být takto sankcionováno prodlení s placením peněžitého závazku, rozuměli sjednání smluvní pokuty nebo úroku z prodlení, je nutné sporné ujednání posoudit podle ustanovení § 35 odst. 2 ObčZ a § 266 ObchZ.

PR 11/2002 s. 569: Ujednání (dohoda, smlouva) o povinnosti zaplatit smluvní pokutu pro případ výkonu práva (odstoupení od smlouvy) a nikoli pro případ porušení smluvní povinnosti je v rozporu s účelem institutu smluvní pokuty (§ 544 n. ObčZ) a tedy pro rozpor s účelem zákona je neplatné. *(Poznámka autorů: vždy však je třeba zkoumat, zda nejde obsahově o jiný institut, např. sjednání odstupného)*

R 15/2003: Jestliže účastníci smlouvy o dílo uzavřené podle obchodního zákoníku sjednali smluvní pokutu za zaviněné porušení povinnosti, lze zhotoviteli přičítat i zaviněné porušení povinnosti tím, koho pověřil provedením díla (subdodavatelem), nebylo-li dohodnuto jinak.

R 36/2003: U práva na zaplacení smluvní pokuty sjednané procentní sazbou ze stanovené částky za každý den prodlení počíná promlčecí doba v obchodních závazkových vztazích běžet vždy dnem, za který věřiteli vzniklo právo na smluvní pokutu (§ 393 odst. 1, § 387 odst. 1, § 397 ObchZ).

SJ 1/2005 s. 39: Byla-li uplatněna smluvní pokuta za prodlení se splněním povinnosti provést dílo, je třeba obranu, že objednatel neoprávněně odmítl předmět díla převzít, posoudit jako námitku prodlení objednatele.

§ 301 [Snížení smluvní pokuty]

Nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, a to až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením smluvní povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody vzniklé později je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty podle § 373 a násl.

Související ustanovení: § 373 n.

Související předpisy: § 544 n. ObčZ

Ustanovení tohoto paragrafu je ve vztahu k úpravě v občanském zákoníku rozšiřující úpravou. Občanský zákoník pro vztahy, které upravuje, nepřipouští možnost, aby soud snížil sjednanou smluvní pokutu (moderační právo).

Rozhodnutí o tom, zda je sjednána nepřiměřeně vysoká pokuta, je věcí volného uvážení soudu, kterému zákon pouze ukládá povinnost řídit se při jejím posuzování hodnotou a významem zajišťované povinnosti. Není proto vyloučeno, aby též soud smluvní pokutu ve výši, kterou v jednom případě uznal za přiměřenou, v jiném případě posoudil jako nepřiměřenou vzhledem k odlišným okolnostem konkrétních případů. Možnost soudu snížit smluvní pokutu však není neomezená – věritel má vždy právo na pokutu alespoň ve výši vzniklé škody.

Ustanovení tohoto paragrafu je ustanovením kogentním – moderační právo soudu nelze vyloučit dohodou stran smluvního vztahu. Stejně tak nelze moderační právo soudu rozšiřovat nad rámec stanovený zákonem anebo měnit podmínky jeho výkonu.

Uplatnění moderačního práva soudu se nedotýká nároku na náhradu škody, která nebyla v době rozhodování soudu známa a ke které tedy při rozhodování o rozsahu snížení smluvní pokuty nepřihlédl. Náhrady této škody se může poškozený domáhat až do sjednané výše smluvní pokuty, a to přesto, že ji soud uznal za nepřiměřenou.

Obchodní zákoník nestanoví žádná jiná kritéria pro rozhodování soudu o tom, zda je smluvená pokuta nepřiměřená, než hodnotu a význam zajišťované povinnosti. Soud bude tedy muset v každém případě věžít konkrétní okolnosti toho kterého případu. To platí i pokud jde o rozsah snížení, kde je soud vázán pouze co do spodní hranice snížení. Při posuzování přiměřenosti smluvní pokuty bude soud vycházet zejména z důvodů, které vedly ke sjednání posuzované výše smluvní pokuty a z okolností, které je provázely.

Z judikatury:

PR 6/1996 s. 289: 1. Nesvobodné podpisy na směnce nezavazují, nesvobodnost jednání však musí být prokázána. Pasivní účast fyzicky disponované osoby při jednání o dluhu není sama o sobě bez dalšího výhrůžkou.

2. U směnky kryjící povinnost zaplatit smluvní pokutu lze namítat, že by přicházela v úvahu námitka podle § 301 ObčZ.

3. Smluvní pokuta zajišťující povinnost zaplatit poskytnutou službu ve výši 1 % denně z nezaplacené částky není nepřiměřená významu a hodnotě zajištěného dluhu.

SJ 5/1999 s. 169: 1. Stanovením způsobu určení smluvní pokuty se rozumí též její sjednání procentem ze stanovené částky za každý den prodlení.

2. Moderovat ve smyslu § 301 ObčZ lze pouze výslednou částku smluvní pokuty, nikoli vlastní způsob jejího určení (procentní sazbu určující smluvní pokutu ze stanovené částky za každý den prodlení).

PP 4/2003 s. 29: 1. Byla-li smluvní pokuta sjednána „do výše 0,5 % z ceny za dílo“, je toto ujednání dostatečně určité.

2. Oprávněný může požadovat zaplacení smluvní pokuty v maximální výši sjednané procentní sazby. Je však věcí jeho rozhodnutí, zda se bude event. domáhat zaplacení smluvní pokuty v nižší procentní sazbě než dohodnuté maximální.

§ 302 [Důsledky odstoupení od smlouvy]

Odstoupení od smlouvy se nedotýká nároku na zaplacení smluvní pokuty.

Související ustanovení: § 344 n.

Podle ustanovení § 344 lze v obchodních vztazích odstoupit od smlouvy pouze tehdy, jestliže to umožňuje sama smlouva anebo zákon. Obchodní zákoník umožňuje odstoupit od smlouvy zejména v případech, kdy prodlžením anebo vadným plněním došlo k podstatnému porušení smlouvy (§ 345 n. a § 436 a 564).

V obchodních závazkových vztazích, na rozdíl od vztahů občanskoprávních, má odstoupení od smlouvy účinky *ex nunc* (tj. okamžikem účinnosti odstoupení). Odstoupení od smlouvy pak je účinné, jakmile úkon o odstoupení dojde druhé straně. Přitom k odstoupení od smlouvy dochází, až na výjimky, z důvodu porušení právní povinnosti druhé strany. Z toho pak logicky plyne i to, že odstoupení od smlouvy se nedotýká nároku na zaplacení smluvní pokuty. Takový závěr však z obecné právní úpravy odstoupení od smlouvy jednoznačně dovodit nelze, neboť závazek k zaplacení smluvní pokuty je závazkem akcesorickým. Proto je nezbytná výslovná úprava v tomto paragrafu.

Pokud věřitel v případech stanovených zákonem (např. § 345) anebo smlouvou využije svého práva odstoupit při porušení právní povinnosti od smlouvy, zaniká jeho právo na plnění povinnosti zajištěné smluvní pokutou. Může však, v souladu s výslovným ustanovením tohoto paragrafu, přesto požadovat zaplacení smluvní pokuty sjednané za porušení povinnosti, které bylo důvodem odstoupení od smlouvy. Jestliže však je výše smluvní pokuty závislá na době porušování zajištěné povinnosti (zejména na době prodlžení), od okamžiku odstoupení od smlouvy již výše smluvní pokuty nevzrůstá, neboť tímto okamžikem prodlžení skončilo, neboť závazek z ujednání o smluvní pokutě je závazkem akcesorické povahy.

Oddíl třetí. Ručení

Občanský zákoník upravuje ručení v ustanovení § 546 až 550. Podle těchto ustanovení vzniká zajištění pohledávky ručením na základě dohody ručitele a věřitele, písemným prohlášením ručitele, kterým na sebe bere vůči věřiteli povinnost, že uspokojí pohledávku věřitele, jestliže ji neuspokojí dlužník. Pro dohodu (smlouvu) mezi ručitelem a věřitelem zákon nepředepisuje žádnou formu a nepředepisuje ani žádné její náležitosti. Lze ji tedy uzavřít jakoukoli formou. Naproti tomu písemná forma prohlášení ručitele je obligatorní, nedostatek písemné formy způsobuje neplatnost ručitelského závazku. Z akcesorické povahy ručení vyplývá, že ručení lze převzít pouze za platnou pohledávku. Zánikem zajištěné pohledávky zaniká i ručitelský závazek. Pro převzetí ručení není rozhodující, zda je zajišťovaná pohledávka již splatná či dosud nesplatná. Ručením lze zajistit jak peněžitě, tak i nepeněžitě pohledávky. I když se převážná část literatury přiklání k tomu, že ručením lze zajistit jen zastupitelné plnění a plnění osobní povahy, tj. takové, které je vázáno na osobu dlužníka, nelze zajistit ručením, je tento závěr možno považovat za sporný (když někteří autoři připouštějí možnost náhradního peněžitého plnění). Ručením nelze zajistit pohledávku promlčenou. Jestliže převezme ručení jen jeden z manželů, kteří mají společné jmění, nevzniká společný ručitelský závazek manželů. Ručitelský závazek toho z manželů, který převzal ručení, však je platný, i když k němu druhý z manželů nedal souhlas. Ručení za pohledávku lze převzít v celém jejím rozsahu, anebo lze převzít ručení jen za část pohledávky. Za jednu pohledávku může převzít ručení i více osob.

Věřitel je povinen kdykoli bez zbytečného odkladu sdělit ručiteli na jeho žádost výši své pohledávky. Informační povinnost věřitele se nevztahuje na všechny údaje, týkající se zajištěné pohledávky, ale pouze na její výši, neboť ta se může v průběhu ručení měnit a ručitel je proto oprávněn kdykoli za trvání ručení zjistit rozsah své ručební povinnosti. Nesplnění informační povinnosti zákon nepostihuje žádnou zvláštní sankcí, jestliže však ručitel v důsledku jejího nesplnění vznikne škoda, může se domáhat její náhrady.

Ručitel je povinen dluh splnit teprve poté, co jej nesplní dlužník, ačkoli k tomu byl písemně vyzván. Za písemnou výzvu se považuje i žaloba podaná proti němu na zaplacení dluhu. Věřitel může uplatnit nárok na zaplacení dluhu proti dlužníku a ručiteli současně, dlužník a věřitel mají v takovém sporu postavení samostatných společníků (§ 91 odst. 1 OSŘ). V rozsahu, v jakém splnil dluh jeden z nich, zaniká i závazek druhého účastníka.

Ručitel může vůči věřiteli uplatnit všechny námitky, které by vůči němu mohl uplatnit dlužník, může však vůči němu uplatnit i námitky, vyplývající z jeho vlastního vztahu k věřiteli.

Uznání dluhu dlužníkem je vůči ručiteli účinné (na rozdíl od úpravy v obchodním zákoníku – § 323 odst. 3), jen když s ním vysloví souhlas. Uznání (písemné) dluhu co do důvodu a výše má podle ustanovení § 110 odst. 1 ObčZ vliv na běh a délku promlčecí doby. Ode dne, kdy k uznání došlo, začne běžet nová desetiletá promlčecí doba (jestliže však byla v uznání uvedena lhůta k plnění, běží desetiletá promlčecí doba od uplynutí této lhůty). Uznáním dluhu by se proto mohlo postavení ručitele podstatně zhoršit, proto jej zákon podrobuje tomuto zhoršení jen s jeho souhlasem. Jestliže ručitel takový souhlas nedá, může namítat promlčení již po uplynutí obecné (v občanskoprávních vztazích tříleté) promlčecí doby.

Podle ustanovení § 549 může ručitel plnění odepřít, jestliže věřitel zavinil, že pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem. Jde o jednu z vlastních námitek ručitele ve vztahu k věřiteli. Její uplatnění je jeho právem, námitka nepůsobí automaticky. Takovou námitkou může být např. to, že věřitel svoji pohledávku poté, co se stala splatnou, řádně neuplatňoval a na dlužníka byl po splatnosti pohledávky prohlášen konkurs. Občanský zákoník přitom nerozlišuje, zda zavinění bylo úmyslné či nedbalostní, důkazní břemeno zavinění nese vždy ručitel.

Ručitel, který splnil dluh za dlužníka, je věřitel povinen na jeho žádost vydat písemné potvrzení o splnění dluhu. Jestliže věřitel dlužníkovi zároveň se splněním dluhu takové potvrzení na jeho žádost nevydává, je ručitel oprávněn splnění dluhu odmítnout (§ 569 ObčZ). Na ručitele, který splnil dluh za dlužníka, přecházejí práva věřitele, a je proto oprávněn požadovat, aby mu dlužník poskytnuté plnění nahradil. Nedojde-li k jiné dohodě, může ručitel vyzvat dlužníka k poskytnutí náhrady ihned poté, co za něj dluh splnil a ten je povinen náhradu poskytnout prvního dne poté, co jej ručitel k jejímu poskytnutí vyzval. Právo ručitele na náhradu se promlčuje v obecné tříleté promlčecí době, jejíž běh počíná ode dne, kdy uspokojil pohledávku věřitele. Dlužník, na kterém se věřitel domáhá náhrady, proti němu může uplatnit všechny námitky, které mohl uplatnit proti věřiteli.

Ručitelský závazek zaniká se zánikem zajištěné pohledávky. Před zánikem této pohledávky může zaniknout, jestliže ručitel plnění právem odepřel (§ 549 ObčZ), uplynutím doby, na kterou bylo ručení omezeno, splnutím pohledávky dlužníka a závazku ručitele v jedné osobě, dohodou věřitele a ručitele (vzdáním se práva, prominutím dluhu), převzetím dluhu ručitele s jeho souhlasem.

Z judikatury:

R 2/1968: Po splnění podmínky vymáhání dluhu na ručiteli nebrání nic tomu, aby se věřitel domáhal splacení dluhu jak proti hlavnímu dlužníkovi, který se existencí ručitelského závazku své povinnosti nijak nezbavil, tak i proti ručitelovi, který ručením převzal na sebe povinnost vůči věřiteli, že pohledávku uspokojí, jestliže jí neuspokojí dlužník. Tomu nebrání ani skuteč-

nost, že nejde o závazek solidárního charakteru a že tedy není možné soudním rozhodnutím vyslovit povinnost žalovaných zaplatit dluh společně a nerozdílně.

R 8/1972: 1. Na platnost ručitelského závazku nemá vliv ta okolnost, že dlužníkovi byla vyplacena jen část půjčky a její druhá část byla použita ke krytí dosud neuhrazené předchozí půjčky, i když tato okolnost nebyla ručiteli známa.

2. Je věcí ručitele, aby si opatřil informace o tom, jaké povinnosti mu vyplynou z ručitelského závazku.

R 9/1973 s. 492: 1. Pro uplatnění nároku věřitelem proti ručiteli dlužníka není rozhodné, zda a v jakém rozsahu může ručitel vymoci na dlužníkovi náhradu za plnění, které věřiteli za dlužníka poskytl.

2. Na závazek ručitele vůči věřiteli nemá vliv ani smrt dlužníka; ručitel tu nemůže proti věřiteli uplatňovat námitku, že dědici dlužníka odpovídají za jeho dluhy jen do výše ceny nabytého dědictví.

R 61/1973: 1. K ručitelskému závazku jednoho z manželů není třeba souhlasu druhého manžela.

2. Převzetím ručitelského závazku jedním z manželů nevzniká společný ručitelský závazek obou manželů.

R 62/1973: 1. Pro uplatnění nároku věřitelem proti ručiteli dlužníka není rozhodné, zda a v jakém rozsahu může ručitel vymoci na dlužníkovi náhradu za plnění, které věřiteli za dlužníka poskytl.

2. Na závazek ručitele vůči věřiteli nemá vliv smrt dlužníka; ručitel tu nemůže vůči věřiteli uplatňovat námitku, že dědici dlužníka odpovídají za jeho dluhy jen do výše dědictví.

R 26/1975: V rámci odpovědnosti za neoprávněný majetkový prospěch (nyní bezdůvodné obohacení) nelze řešit případy, kdy povinnost splnit je dána na základě zvláštního ustanovení zákona (např. nárok ručitele proti dlužníkovi) nebo jiné právní povinnosti (např. závazku ze smlouvy).

R 42/1975: Směřuje-li návrh na vydání platebního rozkazu proti dvěma či více odpůrcům, musí být z jeho obsahu patrné, jaký podíl na celkovém nároku je vůči každému z odpůrců uplatňován, nebo zda jde o povinnost společnou a nerozdílnou, popřípadě zda jde o nárok uplatňovaný vůči dlužníkovi a ručiteli.

R 2/1976 1. Ve výroku rozsudku, který ukládá povinnost dlužníkovi a ručiteli zaplatiti pohledávku téměř věřiteli, u každého z nich závisí na samostatného právního důvodu, je třeba vyjádřit kromě jiného i povahu závazku, zejména z toho hlediska, zda jsou dlužník a ručitel povinni splnit každý celou pohledávku a zda splněním pohledávky jedním zanikne povinnost druhého.

2. Ve výroku rozsudku musí proto být povinnost splnit dluh vyjádřena takovým způsobem, aby to plně odpovídalo vztahu dlužníka a ručitele, jakož i vztahu těchto dvou závázaných vůči věřiteli.

3. Nemůže být např. stanovena povinnost ručitele podmíněna tím, že dlužník ve lhůtě stanovené soudem nesplnil svou povinnost. Rozhodnutí soudu nelze totiž vázat na podmínky, kromě případu, kdy to zákon výslovně dovoluje.

4. Úpravě ručení v občanském zákoníku neodpovídá ani takový výrok rozsudku, který vyslovuje závazek dlužníka a ručitele jako společný a nerozdílný.

5. Se zřetelem k těmto důvodům a zejména se zřetelem k tomu, aby věřitel nemohl být uspokojen dvakrát stejným plněním, ač jedním na základě plnění dluhu a druhým na základě plnění ručitelského závazku, musí soud v zájmu určitosti rozsudečného výroku vyjádřit povinnost obou žalovaných (dlužníka i ručitele) zaplatit věřiteli tutéž sumu s tím, že plněním jednoho ze žalovaných zaniká do výše plnění povinnost druhého žalovaného.

6. Vzhledem na zvláštní úpravu ručení a na povahu právního vztahu mezi věřitelem a dlužníkem je třeba pokládat za věcně správný výrok rozsudku o žalobě věřitele proti dlužníkovi a ručiteli v tom znění, že „žalovaní jsou povinni zaplatit žalobci“ jistinu s příslušenstvím ve stanovené lhůtě s tím, že „plněním jednoho ze žalovaných zaniká v rozsahu plnění povinnost druhého žalovaného“.

R 36/1978: Pro právní vztah mezi věřitelem a ručitelem je nerozhodné, zda byl ručitel předtím, než učinil písemné prohlášení o ručení, uveden dlužníkem v omyl.

R 1/1979: Podle ustanovení občanského zákoníku o neoprávněném majetkovém prospěchu (nyní bezdůvodné obohacení) není možné posuzovat případy, které jsou upraveny přímo v jiných zvláštních ustanoveních občanského zákoníku. Když se např. ručitel domáhá vůči dlužníkovi částky, kterou za dlužníka zaplatil věřiteli, je třeba vycházet z ustanovení § 56 ObčZ (dnes § 550 ObčZ).

R 1/1988: V případě soudního rozhodnutí srážkami ze mzdy podle vykonatelného rozhodnutí ukládajícího splnění povinnosti dlužníkovi i ručiteli, jedná soud samostatně vůči každému

z těchto povinných. Oprávněný je povinen zaplatit soudní poplatek z vymáhané částky proti každému povinnému.

R 56/1995: Je-li vykonávaným rozhodnutím stanovena platební povinnost několika povinným (např. dlužníku a ručiteli) k zaplacení celého dluhu s tím, že plněním jednoho z těchto povinných zaniká v rozsahu tohoto plnění povinnost ostatních, lze nařídit soudní výkon rozhodnutí proti jednomu z nich pro celou pohledávku.

SR 4/1996 s. 87: Závazek dlužníka, který je podnikatelem, může být zajištěn ručitelským prohlášením osob, které podnikateli nejsou.

PR 3/1999 s. 161: Ručení za závazky založené podle obchodního zákoníku řídí se vždy také obchodním zákoníkem ve smyslu § 261 odst. 4 ObchZ, a to i tehdy, jestliže ručitel sám podnikatelem není.

OP 6/2001 s. 30: Pokud je projev vůle zakládající ručení učiněn po 1. 1. 1992, použije se příslušné ustanovení obchodního zákoníku o ručení i tehdy, je-li jím zajišťován závazek ze smlouvy uzavřené podle dřívějších předpisů (hospodářského zákoníku).

PR 7/2003 s. 370: Ručení může být vázáno na konkrétního věřitele.

§ 303 [Ručitel]

Kdo věřiteli písemně prohlásí, že ho uspokojí, jestliže dlužník vůči němu nesplní určitý závazek, stává se dlužníkovým ručitelem.

Související ustanovení: § 56 odst. 5, § 261 odst. 4, § 322 odst. 1

Související předpisy: § 546 až 550 ObčZ

Z literatury: *Chalupa, R.* Zajištění obchodních závazků. Obchodní právo 1993/7; *Plíva, S.* Ručení v obchodních vztazích. Bulletin advokacie 1995, č. 6, 7

Zajištění závazku ručením upravuje obchodní zákoník komplexně. Proto se pro obchodní závazkové vztahy nepoužije ustanovení § 546 až 550 ObčZ o ručení. Vedle úpravy v obchodním zákoníku se však uplatní některé úpravy trvání ručení v případě změny závazku (viz např. § 516 odst. 3, § 532 a § 572 odst. 1 ObčZ).

Závazek ručitele je ve vztahu k závazku dlužníka závazkem akcesorickým, nemůže vzniknout, aniž by platně vznikl a trval zajišťovaný závazek.

V teorii se považuje za sporné, zda písemnému prohlášení podle tohoto paragrafu musí předcházet dohoda dlužníka s věřitelem, či zda může ručitel převzít ručení i bez souhlasu věřitele – viz např. *Pelikánová, I.* Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. Praha : Linde, 1996, s. 628 („výklad o absenci smlouvy při ručení je zcela nepřijatelný. Představa, že by věřiteli mohl být vnucen ručitel jednostranným prohlášením, aniž může věřitel vznik ručení jakkoli ovlivnit, naprosto odporuje základním principům soukromého práva. Znamenalo by to např., že věřitel, jemuž takto kdokoli prohlásí své ručení, bude muset sdělit výši své pohledávky atd.“); opačně *Plíva, S.* Obchodní právo. 2. díl. Praha : Codex, 1993, s. 87; obdobně *Kopáč, L.* Obchodní kontrakty I. Praha : Prospektum, 1993, s. 165; *Eliáš, K. a kol.* Kurs obchodního práva – Obchodní závazky – Cenné papíry. Praha : C. H. Beck, 1999, s. 123 a *Hušek, J.* Obchodní zákoník. Praha : Codex, 2000, s. 110. Stejný závěr vyplývá i z důvodové zprávy, kde se uvádí: „Podle ustanovení § 303 spočívá vznik ručení na jednostranném písemném prohlášení ručitele, takže se nevyžaduje souhlas ani věřitele, ani dlužníka. Tento způsob vzniku ručení odpovídá obchodní praxi. Zájmy dlužníka na vyloučení možnosti plnění ručitele bez souhlasu dlužníka nejsou tím dotčeny, poněvadž ručitel může podle § 322 odst. 1 plnit závazek dlužníka, jen když dlužník porušil zajištěný závazek.“

Písemná forma prohlášení ručitele je podmínkou jeho platnosti. Ručitelské prohlášení musí obsahovat určení věřitele, dlužníka a ručitele a jednoznačné vymezení zajišťovaného závazku. Dále musí obsahovat jednoznačné prohlášení ručitele, že splní závazek dlužníka, nesplní-li jej dlužník sám.

Ručením lze zajistit jak závazek peněžitý, tak i nepeněžitý. Lze považovat za sporné, zda lze ručením zajistit závazek osobní povahy, tj. závazek, který musí dlužník splnit osobně. Výkladem a contrario k ustanovení § 314, které výslovně pro bankovní záruku řeší možnost zajistit jakoukoli nepeněžitou pohledávku s tím, že takovou zárukou je zajištěn peněžitý nárok, který by měl věřitel vůči dlužníkovi při porušení zajišťovaného závazku, lze spíše dovodit, že při ručení za nepeněžitě plnění bude ručitel fyzicky plnit za dlužníka a že tedy v případě nezastupitelných závazků není ručení možné. Přesto však podle našeho názoru není tento závěr zcela jednoznačný a bude záležitostí judikatury tento problém vyřešit. Ručení lze omezit na určitou dobu nebo jen na určitý rozsah zajišťovaného závazku.

Kromě postupu podle § 303 n. může ručení vzniknout i ze zákona. Tak např. podle § 56 odst. 5 stanoví ustanovení upravující jednotlivé formy obchodních společností, v jakém rozsahu ručí společníci za závazky společnosti, podle § 115 odst. 2 a 3 může společník, připouští-li to společenská smlouva, převést svůj obchodní podíl na jinou osobu, ručí však za závazky, které přešly převodem obchodního podílu, ustanovení § 194 odst. 6 upravuje ručení člena představenstva za závazky akciové společnosti apod.

Ustanovení tohoto paragrafu je kogentní.

Z judikatury:

OP 9/2000 s. 28: 1. Nezbytnou náležitostí prohlášení o ručení je podle § 303 ObchZ vyjádření osoby přejímající ručitelství závazek, že věřiteli splní určitý, v prohlášení vymezený, dlužníkův závazek, nesplní-li ho dlužník; ručit lze i za závazek, který vznikne v budoucnu (§ 304 odst. 2 ObchZ).

2. Pokud se ručitel v prohlášení zavázal uhradit všechny finanční závazky dlužníka vzniklé na základě určité úvěrové smlouvy, je z tohoto prohlášení nutné dovodit, že ručením byly zajištěny všechny finanční závazky dlužníka vůči věřiteli, které pro něho vyplývaly z předmětné úvěrové smlouvy; ručením byly též zajišťovány i ty finanční závazky dlužníka, které by mu vznikly v budoucnu, např. při odstoupení od úvěrové smlouvy apod.

SJ 1/2006 s. 20: Věřitel nemá naléhavý právní zájem na určení, že ručitel je vlastním nemovitostí, ohledně nichž je tvrzeno, že ručitelem byly převedeny neplatným právním úkonem na třetí osobu, jestliže vůči ručiteli nemá ke dni rozhodování soudu vymahatelnou pohledávku.

§ 304 [Předmět ručení]

(1) Ručením lze zajistit jen platný závazek dlužníka nebo jeho část. Vzniku ručení však nebrání, jestliže závazek dlužníka je neplatný jen pro nedostatek způsobilosti dlužníka brát na sebe závazky, o němž ručitel v době svého prohlášení o ručení věděl.

(2) Ručením lze zajistit i závazek, který vznikne v budoucnu nebo jehož vznik je závislý na splnění podmínky.

Související ustanovení: § 289 n.

Související předpisy: § 2, 8, 9, 10, 26, 36, 37 n. ObčZ

Z ustanovení odstavce 1 vyplývá, že závazek dlužníka, který platně nevznikl, nelze zajistit ručením; jestliže závazek zajištěný ručením zanikne, zaniká i závazek ručitele. Ručením nelze zajistit ani tzv. naturální obligace, tj. zejména závazky promlčené.

Důvody neplatnosti právních úkonů, a tedy i závazků z nich vzniklých, stanoví zejména § 37 n. ObčZ. Vzhledem k tomu, že ručení je akcesorickým závazkem, platí obecně, že v případech, kdy je závazek zajištěn ručením neplatný, je neplatný i ručitelský závazek. Ustanovení druhé věty odstavce 1 stanoví výjimku z této obecně platné zásady a zakládá ručení i pro některé neplatné závazky. Nedostatek způsobilosti dlužníka brát na sebe závazky může u fyzických osob vyplýnout zejména z toho, že dlužník bude zbaven způsobilosti k právním úkonům, u právnických osob např. z toho, že ten, kdo převzal závazek, neměl právní subjektivitu (např. odstěpný závod či jiná organizační složka podniku převzala závazek vlastním jménem, anebo závazek převzalo sdružení podle § 829 ObčZ). Důkazní břemeno o tom, že ručitel v době převzetí ručení věděl o nedostatku způsobilosti dlužníka brát na sebe závazky, nese věřitel. V případech, kdy vyplývá nedostatek takové způsobilosti ze zákona (např. odstěpný závod), nebude muset věřitel takovou vědomost prokázat, neboť na neznalost zákona se věřitel odvolávat nemůže. Z takových závazků nebude plnit dlužník, ale přímo ručitel.

Z ustanovení odstavce 1 rovněž vyplývá, že ručitel nemusí zajišťovat ručením celý závazek dlužníka, ale jenom jeho (přesně vymezenou) část. Ustanovení odstavce 2 je další výjimkou ze zásady, že ručení lze převzít jen za platný závazek, neboť v době, kdy ručitel závazek přebírá, dosud zajišťovaný závazek neexistuje. Ustanovení se vztahuje např. na zajištění závazků, které vzniknou na základě smlouvy o uzavření budoucí smlouvy (§ 289 n.). Jestliže však zajišťovaný závazek v budoucnu nevznikne, zanikne i ručitelský závazek, a to ex tunc. Vzhledem k tomu, že zákon nevymezuje, o jakou podmínku může v případech podle odstavce 2 jít, připadá v úvahu jak podmínka odkládací, tak i podmínka rozvazovací (§ 36 ObčZ).

Ustanovení tohoto paragrafu je kogentní.

§ 305 [Sdělení výše pohledávky]

Věřitel je povinen bez zbytečného odkladu sdělit ručiteli na požádání výši své zajištěné pohledávky.

Ručitel může převzít ručení i za pohledávku, jejíž výše mu není známa (tak tomu ale zpravidla nebude, neboť z požadavku určitého vymezení zajišťované pohledávky vyplývá obvykle i to, že pohledávka bude určena i svojí výší, nemusí tomu tak být vždy – viz např. smluvní pokuta určená procentní sazbou z určitého základu), výše zajištěné pohledávky se též může v průběhu zajištění měnit (např. při ručení za hrozící škodu nebo za narůstající smluvní pokutu, popřípadě při postupném splácení pohledávky). Zákon však ručiteli umožňuje kdykoli výši pohledávky zjistit – pokud sám věřitel zná její výši (např. při zajištění závazku, který vznikne v budoucnu, nemusí být výše pohledávky známa ani věřiteli).

Časové určení „bez zbytečného odkladu“ postihuje velmi krátkou lhůtu – lze je chápat jen tak, že věřitel je povinen sdělit výši pohledávky co nejrychleji, ve vazbě na konkrétní okolnosti případu (např. ručitel učinil dotaz v pátek večer, příslušní pracovníci již odešli apod.) a dobu nutnou pro jednotlivé úkony (vyhledání pohledávky v příslušných dokladech a doprava informace k ručiteli).

Porušení povinnosti stanovené v tomto paragrafu nepostihuje zákon žádnou sankcí, ani s ním nespojuje žádný právní důsledek. V úvahu proto připadá pouze eventuální náhrada vzniklé škody.

§ 306 [Vymáhání plnění na ručiteli]

(1) Věřitel je oprávněn domáhat se splnění závazku na ručiteli jen v případě, že dlužník nesplnil svůj splatný závazek v přiměřené době poté, co byl k tomu věřitelem písemně vyzván. Tohoto vyzvání není třeba, jestliže je věřitel nemůže uskutečnit nebo jestliže je nepochybné, že dlužník svůj závazek nesplní, zejména při prohlášení konkursu.

(2) Ručitel může vůči věřiteli uplatnit všechny námitky, k jejichž uplatnění je oprávněn dlužník, a použit k započtení pohledávky dlužníka vůči věřiteli, jestliže k započtení by byl oprávněn dlužník, kdyby věřitel vymáhal svou pohledávku vůči němu. Ručitel může použít k započtení i své pohledávky vůči věřiteli.

(3) Jestliže ručitel uplatní vůči věřiteli neúspěšné námitky, které mu sdělil dlužník, je dlužník povinen nahradit ručiteli náklady, které mu tím vznikly.

Související ustanovení: § 358 n.

Související předpisy: § 580, 581 ObčZ; § 12a n. KV

Závazek ručitele je subsidiárním závazkem – ručitel je povinen plnit dluh teprve potom, co jej nesplnil dlužník. Ustanovení odstavce 1 však, na rozdíl od úpravy v občanském zákoníku, umožňuje věřiteli od uplatnění své pohledávky vůči dlužníkovi v některých případech upustit a domáhat se plnění přímo na ručiteli. Při uplatnění pohledávky zajištěné ručením u soudu lze poté, co věřitel vyzval dlužníka ke splnění splatného závazku a dlužník jej v přiměřené době, kterou mu k tomu věřitel poskytl, nesplnil, anebo za podmínek druhé věty odstavce 1, současně žalovat dlužníka i ručitele. Ve výzvě k plnění není třeba uvádět lhůtu ke splnění závazku, stanoví ji sám zákon jako lhůtu přiměřenou. Přiměřenost lhůty se bude v každém jednotlivém případě posuzovat podle povahy závazku a okolností jeho plnění. Co do formulace žalobního petitu a tedy i rozsudečného výroku platí to, co se uvádí shora před § 303 v rámci exkursu o ručení podle občanského zákoníku o žalobě vůči dlužníkovi a ručiteli v občanskoprávních vztazích. Druhá věta prvního odstavce řeší – velmi prakticky z hlediska obchodních vztahů – dvě rozdílné situace, kdy věřitel nemusí před uplatněním pohledávky u ručitele vyzvat k zaplacení dlužníka. Ustanovení postihuje jednak případy, kdy věřitel nemůže výzvu uskutečnit, ať již proto, že tomu dlužník brání (např. dlužník-fyzická osoba se skrývá) anebo z objektivních příčin (např. dlužník není fyzicky schopen výzvu převzít, protože je v bezvědomí apod.). Druhý případ pak se týká situace, kdy věřitel sice je schopen výzvu doručit, takové doručení však nebude mít z věcných důvodů žádné účinky, zejména proto, že dlužník není schopen závazek splnit. Je-li důvodem neschopnosti plnit prohlášení konkursu na majetek dlužníka, stává se ručitel, který splnil závazek dlužníka, konkursním věřitelem a musí svoji pohledávku přihlásit v konkursu.

Ručitel může podle odstavce 2 proti vymáhané pohledávce započíst nejen započitatelnou vlastní pohledávku vůči věřiteli, ale i započitatelnou pohledávku dlužníka. Započtení v obchodních vztazích se řídí § 358 až 364, které však upravují pouze některá ustanovení o započtení v obchodních vztazích, v ostatním se i započtení v obchodních vztazích řídí ustanoveními § 580 a 581 ObčZ. Námitkami uplatněnými podle odstavce 2 mohou být např. námitka promlčení či námitka splnění zajištěného dluhu. Obchodní zákoník nestanoví povinnost dlužníka informovat ručitele o svých námitkách proti dlužníkovi. Taková informace však je zájmem dlužníka, neboť jestliže ručitele o svých námitkách neinformuje, nemůže podle § 309 vůči němu uplatnit ty námitky, na které jej neupozornil bez zbytečného odkladu poté, co mu ručitel sdělil, že věřitel uplatnil své nároky z ručení.

Neúspěšné uplatnění sdělených námitek může vyplynout zejména z jejich nesprávnosti (např. dlužník tvrdí, že dluh splatil, ačkoliv jej nesplatil) nebo v neunesení důkazního břemene – když dlužník sice sdělil věřiteli námitky, které má uplatnit, ale neoznačil potřebné důkazy anebo je ručiteli neposkytl. Není však ani vyloučeno, že ručitel nebude při uplatnění námitek úspěšný přesto, že takové námitky jsou po právu – i v takovém případě má nárok na náhradu vzniklých nákladů. To však podle našeho názoru neplatí, jestliže dlužník neuplatnil námitky řádně, např. jestliže sice v soudním řízení uplatnil námitku započtení, avšak ani k výzvě soudu neoznačil potřebné důkazy, ač mu je dal dlužník k dispozici. Náklady vniklé v souvislosti s neúspěšným uplatněním námitek budou spočívat zejména v nákladech neúspěšného soudního řízení.

Ustanovení odstavce 2 a 3 jsou kogentní. Jestliže ručitel neúspěšně uplatní vůči věřiteli jiné námitky než ty, které mu sdělil dlužník, nevzniká dlužníkovi povinnost k náhradě vynaložených nákladů.

Z judikatury:

SR 4/1999 s. 123: Nemůže-li soud rozumnými prostředky zjistit místo pobytu dlužníka a ustanoví mu proto opatrovníka podle § 29 odst. 2 OSR, nemohl mít ani věřitel rozumně možnost zjistit jeho pobyt a doručit mu upomínku ve smyslu § 306 odst. 1 ObchZ. Pak může podle téhož ustanovení uplatnit právo proti ručiteli, aniž dlužníka o plnění upomenul.

§ 307 [Více ručitelů]

(1) Zaručí-li se za tentýž závazek více ručitelů, ručí každý z nich za celý závazek. Ručitel má vůči ostatním ručitelům stejná práva jako spoludlužník.

(2) Je-li ručením zajištěna pouze část závazku, nesnižuje se rozsah ručení částečným plněním závazku, zůstává-li závazek nesplněn ve výši, v jaké je zajištěn ručením.

(3) Při postoupení zajištěné pohledávky přecházejí práva z ručení na postupníka v době, kdy je postoupení oznámeno ručiteli postupitelem nebo prokázáno postupníkem.

Související ustanovení: § 293, 329

Související předpisy: § 511, 524 n. ObčZ

Odstavec 1 upravuje vzájemné vztahy více ručitelů jako solidární závazek (viz § 293). Přestože obchodní zákoník určuje, že každý z více ručitelů ručí za celý závazek, nelze toto ustanovení chápat tak, že to platí i kdyby v ručitelském prohlášení některého spoluručitele (nebo všech) bylo ručení omezeno jen na část závazku – pak bude takový ručitel ručit jen za tu část závazku, za kterou převzal ručení – spolu s dalšími spoluručiteli, kteří za tuto část závazku převzali ručení. Jestliže tedy např. jeden ze dvou ručitelů převzal ručení za polovinu závazku a druhý za závazek celý, budou za jednu polovinu závazku ručit oba ručitelé, zatímco za druhou jen ten, který převzal ručení za celý závazek.

Věřitel může uplatnit nárok na splnění závazku vůči kterémukoli ze společně zavázaných ručitelů. Vzájemný vztah více ručitelů se řídí § 293 tohoto zákona a § 511 ObčZ. Ručitel, vůči kterému věřitel uplatnil vyšší nárok než odpovídá jeho podíl, je povinen o tom vyrozumět bez zbytečného odkladu ostatní ručitele a dát jim tak příležitost, aby uplatnili své námitky proti pohledávce. Může na nich požadovat, aby v rozsahu na ně připadajícím dluh splnili, nebo aby jej v tomto rozsahu dluhu jinak zbavili. Ručitel, který splatí celý dluh nebo větší část než odpovídá jeho podílu, je oprávněn požadovat na ostatních ručitelích náhradu podle výše jejich podílů. Přitom, pokud není dohodnuto něco

jiného, platí, že podíly ručitelů na zajištění pohledávky jsou pro účely jejich vzájemného vypořádání stejné. Pokud nemůže některý z ručitelů svůj podíl splnit, rozvrhne se tento podíl stejným dílem na všechny ostatní.

Z ustanovení odstavce 2 vyplývá, že při pouze částečném zajištění závazku se pro účely zániku ručení započítává splacení až od okamžiku, kdy se dluh sníží na částku zajištěnou ručením. Jestliže tedy např. ručitel zajistil pouze jednu třetinu závazku a dlužník první dvě třetiny závazku řádně zaplatil, ručí ručitel za zaplacení poslední, dosud nezaplacené, třetiny závazku. Jestliže však dlužník nezaplatil již první třetinu závazku, může se věřitel domáhat jejího zaplacení na ručiteli.

Právní úpravu postoupení pohledávky upravuje § 524 až 530 ObčZ. Podle ustanovení § 528 odst. 1 ObčZ je postupitel povinen podat zprávu o postoupení ručiteli. Okamžikem tohoto oznámení pak přecházejí na postupníka práva z ručení. Stejně účinky pak má i průkaz postoupení postupníkem ve vztahu k ručiteli – tato úprava dává postupníkovi právo čelit důsledkům nesplnění oznamovací povinnosti postupitele. Ustanovení odstavce 3 tedy neváže okamžik přechodu práv z ručení na okamžik přechodu práv k pohledávce zajištěné ručením, ale až na okamžik, kdy se ručitel dozví o již proběhlé cesi.

§ 308 [Splnění závazku ručitelem]

Ručitel, jenž splní závazek, za který ručí, nabývá vůči dlužníku práva věřitele a je oprávněn požadovat všechny doklady a pomůcky, které má věřitel, a jež jsou potřebné k uplatnění nároku vůči dlužníku.

Související ustanovení: § 324 n.

Ručitel, který uhradil závazek dlužníka, se stává namísto uspokojeného věřitele novým věřitelem dlužníka v rozsahu, v jakém uhradil závazek. Současně vzniká ručiteli nové právo vůči věřiteli. Obchodní zákoník neupravuje formu ani náležitosti žádosti ručitele o vydání potřebných dokladů a pomůcek, lze ji tedy učinit jakoukoli formou tak, aby bylo zřejmé, co ručitel požaduje. Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník neupravuje ani lhůtu, ve které je věřitel povinen ručiteli potřebné doklady a pomůcky předat, vyplývá mu z ustanovení § 340 odst. 2 povinnost předat je bez zbytečného odkladu poté, co jej ručitel o jejich předání požádá. Obchodní zákoník nestanoví žádnou sankci za nesplnění povinnosti předat doklady a pomůcky potřebné k vymáhání dluhu, pokud však věřitel nepředáním podkladů a pomůcek či jejich opožděným předáním zmaří uspokojení ručitele, odpovídá za škodu, která v důsledku toho ručiteli vznikla podle § 373 n.

§ 309 [Uplatnění námitek]

Uspokojí-li ručitel věřitele bez vědomí dlužníka, může dlužník uplatnit vůči ručiteli všechny námitky, které byl oprávněn uplatnit vůči věřiteli, kdyby na něm věřitel splnění vymáhal. Dlužník však nemůže vůči ručiteli uplatnit námitky, na které dlužník ručitele neupozornil bez zbytečného odkladu po doručení zprávy, že věřitel uplatnil nároky z ručení.

Související ustanovení: § 306 odst. 2 a 3

Z ustanovení tohoto paragrafu vyplývá, že ručitel je povinen oznámit dlužníku, že proti němu věřitel uplatnil dlužníkovu závazek z titulu ručení. Právo (a vlastně i povinnost)

ručitele uplatnit vůči věřiteli veškeré námitky dlužníka, popřípadě i vlastní námitky, upravuje ustanovení § 306 odst. 2. Přitom věřitel by měl ručitele na všechny námitky, které jsou mu známy, upozornit. Pokud ručitel neoznámí uplatnění závazku věřitelem dlužníku a uspokojí věřitele bez vědomí dlužníka, připravuje se sám o možnost zjistit případné námitky vůči věřiteli a připravuje o tuto možnost i dlužníka; proto zákon umožňuje dlužníkovi uplatnit tyto námitky vůči ručiteli. Jestliže však ručitel uspokojil věřitele s vědomím dlužníka, nemůže vůči němu dlužník uplatnit námitky, které měl vůči věřiteli a které ručiteli včas nesdělil. Použití formulace „bez vědomí“ není v této souvislosti nejšťastnější, neboť nepostihuje situaci, kdy ručitel neuplatnil vůči věřiteli námitky, které mu dlužník sdělil anebo je neuplatnil řádně. Domníváme se, že v takovém případě nastává stejná situace, jako když ručitel plní bez vědomí dlužníka – jiný výklad tohoto ustanovení by byl zcela nelogický, neboť by nedával dlužníku žádnou možnost bránit se nekalému jednání ručitele. V úvahu připadá též využití ustanovení § 265 (viz též *Peláková, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. Praha : Linde, 1996, s. 639*).

§ 310 [Promlčení]

Právo věřitele vůči ručiteli se nepromlčí před promlčením práva vůči dlužníkovi.

Související ustanovení: § 387 n.

Ustanovení tohoto paragrafu je zvláštním ustanovením ve vztahu k ustanovení § 391 n., které vyplývá z akcesorické povahy ručitelského závazku.

Podle ustanovení § 392 začíná věřiteli závazku, bez ohledu na to, zda je tento závazek zajištěn ručením, běžet promlčecí doba ode dne, kdy měl být závazek splněn nebo mělo být započato s jeho plněním. Promlčecí doba z ručitelského vztahu počíná běžet až od okamžiku, kdy mohl věřitel uplatnit právo na plnění vůči věřiteli, tedy zpravidla později. Pokud však výjimečně, by měl skončit běh promlčecí doby ve vztahu k ručiteli dříve, ustanovení tohoto paragrafu tomu zabrání.

§ 311 [Zánik ručení]

(1) Ručení zaniká zánikem závazku, který ručení zajišťuje.

(2) Ručení však nezaniká, jestliže závazek zanikl pro nemožnost plnění dlužníka a závazek je splnitelný ručitelem nebo pro zánik právnické osoby, jež je dlužníkem.

Související ustanovení: § 324 až 351, § 352 až 354, § 355, 356, 357, § 358 až 364

Související předpisy: § 572, 574, § 575 až 577, § 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, § 585 až 587 ObčZ

Zánik ručitelského závazku zánikem závazku zajištěného ručením vyplývá z akcesorické povahy ručení. Není přitom podstatné, kterým ze zákonem připuštěných způsobů zajišťovaný závazek zanikl (splněním, odstoupením od smlouvy, zaplacením odstupného, zmařením účelu smlouvy, dohodou, prominutím dluhu, vzdáním se práva, následnou nemožností plnění, započtením). Z této obecné zásady však stanoví odstavec 2 některé výjimky. Zánik ručení zánikem zajištěného závazku je jen jedním z možných

způsobů zániku ručení. Kromě tohoto způsobu může ručení zaniknout i z některých obecných důvodů zániku závazků upravených v obchodním a občanském zákoníku, tj. pro nemožnost plnění ručitele, uplynutím doby, na kterou bylo ručení omezeno, jestliže pohledávka z hlavního závazku splynula s povinností z ručení v jedné osobě, dohodou věřitele s ručitelem (vzdáním se práva či prominutím dluhu) a převzetím dluhu, jestliže ručitel s převzetím nesouhlasí.

Ustanovení odstavce 2 koriguje ustanovení odstavce 1 v tom směru, že pro některé případy zániku závazku stanoví odchylný režim. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že tyto výjimky byly připuštěny z důvodu právní jistoty. Situace, kdy bude plnění nemožné pro dlužníka, nebude však nemožné pro ručitele, může nastat v praxi jen zcela výjimečně. Naproti tomu případy zániku dlužníka – právnické osoby mohou v praxi nastat častěji, a to zejména v důsledku chyby likvidátora, či při konkursu. Při smrti dlužníka – fyzické osoby přechází zajišťovaný závazek zásadně na dědice, a tedy nezaniká. Další výjimky z této zásady stanoví občanský zákoník když určuje, že ručitelský závazek nezaniká při zániku zajištěného závazku novací (§ 572 odst. 1 ObčZ), jestliže však ručitel neprojeví souhlas s tím, aby byl ručením zajištěn i nový závazek, trvá zajištění jen v rozsahu původního závazku a všechny námitky proti dosavadnímu závazku zůstávají zachovány.

Ustanovení odstavce 1 je kogentní.

§ 312 [Ručení ze zákona]

Ustanovení § 305 až 311 platí přiměřeně i pro ručení, které vzniklo ze zákona.

Související ustanovení: § 56 odst. 3 až 5, § 86, 87, 93, 95, § 101 odst. 2, § 106, § 108 odst. 2, § 115 odst. 2, § 118, § 176 odst. 3, § 194 odst. 6, § 246 odst. 4, § 678 odst. 2

Obchodní zákoník upravuje zákonné ručení zejména v rámci právní úpravy obchodních společností, ale i v jiných případech (např. ručení prodávajícího při prodeji podniku podle § 477 odst. 3, ručení obchodního zástupce za splnění závazku třetí osobou podle § 658 odst. 2, ručení tichého společníka podle § 678 apod.).

Oddíl čtvrtý. Bankovní záruka

§ 313 Základní ustanovení

Bankovní záruka vzniká písemným prohlášením banky v záruční listině, že uspokojí věřitele do výše určité peněžní částky podle obsahu záruční listiny, jestliže určitá třetí osoba (dlužník) nesplní určitý závazek nebo budou splněny jiné podmínky stanovené v záruční listině.

Související ustanovení: § 321 odst. 2

Související předpisy: zák. č. 21/1992 Sb., v novelizovaném znění

Z literatury: Čermáková, I. Bankovní záruky. Obchodník 1995, č. 7; Eliáš, K. Bankovní záruka. Právní praxe 1995, č. 10; Lukeš, J. Bankovní záruka. Právní rozhledy, 2001, č. 1; Mihulková, S. Zajišťování závazků v mezinárodním obchodu. Právo a podnikání, 2003, č. 4

Bankovní záruka (garance) je samostatným zajišťovacím institutem, rozdílným od ručení, i když je – co do základního principu zajištění – zpravidla považována za zvláštní druh ručení. Základní rozdíl mezi prostým ručením a bankovní zárukou spočívá v tom, že u bankovní záruky musí být ručitelem vždy jen banka, že zákon dává širší prostor úpravě ručitélského vztahu v záruční listině, dále že banka je k výzvě věřitele povinna plnit, aniž by věřitel předtím vyzval k plnění dlužníka (nestanovi-li takový postup záruční listina – viz § 318), a že závazky ze záruční listiny jsou zásadně samostatně převoditelné (§ 318). Důvodová zpráva k rozdílům mezi oběma instituty uvádí: „Bankovní záruka se od ručení liší především tím, že se u ní podle § 317 neuplatní zásada akcesority a zásada subsidiarity, pokud z obsahu záruční listiny nevyplývají jiné účinky. V této podobě má bankovní záruka podobu tzv. záruky na první výzvu a bez námitek. Této povaze bankovní záruky je v § 322 přizpůsobena úprava vztahu mezi bankou a dlužníkem.“ Bankovní záruka je zásadně uplatná. Před vydáním záruční listiny uzavírá banka s dlužníkem smlouvu o převzetí záruky, která je smlouvou obstaravatelského typu (§ 321 odst. 2, § 322 odst. 2).

Bankovní záruka se využívá zejména v zahraničním obchodě, a to jak jako záruka za zaplacení peněžité pohledávky, tak jako záruka za nepeněžité plnění. Záruka banky za zaplacení peněžité pohledávky se poskytuje zpravidla za splnění závazku odběratele. Může mít zejména podobu záruky za zaplacení faktury na cenu zboží či služeb, nebo vyúčtování splátky za zboží či poskytnutí služeb, za zaplacení splátek úvěru, za zaplacení směnky nebo dokumentárního akreditivu. Není však vyloučena ani záruka za splnění závazku odběratele, např. záruka za vrácení tzv. akontace nebo za zaplacení majetkových sankcí. Zajistit lze i jiné peněžité plnění, např. úhradu nákladů soudního řízení, poskytnutí celní záruky či záruky za konosament. Zajišťovaným nepeněžitým plněním může být např. dodání zboží, řádné poskytování garančních oprav apod.

Bankovní záruka patří mezi tzv. absolutní obchody [§ 261 odst. 3 písm. e)].

V mezinárodním obchodě se při poskytování záruk využívají podmínky Mezinárodní obchodní komory v Paříži (Jednotná pravidla pro smluvní záruky), které mají povahu všeobecných obchodních podmínek ve smyslu ustanovení § 273 odst. 1.

Záruční listina musí obsahovat údaj o určité peněžní částce, do jejíž výše se banka zavazuje ručit, a stanovení podmínek, za kterých banka záruku poskytuje. Takovými podmínkami může být např. předložení určitých dokladů (dokumentární bankovní záruka), stanovení povinnosti vyzvat před předložením záruční listiny k plnění apod.

Záruční listina není cenným papírem a nelze s ní tedy jako s cenným papírem obchodovat. Z ustanovení § 318 vyplývá, že pokud je uplatnění práv z bankovní záruky vázáno na předchozí uplatnění zajištěné pohledávky u dlužníka, nelze práva z bankovní záruky postoupit ani cesí bez postoupení zajištěné pohledávky. Poskytnutí bankovní záruky přitom zcela nepochybně zvyšuje hodnotu pohledávky, která je bankovní zárukou zajištěna, v případě, že je předmětem obchodování tato pohledávka.

Ustanovení je kogentní.

Z judikatury:

PR 2/1998 s. 95: 1. Mezi beneficiem (oprávněným) z bankovní záruky a bankou, která vystavuje bankovní záruku, nevznikne právní vztah z této záruky dříve, než je záruční listina doručena beneficiem.

2. Je věcí dohody účastníků, tedy zejména banky a jejího klienta, z jehož podnětu je bankovní záruka poskytována, zda záruční listinu doručí beneficiem banka přímo, nebo zda bude listina předána bankou jejímu klientovi nebo případně i smluvené třetí osobě, kteří pak sami beneficiem záruční listinu vydají.

§ 314 [Zajištění nepeněžitě pohledávky]

Je-li bankovní zárukou zajištěna nepeněžitá pohledávka, má se za to, že do výše částky stanovené v záruční listině je zajištěn peněžitý nárok, který by měl věřitel vůči dlužníkovi, v případě, že by dlužník porušil závazek, jehož plnění je zajištěno bankovní zárukou.

Související ustanovení: § 313

Zárukou banky za zajištění nepeněžitě pohledávky se zajišťují zpravidla závazky dodavatele. Nepeněžitou pohledávkou může být např. povinnost provést řádně smluvené práce, vydat věc či dokumenty apod. Neobvyklé není ani poskytnutí záruky zadavateli při obchodní veřejné soutěži pro případ, že nedojde k uzavření smlouvy s vybraným zájemcem z příčin na jeho straně. Takovou pohledávku nemůže uspokojit ručitel jinak, než vyplacením stanovené peněžní částky.

Bankovní záruka k zajištění nepeněžitě pohledávky se používá při mezinárodním obchodu při výstavbě investičních celků, a to nejen k zajištění vlastního plnění při výstavbě, ale i k zajištění následného servisu.

§ 315 [Záruka další banky]

(1) Jestliže bankovní záruku potvrdí jiná banka, může věřitel uplatnit nárok z bankovní záruky vůči kterékoliv z těchto bank.

(2) Jestliže banka, která potvrdila bankovní záruku, poskytla na jejím základě plnění, má nárok na toto plnění vůči bance, která jí o potvrzení bankovní záruky požádala.

(3) Jestliže banka oznámí, že jiná banka poskytla záruku, nevzniká oznamující bance závazek ze záruky. Oznamující banka však odpovídá za škodu způsobenou nesprávností svého oznámení.

Související ustanovení: § 373 n.

Odstavec 1 umožňuje rozšířit zajištění závazku i o ručení další banky – za závazek potom ručí dva ručitelé, a to solidárně. Věřitel má právo volby, který z nich jeho pohledávku v rámci ručení uspokojí. Takový postup je obvyklý zejména v mezinárodním obchodním styku, kdy jedním z ručících subjektů je zpravidla česká banka, zatímco druhým banka působící ve státě druhé smluvní strany. (Není však vyloučeno, že bankovní záruku poskytne banka, která nepůsobí v sídle žádné ze smluvních stran.) Sjednání bankovní záruky podle odstavce 1 s bankami se sídlem v zemi sídla smluvních stran nejen značně posiluje zajištění pohledávky věřitele, ale velmi usnadňuje i případné soudní či arbitrážní vymáhání dlužných pohledávek. Takové vymáhání však není pravidlem, neboť v praxi dochází jen velmi zřídka k tomu, že banka z poskytnuté bankovní záruky při splnění podmínek stanovených v záruční listině řádně neplní – takovým postupem by výrazně poškodila své dobré jméno, čemuž se každá renomovaná banka důsledně vyhýbá i za cenu případné ztráty.

O potvrzení bankovní záruky žádá podle odstavce 2 další banku banka, která poskytla bankovní záruku, nikoli dlužník anebo věřitel. Banka, která vstoupila do ručitelského závazku až následně potvrzením záruky, nabývá podle odstavce 2 poskytnutím plnění ze záruky právo na vypořádání vůči bance, která vystavila záruční listinu.

Banka, která pouze oznámí poskytnutí záruky jinou bankou (tzv. avizující banka), nevstupuje podle odstavce 3 do ručitelského vztahu, ale přebírá pouze odpovědnost za škodu vzniklou tím, že její oznámení o poskytnutí bankovní záruky nebylo správné. Pro odpovědnost za škodu podle odstavce 3 platí ustanovení § 373 n. Avizující banka zpravidla poskytuje v souvislosti s oznámením podle odstavce 3 příjemci záruky některé služby. Nejvýznamnější z poskytovaných služeb je ověření autentičnosti podpisů na záruční listině podle vzorů, které má k dispozici. Avizující banka může na žádost příjemce záruky též posoudit text záruční listiny a informovat příjemce o případných nedostacích.

§ 316 [Výše záruky]

(1) Banka ručí za splnění zajištěného závazku do výše částky a za podmínek stanovených v záruční listině. Banka může vůči věřiteli uplatnit pouze námitky, jejichž uplatnění záruční listina připouští.

(2) Na bankovní záruku nemá účinek částečné plnění závazku dlužníkem, jestliže nesplněný zbytek závazku je stejný nebo vyšší, než činí částka, na kterou zní záruční listina.

Související ustanovení: § 306 odst. 2, § 313, 317, 329

Bankovní záruku lze v záruční listině omezit, a to jak co do rozsahu, tak co do podmínek. Banka tedy nemusí poskytnout záruku ve výši celé dlužné částky anebo v celé hodnotě nepeněžitého plnění. Jestliže však v záruční listině omezení jen na část dlužné pohledávky nebude vyjádřeno, platí bankovní záruka v rozsahu celé částky. Odstavec 1 však omezuje i možnost banky uplatnit námitky vůči věřiteli. Toto omezení je velice významné – pokud např. nebude v záruční listině výslovně připuštěna námitka promlčení, nemůže ji banka, která poskytla bankovní záruku, uplatnit. Jde o další případ odlišnosti proti běžnému ručení, v kterém může ručitel uplatnit vůči věřiteli veškeré námitky, které může uplatnit dlužník (§ 306 odst. 2). Zvláštní úpravu námitek obsahuje ustanovení § 317.

Poskytnutí bankovní záruky lze též omezit pouze na určitou dobu a lze ji též vázat na splnění stanovených podmínek. Takovými podmínkami bude zejména povinnost předložit určité, v záruční listině uvedené dokumenty (dokumentární bankovní záruka), či doložit, že věřitel již dříve uplatnil zajištěnou pohledávku neúspěšně u dlužníka (viz § 317).

Z ustanovení odstavce 2 vyplývá, že ručení z bankovní záruky neskončí (nedojde-li k zániku ručitelského závazku z jiných důvodů) před zánikem zajišťované pohledávky, a to ani tehdy, jestliže je bankovní zárukou zajištěna jen část pohledávky. Jestliže však banka pohledávku do výše, za kterou převzala záruku, uhradila, její závazek zaniká bez ohledu na to, že zbývající část pohledávky dosud uhrazena nebyla.

§ 317 [Uplatnění námitky]

Nevyplývá-li ze záruční listiny něco jiného, nemůže banka uplatnit námitky, které by byl oprávněn vůči věřiteli uplatnit dlužník, a banka je povinna plnit své povinnosti, když o to byla požádána písemně věřitelem. Předchozí výzva, aby dlužník splnil svůj závazek, se vyžaduje, jen když to stanoví záruční listina.

Související ustanovení: § 306 odst. 1

Z ustanovení tohoto paragrafu vyplývá, že záruční listina může založit právo banky k uplatnění všech existujících námitek dlužníka. Takovými námitkami bude zejména námitka promlčení, může však jít i o námitku vadného plnění apod. Pokud se na tom dohodne dlužník s bankou, může záruční listina zakládat též povinnost banky všechny případné námitky proti plnění řádně uplatnit. Pro takový případ by měla banka sjednat s věřitelem povinnost poskytnutí všech informací, popřípadě dokumentů, které jsou k uplatnění námitek potřebné. Jestliže však záruční listina výslovně právo uplatnit vůči věřiteli námitky dlužníka nezaloží, banka takové námitky uplatnit nesmí – z čehož může dlužníku vzniknout nemalá ujma.

Na rozdíl od prostého ručení (§ 306 odst. 1) nemusí věřitel při bankovní záruce požadovat plnění nejprve na dlužníkovi, ale může je požadovat přímo na ručící bance. Povinnost požadovat plnění nejprve na dlužníkovi však může ručící banka založit v záruční listině.

Z ustanovení tohoto paragrafu vyplývá, že povinnost banky k plnění z bankovní záruky se stává splatnou poté, co ji věřitel při splnění podmínek stanovených záruční listinou vyzval k plnění. Pro výzvu k plnění předepisuje obchodní zákoník písemnou formu, při nedodržení písemné formy smlouvy tedy nemá výzva uvedené účinky. Vzhledem k tomu, že ustanovení tohoto paragrafu nemá kogentní povahu, lze v záruční listině stanovit i jinou formu výzvy k plnění.

§ 318 [Postoupení práv věřitele]

Jestliže podle záruční listiny je věřitel oprávněn uplatnit svá práva z bankovní záruky, jen když dlužník nesplní svůj závazek, může věřitel postoupit svá práva z bankovní záruky pouze s postoupením pohledávky zajištěné bankovní zárukou.

Související ustanovení: § 306 odst. 1

Související předpisy: § 524 n. ObčZ

U běžného ručení vyplývá z akcesority ručitélského vztahu, že závazek z poskytnuté záruky nelze platně převést bez současného převodu zajištěného závazku. U bankovní záruky však platí, že nevyplývá-li ze záruční listiny, že je věřitel povinen uplatnit svou pohledávku nejprve proti dlužníkovi (akcesorická bankovní záruka), je možno postoupit práva z bankovní záruky třetí osobě samostatně, tj. aniž dojde k převodu hlavního závazku. Při takovém postoupení se použije ustanovení § 524 n. ObčZ o postoupení pohledávky.

Z ustanovení tohoto paragrafu jednoznačně vyplývá, že pohledávku z akcesorické bankovní záruky lze postoupit pouze spolu se zajištěnou pohledávkou.

§ 319 [Splnění závazku bankou]

Banka plní svůj závazek z bankovní záruky, jen když k tomu byla písemně vyzvána věřitelem. Je-li plnění banky z bankovní záruky podmíněno v záruční listině předložením určitých dokumentů, musí být tyto dokumenty předloženy při této výzvě nebo bez zbytečného odkladu po ní.

Související ustanovení: § 316 odst. 1

Ustanovení tohoto paragrafu vymezuje podmínky, za kterých je banka povinna splnit závazek z bankovní záruky.

Jak se uvádí vpředu, povinnost banky k plnění z bankovní záruky se stává splatnou poté, co ji věřitel při splnění podmínek stanovených záruční listinou vyzval k plnění. Pro výzvu k plnění předepisuje obchodní zákoník písemnou formu, při nedodržení písemné formy tedy nemá výzva uvedené účinky. Vzhledem k tomu, že ustanovení tohoto paragrafu nemá kogentní povahu, lze v záruční listině stanovit i jinou formu výzvy k plnění.

Jestliže má být podmínkou plnění z poskytnuté bankovní záruky předložení určitých dokumentů (dokumentární bankovní záruka), musí být tyto dokumenty uvedeny v záruční listině. Takovými dokumenty mohou být zejména náložné listy, konosamenty, některé celní doklady, ale i faktury apod.

Jestliže záruční listina váže poskytnutí plnění z bankovní záruky na další podmínky (viz § 316 odst. 1), musí být před splněním závazku z bankovní záruky prokázáno i splnění těchto dalších podmínek.

§ 320 [Plnění jiné bance]

Je-li banka povinna podle záruční listiny plnit ve prospěch oprávněného jiné bance; je povinna plnit na účet oprávněného u této banky.

Související ustanovení: § 313, 339, 370, 708 n.

Ustanovení tohoto paragrafu stanoví místo plnění z bankovní záruky. Podle ustanovení § 339 odst. 2 splní banka, která poskytla bankovní záruku, svůj závazek připsáním placené částky na účet věřitele u banky, které má ve prospěch věřitele plnit. Takový postup předpokládá zřízení účtu oprávněného u banky stanovené v záruční listině. Založení takového účtu je nutným spolupůsobením věřitele ve smyslu ustanovení § 370.

§ 321 [Zánik bankovní záruky]

(1) Je-li doba platnosti v záruční listině omezena, bankovní záruka zanikne, jestliže věřitel neoznámí bance písemně své nároky z bankovní záruky během její platnosti.

(2) Dlužník je povinen zaplatit bance to, co banka plnila podle své povinnosti ze záruční listiny vystavené v souladu se smlouvou uzavřenou s dlužníkem.

(3) Dlužník nemůže vůči bance uplatnit námitky, které by mohl uplatnit vůči věřiteli, jestliže smlouva mezi bankou a dlužníkem neobsahovala povinnost banky zahrnout do záruční listiny uplatnění těchto námitek vůči věřiteli.

(4) Věřitel, který dosáhl na základě bankovní záruky plnění, na něž neměl vůči dlužníkovi nárok, vrátí dlužníkovi toto plnění a nahradí mu škodu tím způsobem.

Související ustanovení: § 316 odst. 1, § 373 n.

Související předpisy: § 451, 578 ObčZ

Doba platnosti bankovní záruky může být v záruční listině omezena. Pokud v záruční listině doba platnosti bankovní záruky omezena není, trvá záruka po celou dobu trvání

zajištěného závazku – pokud nezanikne samostatně některým ze zákonem připuštěných způsobů zániku závazku.

Uplynutím doby stanovené v záruční listině práva ze záruční listiny, která nejsou včas uplatněna, zanikají. Pokud by tedy bylo ze záruční listiny plněno na základě pozdějšího uplatnění práva, jde o plnění bez právního důvodu, které zakládá vznik bezdůvodného obohacení (§ 451 n. ObčZ). Písemné oznámení nároku bance zabrání zániku závazku z bankovní záruky – lze je však platně provést pouze při splnění podmínek stanovených v záruční listině.

Jiné způsoby zániku bankovní záruky obchodní zákoník neupravuje, proto se uplatní v souladu s ustanovením § 322 odst. 1 přiměřeně příslušná ustanovení o zániku ručení (§ 311), a rovněž ta obecná ustanovení obchodního a občanského zákoníku o zániku závazků, která připadají vzhledem k povaze bankovní záruky v úvahu (jestliže banka věřiteli plnila, jestliže pohledávka z hlavního závazku splynula s povinností z bankovní záruky v jedné osobě, dohodou věřitele s bankou, vzdáním se práva či prominutím dluhu).

Vztah mezi bankou poskytující záruku a dlužníkem ze zajišťovaného závazku se řídí smlouvou. Obchodní zákoník neurčuje povinné náležitosti takové smlouvy, uvádí pouze některé možné náležitosti a důsledky jejich začlenění do smlouvy. Smlouva uzavíraná mezi bankou a dlužníkem o poskytnutí bankovní záruky je smlouvou, kterou obchodní zákoník jako smluvní typ neupravuje a nestanoví tedy ani její podstatné náležitosti. Dalo by se tedy říci, že jde o smlouvu nepojmenovanou, na jejíž obsah se vztahuje ustanovení § 269 odst. 2. Tomu však částečně odporuje ustanovení § 322 odst. 2 které určuje, že se na vztah mezi bankou a dlužníkem vztahuje ustanovení o smlouvě mandátní. Součástí smluvního ujednání bude zásadně i úplata za poskytnutí bankovní záruky.

Jestliže banka vystaví záruční listinu v rozporu se smlouvou uzavřenou s dlužníkem, není podle odstavce 2 dlužník povinen zaplatit bance to, co poskytla nad rozsah dohodnutý ve smlouvě, a to ani kdyby se k tomu v záruční listině platně zavázala. Banka však své povinnosti vyplývající ze záruční listiny splnit musí – plnění nad rámec smlouvy uzavřené s dlužníkem jde tedy na její účet.

Plnění dlužníka bance, která plnila z bankovní záruky, lze zajistit běžnými způsoby zajištění závazků. Obvyklé je zejména zajištění zástavním právem či převodem práva.

Odstavec 3 se týká případů, kdy dlužník opomněl do své smlouvy s bankou zahrnout povinnost upravit v záruční listině právo uplatnit některé námitky, které by mohl uplatnit vůči věřiteli, anebo ji tam zahrnout nemohl, protože mu případné námitky nebyly známy. Protože takové námitky (např. námitku splnění dluhu) banka nemůže uplatnit, je povinna na základě bankovní záruky přes existenci těchto námitek plnit. Takové námitky sice nemůže dlužník uplatnit vůči bance a nemůže se na ní ani domáhat náhrady vzniklé škody, může se ale podle odstavce 4 domáhat náhrady vzniklé škody při splnění zákonem stanovených podmínek vůči věřiteli.

Ustanovení odstavce 4 je kogentní.

§ 322 [Odkaz na ustanovení o ručení]

(1) Na bankovní záruku se použijí jinak přiměřeně ustanovení o ručení.

(2) Vztah mezi bankou a dlužníkem se řídí podle ustanovení o smlouvě mandátní.

Související ustanovení: § 303 n., § 566 n.

O ručení viz komentář k § 303 n.

Podle čl. 41 odst. 2 Legislativních pravidel vlády České republiky se přiměřeným použitím vyjadřuje volnější vztah mezi odkazovaným ustanovením a právními vztahy, na které se má použít, než při použití slova obdobně (které podle čl. 41 odst. 1 Legislativních pravidel vyjadřuje, že se odkazované ustanovení vztahuje na vymezené právní vztahy v plném rozsahu). Z právní úpravy ručení v obchodním zákoníku přichází v úvahu přiměřené použití pro bankovní záruku jen pro některá ustanovení této úpravy. Půjde zejména o ustanovení § 304, vymezující jaký závazek lze zajistit ručením, ustanovení § 305 ukládající věřiteli povinnost sdělit ručiteli na jeho požádání výši zajištěné pohledávky, ustanovení § 310 o promlčení práva věřitele vůči ručiteli a ustanovení § 311 o zániku ručení, které se uplatní vedle ustanovení § 321. Aplikace ustanovení § 307 odst. 3 upravující režim přechodu práv z ručení při postoupení zajištěné pohledávky je podle našeho názoru spíše sporná vzhledem k ustanovení § 318. Vzhledem k povaze bankovní záruky je sporná i aplikace ustanovení § 308, přikláníme se však k názoru, že toto ustanovení lze přiměřeně aplikovat.

O smlouvě mandátní viz komentář k § 566 n.

Oddíl pátý. Uznání závazku

§ 323 [Účinky uznání]

(1) Uzná-li někdo písemně svůj určitý závazek, má se za to, že v uznaném rozsahu tento závazek trvá v době uznání. Tyto účinky nastávají i v případě, kdy pohledávka věřitele byla v době uznání již promlčena.

(2) Za uznání nepromlčeného závazku se považují i právní úkony uvedené v § 407 odst. 2 a 3.

(3) Uznání závazku má účinky i vůči ručiteli.

Související ustanovení: § 261 odst. 4, § 303 n., § 387 n., § 407 odst. 2 a 3

Související předpisy: § 558 ObčZ

Občanský zákoník upravuje uznání dluhu v ustanovení § 558. Vzhledem ke komplexní odchylně úpravě uznání závazku v obchodním zákoníku se v obchodních vztazích právní úprava občanského zákoníku nepoužije.

Ustanovení odstavce 1 stanoví jako podmínku uznání závazku, že musí jít o závazek „určitý“, tj. že musí být jednoznačně identifikován. Způsob takové identifikace přitom zákon neurčuje, lze ji tedy provést jakýmkoli jednoznačným způsobem. Obchodní zákoník na rozdíl od zákoníku občanského výslovně nevyžaduje, aby byl závazek určen svým důvodem a výší, z díkce první věty odstavce 1 však se někdy dovozuje, že by měl být uznán co do výše. Soudíme však, že jestliže je závazek dostatečně identifikován jinými vlastnostmi než výší, pak není-li rozsah uznání nijak omezen, lze dovodit, že byl uznán v celém rozsahu i bez toho, že by byla uvedena jeho výše. Uznání závazku je jednostranným právním úkonem, pro který obchodní zákoník předepisuje písemnou formu. Uznat lze jak závazek peněžitý, tak i závazek nepeněžitý. V odstavci 1 je upravena vyvratitelná právní domněnka trvání uznaného závazku v okamžiku jeho uznání. Důkazní břemeno trvání závazku v době uznání se tak přesouvá na dlužníka, který – má-li se zprostit povinnosti plnit – musí prokázat, že uznaný závazek neexistuje.

Uznání závazku podle odstavce 1 vylučuje možnost uplatnit námitku promlčení – o běhu nové promlčecí lhůty viz § 407 odst. 1.

Pro promlčený závazek však nelze použít ustanovení § 407 odst. 2 a 3. Ustanovení § 407 odst. 2 a 3, na které se odvolává ustanovení odstavce 2, považuje za uznání závazku placení úroků ohledně částky, z níž se platí, a splnění části dluhu ohledně zbytku dluhu, ovšem jen jestliže lze usuzovat, že splněním dlužník uznává i zbytek dluhu. V těchto ustanoveních tedy je – na rozdíl od obecné úpravy uznání závazku v tomto paragrafu – upraveno uznání závazku konkludentním jednáním.

Ustanovení odstavce 3 navazuje na akcesorickou povahu ručení. (Oproti úpravě v obchodním zákoníku je podle ustanovení § 548 odst. 3 ObčZ uznání dluhu dlužníkem účinné vůči ručiteli, jen když s ním vysloví souhlas.)

Z judikatury:

SJ 4/2006 s. 40: Závěr, že byl uznán určitý závazek (§ 323 odst. 1 ObchZ), musí mít podklad v písemném prohlášení dlužníka; nelze jej dovozovat pouze z toho, že účastníkům muselo být známo, jaký závazek dlužník uznává.

Oddíl šestý. Finanční zajištění

Z literatury: Čech, P. K některým výkladovým problémům v poslední novele obchodního zákoníku. Právní zpravodaj, 2005, č. 10; Pihera, V. Finanční zajištění. Právní rozhledy, 2005, č. 24

Do obchodního zákoníku byl zák. č. 377/2005 Sb. do úpravy zajištění závazků doplněn oddíl o finančním zajištění, a to k implementaci směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2002/47/ES o dohodách o finančním zajištění. Celá úprava finančního zajištění je kogentní.

Obchodní zákoník dosud upravoval z prostředků, kterými lze dát jistotu ve smyslu § 555 ObčZ, ručení jako speciální úpravu odchylnou od úpravy občanského zákoníku a bankovní záruku jako speciální institut obchodních vztahů. Tyto způsoby dání jistoty lze použít pro zajištění závazků jako obecné v obchodních závazkových vztazích v plné jejich šíři. Na rozdíl od toho se doplněná úprava finančního zajištění vztahuje jen na určitou přesně specifikovanou výše obchodních vztahů, vymezenou jak pokud jde o subjekty smlouvy o finančním zajištění (§ 323a odst. 3), tak pokud jde o zajišťované pohledávky vymezením obchodů, ze kterých vzešly takto zajišťované pohledávky (§ 323a odst. 2). Nejde o obecný institut zajištění v obchodních vztazích, ale o specifický institut zajištění závazků z určitých obchodů, a to vymezených obchodů na finančním trhu. To vyplývá již z cíle sledovaného vydáním implementované směrnice. Ten je uveden tak, že směrnice se přijímá v rámci vytváření režimu Společenství pro poskytování cenných papírů a hotovosti jako zajištění, a to jak ve formě poskytnutí zástavního práva k finančnímu nástroji (jak je směrnici vymezen) a k pohledávce z vkladu, tak ve formě převodu práva včetně dohod o zpětném odkupu, tak aby se přispělo k integraci a účinnosti finančního trhu a stabilitě finančního systému ve Společenství, čímž bude podpořen volný pohyb služeb a kapitálu na jednotném trhu s finančními službami. Doplněná úprava finančního zajištění tak nepředstavuje finanční zajištění v širokém smyslu slov jeho názvu, ale jen úpravu zajištění pohledávek finančního charakteru ze smluv ve vymezeném rozsahu. Splnění závazků z vymezených obchodů mohou ovšem subjekty, na které se úprava finančního zajištění vztahuje, zajistit i jiným prostředkem zajištění podle obecné úpravy, např. zřízením zástavního práva k nemovitosti. V případech obchodů, které pod vymezení v § 323a nespadají, lze samozřejmě zajistit splnění závazků z těchto obchodů podle obecné úpravy, jmenovitě zřízením zástavního práva podle úpravy občanského zákoníku, ručením podle obecné úpravy obchodního zákoníku i zajišťovacím převodem práva, jak jeho možnost uvádí občanský zákoník.

Zařazení této speciální úpravy vztahující se jen na určité vymezené obchody do obecné úpravy zajištění v obchodních vztazích, když jde o speciální úpravy zástavního práva a zajišťovacího převodu jen pro vymezené obchody na finančním trhu, a to obchody, které uzavírají jen určité subjekty taxativně uvedené v § 323 odst. 3, přičemž obecná úprava zajišťovacího převodu práva pro obchodní vztahy dána není a občanský zákoník v § 553 jen uvádí možnost tohoto způsobu zajištění závazku, nebylo podle našeho názoru systematicky šťastným způsobem implementace směrnice a spíše by odpovídala úprava v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu nebo ve zvláštním zákoně. Při zařazení do obchodního zákoníku je třeba si uvědomovat rozsah, v němž se uplatní tato úprava a specifika tohoto zajištění a jeho důsledků. Tato specifika v souladu s cíli a požadavky směrnice zajišťují co nejmenší zatížení smluvních stran požadavky na formu smlouvy o zajištění, vysokou pružnost při reálnosti zabezpečení možností nahrazení původního předmětu zajištění rovnocenným předmětem zajištění, resp. souborem předmětů zajištění představujícím daný kolaterál, účinnost zabezpečení a jeho realizaci v případech naplnění předpokladů jeho dopadu. V této souvislosti je třeba poukázat na to, že současně s doplněním úpravy finančního zabezpečení jako speciálního institutu zabezpečení pohledávek z vymezených obchodů byly zákonem o finančních konglomerátech provedeny také úpravy dalších předpisů s cílem zajistit plnou účinnost upraveného finančního zajištění. Zejména je nutno upozornit na omezení dopadu prohlášení konkursu podle § 14 a 15 KV, na doplnění § 317, 334 a 334a OSŘ a na doplnění § 67 EŘ.

Tato speciální úprava finančního zajištění nabyla účinnosti dnem 29. 9. 2005. Protože zák. č. 377/2005 Sb., kterým byla tato úprava doplněna, nemá zvláštní přechodná ustanovení, platí obecná pravidla. Nová úprava tedy dopadá na finanční zajištění závazků z obchodů, na které se vztahuje, ze smluv o tomto zajištění uzavřených ode dne její účinnosti. Smlouvy o zajištění uzavřené před tímto dnem, jejich vznik a práva z nich vzniklá, tedy zřízená zástavní práva a převody práva uskutečněné podle těchto smluv, se řídí až do jejich vypovězení dosavadní úpravou, způsob uspokojení ze zajištění se však již bude řídit platnou úpravou. Strany ovšem mají možnost dohodou podřídit dříve uzavřené smlouvy nové úpravě.

§ 323a [Vymezení pojmu finančního zajištění]

(1) Finančním zajištěním se v souladu s právem Evropských společenství⁵ rozumí zajištění pohledávky finančního charakteru sjednané mezi poskytovatelem a příjemcem finančního zajištění jako zástavní právo k finančnímu nástroji, zástavní právo k pohledávce z vkladu, zajišťovací převod finančního nástroje nebo jako zajišťovací převod peněžních prostředků.

(2) Po účely finančního zajištění se rozumí

a) pohledávkami finančního charakteru pohledávky z obchodů, jejichž předmětem jsou výlučně peněžní prostředky nebo finanční nástroje; tyto pohledávky mohou být zcela nebo zčásti složeny

1. ze současných nebo budoucích, podmíněných nebo nepodmíněných pohledávek, včetně pohledávek vyplývajících z rámcové či obdobné smlouvy,

2. z pohledávek určité třídy nebo druhu, vznikajících příležitostně, nebo

3. z pohledávek vůči jiné osobě, než je poskytovatel finančního zajištění,

b) finančním kolaterálem peněžní prostředky nebo finanční nástroje, které jsou poskytovatelem finančního zajištění poskytnuty jako předmět finančního zajištění; poskytnutím finančního zajištění se rozumí odevzdání finančního kolaterálu, připsání finančního kolaterálu na určený účet, zápis v evidenci investičních nástrojů,

⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/47/ES (32002L0047) ze dne 6. června 2002 o dohodách o finančním zajištění.

rubopis nebo jiný úkon, kterým je umožněno příjemci finančního zajištění nebo osobě jednající na jeho účet držet finanční kolaterál a nakládat s ním,

c) finančním nástrojem investiční nástroj¹⁰ a pohledávky a práva související s investičním nástrojem,

d) peněžními prostředky peníze připsané na účet v jakékoliv měně,

e) pohledávkou z vkladu pohledávka vkladatele na výplatu peněžních prostředků svěřených bance, zahraniční bance nebo spořitelnímu a úvěrnímu družstvu nebo obdobné pohledávky na vrácení peněz, zejména pohledávka z obchodu na peněžním trhu,

f) rozhodnou skutečností neplnění zajištěné pohledávky finančního charakteru nebo jakákoliv obdobná skutečnost dohodnutá mezi poskytovatelem a příjemcem finančního zajištění, ze které vzniká právo příjemce finančního zajištění na uspokojení své zajištěné pohledávky z poskytnutého finančního kolaterálu nebo na základě které dojde k závěrečnému vyrovnání podle zvláštního právního předpisu upravujícího podnikání na kapitálovém trhu,

g) rovnocenným finančním kolaterálem

1. v případě peněžních prostředků stejná částka ve stejné měně,

2. v případě finančních nástrojů finanční nástroje stejného druhu vydané stejnou osobou ve stejné měně, ve stejné emisi nebo třídě, ve stejné formě a stejné podobě, ze kterých vznikají stejná práva a mají stejnou jmenovitou hodnotu, mají-li jmenovitou hodnotu, nebo jiná aktiva, pokud při sjednání finančního zajištění poskytovatel a příjemce finančního zajištění stanovili, že tato aktiva budou poskytnuta, pokud nastane skutečnost vztahující se k finančním nástrojům poskytnutým jako finanční kolaterál nebo takové finanční nástroje ovlivňující.

(3) Poskytovatelem a příjemcem finančního zajištění podle tohoto zákona může být při dodržení podmínek stanovených zvláštními právními předpisy pouze

a) banka⁶ nebo zahraniční banka,

b) jiná úvěrová instituce se sídlem na území členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor uvedená ve směrnici Evropských společenství upravující tzv. instituce trvale vyřazené^{6a},

c) finanční instituce⁶ podléhající dohledu podle zvláštních právních předpisů nebo zahraničnímu dohledu,

d) ústřední protistrana⁷, zúčtovatel⁷, clearingová instituce⁷ nebo osoba s obdobnou náplní činnosti při obchodování s deriváty podléhající dohledu podle zvláštního právního předpisu nebo zahraničnímu dohledu,

e) spořitelní a úvěrní družstvo⁸,

f) osoba se sídlem v členském státě Evropské unie nebo jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor oprávněná vydávat elektronické peněžní prostředky a podnikající nebo provozující svou činnost na území České republiky na základě jednotné licence⁶ v souladu s právem Evropských společenství^{6b},

g) Česká republika,

⁶ Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

^{6a} Článek 2 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES ze dne 20. března 2000 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a jejím výkonu.

^{4b} Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES ze dne 20. března 2000 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a jejím výkonu.

⁷ § 82 odst. 5 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.

§ 24 odst. 2 zákona č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředků a platebních systémech (zákon o platebním styku), ve znění zákona č. 257/2004 Sb.

⁸ Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

^{6b} § 3 zákona č. 256/2004 Sb.

h) územní samosprávný celek včetně obdobných zahraničních veřejnoprávních osob,

i) jiný stát, včetně státních institucí, které odpovídají za správu veřejného dluhu nebo vedou účty zákazníkům,

j) Česká národní banka,

k) zahraniční centrální banka,

l) Evropská centrální banka,

m) Mezinárodní měnový fond,

n) Evropská investiční banka,

o) Banka pro mezinárodní platby,

p) mezinárodní rozvojová banka⁹,

r) jiná právnická osoba, která podle poslední výroční zprávy nebo konsolidované výroční zprávy splňuje alespoň dvě ze tří kritérií, kterými jsou celková výše aktiv dosahující částky alespoň 600 000 000 Kč, čistý roční obrát dosahující částky alespoň 1 200 000 000 Kč a vlastní kapitál dosahující částky alespoň 60 000 000 Kč, pokud je druhou smluvní stranou osoba uvedená v písmenech a) až p).

(4) Vznik finančního zajištění není dotčen právem poskytovatele finančního zajištění na nahrazení finančního kolaterálu rovnocenným finančním kolaterálem (odstavec 5), doplnění finančního kolaterálu (odstavec 6) nebo na odebrání přebytkového finančního kolaterálu (odstavec 7), je-li toto právo sjednáno.

(5) Bylo-li to sjednáno, může poskytovatel finančního zajištění nahradit poskytnutý finanční kolaterál jiným rovnocenným finančním kolaterálem.

(6) Jestliže se zajištění pohledávky stane nedostatečným, může příjemce finančního zajištění požadovat doplnění finančního kolaterálu rovnocenným finančním kolaterálem.

(7) Bylo-li to sjednáno, může poskytovatel finančního zajištění požadovat vrácení části finančního kolaterálu v rozsahu převyšujícím výši zajištěné pohledávky.

(8) Rovnocenný finanční kolaterál je považován za předmět stejného ujednání jako původní finanční kolaterál a je na něj nahlíženo, jako kdyby byl poskytnut ve stejný okamžik, kdy byl poskytnut původní finanční kolaterál.

(9) Sjednání i vznik finančního zajištění, včetně identifikace finančního kolaterálu, musí být doloženo buď písemně, nebo jiným záznamem umožňujícím uchování informací, jinak se nejedná o finanční zajištění; písemná smlouva se nevyžaduje.

Související ustanovení: § 323b až 323i

Související předpisy: § 152 a, 553 ObčZ; § 3 a 82 PKT

Související předpisy EU: směrnice č. 2002/47/ES

Toto ustanovení je formulováno jako vymezení pojmů pro doplněný oddíl. Tímto vymezením je ovšem určen druh a rozsah pohledávek, na které se zajištění podle doplněné úpravy vztahuje. Podle prvního odstavce jde o zajištění sjednané ve formě zástavního práva nebo ve formě zajišťovacího převodu práva, které se vztahuje na finanční pohledávky taxativně vymezené ve druhém odstavci, a to smlouvou mezi subjekty taxativně uvedenými ve třetím odstavci.

Ve druhém odstavci jsou taxativně vymezeny pohledávky, na něž se úprava finančního zajištění podle tohoto oddílu vztahuje. Jde o všechny pohledávky finančního charakteru: současné i budoucí i podmíněné. Oproti znění § 553 ObčZ, který uvádí zajištění závazků převodem práva jen pokud jde o převod práva dlužníka ve prospěch věřitele, se zde výslov-

⁹ § 2 písm. m) vyhlášky č. 333/2002 Sb., kterou se stanoví pravidla obezřetného podnikání ovládajících osob na konsolidovaném základě.

ně i pro zajišťovací převod práva uvádějí pohledávky vůči jiné osobě, než je poskytovatel finančního zajištění. K tomu a souběžně s tím ale nebyla doplněna úprava práv osoby, která zajištění poskytla, pro případ, že zajištěná pohledávka nebyla dlužníkem řádně splněna. Protože úprava pro takový případ není ani v § 553 ObčZ, bude zřejmě nutno postupovat podle obecné úpravy bezdůvodného obohacení. Poskytovaným předmětem zajištění je souhrn peněžních prostředků nebo finančních nástrojů – finanční kolaterál – u kterého jde o jeho souhrnnou hodnotu, a je-li to sjednáno, mohou být jednotlivé prostředky nahrazeny rovnocennými prostředky, resp. celý původní kolaterál může být nahrazen rovnocenným kolaterálem. Finanční nástroje jsou pak definovány tak, že jde o všechny investiční nástroje s odkazem na § 3 PKT a práva související s investičními nástroji. V tom je úprava o něco širší než směrnice, která uvádí taxativní výčet. Pro praxi se ovšem jeví problematickou možnost zřizování zástavního práva k jiným nástrojům než těm, které mají formu cenného papíru (opce, swapy). Peněžní prostředky jsou speciálně pro potřeby finančního zajištění definovány jako peníze připsané na účet v jakékoli měně. Na to pak váže ustanovení § 323h.

Ve třetím odstavci jsou taxativně uvedeny subjekty, které poskytují nebo přijímají finanční zajištění podle této úpravy. Subjekty uvedené pod písmeny a) až p) jsou subjekty určené přímo směrnicí. Směrnice pak uvažuje, že poskytovatelem nebo příjemcem finančního zabezpečení může být i kterýkoli další subjekt, který uzavře smlouvu o finančním zabezpečení se subjektem vyjmenovaným sub a) až p), dává však národní úpravě možnost tyto další subjekty vyloučit. Tato možnost byla v naší úpravě využita zčásti: pokud jde o další subjekty uzavírající smlouvu o finančním zajištění se subjektem uvedeným sub a) až p), které podléhají této úpravě, nejde o všechny další subjekty, ale jde podle písmena r) jen o subjekty splňující daná kritéria, tedy jen o subjekty s dostatečným vlastním kapitálem, popřípadě vlastními aktivy a danou výší ročního obrátu. Vymezení subjektů je voleno, jak je zřejmé, tak, aby byl splněn požadavek vysoké profesionality stran uzavírajících smlouvu o finančním zajištění, a z toho také další úprava vychází a klade vysoké nároky na dobrou úroveň uzavřené smlouvy o finančním zajištění.

V odstavcích 4 až 8 se upravuje možnost sjednat nahrazení poskytnutého finančního kolaterálu rovnocenným kolaterálem, požadovat vrácení jeho části převyšující výši zajištění a naopak jeho doplnění, stane-li se zajištění nedostatečným. Uvažuje se tedy s co nejvyšší pružností finančního zajištění. Současné se ale přesně vymezuje, co je rovnocenným kolaterálem, tak aby zajištění zůstalo ve stejném rozsahu a stejně bezpečné jako původní.

Z devátého odstavce vyplývá, že sjednání finančního zajištění a jeho vznik má být co nejméně vázáno formálními požadavky. Vzhledem ke kognitnosti této úpravy ani smlouva nemůže vázat sjednání a vznik finančního zajištění zvláštními požadavky, pokud jde o formu smlouvy a vznik zajištění. Vzhledem k tomu, že ovšem vždy musí být sjednání a vznik finančního zajištění i finančního kolaterálu doloženy písemně, resp. řádným elektronickým nebo jiným záznamem umožňujícím zachování informací, musí tu vždy být nezbytná forma, pokud je vyžadován rubopis, musí mít formu právní úpravou požadovanou. Vzhledem k tomu není zcela jasný dosah ustanovení in fine; výklad zřejmě musí brát v úvahu cíl, aby finanční zajištění bylo bezpečně doloženo, jen bez jakýchkoli formalit, které pro toto bezpečné doložení nejsou nutné.

Finanční zajištění zástavním právem k finančnímu nástroji

§ 323b [Zajištění finančním nástrojem]

(1) Finanční zajištění může být sjednáno jako zástavní právo k finančnímu nástroji. Je-li zastaveným finančním nástrojem investiční nástroj, použije se na finanční

zajištění zástavním právem k finančnímu nástroji ustanovení zvláštního právního předpisu upravujícího cenné papíry¹¹, pokud tento zákon nestanoví jinak.

(2) Bylo-li to sjednáno, je příjemce finančního zajištění oprávněn podle sjednaných podmínek vykonávat práva se zastaveným finančním nástrojem spojená a nakládat s ním, včetně práva převést finanční nástroj na třetí osobu nebo zastavit zastavený finanční nástroj. Je-li příjemce finančního zajištění oprávněn nakládat se zastaveným finančním nástrojem, není oprávněn nakládat s tímto finančním nástrojem poskytovatel finančního zajištění.

(3) Jestliže příjemce finančního zajištění podle odstavce 2 nakládá se zastaveným finančním nástrojem, zástavní právo příjemce finančního zajištění zaniká.

(4) Jestliže příjemce finančního zajištění nakládá podle odstavce 2 se zastaveným finančním nástrojem, je povinen nahradit chybějící zastavený finanční nástroj rovnocenným finančním kolaterálem nejpozději v den, kdy je splatná zajištěná pohledávka finančního charakteru.

(5) Bylo-li to sjednáno, může příjemce finančního zajištění v případě, kdy nakládá podle odstavce 2 se zastaveným finančním nástrojem, místo nahrazení chybějícího zastaveného finančního nástroje rovnocenným finančním kolaterálem podle odstavce 4, započíst zajištěnou pohledávku proti pohledávce poskytovatele finančního zajištění na poskytnutí rovnocenného finančního kolaterálu. Nejsou-li tyto pohledávky stejného druhu, dojde před započtením k ocenění finančních nástrojů, které jsou předmětem pohledávek, a nahrazení těchto pohledávek peněžitými pohledávkami ve stejné měně ve výši jejich ocenění. Pokud není způsob ocenění předem sjednaný, provede se ocenění způsobem, který je obvyklý na finančních trzích.

Související ustanovení: § 323c

Související předpisy: § 152 a, 553 ObčZ

Související předpisy EU: směrnice č. 2002/47/ES

Toto ustanovení obsahuje speciální úpravu zástavního práva k finančnímu nástroji k obecné úpravě dané občanským zákoníkem a k úpravě zástavního práva k cenným papírům dané zákonem o cenných papírech. Obecně se pro zástavní právo při finančním zajištění uvažuje možnost sjednání oprávnění příjemce finančního zajištění vykonávat práva se zajištěným nástrojem spojená a nakládat s ním, včetně práva převést finanční nástroj na třetí osobu nebo zastavit zastavený finanční nástroj. (Ovšem pokud je k nakládání se zastaveným finančním nástrojem oprávněn příjemce finančního zajištění, není k tomu oprávněn poskytovatel finančního zajištění.) Pro případ, že toto právo příjemce finančního zajištění bude využito, se upravují důsledky tak, že pokud příjemce finančního zajištění se zastaveným nástrojem nakládá, jeho zástavní právo k tomuto nástroji zaniká a buď tento nástroj nahradí rovnocenným finančním kolaterálem, jak to uvádí odstavec 4, nebo dojde k finančnímu vypořádání ve formě započtení zajištěné pohledávky proti pohledávce na poskytnutí rovnocenného finančního kolaterálu podle odstavce 5. Na to pak váže úprava uspokojení pohledávky v následujícím paragrafu v odstavci 6.

¹¹ § 8a, § 40 až 42 a § 43 odst. 1 až 4 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění zákona č. 15/1998 Sb., zákona č. 70/2000 Sb., zákona č. 362/2000 Sb., zákona č. 501/2001 Sb., zákona č. 308/2002 Sb., nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 476/2002 Sb., zákona č. 88/2003 Sb. a zákona č. 257/2004 Sb.

§ 323c [Uspokojení ze zastaveného finančního nástroje]

(1) Nastala-li rozhodná skutečnost, má příjemce finančního zajištění právo na uspokojení své pohledávky

a) prodejem a uspokojením zajištěné pohledávky z výtěžku prodeje nebo převlastněním zastaveného finančního nástroje a započtením pohledávky na vyplacení hodnoty převlastněného finančního nástroje proti zajištěné pohledávce, nebo

b) výkonem práva spojeného s finančním nástrojem.

(2) Na prodej zastaveného finančního nástroje podle odstavce 1 se nevztahují ustanovení zvláštních právních předpisů týkajících se uspokojení ze zástavy¹². Prodej zastaveného finančního nástroje provede příjemce finančního zajištění v souladu se sjednanými podmínkami.

(3) Není-li způsob prodeje zastaveného finančního nástroje podle odstavce 2 sjednán, prodá příjemce finančního zajištění finanční nástroj způsobem, který je obvyklý na finančních trzích.

(4) Na uspokojení pohledávky podle odstavce 1 se nevztahují požadavky, aby

a) příjemce finančního zajištění předem oznámil, že prodá zastavený finanční nástroj,

b) podmínky prodeje schválil soud nebo jakýkoliv jiný státní orgán,

c) byl prodej proveden veřejnou dražbou nebo jiným způsobem podle zvláštního právního předpisu, nebo

d) podmínkou vzniku práva příjemce finančního zajištění prodat zastavený finanční nástroj bylo uplynutí určité lhůty.

(5) Uspokojení pohledávky příjemce finančního zajištění převlastněním zastaveného finančního nástroje podle odstavce 1 písm. a) je možné pouze tehdy, bylo-li to sjednáno a je-li součástí tohoto ujednání rovněž způsob ocenění finančního nástroje.

(6) V případě, kdy nastala rozhodná skutečnost a příjemce finančního zajištění vykonával právo nakládat se zastaveným finančním nástrojem a nenahradil chybějící zastavený finanční nástroj rovnocenným finančním kolaterálem, může být pohledávka poskytovatele finančního zajištění na poskytnutí rovnocenného finančního kolaterálu započtena proti zajištěné pohledávce nebo zahrnuta do závěrečného vyrovnání podle zvláštního právního předpisu upravujícího podnikání na kapitálovém trhu. Nejsou-li tyto pohledávky stejného druhu, dojde před započtením k ocenění finančních nástrojů, které jsou předmětem pohledávek, a nahrazení těchto pohledávek peněžitými pohledávkami ve stejné měně ve výši jejich ocenění. Pokud není způsob ocenění předem sjednáný, provede se ocenění způsobem, který je obvyklý na finančních trzích.

Související ustanovení: § 323b

Související předpisy: § 152 ObčZ; § 14 a 15 KV; § 334 a 334a OSŘ; § 67 EŘ

Související předpisy EU: směrnice č. 2002/47/ES

Uspokojení zajištěné pohledávky v případě, že nastala rozhodná skutečnost, jak ji vymezuje § 323a v odst. 2 písm. f) (tj. neplnění zajištěné pohledávky finančního charakteru

¹² Občanský zákoník.
Občanský soudní řád.
Exekuční řád.

Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 591/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 256/2004 Sb.

nebo jakákoliv obdobná skutečnost dohodnutá mezi poskytovatelem a příjemcem finančního zajištění, ze které vzniká právo příjemce finančního zajištění na uspokojení jeho zajištěné pohledávky z poskytnutého finančního kolaterálu, nebo na základě které dojde k závěrečnému vyrovnání podle zvláštního právního předpisu upravujícího podnikání na kapitálovém trhu), je v tomto ustanovení upraveno speciálně, obecná úprava uspokojení ze zástavy se nepoužije. Sleduje se rychlost uspokojení, v jednotlivých případech bude záležet především na smlouvě o finančním zajištění. Pokud nebude způsob prodeje zastaveného finančního nástroje sjednán, nastoupí úpravou uvažovaný prodej způsobem obvyklým na finančním trhu. Vzhledem k dostatečné ustálenosti postupů na finančním trhu by při aplikaci tohoto ustanovení neměly vznikat potíže. Poukázat je třeba na to, že v odstavci 5 je upravena možnost sjednat uspokojení pohledávky příjemce finančního zajištění přivlastněním finančního nástroje za podmínky, že je současně sjednán způsob ocenění daného finančního nástroje, což představuje průlom do obecně platného zákazu propadné zástavy.

Finanční zajištění zástavním právem k pohledávce z vkladu

§ 323d [Zajištění pohledávkou z vkladu]

(1) Finanční zajištění může být sjednáno jako zástavní právo k pohledávce z vkladu.

(2) Bylo-li to sjednáno, je příjemce finančního zajištění oprávněn podle sjednaných podmínek nakládat s peněžními prostředky poskytovatele finančního zajištění, které jsou předmětem zastavené pohledávky z vkladu. Je-li příjemce finančního zajištění oprávněn nakládat s peněžními prostředky poskytovatele finančního zajištění, není oprávněn nakládat s těmito peněžními prostředky poskytovatel finančního zajištění.

(3) Jestliže příjemce finančního zajištění nakládá podle odstavce 2 s peněžními prostředky poskytovatele finančního zajištění, je povinen vrátit chybějící peněžní prostředky do výše pohledávky z vkladu ke dni vzniku finančního zajištění nejpozději v den, kdy je splatná zajištěná pohledávka finančního charakteru.

(4) Bylo-li to sjednáno, může příjemce finančního zajištění v případě, kdy nakládá podle odstavce 2 s peněžními prostředky poskytovatele finančního zajištění, místo vrácení chybějících peněžních prostředků podle odstavce 3 započít zajištěnou pohledávku proti pohledávce poskytovatele finančního zajištění na vrácení peněžních prostředků. Není-li zajištěná pohledávka peněžitá, dojde před započtením k ocenění finančních nástrojů, které jsou předmětem zajištěné pohledávky, a nahrazení této pohledávky peněžitou pohledávkou ve výši jejich ocenění. Pokud není způsob ocenění předem sjednaný, provede se ocenění způsobem, který je obvyklý na finančních trzích.

Související ustanovení: § 323e

Související předpisy: § 152 ObčZ

Související předpisy EU: směrnice č. 2002/47/ES

Rovněž zde se dává příjemci finančního zajištění právo, jestliže je to sjednáno a podle sjednaných podmínek, nakládat předmětnými finančními prostředky a jestliže je toto právo příjemci finančního zajištění smlouvou dáno, ztrácí práva s nimi nakládat poskytovatel finančního zajištění. Současně jsou upraveny důsledky pro případ, že příjemce finančního

zajištění tohoto práva využije a danými peněžními prostředky nakládá. Je buď povinen je vrátit nejpozději v den splatnosti zajištěné pohledávky, nebo započíst, bylo-li tak sjednáno, zajištěnou pohledávku proti pohledávce poskytovatele finančního zajištění na vrácení peněžních prostředků, resp. ocenění zajištěné pohledávky, není-li peněžitá.

§ 323e [Uspokojení ze zastavené pohledávky z vkladu]

(1) Nastala-li rozhodná skutečnost, má příjemce finančního zajištění právo na uspokojení své pohledávky z peněžních prostředků, které jsou předmětem zastavené pohledávky z vkladu.

(2) V případě, kdy nastala rozhodná skutečnost a příjemce finančního zajištění nakládal s peněžními prostředky, které jsou zastavenou pohledávkou z vkladu, a nevrátil chybějící peněžní prostředky, může být pohledávka poskytovatele finančního zajištění na vrácení peněžních prostředků započtena proti zajištěné pohledávce nebo zahrnuta do závěrečného vyrovnání podle zvláštního právního předpisu upravujícího podnikání na kapitálovém trhu. Není-li zajištěná pohledávka peněžitá, dojde před započtením k ocenění finančních nástrojů, které jsou předmětem zajištěné pohledávky, a nahrazení této pohledávky peněžitou pohledávkou ve výši jejich ocenění. Pokud není způsob ocenění předem sjednaný, provede se ocenění způsobem, který je obvyklý na finančních trzích.

Související ustanovení: § 323d

Související předpisy: § 152 ObčZ; § 14 a 15 KV; § 334 a 334a OSŘ; § 67 EŘ

Související předpisy EU: směrnice č. 2002/47/ES

Úprava uspokojení pohledávky ze zástavního práva k pohledávce z vkladu v případě, že nastane rozhodná skutečnost, je rovněž tak jako v případě uspokojení ze zástavního práva k finančnímu nástroji speciální úpravou. Pokud příjemce finančního zajištění peněžními prostředky, které jsou zastavenou pohledávkou z vkladu, nakládal, a chybějící prostředky nevrátil, má poskytovatel finančního zajištění právo na vypořádání své pohledávky, resp. jejího ocenění buď zápočtem, nebo jejím zahrnutím do závěrečného vyrovnání. Ani v případě, že nejde o peněžitou pohledávku a že nebyl sjednán způsob jejího ocenění, neměly by vzhledem k dostatečné ustálenosti postupů na finančním trhu vznikat v případě, že nastala rozhodná skutečnost, aplikační problémy.

§ 323f Zajišťovací převod finančního nástroje

(1) Zajišťovacím převodem finančního nástroje se pro účely finančního zajištění rozumí převod finančního nástroje příjemci finančního zajištění za účelem zajištění pohledávky finančního charakteru, zejména pohledávek z úvěru nebo půjčky se zajišťovacím převodem finančních nástrojů, z prodeje finančních nástrojů se současně sjednaným zpětným nákupem nebo z nákupu finančních nástrojů se současně sjednaným zpětným prodejem. Příjemce finančního zajištění je oprávněn nakládat s převedeným finančním nástrojem, a je-li převedeným finančním nástrojem cenný papír, stává se vlastníkem finančního nástroje. Příjemce finančního zajištění je povinen vrátit převedený finanční nástroj při zániku zajištěné pohledávky.

(2) V případě, kdy příjemce finančního zajištění nakládá s převedeným finančním nástrojem, je povinen nahradit poskytnutý finanční nástroj rovnocenným finančním kolaterálem nejpozději v den, kdy je splatná zajištěná pohledávka finančního charakteru.

(3) Bylo-li to sjednáno, může příjemce finančního zajištění místo nahrazení poskytnutého finančního nástroje rovnocenným finančním kolaterálem podle odstavce 2 započíst zajištěnou pohledávku proti pohledávce poskytovatele finančního zajištění na poskytnutí rovnocenného finančního kolaterálu. Nejsou-li tyto pohledávky stejného druhu, dojde před započtením k ocenění finančních nástrojů, které jsou předmětem pohledávek, a nahrazení těchto pohledávek peněžitými pohledávkami ve stejné měně ve výši jejich ocenění. Pokud není způsob ocenění předem sjednaný, provede se ocenění způsobem, který je obvyklý na finančních trzích.

Související ustanovení: § 323g

Související předpisy: § 553 ObčZ

Související předpisy EU: směrnice č. 2002/47/ES

Zajišťovací převod finančního nástroje je upraven dosti podrobně. Příjemce zajištění má právo převedeným finančním nástrojem nakládat a upravují se důsledky využití tohoto práva tak, že je povinen nahradit poskytnutý finanční nástroj rovnocenným finančním kolaterálem, nebo, bylo-li to sjednáno, dojde k vypořádání zajištěné pohledávky proti pohledávce na poskytnutí rovnocenného kolaterálu. Ani zde by neměly v praxi vznikat problémy v případě podle odstavce 3, kdy se provádí ocenění a jeho způsob nebyl sjednán, vzhledem k dostatečné ustálenosti způsobů obvyklých na finančním trhu. Úprava zajišťovacího převodu finančního nástroje k finančnímu zajištění, jak je upraven v tomto ustanovení, je úpravou speciální. Na jiné případy zajišťovacího převodu práva než převodu k finančnímu zajištění podle tohoto oddílu se nepoužije.

§ 323g [Uspokojení z převedeného finančního nástroje]

(1) Nastala-li rozhodná skutečnost, má příjemce finančního zajištění právo na uspokojení své zajištěné pohledávky

a) oceněním převedených finančních nástrojů a započtením peněžité pohledávky ve výši jejich ocenění proti zajištěné pohledávce; není-li zajištěná pohledávka peněžitá, dojde před započtením také k ocenění finančních nástrojů, které jsou předmětem zajištěné pohledávky, a nahrazení této pohledávky peněžitou pohledávkou ve výši jejich ocenění,

b) prodejem převedeného finančního nástroje a uspokojením zajištěné pohledávky z výtěžku prodeje,

c) výkonem práva spojeného s finančním nástrojem.

(2) Prodej nebo ocenění převedeného finančního nástroje provede příjemce zajištění dohodnutým způsobem. Nebude-li způsob prodeje nebo ocenění dohodnut, provede ho příjemce finančního zajištění způsobem, který je obvyklý na finančních trzích.

(3) V případě, kdy nastala rozhodná skutečnost a příjemce finančního zajištění nakládal s převedeným finančním nástrojem a nenahradil chybějící převedený finanční nástroj rovnocenným finančním kolaterálem, může být pohledávka poskytovatele finančního zajištění na poskytnutí rovnocenného finančního kolaterálu

započtena proti zajištěné pohledávce nebo zahrnuta do závěrečného vyrovnání podle zvláštního právního předpisu upravujícího podnikání na kapitálovém trhu. Nejsou-li tyto pohledávky stejného druhu, dojde před započtením k ocenění finančních nástrojů, které jsou předmětem pohledávek, a nahrazení těchto pohledávek peněžitými pohledávkami ve stejné měně ve výši jejich ocenění. Pokud není způsob ocenění předem sjednaný, provede se ocenění způsobem, který je obvyklý na finančních trzích.

Související ustanovení: § 323f

Související předpisy: § 553 ObčZ

Související předpisy EU: směrnice č. 2002/47/ES

Uspokojení zajištěné pohledávky je opět řešeno speciální úpravou tak, aby v případě, že nastala rozhodná událost, došlo k uspokojení věřitele rychle a hladkým postupem. Jde o speciální úpravu, která se nepoužije v případech, ve kterých byl proveden zajišťovací převod, jde-li o případy, na které se úprava finančního zajištění nevztahuje.

§ 323h Zajišťovací převod peněžních prostředků

(1) Zajišťovacím převodem peněžních prostředků se pro účely finančního zajištění rozumí převod peněžních prostředků na účet určený příjemcem finančního zajištění za účelem zajištění pohledávky finančního charakteru.

(2) Příjemce finančního zajištění je oprávněn nakládat s převedenými peněžními prostředky a je povinen vrátit převedené peněžní prostředky při zániku zajištěné pohledávky.

(3) Bylo-li to sjednáno, může příjemce finančního zajištění místo vrácení převedených peněžních prostředků podle odstavce 2 započíst zajištěnou pohledávku proti pohledávce poskytovatele finančního zajištění na vrácení převedených peněžních prostředků. Není-li zajištěná pohledávka peněžitá, dojde před započtením k ocenění finančních nástrojů, které jsou předmětem zajištěné pohledávky, a nahrazení této pohledávky peněžitou pohledávkou ve výši jejich ocenění. Pokud není způsob ocenění předem sjednaný, provede se ocenění způsobem, který je obvyklý na finančních trzích.

Související ustanovení: § 323a odst. 2 písm. d) a § 323i

Související předpisy: § 553 ObčZ

Související předpisy EU: směrnice č. 2002/47/ES

Peněžními prostředky se podle definice uvedené v § 323a odst. 2 písm. d) rozumí peníze připisné na účet v jakékoli měně. Opět je upraveno právo příjemce zajištění s převedenými prostředky nakládat a jsou upraveny důsledky v případě, že tohoto práva využije. Ani zde by neměly v praxi vznikat problémy v případě, že bude prováděno ocenění podle odstavce 3, když jeho způsob nebyl předem sjednán, vzhledem k dostatečné ustálenosti postupů na finančním trhu.

§ 323i [Uspokojení z převedených peněžních prostředků]

(1) Nastala-li rozhodná skutečnost, má příjemce finančního zajištění právo na uspokojení své pohledávky z převedených peněžních prostředků.

(2) V případě, kdy nastala rozhodná skutečnost a příjemce finančního zajištění nevrátil převedené peněžní prostředky a nepostupoval podle odstavce 1, může poskytovatel finančního zajištění započíst pohledávku na vrácení peněžních prostředků proti zajištěné pohledávce nebo může být tato pohledávka poskytovatele finančního zajištění zahrnuta do závěrečného vyrovnání podle zvláštního právního předpisu upravujícího podnikání na kapitálovém trhu. Není-li zajištěná pohledávka peněžní, dojde před započtením k ocenění finančních nástrojů, které jsou předmětem zajištěné pohledávky, a nahrazení této pohledávky peněžitou pohledávkou ve výši jejich ocenění. Pokud není způsob ocenění předem sjednaný, provede se ocenění způsobem, který je obvyklý na finančních trzích.

Související ustanovení: § 323h

Související předpisy: § 553 ObčZ

Související předpisy EU: směrnice č. 2002/47/ES

Uspokojení příjemce zajištění v případě, že dojde k rozhodné události, je upraveno opět tak, aby proběhlo rychle a hladkým způsobem i v případě, že bude prováděno ocenění, jehož způsob nebyl sjednán, vzhledem k dostatečné ustálenosti postupů na finančním trhu. I zde jde o úpravu speciální, která nedopadá na případy zajišťovacího převodu, na které úprava finančního zajištění nedopadá. Smluvní strany by ovšem mohly v takové případě vzájemnou dohodou učinit ustanovení daná pro finanční zajištění obsahem smlouvy, a ta by pak platila jako smluvní ujednání. To ale lze s určitostí říci, jen pokud jde o zajišťovací převod práva dlužníka ve prospěch věřitele. Ustanovení § 553 ObčZ výslovně uvádí možnost zajištění závazku převodem práva jen pro převod práva dlužníka ve prospěch věřitele. Úprava finančního zajištění v § 323f toto omezení nemá, to je ovšem speciální úprava. I když zásadně je možnost sjednat smlouvu zákonem neupraveného typu, vzhledem k formulaci obecně uvádějící možnost zajištění závazku převodem práva, jen pokud jde o převod práva dlužníka ve prospěch věřitele, která vyznívá, jako by tento způsob byl jediné přípustný, je spíše třeba předpokládat, že by smlouva o zajištění převodem práva třetí osoby nebyla uznána za platnou pro rozpor s § 553 ObčZ. Konečné slovo o této možnosti bude ovšem mít až rozhodovací praxe soudů.

Díl sedmý. Zánik závazku jeho splněním

Obchodní zákoník oproti úpravě občanského zákoníku člení úpravu zániku závazků do tří dílů. V prvním upravuje zánik závazku splněním, v dalších dílech obsahuje speciální ustanovení o zániku nesplněného závazku a o započtení. Zánik závazku jeho splněním věřiteli je v tomto dílu upraven speciálně v širokém rozsahu, použití ustanovení občanského zákoníku o splnění dluhu věřiteli (§ 559, 560, 561 a 562), o době plnění (§ 563, 564) a místu plnění (§ 567) na obchodní závazky proto nepřipadá v úvahu. Soluční úschova speciálně upravena není, proto plnění uložením do úřední úschovy podle § 568 ObčZ se vztahuje i na obchodní závazkové vztahy. Rovněž ustanovení o plnění ve splátkách se vztahuje i na obchodní závazkové vztahy. V ostatním platí obecná úprava občanského zákoníku s doplněním obsaženým v dalších dvou dílech.

Splnění je pravidelný a typický způsob, jakým dochází k zániku závazku. Pro jeho důležitost v obchodních vztazích je v obchodním zákoníku upraven dosti podrobně a specificky. K zániku nesplněného závazku dochází buď ze shodné vůle stran nebo na jejím základě, nebo v důsledku porušení závazku, anebo v případech stanovených zákonem a za podmínek stanovených zákonem na základě jednostranného právního úkonu nebo určité jiné právní skutečnosti. Dohodou může zaniknout závazek buď s tím, že je nahrazen novým závazkem, nebo bez náhrady, anebo narovnáním, kdy dosavadní závazek zaniká a vzniká nový závazek z narovnání. Na základě vůle stran je to možnost zrušit smlouvu se zaplacením odstupného, upravená speciálně pro obchodní vztahy, možnost odstoupení od smlouvy, zpravidla za sjednaných podmínek, nebo možnost výpovědi smlouvy v jiných případech, resp. za jiných předpokladů než jak tuto možnost upravuje zákon. Charakter těchto případů je různý, úprava občanského zákoníku je doplněna u jednotlivých důvodů zániku závazku v různé míře, některá specifika jsou dosti významná, úprava nahrazení dosavadního závazku novým a úprava narovnání doplněny nejsou.

Oddíl první. Způsob plnění

§ 324 [Splnění závazku]

- (1) Závazek zanikne, je-li věřiteli splněn včas a řádně.
- (2) Závazek zaniká také pozdním plněním dlužníka, ledaže před tímto plněním závazek již zanikl odstoupením věřitele od smlouvy.
- (3) Jestliže dlužník poskytne vadné plnění a věřitel nemá právo odstoupit od smlouvy nebo tohoto práva nevyužije, mění se obsah závazku způsobem, který odpovídá nárokům věřitele vzniklým z vadného plnění, a závazek zaniká jejich uspokojením.
- (4) Ustanovení odstavců 2 a 3 se nedotýkají nároků na náhradu škody a na smluvní pokutu.

Související ustanovení: § 263, 300, 335, 345, 365, § 373 n., § 436, 437, 486, 564, 565

Související předpisy: § 544, 545 ObčZ

Z literatury: *Eliáš, K.* Smrt dlužníka a smrt věřitele jako právní důvod zániku obchodních závazkových vztahů. *Obchodní právo*, 1997, č. 2; *Pelíková, I.* Zánik obchodních závazků splněním. *Právní praxe v podnikání*, 1995, č. 3, 4

Úprava obchodního zákoníku vychází z toho, že každý je povinen splnit své závazky řádně a včas. Proto patřičný způsob je a pravidelným případem má být, že závazek zanikne včasým a řádným splněním. Pojem „řádne“ plnění v obecném smyslu zahrnuje požadavek, že plnění musí být řádné (řádne nabídnuté) po stránce časové, místní a věcné. Zde se vyjadřuje časové hledisko zvláště, zřejmě vzhledem k tomu, že důsledky jen pro případ, že nebylo plněno včas, jsou upraveny hned v druhém odstavci. Pak jsou upraveny důsledky pro případ, že plnění není řádné po stránce věcné, že je vadné. K řádnému splnění závazku se však dále vyžaduje, aby závazek byl splněn ve stanoveném místě (§ 335) – srov. komentář k tomuto ustanovení.

Nebude-li závazek splněn včas nebo plněn ve stanoveném místě, dostává se povinná strana do prodlení (ale zabránit prodlení povinné strany může skutečnost, že je v prodlení strana oprávněná – § 365).

Za podmínek v § 345, tj. když nesplněním závazku došlo k podstatnému porušení smluvní povinnosti povinné strany, má oprávněná strana právo odstoupit od smlouvy,

a to za podmínky, že tak učiní bez zbytečného odkladu. Jestliže tohoto práva nevyužije, nebo jestli jí toto právo nevznikne (smluvní povinnost nebyla porušena podstatně), zaniká pak závazek, až bude splněn, popřípadě když nebude splněn ani v dodatečně přiměřené lhůtě, opět odstoupením od smlouvy. Jestliže není závazek splněn řádně, nedochází rovněž ke splnění, povinná strana je v prodlení. Oprávněné straně opět může za podmínek § 345 vzniknout právo odstoupit od smlouvy. Jestliže je využije, závazek zanikne. Jestliže je však nevyužije, nebo jí toto právo nevznikne, je tu skutečnost, že určité plnění – vadné plnění – oprávněná strana drží a v některých případech užívá a může dojít k různým způsobům vypořádání stavu, který nastal v důsledku toho, že povinnost nebyla splněna řádně. Obecně je to vyjádřeno tím, že obsah závazku se mění tak, jak to odpovídá právům z odpovědnosti za vady, což bude v konkrétních případech různé (blíže k tomu, jaká práva z odpovědnosti za vady vznikají, srov. pro kupní smlouvu § 436 n., pro smlouvu o prodeji podniku § 484 n., pro smlouvu o dílo § 564 n. a komentář k nim). Dokud nebudou tato práva uspokojena, trvá prodlení povinné strany, protože teprve uspokojením práva z vadného plnění závazek zanikne – ale v některých případech zanikne odstoupením od smlouvy za podmínek daných v úpravě práv z odpovědnosti za vady. Od tohoto ustanovení se strany nemohou odchýlit.

Z judikatury:

OP8/1999 s. 25: 1. Zhotovitel splní svou povinnost provést dílo jeho řádným ukončením a předáním předmětu díla objednateli. Má-li dílo vady (zjevné nebo skryté), není řádně ukončeno, a to ani v případě, že bylo objednatelům převzato. Povinnost řádně provést dílo trvá i nadále, přičemž obsah závazku zhotovitele se mění tak, že odpovídá nárokům objednatelů vzniklým z vadného plnění (§ 324 odst. 3 ObchZ) a závazek zaniká až uspokojením práva z vadného plnění.

2. Při vadách díla platí podle ustanovení § 564 ObchZ přiměřeně i ustanovení § 439 odst. 4 ObchZ. Objednatel proto není povinen do doby odstranění vad platit část ceny díla, odpovídající jeho nároku na slevu, jestliže vady nebyly odstraněny. Do doby odstranění vad díla proto nemůže být objednatel v prodlení se zaplacením té části ceny díla, která odpovídá jeho případnému nároku na slevu z důvodu těchto vad díla.

ÚS/Nál sv. 14/86 s. 221: Každý podnikatelský subjekt, který vstupuje do smluvních vztahů s jinými, si musí být vědom toho, že „smlouvy se mají plnit“, a to i v případech, kdy je to pro některou ze smluvních stran nevhodné. Závazek ze smlouvy podepřený pravomocným rozhodnutím soudu nelze považovat za zásah do vlastnického práva na dlužnou částku. Základní právo vlastnit majetek nelze zaměňovat s „právem na úspěch v soudním řízení“, které náš právní řád neznačí. Nebylo porušeno ani stěžovatelské právo podnikat; bylo a je pouze jeho věcí, jaké smlouvy a s kým uzavře a jaké závazky na sebe smluvně převezme. V každém podnikání je však vždy spojena možnost podnikatelského zisku s podnikatelským rizikem.

§ 325 [Plnění vzájemných závazků]

Mají-li strany vzájemné závazky, může se splnění závazku druhou stranou domáhat jen ta strana, která svůj závazek již splnila nebo je připravena a schopna jej splnit současně s druhou stranou, ledaže ze smlouvy, ze zákona nebo z povahy některého závazku vyplývá něco jiného.

Související ustanovení: § 326, 340, 454

V tomto ustanovení jde o odchylku od zásady, že každý je povinen splnit svůj závazek ve sjednané době, popřípadě v době vyplývající ze zákona. Respektuje se vazba závazků, které mají smluvní strany (strany závazku) vůči sobě navzájem, a kdy povinná strana z jednoho závazku je oprávněnou stranou z druhého závazku vůči druhé straně. K oprávnění požadovat zajištění vzájemného závazku viz § 326, k závazku zajistit zaplacení kupní ceny viz § 454. Toto ustanovení se ovšem vztahuje jen na případy, kdy podle smlouvy nebo podle zákonné úpravy je povinnost plnit (resp. právo požadovat plnění)

dána pro vzájemné závazky ve stejné době. Jestliže podle smlouvy jsou stanoveny různé doby plnění, může ta strana, která je povinna svůj závazek plnit dříve, odepřít plnění za podmínek daných v následujícím paragrafu.

§ 326 [Odepření plnění]

(1) Je-li strana povinna plnit závazek před plněním závazku druhé strany, může své plnění odepřít až do doby, kdy jí bude poskytnuto nebo dostatečně zajištěno plnění druhé strany, jestliže po uzavření smlouvy se stane zřejmým, že druhá strana nesplní svůj závazek vzhledem k nedostatku své způsobilosti poskytnout plnění nebo vzhledem k svému chování při přípravě plnění závazku.

(2) V případech uvedených v odstavci 1 může oprávněná strana stanovit druhé straně přiměřenou lhůtu k dodatečnému zajištění plnění a po uplynutí této lhůty může od smlouvy odstoupit. Bez poskytnutí této lhůty může strana od smlouvy odstoupit, jestliže na majetek druhé strany je prohlášen konkurs.

(3) Pokud z odstavců 1 a 2 nevyplývá něco jiného, není žádná ze stran oprávněna odepřít plnění nebo odstoupit od smlouvy z důvodu, že závazek druhé strany z jiné smlouvy nebyl splněn řádně nebo včas.

Související ustanovení: § 340

Vzájemnost ve vztazích podnikatelů zákon v potřebné míře respektuje, a to z různých hledisek, a je to promítnuto v různých ustanoveních obchodního zákoníku. V tomto ustanovení jde o ochranu účastníka závazkového vztahu – smluvní strany – k ochraně poctivého obchodního styku pro případ, že se po uzavření smlouvy ukáže, že druhá strana svůj závazek nesplní, popřípadě vznikne odůvodněná a vážná pochybnost, že svůj závazek splní. V případě sporu by pak strana, která odepřela plnit, musela prokázat důvod pro svůj postup, tedy skutečnosti, z nichž vyplynulo, že druhá strana nesplní svůj závazek, resp. důvodná vážná pochybnost o tom, že jej splní. Jde o odchylku od obecného pravidla, že každý je povinen plnit své závazky bez ohledu na případnou pozdější změnu okolností a nelze si ji vykládat rozšiřujícím způsobem – to také zdůrazňuje odstavec třetí.

§ 327 [Volba způsobu plnění]

(1) Lze-li závazek splnit několika způsoby, má právo určit způsob plnění dlužník, jestliže ze smlouvy nevyplývá, že toto právo přísluší věřiteli. Jestliže však věřitel neurčí tento způsob v době stanovené ve smlouvě, jinak do doby stanovené pro plnění, může dlužník určit způsob plnění.

(2) Jestliže na základě svého práva dlužník nebo věřitel, který je k tomu oprávněn, zvolí způsob plnění a sdělí jej druhé straně, nemůže bez souhlasu druhé strany tento způsob změnit.

Související ustanovení: § 437, 564

Související předpisy: § 561 ObčZ

Obecné pravidlo pro případ alternativních možností je, že volí povinná strana. Opačné řešení může být dohodnuto a v tom případě je musí vyjádřit smlouva, ale pro tento případ se zajišťuje, že dlužník nebude nepřiměřeně omezen v možnosti splnit svůj závazek ve

sjednané době plnění. Vykonáním volby oprávněný volit své právo konzumoval, proto ke změně může dojít jen se souhlasem druhé strany, tedy dohodou. To je obecné pravidlo pro všechny případy, kdy jedna ze stran má právo volby, jen v některých, zákonem stanovených případech, je změna volby možná za stanovených podmínek, a to vždy v důsledku určité skutečnosti, která nastala po vykonání volby (tak v důsledku porušení povinnosti druhé strany, např. u volby práva z odpovědnosti za vady zboží – § 436 odst. 2 a § 437 odst. 3 a 5).

§ 328 [Plnění druhové věci]

Je-li předmětem plnění závazku věc určena podle druhu, je dlužník povinen poskytnout věřiteli věc, jež se hodí pro účely, pro něž se věc téhož druhu zpravidla používá na základě obdobných smluv.

Související předpisy: § 118 ObčZ; § 2 CenP

V tomto ustanovení se vyslovuje obecné pravidlo, že rozhodující je použitelnost věci a hledisko obvyklosti účelu, jak vyplývá z podobných smluv. Smlouva ovšem může uvést účel a stanovit vlastnosti speciálně, a to je pak rozhodující.

U druhové věci je volba, která konkrétní věc (které konkrétní věci) bude na plnění poskytnuta, na dlužníkovi. Předmět plnění je v tomto případě vymezen charakteristickými znaky druhu. U konkrétních věcí nutno předpokládat určitý rozptyl vlastností, tedy různost jakosti předmětu plnění (zboží, díla, služby) v běžně přijímané a uznávané toleranci. Zákon v tomto ustanovení vyjadřuje všeobecně uznávané pravidlo, že nemá-li smlouva bližší určení, předpokládá se tzv. obvyklá střední jakost. Současně toto ustanovení zdůrazňuje tím, že podle něj je třeba běžnou jakost dovést k běžně očekávané použitelnosti, hledisko funkčnosti, které můžeme sledovat v celé úpravě obchodního zákoníku.

§ 329 [Částečné plnění]

Věřitel je povinen přijmout i částečné plnění závazku, pokud částečné plnění neodporuje povaze závazku nebo hospodářskému účelu sledovanému věřitelem při uzavření smlouvy, jestliže tento účel je ve smlouvě vyjádřen nebo v době uzavření smlouvy dlužníkovi znám.

Související předpisy: § 566 ObčZ

Možnost částečného (dílčího) plnění je pravidlem. Vyloučit tuto možnost lze především ve smlouvě, ale i když smlouva nemá v tomto směru žádné ustanovení, může být možnost plnit závazek po částech vyloučena povahou věci nebo účelem smlouvy, to však jen pokud byl dlužníkovi tento účel přímo znám nebo ze smlouvy vyplývá i nepřímo tak, že je zřejmý.

§ 330 [Započtení plnění]

(1) Má-li být věřiteli splněno týmž dlužníkem několik závazků a poskytnuté plnění nestačí na splnění všech závazků, je splněn závazek určený při plnění dluž-

níkem. Neurčí-li dlužník, který závazek plní, je splněn závazek nejdříve splatný, a to nejprve jeho příslušenství.

(2) Při plnění peněžitého závazku se započte placení nejprve na úroky a potom na jistinu, neurčí-li dlužník jinak.

(3) Má-li dlužník vůči věřiteli několik peněžitých závazků a dlužník neurčí, který závazek plní, placení se týká nejdříve závazku, jehož splnění není zajištěno nebo je nejméně zajištěno, jinak závazku nejdříve splatného.

(4) Placení se týká náhrady škody teprve, když byl splněn peněžitý závazek, z jehož porušení vznikla povinnost k náhradě škody, pokud dlužník neurčí účel placení.

Toto pravidlo dopadá na druhová plnění; pokud jde o předmět plnění, který je individuální, není podle povahy věci toto ustanovení použitelné. Vztahuje se na všechna druhová plnění, ale rozlišuje, zda jde o peněžitě nebo jiné plnění. K úpravě platné pro druhová plnění všeho druhu dodává pro plnění peněžitá některá specifika. Jestliže dlužník má více závazků k jednomu oprávněnému a jde o plnění, kterým může být splněno více z těchto závazků, tedy plnění odpovídajícího druhu, které však nepostačuje ke splnění všech splatných závazků, určuje především dlužník, který závazek plní. Je to jeho jednostranné oprávnění, které nemusí využít, ale pokud je využít chce, musí je využít při plnění a jinak (později) je už využít nemůže. Teprve pro případ, že dlužník tohoto oprávnění nevyužije, stanoví zákon pořadí, nejprve obecně pro všechna druhová plnění v odstavci 1 a pak speciálně pro peněžitá plnění v odstavcích 2, 3 a 4. Určení, který závazek plní, nemůže dlužník učinit dodatečně, neboť pokud to neurčil při plnění, došlo k plnění toho závazku, pro který to vyplývá podle pravidla daného zákonem. Pořadí závazků, na které se plnění podle tohoto pravidla započítává, nastupuje objektivně, pokud jde o závazky podle pořadí splatnosti, jde o všechny závazky platné existující, tedy i promlčené. Bylo-li plnění řádné, příslušný závazek zanikl splněním. Rovněž jestliže plnění bylo vadné, ale nedošlo v důsledku toho k odstoupení od smlouvy (ať proto, že právo odstoupit od smlouvy druhé straně v daném případě nevzniklo, nebo protože je tato strana nevyužila), mění se obsah závazku podle toho, jaká práva z odpovědnosti za vady druhé straně v daném případě vznikla, ale skutečnost plnění, byť vadného, tu zůstává a určení, na který závazek bylo toto plnění započítáno, nemůže ten, kdo plnil, dodatečným určením změnit. K tomu je třeba uvést, že zejména u peněžitých závazků, které jsou placeny bezhotovostním způsobem prostřednictvím banky, bude v praxi určeno, na který závazek se platí, neboť určení vyplývá z označení účelu platby variabilním číslem odkazujícím na příslušný účetní doklad.

Z judikatury:

R 2–3/1990: Jestliže dlužník neuvede při plnění dluhu, který z více dluhů chce plnit, uhradí se dluh nejdříve splatný, třebaže by mohl být i promlčený. V takovém případě nemůže se už dlužník následně dovolávat s úspěchem promlčení dluhu, na který bylo plněno uvedeným způsobem.

SJ 12/2004 s. 969: Určení dluhu ve smyslu ustanovení § 330 odst. 1 a 2 ObchZ může spočívat i v tom, že dlužník poskytne věřiteli plnění ve výši, jež odpovídá právě výši jednoho (a nikoli jiného) z více dluhů.

SJ 1/2004 s. 49: Má-li dlužník v obchodním vztahu plnit věřiteli více svých peněžitých závazků, je na vůli dlužníka, na který ze závazků plnění poskytne, nestačí-li toto plnění pokrýt všechny závazky. Není-li dlužníkem nejpozději při plnění určeno, na který závazek plnění poskytuje, je dlužník tohoto oprávnění zbaven a ve smyslu ustanovení § 330 ObchZ platí, že úhrada se týká závazku, jehož splnění není zajištěno, jinak závazku nejdříve splatného.

§ 331 [Plnění pomocí jiného]

Plní-li dlužník svůj závazek pomocí jiné osoby, odpovídá tak, jako by závazek plnil sám, nestanoví-li tento zákon jinak.

Související ustanovení: § 332, 375, 519, 538, 568, 580, 605, 621, 687, 695

Kdo použije třetí osobu ke splnění své povinnosti, odpovídá za sebe i za tuto osobu. Postavení druhé strany není dotčeno tím, že povinný neplnil sám, i když je oprávněn použít třetí osobu ke splnění své povinnosti. Jeho případný postih vůči třetí osobě, kterou použil, je již další věcí. Pro tuto odpovědnost za použitou třetí osobu pak navazuje speciální úprava § 375, která upravuje, kdy je odpovědnost dlužníka, který použil třetí osobu ke splnění svého závazku, vyloučena, a to podle tohoto pravidla, které je pro odpovědnost za způsobenou škodu důsledně rozvedeno. Speciální úprava je u smlouvy o uložení věci v případě, že opatrovatel svěří opatrování věci třetí osobě se souhlasem uložitele – § 519 odst. 1.

Možnost plnit pomocí jiné osoby je v obchodních vztazích obecně přípustná a je běžná. I v těchto vztazích však může být v konkrétním případě plnění závazku vázáno na osobu dlužníka, i když to bude případ spíše výjimečný – srov. komentář k § 538.

Od tohoto případu, kdy dlužník použije jinou osobu k plnění svého závazku, je nutné odlišovat případ, kdy třetí osoba bez pověření dlužníka, z vlastního popudu, plní za dlužníka. V takovém případě odpovídá dlužník, jen jestliže její jednání jako plnění za něj i dodatečně odsouhlasí.

§ 332 [Plnění třetí osobou]

(1) Jestliže plnění závazku není vázáno na osobní vlastnosti dlužníka, je věřitel povinen přijmout plnění jeho závazku nabídnuté třetí osobou, jestliže s tím dlužník souhlasí. Souhlas dlužníka není zapotřebí, jestliže třetí osoba za závazek ručí nebo jeho splnění jiným způsobem zajišťuje a dlužník svůj závazek poruší.

(2) Nevyplyvá-li z právního vztahu mezi dlužníkem a třetí osobou něco jiného, vstupuje třetí osoba splněním dlužníkovy závazku do práv věřitele, který je povinen jí vydat a na ni převést všechny své důkazní prostředky.

Související ustanovení: § 303, 309

Související předpisy: § 152 n., § 555 ObčZ

Obecnou zásadou v obchodních vztazích je důraz na věcném splnění. Proto obecně může plnit i jiný než dlužník sám. Vypořádání mezi tím, kdo plnil a dlužníkem, je další vztah, který se již uspokojeného věřitele netýká. Opak, tedy že věřitel nemusí přijmout plnění nabídnuté třetí osobou, je upraven současně jako odchylka od této zásady, opět jako pravidlo obecné. Důvod, z jakého plní třetí osoba, může spočívat v jejím závazku vůči dlužníkovi převzatému z popudu dlužníka, nebo k tomu může dojít z jejího popudu odvíjejícího se z jejího vztahu k dlužníkovi. Zásadně se vyžaduje souhlas dlužníka. Jestliže na straně věřitele je rozhodující věcné uspokojení, není zásadně jeho souhlas nutný a věřitel proto může plnění řádně nabídnuté třetí osobou odmítnout jen tehdy, když je plnění vázáno na osobní vlastnosti dlužníka. K takové vazbě dochází v obchodních vztazích jen v některých případech, není to pravidelný případ a tato vazba bude také uvedena ve smlouvě, jinak by musela být zcela zřejmá – jde o odchylku od základního pravidla a osobní vázanost by musela být nepochybná. Naproti tomu dlužník, o jehož závazek jde a který má zájem na jeho splnění, toto plnění, pokud neplní sám, zpravidla zajišťuje. Má právo trvat na tom, že bude plnit sám a nemusí souhlasit s tím, aby za něj plnil někdo jiný, kterému by pak byl zavázán. Tento jeho zájem je chráněn nutností jeho souhlasu. Bez jeho souhlasu může plnit jen ten, kdo jeho závazek zajišťuje, a to

až poté, co dlužník svůj závazek porušil tím, že nesplnil sám řádně a včas. Tedy osoba, která by byla na výzvu věřitele povinná zajišťovaný závazek sama splnit. Důvodem je v tomto případě vztah zajištění, jehož předpoklady již byly naplněny a které mohlo být požadováno, a to i bez toho, že skutečně požadováno bylo.

Z judikatury:

SJ 8/2003 s. 596: 1. K tomu, aby bylo možné uzavřít, že dlužník se bezdůvodně obohatil, jelikož za něj bylo plněno, co po právu měl plnit sám (§ 454 ObčZ), musí v době plnění trvat právní důvod plnění. Jestliže jiný subjekt plnil za dlužníka jeho věřiteli v době, kdy dluh již zanikl, šlo o bezdůvodné obohacení získané plněním bez právního důvodu (§ 451 odst. 1 ObčZ), které je dlužníkův věřitel povinen vydat tomu, kdo plnil.

2. Dluh zanikne splněním jen tehdy, plní-li dlužník věřiteli, případně osobě oprávněné přijmout plnění namísto věřitele. Plní-li dlužník peněžitý dluh někomu jinému než svému věřiteli, pak osoba, které takto plnil, získala bezdůvodné obohacení (plněním bez právního důvodu) na úkor dlužníka a nikoli na úkor jeho věřitele.

§ 333 [Potvrzení o plnění]

(1) Přebírá-li plnění přímo věřitel, je dlužník oprávněn požadovat na něm potvrzení o předmětu a rozsahu plnění a odepřít je, dokud mu potvrzení není současně vydáno.

(2) Jestliže dlužník poskytne plnění osobě, která předloží potvrzení věřitele o přijetí plnění, má plnění účinky, jako kdyby dlužník plnil věřiteli.

Chráněn je oprávněný zájem dlužníka. Jde o právo dlužníka, ten nemusí potvrzení vyžadovat. V praxi nebude potvrzení vyžadovat, jestliže bude s to doložit splnění své povinnosti jinak. Vychází se z toho, že dlužník musí mít možnost zajistit si důkaz o splnění svého závazku. Tato potřeba vyplývá zejména z nutnosti prokázat svá práva v případě sporu (§ 120 OSŘ).

§ 334 [Placení prostřednictvím akreditivu, směnky, šeku]

Otevření akreditivu, jakož i vystavení směnky nebo šeku, prostřednictvím kterých má být podle smlouvy splněn peněžitý závazek, nemají vliv na trvání tohoto závazku. Věřitel je však oprávněn požadovat splnění peněžitého závazku na dlužníku podle smlouvy, jen když nemůže dosáhnout jeho splnění z akreditivu, směnky nebo šeku.

Související ustanovení: § 682 n.

Související předpisy: zák. č. 191/1950 Sb.; § 175 OSŘ

Směnka a šek jsou specifické prostředky bezhotovostního placení, kterých se v obchodních vztazích běžně používá. Stejně tak je běžný akreditiv, zejména v mezinárodním obchodě. Pokud je akreditiv vystaven a tento způsob je v souladu se smlouvou a pokud jsou šek nebo směnka vystaveny v souladu se smlouvou, resp. předchozí dohodou, anebo je věřitel jako prostředek placení přijme, je povinen je využít. Ovšem jen vystavení akreditivu nebo vystavení směnky nebo akcept směnky anebo vystavení šeku ještě není zaplacením, k tomu dojde až přijetím peněz anebo v bezhotovostním platebním styku v obchodních vztazích připsáním příslušné částky na účet věřitele u jeho banky. K zániku

závazku dojde zásadně až zaplacením. Pokud je dohodnuto placení prostřednictvím směnky, musí být postupováno podle této dohody o způsobu placení. Specifika směnky a šeku se pak promítají v případě uplatnění nároku u soudu ve speciální úpravě směnečného a šekového platebního rozkazu – § 175 OSŘ. Teprve, když věřitel neuspěl s nárokem z některého peněžitého závazku z některého z těchto titulů, může se domáhat splnění ze závazku, ve kterém je věcný základ jeho práva na toto plnění. Zrušení směnečného nebo šekového platebního rozkazu nebo zamítnutí nároku na plnění z akreditivu vůči oprávněnému z akreditivu podle akreditivních podmínek není rozhodnutím ve věci práva ze základní smlouvy a nenastupuje tu překážka věci rozhodnuté. Jiná situace ovšem je, jestliže byla směnka vystavena k zajištění závazku, neboť ta, pokud bude směnkou zajišťovaný závazek řádně plněn, použita být vůbec nemá a směnečný nárok bude uplatněn až při nesplnění zajištěného závazku.

Z judikatury:

SR 2/1996 s. 34: Předpokladem účinného zaplacení peněžitého závazku směnkou je dohoda věřitele a dlužníka o tomto způsobu úhrady.

SR 3/1998 s. 60: Zaplacení kupní ceny – a tedy splnění závazku – kupujícím vůči prodávajícím formou vystavení směnky musí mít podklad v uzavřené smlouvě (§ 334 ObchZ). Bez takového smluvního ujednání nelze považovat vystavení směnky za splnění závazku.

PR 12/2002 s. 621: Nejde o výkon práva v rozporu s dobrými mravy, jestliže poté, co věřitelé neúspěšně uplatnili své právo ve směnečném řízení, dlužník uplatnil námitku promlčení v následně vedeném řízení o splnění příčinného závazku zajištěného směnkou.

R 59/2004: 1. Věřitel směnkou zajištěné pohledávky je oprávněn uplatnit zajištěnou pohledávku i nárok ze zajišťovací směnky v jakémkoli pořadí, případně i souběžně; ustanovení § 334 ObchZ na tzv. zajišťovací směnky nedopadá.

2. Po dobu směnečného řízení se nestaví běh promlčecí doby k uplatnění práva, které je směnkou zajištěno.

Oddíl druhý. Místo plnění

§ 335 [Stanovené místo]

K řádnému splnění závazku se vyžaduje, aby závazek byl splněn ve stanoveném místě

Související ustanovení: § 336 až 339

Místo plnění bude stanoveno především smlouvou. Pokud je smlouva nestanoví, platí pravidla uvedená v dalších ustanoveních, která především rozlišují, zda jde o plnění peněžité nebo nepeněžité a u peněžitého plnění, zda jde o placení v hotovosti nebo prostřednictvím pošty anebo prostřednictvím banky (bezhotovostní platby). Speciální ustanovení o místě plnění pak má kupní smlouva a smlouva o dílo.

Není-li plněno nebo nabídnuto plnění ve stanoveném místě, nemusí je věřitel převzít a nedochází ke splnění, i když bude plnění nabídnuto včas a po věcné stránce bude řádné. Ke splnění dochází jen, je-li plnění řádné po všech stránkách. Jestliže takový případ nastane za běhu lhůty pro plnění, nenastává ještě prodlení dlužníka, k tomu dochází, není-li nabídnuto plnění ve stanoveném místě a věcně řádné do konce stanovené doby. Jestliže nedošlo ke splnění, protože nebylo plněno ve stanoveném místě, dojde ke splnění (za podmínky že věcně je plnění řádné) a pokud dříve závazek nezanikl z jiného důvodu, opožděným plněním ve stanoveném místě, nebo tím, že dlužník převezme plnění v jiném místě a tím skončí prodlení dlužníka.

§ 336 [Místo nepeněžitého plnění]

Není-li místo plnění určeno ve smlouvě a nevyplývá-li něco jiného z povahy závazku, je dlužník povinen splnit závazek v místě, kde měl v době uzavření smlouvy své sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště. Vznikl-li však závazek v souvislosti s provozem závodu nebo provozovny dlužníka, je dlužník povinen splnit závazek v místě tohoto závodu nebo této provozovny.

Související ustanovení: § 412, 554

V tomto ustanovení se uvádí obecné pravidlo pro nepeněžitá plnění. Je to klasické pravidlo vyjadřované tak, že nepeněžitě dluhy jsou odnosné, tedy že věřitel si je vyzvedne v místě sídla, místě podnikání, závodu (provozovny) anebo bydliště dlužníka. Ale toto obecné pravidlo se v praxi neuplatňuje převážně. V praxi bude místo nejčastěji stanoveno smlouvou nebo vyplne na základě smlouvy z úpravy obchodního zákoníku, např. pro kupní smlouvu a smlouvu o dílo. Důležitost tohoto obecného pravidla je v tom, že platí pro ty případy, pro které není místo plnění stanoveno zvláště, a tak nemohou vzniknout v žádném případě pochybnosti.

§ 337 [Místo peněžitého plnění]

(1) Peněžitý závazek plní dlužník na své nebezpečí a náklady v sídle nebo místě podnikání, popřípadě bydlišti věřitele, nestanoví-li smlouva nebo tento zákon jinak.

(2) Změní-li věřitel po uzavření smlouvy sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště, nese zvýšené náklady a zvýšené nebezpečí spojené s placením peněžitého závazku, které tím dlužníku vzniknou.

Související ustanovení: § 338, 339, 449

V tomto ustanovení se uvádí obecné pravidlo pro peněžitá plnění. Je to opět klasické pravidlo, že peněžitě dluhy jsou donosné, tedy že dlužník musí příslušnou peněžitou částku doručit věřiteli do jeho sídla, místa podnikání nebo bydliště. Ovšem v obchodních vztazích bude běžné bezhotovostní placení prostřednictvím banky, a pak platí pravidlo dané v § 339. V takovém případě je místem plnění to místo, kde je veden účet věřitele a dlužník nese náklady a nebezpečí do připsání placené částky na účet věřitele. Jde o stanovení místa plnění, ale to má význam i pro dobu, ve které ke splnění dojde, jmenovitě pokud jde o peněžitě závazky placené bezhotovostním způsobem, neboť doba provádění bankovních operací do doby připsání příslušné částky na účet věřitele jde k tíži dlužníka. Zvláštní pravidlo následujícího paragrafu platí při vazbě peněžitého plnění na současné věcné plnění druhé strany.

Z judikatury:

SR 9/1999 s. 298: Z povahy kontokorentního úvěru vyplývá, že není-li jiné dohody, platí se i úroky z tohoto úvěru prostřednictvím běžného účtu, k němuž je takový úvěr otevřen, stejným způsobem, jak se splácí samotný úvěr.

§ 338 [Místo vzájemného plnění]

Vznikl-li peněžitý závazek v souvislosti s provozem závodu nebo provozovny věřitele, je dlužník povinen závazek splnit v místě tohoto závodu nebo provozovny,

jestliže plnění peněžitého závazku se má uskutečnit současně s plněním druhé strany v místě tohoto závodu nebo této provozovny.

Související ustanovení: § 337

Jde o zvláštní pravidlo pro případ vazby peněžitého plnění na věcné plnění druhé strany a pokud se toto věcné plnění uskutečňuje podle obecného pravidla pro nepeněžitá plnění v místě závodu nebo provozovny věřitele (povinného z hlediska věcného plnění). Obě podmínky, to jest jak věcná vazba plnění, tak časová vazba (že pro věcné plnění i pro peněžitá plnění je stanovena totožná doba plnění) musí být splněny souběžně.

§ 339 [Placení prostřednictvím banky]

(1) Peněžitý závazek lze též platit u banky věřitele ve prospěch jeho účtu, jestliže to není v rozporu s platebními podmínkami sjednanými mezi stranami.

(2) Peněžitý závazek placený prostřednictvím banky nebo provozovatele poštovních služeb je splněn připsáním částky na účet věřitele vedený u banky nebo vyplacením částky věřiteli v hotovosti.

Související ustanovení: § 337

Související předpisy: § 567 odst. 2 ObčZ

Toto pravidlo pro případ bezhotovostního placení prostřednictvím banky má široký dopad. Bezhotovostní placení je v obchodních vztazích typické a běžné. V obchodních vztazích nese podle tohoto pravidla ve spojení s ustanovením § 337 nebezpečí a náklady do doby připsání placené částky na účet věřitele dlužník a dlužník musí také vzít v úvahu, že ke splnění jeho závazku dojde až v době připsání příslušné částky na účet věřitele, tedy počítat s nutnou dobou provádění bankovních operací. Pravidlo dané občanským zákoníkem, které se uplatňuje, nejde-li o obchodní vztahy, bylo dříve jiné [stanovilo, že plní-li dlužník peněžitý dluh prostřednictvím pošty nebo peněžního ústavu (tj. banky), je dluh splněn okamžikem, kdy byla částka poukázána, není-li dohodnuto jinak], ale od 1. 1. 2003 je podle § 567 odst. 2 ObčZ shodné s úpravou obchodního zákoníku. U placení daní je však i nadále splněna povinnost daň zaplatit poukazem peněz, tj. při bezhotovostním placení prostřednictvím banky odepsáním příslušné částky z účtu plátce daně k převodu na příslušný účet výběrce daně. Stejně pravidlo platí i pro placení peněžitého dluhu prostřednictvím provozovatele poštovních služeb (České pošty nebo jiné osoby oprávněné provozovat poštovní služby podle zákona o jejich provozování).

Oddíl třetí. Doba plnění

§ 340 [Stanovení doby plnění]

(1) Dlužník je povinen závazek splnit v době stanovené ve smlouvě.

(2) Není-li doba plnění ve smlouvě určena, je věřitel oprávněn požadovat plnění závazku ihned po uzavření smlouvy a dlužník je povinen závazek splnit bez zbytečného odkladu po té, kdy byl věřitelem o plnění požádán.

Související ustanovení: § 416, 450

Doba plnění bude zpravidla stanovena ve smlouvě, ale nemusí v ní být stanovena, není to obecně nutný a podstatný obsah, bez něhož by smlouva nevznikla, neboť právě toto pravidlo dává odpověď pro případ, že o tom nebude zvláštní ustanovení ve smlouvě. Jen u některých smluv musí být doba plnění určena, např. u smlouvy o uzavření budoucí smlouvy je pro vznik této smlouvy nezbytnou náležitostí stanovení doby, kdy bude uzavřena budoucí smlouva a jinak by smlouva o uzavření budoucí smlouvy nevznikla. Je nutno rozlišovat vznik povinnosti samé, tj. okamžik vzniku určité povinnosti a dobu, kdy má být tato povinnost splněna, splatnost dluhu. Pokud doba plnění není určena smlouvou a smlouva ani neurčuje určitý postup a způsob jejího stanovení, určuje ji věřitel tím, že plnění požaduje. K tomu je oprávněn – nemá-li smlouva nebo úprava určitého typu smlouvy zvláštní ustanovení – hned po vzniku povinnosti, tedy zpravidla po uzavření smlouvy. Dlužník je pak povinen plnit bez zbytečného odkladu. Věřitel, který požaduje plnění, může současně uvést ve své výzvě určitou dobu, pozdější než jaká by odpovídala lhůtě bez zbytečného odkladu, popřípadě stanovit pro splnění určitou lhůtu. Dlužník v takovém případě nebude v prodlení, když splní v udané době, popřípadě do konce dané lhůty. Toto pravidlo platí pro všechny obchodní závazky, tedy i pro ty, které nevznikly ze smlouvy, typicky jde o závazky z porušení práva. Pro některé případy platí speciální ustanovení – např. u kupní smlouvy je prodávající povinen podle § 416 dodat zboží bez vyzvání kupujícího.

Z judikatury:

PPP 1/2000 s. 19: Za doručení výzvy k plnění peněžitého závazku dlužníkovi podle § 340 odst. 2 ObchZ je možno považovat i doručení žaloby. Za doručení výzvy však nelze považovat doručení žaloby podle § 48 odst. 2 OSŘ (nyní § 46 odst. 2 a § 47 odst. 3 OSŘ), podle něhož je žaloba považována za podmínek tam uvedených za doručenou, i když se adresát o doručení nedozvěděl. Toto doručení má důsledky pouze procesní, nikoli důsledky z hlediska hmotného práva.

§ 341 [Určení doby plnění soudem]

Je-li podle smlouvy dlužník oprávněn, aby určil dobu plnění, a neurčí-li ji v přiměřené době, určí dobu plnění soud na návrh věřitele s přihlédnutím k povaze a místu plnění, jakož i k důvodu, proč bylo určení doby plnění přenecháno dlužníkovi.

Související ustanovení: § 263

V případě, že volba určité doby plnění přísluší dlužníkovi, mohl by se jeho zájem na tom, aby mohl plnit, když je v souladu se smlouvou ke splnění připraven, dostat do kolize s oprávněným zájmem věřitele na plnění tak, jak to odpovídá účelu smlouvy. Věřitel je chráněn před zneužitím tohoto práva dlužníka. Současně se bere zřetel na zájem dlužníka uznaný smluvním ujednáním, podle kterého nemá mít volbu věřitel. Věřitel proto nemůže dobu plnění stanovit sám, je to přenecháno nestrannému posouzení soudu.

Od tohoto ustanovení se strany nemohou odchýlit a podle obecného pravidla se věřitel nemůže ve smlouvě práva obrátit se na soud vzdát. Tohoto práva ovšem nemusí využít a strany samozřejmě mohou dohodou závazek změnit nebo i zrušit.

§ 342 [Doba plnění určená ve prospěch jedné strany]

(1) Nevyplývá-li ze smlouvy nebo z ustanovení tohoto zákona něco jiného, je rozhodující úmysl stran projevený při uzavření smlouvy nebo povaha plnění pro

určení, zda doba plnění je stanovena ve prospěch obou stran, nebo jen ve prospěch jedné z nich.

(2) Je-li doba plnění stanovena ve prospěch dlužníka, před touto dobou není věřitel oprávněn požadovat plnění, avšak dlužník je oprávněn plnit svůj závazek.

(3) Je-li doba plnění stanovena ve prospěch věřitele, je před touto dobou věřitel oprávněn požadovat plnění, ale dlužník není oprávněn plnit svůj závazek.

(4) Je-li doba plnění stanovena ve prospěch obou stran, není před touto dobou věřitel oprávněn požadovat plnění a dlužník plnit svůj závazek.

Pravidelným případem je, že určitá doba plnění vyjadřuje zájem obou stran, neboť obě strany počítají s plněním v určité době a předčasné plnění může působit těžkosti jak jedné, tak druhé straně. Jestliže však je smlouvou zajištěn zájem jen jedné strany, pak tato strana může oprávněně plnit nebo požadovat plnění i předčasně. Okolnost, že je chráněn zájem jen jedné strany, musí být zřejmá ze smlouvy nebo z jednání o jejím uzavření, popřípadě i jiných okolností daného případu. Nebude-li to zřejmé, nebo se na tom strany dodatečně neshodnou, bude nutno vycházet z předpokladu, že doba plnění vyjadřuje vyrovnaný zájem obou stran, tedy že je stanovena ve prospěch obou stran.

Z judikatury:

SJ 5/2005 s. 373: 1. Dokud není postoupení pohledávky dlužníku oznámeno nebo prokázáno, může dlužník započíst svou pohledávku vůči dosavadnímu věřiteli.

2. Je-li doba plnění stanovena ve prospěch dlužníka (§ 342 odst. 2 ObchZ) a dlužník plní dříve, než se dluh stane splatným, nemůže věřitel plnění odmítnout; to neznamená, že došlo ke změně splatnosti závazku.

§ 343 [Předčasné zaplacení dluhu]

Splní-li dlužník peněžitý závazek před stanovenou dobou plnění, není oprávněn bez souhlasu věřitele odečíst od dlužné částky úrok odpovídající době, o kterou plnil dříve.

U peněžitých závazků se v obchodních vztazích zásadně počítá s úrokem a důsledně se upravuje, od kterého dne a do které doby je povinnost platit úrok. Tomu odpovídá i toto ustanovení, které předchází úvaze, že věřitel v tomto případě získává určitý prospěch, neboť může určitou částkou disponovat dříve než předpokládala smlouva, nebo pokud jde o závazek z jiného titulu než ze smlouvy, jak to vyplývalo z tohoto závazku, a že tato částka mu přinesla zisk, resp. mohl ji ke svému prospěchu využít. Rozhodující je tu právo dlužníka na celou částku úroku podle závazku.

Díl osmý. Některá ustanovení o zániku nesplněného závazku

Z literatury: *Eliáš, K.* Smrt dlužníka a smrt věřitele jako právní důvod zániku obchodních závazkových vztahů. *Obchodní právo*, 1997, č. 6; *Hušek, J.* Výpověď v obchodních vztazích. *Právo a podnikání*, 1996, č. 4

Obecnou úpravu zániku závazků obsahuje občanský zákoník v části osmé, v šestém oddílu hlavy první. Vedle splnění dluhu upravuje

– dohodu v § 570 n., a to jednak jako dohodu, kdy je zanikající závazek nahrazen závazkem novým (novaci – § 570 n.), jednak jako dohodu, kdy je zrušen závazek bez náhrady (§ 572 odst. 2 a 3),

- nemožnost plnění v § 575 n.,
- uplynutí doby v § 578,
- smrt dlužníka nebo věřitele v § 579,
- započtení v § 580 n.,
- výpověď v § 582,
- neuplatnění práva v § 583,
- splnutí v § 584,
- narovnání v § 585.

Obchodní zákoník obsahuje speciální komplexní úpravu odstoupení od smlouvy, úprava občanského zákoníku obsažená v jeho § 48, 49 a 497 se pro obchodní závazkové vztahy nepoužije (použití § 49 ObčZ je výslovně vyloučeno ustanovením § 267 odst. 2). Dále obchodní zákoník upravuje speciálně zánik závazku zaplacením odstupného (tento titul občanský zákoník neupravuje a jde o úpravu odchylnou od úpravy odstoupení od smlouvy při zaplacení sjednaného odstupného, kterou obsahuje občanský zákoník) a zmaření účelu smlouvy. Některá speciální ustanovení pro obchodní závazkové vztahy jsou upravena pro dodatečnou nemožnost plnění a pro započtení. V ostatních případech zániku nesplněného závazku platí úprava občanského zákoníku. Pokud jde o zánik závazku smrtí dlužníka nebo věřitele, nepříjde běžně v obchodních vztazích v úvahu, nelze však takový případ vyloučit u smlouvy o dílo a smlouvy mandátní, resp. smluv tohoto typu, vázanost plnění na osobu dlužníka musí ovšem být v takovém případě nepochybná, protože obecně pro obchodní vztahy platí, že dlužník zásadně může použít k plnění svého závazku třetí osobu s tím, že pak odpovídá jako kdyby plnil sám.

Oddíl první. Odstoupení od smlouvy

§ 344 [Možnost odstoupení]

Od smlouvy lze odstoupit pouze v případech, které stanoví smlouva nebo tento zákon.

Související ustanovení: § 267 odst. 2, § 345, 346, 356, § 365 n., § 370 n., § 436, 441, 486, 495, 550, 564, 565, 672, 749, 755

Související předpisy: § 497 ObčZ

Z literatury: *Tomsa, M.* Odstoupení od smlouvy v obchodních vztazích. Obchodní právo, 1999, č. 12

Zásadně váže smlouva obě strany a na změně smlouvy nebo na jejím zrušení se strany musí dohodnout. Jednostranné právo odstoupit od smlouvy vzniká v případech, které stanoví zákon, a dále se může opírat o předchozí dohodu, tedy může být sjednáno ve smlouvě – k tomu obvykle dochází ve vazbě na určité podmínky. V tomto ustanovení je použita formulace „tento zákon“, tedy jen obchodní zákoník. Lze soudit, že smyslem bylo postavit na jisto, že toto právo nevzniká na základě některého právního předpisu z období předcházejícího platnosti obchodního zákoníku a platného v době, kdy nabyl účinnosti obchodní zákoník (ovšem, podle našeho názoru, s výjimkou ustanovení občanského zákoníku, od nichž neobsahuje obchodní zákoník odchylnou speciální úpravu, jak to vyplývá z § 1 ObchZ, i když není vyloučen názor, že toto mělo platit jako speciální ustanovení, i k občanskému zákoníku – srov. komentář k § 355). Obchodník zákoník

nemohl omezit možnosti úpravy pozdějších zákonů. Proto je nutno chápat toto ustanovení tak, že jde o tento zákon, případně zákony pozdější.

Zákon upravuje právo odstoupit od smlouvy pro některé případy za vymezených podmínek, vždy je to na základě určité právní skutečnosti, která nastala po vzniku závazku, jmenovitě je to právo z odpovědnosti za porušení závazku. Tak typicky je to v důsledku prodlení, které znamená podstatné porušení smluvní povinnosti, a dále v případě, že smlouva sice nebyla prodlením porušena podstatným způsobem, ale povinnost pak nebyla splněna ani v dané dodatečně přiměřené lhůtě. Sjednat toto právo, a to buď jen pro jednu stranu nebo pro obě strany, mohou strany vždy, zpravidla je sjednáno tak, že vzniká za smlouvou stanovených podmínek.

Žádná ze stran nemá právo odstoupit od smlouvy (zrušit smlouvu, „stornovat“ závazek) jednostranným úkonem, nedává-li jí takové právo smlouva, nebo nevyplyvá-li pro ni ze zákona. Takový úkon by neměl právní účinek, byl by neplatný, neboť zákon vychází z toho, že závazek váže obě strany a pro jednostrannou změnu musí být zákonem uznán podklad.

Z judikatury:

PP 7-8/1998 s. VII.: 1. Od smlouvy lze odstoupit v případech a za podmínek stanovených ve smlouvě nebo v zákoně. Je-li ve smlouvě odstoupení vázáno na splnění určitých podmínek, např. na dvoji upomínku při prodlení se zaplacením splátek, je nutné tyto podmínky splnit, jinak nemůže mít úkon o odstoupení právních účinků.

2. Úkon oprávněné strany musí obsahovat takový projev vůle, na jehož základě je možno dospět k závěru, že tato strana hodlá odstoupit od smlouvy, a to eventuelně i s použitím výkladu dle ustanovení § 266 odst. 1 až 3 ObchZ.

PPP 7-8/1998 s. 34: Právo zrušit jednostranným úkonem smluvní vztah mezi účastníky smlouvy, které je dohodnuto ve smlouvě, lze vykonat jen poté, pokud jsou pro to ještě stále dány smluvené důvody. Jestliže v době, kdy je projev o zrušení smlouvy doručen druhé straně, trvají skutečnosti, při nichž lze toto právo vykonat, došlo k ukončení smluvního vztahu a okolností, které nastanou později nejsou podstatné. Pokud by však v době, kdy účastník smlouvy ji svým úkonem ruší, již předpoklady stanovené smlouvou neexistovaly, nelze toto právo vykonat, i kdyby předtím tyto okolnosti dány byly.

PR 8/1998 s. 419: 1. Odstoupení od smlouvy o převodu nemovitostí má nejen obligační, ale i věcněprávní účinky.

2. Účinným odstoupením od této smlouvy zaniká právní titul, na jehož základě kupující nabyl vlastnické právo k nemovitosti a obnovuje se předchozí stav. Následný zápis vlastnického práva prodávajícího do katastru nemovitostí má pouze deklaratorní účinky.

SJ 8/1999 s. 305: Vyplyvá-li z vůle stran projevené ve smlouvě o úvěru i z povahy zajišťovacích instrumentů (zástavní právo a zajišťovací blankosměnka), že i po odstoupení od smlouvy o úvěru, má trvat smluvené zajištění, vztahuje se toto zajištění nejen na základní závazek ze smlouvy o úvěru, spočívající ve splácení úvěru a zaplacení úroků, ale i na závazek vrátit zaplacenou část úvěru s příslušenstvím vyplývající z odstoupení od smlouvy.

PR 5/2000 s. 220: Odstoupení od smlouvy je adresovaným jednostranným právním úkonem, k jehož účinnosti je třeba, aby došel druhému účastníkovi smlouvy; skutečnost, že druhý účastník mohl z okolností dovodit, že byla projevena vůle od smlouvy odstoupit, nemá účinky dojítí projevu vůle.

SR 7/2001 s. 225: Jestliže byli účastníky smlouvy o převodu nemovitosti na jedné straně manželé, je třeba, aby odstoupení od této smlouvy bylo adresováno oběma manželům a aby se projev vůle od smlouvy odstoupit dostal do dispozice každého z nich; jinak účinky odstoupení od smlouvy nenastanou.

SR 20/2004 s. 765: 1. Závěr, že kupní smlouva je neplatná pro rozpor s dobrými mravy, nelze bez dalšího dovodit ze skutečnosti, že prodávající věc prodal za cenu trojnásobně vyšší, než byla cena, za kterou ji původně koupil a kterou nezaplatil původnímu vlastníku věci.

2. Skutečnost, že kupující věc prodal další osobě ještě před tím, než sám zaplatil původnímu vlastníku věci, nemá vliv na právo původního vlastníka odstoupit od smlouvy pro nezaplacení kupní ceny. Tato otázka může mít za určitých okolností v obchodních vztazích význam jen při úvaze, zda lze smluvní straně beze zbytku vrátit plnění, které před odstoupením od smlouvy poskytla druhé smluvní straně.

§ 345 [Podstatné porušení smlouvy]

(1) Znamená-li prodlení dlužníka (§ 365) nebo věřitele (§ 370) podstatné porušení jeho smluvní povinnosti, je druhá strana oprávněna od smlouvy odstoupit, jestliže to oznámí straně v prodlení bez zbytečného odkladu poté, kdy se o tomto porušení dověděla.

(2) Pro účely tohoto zákona je porušení smlouvy podstatné, jestliže strana porušující smlouvu věděla v době uzavření smlouvy nebo v této době bylo rozumné předvídat s přihlédnutím k účelu smlouvy, který vyplynul z jejího obsahu nebo z okolností, za nichž byla smlouva uzavřena, že druhá strana nebude mít zájem na plnění povinností při takovém porušení smlouvy. V pochybnostech se má za to, že porušení smlouvy není podstatné.

(3) Oznámí-li strana oprávněná požadovat plnění smluvní povinnosti druhé strany, že na splnění této povinnosti trvá, nebo nevyužije-li včas právo odstoupit od smlouvy podle odstavce 1, je oprávněna odstoupit od smlouvy jen způsobem stanoveným pro nepodstatné porušení smluvní povinnosti; stanoví-li pro dodatečné plnění lhůtu, vzniká jí právo odstoupit od smlouvy po uplynutí této lhůty.

Související ustanovení: § 324, 346, 365 n., § 370 n.

Obchodní zákoník vychází důsledně z principu, že každý závazek má být splněn včas a řádně. Nesplní-li povinná strana závazek včas ve stanoveném místě, buď vůbec nebo zčásti, dostává se do prodlení, pokud nejde o případ podle § 365 věty druhé. Není-li plnění poskytnuto řádně, tedy má-li vady, nedošlo tím ke splnění závazku a povinná strana je v prodlení.

Do prodlení se může dostat jak dlužník, tak věřitel, každý z nich se splněním svých závazků. (Prodlení dlužníka je upraveno v § 365 až 369, prodlení věřitele v § 370 až 372).

Prodlení skončí buď zánikem závazku v důsledku odstoupení od smlouvy nebo i z jiných důvodů, nebo pozdním splněním povinnosti, anebo, pokud bylo poskytnuto vadné plnění, uspokojením nároků z vadného plnění (§ 324). Odstoupení od smlouvy je jedním z možných důsledků prodlení. Pro možnost, aby oprávněný odstoupil od smlouvy, se rozlišuje, zda prodlení znamená podstatné porušení smluvní povinnosti anebo jen nepodstatné porušení smluvní povinnosti. Odstoupit od smlouvy bez dalšího a ihned může oprávněný podle úpravy dané v tomto ustanovení, jen jestliže prodlení znamená podstatné porušení smluvní povinnosti. Podmínkou pro uplatnění tohoto práva dále je, že se rychle rozhodne, zda využije práva odstoupit od smlouvy, nebo bude trvat na řádném plnění, a pokud se rozhodne odstoupit od smlouvy, musí to oznámit povinné straně bez zbytečného odkladu, jinak toto právo ztrácí. Zaniká ovšem jen právo odstoupit ihned (bez poskytnutí dodatečně přiměřené lhůty k řádnému splnění povinnosti). Případně bude mít ještě právo od smlouvy odstoupit, jestliže budou splněny podmínky dané pro případ, že jde o nepodstatné porušení smluvní povinnosti, jak je upravuje § 346, a pokud jde o vadné plnění, příslušná ustanovení o odpovědnosti za vady.

Kritérium pro posouzení, zda v určitém případě jde nebo nejde o podstatné porušení smluvní povinnosti, je dáno obecně a každý případ je nutno posoudit podle okolností. Za prvé záleží na vědomosti dlužníka o tom, že věřitel nebude mít zájem na plnění při takovém porušení smlouvy. Ta bude především vyplývat ze smlouvy, ve které to může být vyjádřeno výslovně (nesplnění v této lhůtě bude považováno za podstatné porušení smlouvy), nebo jiným způsobem, ale dostatečně jasným. Nevyplyvá-li to ze smlouvy, zvažuje se, jak by věc za takových okolností posoudil průměrný řádný podnikatel. Pro toto posouzení budou významné obchodní zvyklosti pro jednotlivé druhy smlouveného

předmětu plnění (zboží, díla, služeb), ze kterých vyplývají ustálená hlediska pro posouzení, kdy se v daném druhu obchodu považuje prodlení za podstatné.

Oprávněný může odstoupit hned, ale může, i když k tomu není povinen, stanovit pro řádné splnění dodatečnou lhůtu. Jestliže ji stanoví, může od smlouvy odstoupit, až když tato lhůta marně uplyne. Je ovšem oprávněn i trvat na splnění smlouvy. Rovněž se stane, že oprávněný nevyužije svého práva odstoupit od smlouvy včas. Pak může odstoupit jen za podmínek stanovených pro případ, že porušení smluvní povinnosti není podstatné. Pokud oprávněný považuje porušení smluvní povinnosti v případě prodlení s jejím plněním za podstatné, ačkoliv objektivně o podstatné porušení smlouvy nejde, a odstoupí od smlouvy bez poskytnutí dodatečné přiměřené lhůty, řeší tuto situaci § 350 tak, že účinky odstoupení nastávají teprve po marném uplynutí přiměřené dodatečné lhůty, která měla být poskytnuta. Pokud jde o prodlení v důsledku vadného plnění, vyplynou důsledky v takovém případě z příslušné úpravy odpovědnosti za vady.

Z judikatury:

PR 5/2002 s. 233: 1. Odstoupit od smlouvy podle § 345 odst. 1 ObchZ lze pouze z důvodu prodlení.

2. Žalobní návrh nelze formulovat odkazem na povinnost vyplývající ze smlouvy; je třeba v něm uvést konkrétně vymezené plnění, kterého se žalobce domáhá.

§ 346 [Nepodstatné porušení smlouvy]

(1) Znamená-li prodlení dlužníka nebo věřitele nepodstatné porušení smluvní povinnosti, může druhá strana odstoupit od smlouvy v případě, že strana, která je v prodlení, nesplní svou povinnost ani v dodatečně přiměřené lhůtě, která jí k tomu byla poskytnuta.

(2) Jestliže však strana, jež je v prodlení, prohlásí, že svůj závazek nesplní, může druhá strana od smlouvy odstoupit bez poskytnutí dodatečné přiměřené lhůty k plnění nebo před jejím uplynutím.

Související ustanovení: § 350, 365 n., § 370 n., § 437, 564, 565

Nepodstatné je takové porušení smlouvy, které nespadá pod pojem podstatného porušení podle kritéria uvedeného v § 345 (srov. komentář k tomuto ustanovení) Stejný charakter – pokud jde o důsledky jaké vznikají – má i porušení, které podle objektivního posouzení by bylo považováno za podstatné, ale na základě kterého oprávněný nevyužil možnost odstoupit bez zbytečného odkladu od smlouvy. Právo odstoupit od smlouvy ihned je přísný důsledek, proto je dáno jen pro případ, že porušení smlouvy je podstatné. Jestliže je jen nepodstatné, je nutno dát nejprve přiměřenou lhůtu k dodatečnému řádnému splnění povinnosti. Výjimka je pro případ, že z prohlášení povinné osoby je zřejmé, že poskytnutí další, dodatečné lhůty by bylo jen zbytečné oddálení řešení. Ovšem i když není poskytnuta přiměřená lhůta vůbec, nebo je poskytnuta lhůta nepřiměřeně krátká, mohou účinky odstoupení nastat podle § 350 (srov. komentář k tomuto ustanovení).

§ 347 [Odstoupení od části závazku]

(1) Týká-li se prodlení dlužníka nebo věřitele pouze části splatného závazku, je druhá strana oprávněna odstoupit od smlouvy jen ohledně plnění, které se týká této části závazku.

(2) U smluv s postupným dílčím plněním lze odstoupit od smlouvy pouze ohledně dílčího plnění, s nímž je dlužník v prodlení.

(3) Ohledně části plnění, u něhož nenastalo prodlení, nebo ohledně dílčího plnění, které již bylo přijato nebo se má uskutečnit teprve v budoucnu, lze odstoupit smlouvy, jestliže tato část plnění nebo toto dílčí plnění nemá zřejmě vzhledem ke své povaze pro oprávněnou stranu hospodářský význam bez zbytku plnění, u něhož nastalo prodlení, nebo neplnění závazku jako celku znamená podstatné porušení smlouvy.

Související ustanovení: § 329, 340, 365 n., § 370 n.

Prodlení se může vztahovat na celý závazek nebo na jeho část. První odstavec obsahuje obecné pravidlo. Druhý odstavec uvádí v návaznosti na obecné pravidlo případ, že postupná dílčí plnění a jejich termíny jsou ve smlouvě sjednána. Dílčí plnění je ovšem možné podle § 329, i když není výslovně sjednáno, pokud to smlouva nevylučuje, a pak se rozlišuje jen částečné plnění přijaté a zbývající plnění. Třetí odstavec upravuje výjimku z tohoto pravidla a její podmínky. Přísnější důsledek má věcný základ v potřebné ochraně oprávněné strany, která spoléhala na to, že závazek bude splněn řádně a která by se vzhledem k charakteru plnění a okolnostem případu dostala, pokud by platilo jen obecné pravidlo, do nepřiměřeně obtížné situace. Skutečnost, že jen částečné plnění samotné nebo daná část plnění nemá pro oprávněného význam, musí být zřejmá a posuzuje se z hlediska účelu, k němuž mělo plnění podle smlouvy sloužit, a potřeb a okolností na straně oprávněného.

§ 348 [Odstoupení při nedospělosti povinnosti]

(1) Ohledně povinnosti, jež má být plněna v budoucnu, lze od smlouvy odstoupit, když z chování povinné strany, nebo z jiných okolností nepochybně vyplývá ještě před dobou stanovenou pro plnění smluvní povinnosti, že tato povinnost bude porušena podstatným způsobem, a povinná strana neposkytne po vyzvání oprávněné strany bez zbytečného odkladu dostatečnou jistotu.

(2) Ohledně povinnosti, jež má být plněna v budoucnu, lze odstoupit od smlouvy i v případě, kdy povinná strana prohlásí, že svou povinnost nesplní.

Související ustanovení: § 340, 347

Jde o další odchylku od obecného pravidla danou vzhledem k významu času v obchodních vztazích. Stanovené odchylky od základního pravidla vycházejí ze zásad poctivého obchodního styku a z obecně uznávaných a ustálených obchodních zvyklostí. Z toho, že jde o odchylku od obecného pravidla a z použité formulace vyplývá, že skutečností, ze kterých vyplývá, že povinnost bude porušena podstatným způsobem, musí o tom svědčit zcela průkazně. V případě sporu bude mít důkazní břemeno strana, která odstoupila od smlouvy.

§ 349 [Zánik smlouvy odstoupením]

(1) Odstoupením od smlouvy smlouva zaniká, když v souladu s tímto zákonem projev vůle oprávněné strany odstoupit od smlouvy je doručen druhé straně; po

této době nelze účinky odstoupení od smlouvy odvolat nebo měnit bez souhlasu druhé strany.

(2) Oprávněná strana nemůže odstoupit od smlouvy poté, kdy jí byla doručena zpráva, že již byla splněna povinnost, jejíž porušení bylo důvodem k odstoupení od smlouvy.

(3) Vyplývá-li z obsahu smlouvy, že věřitel nemá zájem na splnění závazku po době stanovené pro jeho plnění, nastanou účinky odstoupení od smlouvy počátkem prodloužení dlužníka, jestliže věřitel neoznámí před touto dobou, že trvá na plnění závazku.

Související ustanovení: § 351

Z literatury: *Kopáč, L., Švestka, J.* Nad některými otázkami odstoupení od smlouvy podle obchodního zákoníku. Právní rozhledy, 1995, č. 10

Pro obchodní vztahy je zánik smlouvy odstoupením upraven tak, že smlouva zaniká ex nunc. Jde tu o zásadní odchylku od úpravy občanského zákoníku, podle které zaniká smlouva ex tunc. Toto zásadní řešení je pak promítnuto v úpravě prvního odstavce a z něj vychází speciální úprava stanovící okamžik, do kterého je možno učinit projev o odstoupení od smlouvy.

V prvním odstavci se uplatňuje obecné pravidlo, že právní úkon je účinný doručením druhé straně a pravidlo, že jakmile oprávněný vykonal své jednostranné právo, je jeho oprávnění konzumováno a nemůže již provést jednostranně změnu.

Ustanovení druhého odstavce určuje jako speciální úprava okamžik, do kterého může oprávněný odstoupit od smlouvy. Podle obecných zásad by nemohla smlouva zaniknout odstoupením od smlouvy, když by před účinností projevu o odstoupení, tj. před jeho doručením, zanikla splněním. Z tohoto odstavce vyplývá pro možnost odstoupení jiné určení rozhodné doby. Jde o okamžik, po kterém oprávněný nemůže učinit projev o odstoupení, tedy opačně vyjádřeno, okamžik, do kterého jej učinit může. Jestliže je rozhodným okamžikem doručení zprávy o splnění povinnosti, když tato zpráva může být podána až po splnění povinnosti, může nastat případ, že odstoupení bude oprávněné, neboť k projevu o odstoupení došlo před doručením zprávy o splnění povinnosti, a jeho účinek nastane poté, kdy již bylo splněno. Účinek splnění v takovém případě bude odstoupením od smlouvy zrušen. V případě, že je plněno předáním a převzetím, se samozřejmě nepodává zvláštní zpráva, neboť předáním je oprávněný o splnění zpraven.

Poslední odstavec se vztahuje na tzv. fixní smlouvy, kdy již od počátku vztahu ze smlouvy samé vyplývá, že věřitel má zájem na plnění, jen jestliže bude splněno včas. Věřitel však může fixní charakter smlouvy zrušit jednostranným úkonem, i když tento charakter je obsahem smlouvy, a to oznámením, že trvá na splnění závazku. Toto oznámení může být dáno (musí dojít povinnému) jen před uplynutím doby stanovené pro splnění, tj. jen dokud závazek existuje, neboť jinak okamžikem, kdy nastalo prodloužení, smlouva zaniká.

Z judikatury:

SR 2/1996 s. 26: Jestliže na základě dohody o převzetí dluhu, se kterou věřitel vyslovil souhlas, již povinnost zaplatit přešla z předchozího dlužníka na dlužníka nového, byla tím smlouva o převzetí dluhu konzumována a odstoupení od ní již nemůže být účinné.

SJ 8/1999 s. 305: Vyplývá-li z vůle stran projevené ve smlouvě o úvěru i z povahy zajišťovacích instrumentů (zástavní právo a zajišťovací blankosměnka), že i po odstoupení od smlouvy o úvěru, má trvat smlouvené zajištění, vztahuje se toto zajištění nejen na základní závazek ze smlouvy o úvěru, spočívající ve splácení úvěru a zaplacení úroků, ale i na závazek vrátit zaplacenou část úvěru s příslušenstvím vyplývající z odstoupení od smlouvy.

SR 11/2004 s. 421: Ustanovení § 349 odst. 3 ObchZ spojuje zánik fixní smlouvy toliko s prodloužením dlužníka, nikoli s prodloužením věřitele. U fixní smlouvy má jen prodloužení dlužníka za následek zánik smlouvy (pokud věřitel dlužníkovi neoznámí ještě před prodloužením, že na plnění závazku trvá).

§ 350 [Poskytnutí nepřiměřené lhůty]

(1) Je-li dodatečná lhůta poskytnutá k plnění nepřiměřená a oprávněná strana odstoupí od smlouvy po jejím uplynutí, nebo oprávněná strana odstoupí od smlouvy bez poskytnutí dodatečné lhůty pro plnění, nastávají účinky odstoupení teprve po marném uplynutí přiměřené dodatečné lhůty, jež měla být poskytnuta k plnění povinností.

(2) Při poskytnutí dodatečné lhůty může oprávněná strana druhé straně prohlásit, že odstupuje od smlouvy, jestliže druhá strana nesplní svou povinnost v této lhůtě. V tomto případě nastávají účinky odstoupení marným uplynutím této lhůty, je-li přiměřená nebo uplynutím přiměřené lhůty, jestliže stanovená lhůta nebyla přiměřená.

Související ustanovení: § 346, § 349 odst. 1 a 2, § 437 odst. 5, § 486

Nejde-li o podstatné porušení smluvní povinnosti, je oprávněný povinen poskytnout dodatečnou přiměřenou lhůtu pro splnění závazku. Základní je však ochrana oprávněného při porušení závazku druhou stranou. Proto v případě, že dodatečná lhůta, kterou oprávněný dal, nebyla přiměřená, nebo nebyla poskytnuta, ačkoli měla být poskytnuta (tak v případě, že oprávněný považoval porušení smlouvy za podstatné), nestává se projev o odstoupení neplatný, naopak zůstává v platnosti, jen se posunuje okamžik účinnosti odstoupení na dobu uplynutí objektivně přiměřené dodatečné lhůty. To ovšem platí jen pro případ, že povinná strana nesplnila ani do konce objektivně přiměřené lhůty. Jestliže byl závazek splněn sice po uplynutí dané (nepřiměřené) lhůty, ale ve lhůtě objektivně přiměřené, nepřichází již odstoupení od smlouvy v úvahu a závazek zanikne splněním. Toto pravidlo dopadá v případech odstoupení od smlouvy v důsledku prodloužení především na případy, kdy došlo k prodloužení z toho důvodu, že plnění nebylo poskytnuto ve stanovené době vůbec nebo nebylo ve stanovené době poskytnuto ve stanoveném místě. Jestliže došlo k prodloužení v důsledku toho, že plnění bylo vadné, dopadá podle podstaty věci jen na ty případy, kdy se dodatečná přiměřená lhůta podle úpravy odpovědnosti za vady vztahující se na daný případ poskytuje.

§ 351 [Účinky odstoupení]

(1) Odstoupením od smlouvy zanikají všechna práva a povinnosti stran ze smlouvy. Odstoupení od smlouvy se však nedotýká nároku na náhradu škody vzniklé porušením smlouvy, ani smluvních ustanovení týkajících se volby práva nebo volby tohoto zákona podle § 262, řešení sporů mezi smluvními stranami a jiných ustanovení, která podle projevené vůle stran nebo vzhledem ke své povaze mají trvat i po ukončení smlouvy.

(2) Strana, které bylo před odstoupením od smlouvy poskytnuto plnění druhou stranou, toto plnění vrátí, u peněžitého závazku spolu s úroky ve výši sjednané ve smlouvě pro tento případ, jinak stanovené podle § 502. Vrací-li plnění strana, která odstoupila od smlouvy, má nárok na úhradu nákladů s tím spojených.

Související ustanovení: § 262, 347, 348

Související předpisy: § 9 MPSaP; § 2 zák. č. 216/1994 Sb.

Podle principu uplatněného pro obchodní vztahy jak je uplatněn v základním ustanovení § 349 zanikají práva a povinnosti v rozsahu specifikovaném v tomto ustanovení k okamžiku zániku smlouvy odstoupením. K tomu dochází okamžikem účinnosti projevu o odstoupení. Tím však není anulována skutečnost, že došlo k porušení závazku ze smlouvy. V praxi je nutno počítat s tím, že budou uplatňována práva na náhradu škody a ustanovení druhého odstavce je proto pro praxi důležité.

Odstoupení od smlouvy je jedním z důsledků porušení závazku a nedotýká se dalších důsledků porušení povinnosti: náhrady škody, popřípadě smluvní pokuty, pokud byla pro daný případ sjednána.

Dále je speciálně upraveno, že zůstávají v platnosti ustanovení určující posouzení věci v případě sporu a o řešení sporu, tedy kterým právem se vztah řídí, jde-li o vztah z mezinárodního obchodu, popřípadě že se řídí úpravou obchodního zákoníku, a rozhodčí smlouva (smlouva o rozhodci nebo rozhodčí doložka), která byla platně sjednána. Je to stejné řešení jaké platí v případě neplatnosti smlouvy pro neplatnost právního úkonu podle § 267. Pokud jde o poslední větu prvního odstavce, dává se zde stranám možnost ponechat v platnosti některá ustanovení, podmínkou je souhlas obou stran, jde o dohodu. Povahu věci ve smyslu tohoto ustanovení bude třeba posuzovat objektivně a ne s použitím rozšiřujícího výkladu, neboť jde o výjimku ze základního pravidla.

Odstoupením smlouva zaniká k okamžiku účinnosti odstoupení. K odstoupení od smlouvy může v určitých případech dojít, i když před tím bylo poskytnuto plnění nebo část plnění (srov. § 347). Tato plnění je pak nutno vypořádat. Pokud jde o peněžitá plnění, uplatňuje se obecné pravidlo, že přísluší úroky. V praxi v takovém případě půjde zpravidla o úroky v obvyklé výši jak je upraveno v § 502, ale pokud bude speciální ujednání o jejich výši, ve výši sjednané. (Jde o speciální úpravu pro obchodní vztahy, danou vzhledem k tomu, že smlouva zaniká ex nunc.)

S vrácením plnění jsou spojeny náklady. Náhradu těchto nákladů spojených s vrácením plnění přiznává zákon jen straně, která odstoupila od smlouvy a vrácí plnění.

Z judikatury:

SJ 8/1999 s. 305: Vyplyvá-li z vůle stran projevené ve smlouvě o úvěru i z povahy zajišťovacích instrumentů (zástavní právo a zajišťovací blankosměnka), že i po odstoupení od smlouvy o úvěru, má trvat smluvené zajištění, vztahuje se toto zajištění nejen na základní závazek ze smlouvy o úvěru, spočívající ve splácení úvěru a zaplacení úroků, ale i na závazek vrátit zaplacenou část úvěru s příslušenstvím vyplývajícím z odstoupení od smlouvy.

R 15/2001: Odstoupí-li věřitel od smlouvy o úvěru podle ustanovení § 506 ObchZ a je—li proto oprávněn požadovat, aby mu dlužník vrátil dlužnou částku s úroky, je zástavním právem, zřízeným k zajištění závazků ze smlouvy o úvěru, zajištěn též závazek dlužníka vrátit věřiteli požadovanou dlužnou částku s úroky.

SJ 8/2004 s. 302: Pokud se podle smlouvy o dílo stal vlastníkem zhotovované věci zhotovitel, není jeho vlastnické právo dotčeno následným odstoupením od této smlouvy.

Oddíl druhý. Některá ustanovení o dodatečné nemožnosti plnění

Důsledky nemožnosti plnění jsou upraveny v § 575 až 577 ObčZ. Obchodní zákoník doplňuje jen několik ustanovení. Nemožnost se může týkat celého závazku, pak zaniká celý, nebo jen části plnění, pak zpravidla zanikne jen tato část, ale pokud by zbytek neměl pro věřitele hospodářský význam, zanikne celý závazek. Stane-li se nemožným

jedno z volitelných plnění, omezuje se závazek na plnění možná, ale jestliže nemožnost jednoho z volitelných plnění způsobila strana, která nemá právo volby, a tím je smlouvou předpokládaná možnost volby zmařena, může ten, kdo byl oprávněn volit, od smlouvy odstoupit.

§ 352 [Nemožnost plnění]

(1) Závazek se považuje za splnitelný též v případě, lze-li jej splnit pomocí jiné osoby.

(2) Závazek se stává nesplnitelným také v případě, kdy právní předpisy, které byly vydané po uzavření smlouvy a jejichž účinnost není časově ohraničená, dlužníkovi zakazují chování, k němuž je zavázán, nebo vyžadují úřední povolení, jež dlužníku nebylo uděleno, ačkoliv o ně řádně usiloval.

(3) Věřitel může odstoupit od smlouvy ohledně části plnění, které se nestalo nemožným, jestliže tato část ztrácí pro věřitele vzhledem ke své povaze nebo s přihlédnutím k účelu smlouvy, který vyplývá z jejího obsahu nebo byl druhé straně znám v době uzavření smlouvy, hospodářský význam bez poskytnutí plnění, jež se stalo nemožným. Totéž platí ohledně dílčího plnění.

(4) Nemožnost plnění je povinen prokázat dlužník.

Související ustanovení: § 731 odst. 4

Související předpisy: § 575, 576 ObčZ

V prvním odstavci se k obecnému pravidlu, že závazek není nesplnitelný, jestliže jej lze uskutečnit za ztížených podmínek, s většími náklady nebo až po sjednaném čase, doplňuje výslovně případ, kdy lze závazek splnit (byť s většími náklady) pomocí jiné osoby, a to vzhledem k tomu, že možnost plnit prostřednictvím nebo s pomocí třetí osoby je pro obchodní vztahy typická.

Ve druhém odstavci se vzhledem k významu v obchodních vztazích doplňuje s přesným vymezením případ, kdy nesplnitelnost nastává v důsledku právní nemožnosti. Přesná úprava, kdy jde o právní nemožnost, je pro obchodní vztahy nutná. Ve zvláštních ustanoveních pro závazky v mezinárodním obchodu navazuje úprava § 731, která specifikuje, kdo má povinnost požádat o potřebné úřední povolení a koho pak stíhají důsledky, není-li vydáno.

Výslovné ustanovení je nutné. V případě právní nemožnosti totiž jde přesně vzato o nedovolenost, která povede až k tomu, že případnému plnění bude zabráněno státní mocí. Pro obchodní vztahy a zejména pro závazky v mezinárodním obchodě je výslovné a jasné řešení důležité.

Z judikatury:

OP 8/2002 s. 21: Nebylo-li po uzavření kupní smlouvy vydáno rozhodnutí správního orgánu o změně využití pozemků pro těžbu šterkopísku (územní rozhodnutí), jež bylo podmínkou pro realizaci kupní smlouvy, jde o správní rozhodnutí vydané na základě dříve vydaných předpisů upravujících správu v oblasti územního plánování a aplikace ustanovení § 352 odst. 2 ObchZ je v daném případě nesprávná. Taktéž není důvodu pro analogické použití tohoto ustanovení.

SJ 11/2004 s. 421: 1. Následná nemožnost plnění nemůže způsobit neplatnost právního úkonu ve smyslu § 37 odst. 2 ObčZ. Následná nemožnost plnění způsobuje zánik povinnosti dlužníka plnit. Nemožnost plnění musí být vždy objektivní.

2. Změna podoby akcií ze zknihovaných na listinné nezpůsobuje následnou nemožnost plnění závazku ze smlouvy o převodu akcií.

§ 353 [Náhrada škody]

Dlužník, jehož závazek zanikl pro nemožnost plnění, je povinen uhradit škodu tím způsobenou věřiteli, ledaže nemožnost plnění byla způsobena okolnostmi vylučujícími odpovědnost (§ 374). Pro náhradu škody se použije obdobně ustanovení § 373 a násl.

Související ustanovení: § 373 n., § 731

Nesplnění závazku má zpravidla majetkové důsledky, vznik škody, a to buď jen pro jednu stranu nebo pro obě strany. V případě zániku závazku pro nemožnost plnění nese dlužník škodu, která mu vznikla, a odpovídá za škodu, která vznikla druhé straně podle podmínek § 373 n., tedy jako kdyby šlo o porušení závazku (podřízení náhrady vzniklé škody úpravě odpovědnosti za porušení obchodního závazku je výslovné, neboť jinak by o takovou odpovědnost nešlo). Jestliže se dlužník odpovědnosti zproští, nese každá ze stran škodu, která jí vznikla. Pro vztahy v mezinárodním obchodu však k tomu platí speciální ustanovení § 731.

§ 354 [Důsledky zániku závazku]

Při zániku závazku pro nemožnost plnění nebo jeho části nastávají obdobně účinky uvedené v § 351.

Související ustanovení: § 351, 353

I při zániku závazku pro nemožnost plnění mohla být část plnění již poskytnuta a tu je nutno vypořádat obdobně, jako je tomu v případě odstoupení od smlouvy, tedy tak, že strana, které bylo poskytnuto určité plnění, toto plnění vrátí, a to u peněžitého plnění s úroky. Pro obdobnou platnost poslední věty ustanovení § 351 odst. 2 však nejsou v případě zániku závazku pro nemožnost plnění splněny předpoklady, protože zde závazek zaniká ze zákona. Náhradu nákladů s vrácením spojených bude tedy možno požadovat jen jako náhradu škody, pokud pro to budou splněny předpoklady – srov. § 353 a komentář k němu.

Oddíl třetí. Odstupné

§ 355 [Sjednání odstupného]

(1) Zahrnou-li strany do smlouvy ujednání, že jedna ze stran nebo kterákoli ze stran je oprávněna smlouvu zrušit zaplacením určité částky jako odstupného, zrušuje se smlouva od doby svého uzavření, když oprávněná osoba oznámí druhé straně, že svého práva využívá a stanovené odstupné zaplatí. Ustanovení § 351 odst. 1 platí přiměřeně pro účinky zrušení smlouvy.

(2) Oprávnění podle odstavce 1 nemá strana, která již přijala plnění závazku druhé strany nebo jeho části, nebo která splnila svůj závazek nebo jeho část.

Související ustanovení: § 351

Související předpisy: § 497 ObčZ; § 9 MPSaP; § 2, 37 zák. č. 216/1994 Sb.

Jde o speciální ustanovení oproti úpravě občanského zákoníku, která tuto možnost nezná, ale která upravuje možnost vymínit si odstoupení od smlouvy a sjednat pro ten případ odstupné. Obchodní zákoník neřeší výslovně vztah tohoto ustanovení k vymínění si možnosti odstoupení od smlouvy se sjednáním zaplacení odstupného podle § 497 ObčZ. Je proto otázkou, zda je toto speciální ustanovení dáno pro obchodní vztahy jako doplněk, jako zvláštní možnost navíc k obecné úpravě občanského zákoníku, nebo zda jde o odchylku od úpravy dané v § 497 ObčZ. Při výkladu ryze formálním vyplyne závěr, že jde o úpravu doplňující pro obchodní vztahy další možnost, neboť odstoupení od smlouvy a zrušení smlouvy, byť jednostranným úkonem, jsou právně různé věci. Ovšem při formálním výkladu lze také vzhledem k ustanovení § 344 dospět k závěru, že ustanovení § 497 ObčZ je vyloučeno, neboť jde o možnost vymíněného jednostranného odstoupení, i když je vázána na dohodu o výši odstupného. Při výkladu logickém vyplyne závěr, že věcně tato úprava nahrazuje způsobem odpovídajícím pro obchodní vztahy možnost danou v § 497 ObčZ. Podle našeho názoru má mít při výkladu ustanovení obchodního zákoníku převahu výklad logický. Účel tohoto ustanovení je též jako účel ustanovení daného občanským zákoníkem, ale je tu podstatný rozdíl v okamžiku, ve kterém dochází k zániku smlouvy. Tuto odchylku danou pro obchodní vztahy na místě úpravy občanského zákoníku, kterou pro obchodní vztahy zřejmě nepovažuje za vhodnou, speciální úprava očividně sleduje, a to by měl výklad respektovat. Různost názorů na výklad této otázky ovšem nelze vyloučit. Zásadní stanovisko nebo rozhodnutí soudů v této věci zatím není známo.

Jde o specifický způsob zániku závazku, který v obchodních vztazích je odůvodněn praktickou potřebou. Svým charakterem je to možnost jednostranného odstoupení od smlouvy za podmínky, že bude předem zaplacená sjednaná paušální náhrada, odškodňující druhou stranu. Ale právní konstrukce je odchýlná od možnosti vymínit si odstoupení od smlouvy a sjednat pro ten případ odstupné podle § 497 ObčZ.

K zániku smlouvy dochází až splněním obou podmínek, tedy až druhé straně dojde oznámení o tom, že oprávněná strana využívá svého práva, a až je odstupné skutečně zaplacené (při platbě prostřednictvím banky až je příslušná částka připsána na účet druhé strany u její banky). Sjednanou možnost zrušit smlouvu může oprávněná strana využít, jen dokud nebylo započato s plněním, tedy dokud sama neplnila, třebas jen zčásti, anebo dokud nepřijala plnění nebo i jen část plnění.

Zrušením smlouvy zanikají práva i závazky (zaplacení odstupného je podmínkou zrušení smlouvy, předchází tedy zániku smlouvy). Ale stejně tak, jako je tomu při odstoupení od smlouvy, zůstávají v platnosti případná ujednání o volbě práva, volbě úpravy obchodního zákoníku a ujednání o řešení sporů (rozhodčí smlouva, popřípadě ujednání o pravomoci soudu určitého státu) a případně i některá další ujednání, která podle projevené vůle stran nebo vzhledem ke své povaze mají trvat i po ukončení smlouvy – viz komentář k § 351.

Oddíl čtvrtý. Zmaření účelu smlouvy

§ 356 [Důsledek změny okolností]

(1) Zmaří-li se po uzavření smlouvy její základní účel, který v ní byl výslovně vyjádřen, v důsledku podstatné změny okolností, za nichž byla smlouva uzavřena, může strana dotčená zmařením účelu smlouvy od ní odstoupit.

(2) Za změnu okolností podle odstavce 1 se nepovažuje změna majetkových poměrů některé strany a změna hospodářské nebo tržní situace.

Související ustanovení: § 344, 351

Obchodní závazkové vztahy ovládá zásada, že převzaté závazky jsou smluvní strany povinny plnit a změna podmínek a okolností nemá na tuto povinnost vliv. Pro praxi nejdůležitější výjimka je upravena pro smlouvu o uzavření budoucí smlouvy. Zde je rovněž upravena určitá výjimka, ale má jiný charakter, jak zejména plyne z ustanovení dalšího paragrafu.

Oprávnění odstoupit od smlouvy je vázáno na splnění obou stanovených podmínek. Prvním předpokladem je, že základní účel smlouvy je v této smlouvě vyjádřen výslovně, a druhým, že byl zmařen podstatnou změnou okolností, ke které došlo po uzavření smlouvy. Ale tato výjimka je omezena: nevztahuje se na případ, který spadá do podnikatelského rizika. Musí tedy jít o zmaření účelu smlouvy z vnějších příčin, mimo poměry smluvní strany a trhu. Riziko změny na trhu nebo vlastní situace musí podnikatel nést a nemůže se ho zásadně zprostit.

I když právo odstoupit od smlouvy vznikne a podnikatel je využije, odpovídá za škodu podle ustanovení následujícího paragrafu. Toto ustanovení mu tedy umožňuje jen odvrátit větší nepříznivé důsledky při zmaření účelu smlouvy, ale nemůže to být ke škodě druhé strany.

§ 357 [Náhrada škody]

Strana, která odstoupila od smlouvy podle § 356, je povinna nahradit druhé straně škodu, která jí vznikne odstoupením od smlouvy. Pro účinky odstoupení od smlouvy platí přiměřeně § 351.

Související ustanovení: § 379 až 384, § 386

V případě, kdy výjimečně může jedna ze stran odstoupit od smlouvy pro zmaření základního účelu smlouvy v důsledku okolností, které přesahují rámec běžného podnikatelského rizika, bude povinna nahradit škodu, která v důsledku nesplnění závazku podle předpokladu při uzavření smlouvy druhé straně vznikla a této povinnosti se nemůže zprostit. Jde o stanovení povinnosti k náhradě škody vzniklé výkonem práva. Pro pojem a rozsah škody se použijí analogicky ustanovení § 379 n.

Díl devátý. Některá ustanovení o započtení pohledávek

Z literatury: Hušek, J. Započtení pohledávek – podmínky započtení. Právo a podnikání, 1994, č. 8

Započtení pohledávek je upraveno v občanském zákoníku v § 580 a 581. Započíst lze vzájemné pohledávky dlužníka a věřitele, jejichž plnění je stejného druhu, pokud se vzájemně kryjí, typicky jde o vzájemné peněžité pohledávky. Základní podmínkou je jen, že jde o pohledávky, které po právu existují. Zánik započtených pohledávek, případně části pohledávky v rozsahu, v němž se kryje se vzájemnou započtenou pohledávkou, nastane okamžikem, kdy se setkaly pohledávky způsobilé k započtení. K započtení může

dojít buď jednostranným úkonem – projevem směřujícím k započtení – nebo dohodou. Jednostranným úkonem lze pohledávky započíst, jestliže jde o pohledávky existující, vymahatelné, splatné a nepromlčené, s výjimkou pohledávek, jejichž započtení zákon ve speciálním ustanovení nedovoluje, a to buď absolutně nebo jen započtení jednostranným úkonem. Pro splnění podmínky, že jde o pohledávky nepromlčené, je rozhodující, že jde o pohledávky, které nebyly promlčené v době, kdy se tyto i z ostatních hledisek k započtení způsobilé pohledávky setkaly. Není rozhodné, zda jsou nepromlčené ještě v době, kdy je proveden úkon k jejich započtení, jednostranný úkon započtení je tedy možno ohledně pohledávek, které se setkaly jako nepromlčené a jsou i jinak v této době k započtení způsobilé, platně učinit i po delším čase, v době, kdy již promlčení nastalo, a pohledávky zaniknou zpětně, k okamžiku, kdy se jako pohledávky způsobilé k započtení setkaly. To je obecně platné pravidlo, v obchodním zákoníku je vyjádřeno výslovně. K podmínce splatnosti viz komentář k § 358 a 359. Dohodou lze započíst jakékoli vzájemné pohledávky, opět s výjimkou pohledávek, jejichž započtení zákon ve speciálním ustanovení nedovoluje.

Občanský zákoník vylučuje v § 581 započtení jednostranným úkonem proti pohledávce na náhradu škody způsobené na zdraví, pokud nejde o vzájemné pohledávky tohoto druhu, pohledávky z vkladů na vkladních knížkách a vkladních listech, a pokud jde o započtení proti pohledávkám na výživné, odkazuje na zákon o rodině, podle kterého (§ 97 odst. 2 ZOR) není započtení proti pohledávce na výživné poskytované nezletilým dětem přípustné vůbec a proti ostatním pohledávkám na výživné je přípustné jen dohodou. Obchodní zákoník omezuje v § 361 právo banky použít peněžité prostředky na účtu, který vede, k jednostrannému započtení svých pohledávek vůči straně, pro kterou vede účet, jen na náklady spojené s vedením tohoto účtu (jde však o ustanovení dispozitivní). Obchodní zákoník vylučuje v § 108 odst. 2 započtení jakéhokoli nároku společníka vůči společnosti s ručením omezeným na zaplacení nesplacené části vkladu s výjimkou případu podle § 106, tj. započtení plnění poskytnutého za společnost, ke kterému dochází ze zákona, ledaže s takovým započtením vysloví souhlas valná hromada při zvyšování základního kapitálu a dále podle § 163 odst. 3 započtení proti pohledávce akciové společnosti na splacení vkladu, ledaže s tím souhlasí valná hromada při zvyšování základního kapitálu. Zákon o konkursu nedovoluje v § 14 započtení na majetek patřící do konkursní podstaty. Naproti tomu upravuje obchodní zákoník v § 106 započtení, ke kterému dochází ze zákona, tedy i bez zvláštního úkonu směřujícího k započtení.

Z judikatury:

PPP 7–8/1999 s. 23: Ustanovení obchodního zákoníku obsažené v § 763 odst. 1 o tom, že právní vztahy vzniklé přede dnem účinnosti tohoto zákona a práva z nich vzniklá, jakož i práva z odpovědnosti za porušení závazků z hospodářských a jiných smluv uzavřených přede dnem účinnosti tohoto zákona se řídí dosavadními předpisy, je kogentní. To znamená, že se v takovém případě také započtení vzájemných pohledávek řídí dosavadními předpisy, tj. hospodářským zákoníkem, ustanovením § 361 odst. 3. Podle citovaného ustanovení nebylo možné započtení jednostranným úkonem.

PPP 6/2000 s. 15: 1. Závazek zanikne v případě započtení podle § 580 ObčZ nikoli okamžikem, kdy účastník učinil úkon směřující k započtení, ale okamžikem, kdy se pohledávky způsobilé k započtení setkaly.

2. Jestliže závazek zanikl započtením před podáním žaloby, nebyla žaloba podána důvodně a žalobce, který vzal žalobu zpět, z hlediska procesního zavinil zastavení řízení a je proto povinen podle § 146 odst. 2 věta první OSŘ hradit náklady řízení žalovanému.

SJ 2/2004 s. 69: Úkon započtení (§ 580 ObčZ), kterým dlužník započítává proti pohledávce věřitele více svých pohledávek, převyšujících ve svém součtu pohledávku věřitele, aniž by z něj bylo patrné, která část započítávaných pohledávek započtením zanikla a která nikoli, je podle § 37 odst. 1 ObčZ neplatný pro neurčitost.

§ 358 [Způsobilost k započtení]

K započtení jsou způsobilé pohledávky, které lze uplatnit u soudu. Započtení však nebrání, jestliže pohledávka je promlčena, avšak promlčení nastalo teprve po době, kdy se pohledávky staly způsobilými k započtení.

Související ustanovení: § 108, 360 až 363, § 439, 711

Související předpisy: § 581 ObčZ

Z literatury: *Eláš, K.* Lze započíst splatnou pohledávku proti nesplatné aneb jak se pozná mistr. Právní rozhledy, 2003, č. 12

K obecně platnému vymezení, že k započtení jednostranným úkonem jsou způsobilé pohledávky platně existující, vymahatelné, splatné a nepromlčené (tedy ponecháme-li stranou případy, kdy pro určité pohledávky je speciálním ustanovením započtení vyloučeno) se výslovně uvádí, že pro možnost započtení jednostranným úkonem je rozhodující, že pohledávka nebyla promlčena v době, kdy se pohledávky, u nichž má dojít k započtení a které jsou i jinak způsobilé k započtení, setkaly. Jen to, že v době, kdy je učiněn projev směřující k započtení, již u započítávané pohledávky došlo k promlčení, započtení nebrání. Jednostranným úkonem dále nemůže být započteno právo na slevu pro vadu zboží s pohledávkou prodávajícího, jestliže vada nebyla včas oznámena, s výjimkou případu, že prodávající o vadách věděl v době dodání zboží (§ 439).

Jednostranným úkonem lze zásadně započíst jen pohledávku splatnou. Výjimky stanoví § 359. Otázkou teoreticky spornou je otázka, zda je možné započtení splatné pohledávky proti pohledávce nesplatné. Zákon tuto otázku výslovně neřeší. Soudní praxe doposud vycházela z výkladu, že obě započítávané pohledávky musí být splatné. Avšak nyní dospěl Nejvyšší soud (rozsudek ve věci sp. zn. 32 Odo 1143/2004 z 31. 1. 2006) k závěru, že z ustanovení § 580 věty druhé a § 581 odst. 2 věty druhé ObčZ, ani z ustanovení § 359 nevyplývá nepřipustnost jednostranného započtení splatné pohledávky proti nesplatné a že v důsledku toho úkon směřující k takovému zápočtu není neplatný podle § 39 ObčZ pro rozpor s těmito ustanoveními. Okamžikem setkání pohledávky splatné s pohledávkou nesplatnou (či pohledávek nesplatných při zápočtu dohodou) a tím i okamžikem jejich zániku je okamžik účinnosti právního úkonu směřujícího k započtení, neboť obě pohledávky se setkávají v důsledku kompenzačního projevu účastníka (popřípadě účastníků), v němž jsou postaveny proti sobě.

Z judikatury:

SJ 9/2005 s. 666: 1. Dlužník, který má v době, kdy se vůči němu stalo účinným postoupení pohledávky, vůči postupiteli pohledávku způsobilou k započtení a který bez zbytečného odkladu poté tuto skutečnost oznámil potupníkovi, může ve smyslu ustanovení § 529 odst. 2 ObčZ učinit jednostranný úkon směřující k započtení pohledávky, kterou má vůči postupiteli, přímo proti postupníkovi, jen je-li jeho pohledávka již splatná, nebo dovoluje-li mu zákonná úprava (jinde než v § 529 odst. 2 ObčZ) započíst i nesplatnou pohledávku.

2. V odvolacím řízení nemůže žalovaný vůči soudu účinně uplatnit k započtení svou pohledávku proti pohledávce žalobce (§ 98, 216 OSŘ).

R 33/2006: Dlužník, který má v době, kdy se vůči němu stalo účinným postoupení pohledávky, vůči postupiteli pohledávku způsobilou k započtení a který bez zbytečného odkladu poté tuto skutečnost oznámil postupníkovi, může ve smyslu ustanovení § 529 odst. 2 ObčZ učinit jednostranný úkon směřující k započtení pohledávky, kterou má vůči postupiteli, přímo proti postupníkovi, jen je-li jeho pohledávka již splatná, nebo dovoluje-li mu zákonná úprava (jinde, než v § 529 odst. 2 ObčZ) započíst i nesplatnou pohledávku.

§ 359 [Započtení nesplatné pohledávky]

Proti pohledávce splatné nelze započíst pohledávku nesplatnou, ledaže jde o pohledávku vůči dlužníkovi, který není schopen plnit své peněžité závazky.

Související ustanovení: § 358

Související předpisy: § 581 ObčZ

K ochraně věřitele v případě, že se dlužník stal platebně nezpůsobilým, je pro obchodní vztahy upravena odchylka od obecně platného pravidla, že započíst lze jen pohledávku splatnou. Je však nutno uvést, že zákon o konkursu vylučuje započtení na majetek patřící do konkursní podstaty. Jinou věcí je možnost jednostranného započtení splatné pohledávky proti pohledávce nesplatné. K tomu viz komentář k § 358.

§ 360 [Pohledávky s odloženou splatností]

Započíst lze i pohledávku, jež není splatná jen proto, že věřitel na žádost dlužníka odložil dobu splatnosti jeho závazku, aniž se změnil jeho obsah.

Související ustanovení: § 358

Jde o další odchylku od zásady, že započíst lze jen splatnou pohledávku, která je odůvodněna tím, že věřitel nemá ztratit možnost jednostranného započtení jen proto, že odložením splatnosti své pohledávky ulehčil dlužníkovi na jeho žádost jeho situaci.

§ 361 [Započtení z účtu vedeného bankou]

Strana, jež vede na základě smlouvy pro druhou stranu běžný nebo vkladový účet, může použít peněžních prostředků na těchto účtech pouze k započtení své vzájemné pohledávky, kterou má vůči majiteli účtu podle smlouvy o vedení těchto účtů.

Související ustanovení: § 358, 708, 711, 716

Zřízení a vedení běžného účtu a vkladového účtu se řídí příslušnými smlouvami upravenými v § 708 až 719. Běžný účet nebo vkladový účet je banka povinna vést podle smlouvy a možnost použití prostředků na tomto účtu k započtení bankou je omezena jen na pohledávky, které vznikly bance při vedení těchto účtů a v přímé vazbě na vedení tohoto účtu podle smlouvy o vedení tohoto účtu tak, aby byla zajištěna potřebná jistota pro majitele účtu. Vztah banky a jejího klienta z běžného účtu a z vkladového účtu a vztahy z jiných bankovních obchodů a pohledávky z nich jsou různé povahy a právně odděleny. Toto ustanovení je však dispozitivní; jiná dohoda ve smlouvě o běžném účtu je možná, může být obsažena i v obchodních podmínkách, na které smlouva odkazuje.

§ 362 [Pohledávky v různých měnách]

Peněžité pohledávky znějící na různé měny jsou započitatelné, jen když tyto měny jsou volně směnitelné. Pro započitatelnou výši těchto pohledávek je rozhodující střední devizový kurs platný v den, kdy se pohledávky staly způsobilými k započtení. Rozhodný je devizový kurs platný v místě sídla nebo v místě podnikání, popřípadě bydliště strany, která projevila vůli pohledávky započíst.

Související ustanovení: § 732, 733

Peněžité pohledávky mohou být v různých měnách. Započtení je zásadně možné, jen pokud je splněna podmínka stejného druhu pohledávek. Splnění této podmínky by bez této speciální úpravy bylo v případě různých měn sporné. Takto je věc řešena s jasným pravidlem pro přepoččet.

§ 363 [Pohledávka více osob]

Byla-li pohledávka postupně převedena na několik osob, může dlužník použít k započtení pouze pohledávku, kterou měl v době převodu vůči prvnímu věřiteli, a pohledávku, kterou má vůči poslednímu věřiteli.

Z literatury: *Křetinský, D.* Námitka započtení při postoupení pohledávky. Právní rozhledy, 1998, č. 10

Postup pohledávek je v obchodních vztazích častý a dochází i k opětovnému postoupení pohledávky. To vyžaduje přesné pravidlo zabezpečující dostatečnou jistotu pro toho, kdo pohledávku přejímá. Při opakovaném postoupení pohledávky by byla možnost započtení všech pohledávek, které dlužník měl proti kterémukoli z těch, na které byla pohledávka postupně převedena, nepřiměřeně široká a rozhodné skutečnosti by bylo obtížné osvědčit. Vychází se proto jen z toho, že by neodpovídalo zásadám poctivého obchodního styku, aby byla vyloučena možnost započtení pohledávky, kterou má dlužník vůči původnímu, prvnímu věřiteli. Stav závazkového vztahu při vzniku závazku je v obchodních vztazích zásadně rozhodný. Dále je zřejmá možnost vypořádat dluh započtením ve vztahu k současnému věřiteli, jak odpovídá obecné možnosti vyrovnání dluhu. Proto omezení jen na prvního a na posledního věřitele a pominutí ostatních bez ohledu na jejich počet a zda jsou dlužníkovi známi.

§ 364 [Započtení dohodou]

Na základě dohody stran lze započítat jakékoli vzájemné pohledávky.

Související ustanovení: § 108, 163, 358

Související předpisy: § 581 ObčZ; § 97 odst. 2 ZOR; § 14 KV

Podmínky, které musí být splněny, aby mohlo dojít k započtení, jsou stanoveny pro započtení jednostranným úkonem – projevem směřujícím k započtení. Dohoda je možná

obecně i v dalších případech. Pokud jde o obchodní závazkové vztahy, vyjadřovalo toto ustanovení v době vydání obchodního zákoníku zcela správně, že lze dohodou započíst všechny pohledávky, které mezi stranami existují, zejména jde o pohledávky ještě nesplatné nebo pohledávky, které byly promlčeny již v době, kdy se setkaly. Je však nutno uvést, že tak, jak zní, je toto ustanovení dotčeno zněním § 108 odst. 2 a § 163 odst. 3 v současně platném znění, jak je uvedeno v úvodu tohoto oddílu, a dále je nutno si uvědomit, že je dotčeno vyloučením možnosti započtení na majetek konkursní podstaty, i když věcně jde o pohledávku vzniklou z obchodního závazku. V současné době platí, i když toto ustanovení nebylo výslovně změněno (doplněno), že v obchodních vztazích lze započítat jakékoli pohledávky s výjimkou těch, u nichž speciální ustanovení zákona (tohoto zákona nebo jiného zákona) možnost započtení nepřipouští.

Díl desátý. Porušení smluvních povinností a jeho následky

Oddíl první. Prodlení dlužníka

§ 365 [Vymezení pojmu]

Dlužník je v prodlení, jestliže nesplní řádně a včas svůj závazek, a to až do doby poskytnutí řádného plnění nebo do doby, kdy závazek zanikne jiným způsobem. Dlužník však není v prodlení, pokud nemůže plnit svůj závazek v důsledku prodlení věřitele.

Související ustanovení: § 263, 324, 345, 346, 347, § 349 odst. 3, § 374 odst. 2

Z literatury: *Štenglová I.* Odpovědnost za prodlení ve výstavbě podle obchodního zákoníku. Bulletin stavební právo, 1997, č. 1

Prodlení dlužníka nastává objektivně, jestliže nesplní svůj závazek jak včas (včas ve stanoveném místě), tak řádně (obdobně stanoví § 324, že závazek zaniká, je-li splněn řádně). Prodlení trvá, pokud závazek nezanikl odstoupením od smlouvy, do doby kdy je splněn, resp. pokud bylo plněno vadně a závazek nezanikl odstoupením od smlouvy, do uspokojení práv z odpovědnosti za vady (§ 324 odst. 3). Prodlení dlužníka nenastává jen v případě, že dlužník nemohl splnit svůj závazek v důsledku prodlení věřitele. Pokud tedy plnění znemožňují jiné okolnosti, dostává se dlužník do prodlení bez ohledu na to, zda tyto okolnosti vznikly nebo nevznikly na jeho straně, zda jim mohl nebo nemohl předejít nebo je ovlivnit. Z druhé věty dále vyplývá, že prodlení dlužníka může skončit, i když nedošlo ke splnění závazku, v důsledku toho, že se dostal do prodlení věřitel tím, že nepřijal řádně (tj. věcně řádně) nabídnuté plnění, jak to vyplývá z kontextu tohoto ustanovení s ustanovením § 370. Může také v důsledku toho dojít k situaci, že se dlužník dostal do prodlení, potom však nastalo prodlení věřitele v důsledku toho, že věřitel neposkytl spolupůsobení nutné k tomu, aby dlužník mohl splnit svůj závazek, a to v rozporu se svými povinnostmi, a proto po dobu prodlení věřitele nebude dlužník v prodlení, ovšem po odpadnutí prodlení věřitele může prodlení dlužníka pokračovat, může tedy dojít ke „stavení prodlení“ dlužníka.

Od tohoto ustanovení se strany nemohou dohodou odchýlit.

§ 366 [Trvání závazku]

Pokud zákon nestanoví pro jednotlivé druhy smluv něco jiného, může věřitel při prodlení dlužníka trvat na řádném plnění závazku.

Související ustanovení: § 324, 335, 345

Zásadně při prodlení trvá povinnost závazek splnit, resp. pokud došlo k prodlení dlužníka v důsledku toho, že poskytnuté plnění bylo vadné, může věřitel trvat na odstranění vad nebo jiném vypořádání vadnosti plnění uspokojením práv z odpovědnosti za vady, tak aby byl nastolen stav řádného splnění. Za stanovených podmínek je věřitel oprávněn od smlouvy odstoupit (§ 345 a 346). To je jeho oprávnění, které může, ale nemusí využít a podle své volby může trvat na splnění. U fixních smluv dochází počátkem prodlení k účinku odstoupení od smlouvy, tedy k zániku smlouvy a věřitel proto nemůže na plnění trvat (pokud nezrušil včas fixní charakter smlouvy – srov. § 349 odst. 3).

§ 367 [Důsledky prodlení]

Věřitel je oprávněn při prodlení dlužníka požadovat od něho náhradu škody podle § 373 a násl. Odstoupit od smlouvy je oprávněn v případech, které stanoví zákon nebo smlouva.

Související ustanovení: § 345 až 347, § 349 odst. 3, § 373 n.

Toto ustanovení bezprostředně navazuje na předchozí ustanovení pro úplnost a kontext úpravy. Práva, která uvádí, jsou založena v příslušných ustanoveních obchodního zákoníku. Volba, zda věřitel využije svého oprávnění odstoupit od smlouvy, pokud jsou pro to splněny podmínky, nebo zda bude trvat na splnění, přísluší výlučně věřiteli. Vždy má právo na náhradu škody za podmínek § 373 n., neboť jde o porušení závazku, popřípadě má právo na smluvní pokutu, jestliže byla pro případ prodlení (případně pro nesplnění závazku ve stanovené době) sjednána. K právu odstoupit od smlouvy pro prodlení viz § 345 a 346 a komentář k nim, k právu na náhradu škody § 373 n. a komentář k nim.

§ 368 [Nebezpečí škody na věci]

(1) Je-li dlužník v prodlení s předáním nebo vrácením věci věřiteli nebo nakládá-li s věcí, kterou má předat nebo vrátit věřiteli, v rozporu s povinnostmi vyplývajícími ze závazkového vztahu, přechází na něho po dobu, po kterou je v prodlení nebo porušuje tyto povinnosti, nebezpečí škody na věci, jestliže toto nebezpečí nenesl již předtím.

(2) Škodou na věci ve smyslu tohoto zákona je ztráta, zničení, poškození nebo znehodnocení věci bez ohledu na to, z jakých příčin k nim došlo.

(3) Dlužník nahradí věřiteli škodu na věci, jestliže k ní došlo v době, kdy nesl nebezpečí škody na věci, ledaže tato škoda byla způsobena věřitelem nebo vlastníkem věci nebo by k ní došlo i při splnění povinností dlužníka. Pro náhradu je rozhodující snížení hodnoty věci s přihlédnutím k cenovým poměrům v době vzniku škody na věci. Nárok na náhradu jiné škody podle § 373 a násl. tím není dotčen.

Související ustanovení: § 372, 451 až 461, § 483, 493, 540, 542, 632

Na tomto místě uvádí obchodní zákoník poprvé nebezpečí škody na věci, proto je zde vymezen pojem škody na věci pro celou úpravu obchodního zákoníku. Je to nejširší možné vymezení, zahrnuje každý možný případ škody, kterou může věc utrpět, bez ohledu na to, kdo ji způsobil a z jakých příčin, následkem jaké události k ní došlo. Jde o vymezení pojmu zásadního významu pro úpravu obchodního zákoníku. Obecně možno charakterizovat, že nebezpečí škody na věci nese zásadně vlastník (což je zásada klasická a původně zcela obecná), ale v některých případech přechází nebezpečí škody na věci na jinou osobu a pro obchodní vztahy jde o institut velmi důležitý. Tak přechází nebezpečí škody na věci typicky v důsledku prodlení, ale důležitost otázky, kdo nese nebezpečí škody na věci, vyvstává i v jiných případech a tato otázka je specificky upravena pro různé případy – tak jde o speciální úpravu u kupní smlouvy a u smlouvy o dílo. Z určení, kdo nese nebezpečí škody na věci, vyplývá pro případ, že dojde ke vzniku škody, zodpovězení otázky komu škoda vznikla. Jde tedy o určení základní otázky, které vyjasňuje osobu poškozeného (aniž ovšem se na tomto místě řeší případné další důsledky), a tím ze systematického hlediska přesahuje toto ustanovení jen úpravu prodlení.

Dlužník, který je v prodlení s předáním věci věřiteli, nebo který nakládá s věcí neoprávněně, v rozporu s převzatými povinnostmi, nese po celou dobu prodlení popřípadě porušování svých povinností nebezpečí škody na věci. Dlužník, který podle úpravy obchodního zákoníku nese nebezpečí škody podle tohoto ustanovení, je povinen ji věřiteli nahradit s výjimkou škody, kterou způsobil věřitel nebo vlastník věci sám, a škody, ke které by došlo i kdyby byl dlužník splnil své povinnosti, tedy v praxi škody, která byla v daném případě neodvratitelná. V praxi jde jmenovitě o škody vzniklé zásahem vyšší moci. Je třeba připomenout, že zde dochází k určitému přesahu důsledků prodlení tím, že se tato úprava vztahuje i na případ, že věřitel nakládá s věcí neoprávněně, v rozporu s převzatými povinnostmi, přičemž nemusí současně dojít k prodlení.

Obecně je třeba připomenout, že ten, kdo nese nebezpečí škody na věci, bude mít v případě, že na věci škoda vznikla, právo na její náhradu vůči tomu, kdo ji způsobil, za podmínek § 373 n., popřípadě za podmínek daných příslušnou speciální úpravou. Pokud tyto podmínky nejsou splněny, nese škodu sám.

§ 369 [Úrok z prodlení]

(1) Je-li dlužník v prodlení se splněním peněžitého závazku nebo jeho části a není smluvena sazba úroků z prodlení, je dlužník povinen platit z nezaplacené částky úroky z prodlení určené ve smlouvě, jinak určené předpisy práva občanského.

(2) Věřitel má nárok na náhradu škody způsobené prodlením se splněním peněžitého závazku, jen pokud tato škoda není kryta úroky z prodlení.

Související ustanovení: § 373, 379

Související předpisy: nař. vl. č. 142/1994 Sb., v novelizovaném znění

Související předpisy EU: směrnice č. 2000/35/ES

Z literatury: *Bejček, J.* Pět letných pozastavení nad poslední loňskou novelou obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2005, č. 11; *Doležil, T., Havel, B.* Přiliš těžké břemeno harmonizace – k novele obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2005, č. 7; *Horák, P., Hromada, M., Podaný, J.* Nová úprava úroků z prodlení v soudní praxi. *Právní rozhledy*, 2005, č. 19; *Matoušek, T.* Nepromlčitelnost práva v rozhodnutí Nejvyššího soudu. *Právní rozhledy*, 2003, č. 6; *Richter,*

J. Úrok z prodlení. Daňová a hospodářská kartotéka, 1994, č. 2; Šetina, T. Nová pravidla pro výpočet úroků z prodlení. Bulletin advokacie, 2005, č. 7–8; Tomsa, M. Nová úprava splatnosti ceny dodávek a úroku z prodlení, Obchodní právo, 2005, č. 3; Tomsa, M. Některé otázky kolem úroku z prodlení v obchodních vztazích. Obchodní právo, 2006, č. 1

Úroky přísluší především ve smluvené výši. Pro případ, že výše úroků z prodlení není ve smlouvě určena, příslušel podle původní úpravy úrok o 1 % vyšší, než byl průměrný úrok požadovaný bankami v místě sídla dlužníka. Novela zák. č. 370/2000 Sb. přinesla změnu tak, že jsou to úroky určené podle předpisů práva občanského; podle nařízení vlády č. 142/1994 Sb. v původním znění to byl dvojnásobek diskontní sazby stanovené Českou národní bankou platné k prvnímu dni prodlení s plněním peněžitého dluhu. Podle přechodných ustanovení k uvedené novele se toto ustanovení použilo i na vztahy vzniklé před účinností novely, nastalo-li prodlení kdykoli počínaje dnem účinnosti novely. Nyní je výše úroku z prodlení s plněním peněžitého závazku – pro případ, že není platně sjednána v mezích daných v § 369a – nově řešena novelou nařízení vlády č. 142/1994 Sb. Podle nové úpravy výše úroku z prodlení odpovídá ročně výši repo sazby stanovené Českou národní bankou, zvýšené o sedm procentních bodů, a to vždy pro kalendářní pololetí, ve kterém je dlužník v prodlení. Při počátku prodlení je rozhodná výše v první den kalendářního pololetí, ve kterém prodlení nastalo, a pokud prodlení dlužníka trvá, mění se výše úroku v každém kalendářním pololetí v závislosti na výši repo sazby stanovené Českou národní bankou pro první den příslušného kalendářního pololetí. Touto úpravou se výše úroku řídí, došlo-li k prodlení se splněním peněžitého dluhu ode dne účinnosti novely nařízení vlády č. 142/1994 Sb., tj. od 28. 4. 2005, výše úroku z prodlení, k němuž došlo před tímto dnem, se řídí dosavadní úpravou.

Tento úrok se započítává na náhradu škody. Jde o úrok, i když má určitý sankční charakter, a proto se na náhradu škody započítává tak, jak to platí pro úroky obecně. Charakter smluvní pokuty, která je smluvenou sankcí, je jiný a vztah smluvní pokuty a náhrady škody proto vychází ze zcela odlišného předpokladu a je proto odlišně řešen (srov. komentář k § 300).

Z judikatury:

SR 4/1995 s. 88: Předpokladem uplatnění nároku na zaplacení úroku z prodlení podle § 369 odst. 1 ObchZ není vyúčtování tohoto úroku, neboť nárok na úrok z prodlení vzniká ze zákona v důsledku prodlení se splněním peněžitého závazku, vyplývajícího z uzavřené smlouvy.

SR 4/1996 s. 87: Obchodní zákoník nezná majetkovou sankci nazvanou „poplatek z prodlení“, kterou dříve upravoval hospodářský zákoník. Sjednání sankce 0,1 % denně za účinnosti obchodního zákoníku by mohlo být považováno za smluvní pokutu nebo smluvený úrok z prodlení; takové ujednání mezi účastníky smluvního vztahu by však muselo být dostatečně určité, jinak je smyslu § 37 ObčZ neplatné.

PP 10/1997 s. IV: 1. Rádné a včasné plnění závazků, tedy i včasné placení, je jednou ze základních zásad poctivého obchodního styku.

2. Porušení zásad poctivého obchodního styku při uplatnění nároku na úrok z prodlení nelze obecně, pro všechny případy, vyvozovat pouze z nepoměru sjednaného úroku a hodnoty zajišťovaného závazku. Porušení zásad poctivého obchodního styku je nutno zkoumat v každém případě ve vazbě na jeho konkrétní okolnosti. Přitom je třeba se zabývat jak důvody, které ke sjednání konkrétní výše úroku z prodlení vedly a okolnostmi, které je provázely, tak důvody nesplnění zajištěného závazku, popřípadě i dopady přiznání sjednaného úroku z prodlení na osobu, vůči které je uplatňován.

R 40/2001 s. 345: Jestliže žaloba v obchodní věci neobsahovala žádná tvrzení, na jejichž základě lze usoudit na povahu úroku z prodlení požadovaného spolu s jistinou, pohledávky a na způsob určení výše tohoto úroku (§ 369 odst. 1, § 502 ObchZ), pak nebyly splněny předpoklady pro vydání rozsudku pro zmeškání.

R 5/2002: 1. Má-li být bezdůvodně obohacení vydáno v penězích a nesplní-li dlužník svoji platební povinnost včas, má věřitel právo požadovat též úrok z prodlení (§ 517 ObčZ).

2. Uplatnění práva na úrok z prodlení není samo o sobě výkonem práva, který je v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 ObčZ). (*Poznámka autorů:* platí i v obchodních vztazích)

JP 1/2004 s. 33: Porušení zásad poctivého obchodního styku je nutno zkoumat v každém případě ve vazbě na jeho konkrétní okolnosti. Přitom je třeba se zabývat jak důvody, které ke

sjednání konkrétní výše úroku z prodlení vedly, a okolnostmi, které je provázely, tak důvody nesplnění zajištěného závazku, popřípadě i dopady přiznání sjednaného úroku z prodlení na osobu, vůči které je uplatňován.

R 5/2006: Občanský zákoník ani obchodní zákoník nemožňují věřiteli požadovat po dlužníku příslušenství (úrok z prodlení) pro případ prodlení s placením příslušenství pohledávky; tím není dotčeno právo účastníků dohodnout se, že smluvené úroky se stanou součástí jistiny.

§ 369a [Splatnost ceny a úrok z prodlení u úplatných dodávek zboží a služeb]

(1) Ve vztahu mezi podnikateli nebo ve vztahu mezi podnikateli a veřejnoprávními korporacemi nebo podnikateli a státními příspěvkovými organizacemi, jehož předmětem je úplatná dodávka zboží nebo služeb, vzniká věřiteli právo na úrok z prodlení stanovený předpisy práva občanského (§ 369) dnem následujícím po dni splatnosti nebo po uplynutí lhůty k placení ceny dodávky stanovenými smlouvou, jsou-li splněny podmínky uvedené v odstavci 3.

(2) Není-li den nebo lhůta splatnosti ceny dodávky stanovena smlouvou, vznikne právo na úrok z prodlení, aniž je zapotřebí výzvy k plnění,

a) uplynutím 30 dnů ode dne, kdy dlužník obdržel fakturu nebo obdobnou žádost o zaplacení,

b) není-li možno určit den obdržení faktury nebo obdobné žádosti o zaplacení, uplynutím 30 dnů od obdržení zboží nebo služby,

c) obdržel-li dlužník fakturu nebo obdobnou žádost o zaplacení dříve než zboží nebo služby, uplynutím 30 dnů od obdržení zboží nebo služby, nebo

d) jestliže zákon nebo smlouva ukládá převzetí nebo ověření shody zboží nebo služby se smlouvou a jestliže dlužník obdržel fakturu nebo obdobnou žádost o zaplacení před nebo při převzetí nebo před nebo při ověření shody, uplynutím 30 dnů po tomto pozdějším datu.

(3) Věřitel má právo požadovat úroky z prodlení jenom v míře, v jaké splnil své zákonné a smluvní povinnosti a jestliže neobdržel dlužnou částku v době její splatnosti, ledaže dlužník není odpovědný za prodlení.

(4) Dohoda stran odchýlná od odstavců 2 a 3 a dohoda o výši úroku odchýlná od výše stanovené předpisy práva občanského (§ 369), která je i s ohledem na konkrétní okolnosti případu, praxi zavedenou mezi stranami a na obchodní zvyklosti zřejmě zneužívající ve vztahu k věřiteli, je neplatná. Jestliže soud zjistí, že dohoda podle věty první je zneužívající a neexistuje objektivní důvod pro úpravu ve smlouvě odchýlnou od odstavců 2 a 3 nebo o odchýlné výši úroku, použijí se odstavce 2 a 3 a výše úroku stanovená předpisy obecného občanského práva; právo na náhradu škody podle § 369 odst. 2 není dotčeno.

(5) Žaloba z důvodu, že smluvní podmínky určené pro obecné používání jsou zřejmě zneužívající ve smyslu odstavce 4, může podat a účastníkem řízení být i právnická osoba založená s cílem hájit zájmy středních a malých podniků.⁴

Související ustanovení: § 340, 365, 369, 370, 450

Související předpisy: vl. nař. č. 142/1994 Sb., v novelizovaném znění

Související předpisy EU: směrnice č. 2000/35/ES

⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES ze dne 29. června 2000 [32000L0035] o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích.

Z literatury: *Grulich T.* Několik poznámek k § 369a obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, č. 2005, č. 2; *Horák P., Hromada M., Podaný J.* Nová úprava úroku z prodlení v soudní praxi. *Právní rozhledy*, 2005, č. 19; *Tomsa, M.* Nová úprava splatnosti ceny dodávek a úroku z prodlení. *Obchodní právo*, 2005, č. 3

Ustanovení bylo doplněno novelou provedenou zákonem č. 554/2004 Sb. Tato novela nabyla účinnosti dnem 1. 1. 2005, ustanovení § 369a se však nepoužije na vztahy založené smlouvami uzavřenými před nabytím účinnosti novely. Jde o úpravu, která byla doplněna do obchodního zákoníku k implementaci směrnice č. 2000/35/ES, a to pokud jde o lhůtu splatnosti a obecné určení výše úroku z prodlení. Určení zákonné výše úroku z prodlení bylo ponecháno na obecné úpravě občanskoprávní a ta byla následně upravena nově (srov. komentář k § 369). Nová úprava přejímá úpravu směrnice bez dalšího promítnutí návazností do jiných ustanovení obchodního zákoníku a v důsledku toho se projevují určité problémy správné aplikace tohoto ustanovení.

Z vymezení vztahů, na které se toto ustanovení vztahuje, jak je dáno v prvním odstavci, vyplývá, že jde o širší okruh vztahů, než je okruh obchodních vztahů, i když obchodní vztahy budou tvořit jejich podstatnou část. Z definice orgánu veřejné moci, kterou obsahuje směrnice 2000/35/ES, že jím je „jakýkoli smluvní orgán nebo subjekt, jak je definován směrnicemi o veřejných zakázkách“, ze které je nutno vycházet, z cíle této úpravy chránit střední a malé podniky a záměru, aby se úprava vztahovala na „veškeré obchodní transakce bez ohledu na to, zda jsou prováděny mezi soukromými nebo veřejnými podniky nebo mezi podniky a orgány veřejné moci, s ohledem na skutečnost, že orgány veřejné moci provádějí značný počet plateb podnikům“, je nepochybné, že jde o všechny subjekty státního a veřejného charakteru a o všechny úplatné smlouvy na dodávky zboží a služeb, které uzavírají orgány veřejné moci i další subjekty veřejnoprávního charakteru s podnikateli, nejen o ty, které se týkají zabezpečování veřejných potřeb. Podle našeho názoru ale jde v rozšíření působnosti obchodního zákoníku jen o dopad tohoto ustanovení, vzhledem k tomu, že ustanovení § 261 touto novelou nebylo dotčeno, nemění se vymezení obchodních vztahů a jde jen o přesah tohoto ustanovení.

Druhý odstavec stanoví den, resp. lhůtu splatnosti ceny dodávky zboží nebo služeb, která platí ze zákona v případě, že splatnost nestanoví smlouva. Základní tedy zůstává určení dohodou smluvních stran ve smlouvě, i když možnost této dohody je omezena ustanovením odstavce 4. Jde o významnou odchylku od obecného ustanovení § 340, není-li doba splatnosti stanovena ve smlouvě, tedy dohodou smluvních stran, nastává splatnost v době podle tohoto ustanovení, a to i bez výzvy k zaplacení ceny, a výzva, zpravidla faktura, nemůže platně stanovit jiný den, resp. jinou lhůtu splatnosti. V písmenech a) a b) zákon vychází z toho, že pravidelným případem bude splatnost uplynutím 30 dnů ode dne, kdy dlužník obdržel fakturu za dodávku, a není-li jej možno určit, uplynutím 30 dnů od obdržení zboží nebo služby. Písmena c) a d) pak určují dobu splatnosti pro případ, že faktura je zaslána dříve než dojde zboží nebo je poskytnuta služba a pro případ, že podle smlouvy dochází k převzetí nebo ověření shody zboží nebo služby. Den splatnosti a počátek prodlení, pokud k němu dojde, je tedy v každém případě určitý.

Třetí odstavec obsahuje dvě problematické formulace. První je formulace podmínky, že věřitel má, pokud došlo k prodlení dlužníka, právo požadovat úroky z prodlení jenom v míře, v jaké splnil své zákonné a smluvní povinnosti. Ve směrnici samé obrát „v míře“ použit není, je tam prostá vazba na splnění povinností. Podle našeho názoru je nutno vzít v úvahu, že podle § 365 je prodlení pojato jako objektivní důsledek skutečnosti, že dlužník nesplnil řádně a včas svůj závazek, ale že jeho prodlení nenastane, jestliže nemohl svůj závazek plnit v důsledku prodlení věřitele. Pokud tedy věřitel plnil své povinnosti tak, že nenastalo jeho prodlení a tedy prodlení věřitele nebránilo dlužníkovi plnit jeho závazek, splnil věřitel své povinnosti v míře požadované v ustanovení třetího odstavce

a dlužník, který nesplnil svůj závazek řádně a včas, se dostává do prodlení a věřiteli vzniká právo na úrok z prodlení.

Druhou problematickou formulací je výjimka „ledaže dlužník není odpovědný za prodlení“. Úprava obchodního zákoníku v § 365 vychází z toho, že prodlení nastává objektivně a neuvažuje žádné důvody zproštění odpovědnosti za prodlení, upravuje však případ, kdy prodlení dlužníka nenastane, a to nemohl-li svůj závazek plnit v důsledku prodlení věřitele. Pamatuje tedy na možnost, že sice dlužník nesplnil svůj závazek řádně a včas, ale je tu důvod pro to, aby nenesl odpovědnost za pozdní splnění svého závazku, a to skutečnost, že mu v řádném splnění brání neplnění povinností věřitele, v jehož důsledku se věřitel „dostal do prodlení“. Neřeší však tento případ tak, že by na jedné straně konstruoval prodlení jako následek nesplnění závazku ve všech případech, kdy závazek není splněn řádně a včas, a na druhé straně důvody zproštění odpovědnosti za prodlení, ale řešení našel v tom, že v případě, kdy řádnému a včasnému splnění závazku dlužníka brání prodlení věřitele, prodlení dlužníka nenastává. Nabízí se tedy výklad, že je to tento případ, kdy dlužník nemohl splnit včas svůj závazek v důsledku prodlení věřitele, který ve smyslu směrnice 2000/35/ES, nemá vést k povinnosti dlužníka platit úrok z prodlení, který je v úpravě obchodního zákoníku řešen tak, že prodlení nenastává. Tedy výklad vedoucí k závěru, že nejsou-li obchodním zákoníkem vedle případu, kdy pro prodlení věřitele k prodlení dlužníka nedochází, upraveny další případy, ve kterých by byl dlužník zproštěn odpovědnosti za prodlení, vzniká věřiteli právo požadovat úroky z prodlení ve všech případech, ve kterých prodlení dlužníka nastalo. Je ale možná i úvaha o širším významu uvedené výjimky z práva věřitele požadovat úroky z prodlení. Jde o ustanovení, které obsahuje v této formulaci směrnice 2000/35/ES, a je tedy třeba uvažovat, v jakém významu ji užila bez ohledu na to, že obchodní zákoník ve své úpravě zproštění odpovědnosti za prodlení neuvažuje. Z tohoto hlediska je možno si položit otázku, zda i při řešení, že odpovědnosti za své prodlení se dlužník nemůže zprostit, nemá být zproštěn povinnosti platit úrok z prodlení nejen v případě, že mu v plnění jeho povinnosti brání prodlení věřitele, ale dále i v případě, že mu ve včasném splnění závazku bránila překážka uvažovaná jako důvod zproštění odpovědnosti v § 374. V praxi by takový případ vzhledem k podmínkám zproštění odpovědnosti daným v § 374 nastal jen nejběžně, ale tato otázka tu je, formulace třetího odstavce při nedotčeném znění § 365 na ni nedává jednoznačnou a nepochybnou odpověď a konečnou odpověď na to, jak chápat toto ustanovení, může dát vzhledem k tomu, že jde o ustanovení implementující úpravu směrnice 2000/35/ES, jen Evropský soudní dvůr.

Čtvrtý odstavec omezuje možnost smluvních stran stanovit dohodou ve smlouvě jak den, resp. lhůtu splatnosti, tak výši úroku z prodlení. Možnost dohody o dni splatnosti je v odstavci 2 uvažována dokonce na prvním místě a ani možnost dohody o výši úroku z prodlení není vyloučena, ale omezení je dosti výrazné. Jeho formulace reprodukuje znění směrnice nepříteli šťastným způsobem. Smyslem a cílem je ochrana středních a malých podniků před vnucením nevýhodných platebních podmínek a omezením postihu za opožděnou platbu využitím faktického postavení některých smluvních partnerů natolik silnějších, že si mohou jejich přijetí vynutit. Vždy ovšem záleží na posouzení konkrétního případu, a to ze dvou hledisek. Za prvé je třeba ve smyslu směrnice posoudit – a to s ohledem na všechny okolnosti daného případu, na zavedenou praxi mezi určitými partnery a obchodní zvyklosti – zda jde o dohodu, která zřejmě svědčí o využití postavení silnější strany vůči věřiteli v jeho neúspěch. Za druhé je třeba posoudit, zda jde o dohodu výrazně v neprospěch věřitele, přičemž je třeba vzít v úvahu, zda na straně dlužníka jsou objektivní důvody pro smluvní úpravu odchýlnou od úpravy, která vyplývá z ustanovení odstavců 2 a 3, a pokud jde o výši úroku z prodlení, od úpravy dané v konkrétní výši nařízení vlády. Dohoda, která je podle shora uvedených kritérií posouzena jako zneužívající postavení dlužníka ve vztahu k věřiteli v neprospěch věřitele, a pokud tu nejsou

důvody, které by odchylnou úpravu ospravedlňovaly, je neplatná a nastupuje zákonná úprava. K tomu lze podotknout, že novela nevyužila případnou možnost, předpokládanou směrnicí, aby soud mohl stanovit jiné podmínky, které jsou spravedlivé.

Žalobu na určení, že smluvní podmínky jsou zneužívající, může podat především dotčená smluvní strana. Ustanovení odstavce 5 pak dává vedle toho možnost žaloby z důvodu, že smluvní podmínky určené pro obecné používání, tedy všeobecné obchodní podmínky ve smyslu § 273, jsou zřejmě zneužívající, jak to upravuje odstavec 4, a možnost účasti v tomto řízení i právnické osobě založené s cílem hájit zájmy středních a malých podniků.

K tomu je dále třeba uvést, že výčet kogentních ustanovení v § 263 odst. 1 byl doplněn o § 369a odst. 4 až 7. Je tu zřejmý legislativní lapsus, neboť doplněný § 369a má jen pět odstavců. Závaznost omezení možnosti dohody o dni, popřípadě lhůtě splatnosti a výši úroku z prodlení tak, aby záměr sledovaný doplněnou úpravou nebyl mařen, je však jasná a nepochybná.

Oddíl druhý. Prodlení věřitele

§ 370 [Vymezení pojmu]

Věřitel je v prodlení, jestliže v rozporu se svými povinnostmi vyplývajícími ze závazkového vztahu nepřevzme řádně nabídnuté plnění nebo neposkytne spolupůsobení nutné k tomu, aby dlužník mohl splnit svůj závazek.

Související ustanovení: § 263, 324, 327, 329, 332, 333

Prodlení má, i pokud jde o prodlení věřitele, objektivní charakter. Nastává, jestliže věřitel poruší své povinnosti ze závazku bez ohledu na okolnosti a příčiny, které k tomu vedly. Pokud však nebylo nabídnuto řádné plnění, neporušil věřitel své povinnosti tím, že je nepřevzal, neboť jeho povinnost je převzít jen řádně nabídnuté plnění. Proto v tomto případě jeho prodlení nenastane. Spolupůsobení nutné ke splnění závazku bude běžně uvedeno jako konkrétní závazek, popřípadě závazky ve smlouvě (tak typicky tomu bude u smlouvy o dílo). Nebude-li takový závazek řádně a včas splněn, nebude o prodlení věřitele pochyb. Může však jít o spolupůsobení nutné, které nebude v daném závazkovém vztahu (ať ze vztahu ze smlouvy nebo vzniklém z jiné právní skutečnosti) výslovně a přesně určeno s určením doby pro jeho plnění. V takovém případě bude nutno posoudit, zda jde o spolupůsobení věcně nutné a ve které době bylo nutné je poskytnout, aby dlužník mohl splnit svůj závazek, neboť jen poskytnutí nutného spolupůsobení je povinností věřitele.

Od tohoto ustanovení se strany nemohou dohodou odchýlit.

Z judikatury:

Sou R NS 14/2002 s. 42: Dostal-li se věřitel do prodlení s převzetím plnění spočívajícího ve vydání bezdůvodného obohacení, nemůže se s úspěchem domáhat peněžité náhrady za věci, které byly v době prodlení bez zavinění obohaceného zničeny nebo podlehlý zkáze.

§ 371 [Důsledky prodlení]

(1) Od věřitele, který je v prodlení, může dlužník požadovat splnění jeho povinnosti, pokud zákon nestanoví něco jiného.

(2) Dlužník je oprávněn požadovat od věřitele, který je v prodlení, náhradu škody podle § 373 a násl. Odstoupit od smlouvy může dlužník v případech stanovených zákonem nebo smlouvou.

Související ustanovení: § 263, 345, 346, 373 n.

Důsledky prodlení věřitele jsou obdobné jako důsledky prodlení dlužníka. Povinnost ze závazku zásadně trvá. Dlužníkovi může vzniknout právo odstoupit od smlouvy, a to v případech, které stanoví zákon, a za podmínek, které zákon stanoví (např. § 345, 346), nebo v případech stanovených smlouvou a za smlouvou stanovených podmínek. Pokud vzniklo právo odstoupit od smlouvy, má dlužník volbu, zda bude trvat na splnění povinnosti nebo odstoupí od smlouvy. Vždy má právo na náhradu škody – k tomu viz § 373 n. a komentář k nim.

Od tohoto ustanovení se strany nemohou dohodou odchýlit.

Z judikatury:

SJ 2/2006 s. 124: Z ustanovení § 371 a 372 ObchZ vyplývá, že důsledkem prodlení věřitele v obchodních vztazích není nemožnost plnění.

§ 372 [Nebezpečí škody]

(1) Je-li předmětem plnění věc, kterou věřitel nepřevzme v rozporu se svými povinnostmi, přechází na věřitele po dobu jeho prodlení nebezpečí škody na věci (§ 368 odst. 2), jestliže předtím toto nebezpečí nesl dlužník.

(2) Jestliže škoda na věci vznikla v době, kdy ji nesl věřitel, není dlužník povinen k její náhradě nebo k jejímu odstranění, ledaže škoda byla způsobena porušením povinností dlužníka.

Související ustanovení: § 368

Důsledky prodlení věřitele, pokud jde o nebezpečí škody na věci a povinnosti k náhradě této škody, jsou obdobné důsledkům při prodlení dlužníka. Jde tu o zrcadlové promítnutí věcně téhož řešení – podstata je stejná, jen v otázce náhrady škody je opačná situace, a to je promítnuto v ustanovení odstavce 2. Blíže viz komentář k § 368.

Oddíl třetí. Náhrada škody

Z literatury: *Bejček, J.* Odpovědnost za škodu v obchodních vztazích. Právní praxe, 1993, č. 10; *Chalupa, R.* Náhrada škody. Obchodní právo 1993, č. 3; *Ovečková O.* Zodpovednosť za škodu v obchodnom zákoníku. Právny obzor, 1993, č. 1; *Salač, J.* K otázce předpokladů odpovědnosti za škodu. Právní rozhledy, 2004, č. 18

Náhrada škody je právní institut velmi širokého dopadu. Svým charakterem je to institut odpovědnosti za porušení povinnosti v soukromoprávních vztazích, a to jak povinnosti vyplývající ze smlouvy, tak povinnosti vyplývající ze zákona. Ale v některých případech se využívá tento institut i k úpravě povinnosti nahradit způsobenou újmu, i když nedošlo k porušení smlouvou či zákonem stanovené povinnosti, a kdy tedy nejde o odpovědnost, která je zásadně důsledkem porušení povinnosti. Dochází tedy v některých případech z praktických důvodů k přesahu tohoto institutu. Základním předpokladem pro vznik povinnosti k náhradě škody obecně je porušení určité právní povinnosti, vznik škody jako

následek tohoto porušení povinnosti, tedy příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a vznikem škody. Dalším předpokladem je obecně zavinění porušení povinnosti, v řadě případů je však upravena povinnost k náhradě škody na principu objektivním, tedy jako přímý důsledek porušení povinnosti, bez ohledu na to, zda k němu došlo zaviněním škůdce nebo ne, a většinou s vymezenými důvody zproštění odpovědnosti (liberačními důvody). Jen ve speciálních případech je dána povinnost k náhradě škody bez ohledu na to, zda došlo k porušení povinnosti, ba i jako důsledku výkonu práva.

Pro celou soukromoprávní oblast je obecná úprava náhrady škody obsažena v občanském zákoníku. Úprava náhrady škody v obchodním zákoníku je ve vztahu k úpravě občanského zákoníku úpravou zvláštní, přičemž úprava daná v § 373 n. má charakter obecné úpravy náhrady škody v obchodních vztazích a k ní jsou v obchodním zákoníku ještě speciální ustanovení v dalším stupni. Pro podnikatele je významná jak úprava občanského zákoníku, tak úprava obchodního zákoníku.

Občanský zákoník obsahuje v úpravě odpovědnosti za škodu nejprve obecnou povinnost předcházet hrozcím škodám v § 415 až 419. Tyto povinnosti se vztahují i na podnikatele. Základní zásada je vyjádřena hned v § 415: každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku a na životním prostředí. Povinnost předcházet škodám obsahuje i úprava obchodního zákoníku a v tomto směru jsou dále stanoveny povinnosti v řadě zvláštních předpisů.

Pokud jde o vlastní odpovědnost za způsobenou škodu, úprava občanského zákoníku zahrnuje jednak obecnou úpravu, jednak některé případy zvláštní odpovědnosti za způsobenou škodu.

Obecná úprava náhrady škody podle § 420 a 420a ObčZ obsahuje jednak obecnou úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou porušením právní povinnosti (závazku nebo jiné právní povinnosti), jednak, a to rovněž jako obecnou úpravu, úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností.

Obecná úprava odpovědnosti za škodu způsobenou porušením právní povinnosti (ať porušením závazku nebo porušením povinnosti uložené právním předpisem) je řešena jako odpovědnost za škodu způsobenou zaviněným porušením povinnosti, přičemž zavinění je presumováno – předpokládá se, že ten, kdo porušil závazek nebo jinou právní povinnost, to zavinil a on musí prokazovat, že škodu nezavinil.

Povinnost k náhradě škody způsobené provozní činností je objektivní, bez zřetele na zavinění. Je to důsledná odpovědnost za výsledek bez ohledu na to, zda došlo k porušení určité povinnosti a zahrnuje i povinnost nahradit určitou škodu způsobenou oprávněným prováděním provozní činnosti. Možnost zprostit se této odpovědnosti je upravena, ale liberační důvod je formulován velmi úzce. Toto řešení vychází z toho, že každý provoz je spojen s určitým rizikem škod, které z tohoto provozu mohou vzejít, a že toto riziko má nést ten, kdo má z provozu prospěch, tedy provozovatel.

Provozní činnost je chápána v této úpravě v nejširším smyslu slova, jde o případy, kdy škoda je způsobena

- činností, která má provozní povahu, nebo věci použitou při této činnosti,
- fyzikálními, chemickými, popřípadě biologickými vlivy provozu na okolí,
- oprávněným prováděním nebo zajištěním prací, jimiž je způsobena jinému škoda na nemovitosti, nebo je mu podstatně ztíženo nebo znemožněno užívání nemovitosti.

Odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností je možné se zprostit jen ze dvou důvodů: jestliže škoda byla způsobena vlastním jednáním poškozeného, anebo jestliže byla způsobena neodvratitelnou událostí nemající původ v provozu. Podstatou je tedy odpovědnost za náhodu, jejíž možnost tkví v provozu nebo je s ním spojena, čili za riziko spojené s danou provozní činností.

Ze zvláštních úprav odpovědnosti za škodu upravených v občanském zákoníku je pro podnikatele významná odpovědnost za věc i mimo případ škody způsobené věcí použité při provozní činnosti. Podle § 421a ObčZ každý odpovídá za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito. Této odpovědnosti se nemůže zprostit. Dále je pro podnikatele důležitá zvláštní úprava náhrady škody způsobené provozem dopravních prostředků (§ 427 n. ObčZ) a odpovědnosti za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech (§ 433 n. ObčZ). Občanský zákoník dále obsahuje zvláštní úpravu odpovědnosti za převzatou věc, jež má být předmětem závazku (§ 421 ObčZ), absolutní odpovědnosti za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito, a za poskytování zdravotnických, sociálních, veterinárních a jiných biologických služeb (§ 421a ObčZ), odpovědnosti za škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným (§ 432 ObčZ) a konečně odpovědnosti za škodu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání (§ 422 ObčZ) a za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům (§ 424 ObčZ).

Jinou, pro všechny podnikatele důležitou zvláštní úpravu odpovědnosti za škodu, obsahuje zákon o ochraně spotřebitele č. 634/1992 Sb. Podle § 7a tohoto zákona nikdo nesmí prodávat ani nabízet výrobky nebezpečné svou zaměnitelností s potravinami. Dále je to odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku (zák. č. 59/1998 Sb.), kterou má výrobce a dále dovozce, popřípadě dodavatel výrobku jestliže nemůže být určen výrobce, pokud do 1 měsíce od uplatnění nároku na náhradu škody nesdělí poškozenému totožnost výrobce. Jde o přísnou objektivní odpovědnost s úzce vymezenými liberačními důvody. Výrobce je však povinen nahradit škodu na věci, za kterou odpovídá, jen v částce převyšující částku vypočtenou z 500 eur kursem devizového trhu vyhlášeném Českou národní bankou v den, v němž škoda vznikla nebo byla zjištěna.

Obchodní zákoník obsahuje v § 373 n. úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou porušením závazku v obchodních vztazích. Tato úprava platí podle § 757 obdobně i pro odpovědnost za škodu způsobenou porušením povinností stanovených obchodním zákoníkem.

Pokud jde o povinnosti stanovené obchodním zákoníkem, jde zejména o škodu, která vznikla

- neoprávněným užíváním firmy (§ 12 odst. 2),
- nekalosoutěžním jednáním (§ 53),
- neplatností právního úkonu (§ 268),
- porušením zákazu prozradit informace, poskytnuté při jednání o uzavření smlouvy a označených jako důvěrné (§ 271),
- porušením povinností ve společenstevních vztazích, zejména povinností společníka vůči společnosti nebo obdobně zakladatelů – členů družstva vůči družstvu a statutárního orgánu vůči společnosti nebo družstvu.

Pro oblast společenstevních vztahů je v § 66 odst. 2 obecně stanoveno, že vztah mezi společností a osobou, která je statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu anebo společníkem (což obdobně platí pro vztah družstva a členů jeho orgánů), při zařizování záležitostí společnosti se řídí přiměřeně ustanoveními o mandátní smlouvě, pokud z jejich ujednání se společností nevyplývá něco jiného. Tím je obecně dáno, jak jsou určeny jejich povinnosti a při jejich porušení budou odpovídat za škodu podle úpravy obchodního zákoníku. Obecně je pak pro určené osoby jednotlivých druhů společností dán zákaz konkurenčního jednání a při jeho porušení budou, vedle jiných možných důsledků, odpovídat za tím vzniklou škodu podle obecné úpravy obchodního zákoníku.

Dále obsahuje obchodní zákoník některé speciální úpravy, zejména vztahující se na akciové společnosti, v nichž se výslovně uvádí odpovědnost za škodu vzniklou při porušení určitých povinností a současně je dána i určitá speciální úprava.

Porušení smluvních povinností a jeho následky

Zvláštní úprava v této oblasti stanoví:

- odpovědnost osob, které na základě dohody, podílu na společnosti či jiné skutečnosti ovlivňují podstatným způsobem chování společnosti, přestože nejsou orgány ani členy orgánů společnosti, jakou mají orgány a členové orgánů společnosti, v § 66 odst. 6,
- právo akciové společnosti na náhradu škody vzniklé jí úhradou nákladů soudního řízení vůči členům představenstva, nesplnilo-li povinnost svolat mimořádnou valnou hromadu na základě žádosti akcionářů, kteří mají akcie nebo zatímní listy, jejichž jmenovitá hodnota přesahuje podle výše základního kapitálu 3 %, resp. 5% základního kapitálu, do 40 dnů, v § 181,
- společnou a nerozdílnou odpovědnost členů představenstva akciové společnosti za škodu způsobenou porušením právních povinností představenstva při výkonu působnosti představenstva v § 194,
- odpovědnost při nevčasném podání návrhu na povolení zápisu fúze do obchodního rejstříku v § 220a odst. 10.

Úprava § 373 n. platí pro každou škodu způsobenou porušením závazku, i když výslovný odkaz je jen v § 367 a 371. Pokud jde o vztah z jednostranných úkonů, jde o náhradu škody z nesprávného oznámení banky o poskytnutí bankovní záruky jinou bankou (§ 315 odst. 3) a otevření akreditivu jinou bankou (§ 688).

Tato úprava má pro obchodní závazkové vztahy obecný charakter. Speciální ustanovení k této obecné úpravě jsou dána, pokud jde o odpovědnost za převzetí věci a dokumentů,

- smlouvou o uložení věci (§ 521),
- smlouvou o skladování (§ 533),
- smlouvou mandátní (§ 570),
- smlouvou komisionářskou (§ 583),
- smlouvou o otevření akreditivu (§ 690),
- smlouvou o inkasu (§ 694),
- smlouvou o bankovním uložení věci (§ 704).

Dále je speciální úprava

- odpovědnosti dopravce v úpravě smlouvy o přepravě věci (§ 622 n.),
- smlouvou zasilatelskou (§ 603),
- povinnosti nahradit škodu v případě, že věřitel dosáhl na základě bankovní záruky plnění, na něž neměl vůči dlužníkovi nárok (§ 321 odst. 4),
- pro kupní smlouvu v § 440 odst. 1, § 469 a 470,
- pro smlouvu o dílo odkazem v § 564 na § 440,
- pro vztahy v mezinárodním obchodu v § 731 a 737.

Speciální úprava náhrady škody při zániku závazku v důsledku dodatečné nemožnosti plnění je rozšířením úpravy náhrady škody na případ, kdy nedošlo k porušení závazku.

Speciální ustanovení o povinnosti nahradit škodu způsobenou odstoupením od smlouvy při zmaření účelu smlouvy po jejím uzavření podle § 356 a 357 je stanovením povinnosti k náhradě škody vzniklé výkonem oprávnění a je dáno bez vazby na ustanovení § 373 n.

K tomu je zapotřebí uvést, že pod pojem odpovědnost za škodu nelze zahrnout náhradu podle slibu odškodnění (§ 725 n.). V tom případě jde o plnění převzatého závazku. Úpravu náhrady škody, zejména vymezení a chápání obsahu pojmů škoda, rozsah škody a dalších lze použít jen podpůrně při výkladu obsahu slibu odškodnění.

Poměr práva na náhradu škody k jiným důsledkům porušení závazku je zásadně řešen tak, že právo na náhradu škody není dotčeno. V některých případech je však zvláštní řešení, a to pro vztah práva na náhradu škody a

- smluvní pokuty v § 545 odst. 2 a 3 ObčZ,

- úroku z prodlení v § 369 odst. 2,
- práv z odpovědnosti za vady v § 440, pokud jde o kupní smlouvu, § 486, pokud jde o smlouvu o prodeji podniku a § 564, pokud jde o smlouvu o dílo.

Z judikatury:

PR 11/2002 s. 567: 1. Středisko cenných papírů musí smlouvu obchodníka s majitelem cenných papírů o obstarání jejich převodu zkoumat jen potud, aby zjistilo, zda má předepsané podstatné náležitosti, které jsou jasné a srozumitelně formulovány, zda jsou její strany dostatečně identifikovány a zda je podepsána osobami oprávněnými za smluvní strany jednat.

2. Obchodník s cennými papíry odpovídá podle § 22 odst. 3 CenP za škodu i tehdy, jestliže dal příkaz Středisku cenných papírů na základě neplatné komisionářské smlouvy.

Sou R NS 24/2003 s. 40: Dokud žalobce nezaplatil dlužnou částku svým věřitelům, nemůže úspěšně uplatňovat nárok na její náhradu z titulu odpovědnosti žalovaného za škodu, a to ani v případě, že mu jeho povinnost platit věřitelům byla uložena vykonatelným rozhodnutím soudu. (*Poznámka autorů*: platí i v obchodních závazkových vztazích)

§ 373 [Základní ustanovení]

Kdo poruší svou povinnost ze závazkového vztahu, je povinen nahradit škodu tím způsobenou druhé straně, ledaže prokáže, že porušení povinností bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost.

Související ustanovení: § 374 až 386

Odpovědnost za škodu způsobenou porušením závazku v obchodních vztazích je objektivní odpovědností, neuplatňuje se zde hledisko, zda podnikatel, který porušil svůj závazek, toto porušení zavinil nebo ne. Na druhé straně však nejde o odpovědnost, která by dopadala na všechny případy, vždy a bez výjimky. Jestliže ke vzniku škody vedly příčiny, které jsou v následujícím paragrafu uvedeny a vymezeny, podnikatel za vzniklou škodu neodpovídá (liberační důvody). Přísnot objektivní odpovědnosti je zmíněna tak, aby nedocházelo k nepřiměřené tvrdosti, ale podle jejího charakteru jde stále o přísnot, objektivně dopadající odpovědnost, odpovídající tomu, že obchodní partner spoléhá ve své podnikatelské činnosti na to, že závazek bude řádně a včas splněn, a tento jeho oprávněný zájem musí být dostatečně chráněn. Další ochranu před nepřiměřenou tvrdostí náhrady obsahuje úprava rozsahu náhrady v § 379. Zvláštní smluvní ujednání o rozsahu a podmínkách náhrady škody je možné, ale jen v určité míře, resp. v určitém směru, neboť dohodou nelze vzhledem ke kogentnímu ustanovení § 386 nárok na náhradu škody předem vyloučit.

Odpovědnost za porušení svého závazku má podnikatel zásadně vůči druhé smluvní straně. Ale, jak k tomu dospěl Nejvyšší soud, dosah tohoto ustanovení je širší. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že existence protiprávního úkonu jako předpokladu odpovědnosti za škodu je dána i tam, kde škůdce porušil povinnost ze smlouvy uzavřené s jinou osobou než poškozeným, jestliže závazek, k jehož porušení došlo, měl dopad do právní sféry poškozeného. Ovšem vztah daného závazku k právní sféře třetí osoby tak, aby bylo možno dovodit, že v případě porušení tohoto závazku jde o dopad do právní sféry poškozeného jako předpokladu odpovědnosti za vzniklou škodu, musí být již v době uzavření smlouvy zřejmý tak, aby možnost vzniku škody při porušení tohoto závazku byla předvídatelná, jak předpokládá § 379, protože jinak by nebyla povinnost takovou škodu nahradit.

Právo na náhradu škody je vyloučeno, popřípadě zčásti vyloučeno, v případech porušení prevenčních povinností podle § 376, 382, 384, 385.

Z judikatury:

SJ 8/2003 s. 588: Zhotovitel, který na základě smlouvy o úpravě věci provedl vadně vnější omítku domu, čímž způsobil poškození domu (zvlhnutí zdiva, zatékání a popraskání vnitřních

omítek), je povinen nahradit škodu tím vzniklou podle ustanovení § 420 n. ObčZ a nikoli z důvodu odpovědnosti za vady díla. (*Poznámka autorů:* v obchodních závazkových vztazích půjde o smlouvu o dílo a ustanovení § 373 n. ObchZ)

R 56/2004: Porušení smluvní povinnosti je protiprávním úkonem i ve vztahu k poškozenému, který není účastníkem smlouvy.

R 14/2005: Dokud dlužník nezaplatil dlužnou částku svému věřiteli, nemůže úspěšně uplatnit nárok na její náhradu z titulu odpovědnosti třetí osoby za škodu, neboť škoda mu zatím nevznikla; samotná existence pohledávky věřitele vůči dlužníku ani soudní rozhodnutí o povinnosti dlužníka zaplatit dluh není totiž skutečnou škodou ani ušlým ziskem.

§ 374 [Důvody vyloučení odpovědnosti]

(1) Za okolnosti vylučující odpovědnost se považuje překážka, jež nastala nezávisle na vůli povinné strany a brání jí ve splnění její povinnosti, jestliže nelze rozumně předpokládat, že by povinná strana tuto překážku nebo její následky odvrátila nebo překonala, a dále, že by v době vzniku závazku tuto překážku předvíдалa.

(2) Odpovědnost nevylučuje překážka, která vznikla teprve v době, kdy povinná strana byla v prodlení s plněním své povinnosti, nebo vznikla z jejich hospodářských poměrů.

(3) Účinky vylučující odpovědnost jsou omezeny pouze na dobu, dokud trvá překážka, s níž jsou tyto účinky spojeny.

Související ustanovení: § 376, 382, 384, 521, 533, 570, 583, 599, 603, 622, 690, 694, 695, 704, 736

K vyloučení odpovědnosti (k liberaci) dochází, jen jestliže do očekávaného průběhu věci zasáhla vnější okolnost, kterou ten, kdo je zavázán, nemohl dobře překonat, ani ji v době vzniku závazku nemohl předvídat. Při posouzení, zda mohl překážku překonat, se nevychází z jeho okamžitých a zvláštních poměrů, není tu tedy hledisko subjektivní, ale vychází se z posouzení, zda to bylo možné při vynaložení péče, kterou lze od podnikatele obecně očekávat. Z použití výrazu „rozumně předpokládat“ plyne, že se dává možnost posouzení okolností. Takto zvolený výraz ukazuje, že nejde o absolutní nemožnost překonat nastalou překážku, ale na druhé straně z objektivizace posouzení vyplývá, že takový případ nenastává, lze-li překážku odvrátit nebo překonat při využití všech možností a vypětí sil, které ještě lze na podnikateli žádat, tedy až k horní hranici objektivně posouzených možností, které lze podle obecného posuzování shledat.

Výslovně se vylučuje z tohoto posouzení překážka, která vznikla z hospodářských poměrů toho podnikatele, který porušil svůj závazek. Dále se vyloučení odpovědnosti omezuje jen na dobu, pokud překážka trvala, jde-li o překážku, která byla jen dočasná. Jestliže k tomu vezmeme v úvahu, že obecně se požaduje, aby podnikatel měl jako profesionál odborné znalosti a očekává se od něj pečlivost, pak je zřejmé, že liberační důvody nejsou vymezeny nijak široce, spíše jsou vymezeny stroze a rozšiřující výklad by nebyl namístě. V podstatě se toto vymezení blíží charakteristice vyšší moci. Ani tyto důvody nelze uplatnit v případě, že podnikatel byl v prodlení v době, kdy vznikla okolnost, která mu zabránila splnit jeho povinnost, a která by jinak byla posouzena jako okolnost vylučující odpovědnost. Riziko škody nese ten, kdo je v prodlení (viz § 368 a komentář k němu).

Z judikatury:

Sou RNS 23/2003 s. 100: Pokud si tuzemská banka pro realizaci mezinárodní platební operace zvolí zprostředkující banku v tzv. rizikové oblasti, v níž hrozí pro hospodářské i politické důvody platební obtíže vyúsťující v odebrání bankovní licence, a v důsledku této skutečnosti nebude provedena platba klienta, nezprostit se tuzemská banka odpovědnosti za škodu.

§ 375 [Odpovědnost za třetí osobu]

Bylo-li porušení povinnosti ze závazkového vztahu způsobeno třetí osobou, které povinná strana svěřila plnění své povinnosti, je u povinné strany vyloučena odpovědnost jen v případě, kdy je u ní vyloučena odpovědnost podle § 374 a třetí osoba by rovněž podle tohoto ustanovení nebyla odpovědnou, kdyby oprávněné straně byla přímo zavázána místo povinné strany.

Související ustanovení: § 331, 519, 538, 568, 605, 621, 695

Podnikatel, který smlouvou převzal závazek, popřípadě jemuž vznikl závazek z jiného titulu, jej bude plnit v zásadě podle vlastního rozhodnutí sám nebo prostřednictvím jiných osob, které sám zvolil. Druhá strana si může smluvně zajistit, že podnikatel, který převzal určitý závazek, jej bude plnit osobně (např. k tomu může dojít u některých smluv o dílo nebo smluv mandátních, kde podle okolností daného případu právě na tom druhé straně záleží), ale není to obecné pravidlo. Pro odpovědnost je ovšem rozhodující, že závazek převzal určitý podnikatel a ten za jeho splnění druhé straně odpovídá. Musí tedy odpovídat i v případě, že další osoba, tj. ta, kterou použil, poruší závazek. Liberace je možná, ale jen když předpoklady liberace podle předchozího ustanovení jsou splněny jak u podnikatele, který je zavázán, tak u osoby, kterou on ke splnění svého závazku použil.

§ 376 [Vyloučení náhrady škody]

Poškozená strana nemá nárok na náhradu škody, pokud nesplnění povinností povinné strany bylo způsobeno jednáním poškozené strany nebo nedostatkem součinnosti, ke které byla poškozená strana povinna.

Související ustanovení: § 263

V případě, kdy skutečnou příčinou vzniku škody je jednání toho, kdo byl poškozen, ztrácí poškozený nárok na náhradu škody, i když došlo k tomu, že povinná strana nesplnila svůj závazek a vznikla škoda. Jednání poškozeného se chápe jak ve smyslu aktivního jednání, tak pasivního jednání, tj. neposkytnutí nebo nedostatečné poskytnutí součinnosti, kterou poškozený poskytnout měl.

V praxi bude nutno v řadě případů posoudit, která skutečnost, které jednání nebo či nečinnost je příčinou nesplnění povinností povinné strany ve smyslu tohoto ustanovení. Může se totiž stát, že v určité užší nebo širší souvislosti došlo k více skutečnostem, které mohly vést ke vzniku škody nebo tuto škodu ovlivnit. Ve smyslu tohoto ustanovení podle našeho názoru půjde při souběhu příčin o příčinu rozhodující, resp. takovou, která nutně vedla k nesplnění povinnosti, tedy o takovou skutečnost, která by nutně způsobila nesplnění dané povinnosti, i kdyby tu žádné další z uvažovaných skutečností nebyly.

Toto ustanovení je kogentní, smluvní strany je dohodou nemohou vyloučit.

§ 377 [Oznamovací povinnost]

(1) Strana, která porušuje svou povinnost nebo která s přihlédnutím ke všem okolnostem má vědět, že poruší svou povinnost ze závazkového vztahu, je povinna oznámit druhé straně povahu překážky, která jí brání nebo bude bránit v plnění

povinnosti, a o jejich důsledcích. Zpráva musí být podána bez zbytečného odkladu poté, kdy se povinná strana o překážce dověděla nebo při náležité péči mohla dovědět.

(2) Jestliže povinná strana tuto povinnost nesplní nebo oprávněná straně není zpráva včas doručena, má poškozená strana nárok na náhradu škody, která jí tím vznikla.

Související ustanovení: § 382, 384

Informace o skutečném stavu věci, i když jsou to informace nepříznivé, jsou v obchodních vztazích důležité vždycky, protože podnikatel, který je včas informován, může včas reagovat a v řadě případů může (a pak je i povinen) omezit nepříznivé důsledky, nebo jim i předejít. Proto se tato informační povinnost výslovně uvádí. Nepodání informace může vést ke vzniku další škody, kterou ponese ten, kdo porušil informační povinnost. Případné vyloučení nároku na náhradu škody, popřípadě části škody, podle § 382 bude posuzováno zvláště u škody, která vznikla před podáním informace, a která vznikla po podání informace a dále u škody, která vznikla porušením vlastního závazku a škody, která vznikla v důsledku porušení informační povinnosti.

§ 378 [Způsob náhrady]

Škoda se nahrazuje v penězích; jestliže však o to oprávněná strana požádá a je-li to možné a obvyklé, nahrazuje se škoda uvedením v předešlý stav.

Související ustanovení: § 624

Náhrada škody v penězích je obvyklý a pravidelný způsob v obchodních vztazích. V konkrétním případě však může být zájem na naturálním vypořádání škody a bude to účelné. Oprávněná strana, tj. poškozený, může požadovat naturální restituci, a to jednostranně za podmínky, že je to možné a že je to obvyklé. Dohodnout se na tomto způsobu vypořádání škody mohou strany, požaduje-li to oprávněný, i když to nebude obvyklý způsob, dále se na tom mohou dohodnout na návrh povinné strany.

Speciální ustanovení je pro náhradu škody na zásilce, za kterou odpovídá dopravce.

§ 379 [Rozsah náhrady]

Nestanoví-li tento zákon jinak, nahrazuje se skutečná škoda a ušlý zisk. Nenahrazuje se škoda, jež převyšuje škodu, kterou v době vzniku závazkového vztahu povinná strana jako možný důsledek porušení své povinnosti předvíдалa nebo kterou bylo možno předvídat s přihlédnutím ke skutečným, jež v uvedené době povinná strana znala nebo měla znát při obvyklé péči.

Související ustanovení: § 301, 369, 376, 380, 381, 382, 385, § 440 odst. 1, § 469, 470, 624, 629, 737

Škoda se obecně člení na dvě složky: na skutečnou škodu a ušlý zisk. V konkrétním případě může vzniknout jen skutečná škoda, nebo může dojít jen k tomu, že ujde určitý zisk, anebo může jak vzniknout skutečná škoda, tak ujít zisk. Nahrazuje se zásadně (s výjimkou nepředvídatelné škody) škoda v rozsahu, ve kterém vznikla, ať jde jen

o některou z těchto složek nebo současně o obě složky. Skutečnou škodu představuje především zmenšení hodnoty majetku (škoda spočívá v poškození nebo zničení věci nebo v její ztrátě), dále snížení nebo ztráta majetkového práva (pohledávka nebyla uspokojena v důsledku námítky promlčení pro nečinnost toho, kdo se měl starat, u průmyslového práva, jehož povaha to vyžaduje, byly opomenuty kroky k jeho udržení apod.), dále nutnost vynaložit náklady, které by při pravidelném běhu věci nebylo zapotřebí vynaložit, a konečně může škoda spočívat v tom, že poškozený nemohl využít majetkových práv, která představují určitou majetkovou hodnotu, tzv. marně vynaložené náklady. Škoda při poškození nebo zničení věci vzniká již jejich poškozením nebo zničením, jde-li o náklady, musí být skutečně vynaloženy. Nahrazuje se celá škoda, která v důsledku porušení závazku – v příčinné souvislosti s tímto porušením, tedy jako přímý důsledek – vznikla. K tomu se pro jasnost v § 380 výslovně uvádí, že náklady vynaložené v důsledku porušení povinnosti druhé strany je povinnost nahradit, což je duplicitní vyjádření. Výše skutečné škody musí být prokázána, tedy zejména doložením, oč byla v důsledku poškození věc znehodnocena (škoda spočívá již v tomto znehodnocení, ne až ve výši nákladů na opravu), doložením výše nákladů, které bylo nutno vynaložit apod. Pokud jde o náklady, nelze požadovat ty, které teprve budou vynaloženy – škoda vznikne až budou vynaloženy, případně půjde o další škodu. Ušlý zisk lze jinými slovy charakterizovat jako majetkovou újmu spočívající v tom, že poškozený nedosáhl zisku, resp. obecně majetkového prospěchu, kterého by dosáhl při pravidelném běhu věci, tedy kdyby nebylo došlo k porušení závazku. Zde nelze doložit výši tak konkrétními doklady, jako v případě skutečné škody, ale nejde tu o nedoložený předpoklad poškozeného. Musí být prokázána pravděpodobnost považovaná podle běžného uvažování za jistotu, jde o věcně podložený předpoklad. Zásadně jde o posouzení konkrétního případu a jeho okolnosti. Posuzuje se zisk, jakého by bylo dosaženo podle předpokladů daného případu, za jeho podmínky v rozhodné době. Nelze se opírat o to, že v jiných obchodech, které proběhly v jiné době, bylo určitého zisku dosaženo. Zejména tam, kde jde o předpokládaný výnos určité akce, jednotlivého obchodu, může být výnos různý podle územní oblasti a podléhat sezónním vlivům. Je nutno uvažovat ovlivnění počasím apod. Proto je vždy nutno posuzovat okolnosti případu zcela konkrétně a z hledisek místa a času. Stejně tak tomu je, jestliže jde o náhradu škody způsobené porušením povinnosti stanovené obchodním zákoníkem. Avšak pro obchodní vztahy umožňuje § 381 zjednodušené stanovení výše ušlého zisku a, pokud jde o vztahy v mezinárodním obchodu, platí k tomu, co bylo uvedeno, ještě ustanovení § 737 odst. 1.

Zásada, že se nahrazuje škoda v celém rozsahu, je omezena ustanovením druhé věty. Jde o odchylku od zásady a není proto namístě rozšiřující výklad. Při hodnocení, zda jde o případ nepředvídatelné škody, je třeba vzít v úvahu znalost, kterou škůdce měl vzhledem ke své situaci a okolnostem vztahujícím se jen k němu, ale dále, pokud nelze dojít k závěru, že vzhledem k nim možnost vzniku škody předvídal, je třeba vyjít z úvahy, co v dané situaci mohl předvídat obchodu dbalý podnikatel. Nejde přitom o uvažování pravděpodobné možnosti, ale o to, zda jako možnost vznik uplatněné škody přicházel v úvahu, a to vzhledem k okolnostem daného případu v době vzniku závazku a skutečností, o kterých pečlivý podnikatel měl vědět. Pokud ale došlo ke škodě veliké výše v důsledku skutečnosti, která nastala až po vzniku závazku a kterou nebylo dobře možno při vzniku závazku předpokládat (např. změna závazku, který byl porušeným závazkem věcně zabezpečován), je předpoklad, že nevznikne právo na náhradu škody ve výši, která v důsledku toho vznikla. Toto omezení má zamezit nepřiměřené tvrdosti, ale ne změkčit odpovědnost za porušení závazku.

Speciální určení rozsahu náhrady škody pro odpovědnost dopravce za přepravovanou zásilku obsahuje § 624. Pro kupní smlouvu upravují určitá specifika § 440 odst. 1 a § 469.

Dohodou může být pro určitý případ rozsah škody, která se nahrazuje, určen i jinak. Ale vzhledem k ustanovení § 386 nemůže být dohodou nárok na náhradu škody předem vyloučen – viz komentář k tomuto paragrafu. Na náhradu škody se započítávají úroky z prodlení (§ 369). Paušální vypořádání škody pro případ, že skutečně škoda vzejde z porušení určité povinnosti, představuje sjednání smluvní pokuty za nesplnění, resp. porušení této povinnosti, pokud není v dohodě o smluvní pokutě možnost požadovat náhradu škody vedle smluvní pokuty, resp. ve výši přesahující smluvní pokutu, výslovně sjednána.

Z judikatury:

PR 4/1996 s. 169: 1. Škoda je majetková újma, vyjádřitelná v penězích, která se projevuje buď jako skutečná škoda nebo jako ušlý zisk. Obě tyto formy škody jsou v zásadě rovnocenné a existence jedné z nich není podle platného práva podmínkou vzniku a uplatnění druhé formy. Z platného práva nelze tedy dovodit, že by podmínkou vzniku odpovědnosti za škodu ve formě ušlého zisku byl též vznik skutečné škody.

2. Stanovení výše ušlého zisku není libovolné a musí být provedeno tak, aby byla zjištěna pravděpodobná výše blížící se podle běžného uvažování jistotě.

SJ 9/2000 s. 352: Nevyplacení cílové prémie sjednané až po uzavření smlouvy o dílo, z jejíhož porušení měla vzniknout škoda, není předvídatelnou škodou ve smyslu § 379 ObchZ. Skutečnost, že škůdce mohl předvídat vznik jiné škody, není významná.

§ 380 [Vynaložené náklady]

Za škodu se považuje též újma, která poškozené straně vznikla tím, že musela vynaložit náklady v důsledku porušení povinnosti druhé strany.

Související ustanovení: § 624, 629

Nahrazuje se škoda, která vznikla v důsledku porušení závazku, tedy jako následek, který je v přímé příčinné souvislosti s porušením závazku. Aby nemohlo dojít k pochybnostem, stanoví se výslovně, že vynaložení těchto nákladů je v takové příčinné souvislosti a vzniká povinnost je nahradit, pokud jsou splněny obecné podmínky pro náhradu škody.

§ 381 [Náhrada průměrného zisku]

Místo skutečně ušlého zisku může poškozená strana požadovat náhradu zisku dosahovaného zpravidla v poctivém obchodním styku za podmínek obdobných podmínkám porušení smlouvy v okruhu podnikání, v němž podniká.

Související ustanovení: § 379, 737

Podle obecného pravidla je nutno výši zisku, které by poškozený v daném případě nepochybně dosáhl vzhledem ke všem okolnostem a podmínkám daného případu, doložit. Pro obchodní vztahy se umožňuje zjednodušené určení výše náhrady ušlého zisku. Je to ve prospěch poškozeného, kterému se zjednodušuje prokazování výše ušlého zisku, proto záleží na jeho volbě, zda bude prokazovat, jakého zisku by v daném případě skutečně dosáhl, nebo požadovat ušlý zisk ve výši obvykle dosahované za obdobných podmínek. Pokud jde o vztahy v mezinárodním obchodu, jde podle § 737 o zisk dosahovaný ve státě, kde má sídlo nebo bydliště poškozený. Možnost určení výše ušlého zisku tímto

způsobem je ale omezená (tak to podtrhuje *Bejček J.*). Předpokladem pro jeho použití totiž je, že je možno určit, jaký je obvyklý zisk dosahovaný za obdobných podmínek. Nelze tedy toto ustanovení aplikovat v případě, že tu jsou natolik zvláštní podmínky závazkového vztahu a natolik zvláštní okolnosti, že není dobře možné dovodit, jaká by byla srovnatelná výše zisku. Nicméně, podle našeho názoru, stále zůstává široká a významná použitelnost tohoto způsobu určení výše ušlého zisku. Jde jak o běžné obchody, které probíhají mezi různými partnery, tak o případy, kdy jsou mezi určitými partnery dlouhodobější vztahy, které jeví určitou stabilitu v jejich průběhu, popřípadě kde lze linií průběhu výše docilovaného zisku dovodit. Pomocné kritérium posouzení a obdoby podle vztahů, které probíhají za obdobných podmínek, používá obchodní zákoník v různých případech a pro různé důsledky a využitelnost tohoto kritéria i pro určení výše ušlého zisku je pro praxi významná, protože může napomoci k rychlému vypořádání škody, když k porušení závazku a vzniku škody došlo.

§ 382 [Vyloučení nároku na náhradu]

Poškozená strana nemá nárok na náhradu té části škody, jež byla způsobena nesplněním její povinnosti stanovené právními předpisy vydanými za účelem předcházení vzniku škody nebo omezení jejího rozsahu.

Související ustanovení: § 263, 384

Důraz je na prevenci vzniku škod. Nedodržení povinností stanovených v tomto směru – ať jsou dány obchodním zákoníkem nebo zvláštními předpisy – je postihováno ztrátou nároku na náhradu škody, resp. části náhrady škody, tj. škody v rozsahu, ve kterém mohlo být vzniku škody zabráněno. Jde o ustanovení, které nelze dohodou vyloučit.

§ 383 [Společný závazek k náhradě]

Je-li k náhradě škody zavázáno několik osob, jsou tyto osoby povinny škodu nahradit společně a nerozdílně a mezi sebou se vypořádají podle rozsahu své odpovědnosti.

Související ustanovení: § 293

Uplatňuje se zásada solidární odpovědnosti, která potřebným způsobem chrání poškozeného a zabezpečuje mu rychlou reparaci škody, která mu byla porušením závazku třetích osob způsobena. Vypořádání mezi těmito třetími osobami je již další věcí a poškozeného se již netýká. Solidární odpovědnost je v obchodních vztazích uplatňována důsledně. Možnost stanovení odpovědnosti v podílu podle účasti, jakou dává občanský zákoník v § 438 odst. 2, soudu pro obchodní vztahy dána není.

§ 384 [Povinnost odvrátit škodu]

(1) Osoba, které hrozí škoda, je povinna s přihlédnutím k okolnostem případu učinit opatření potřebné k odvrácení škody nebo k jejímu zmírnění. Povinná osoba není povinna nahradit škodu, která vznikla tím, že poškozený tuto povinnost nesplnil.

(2) Povinná strana má povinnost nahradit náklady, které vznikly druhé straně při plnění povinností podle odstavce 1.

Související ustanovení: § 263, 382, 385

Související předpisy: § 415, 417 ObčZ

Jde o speciální ustanovení ve vztahu k § 417 ObčZ. V poctivém obchodním styku dbají partneři i na zájem druhé strany. Plnění této povinnosti se zde zajišťuje. Ovšem jednání ve prospěch toho, kdo nesplnil svůj závazek, nemůže jít na úkor toho, kdo tuto povinnost plní, proto má právo na náhradu nákladů. Bude nutno vážit výši škody, která hrozila a k jejímuž odvrácení činnost směřovala, a výši nákladů, které přitom vzniknou, a to podle všech předpokladů v době, kdy povinnost učinit potřebné opatření vznikla a oprávněná strana je musela posoudit a rozhodnout se. Od tohoto ustanovení se strany nemohou dohodou odchýlit.

§ 385 [Omezení nároku na náhradu]

Odstoupila-li poškozená strana při porušení smluvní povinnosti druhé strany od smlouvy, nemá nárok na náhradu škody, která vznikla tím, že nevyužila včas možnosti uzavřít náhradní smlouvu k účelu, k němuž měla sloužit smlouva, od které poškozená strana odstoupila.

Související ustanovení: § 345, 346

Tím, že oprávněný využil svého práva odstoupit od smlouvy v důsledku porušení závazku druhou stranou, není dotčeno právo na náhradu škody.

V tomto ustanovení jde o zvláštní případ omezení nároku na náhradu škody v důsledku nečinnosti, která měla za následek vznik určité škody, resp. zvýšení škody v situaci, kdy k tomu nemuselo dojít, pokud by byla včas uzavřena náhradní smlouva. V poctivém obchodním styku se očekává aktivní jednání, tedy uzavření náhradní smlouvy podle toho, jak to odpovídá daným okolnostem.

§ 386 [Nemožnost vzdání se nároku]

(1) Nároku na náhradu škody se nelze vzdát před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout.

(2) Náhradu škody nemůže soud snížit.

Související ustanovení: § 263

Související předpisy: § 574 odst. 2 ObčZ

Z literatury: *Bejček, J.* Rozsah a způsob náhrady škody. Právní rádce, 1995, č. 3; *Bejček, J.* Nad interpretačními úskalími odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích. Právní rozhledy, 2000, č. 9; *Hándl, J.* Omezení nároku na náhradu škody dohodou stran. Právní rádce, 1995, č. 6; *Horáček, V.* O omezení odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích. Právo a podnikání, 1997, č. 10; *Marek, K.* K limitaci náhrady škody a smluvním pokutám. Právní fórum, 2005, č. 6; *Marek, K.* K limitaci náhrady škody podle obchodního zákoníku. Bulletin advokacie, 2005, č. 3; *Salačová, M.* Vzdání se práva, které může v budoucnu teprve vzniknout. Právo

a podnikání, 1996, č. 12; *Šilhán, J.* Smluvní limitace náhrady škody v obchodním právu. Právní rozhledy, 2005, č. 23

V odstavci 1 jde o speciální ustanovení k úpravě § 574 odst. 2 ObčZ, které obecně nedovoluje vzdát se práv, jež mohou v budoucnosti teprve vzniknout. Vychází ze stejné zásady, ale odchýlně stanoví rozhodný časový okamžik tak, že není rozhodná doba vzniku práva na určitou náhradu škody, ale doba porušení povinnosti, z níž může škoda vzniknout.

Jde o ustanovení, které není možné dohodou vyloučit. O dosahu tohoto ustanovení je možný dvojitý výklad, pokud jde o možnost dohodou ve smlouvě, tedy předem, omezit rozsah náhrady škody.

Striktní výklad považuje jakékoliv omezení rozsahu náhrady škody oproti rozsahu stanovenému za částečné vzdání se nároku, a proto za neplatné. Druhý výklad se opírá o kontext tohoto ustanovení s ustanovením § 379. Z toho, že rozsah náhrady škody patří k ustanovením dispozitivním, dovozuje, že není vyloučena dohoda omezující v určité míře rozsah škody, která případně vznikne. Taková dohoda by ovšem nemohla náhradu vyloučit a dále by byla neplatná rovněž v případě, že by ponechávala jen náhradu ve formální nebo neúměrně nízké výši a zřejmě rovněž, jestliže by neodpovídala zásadám poctivého obchodního styku, protože by tím docházelo k obcházení smyslu tohoto ustanovení. Byla by tedy možná jen dohoda o omezení přiměřeném okolnostem daného případu a obchodního vztahu při jejich hodnocení podle zásad poctivého obchodního styku. Poukazuje se v této souvislosti na to, že nepochybně lze rozsah náhrady stanovit paušální částkou, tj. případně omezit sjednáním smluvní pokuty, která vypořádává škodu, pokud pak skutečně vznikne.

V mezinárodním obchodu se smluvní omezení nároku na náhradu škody připouští. To mluví vedle argumentů uváděných pro druhý názor pro přijetí tohoto druhého názoru. Rozhodující ovšem bude až stanovisko, které v této věci zaujmou soudy. Vrchní soud v Praze se v několika rozhodnutích přiklonil ke shora uvedenému druhému názoru. Zásadní rozhodnutí Nejvyššího soudu v této věci dosud není.

Úprava druhého odstavce zabezpečuje, že ten, kdo plní své povinnosti, bude mít vyrovnánu újmu, která vznikne v důsledku toho, že druhá strana porušila závazek, a to celou s výjimkou nepředvídatelné škody podle § 379 věty druhé nebo pokud nebudou prokázány liberační důvody. V obchodních vztazích je to věc zásadní. Ani soud proto nemůže náhradu škody snížit.

Toto ustanovení nemohou strany dohodou vyloučit.

Díl jedenáctý. Promlčení

Oddíl první. Předmět promlčení

§ 387 [Promlčení a jeho předmět]

- (1) Právo se promlčí uplynutím promlčecí doby stanovené zákonem.
- (2) Promlčení podléhají všechna práva ze závazkových vztahů s výjimkou práva vypovědět smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou.

Související ustanovení: § 292 odst. 2, § 388 až 408

Z literatury: *Bejček, J.* Zánik závazku prekluzí. Právní rádce, 1994, č. 4; *Chalupa, R.* Promlčení práv z obchodních závazků. Obchodní právo, 1993, č. 9; *Kindl M.* O konkursech a promlčení. Právní rozhledy, 1991, č. 1; *Křetínský D.* K promlčení práva na vydání předmětu bezdůvodného obohacení v obchodních vztazích. Právní rozhledy, 1998, č. 10; *Ovečková, O.* Premľčanie v Obchodnom zákoníku. Právny obzor, 1993, č. 3; *Plíva, S.* Promlčení v obchodním zákoníku. Právní praxe, 1992, č. 6 (obecně); *Plíva, S.* K některým otázkám promlčení v obchodním zákoníku. Ve službách práva, Praha: C. H. Beck, 2003

Promlčení představuje pro práva z obchodních závazkových vztahů obecný institut. Jeho účinky nastávají uplynutím promlčecí doby stanovené zákonem. Za tu je ve smyslu odstavce 1 třeba považovat nejen promlčecí dobu stanovenou zákonem (§ 292 odst. 2 § 397, 399), ale také promlčecí dobu prodlouženou, ať již přímo ze zákona (§ 405 odst. 2, § 406 odst. 3, § 408 odst. 2), nebo za podmínek stanovených zákonem na základě právního úkonu dlužníka (§ 404, 407).

Od promlčení je třeba odlišovat prekluzi, kdy uplynutím určité zákonem stanovené doby dochází k zániku práva. Při promlčení právo nezaniká (§ 388 a 390). Obchodní zákoník obecnou úpravu prekluze neobsahuje. Ta je v § 583 ObčZ a platí i pro obchodní závazkové vztahy. V obchodním zákoníku však jsou konkrétní ustanovení, podle nichž právo zaniká, jestliže nebyl ve stanovené době (lhůtě) učiněn určitý právní úkon. Takovou povahu má neuplatnění práva společností podle § 65 odst. 2 u odpovědné osoby ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy se společnost o porušení zákazu konkurence dověděla, nejpozději však uplynutím jednoho roku ode dne, kdy k porušení došlo (§ 65 odst. 3). Jiným případem je zánik závazku uzavřít budoucí smlouvu nebo doplnit chybějící obsah smlouvy (§ 292 odst. 3 a 4), zánik práv a povinností z cenové doložky (§ 475), zánik práva koupit najatou věc (§ 491), zánik práva na náhradu škody na pronajatém dopravním prostředku (§ 632 odst. 4). Případy prekluze práva jsou výjimečné. Podle § 583 ObčZ k zániku práva proto, že nebylo ve stanovené době uplatněno, dochází jen v případech v zákoně uvedených.

V obchodním zákoníku dochází v některých případech ke kombinaci promlčení a prekluze. Prekluzivní lhůta je stanovena pro provedení úkonů nutných k zachování práva oprávněné strany. Pokud je stanovený úkon včas proveden, právo nezaniká a běží pro ně promlčecí doba. Zánik je v uvedených případech důsledkem toho, že právo nebylo ve stanovené době uplatněno u zavázané strany (zavázaná strana nebyla včas vyzvána ke splnění jejího závazku).

Právní úprava promlčení v obchodním zákoníku má relativně komplexní povahu a ustanovení občanského zákoníku o promlčení se proto na obchodní závazkové vztahy nepoužijí. Všechna ustanovení obchodního zákoníku jsou přitom kogentní povahy a strany se nemohou od nich odchýlit, ani je vyloučit (§ 263).

Předmětem promlčení podle obchodního zákoníku jsou pouze práva ze závazkových obchodních vztahů. Práva z jiných vztahů, ať již závazkových nebo nikoliv závazkových se promlčují podle občanského zákoníku. Z promlčení podle obchodního zákoníku je z práv ze závazkových obchodních vztahů vyňato pouze právo vypovědět smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou. Vzhledem ke kogentní povaze úpravy není možné, aby si strany vzájemně dohodou rozsah práv z promlčení vyloučených rozšířily nebo aby se dohodly, že se promlčuje i právo vypovědět smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou. Taková dohoda by byla neplatná.

Někdy vznikají pochybnosti, zda se ustanoveními obchodního zákoníku řídí také promlčení práva na náhradu škody způsobené porušením nikoliv povinností ze závazkového vztahu, ale povinností stanovené obchodním zákoníkem (§ 757), například porušením povinnosti dbát právně závazných pravidel hospodářské soutěže a účast v soutěži nezneužívat (§ 41), neoprávněným užíváním obchodní firmy (§ 12 odst. 2) nebo prozrazením

důvěrných informací sdělených při jednání o uzavření smlouvy (§ 271). Je zastáván názor, že toto právo není právem z obchodního závazkového vztahu, a proto pro ně platí úprava promlčení podle občanského zákoníku (PPP č. 7–8/1997). Odlišný názor je naopak založen na tom, že promlčení takového práva se řídí obchodním zákoníkem (Kopáč, L. Obchodní kontrakty I. Praha : Prospektrum, 1993, s. 341).

Za správný považujeme názor, že promlčení práva na náhradu škody způsobené mimozávazkovou povinností stanovenou obchodním zákoníkem se řídí obchodním zákoníkem. K odůvodnění je třeba uvést následující. Vztah mezi osobou, která za škodu odpovídá (je povinna ji nahradit), a osobou poškozenou je nepochybně vztahem závazkovým (§ 488 ObčZ). Právo na náhradu škody je proto právem ze závazkového vztahu. Závazkovým vztahem podle odstavce 2 je třeba rozumět závazkový vztah, který se řídí obchodním zákoníkem. Tím je nejen závazkový vztah vymezený v § 261 a 262, ale také závazkový vztah k náhradě škody podle § 757 ve spojení s § 373 n. Proto platí úprava promlčení v obchodním zákoníku nejen pro náhradu škody způsobené porušením mimozávazkové povinnosti stanovené obchodním zákoníkem ve vztahu mezi osobami uvedenými v § 261 odst. 1 a 2, ale i ve vztahu mezi jinými osobami. Jde o případ, kdy ustanoveními obchodního zákoníku se řídí i vztahy jiných osob než podnikatelů (§ 4).

Specifickou problematiku představuje promlčení práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení ve vztazích, které se řídí obchodním zákoníkem. Rozhodovací praxe soudů, potvrzená také dvěma rozsudky Nejvyššího soudu České republiky, zastávala převážně právní názor, že promlčení práva na vydání majetkového prospěchu získaného plněním bez právního důvodu, se řídí ustanovením § 107 ObčZ a nikoliv obchodním zákoníkem i v případech, že stranami závazkového vztahu z bezdůvodného obohacení jsou podnikatelé a tento závazkový vztah vznikl v souvislosti s jejich podnikatelskou činností. K jeho odůvodnění se zdůrazňuje, že úprava bezdůvodného obohacení je obsažena v občanském zákoníku jako komplexní pro občanskoprávní i obchodní závazkové vztahy. Protože obchodní zákoník neobsahuje ve vztahu k obecné úpravě institutu bezdůvodného obohacení v občanském zákoníku žádné zvláštní ustanovení „není důvodu vytrhávat určitou část ustanovení (v daném případě o promlčení práv) a aplikovat úpravu, která pro tento případ není v obchodním zákoníku speciálně stanovena“ (citováno podle jednoho z rozsudků Nejvyššího soudu).

Uvedený právní názor nepovažujeme za správný a jeho odůvodnění za přesvědčivé. Jestliže je vztah z bezdůvodného obohacení vztahem mezi podnikateli a vznikl v souvislosti s jejich podnikatelskou činností, jde o závazkový vztah, který má povahu obchodního závazkového vztahu ve smyslu § 261 odst. 1 (obdobně i vztah z bezdůvodného obohacení za podmínek § 261 odst. 2). Z toho plyne, že se řídí obchodním zákoníkem, a to v tom rozsahu, v jakém obchodní zákoník úpravu obsahuje (viz § 1). Aplikace občanského zákoníku může přicházet v úvahu jen při řešení těch otázek, které nelze řešit podle obchodního zákoníku /např. obecné vymezení bezdůvodného obohacení, jeho vznik a práva a povinnosti stran tohoto závazkového vztahu/. Otázkou, kterou nelze řešit podle obchodního zákoníku však není otázka, za jakých podmínek se právo na vydání získaného majetkového prospěchu /plnění z bezdůvodného obohacení/ promlčuje. Za „neřešitelnost této otázky“ nelze považovat skutečnost, že obchodní zákoník, na rozdíl od občanského zákoníku, nestanoví pro právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení zvláštní promlčecí dobu, odlišnou od promlčecí doby obecné, tj. čtyřleté. Aplikaci § 107 ObčZ nelze opírat ani o § 397 ObchZ. Důvody jsou stejné jako ve vztahu k délce promlčecí doby pro právo na náhradu škody, jak jsou v této souvislosti uvedeny v komentáři k § 397. Úprava promlčení není součástí úpravy institutu bezdůvodného obohacení. Není důvodu z úpravy promlčení práv z obchodních závazkových vztahů vytrhávat určitou část. K tomuto názoru se přiklonil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 18. 6. 2003, sp. zn.

35 Odo 619/2002, pokud jde o promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení z důvodu plnění podle neplatné smlouvy.

Z uvedeného podle našeho názoru vyplývá, že právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení, které má povahu obchodního závazkového vztahu ve smyslu § 261 nebo 262 se promlčuje podle obchodního zákoníku ve čtyřleté promlčecí době. Vzhledem k tomu se na promlčení uvedeného práva vztahují i ostatní příslušná ustanovení upravující v obchodním zákoníku promlčení, zejména ustanovení týkající se stavení a přetřžení promlčecí doby a obecného omezení promlčecí doby (§ 402 až 408). Počátek běhu promlčecí doby se pak řídí ustanovením § 391 odst. 1, pokud pro určité případy není stanoveno něco jiného (§ 394 odst. 1 a 2).

Určitý výkladový problém vyvolává také řešení otázky, zda se úroky promlčují spolu s jistinou nebo samostatně. Obchodní zákoník ani občanský zákoník nedávají přímou a jednoznačnou odpověď. Z § 110 odst. 3 ObčZ však lze dovodit, že se úroky promlčují samostatně. Jestliže je pohledávka, jejíž příslušenství úroky tvoří, právem z obchodního závazkového vztahu, potom se obchodním zákoníkem řídí také promlčení úroků včetně délky promlčecí doby (čtyři roky). Po účinném vznesení námítky promlčení nelze přiznat pohledávku a úroky z této pohledávky vzniklé po dni, kdy uplynula promlčecí doba ohledně práva na zaplacení pohledávky. Promlčení práva na zaplacení úroků vzniklého před promlčením jistiny je třeba posuzovat samostatně (nepublikovaný rozsudek NS ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 32 Odo 466/2004).

Práva podléhající promlčení podle obchodního zákoníku mohou mít dvojí povahu. Může se jednat buď o právo na plnění (např. právo na zaplacení úplaty podle smlouvy, právo na náhradu škody, právo na zaplacení smluvní pokuty, právo na dodání zboží, právo na provedení díla, právo na vrácení poskytnutého úvěru) nebo o právo uskutečnit právní úkon (např. odstoupit od smlouvy). Pokud jde o právo na plnění, vztahuje se promlčení jak na plnění peněžitě, tak i nepeněžitě.

Od promlčení je třeba odlišovat úpravu v § 428, která je úpravě promlčení značně podobná. Obsahuje lhůty, ve kterých musí kupující oznámit prodávajícímu vady zboží. Jestliže kupující neučiní oznámení včas, jeho právo z vad zboží nemůže být přiznáno v soudním řízení, pokud prodávající nesplnění uvedené povinnosti namítne (s výjimkou případu, kdy vady zboží jsou důsledkem skutečností, o kterých prodávající věděl nebo musel vědět v době dodání zboží). Uvedené ustanovení má na rozdíl od úpravy promlčení dispozitivní povahu. Strany si proto mohou tuto úpravu a její důsledky dohodou vyloučit nebo se od ní mohou odchýlit. Mohou si proto odchýlně dojednat délku lhůt pro oznámení vad i důsledky neprovedení oznámení včas. Máme však za to, že si nemohou dohodnout, že neoznámení vad včas má za následek zánik práv z odpovědnosti za vady. Brání tomu § 583 ObčZ, podle něhož zánik práva proto, že nebylo ve stanovené lhůtě uplatněno, může stanovit pouze zákon. Ustanovení o promlčení se na tento případ nevztahují (promlčují se však práva z vad zboží). Obdobně to platí i pro vady díla (§ 562).

Z judikatury:

SJ 8/2000 s. 288: Promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení podle § 454 ObčZ vzniklého tím, že z účtu obchodní společnosti (žalobkyně) byly převedeny peněžní prostředky na účet třetí osoby na úhradu závazku společníka a jednatele obchodní společnosti (žalovaného), vzniklého ze smlouvy uzavřené mezi ním a třetí osobou, se řídí občanským zákoníkem (§ 107), nikoli zákoníkem obchodním.

SJ 12/2003 s. 954: 1. Důvodnost námítky promlčení soud zkoumá ve vztahu k nároku uplatněnému žalobou; není významné, jak účastníci nárok kvalifikovali po právní stránce a z jakých právních důvodů byla námítka promlčení vznesena.

2. Při posuzování důvodnosti námítky promlčení vznesené až v odvolacím řízení se nepřihlíží k nepřipustně uplatněným novým skutečnostem a důkazům (§ 205a, § 211a OSŘ).

R 45/2004: Při posuzování důvodnosti námítky promlčení vznesené až v odvolacím řízení se nepřihlíží k nepřipustně uplatněným novým skutečnostem a důkazům (§ 205a, § 211 OSŘ).

R 13/2005: Důvodnost námítky promlčení soud zkoumá ve vztahu k nároku uplatněnému žalobou; není významné, jak účastníci nárok kvalifikovali po právní stránce a z jakých právních důvodů byla námitka promlčení vznesena.

PR 1/2006 s. 34: Vznesení námítky promlčení zásadně dobrým mravům neodporuje; mohou však nastat situace, kdy uplatnění této námítky je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marně uplynutí promlčecí doby nezavinil.

Sou CR NS 3150/32: K námitce promlčení uplatněné dlužníkem až v odvolání proti rozhodnutí o prohlášení konkurzu odvolací soud nepřihlíží. S uplatněním námítky promlčení však nelze ztotožňovat procesní obranu dlužníka, podle níž námitku promlčení pohledávek, jejichž existenci navrhuje věřitel dokládal splnění podmínek pro prohlášení konkurzu na majetek dlužníka, již uplatnil v řízeních vedených ohledně jejich úhrady, kterou se odvolací soud již zabývat musí.

Oddíl druhý. Účinky promlčení

§ 388 [Účinky promlčení pro právo na plnění]

(1) Promlčením právo na plnění povinnosti druhé strany nezaniká, nemůže však být přiznáno nebo uznáno soudem, jestliže povinná osoba namítne promlčení po uplynutí promlčecí doby.

(2) I po uplynutí promlčecí doby může však oprávněná strana uplatnit své právo při obraně nebo při započtení, jestliže:

a) obě práva se vztahují k téže smlouvě nebo k několika smlouvám uzavřeným na základě jednoho jednání nebo několika souvisejících jednání, nebo

b) právo mohlo být použito kdykoli před uplynutím promlčecí doby k započtení vůči nároku uplatněnému druhou stranou.

Související ustanovení: § 360 až 364, § 760

Obecně lze účinky promlčení pro právo na plnění charakterizovat tak, že promlčené právo nezaniká, ale je oslabeno, stává se tzv. naturální obligací. Oslabení se projevuje v tom, že promlčené právo soud nepřizná nebo neuzná, jestliže povinná osoba vznesla oprávněně námitku promlčení. K promlčení soud z úřední povinnosti nepřihlíží. Totéž platí, pokud jde o přiznání nebo uznání promlčeného práva rozhodcem (§ 760). Promlčení určitého práva nebrání, aby toto právo bylo uplatněno u soudu nebo v rozhodčím řízení. Promlčené právo bude také soudem nebo rozhodcem přiznáno nebo uznáno, pokud nebude vznesena námitka promlčení.

Možnost vznést námitku promlčení má povinná osoba až po uplynutí promlčecí doby. Sporným se však stalo, zda lze námitku promlčení vznést kdykoliv v průběhu soudního řízení až do jeho pravomocného skončení, tedy i v řízení odvolacím. Kladnou odpověď dal Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 29. 10. 2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002. Při tom ji podmínil tím, že námitka promlčení uplatněná až v odvolacím řízení není spojena s nepřipustným uplatňováním nových skutečností a důkazů (§ 119a, 205a, 211a OSŘ). V odůvodnění citovaného rozsudku je výslovně uvedeno, že námitku promlčení nelze považovat za tvrzení o uplatnění skutečnosti významné pro rozhodnutí věci z hlediska skutkové podstaty právní normy, která má být ve věci aplikována, tedy za tvrzení o těch skutečnostech, jimiž účastník realizuje svoji povinnost tvrzení podle § 101 odst. 1 písm. a) OSŘ. Námitka promlčení proto podle názoru soudu není uplatněním skutečnosti ve smyslu § 119a OSŘ, ale pouze uplatněním práva dovolat se promlčení. Toto právo žádný hmotněprávní ani procesní předpis nekonzcentruje do určitého stadia řízení. Naproti tomu rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 5. 2004, sp. zn. 9 Cmo 87/2004 (PR 16/2004, s. 618), zaujal názor zcela opačný. Podle něho je sice námitka promlčení námitkou právní,

„avšak z toho faktu samotného nelze dovodit, že jako právní námitka musí být přípustná ve všech stádiích soudního řízení“. Z toho, že k promlčení nemůže soud přihlížet bez námítky promlčení vznesené dlužníkem soud dovozuje, že je nutné námitku promlčení považovat „za skutečnost významnou pro rozhodnutí věci, kterou je účastník povinen podle § 101 odst. 1 písm. a) OSŘ tvrdit již v řízení před soudem prvního stupně“.

Námítky promlčení se nelze platně vzdát. Bylo by to v rozporu s kogentní povahou úpravy promlčení. Právo vznést námitku nepodléhá promlčení, a to ani podle občanského zákoníku. Nejde totiž ani o právo ze závazkového obchodního vztahu (§ 387 odst. 2), ani o majetkové právo (§ 100 odst. 2 ObčZ).

Odstavec 2 upravuje dvě výjimky ze zákonem stanovených účinků promlčení pro právo na plnění. Obě se týkají práva uplatněného při obraně nebo při započtení. Obranou je třeba rozumět takové uplatnění práva, které způsobuje zánik nebo nevymahatelnost práva, které bylo druhou stranou uplatněno v soudním nebo rozhodčím řízení. Není proto možné dosáhnout na základě tohoto ustanovení vlastního přiznání nebo uznání pohledávky, pokud druhá strana námitku promlčení vznese. První výjimka se vztahuje na případy, kdy jak promlčené právo, tak i právo vůči němuž obrana směřuje, mají určitou vzájemnou souvislost danou jednou smlouvou nebo sice několika smlouvami, ale uzavřenými buď na základě jednoho jednání nebo více jednání, ale vzájemně souvisejících. Druhá výjimka se týká promlčených pohledávek, které bylo možné kdykoliv před uplynutím promlčecí doby použít k započtení bez ohledu na to, že k promlčení došlo před úkonem směřujícím k započtení. Znamená to, že uplynutí promlčecí doby až poté, kdy se splatné pohledávky setkaly, nemá vliv na možnost započtení.

§ 389 [Splnění promlčeného nároku]

Jestliže dlužník splnil svůj závazek po uplynutí promlčecí doby, není oprávněn požadovat vrácení toho, co plnil, i když nevěděl v době plnění, že promlčecí doba již uplynula.

Související ustanovení: § 388

Související předpisy: § 455 odst. 1 ObčZ

Ustanovení je důsledkem toho, že promlčením práva nezaniká povinnost tomuto právu odpovídající. Splnění této povinnosti zavázanou osobou není proto plněním bez právního důvodu. To je výslovně vyjádřeno v § 455 odst. 1 ObčZ, podle něhož za bezdůvodné obohacení se nepovažuje plnění promlčeného dluhu. V obchodním zákoníku je výslovně stanoveno, že nezáleží na tom, zda povinná osoba o promlčení v době plnění věděla nebo nevěděla.

§ 390 [Účinky promlčení pro právo uskutečnit právní úkon]

Jestliže se promlčí právo uskutečnit právní úkon, účinky tohoto právního úkonu nenastanou vůči osobě, která namítne promlčení.

Související ustanovení: § 387

Ustanovení se vztahuje na práva, která mohou být vykonána jednostranným právním úkonem, projevem vůle oprávněné osoby a není nutné se uspokojení takového práva

domáhat u soudu. Musí se jednat o výkon práva, které vyplývá ze zákona nebo ze smlouvy. Právo uskutečnit právní úkon je třeba odlišovat od možnosti právní úkon uskutečnit (např. podat návrh na uzavření smlouvy), od možnosti dovolávat se právních následků, které nastaly ze zákona (např. zánik závazku splněním) a od možnosti dlužníka trvat na splnění podmínek stanovených zákonem pro vznik práva věřitele. Tyto možnosti nejsou právy, která by podléhala promlčení. Povahu promlčení práva uskutečnit právní úkon rovněž nemá neoznámení vad ve stanovené lhůtě podle § 428, i když účinky jsou obdobné. Právní úprava v tomto případě je však, na rozdíl od úpravy promlčení, dispozitivní a strany proto mohou účinky neoznámení upravit jinak nebo naopak s neoznámením vad včas žádné důsledky nespojovat, nikoliv však zánik práva (srov. komentář k § 387).

Za práva, na něž se promlčení podle tohoto ustanovení vztahuje, lze považovat zejména právo odstoupit od smlouvy a právo započítat pohledávku. Lze mít za to, že takovým právem je i právo dovolat se neplatnosti právního úkonu, jestliže jde o tzv. neplatnost relativní (§ 267).

Účinky promlčení práva uskutečnit právní úkon nastanou za podmínky, že strana povinná strpět takový právní úkon promlčení namítne straně, která je oprávněna právní úkon provést. Spočívají pak v tom, že právní účinky promlčeného právního úkonu nenastanou vůči té osobě, která námitku promlčení vznesla. Právní úkon je v takovém případě neúčinným od samého začátku, takže vlastně nejde o právní úkon (úkon nemá žádné právní následky). Námitku promlčení je možné vznést s uvedenými účinky až poté, co uplynula promlčecí doba. Námitka nemusí být učiněna písemnou formou. Lze ji uplatnit také během soudního nebo rozhodčího řízení. Obchodní zákoník nestanoví žádnou lhůtu, během níž by osoba, vůči které byl právní úkon uskutečněn, musela námitku promlčení vznést. Lze mít za to, že možnost uplatnit námitku promlčení nemá povahu práva uskutečnit právní úkon (tím méně práva na plnění), a proto nepodléhá promlčení. Na druhé straně bude patrně vyloučeno uplatnění námitky promlčení, jestliže osoba k tomu oprávněná jedná tak, že respektuje účinky promlčeného právního úkonu. O takovou situaci by mohlo například jít v případě, kdy oprávněná strana se dovolává relativní neplatnosti smlouvy, na základě níž již poskytla plnění. Možnost dovolávat se neplatnosti je již promlčena. Druhá strana promlčení nenamítá a vrátí podle ustanovení § 457 ObčZ plnění, které podle smlouvy přijala. Teprve později namítne promlčení práva uplatňovat relativní neplatnost smlouvy s tím, že se domáhá plnění podle smlouvy. Uvažovat lze v podobných případech také o aplikaci § 265, pokud by postup osoby namítající značně opožděně promlčení bylo možné hodnotit jako výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku. Soud by potom k námitce promlčení nepřihlédl.

Oddíl třetí. Počátek a trvání promlčecí doby

§ 391 [Obecný počátek běhu promlčecí doby]

(1) U práv vymahatelných u soudu začíná běžet promlčecí doba ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno u soudu, nestanoví-li tento zákon něco jiného.

(2) U práv uskutečnit právní úkon běží promlčecí doba ode dne, kdy právní úkon mohl být učiněn, nestanoví-li tento zákon něco jiného.

Související ustanovení: § 388, § 292 odst. 2, § 392 až 396, § 98 až 400

Související předpisy: § 2 a 14 zák. č. 216/1994 Sb.

Stanovení počátku běhu promlčecí doby v tomto ustanovení má obecnou povahu a platí podpůrně v případě, že obchodní zákoník nestanoví něco jiného. Rozlišuje v souladu s § 388 odst. 2 a § 390 práva vymahatelná u soudu a práva uskutečnit právní úkon. V prvním případě je pro počátek běhu lhůty rozhodný den, kdy právo mohlo být uplatněno u soudu, rozumí se poprvé. Možnost uplatnění u soudu je třeba posuzovat objektivně, a to s ohledem na formulaci „mohlo být“. Obdobně to platí i pro vymáhání v rozhodčím řízení, jestliže byla mezi stranami uzavřena rozhodčí smlouva, ať už ve formě smlouvy o rozhodci nebo rozhodčí doložky (§ 2 zák. č. 216/1994 Sb.). Stejně tak je nutné objektivně posuzovat možnost učinit poprvé právní úkon. Nemají tedy vliv na běh promlčecí doby překážky bránící oprávněné osobě právo uplatnit nebo úkon učinit.

Odchylný počátek běhu promlčecí lhůty je v obchodním zákoníku stanoven především v dalších ustanoveních tohoto oddílu. Kromě toho je zvláštní úprava obsažena v § 292 odst. 2 pro právo na určení obsahu budoucí smlouvy soudem nebo osobou určenou ve smlouvě a pro právo na náhradu škody způsobené porušením závazku uzavřít budoucí smlouvu. Rozhodující je den, kdy oprávněná strana vyzvala stranu zavázanou k uzavření budoucí smlouvy. Uvedené ustanovení má dispozitivní povahu, takže není vyloučeno, aby si strany smlouvy o uzavření budoucí smlouvy dohodly jinak délku promlčecí doby i počátek jejího běhu.

§ 392 [Práva na plnění závazku]

(1) U práva na plnění závazku běží promlčecí doba ode dne, kdy měl být závazek splněn nebo mělo být započato s jeho plněním (doba splatnosti). Spočívá-li obsah závazku v povinnosti nepřetržitě vykonávat určitou činnost, zdržet se určité činnosti nebo něco strpět, počíná promlčecí doba běžet od porušení této povinnosti.

(2) U práva na dílčí plnění běží promlčecí doba pro každé dílčí plnění samostatně. Stane-li se pro nesplnění některého dílčího závazku splatný závazek celý, běží promlčecí doba od doby splatnosti nesplněného závazku.

Související ustanovení: § 340 až 342

Počátek běhu promlčecí doby u práva na plnění je závislý na povaze plnění.

Jestliže je obsahem závazku povinnost něco dát nebo něco vykonat, je rozhodující den, kdy měl být závazek splněn nebo kdy mělo být s jeho plněním započato. Takto stanovený počátek běhu promlčecí doby však neplatí v případě, že pro právo na určité plnění je v dalších ustanoveních stanoveno něco jiného. Zpravidla jde o konkretizaci zásady obsažené v tomto ustanovení (srov. např. § 393, 395, 396, 398, 399). Tato splatnost bude určena především smlouvou, v níž bude určen den plnění nebo častěji lhůta pro splnění. Ve druhém případě promlčecí doba zásadně běží od konce stanovené lhůty. Výjimku by představovala lhůta, v jejímž rámci by podle zákona nebo smlouvy měl právo konkrétní den určit oprávněný. Potom běží promlčecí doba od doby, kdy v rámci lhůty určil oprávněný přesnou dobu plnění, nejpozději od konce lhůty. Jestliže není doba plnění stanovena ve smlouvě nebo způsobem ve smlouvě dohodnutým, je věřitel oprávněn požadovat plnění závazku ihned po uzavření smlouvy a dlužník je povinen závazek splnit bez zbytečného odkladu poté, kdy byl věřitelem o plnění požádán (§ 340 odst. 2). Vzhledem k tomu a k formulaci odstavce 1, podle níž je rozhodující nikoliv kdy vzniklo oprávněnému právo na plnění, ale kdy měl být závazek splněn (tj. do kdy je dlužník povinen svůj závazek splnit), lze mít za to, že promlčecí doba běží od konce lhůty „bez zbytečného odkladu“. Lze se setkat také s názorem, že rozhodující je den

uzavření smlouvy, jestliže není ve smlouvě doba plnění určena. Tento názor nerozlišuje vznik povinnosti platit a splatnosti dluhu.

Obsah závazku může záležet také v povinnosti se něčeho zdržet nebo něco strpět nebo nepřetržitě vykonávat určitou činnost. Na něj nelze předcházející úpravu uplatnit. Obchodní zákoník proto stanoví, že promlčecí doba začíná běžet od porušení takové povinnosti, což znamená od okamžiku, kdy mohlo být právo na její dodržování uplatněno poprvé u soudu, popřípadě v rozhodčím řízení.

U dílčích plnění běží promlčecí doba pro každé dílčí plnění samostatně ode dne stanoveného podle odstavce 2. Změna závazku k dílčím plněním v důsledku prodlení na závazek k jednorázovému plnění musí vyplývat buď ze zákona nebo ze smlouvy. Podle § 565 ObčZ podmínkou změny závazku plnit ve splátkách na závazek zaplatit celou pohledávku není jen skutečnost, že dlužník některou splátku nesplnil. Takový důsledek musí být mezi věřitelem a dlužníkem dohodnut, nebo musí být určen v rozhodnutí soudu, popřípadě rozhodčího orgánu. Ani pak však nenastává automaticky, ale jen v případě, že věřitel zaplacení celé pohledávky na dlužníkovi požaduje do splatnosti nejbližší příští splátky. Právo požadovat zaplacení celé pohledávky má věřitel při splnění uvedených podmínek u každé splátky, s níž je dlužník v prodlení. Zvláštní úpravu důsledků prodlení se splátkami obsahuje § 506 (viz komentář k tomuto ustanovení). Podle něho však není nutné, aby právo odstoupit od smlouvy bylo mezi smluvními stranami dohodnuto. Platné odstoupení od smlouvy způsobuje, že věřitel může požadovat, aby dlužník vrátil dlužnou částku (tj. celý dosud nevrácený úvěr) s úroky. V takovém případě běží promlčecí doba ode dne, kdy věřitel od smlouvy odstoupil (§ 394 odst. 1). Uvedená zvláštní úprava v § 506 však nevylučuje, aby smluvní strany uzavřely dohodu ve smyslu § 565 ObčZ. V případě, že nemá nesplnění některého dílčího závazku za následek splatnost celého dosud nesplněného závazku, nemění se nic ani na běhu promlčecí doby pro jednotlivá dílčí plnění. Obdobně to platí, jestliže věřitel nevyužije své právo podle § 506 a od smlouvy o úvěru neodstoupí.

§ 393 [Práva z porušení povinnosti]

(1) U práv vzniklých z porušení povinnosti počíná promlčecí doba běžet dnem, kdy byla povinnost porušena, jestliže není pro promlčení některých těchto práv stanovena zvláštní úprava.

(2) U práv z vad věcí běží promlčecí doba ode dne jejich předání oprávněnému nebo osobě jím určené nebo ode dne, kdy byla porušena povinnost věc převzít. U nároků ze záruky za jakost běží promlčecí doba vždy ode dne včasného oznámení vady během záruční doby a u nároků z právních vad od uplatnění práva třetí osobou.

Související ustanovení: § 365 až 386, § 398, 399, § 436 až 441, § 564

Právem vzniklým z porušení povinnosti je obecně každé právo, které vzniká jako zákonem nebo smlouvou stanovený následek porušení povinnosti. Je třeba toto právo odlišovat od práva na splnění povinnosti (např. dodat zboží). Patří mezi ně zejména právo odstoupit od smlouvy, právo na zaplacení dohodnuté smluvní pokuty, práva z vad, právo na náhradu škody a právo na úroky z prodlení.

Pro počátek běhu promlčecí lhůty těchto práv je zásadně určující den, kdy byla povinnost porušena. Takto obecně stanovený počátek běhu promlčecí doby platí pouze v případě, že pro určité právo z porušení povinnosti není stanoveno něco jiného (odstavec 2, § 398 a 399).

Odstavec 1 tohoto ustanovení se vztahuje především na právo odstoupit od smlouvy a na právo na smluvní pokutu. Pokud jde o právo na úroky z prodlení, zastáváme názor, který však není zcela nesporný, že se promlčují samostatně (viz komentář k § 387). Pokud však jde o počátek běhu promlčecí doby, mohou v případě úroků z prodlení a rovněž u smluvních pokut sjednaných narůstajícím způsobem (např. procentem z určitého základu za určitý časový úsek) vznikat pochybnosti. Právo na zaplacení úroku z prodlení nebo smluvní pokuty je nesporně právem z porušení povinnosti. Při výkladu odstavce 1 je třeba brát v úvahu, že toto ustanovení nespojuje počátek běhu promlčecí doby s dobou splatnosti, ale se dnem porušením povinnosti. K porušení povinnosti dochází již prvním dnem prodlení či prvním dnem jiného porušení povinnosti. Porušená povinnost (zaplatit peněžitou částku, dodat zboží apod.) však trvá déle. K porušení povinnosti tak nedochází jen první den, ale opakovaně po celou dobu, dokud povinnost nezanikne splněním nebo jiným způsobem. Proto v takovém případě vzniká oprávněné osobě právo na zaplacení úroku z prodlení nebo smluvní pokuty opakovaně. Promlčecí doba pak běží samostatně pro právo na zaplacení úroků z prodlení za každý den prodlení. Obdobně to platí i pro právo na zaplacení smluvní pokuty, pokud byla smluvní pokuta sjednána za každý den prodlení. Viz též právní názor Nejvyššího soudu v R 36/2003. Jestliže byla sjednána smluvní pokuta narůstajícím způsobem v závislosti na jiných časových úsecích, jsou pro počátek běhu samostatných promlčecích dob pro takto určené smluvní pokuty rozhodující tyto časové úseky.

Promlčecí doba pro právo odstoupit od smlouvy běží ode dne, kdy byla povinnost porušena, bez ohledu na to, zda porušení má povahu porušení podstatného nebo nepodstatného (§ 345 odst. 2). Pro počátek běhu promlčecí doby proto nemá význam lhůta „bez zbytečného odkladu poté, kdy se oprávněná strana o porušení dozvěděla“ (§ 345 odst. 1), ani dodatečná přiměřená lhůta ke splnění povinnosti (§ 346 odst. 1). Tato odchylná úprava však neplatí pro promlčení práva odstoupit od smlouvy, jestliže toto právo není důsledkem porušení povinnosti (např. § 326, 348, 352 odst. 3, § 356). Právo na zaplacení smluvní pokuty se začne promlčovat ode dne porušení té povinnosti, pro kterou byla pokuta sjednána. Nezáleží na tom, jak byla sjednána splatnost smluvní pokuty, popřípadě kdy je pokuta splatná podle zákona (§ 340 odst. 2).

Odstavec 2 tohoto ustanovení stanoví odchylku pro práva z vad věci a pro nároky ze záruky za jakost. Právy z vad věci jsou práva podle § 436 odst. 1, § 437 odst. 1 a 5, § 486, 564. Promlčecí doba běží nikoliv ode dne, kdy došlo k vadnému plnění a tedy k porušení závazkové povinnosti, ale až ode dne předání věci oprávněnému (kupujícímu, objednateli) nebo osobě, kterou oprávněný určil. Takovou osobou může být například dopravce, který má provést přepravu do určitého místa na základě smlouvy uzavřené s věřitelem. Může to být i jiná osoba, která je oprávněným jiným způsobem určena k převzetí věci, např. na tuto osobu bylo převedeno (postoupeno) právo na plnění ze smlouvy. Jestliže oprávněný nebo jím určená osoba poruší povinnost věc převzít, běží promlčecí doba ode dne následujícího po dni, kdy mělo k převzetí dojít. Odmítnutí převzetí vadné věci není neoprávněné a neznamená proto porušení povinnosti věc převzít. Proto v takovém případě ani nemůže promlčecí doba běžet.

Odchylka pro nároky ze záruky za jakost přichází v úvahu jen v případě, že byla záruka povinným převzata (§ 429). Nevztahuje se na práva ze zákonné odpovědnosti za vady (§ 425). Zákon určuje počátek běhu promlčecí doby ode dne věcného oznámení vady během záruční doby. Nedává přímou odpověď na otázku, jak posuzovat počátek běhu promlčecí doby pro nárok ze záruky za jakost v případě, že oprávněný vadu neoznámí včas. Z § 432 ve spojení s § 428 plyne, že neoznámení vad včas má důsledek obdobný promlčení, takže by stanovení počátku běhu promlčecí doby bylo zbytečné. Výjimku představuje situace podle § 428 odst. 3. V takovém případě lze mít za to, že běží promlčecí doba ode dne, kdy vada byla oznámena, protože s nedodržením lhůty podle

§ 428 odst. 1 nejsou spojeny jinak stanovené účinky. Je proto možné kdykoliv učiněné oznámení vad považovat za oznámení včasné, pokud bylo učiněno během záruční doby. Jestliže na základě záruky za jakost bylo učiněno více oznámení, běží u každého z nich promlčecí doba samostatně.

V odstavci 2 je další odchylka od obecné úpravy v odstavci 1 stanovena také pro nároky z právní vady. U nich začíná promlčecí době běžet vždy ode dne, kdy třetí osoba uplatnila svoje právo zatěžující zboží nebo dílo, popřípadě podnik. Přitom je nerozhodné, zda právo uplatnila u kupujícího (objednatele) nebo u prodávajícího (zhotovitele).

Další odchylky v určení běhu promlčecí doby pro práva z porušení povinnosti obsahují § 290 odst. 2, § 398 a 399.

Z judikatury:

R 36/2003: U práva na zaplacení smluvní pokuty sjednané procentní sazbou ze stanovené částky za každý den prodlení počíná promlčecí doba v obchodních závazkových vztazích běžet vždy dnem, za který věřiteli vzniklo právo na smluvní pokutu (§ 393 odst. 1, § 387 odst. 1, § 397 ObchZ).

§ 394 [Práva při odstoupení od smlouvy a neplatnosti smlouvy]

(1) U práv, jež vznikají odstoupením od smlouvy, běží promlčecí doba ode dne, kdy oprávněný od smlouvy odstoupil.

(2) U práva na vrácení plnění uskutečněného podle neplatné smlouvy počíná promlčecí doba běžet ode dne, kdy k plnění došlo.

(3) U práva na náhradu škody podle § 268 počíná promlčecí doba běžet ode dne, kdy se právní úkon stal neplatným.

Související ustanovení: § 268, § 344 až 351

Související předpisy: § 37 až 41 ObčZ

V případě odstavce 1 se jedná o práva, která vznikají jako důsledek odstoupení od smlouvy. Toto ustanovení proto nedopadá na ta práva, která vznikla již porušením smlouvy, v důsledku něhož došlo za podmínek stanovených zákonem nebo smlouvou k odstoupení od smlouvy. Právem při odstoupení od smlouvy je zejména právo žádat vrácení plnění, jež bylo poskytnuto před tím, než k odstoupení od smlouvy došlo a právo na náhradu nákladů, které jsou s tím spojené (§ 351 odst. 2). Takové právo může vzniknout nejen při odstoupení od smlouvy v důsledku porušení smlouvy, ale také z jiných důvodů stanovených zákonem (např. § 348, 356) nebo smlouvou. Mezi práva při odstoupení od smlouvy podle odstavce 1 nepatří právo na náhradu škody způsobené porušením závazkové povinnosti. Dnem, kdy oprávněný odstoupil od smlouvy, je den, kdy se odstoupení od smlouvy stalo účinným. Podle § 349 odst. 1 účinky odstoupení nastanou, když v souladu s obchodním zákoníkem je projev vůle oprávněné strany odstoupit od smlouvy doručen druhé straně.

Odstavce 2 a 3 se týkají práv vzniklých v důsledku neplatnosti smlouvy. Právo na vrácení plnění uskutečněného podle neplatné smlouvy je vlastně právem na vydání bezdůvodného obohacení ve smyslu § 451 odst. 2 ObčZ, ale promlčuje se podle ustanovení obchodního zákoníku. Rozhodující pro počátek běhu promlčecí lhůty je den, kdy k plnění došlo, bez ohledu na to, zda ten, kdo je poskytnut, o neplatnosti smlouvy věděl či nikoliv. Pokud jde o odstavec 3, představuje odchylku od § 398. Přichází v úvahu za podmínky, že ten, kdo neplatnost právního úkonu způsobil, je povinen nahradit škodu osobě, které byl právní úkon určen (§ 268). Také v tomto případě je nerozhodné, kdy

došlo ke škodě a zda, popřípadě kdy se poškozená osoba o škodě a odpovědné osobě dověděla. Dnem, kdy se právní úkon stal neplatným, bude den, kdy byl právní úkon uskutečněn, a to i v případě neplatnosti relativní podle § 267 odst. 1 vzhledem k tomu, že neplatnost nastává zpětně.

§ 395 [Právo na vydání věci]

U práva požadovat vydání uložené nebo skladované věci a vydání předmětu podle smlouvy o uložení cenných papírů a jiných hodnot počíná promlčecí doba běžet ode dne zániku smlouvy o uložení věci, smlouvy o skladování nebo smlouvy o uložení cenných papírů nebo jiných hodnot, tím není dotčeno právo požadovat vydání věci na základě vlastnického práva.

Související ustanovení: § 523, 524, 528, 532, 703, 706

Související předpisy: § 34, 35 a 37a CenP

Tato zvláštní úprava počátku běhu promlčecí doby se týká závazkového práva na vydání věci, kterou má v držení druhá strana závazkového vztahu na základě smlouvy o uložení věci (§ 516 a násl.), o skladování (§ 527 a násl.), o bankovním uložení věci (§ 700 a násl.), smlouvy o úschově cenných papírů (§ 34 a násl. CenP) a o uložení cenných papírů (§ 37 a násl. CenP), popřípadě o obhospodařování cenných papírů. V ustanovení uváděná smlouva o uložení cenných papírů a jiných hodnot je od novelizace obchodního zákoníku zák. č. 591/1992 Sb. nahrazena uvedenými smlouvami a od 1. 1. 2001 doplněných smlouvou o obhospodařování cenných papírů.

Doba zániku smlouvy jako určující okamžik pro počátek běhu promlčecí doby pro právo na vydání věci je závislá na tom, jakým způsobem k zániku dochází. Zpravidla to bude obecnými způsoby (např. dohodou, výpovědí smlouvy uzavřené na dobu neurčitou, uplynutím doby, na kterou byla smlouva uzavřena, zánikem věci), i když v některých případech mohou být stanoveny i odchylky (např. možnost dát okamžitou výpověď podle § 705 u smlouvy o bankovním uložení věci). Je sporné, zda za zánik smlouvy z hlediska speciální úpravy běhu promlčecí lhůty pro právo na vydání věci lze považovat i případy, kdy příslušná ustanovení dávají právo uložiteli (§ 523, 524) nebo ukladateli (§ 528 a 532) žádat vydání věci. Povahy věci spíše svědčí proto to, aby režim promlčení byl v těchto případech stejný jako v případech, kdy k zániku smlouvy výslovně dochází.

Právo požadovat vydání věci na základě vlastnického práva lze uplatňovat, jen jestliže byla uložena či skladována věc určená individuálně. Toto právo je časově neomezené, nepromlčuje se (§ 100 odst. 2 ObčZ). Nelze však vyloučit, aby k věci nabyla vlastnické právo třetí osoba vydržením (§ 134 ObčZ).

§ 396 [Právo na prostředky na účtu]

U práva na peněžní prostředky uložené na běžném nebo vkladovém účtu běží promlčecí doba ode dne zániku smlouvy o vedení těchto účtů.

Související ustanovení: § 708 až 719

Z povahy běžného a vkladového účtu vyplývá, že jejich smyslem je, aby peněžní prostředky na nich byly po určitou dobu uloženy. Proto je počátek běhu promlčecí

doby pro právo na jejich vydání spojen s dnem zániku těchto smluv. K zániku smlouvy o běžném účtu dojde zpravidla výpovědí smlouvy (§ 715 odst. 1 až 3). Jestliže dá výpověď majitel účtu, je dnem zániku smlouvy den, kdy byla písemná výpověď doručena bance, pokud ve smlouvě není účinnost výpovědi upravena jinak. K zániku smlouvy na základě písemné výpovědi dané bankou dochází posledním dnem měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena majiteli účtu. I v tomto případě může být ve smlouvě o běžném účtu účinnost výpovědi upravena odchylně od úpravy obsažené v obchodním zákoníku. Okamžikem zániku smlouvy o vkladovém účtu bude především uplynutí doby, na kterou byla smlouva sjednána. Jestliže není vyloučeno právo majitele vkladového účtu s peněžními prostředky na účtu uloženými nakládat (§ 717 odst. 2) před uplynutím dohodnuté doby, může dojít k zániku smlouvy též její výpovědí ze strany majitele účtu. U smlouvy o vkladovém účtu uzavřené na dobu určitou lze dát výpověď jen v případě, že to je ve smlouvě sjednáno (§ 719b a komentář k tomuto ustanovení). U smlouvy uzavřené na dobu neurčitou musí být předem sjednána výpovědní lhůta (§ 716). Dnem zániku smlouvy je pak den následující po uplynutí sjednané výpovědní lhůty. Výpovědní lhůta se počítá ode dne, kdy byla písemná výpověď doručena druhé straně. Obdobně jako u smlouvy o běžném účtu může i u smlouvy o vkladovém účtu obsahovat smlouva úpravu odchylnou.

§ 397 [Obecná promlčecí doba]

Nestanoví-li zákon pro jednotlivá práva jinak, činí promlčecí doba čtyři roky.

Související ustanovení: § 292 odst. 2, § 387, 391, 392, 398, 399, § 763 odst. 2

Z literatury: *Chalupa, L.* K otázce délky promlčecí doby podle obchodního zákoníku. Právní rozhledy, 1997, č. 4

Obecně stanovená čtyřletá promlčecí doba platí podpůrně, pokud pro určitá práva není stanovena promlčecí doba jiná. Tu může určit nejen obchodní zákoník, ale i jiný zákon (nikoliv prováděcí předpis). V obchodním zákoníku je stanovena odchylná délka promlčecí doby podle § 292 odst. 2 pro právo na určení obsahu budoucí smlouvy soudem nebo osobou určenou ve smlouvě a pro právo na náhradu škody podle § 290 odst. 2, a to jeden rok, pokud není ve smlouvě stanovena lhůta jiná. Dále podle § 398 pro právo na náhradu škody promlčecí doba deset let, pokud se poškozený nedověděl, ani nemohl dovědět o škodě nebo o tom, kdo je povinen k její náhradě, nebo se sice o těchto skutečnostech dověděl, popřípadě mohl dovědět, ale obecná promlčecí doba počítaná ode dne, kdy se tak stalo, by skončila později než do uplynutí deseti let ode dne, kdy došlo k porušení povinnosti. Kromě toho je zvláštní promlčecí doba stanovena podle § 399 pro práva vzniklá ze škody na dopravovaných věcech a z opožděného doručení zásilky vůči zasilateli a vůči dopravci, a to jeden rok s výjimkou škody způsobené vědomě.

Další speciální promlčecí doba je stanovena v § 209 odst. 4. Je to lhůta pro právo akcionáře na vydání nových listinných akcií při zvýšení základního kapitálu. Délka této promlčecí doby je jeden rok a začíná běžet od uveřejnění výzvy představenstva akciové společnosti akcionářům, aby se dostavili k převzetí nových akcií. Pro zabránění promlčení nestačí včas u společnosti uplatnit právo na převzetí nových akcií ani se k jejich převzetí dostavit. Právo na vydání akcií se promlčuje, jestliže akcionář včas akcie nepřevzeme. Zvláštní, a to pětiletá promlčecí doba platí pro právo na náhradu škody vůči osobám uvedeným v § 69f odst. 5, § 220l odst. 1 a § 220w.

Je možné se setkat s názorem, že pro právo na náhradu škody platí především subjektivní promlčecí doba dva roky podle § 106 odst. 1 ObčZ. Na podporu tohoto stanoviska

je argumentováno tím, že podle § 397 činí promlčecí doba čtyři roky pouze v případech, že zákon nestanoví pro jednotlivá práva jinak. Přitom toto ustanovení nevyžaduje, aby jinou promlčecí dobu stanovil obchodní zákoník, ale může tak učinit jakýkoliv jiný zákon, tedy i občanský zákoník. Protože obchodní zákoník speciální subjektivní promlčecí dobu pro právo na náhradu škody nestanoví, ale stanoví ji občanský zákoník, nepřichází podle tohoto názoru v úvahu promlčecí doba čtyři roky podle § 397. S uvedeným názorem se neztotožňujeme a argumentaci na jeho zdůvodnění považujeme za nepřesvědčivou. Jestliže bychom ji důsledně domysleli, potom by promlčecí doba čtyři roky vlastně neplatila pro žádná práva ze závazkových vztahů podle obchodního zákoníku. Vždycky by totiž bylo možné tvrdit, že zákonem, tj. občanským zákoníkem, je stanovena promlčecí doba jiná, alespoň tříletá, takže má přednost před promlčecí dobou čtyřletou podle § 397. Takový výklad by byl i v rozporu s obecným principem vyjádřeným v § 1 odst. 2, podle něhož aplikace občanskoprávních předpisů je možná teprve v případě, že určitou otázku nelze řešit podle obchodního zákoníku. Otázku délky subjektivní promlčecí doby pro právo na náhradu škody lze však podle obchodního zákoníku řešit, a to podle jeho § 397. Pokud se v tomto ustanovení používá výraz „zákon“, je třeba tím rozumět obchodní zákoník, popřípadě jiný zákon, z uvedených důvodů však nikoliv občanský zákoník.

Obecná promlčecí doba může být prodloužena, nikoliv zkrácena (výjimku představuje § 292 odst. 2). Může též dojít k jejímu stavení (§ 402 až 406) nebo přetržení (§ 407).

Z judikatury:

R 37/2001: Jestliže zákon zakládá právo člena družstva domáhat se změny rozhodnutí představenstva o svém vyloučení odvoláním k členské schůzi, aniž by stanovil lhůtu pro podání takového odvolání, je třeba pro uplatnění tohoto práva aplikovat obecnou promlčecí dobu podle § 397 ObchZ. (*Poznámka autorů:* platilo do 1. 1. 2001)

R 36/2003: U práva na zaplacení smluvní pokuty sjednané procentní sazbou ze stanovené částky za každý den prodlení počíná promlčecí doba v obchodních závazkových vztazích běžet vždy dnem, za který věřiteli vzniklo právo na smluvní pokutu (§ 393 odst. 1, § 387 odst. 1, § 397 ObchZ).

SJ 8/2003 s. 641: Vznikne-li ve vztazích mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti nebo ve vztazích mezi samosprávnou územní jednotkou a podnikatelem při jeho podnikatelské činnosti, týkající se zabezpečování veřejných potřeb, bezdůvodné obohacení přijetím plnění z právního důvodu, který odpadl, řídí se promlčení práva na jeho vydání právní úpravou obchodního zákoníku.

§ 398 [Právo na náhradu škody]

U práva na náhradu škody běží promlčecí doba ode dne, kdy se poškozený dozvěděl nebo mohl dozvědět o škodě a o tom, kdo je povinen k její náhradě; končí však nejpozději uplynutím 10 let ode dne, kdy došlo k porušení povinnosti.

Související ustanovení: § 373 a násl., § 387, 397

Obecná úprava promlčecí doby pro právo na náhradu škody počítá s dvěma promlčecími dobami, subjektivní a objektivní. Základní je promlčecí doba subjektivní, jejíž délka není v tomto ustanovení upravena specificky. Proto platí čtyřletá doba podle § 397 (viz komentář k § 397). Specificky je však stanoven počátek jejího běhu. Je závislý na tom, že se poškozený dověděl nebo alespoň mohl dovědět o škodě a o tom, kdo je povinen ji nahradit. Vědomost se musí týkat obou skutečností, jak škody, tak i škůdce. Možnost dovědět se o škodě a škůdci se posuzuje ve vztahu k poškozenému, ale při respektování objektivního hlediska vycházejícího z požadavku, aby poškozený věnoval vzniku a rozsahu škody, jakož i zjištění škůdce náležitou pozornost. Pro vědomost o škodě se nevyžaduje znát její přesnou výši, současně však nestačí pouze vědomost o tom, že škoda

vznikla aniž by poškozený znal alespoň její přibližný rozsah, který by mu umožňoval uplatnit nárok na její náhradu.

Promlčecí doba desetiletá představuje pouze omezení promlčecí doby čtyřleté, pokud by tato neskončila do deseti let ode dne, kdy došlo k porušení povinnosti. Uplatní se proto desetiletá promlčecí doba pouze v případě, že se právo na náhradu škody nepromlčelo před jejím uplynutím v obecné čtyřleté promlčecí době. Pokud je povinnost k náhradě škody důsledkem jiné skutečnosti než porušení povinnosti (např. nemožnosti plnění podle § 353 nebo zmaření účelu smlouvy podle § 357), je třeba počátek desetileté lhůty počítat od takové skutečnosti. Obchodní zákoník pro počátek běhu desetileté lhůty nevyžaduje, aby porušením povinnosti vznikla škoda. Může proto nastat i výjimečná situace, že limitující desetiletá objektivní lhůta začne běžet a škoda vznikne až později, dokonce i po uplynutí deseti let od porušení povinnosti. Je sporné, zda důsledek doslovného výkladu textu zákona nelze odstranit výkladem poněkud extenzivním. Podle něho by se počátek běhu desetileté objektivní promlčecí doby počítal sice od porušení povinnosti, ale za podmínky, že vznikla škoda. Vychází se přitom z toho, že promlčecí doba pro uplatnění práva nemůže začít běžet, jestliže toto právo ještě nevzniklo. Vznik práva na náhradu škody pak vyžaduje existenci škody.

Tato obecná úprava však neplatí, jestliže je počátek běhu promlčecí doby stanoven zákonem odchylně (např. § 69f odst. 5, § 292 odst. 2, § 399).

§ 399 [Porušení práv ze škod při dopravě]

Práva vzniklá ze škody na dopravovaných věcech a z opožděného doručení zásilky vůči zasilateli a vůči dopravci se promlčují uplynutím jednoho roku. U práv vzniklých z celkového zničení nebo ztráty zásilky běží promlčecí doba ode dne, kdy zásilka měla být doručena příjemci, u ostatních práv ode dne, kdy zásilka byla doručena. Pro škodu vědomě způsobenou platí obecná promlčecí doba stanovená v § 397.

Související ustanovení: § 387 odst. 1, § 603 odst. 2, § 617, 622, 624

Za práva vzniklá ze škody na dopravovaných věcech je třeba považovat práva na náhradu škod vzniklých ztrátou, zničením, poškozením nebo znehodnocením věci, pokud za ně zasilatel nebo dopravce odpovídají. Práva z opožděného doručení zásilky mohou být důsledkem buď prodlení zaslátel při obstarávání přepravy nebo prodlení dopravce s provedením přepravy. Speciální roční lhůta však neplatí pro jiná práva vzniklá ze smlouvy zasilatelské nebo o přepravě věci (např. právo týkající se přepravného, právo na náhradu škody způsobené jinak než na dopravovaných věcech nebo opožděným doručením zásilky). Rovněž tak neplatí roční lhůta, ale lhůta čtyřletá, pro práva sice vzniklá ze škody na dopravovaných věcech a z opožděného doručení zásilky, ale jedná-li se o škodu způsobenou vědomě. Za ni lze považovat škodu, o které zasilatel nebo dopravce věděl, že ji způsobí. Pokud by se poškozený chtěl dovolávat čtyřleté promlčecí doby, musel by prokázat, že v konkrétním případě byla škoda způsobena vědomě.

Počátek běhu roční promlčecí doby je upraven diferencovaně podle toho, zda zásilka byla doručena či nikoliv. Při ztrátě a zničení zásilky je rozhodný den, kdy měla být zásilka doručena (§ 617). Při poškození a znehodnocení zásilky pak začíná promlčecí doba běžet ode dne, kdy byla zásilka skutečně doručena. Totéž platí i pro práva z opožděného doručení zásilky.

Toto ustanovení výslovně upravuje pouze promlčení ve vztahu vůči zasilateli a dopravci. Ke škodě na dopravovaných věcech a z opožděného doručení zásilky může dojít také při přepravě nákladu na základě smlouvy o provozu dopravního prostředku (§ 638). Podle

§ 641 platí ustanovení upravující smlouvu o přepravě, jestliže přejímá náklad k přípravě provozce lodi. Pro aplikování speciální promlčecí doby vůči provozci chybí výslovné ustanovení. Vzhledem k obdobné povaze vztahu a postavení provozce s postavením zasilatele a dopravce lze uvažovat o možnosti analogického použití speciální promlčecí doby podle tohoto ustanovení i na práva v něm uvedená vůči provozci dopravního prostředku, a to jak provozci lodi, tak i jinému provozci.

§ 400 [Změna v osobě]

Změna v osobě dlužníka nebo věřitele nemá vliv na běh promlčecí doby.

Související ustanovení: § 69 odst. 2, 3, 4, § 255 odst. 1, § 256 odst. 1, 2 a 3, § 391 až 396, § 398, 399, 477

Související předpisy: § 524 a násl., § 470, 471 a 472 ObčZ

Ustanovení vychází ze zásady, že změnou v osobě dlužníka nebo věřitele se práva a povinnosti stran nemění. Ke změně věřitele může dojít na základě písemné smlouvy o postoupení pohledávky (§ 524 až 530 ObčZ) nebo poukázky (§ 535 až 543 ObčZ). Změna dlužníka se uskutečňuje písemnou dohodou o převzetí dluhu (§ 531 a 532 ObčZ), popřípadě též přistoupením k závazku (§ 533 a 534 ObčZ).

Na základě obchodního zákoníku dochází za stanovených podmínek ke změně věřitele nebo dlužníka zejména v důsledku převodu jmění na společníka, rozdělení, sloučení a splynutí obchodní společnosti (§ 69a až 69c) nebo družstva (§ 255 a 256). Jiným případem je změna věřitele nebo dlužníka na základě vkladu podniku nebo jeho části do obchodní společnosti (§ 59 odst. 5) nebo na základě uzavřené smlouvy o prodeji podniku nebo jeho části (§ 477 a 478), popřípadě smlouvy o nájmu podniku (§ 488e odst. 2). Jiné zákony mohou stanovit i další skutečnosti způsobující změnu dlužníka nebo věřitele.

§ 401 [Prodloužení promlčecí doby]

Strana, vůči níž se právo promlčuje, může písemným prohlášením druhé straně prodloužit promlčecí dobu, a to i opakovaně; celková promlčecí doba nesmí být delší než 10 let od doby, kdy počala poprvé běžet. Toto prohlášení lze učinit i před počátkem běhu promlčecí doby.

Související ustanovení: § 292 odst. 2, § 387, 398, 399, 407, 408

Stranou, vůči níž se právo promlčuje, je strana povinná, dlužník. Kromě písemné formy musí mít prohlášení i takové obsahové náležitosti, aby bylo dostatečně určité (§ 37 odst. 1 ObčZ). Proto kromě označení osoby, která prohlášení činí, musí být v prohlášení určeno právo, kterého se prodloužení promlčecí doby týká, a stanovena délka prodloužené promlčecí doby. Z formulace, že jde o prohlášení druhé straně, lze vyvozovat, že musí být druhé straně doručeno. Při splnění uvedených podmínek lze považovat za platné prodloužení promlčecí doby i dojednání stran o delší době ve smlouvě.

Obchodní zákoník výslovně stanoví, že prohlášení lze učinit i před počátkem běhu promlčecí doby. Na druhé straně není upraveno, zda je prodloužení promlčecí doby možné podle tohoto ustanovení i poté, kdy se již právo promlčelo. Je zastáván názor, že to možné není, i když ho nelze považovat za zcela nepochybný.

Délka prodloužení zákonem stanovené promlčecí doby (ať obecné nebo speciální) je věci strany, která prohlášení o prodloužení činí. Obchodní zákoník jí stanoví jediné omezení v tom, že celková promlčecí doba nesmí být delší než deset roků od doby, kdy počala běžet poprvé. Sporné může být jak posuzovat prohlášení, v němž je stanovena prodloužená promlčecí doba tak, že celková doba překračuje deset let. Patrně by bylo třeba považovat za neplatnou pouze tu část prodloužené promlčecí doby, která uvedené omezení překračuje, a nikoliv celé prohlášení. Při respektování uvedeného omezení možnosti prodloužit promlčecí dobu může dlužník provést prodloužení i opakovaně.

Platné prohlášení podle tohoto ustanovení je pro stranu, která je vydala, závazné. Nemůže proto před uplynutím prodloužené promlčecí doby oprávněně vznášet námitku promlčení, třebaže již uplynula promlčecí doba stanovená zákonem. Rovněž nemůže své prohlášení odvolat nebo v prohlášení stanovené prodloužení zkracovat. Proto by bylo nutné považovat za neúčinné písemné prohlášení, kterým by dlužník stanovil promlčecí dobu sice delší než zákon, ale kratší než stanovil v předcházejícím prohlášení o jejím prodloužení.

Oddíl čtvrtý. Stavení a přetržení promlčecí doby

§ 402 [Stavení při uplatnění práva]

Promlčecí doba přestává běžet, když věřitel za účelem uspokojení nebo určení svého práva učiní jakýkoli právní úkon, který se považuje podle předpisu upravujícího soudní řízení za jeho zahájení nebo za uplatnění práva v již zahájeném řízení.

Související ustanovení: § 391 až 401

Související předpisy: § 79, 82, 97, 98 OSŘ

Stavení promlčecí doby je důsledkem toho, že věřitel učiní potřebné kroky, aby se domáhal svého práva v soudním řízení. Úkonem, který se považuje za zahájení soudního řízení, je podle § 79 odst. 1 OSŘ návrh (žaloba). Řízení je zahájeno dnem, kdy došel soudu návrh na jeho zahájení. Uplatněním práva v již zahájeném řízení je vzájemný návrh (§ 97 odst. 1 OSŘ), včetně projevu odpůrce, jímž proti navrhovateli uplatňuje svou pohledávku k započtení, avšak jen pokud navrhuje, aby bylo přisouzeno více, než uplatnil navrhovatel (§ 98 OSŘ). Stavení promlčecí doby záleží v tom, že během soudního řízení promlčecí doba neběží. Vliv zastavení řízení na běh promlčecí doby upravuje § 405.

Na rozdíl od § 112 ObčZ obchodní zákoník spojuje stavení promlčení s právním úkonem, který se považuje za zahájení soudního řízení nejen za účelem uspokojení práva, ale také za účelem jeho určení. Proto může mít účinky stavení promlčení nejen žaloba na plnění, ale také žaloba určovací (§ 80 písm. c) OSŘ], ovšem za podmínky, že jde o žalobu pozitivní (určení, že tu právo je) a že byla podána po splatnosti pohledávky, popřípadě splatnost nastane během řízení (promlčecí doba běží nebo běžet začne). Určení, zda tu právo je či není se lze ovšem domáhat za podmínky, že je na tom naléhavý právní zájem. Na druhé straně obchodní zákoník výslovně nevyžaduje, aby věřitel v řízení řádně pokračoval. Lze však souhlasit s názorem, že tuto podmínku je možné vyvodit z § 405 odst. 1. Pokud by věřitel v řízení řádně nepokračoval (např. vzal žalobu zpět podle § 96 OSŘ, nepodal návrh na pokračování přerušeného řízení podle § 111 odst. 3 OSŘ), mělo by to za následek zastavení řízení soudem a tedy situaci, že nebude rozhodnuto ve věci samé.

Z judikatury:

PR 12/2002 s. 621: 1. Věřitel směnkou zajištěné pohledávky je oprávněn uplatnit zajištěnou pohledávku i nárok ze zajišťovací směnký v jakémkoli pořadí, případně i souběžně; ustanovení § 334 ObchZ na tzv. zajišťovací směnký nedopadá. Po dobu směnečného řízení se nestaví běh promlčecí doby k uplatnění práva, které je směnkou zajištěno.

2. Nejde o výkon práva v rozporu s dobrými mravy, jestliže poté, co věřitel neúspěšně uplatnil své právo ve směnečném řízení, dlužník uplatnil námitku promlčení v následně vedeném řízení o splnění příčinného závazku zajištěného směnkou.

SJ 2/2006 s. 143: Tím, že oprávněný podá žádost podle § 259 nebo § 260 odst. 2 OSŘ, nedochází ke stavení běhu promlčecí doby práva přiznaného exekucním titulem.

§ 403 [Stavení při uplatnění v rozhodčím řízení]

(1) Promlčecí doba přestává běžet, jestliže věřitel zahájí na základě platné rozhodčí smlouvy rozhodčí řízení způsobem stanoveným v rozhodčí smlouvě nebo v pravidlech, jimiž se rozhodčí řízení řídí.

(2) Nelze-li určit začátek rozhodčího řízení podle odstavce 1, považuje se rozhodčí řízení za zahájené dnem, kdy návrh, aby bylo rozhodnuto v rozhodčím řízení, je doručen druhé straně do jejího sídla nebo místa podnikání, popřípadě bydliště.

Související ustanovení: § 391 až 401, § 404 až 406, § 760

Související předpisy: § 2, 3, 14, 16, 30 zák. č. 216/1994 Sb.

Dnem 1. ledna 1995 nabyl účinnosti zák. č. 216/1994 Sb. Obecně umožňuje, aby strany písemně uzavřely rozhodčí smlouvu. Její podstatou je dohoda, že spory, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud. Vyloučeny jsou spory, o jejichž předmětu by strany nemohly uzavřít smír (vylučuje to povaha věci), a dále spory v souvislosti s výkonem rozhodnutí a spory vyvolané prováděním konkursu nebo vyrovnání. Rozhodčí smlouva se může týkat buď jednotlivého již vzniklého sporu (smlouva o rozhodci) nebo všech sporů, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo vymezeného okruhu právních vztahů (rozhodčí doložka).

Rozhodčí řízení je podle § 14 citovaného zákona zahájeno dnem, kdy žaloba došla stálému rozhodčímu soudu nebo rozhodci. Touto novou právní úpravou je nepřímo novelizován obchodní zákoník, který předpokládá možnost stran stanovit v rozhodčí smlouvě nebo v pravidlech, kterými se rozhodčí řízení řídí, způsob jeho zahájení. Z platné právní úpravy rozhodčího řízení však nevyplyvá taková možnost pro rozhodčí smlouvu. Za pravidla, kterými se rozhodčí řízení řídí, je nutné považovat zák. č. 216/1994 Sb., popřípadě pravidla vydaná stálými rozhodčími soudy nebo pravidla dohodnutá stranami.

V rozhodčím řízení může být rozhodnuto, že není dána pravomoc rozhodců k rozhodnutí (§ 15 zák. č. 216/1994 Sb.). Jestliže byl nárok uplatněn v promlčecí době a strana žalující podá znovu u soudu nebo jiného příslušného orgánu žalobu do 30 dnů ode dne, kdy ji bylo doručeno rozhodnutí o nedostatku pravomoci, zůstávají účinky podané žaloby zachovány. Totéž platí, jestliže došlo ke zrušení rozhodčího nálezu soudem (§ 31 zák. č. 216/1994 Sb.). Lhůta pro podání návrhu na pokračování v řízení činí rovněž 30 dnů a začíná běžet ode dne doručení rozhodnutí soudu o zrušení rozhodčího nálezu.

§ 404 [Uplatnění protinároku]

(1) Bylo-li právo, jež podléhá promlčení, uplatněno v soudním nebo rozhodčím řízení ve formě protinároku, přestává u něho běžet promlčecí doba dnem, kdy bylo zahájeno soudní nebo rozhodčí řízení ohledně práva, proti němuž protinárok směřuje, jestliže se jak nárok, tak i protinárok vztahují k téže smlouvě nebo k několika smlouvám uzavřeným na základě jednoho jednání nebo několika souvisejících jednání.

(2) V případech, na které se nevztahuje odstavec 1, považuje se protinárok za uplatněný v den, kdy byl v soudním nebo rozhodčím řízení podán návrh na jeho projednání.

Související ustanovení: § 275 odst. 2 a 3, § 402, § 403 odst. 1

Související předpisy: § 2, 3, 14, 16, 30 zák. č. 216/1994 Sb.

Jako obecná zásada platí, že protinárok se považuje za uplatněný v den, kdy byl v soudním nebo rozhodčím řízení podán návrh na jeho projednání. V odstavci 1 je stanovena speciální úprava pro případy, kdy se nárok a protinárok vztahují k jedné smlouvě nebo sice k více smlouvám, které však mají povahu tzv. smluv závislých. To znamená, že jde o smlouvy uzavřené na základě jednoho jednání nebo několika souvisejících jednání (§ 275 odst. 2 a 3). Odchylna od obecné zásady spočívá v tom, že promlčecí doba u práva uplatněného ve formě protinároku přestává běžet již dnem, kdy bylo zahájeno soudní nebo rozhodčí řízení ohledně práva, proti němuž protinárok směřuje.

§ 405 [Vliv rozhodnutí na promlčení]

(1) Jestliže právo bylo uplatněno před promlčením podle § 402 až 404, avšak v tomto řízení nebylo rozhodnuto ve věci samé, platí, že promlčecí doba nepřestala běžet.

(2) Jestliže v době skončení soudního nebo rozhodčího řízení uvedeného v odstavci 1 promlčecí doba již uplynula nebo jestliže do jejího skončení zbývá méně než rok, prodlužuje se promlčecí doba tak, že neskončí dříve než jeden rok ode dne, kdy skončilo soudní nebo rozhodčí řízení.

Související ustanovení: § 402 až 404, § 408

Související předpisy: § 96, 104 OSŘ

Ustanovení upravuje pouze případy, kdy v soudním nebo rozhodčím řízení nebylo rozhodnuto ve věci samé, tj. nebylo rozhodnuto o uplatněném právu. Obecně platí, že promlčecí doba nepřestala běžet. To vlastně znamená, že se neguje účinek uplatnění podle § 402 až 404, tj. stavení promlčení. Přitom se ale rozlišují dvě situace. První záleží v tom, že promlčecí doba během řízení, ve kterém nebylo rozhodnuto ve věci samé, neskončila a neskončí ani do jednoho roku od skončení řízení. Řízení nemá v takovém případě na běh promlčecí doby žádný vliv. Druhá situace záleží v tom, že promlčecí doba během řízení již uplynula nebo do jejího skončení zbývá od skončení soudního nebo rozhodčího řízení méně než jeden rok. V takovém případě se promlčecí doba prodlužuje tak, že skončí až po uplynutí jednoho roku od skončení uvedeného řízení.

Zcela odlišná je situace, jestliže soudní nebo rozhodčí řízení skončí rozsudkem, který žalobě vyhovuje, nebo schváleným smírem. Pro takový případ nemá obchodní zákoník výslovné ustanovení o promlčecí době, která uplatněním práva přestala běžet. Vzhledem k tomu je třeba dojít k závěru, že v případě rozsudku, kterým bylo žalobě vyhověno a uplatněné právo přiznáno, a v případě schváleného smíru promlčecí doba, která přestala uplatněním běžet, ve svém běhu nepokračuje. Pravomocný rozsudek přiznávající uplatněné právo však nezakládá novou promlčecí dobu, jak je tomu podle § 110 odst. 1 a 2 ObčZ. Rozsudkem nebo rozhodčím nálezem, popřípadě schváleným smírem přiznané právo se promlčí až uplynutím obecné omezující promlčecí doby podle § 408, tedy uplynutím deseti let ode dne, kdy promlčecí doba začala u takového práva běžet poprvé.

Máme za to, že na promlčení práva přiznaného rozsudkem, rozhodčím nálezem, popřípadě schváleným smírem nelze podpůrně aplikovat desetiletou promlčecí dobu podle § 110 ObčZ. Obchodní zákoník totiž obsahuje speciální věcné řešení. Podle § 402 a § 403 odst. 1 dochází k tomu, že zahájením příslušného řízení přestala promlčecí doba běžet. Podle § 408 odst. 1 pak bez ohledu na jiná ustanovení obchodního zákoníku, tedy i bez ohledu na § 402 a § 403 odst. 1, podle nichž promlčecí doba přestala běžet, skončí promlčecí doba nejpozději po uplynutí 10 let ode dne, kdy počala poprvé běžet. Promlčecí doba, která přestala běžet a není stanoveno, že by její běh pokračoval, nemůže pro právo přiznané rozhodnutím soudu nebo rozhodčího orgánu skončit dříve než uplynutím uvedené omezující doby 10 let. Tomu, že zákon nepředpokládá aplikaci § 110 ObčZ, nasvědčuje i znění § 408 odst. 2. Jestliže by pravomocné přiznání práva mělo pro toto právo za následek založení nové desetileté promlčecí doby, potom by toto ustanovení ztrácelo význam (viz též komentář k § 408).

§ 406 [Další případy stavení promlčení]

(1) Soudní nebo rozhodčí řízení zahájené proti jednomu spoludlužníkovi způsobuje, že přestala běžet promlčecí doba proti jinému spoludlužníkovi, jenž je s ním ohledně uplatněného nároku závazně společně a nerozdílně, jestliže jej věřitel vyrozumí písemně o zahájení řízení před uplynutím promlčecí doby.

(2) Je-li zahájeno proti věřiteli, jehož právo se promlčuje, soudní nebo rozhodčí řízení třetí osobou ohledně závazku, k jehož splnění použil věřitel plnění poskytnuté dlužníkem, přestane běžet promlčecí doba ohledně práva věřitele, jestliže oznámí písemně dlužníkovi před uplynutím promlčecí doby, že bylo proti němu zahájeno uvedené řízení.

(3) Jestliže řízení uvedené v odstavcích 1 a 2 skončí, platí, že promlčecí doba ohledně práva věřitele nepřestala běžet, neuplyne však dříve než jeden rok po skončení tohoto řízení.

Související ustanovení: § 293, § 402 až 405

Související předpisy: § 511 ObčZ

Uplatnění práva vůči jednomu z několika solidárně zavázaných spoludlužníků má zásadně účinky stavení promlčecí doby pouze ve vztahu k němu, nikoliv vůči ostatním solidárně zavázaným. Odstavec 1 však umožňuje tyto účinky na ostatní solidární spoludlužníky rozšířit. Podmínkou je, že je věřitel písemně o zahájení řízení vyrozuměl. Musí se tak stát před uplynutím promlčecí doby. V takovém případě se potom staví běh promlčecí doby i vůči těm, kteří byli takto vyrozuměni, i když právo není vůči nim věřitelem uplatněno u soudu nebo v rozhodčím řízení.

Ustanovení odstavce 2 se týká situace, kdy určitá osoba získá plnění od jiné osoby a toto plnění poskytne další osobě. Jestliže poslední příjemce plnění uplatní v soudním nebo rozhodčím řízení včas svá práva z přijatého plnění, dochází ke stavení promlčecí doby nejen ohledně uplatněných práv, ale také ohledně práv, která má osoba, proti které byly nároky uplatněny, vůči osobě, která jí plnění poskytla. Podmínkou je jako v předcházejícím případě, že této osobě její věřitel písemně před uplynutím promlčecí doby oznámí, že proti němu bylo zahájeno soudní nebo rozhodčí řízení.

Význam stavení v těchto případech spočívá v tom, že během řízení nemůže dojít k promlčení. Jakmile řízení skončí, platí, že promlčecí doba ohledně práva věřitele vůči ostatním spoludlužníkům (podle odstavce 1) nebo dlužníkovi (podle odstavce 2) nepřestala běžet. Jestliže by měla skončit během řízení nebo dříve než za rok po jeho skončení, prodlužuje se o jeden rok po skončení řízení. Podle odstavce 3 však, na rozdíl od § 405, nezáleží na tom, zda řízení skončilo bez rozhodnutí ve věci samé nebo rozhodnutím ve věci samé. Je však třeba zdůraznit, že odstavec 3 se vztahuje nikoliv na práva, o nichž bylo v řízení rozhodováno, ale na práva proti spoludlužníkovi nebo práva osoby, proti které byla práva v řízení uplatněna, vůči té osobě, která plnění původně poskytla.

§ 407 [Uznání závazku]

(1) Uzná-li dlužník písemně svůj závazek, běží nová čtyřletá promlčecí doba od tohoto uznání. Týká-li se uznání pouze části závazku, běží nová promlčecí doba ohledně této části.

(2) Placení úroků se považuje za uznání závazku ohledně částky, z níž se úroky platí.

(3) Plní-li dlužník částečně svůj závazek, má toto plnění účinky uznání zbytku dluhu, jestliže lze usuzovat, že plněním dlužník uznává i zbytek závazku.

(4) Účinky uznání závazku způsobem uvedeným v odstavci 1 nastávají i v případě, kdy jemu odpovídající právo bylo v době uznání již promlčeno.

Související ustanovení: § 323, 329, 369, 497, 502

Přetržení promlčení obecně znamená, že promlčecí doba končí a začne běžet nová promlčecí doba. Tyto účinky má uznání závazku dlužníkem. Obchodní zákoník zná tři způsoby uznání: písemné uznání, placení úroků z dlužné částky, částečné plnění závazku. Přitom uznání promlčeného závazku je možné pouze písemnou formou. Není však třeba, aby uznávající dlužník o promlčení věděl. Není, na rozdíl od § 110 odst. 1 ObčZ, výslovně požadováno, aby to bylo uznání co do důvodu i výše. Vzhledem k § 37 ObčZ však i uznání podle obchodního zákoníku musí být učiněno určitě. Proto by mělo obsahovat vymezení uznávaného závazku, což zpravidla nebude možné bez uvedení věřitele a rozsahu, popřípadě i důvodu závazku. Těmito znaky se bude uznávaný závazek odlišovat od jiných závazků téhož dlužníka, zejména vůči těmům věřitelům. Vymezení uznávaného závazku může být obsaženo i v jiné písemnosti (např. fakture, upomínce věřitele), na kterou písemné uznání dostatečně určitě odkáže. Obdobně to platí i o důvodu uznávaného závazku. Uznání musí být učiněno bez výhrad. Lze je s účinky přetržení promlčení uskutečnit i opakovaně, ovšem s omezením podle § 408. Placení úroků z dlužné částky je uznáním bez ohledu na případné odlišné prohlášení dlužníka nebo jiné okolnosti. Naproti tomu částečné plnění nemusí být uznáním závazku vždy. Musí být poskytnuto za takových okolností, že lze v konkrétním případě usuzovat na to, že jeho poskytnutím dlužník uznává i zbytek závazku.

Účinky uznání všemi uvedenými způsoby záleží v tom, že od uznání běží nová promlčecí doba. Je vždy čtyřletá, a to i v případě, že původní promlčecí doba byla jiná. Pokud se písemné uznání týká závazku promlčeného, nejde vlastně o přetržení promlčecí doby (ta již skončila), ale i zde začne běžet od uznání nová čtyřletá promlčecí doba. Uznání všemi uvedenými způsoby představuje rovněž způsob zajištění závazku. Spočívá v tom, že je stanovena vyvratitelná právní domněnka, že v uznávaném rozsahu závazek v době uznání trvá (§ 323). Přitom tyto účinky má uznání i vůči ručiteli.

Čtyřletá promlčecí doba na základě uznání závazku, ať již písemného nebo nepísemného, nemůže nikdy překročit obecnou omezující dobu deseti let podle § 408. V praxi může nastat situace, že dlužník nejprve prodlouží promlčecí dobu písemným prohlášením podle § 401 a potom stejný závazek uzná některým z uvedených způsobů. Tento souběh je třeba vykládat tak, že rozhodující je, která promlčecí doba je delší, respektive, která končí později.

Z judikatury:

SR 7/2000 s. 211: 1. Za situace, kdy žalovaný za cenu žalobcem dodaného zboží částečně plní a nevznese přitom námitky ohledně nedodání zboží či kvality, množství či ceny dodaného zboží, doje k uznání závazku částečným plněním ve smyslu § 407 odst. 3 ObchZ. Částečnou úhradou je za dané situace nastolena vyvratitelná právní domněnka existence předmětného závazku žalovaného k žalobci, a to v plném rozsahu dle § 323 odst. 1 ObchZ ve spojení s § 323 odst. 2 ObchZ.

2. Vyvratitelnou právní domněnkou o tom, že v době uznání závazek trval, nelze vyvracet pouhým negativním tvrzením žalovaného o neexistenci závazku.

Oddíl pátý. Obecné omezení promlčecí doby

§ 408 [Horní hranice promlčecí doby]

(1) Bez ohledu na jiná ustanovení tohoto zákona skončí promlčecí doba nejpozději po uplynutí 10 let ode dne, kdy počala poprvé běžet. Námitku promlčení však nelze uplatnit v soudním nebo rozhodčím řízení, jež bylo zahájeno před uplynutím této lhůty.

(2) Bylo-li právo pravomocně přiznáno v soudním nebo rozhodčím řízení později než tři měsíce před uplynutím promlčecí doby nebo po jejím uplynutí, lze rozhodnutí soudně vykonat, jestliže řízení o jeho výkonu bylo zahájeno do tří měsíců ode dne, kdy mohlo být zahájeno.

Související ustanovení: § 401 až 407

Související předpisy: § 251 a násl. OSŘ

Omezení objektivní desetiletou promlčecí dobou se vztahuje na všechny případy, kdy před jejím koncem nebylo právo uplatněno v soudním nebo rozhodčím řízení. To znamená i na případy, kdy by jinak došlo k prodloužení promlčecí doby ze zákona (§ 405 odst. 2, § 406 odst. 3, § 407). Naproti tomu uplynutí této lhůty během soudního nebo rozhodčího řízení nedává dlužníkovi možnost se promlčení z tohoto důvodu dovolávat.

V omezující desetileté promlčecí době musí být rovněž zásadně zahájeno řízení o výkonu rozhodnutí. Pokud věřitel výkon rozhodnutí navrhne až po jejím uplynutí, má dlužník možnost vznést námitku promlčení. Jestliže tak neučiní, nebrání promlčení tomu, aby soud výkon rozhodnutí povolil. V odstavci 2 je stanovena výjimka pro případ, že právo bylo pravomocně soudem nebo rozhodcem přiznáno v takové době, že již desetiletá

omezující lhůta uplynula nebo do jejího uplynutí zbývá méně než tři měsíce. Tato lhůta se počítá od právní moci rozhodnutí. Obchodní zákoník poskytuje věřiteli ještě lhůtu tří měsíců ode dne, kdy mohlo být zahájeno řízení o výkon rozhodnutí. Tímto dnem je den, kdy se rozhodnutí stalo vykonatelným (§ 161 OSŘ), tj. kdy uplynula lhůta k plnění, stanovená v rozhodnutí nebo zákonem (§ 160 odst. 1 OSŘ). Dnem zahájení je den, kdy byl návrh věřitele doručen soudu (§ 251 a 254 OSŘ).

Z judikatury:

R 13/2006: Bylo-li právo plynoucí z obchodního závazkového vztahu pravomocně přiznáno v soudním nebo rozhodčím řízení, promlčuje se za 10 let ode dne, kdy promlčecí doba počala poprvé běžet.

Hlava druhá. Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Díl první. Kupní smlouva

Oddíl první. Vymezení kupní smlouvy

§ 409 Základní ustanovení

(1) Kupní smlouvou se prodávající zavazuje dodat kupujícímu movitou věc (zboží) určenou jednotlivě nebo co do množství a druhu a převést na něho vlastnické právo k této věci a kupující se zavazuje zaplatit kupní cenu.

(2) Ve smlouvě musí být kupní cena dohodnuta nebo musí v ní být alespoň stanoven způsob jejího dodatečného určení, ledaže z jednání o uzavření smlouvy vyplývá vůle stran ji uzavřít i bez určení kupní ceny. V tomto případě je kupující povinen zaplatit kupní cenu stanovenou podle § 448.

Související ustanovení: § 269 odst. 3, § 411, 414, 416, § 443 n., § 448

Z literatury: Bartoš, A. Kupní smlouva. Právní rádce, 1996, č. 6; Pohl, T. Několik úvah o cenách ve smlouvě o dílo a kupní smlouvě podle obchodního zákoníku. Obchodní právo, 1993, č. 11; Tomsa, M. Uzavření kupní smlouvy v obchodních vztazích poskytnutím plnění. Právní praxe v podnikání, 2000, č. 5

Základním obsahem kupní smlouvy je závazek prodávajícího dodat kupujícímu v určité době zboží (movitou věc, resp. movité věci), které musí být ve smlouvě určeno, převést na něj vlastnické právo a závazek kupujícího zaplatit kupní cenu. Zboží musí být určeno buď konkrétním uvedením jednotlivé věci nebo určením druhu a množství. Pokud jde o převedení vlastnického práva, jde o obecné uvedení cíle, kterého má být dosaženo, tj. aby na kupujícího vlastnické právo přešlo. Ustanovení § 411 to pak formuluje tak, že prodávající umožní kupujícímu nabytí vlastnické právo a úprava nabytí vlastnického práva je pak v § 443 až 446.

Smlouva, aby šlo o smlouvu kupní podle úpravy tohoto dílu, musí obsahovat určení zboží a přímé nebo nepřímé určení ceny. Ostatní podmínky vztahu vyplynou, nebudou-li určeny smlouvou, z dalších ustanovení daných pro tento typ smlouvy.

Sjednání kupní ceny je pro kupní smlouvu podstatné. Může být sjednána buď výslovným uvedením, a to buď uvedením ceny za smluvené plnění celkem, nebo ceny za kus nebo určitou množství jednotku, popřípadě odkazem na určitý ceník prodávajícího, který je kupujícímu znám (se kterým byl seznámen), nebo stanovením postupu, který umožní určení ceny objektivně po uzavření smlouvy. Do tohoto postupu je možno počítat i dohodu, že cenu určí třetí osoba (cenová arbitráž). Konečně je možné, jestliže taková vůle vyplývá z jednání o uzavření smlouvy, uzavřít smlouvu bez přímého určení ceny nebo způsobu určení ceny ve smlouvě – tím vlastně strany vyjadřují, že má být zaplacená cena běžná v době uzavření smlouvy, jak ji specifikuje § 448, určují tedy cenu nepřímou. Pro kupní smlouvu v mezinárodním obchodě je dán stejný základní požadavek: musí být označeno zboží a výslovně nebo nepřímou stanoveny množství a kupní cena zboží, nebo musí smlouva obsahovat ustanovení umožňující její určení. Avšak dále podle čl. 55 Vídeňské úmluvy, jestliže smlouva byla platně uzavřena, není však v ní výslovně nebo nepřímou stanovena kupní cena ani ustanovení umožňující její určení, má se za to, že strany, pokud neprojevíly jinou vůli, nepřímou určily kupní cenu odpovídající kupní ceně, která se všeobecně účtovala v době uzavření smlouvy za takové zboží za srovnatelných

podmínek v příslušném obchodním odvětví. Novelizace zák. č. 370/2000 Sb. přinesla v úpravě dohody o ceně významnou změnu. Původní úprava striktně požadovala, aby vůle stran uzavřít smlouvu i bez určení kupní ceny byla vyjádřena přímo ve smlouvě. Nová formulace vychází z toho, že rozhodující je skutečná vůle stran jak vyplývá z celého jednání o uzavření smlouvy a není rozhodující její formální výslovné vyjádření přímo ve smlouvě.

Dodací lhůta bude zpravidla určena smlouvou, ale není to obsah nezbytný k tomu, aby smlouva byla uzavřena. Není-li dodací lhůta určena smlouvou, platí pravidlo uvedené v § 416.

Smlouva o převodu cenných papírů (v obchodním vztahu úplatná smlouva) musí obsahovat podle § 13 CenP určení převáděných cenných papírů a určení kupní ceny. Bez přímého určení kupní ceny je smlouva platná, jen když strany projevily vůli uzavřít ji bez určení kupní ceny. Projev vůle nemusí být vyjádřen přímo ve smlouvě, postačí, že taková vůle vyplývá z jednání o uzavření smlouvy. Pokud je smlouva platná i bez určení kupní ceny, je specificky upraveno, jakou cenu je kupující povinen zaplatit v § 13 odst. 2 CenP.

Kupní smlouva zásadně nevyžaduje k platnosti písemnou formu. Avšak pro smlouvu o převodu listinného papíru na jméno § 19 odst. 1 CenP náležitost písemné formy stanoví (tato podmínka se vztahuje na cenné papíry, které jsou cennými papíry na jméno podle úpravy zákona o cenných papírech a ne na cenné papíry na řad, proto se nevztahuje na akcie na jméno, neboť akcie na jméno je převoditelná rubopisem a jde tedy podle úpravy zákona o cenných papírech o cenný papír na řad).

Z judikatury:

PR 12/2000 s. 566: Pokud kupující ujistí prodávajícího o tom, že je schopen v dohodnuté lhůtě zaplatit kupní cenu a toto ujištění doloží vědomě nepravdivými skutečnostmi, je smlouva v případě, že by bez tohoto ujištění k jejímu uzavření nedošlo, relativně neplatná podle § 49a ve spojení s § 40a ObčZ.

SJ 11/2001 s. 564: 1. Není-li předepsána nebo některým z účastníků požadována (§ 272 odst. 1 ObchZ) písemná forma smlouvy, není vyloučeno, aby ji účastníci uzavřeli zčásti písemně a zčásti ústně. Pro hodnocení jednání účastníků je rozhodující jejich vůle při uzavírání smlouvy.

2. To, že účastníci písemně uzavřené smlouvy o dílo výslovně neprohlásili v této smlouvě, že její součástí je i listina připojená ke smlouvě, v níž je vymezen předmět díla, nezpůsobuje neplatnost smlouvy, jestliže se účastníci ústně dohodli, že předmětem smlouvy je dílo vymezené v této listině.

SJ 3/2002 s. 251: Ujednání, podle kterého se kupující zavázal prodávajícímu zaplatit kupní cenu do určité částky s tím, že konečnou částku kupní ceny ve sjednaném rozmezí určí prodávající, je platnou dohodou o způsobu dodatečného určení kupní ceny (§ 409 odst. 2 ObchZ).

SJ 7/2003 s. 542: Z hlediska řádné konkretizace předmětu plnění kupní smlouvy uzavřené ve smyslu ustanovení § 409 a násl. ObchZ není vyloučeno, aby prodávající s kupujícím v písemně uzavřené kupní smlouvě tento předmět určili odkazem na dříve učiněný (rovněž písemný) právní úkon kupujícího (objednávku). To, zda je takový odkaz bez bližší identifikace objednávky v kupní smlouvě neurčitý (§ 37 ObčZ), závisí mimo jiné na zjištění, zda v době uzavření kupní smlouvy zde byly i jiné (zaměnitelné) objednávky mezi těmiž účastníky.

Sou R NS 21/2003 s. 37: Peněžitá částka poskytnutá v souvislosti s připravovanou koupí věci budoucím kupujícím a přijatá budoucím prodávajícím se považuje za zálohu; bezdůvodným obohacením se tato záloha stává ve chvíli, kdy budoucí prodávající odmítl budoucímu kupujícímu věc prodat.

Sou R NS 22/2003 s. 152: Kupní smlouva, kterou prodávající porušil zákaz převodu věci uložený mu vykonatelným předběžným opatřením, je absolutně neplatná. (*Poznámka autorů:* platí i pro obchodní vztahy)

R 23/2004: 1. Převzal-li obviněný na základě kupní smlouvy peníze v podobě zálohy na kupní cenu za věc, kterou měl jako prodávající dodat kupujícímu, nemohl spáchat trestný čin zpronevěry podle § 248 TrZ, i když zálohu použil pro svou potřebu, věc kupujícímu neopatřil a ani mu zálohu nevrátil.

2. O zpronevěru by mohlo jít v případech, že by záloha nebyla poskytnuta na základě kupní smlouvy, ale smlouvy jiného typu (např. smlouvy zprostředkovatelské, o obstarání věci apod.), podle níž nepřešla do vlastnictví obviněného.

§ 410 [Zboží ještě nevyrobené]

(1) Smlouva o dodání zboží, které má být teprve vyrobeno, se považuje za kupní smlouvu, ledaže strana, které má být zboží dodáno, se zavázala předat druhé straně podstatnou část věcí, jichž je zapotřebí k výrobě zboží.

(2) Za kupní smlouvu se nepovažuje smlouva, podle níž převážná část závazku strany, která má zboží dodat, spočívá ve vykonání činnosti nebo závazek této strany zahrnuje montáž zboží.

Související ustanovení: § 269 odst. 1, § 536

Jde o ustanovení, které spolu s ustanovením předchozího paragrafu obsahuje vymezení kupní smlouvy ve smyslu § 269 odst. 1.

Podle zásadního vymezení obsaženého v § 409 je předmětem kupní smlouvy určité zboží. Nerozlišuje se, zda jde o zboží, které již prodávající má ve své dispozici, nebo zda jde o zboží, které teprve bude vyrobeno. Pokud jde o zboží, které teprve má být vyrobeno, je nutno určit hranici mezi smlouvou kupní a smlouvou o dílo, jinak by došlo k překrytí obou smluvních typů, neboť smlouva o dílo zahrnuje zhotovení určité věci.

Zásada, z níž se vychází, je, že smlouva o dodání zboží, které má teprve být vyrobeno, se považuje za kupní smlouvu. Důvodem je, že zpravidla jde o zboží určitého typu, kde je na straně kupujícího zájem o určitý výrobek, jehož vlastnosti a využitelnost zná ze zkušenosti s jinými výrobky tohoto druhu a typu, z nabídky, popisu apod. Není pro něj rozhodné, zda jde o zboží již vyrobené, nebo o zboží, které teprve bude na základě uzavřené smlouvy vyrobeno. Ale není tomu tak vždy. Proto v některých případech nepůjde o kupní smlouvu, ale půjde o smlouvu o dílo. Hledisek pro určení případů, kdy nejde o kupní smlouvu, je několik.

Prvním hlediskem je hledisko materiálu. U kupní smlouvy jde o dodávku zboží, které vyrobil prodávající ze svého materiálu, popřípadě si je pro obchod opatřil. Jestliže někdo zpracovává materiál, který mu předala druhá smluvní strana, jde o smlouvu o dílo. Hranice je vedena tak, že pokud ten, kdo má zboží dostat (odběratel), předává podstatnou část materiálu, který bude výrobcem zpracován (polotovary apod.), tedy obecně vyjádřeno podstatnou část věcí, jichž je zapotřebí k výrobě zboží, jde již o zpracování předaných věcí a tedy o smlouvu o dílo. Uzavření kupní smlouvy však není na překážku, když kupující předá prodávajícímu některé věci pro výrobu zboží, o které jde, pokud nepředstavují podstatnou část věcí potřebných pro výrobu tohoto zboží.

Druhým hlediskem je poměr hmoty a práce. Jestliže je převaha práce, jde o smlouvu o dílo a podle výslovného ustanovení se za takový případ vždy považuje závazek zahrnující montáž.

Třetím hlediskem je charakter předmětu plnění, který v některých případech jednoznačně svědčí pro smlouvu o dílo. Toto hledisko je uvedeno až u smlouvy o dílo, první dvě hlediska jsou uvedena u smlouvy kupní a v úpravě smlouvy o dílo se na ně odkazuje. Podle § 536 se dílem vždy rozumí zhotovení, montáž, údržba, oprava nebo úprava stavby nebo její části. Tedy bez ohledu na to, že např. typicky u stavby si podnikatel, který zhotovuje stavbu, sám opatřuje materiál – hledisko materiálu se vzhledem k charakteru předmětu neuvažuje. V těchto případech ostatně smlouva kupní nepřichází v úvahu,

protože předmětem obchodní kupní smlouvy nemůže být nemovitost a v ostatním jde nepochybně o práce. Jde tedy o uvedení pro úplnou jasnost věci.

Oddíl druhý. Povinnosti prodávajícího

§ 411 [Povinnosti]

Prodávající je povinen kupujícímu dodat zboží, předat doklady, které se ke zboží vztahují, a umožnit kupujícímu nabýt vlastnického práva ke zboží v souladu se smlouvou a tímto zákonem.

Související ustanovení: § 417, 418, 450, 454

Z literatury: *Bejček, J.* Povinnosti prodávajícího z kupní smlouvy. Obchodní právo, 1993, č. 6; *Riegrová, V.* Povinnosti prodávajícího z kupní smlouvy. Právo a podnikání, 1997, č. 1

Základní povinností prodávajícího je dodat kupujícímu zboží ve stanovené době a v určeném místě a převést na něj vlastnické právo. Toto základní vymezení se zde zpřesňuje a doplňuje tak, aby bylo zabezpečeno splnění účelu smlouvy, uspokojení potřeby, která vedla kupujícího k uzavření smlouvy. V prvé řadě jde o povinnost dodat zboží tak, aby kupující měl jak právo, tak i faktickou možnost věcmi, které jsou předmětem smlouvy, disponovat a užívat je. Proto je povinnost předat doklady, které se ke zboží vztahují. Jak je uvedeno v § 417, jde o doklady, které jsou nutné k převzetí zboží, a o doklady, které jsou nutné k užívání zboží, popřípadě o další doklady stanovené ve smlouvě. Pojetí dokladů jako nutné součásti dodání zboží je pak promítnuto důsledně v dalších ustanoveních.

Formulace umožnění nabytí vlastnického práva vystihuje případ, že prodávající není vlastníkem zboží. K tomu typicky dochází v případě komisionářské smlouvy. Prodávající sám vlastnické právo neměl, proto nemůže své právo převést, ale je sám a vlastním jménem smluvní stranou a odpovídá za splnění smlouvou převzatých povinností, a v tom zejména za to, že kupující vlastnické právo nabude. Pokud prodávající komisionář postupuje řádně, je nabytí vlastnického práva v úpravě obchodního zákoníku zabezpečeno.

Dodání zboží

Z literatury: *Kopáček L.* Dodání zboží podle obchodního zákoníku. Právní rádce, 1993, č. 6, 7

K dodání zboží dochází určeným způsobem, v určeném místě a v určené době. Především bude jejich určení obsahovat smlouva. V praxi, zejména v mezinárodním obchodě, budou pro určení podmínek dodání zboží využity dodací položky. Smlouva nemusí mít zvláštní ustanovení a neobsahuje je v běžných případech, pro které úprava vyhovuje, resp. smlouva uvede jen základní určení s tím, že podrobnosti vyplývají z úpravy zákoníku. Pro případ, že to smlouva nestanoví, obsahuje obchodní zákoník postupně seřazenou podrobnou úpravu.

§ 412 [Místo a způsob dodání]

(1) Není-li prodávající povinen podle smlouvy dodat zboží v určeném místě, uskutečňuje se dodání zboží jeho předáním prvním dopravci k přepravě pro kupujícího, jestliže smlouva stanoví odeslání zboží prodávajícím. Proávající umožní kupujícímu uplatnit práva z přepravní smlouvy vůči dopravci, pokud tato práva nemá kupující na základě přepravní smlouvy.

(2) Jestliže smlouva nemá ustanovení o odeslání zboží prodávajícím a zboží je ve smlouvě jednotlivě určeno nebo určeno podle druhu, avšak má být dodáno z určitých zásob nebo má být vyrobeno a strany v době uzavření smlouvy věděly, kde se nachází nebo kde má být vyrobeno, uskutečňuje se dodání, když je kupujícímu umožněno nakládat se zbožím v tomto místě.

(3) V případech, na které se nevztahují odstavce 1 a 2, splní prodávající povinnost dodat zboží tím, že umožní kupujícímu nakládat se zbožím v místě, kde má prodávající své sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště nebo organizační složku, jestliže prodávající její místo včas kupujícímu oznámí.

Související ustanovení: § 413, 457, 458

Z literatury: *Tomsa, M.* Dodání zboží podle kupní smlouvy. Obchodní právo, 1997, č. 1

Pokud jde o způsob a místo plnění, záleží především na smlouvě. Jde o věcné plnění, proto platí princip odnosného dluhu, ovšem ten se uplatní až v případě, že ze smlouvy, resp. smlouvy a dispozitivní úpravy nevyplývá nic jiného. V praxi převládá určení smlouvou nebo kombinací smlouvy a dispozitivní úpravy. Smlouva určuje dvě rozhodující věci. Za prvé, zda prodávající odesílá zboží pro kupujícího jako součást své povinnosti dodat zboží nebo ne a za druhé místo, v němž prodávající plní svou povinnost dodat, pokud určení místa není ponecháno podle dispozitivní úpravy.

Jestliže prodávající odesílá zboží kupujícímu, je jeho povinnost dodat splněna předáním zboží prvním dopravci k přepravě pro kupujícího, tedy k přepravě na adresu, která je uvedena ve smlouvě, nebo kterou kupující podle smluvního ujednání sdělil. Odesláním pro kupujícího se dále rozumí, že zásilka bude individualizována a jasně označena jako zásilka pro kupujícího. Není-li tento předpoklad splněn, platí § 413. Předáním zboží k přepravě pro kupujícího v souladu se smlouvou také přechází na kupujícího nebezpečí škody na věci a prodávající je proto povinen zabezpečit, aby kupující mohl vůči dopravci uplatnit práva z přepravní smlouvy. Jestliže je určeno místo plnění, plní prodávající předáním dopravci v tomto místě. Může jít o místo, kde má kupující provozovnu nebo sklad, nebo je zde převzato zboží třetí osobou na základě jejího vztahu s kupujícím, ale může také jít o místo jiné, kam zboží přepravuje na svůj náklad a nebezpečí prodávající, a z tohoto místa pak pokračuje další přeprava, kterou často obstarává prodávající. Pokud je smlouvou určené místo plnění jiné než místo, odkud prodávající zboží prvotně expeduje (místo výroby nebo místo, kde je zboží skladováno), pak se přeprava člení na dvě části. V první části, pokud jde o přepravu do sjednaného místa plněním, nese nebezpečí škody na zboží prodávající a tato část přepravy probíhá na jeho riziko, předáním zboží přepravci v určeném místě plnění přechází nebezpečí škody na zboží na kupujícího a riziko škody (za kterou neodpovídá dopravce) nese kupující. Je třeba si uvědomit, že otázka zajištění, resp. obstarání dopravy zboží, otázka kdo a až kam nese náklady dopravy a otázka místa plnění jsou otázky různé a místo, ve kterém dochází ke splnění a místo, do kterého nese prodávající náklady (náklady dopravy, které jsou zahrnuty v ceně), se nemusí shodovat. Typická určení pro běžné případy obsahují obvyklé doložky dodání, které zejména přesně rozvádějí, které náklady kdo nese, přičemž jak již bylo uvedeno lze při použití doložek sjednat od typického významu doložek odchylku.

Jestliže ve smlouvě není stanoveno, že prodávající zboží kupujícímu odesílá, odebírá si zboží kupující sám, nebo si sám zajišťuje jeho dopravu do místa jeho upotřebení, a to buď vlastním dopravním prostředkem, nebo prostřednictvím dopravce, kterého si zajišťuje. Ani v tomto případě není pro splnění rozhodující přímé fyzické převzetí zboží kupující. Splněno je tím, že prodávající umožní kupujícímu zbožím nakládat, a to v příslušném místě a za podmínky, že je plnění věcně řádné. Místo stanoví v první řadě smlouva výslovným uvedením. Není-li určeno výslovně, může ze smlouvy vyplývat jako určení nepřímé. U zboží, o kterém smluvní strany vědí podle smlouvy, popřípadě z jednání o uzavření smlouvy, kde se nachází nebo se bude nacházet až bude vyrobeno, a pokud smlouva nemá jiné určení, je to toto místo.

Lze sjednat, a u určitých druhů zboží je to běžný způsob, že ve sjednaném místě a stanovené době dojde k předání zboží prodávajícím (určeným pracovníkem prodávajícího) kupujícímu (přijímači kupujícího), přičemž se současně prověřuje jakost zboží, případně budou provedeny sjednané funkční zkoušky. Pokud je takto sjednáno, že kupující převzeme zboží od prodávajícího, pak je třeba též sjednat, kde se přejímka uskuteční a měly by být sjednány i další podrobnosti, např. jestliže je doba dodání určena lhůtou, jak bude oznámena připravenost k přejímce apod. K takové přímé, zvláště sjednané přejímce od prodávajícího ovšem nemusí dojít.

V posledním odstavci je uvedeno pravidlo nejvšeobecnější, které platí pro případ, že není sjednáno odeslání zboží pro kupujícího, ani není sjednána přejímka zboží od prodávajícího v určitém místě, ani není uvedeno, kde zboží je, popřípadě bude. Pak platí v plné míře princip odnosného dluhu: prodávající splní povinnost dodat tím, že kupujícímu umožní nakládat se zbožím v místě, které zvolí ze dvou alternativ, které mu zákon dává. Může to být v místě, kde má organizační složku (závod, provozovnu), v níž bude zboží vyrobeno, ale za podmínky, že to kupujícímu včas oznámí. Nebo v místě, kde má sídlo, místo podnikání, popřípadě bydliště.

Pro převod cenných papírů platí úprava § 17 až 20 CenP a § 91 až 96 PKT, která podrobně upravuje způsob splnění závazku převést cenný papír. Zásadně se liší převod listinných cenných papírů a převod zaknihovaných cenných papírů. Jde-li o listinný cenný papír na doručitele, je závazek převést cenný papír splněn jeho předáním nabyvateli. Jde-li o listinný cenný papír na řad, převádí se rubropisem a předáním. Jde-li o zaknihovaný cenný papír, je závazek převést tento papír splněn registrací převodu, tj. provedením zápisu v centrální evidenci cenných papírů, a to k tíži účtu převodce a ve prospěch účtu nabyvatele (zápisy na obou účtech se provádějí k témuž dni). Příkaz k registraci převodu dávají souběžně převodce i nabyvatel, a jestliže koupí nebo prodej cenného papíru zprostředkoval obchodník s cennými papíry, dává za ně příkaz tento obchodník s cennými papíry. Zákon o cenných papírech upravuje tento postup podrobně.

§ 413 [Označení zboží]

Uskutečňuje-li se dodání zboží jeho odesláním a zboží předávané dopravci není zjevně a dostatečně označeno jako zásilka pro kupujícího, nastanou účinky dodání, jen když prodávající bez zbytečného odkladu oznámí kupujícímu odeslání zboží a odeslané zboží v oznámení blíže určí. Jestliže tak prodávající neučiní, uskutečňuje se dodání až předáním zboží dopravcem kupujícímu.

Související ustanovení: § 412, 458

Doplňkem k pravidlu danému v § 412 se stanoví, kdy dojde ke splnění povinnosti dodat, jestliže je smlouveno odeslání zboží pro kupujícího, ale prodávající neoznačil

zásilku jasně a zjevně jako zásilku pro kupujícího. Pak platí pravidlo dané § 412, že ke splnění povinnosti dodat dochází předáním zboží prvnímu dopravci, jen když prodávající bezodkladně zboží určí a oznámí to kupujícímu. Přitom lhůta bez zbytečného odkladu bude v tomto případě zřejmě krátká. Jinak dochází ke splnění povinnosti dodat, až když dopravce předá zboží kupujícímu. V úpravě kupní smlouvy je důsledně prosazena zásada, že ke splnění, k přechodu nebezpečí škody na věci a přechodu vlastnického práva nemůže dojít, dokud předmět plnění, resp. přechodu nebezpečí škody a vlastnictví není dostatečně jasně individuálně určen.

§ 414 [Lhůta k dodání zboží]

(1) Prodávající je povinen dodat zboží:

a) dne, který je ve smlouvě určen nebo určen způsobem stanoveným ve smlouvě,

b) kdykoli během lhůty, která je ve smlouvě určena nebo určena způsobem stanoveným ve smlouvě, ledaže ze smlouvy nebo z účelu smlouvy, jenž byl prodávajícímu znám při uzavření smlouvy, vyplývá, že dobu dodání v rámci této lhůty určuje kupující.

(2) Nevyplyvá-li ze smlouvy něco jiného, začíná lhůta, v níž má být zboží dodáno, běžet ode dne uzavření smlouvy. Jestliže však podle smlouvy má kupující splnit určité povinnosti ještě před dodáním zboží (např. předložit nákresy potřebné k výrobě zboží, zaplatit kupní cenu nebo její část nebo zajistit její zaplacení), začíná tato lhůta běžet teprve ode dne splnění této povinnosti.

(3) Dodá-li prodávající zboží před určenou dobou, je kupující oprávněn zboží převzít nebo je odmítnout.

Související ustanovení: § 341, 415, 416, 426

Dobu dodávky stanoví především smlouva. Buď je určena přesně (určitým dnem) nebo určitou lhůtou. V obou případech je možné, aby smlouva ještě neobsahovala konkrétní určení, ale určila způsob, jakým bude doba dodávky stanovena. Za určení přesné doby se považuje stanovení určitého dne, jak to odpovídá praxi. Ale není vyloučeno, aby doba dodávky byla určena ještě přesněji, např. určitý den dopoledne, nebo i v určitou hodinu.

Jestliže je doba dodání určena ve smlouvě lhůtou, má zpravidla volbu dne dodání prodávající a je oprávněn dodat od prvního dne lhůty až do konce posledního dne lhůty (ovšem při sjednání odevzdání a převzetí nutně v průběhu pracovní doby). Volba dne dodání v rámci sjednané lhůty, popřípadě určité lhůty menšího rozsahu (např. týdně v rámci ve smlouvě sjednané měsíční lhůty) však může být smlouvou přenechána kupujícímu. Pro prodávajícího to znamená, že musí být připraven dodat od prvního dne lhůty, neboť od toho dne může kupující dodání požadovat.

Lhůta může být stanovena určitým obdobím, např. určitým měsícem, pak je od prvního dne tohoto měsíce do jeho posledního dne, nebo kratším obdobím, např. týdnem, ale může být určena i delším obdobím, např. čtvrtletím. V těchto případech je dán jak začátek, tak konec období, ve kterém se má plnění uskutečnit, smlouvou. Ale doba dodání může být určena jen stanovením konečného dne, např. do tří měsíců, a pak tato lhůta běží od uzavření smlouvy. Lhůta může být též stanovena jako lhůta běžící od určitého dne, např. do tří měsíců od ... Jestliže je doba dodání stanovena určitou lhůtou, např. do tří měsíců, a kupující má před dodáním zboží splnit určité povinnosti nutné součinnosti, pak lhůta běží jinak, až ode dne, kdy kupující splní svou povinnost. Ovšem i v tomto případě je

§ 415–416 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

rozhodující znění smlouvy. Pokud přímo určuje dobu dodání (např. v březnu), platí jasné znění smlouvy a pokud kupující nesplní svou povinnost, na níž dodržení povinnosti prodávajícího záleží, ve lhůtě k tomu smlouvou stanovené, zabrání prodlení kupujícího tomu, aby se prodávající dostal do prodlení.

Závazky mají strany plnit přesně, proto nemá prodávající dodat před určenou dobou. Pokud se tak stane, je kupující oprávněn předčasnou dodávku odmítnout, ale zakládá se jeho oprávnění zboží převzít, což ve svých důsledcích znamená jeho souhlas. Ale formálně ke změně smlouvy nedochází, a to se promítá v určitém specifiku v úpravě uspokojení práv z odpovědnosti za vady (§ 426).

§ 415 [Pojmy určení doby dodání]

Pokud z obchodních zvyklostí nebo z ustálené předchozí praxe mezi stranami nevyplývá něco jiného, rozumí se pro určení doby plnění ve smlouvě výrazem:

- a) „začátkem období“ prvních 10 dnů tohoto období,
- b) „v polovině měsíce“ od 10. do 20. dne měsíce,
- c) „v polovině čtvrtletí“ druhý měsíc čtvrtletí,
- d) „koncem období“ posledních 10 dnů období,
- e) „ihned“ u potravin a surovin do dvou dnů, u strojírenských výrobků 10 dnů, u ostatního zboží pět dnů.

Související ustanovení: § 340 n.

Doba má být určena jasně. Protože v praxi se používají termíny, které zásadně dobu dodání určují, ale nejsou úplně přesné, stanoví se pomocné výkladové pravidlo a pořadí, v němž se použije tak, že přednost mají obchodní zvyklosti a ustálená praxe mezi určitými partnery – stranami smlouvy, a pak teprve pravidlo dané v tomto paragrafu. Obchodní zvyklosti a ustálenou praxi uvádí toto ustanovení v jedné rovině. Ze zásad obchodních závazkových vztahů vyplývá, že především platí ustálená praxe mezi účastníky, neboť v ní se promítá jejich shodná vůle a může být odchýlná od zvyklostí, které vycházejí z běžných okolností a potřeb. To ovšem platí za předpokladu, že ustálená praxe je mezi stranami nesporná (jedna strana se této praxe dovolá a druhá strana ji nezpochybní, resp. přímo nebo nepřímo odsouhlasí). Pokud však druhá strana takovou praxi popře a strana, která ji tvrdí, ji jinak neprokáže, nelze jen z jednostranně tvrzené praxe vycházet.

§ 416 [Doba dodání nestanovená smlouvou]

Není-li doba dodání zboží smluvně, je prodávající povinen bez vyzvání kupujícího dodat zboží ve lhůtě přiměřené s přihlédnutím k povaze zboží a k místu dodání.

Související ustanovení: § 340

V praxi je doba dodání převážně určena smlouvou. Ale smlouvu lze uzavřít i bez tohoto určení, nejde o podstatný a nutný obsah smlouvy. Pro ten případ platí toto pravidlo jako speciální úprava oproti obecné úpravě v § 340. Odchylna je v tom, že prodávající je povinen dodat zboží bez vyzvání kupujícího. Přiměřenost bude nutno posoudit podle druhu zboží, podmínek, za jakých je zboží dodáváno, a dalších okolností. Nepochybně se bude vycházet z obchodních zvyklostí vztahujících se na daný druh zboží, případně z průběhu předchozích dodávek mezi určitými partnery, přičemž pokud tu bude ustálená

praxe mezi určitými obchodními partnery, bude mít podle obecných zásad obchodních vztahů přednost tato praxe, v níž se promítá jejich shoda o podmínkách vztahu, která nebyla zvláště smluvna (konkludentně projevená dohoda o tom, jak má uzavřený obchod probíhat).

Doklady vztahující se ke zboží

§ 417 [Doklady ke zboží]

Prodávající je povinen předat kupujícímu doklady, jež jsou nutné k převzetí a k užívání zboží, jakož i další doklady stanovené ve smlouvě.

Související ustanovení: § 411, 418, 419, 422

Související předpisy: § 9 zák. č. 634/1992 Sb., v novelizovaném znění

Povinnost předat kupujícímu doklady stanovená v § 411 je zde specifikována tak, že jde vždy o doklady nutné k převzetí zboží a o doklady nutné k užívání zboží. O další doklady jde, jen jestliže je stanoví smlouva. Místo a dobu předání dokladů určují hned následující ustanovení.

Předání dokladů, které jsou zde uvedeny obecně pro případ, že smlouva nemá zvláštní ustanovení, které je specifikovalo, vymezuje, které doklady musí být předány, aby šlo o řádné plnění. V konkrétním případě bude nutno, dojde-li mezi prodávajícím a kupujícím v této otázce k rozporu, objektivně posoudit, které doklady jmenovitě byly v daném případě nutné k převzetí zboží a které k jeho užívání podle obvyklé praxe u daného druhu zboží. Povinnost informovat spotřebitele, dát návod potřebný k užívání zboží je dále stanovena občanským zákoníkem (§ 617) a také zákonem na ochranu spotřebitele (zák. č. 634/1992 Sb., v novelizovaném znění). Specifické požadavky, ať ze strany prodávajícího nebo kupujícího, musí být promítnuty do smlouvy, jinak nejsou rozhodné. Všechny doklady, které podle smlouvy slouží k užívání zboží, jsou předpokladem řádného plnění a pokud by byly chybné (vadné doklady), šlo by o vadu zboží (§ 422).

§ 418 [Doba a místo předání dokladů]

Předání dokladů, na něž se nevztahuje § 419, se uskutečňuje v době a místě určených ve smlouvě, jinak při dodání zboží v místě tohoto dodání. Jestliže prodávající předal doklady před stanovenou dobou, může až do této doby odstranit vady dokladů, jestliže tím nezpůsobí kupujícímu nepřiměřené obtíže nebo výlohy. Nárok na náhradu škody tím není dotčen.

Související ustanovení: § 417, 419, § 450 odst. 2

Toto ustanovení je obecné pro dobu a místo předání dokladů. Vychází z vazby dodání dokladů, které musí prodávající se zbožím poskytnout, na dodání zboží, ale promítá se rozdíl z různého charakteru těchto dokladů. Doklady nutné k převzetí přepravovaného zboží musí mít kupující v příslušné době. Doklady nutné k užívání zboží budou zpravidla předány se zbožím, ale místo a doba jejich předání mohou být sjednány odchýlně a zcela speciálně. Vzhledem k ustanovení následujícího paragrafu jde o všechny doklady, které nejsou potřebné k převzetí zboží a nakládání s ním.

§ 419 [Předání dokladů v místě placení]

(1) Doklady, jež jsou potřebné k převzetí přepravovaného zboží nebo k volnému nakládání se zbožím nebo při dovozu k jeho proclení, je prodávající povinen předat kupujícímu v místě placení kupní ceny, jestliže k předání má dojít při tomto placení, jinak v sídle nebo místě podnikání, popřípadě bydlišti kupujícího.

(2) Doklady uvedené v odstavci 1 předá prodávající kupujícímu včas tak, aby kupující mohl se zbožím volně nakládat nebo převzít přepravované zboží v době jeho dojití do místa určení a dovezené zboží bez zbytečného odkladu proclít.

Související ustanovení: § 450 odst. 2

Předání dokladů, které umožňují kupujícímu nakládat se zbožím (např. náložný list) a které jsou potřebné k převzetí přepravovaného zboží, souvisí v některých případech se sjednaným způsobem placení – tak jmenovitě, jestliže jde o dokumentární inkaso, kdy jsou doklady opravňující nakládat se zbožím předávány při placení, popřípadě určitém inkasním úkonu, vyplývá z toho i místo jejich předání. Zásadně má být umožněno kupujícímu, aby mohl převzít zboží v místě určení a nakládat s ním v době, kdy zboží do místa určení dojde. Tato zásada se uplatní ve všech případech, ve kterých nejde o předání dokladů v místě placení ceny, jestliže k němu dochází při placení, a případů, pro které má smlouva zvláštní ustanovení.

Množství, jakost, provedení a obal zboží

§ 420 [Náležitý stav zboží]

(1) Proávající je povinen dodat zboží v množství, jakosti a provedení, jež určuje smlouva, a musí je zabalit nebo opatřit pro přepravu způsobem stanoveným ve smlouvě.

(2) Neurčuje-li smlouva jakost nebo provedení zboží, je prodávající povinen dodat zboží v jakosti a provedení, jež se hodí pro účel stanovený ve smlouvě, nebo není-li tento účel ve smlouvě stanoven, pro účel, k němuž se takové zboží zpravidla užívá.

(3) Má-li být zboží dodáno podle vzorku nebo předlohy, je prodávající povinen dodat zboží s vlastnostmi vzorku nebo předlohy, jež předložil kupujícímu. Je-li rozpor mezi určením jakosti nebo provedením zboží podle tohoto vzorku nebo předlohy a určením zboží popsaným ve smlouvě, je rozhodující určení popsané ve smlouvě. Není-li v těchto určeních rozpor, má mít zboží vlastnosti podle obou těchto určení.

(4) Neurčuje-li smlouva, jak má být zboží zabaleno nebo opatřeno pro přepravu, je prodávající povinen zboží zabalit nebo opatřit pro přepravu způsobem, který je obvyklý pro takové zboží v obchodním styku, nebo nelze-li tento způsob určit, způsobem potřebným k uchování a ochraně zboží.

Související ustanovení: § 421, 422, 423, § 448 odst. 3, § 452, 759

Související předpisy: zák. č. 634/1992 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 22/1997 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 102/2001 Sb., v novelizovaném znění

V tomto ustanovení jde o dvě sice související, ale různé věci, které se specifikují po obecném uvedení povinností vztahujících se k věcné stránce předmětu plnění.

Za prvé jde o provedení a jakost zboží. Rozhodující je určení ve smlouvě, které může být provedeno různým způsobem: buď popisem přímo ve smlouvě, nebo odkazem na vymezení v určité technické normě nebo jiném dokumentu, nebo odkazem na vzorek. K tomu je nutno si uvědomit, že pro tuzemské vztahy, tj. vztahy ze smlouvy, jejímiž stranami jsou osoby mající sídlo nebo místo podnikání na území České republiky, nebo mající na tomto území podnik nebo organizační složku, platí ustanovení § 759, podle kterého musí být dodržena ustanovení právních předpisů o jakosti přípustné k užívání. Konkrétní ustanovení v tomto směru obsahují zvláštní předpisy. Obecná úprava vztahující se k jakosti výrobků je dána zákonem o technických požadavcích na výrobky č. 22/1997 Sb., v novelizovaném znění. Počet těchto předpisů postupně roste. Jde podle jejich charakteru o předpisy dané k ochraně zdraví občanů, k ochraně životního prostředí a jeho složek, k ochraně protipožární a k zajištění bezpečného užívání vyráběného i dováženého zboží. Počet a rozsah těchto předpisů bude zřejmě ještě narůstat v plné kompatibilitě s evropskými úpravami. V tom jde i o dodržení závazných ustanovení technických norem označených ČSN u smluv uzavřených do 31. 12. 1999, neboť tato povinnost vyplývala z § 21 odst. 3 zák. č. 22/1997 Sb. (potřebná závazná úprava postupně přechází do zvláštních předpisů). Pokud by smluvní určení jakosti těmto předpisům neodpovídalo a dohoda stran by s nimi byla v rozporu, nebyla by sice smlouva neplatná, ale ze zákona by platilo ustanovení příslušných předpisů o jakosti přípustné k užívání. Výjimka je dána pro výrobky určené k exportu, tedy jak pro výrobky určené přímo k exportu, tak pro věci nakoupené za účelem exportu i subdodávky pro zboží, které bude exportováno, neboť v mezinárodním obchodu platí výlučně jakost smlouvená a tomu se dodávky pro export podřizují. (Je věcí dovozce, tedy kupujícího, aby si smluvně zajistil jakost vyhovující předpisům státu, do kterého se zboží dodává a kde bude užíváno).

Na základě zák. č. 22/1997 Sb. vláda stanoví výrobky, které představují zvýšenou míru ohrožení oprávněného zájmu a u kterých proto musí být posouzena shoda jejich vlastností s požadavky technických předpisů, stanoví technické požadavky na tyto výrobky, pokud nejsou upraveny zvláštními právními předpisy, a stanoví, které ze stanovených výrobků musí být při uvádění na trh označeny českou značkou shody nebo jinou, nařízením vlády stanovenou značkou, pokud to vyplývá z mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána. (Toto stanovení se vztahuje i na výrobky, které jsou uváděny na trh jako použité nebo repasované.) Stanovené výrobky mohou výrobci nebo dovozci uvést na trh jen po posouzení shody jejich vlastností se stanovenými požadavky na bezpečnost výrobků. Prohlášení o shodě však nezbujuje výrobce a dovozce odpovědnosti za vady výrobků ani za škody jimi způsobené (§ 13 odst. 10 zák. č. 22/1997 Sb.).

Požadavek, aby výrobky uváděné na trh nebo do oběhu byly z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví spotřebitele bezpečné, zajišťuje v souladu s právem Evropských společenství zákon o obecné bezpečnosti výrobků (zák. č. 102/2001 Sb.), který vymezuje obecné požadavky na bezpečnost výrobků a stanoví povinnost opatřit výrobky, u kterých může určitý způsob užívání ohrozit bezpečnost spotřebitele, potřebným upozorněním a označením a dále opatřit výrobky průvodní dokumentací nutnou k převzetí a užívání zboží. Dále zák. č. 634/1992 Sb. zakazuje v § 7a nabízet a prodávat výrobky nebezpečné zaměnitelností s potravinami. Zvláštním zákonem je pak upravena odpovědnost výrobce nebo dovozce, popřípadě jiného dodavatele za škodu způsobenou spotřebiteli vadou výrobku (zák. č. 59/1998 Sb.).

Jestliže bude jakost sjednána podle vzorku, popřípadě podle předlohy, musí zboží přesně odpovídat vzorku, popřípadě předloze. Pro posouzení, zda dodané zboží jim skutečně odpovídá, je nutné, aby vzorek byl uložen tak, aby porovnání bylo možné a musí být zabezpečena identifikace tohoto vzorku, a to po celou dobu, po kterou přichází v úvahu uplatnění nároku z odpovědnosti za vadné plnění. Možná je i kombinace určení jakosti popisem a podle vzorku. Zboží pak musí mít všechny vlastnosti, které byly určeny, a to

jak popisem, tak vzorkem. Může se však stát, že mezi popisem a vzorkem není úplný soulad. Protože nejasnost v tomto určení nelze připustit, stanoví se obecné pravidlo přednosti slovního určení, ale jen pro případ, že smlouva tuto otázku sama neřeší – smlouva může obsahovat opačné řešení, že rozhodující je vzorek a slovní popis je jen vysvětlující a doplňující.

Smlouva nemusí provedení a jakost výslovně určovat. Pro ten případ platí pravidlo funkční způsobilosti zboží, tj. že bude dobře použitelné pro účel, který vyplývá ze smlouvy a je tak stranám znám, a není-li ve smlouvě uveden, že bude použitelné pro obvyklé použití. Je to pravidlo všeobecně uznávané, někdy vyjadřované jako obvyklá střední jakost. Úprava obchodního zákoníku zde i na jiných místech zdůrazňuje funkčnost jako hlavní požadavek. V běžných případech, tj. pro běžné a jednoduché výrobky, toto pravidlo postačuje a smlouva neobsahuje podrobné určení jakosti. Naopak u náročných výrobků a při zvláštních nárocích kupujícího je třeba požadavky na provedení a jakost přesně ve smlouvě stanovit.

Druhou věcí je obal zboží a opatření zboží pro přepravu. To přímo souvisí s jakostí zboží, neboť zboží musí být chráněno tak, aby při manipulaci, ke které nutně dochází jak u prodávajícího, tak potom u kupujícího, a dále při přepravě, ke které prakticky rovněž vždycky dochází, zůstalo bez poškození. Jestliže je způsob balení a druh a provedení obalu dohodnut, je to rozhodující. V ostatních případech se vychází ze zásady, že řádná ochrana zboží pro nutnou manipulaci a přepravu patří k povinnostem prodávajícího. V první řadě je přitom prodávající povinen postupovat podle zvyklostí, které se vytvořily a jsou obecně přijímány pro daný druh zboží a daný druh přepravy. Pokud takové zvyklosti nejsou, platí všeobecná povinnost zabezpečit uchování a ochranu zboží. Pokud jsou použity obaly, které je možno využít opakovaně a je zájem na jejich vrácení, musí být povinnost vrátit tyto obaly a povinnost je přijmout a režim jejich vrácení dohodnut ve smlouvě, jinak nemá kupující povinnost obaly, popřípadě zabezpečovací prostředky vrátit a prodávající nemá povinnost je přijmout.

§ 421 [Přibližně určené množství]

(1) Vyplývá-li ze smlouvy, že množství zboží je určeno ve smlouvě pouze přibližně, je prodávající oprávněn určit přesné množství zboží, které má být dodáno, ledaže smlouva nepřiznává toto právo kupujícímu. Pokud ze smlouvy nevyplývá něco jiného, nesmí odchylka přesáhnout 5 % množství stanoveného ve smlouvě.

(2) Vyplývá-li z povahy zboží, že jeho množství určené ve smlouvě je pouze přibližné, může činit rozdíl mezi množstvím zboží určeným ve smlouvě a množstvím zboží skutečně dodaným nejvýše 5 % množství uvedeného ve smlouvě, pokud ze smlouvy nebo z předchozí praxe mezi stranami nebo z obchodních zvyklostí nevyplývá něco jiného.

(3) V případech, na něž vztahují odstavce 1 a 2, má prodávající nárok na zaplacení kupní ceny za zboží skutečně dodané.

Související ustanovení: § 420, 442

Množství zboží určuje smlouva vždy. Smluvní určení však nemusí být úplně přesné, množství lze sjednat s tolerancí, nebo tolerance vyplývá bez dalšího z povahy zboží. Smlouva může určit jak rozsah tolerance, tak může určit, zda jde o toleranci jen plusovou nebo jen minusovou, anebo toleranci v obou směrech. Nestanoví-li o tom nic, platí obvyklá tolerance $\pm 5\%$. Vyplývá-li tolerance z povahy zboží, určuje její rozsah,

neurčený smlouvou, v první řadě předchozí praxe mezi danými obchodními partnery, pak obchodní zvyklosti a teprve pak běžná hranice $\pm 5\%$.

Pokud prodávající dodrží toleranci, tedy dodá v rámci tolerance, je plnění řádné. Jestliže dodá menší množství, než jak odpovídá smlouvě a pro daný případ připouští sjednaná nebo obvyklá tolerance a nejde o částečné plnění smlouvy, jde o množstevní vadu, a to v rozsahu množství, které chybí, ke smlouvenému množství. Pokud by dodal více, řeší věc ustanovení § 442. Dodávkou v rámci tolerance je povinnost dodat splněna, povinnost zaplatit se bude řídit skutečně dodaným množstvím.

Pokud bude v rámci tolerance dodáno menší nebo větší množství než stanoví smlouva, bude dodávka z hlediska množství řádná. Nemusí ovšem být řádná z jiných hledisek, tak bude-li mít zboží vady. V případě vadnosti odpovídá prodávající za celou dodávku, i za zboží dodané v rámci tolerance nad smlouvou stanovené množství.

Vady zboží

§ 422 [Faktické vady zboží]

(1) Poruší-li prodávající povinnosti stanovené v § 420, má zboží vady. Za vady zboží se považuje i dodání jiného zboží, než určuje smlouva a vady v dokladech nutných k užívání zboží.

(2) Jestliže z přepravního dokladu, dokladu o předání zboží nebo z prohlášení prodávajícího vyplývá, že dodává zboží v menším množství nebo jen část zboží, nevztahují se na chybějící zboží ustanovení o vadách zboží.

Související ustanovení: § 420, 423, 424, 429, 433, 442

Z literatury: Macek, J., Rozlívková, L. Vady zboží. Právní praxe v podnikání, 1993, č. 3

Zákonná odpovědnost za vady zboží dodaného podle kupní smlouvy je základním právním zajištěním zájmů kupujícího. V praxi bude mít velký význam záruka, která však musí být vždy převzata prodávajícím. Význam odpovědnosti za vady potvrzuje, že podle § 440 odst. 2 nelze dosáhnout uspokojení, kterého lze dosáhnout uplatněním některého z nároků z vad zboží, z jiného právního titulu, tedy ani z titulu náhrady škody. Jak pro zákonnou odpovědnost za vady, tak pro záruku je základní vymezení, kdy má zboží vady, tj. co se za vady považuje.

Zboží může mít vady faktické nebo vady právní. Vady faktické má, jestliže nebylo dodáno v množství, jakosti a provedení podle smlouvy a § 420, kdy má vady právní vyplývá z § 433.

Dodávka menšího množství, než jaké odpovídá smlouvě (včetně tolerance, která byla sjednána nebo vyplývá ze zákona – srov. komentář k § 421) může být množstevní vadou, ale může jít o částečné nesplnění smlouvy. Plnění po částech – dílčí plnění – je možné, pokud to smlouva nevylučuje, a je tedy plněním řádným. Zvláštní případ je, když se zboží dodává po částech podle smlouvy ve sjednaných termínech, tedy ve sjednaných dílčích plněních. Ta se z hlediska, zda bylo splněno včas a řádně, posuzují samostatně. Pro posouzení, zda při dodání menšího množství než stanoví smlouva jde o množstevní vadu nebo částečné nesplnění smlouvy, se vychází z průvodních, popřípadě přepravních dokladů anebo z prohlášení prodávajícího o množství zboží. Pokud z nich vyplývá, že prodávající plní jen část dodávky a dodané množství odpovídá množství uvedenému

v těchto dokladech, nejde o množstevní vadu (buď jde o částečné plnění v souladu se smlouvou, nebo o nesplnění smlouvy v určitém rozsahu). Neodpovídá-li množství dodané množství uvedenému v připojeném dokladu nebo v jiném příslušném dokladu nebo jiném prohlášení prodávajícího, jde o množstevní vadu.

Pokud jde o vady jakosti a provedení, je rozhodující, jaká jakost a provedení měla být podle vymezení v § 420 – viz komentář k tomuto paragrafu. Sporné by mohlo být, zda dodání jiného zboží, tzv. aliud, je vůbec plněním smlouvy. Výslovné ustanovení, že dodání jiného zboží se považuje za vadu zboží, tuto otázku řeší. Zákon použil jen obecnou formulaci „jiné zboží“, což znamená každé zboží odlišující se od předmětu plnění jak byl určen ve smlouvě, v praxi zboží v jiném provedení, zboží jiného typu, případně jiné velikosti, v jiné barvě. Podle smyslu tohoto ustanovení ale není možné pod toto vymezení, pod pojem vadu zboží, zahrnovat dodávku zcela jiného předmětu, než jaký uvažovala smlouva. Podle našeho názoru může jít o zboží sice se odlišující od určené ve smlouvě, ale stále takové, jaké kupující může použít k účelu, který uzavřením smlouvy sledoval a které může na plnění smlouvy převzít. Vyplývá to z důrazu na funkčnost, na použitelnost pro účel zřejmě sledovaný smlouvou, který úpravu určení provedení a jakosti zboží a odpovědnosti za vady ovládá. Zbožím zcela jiným smlouva není plněna. Ovšem i dodání jiného než sjednaného zboží, které lze pod pojem aliud zahrnout, jak je shora uvedeno, je smlouva porušena prakticky vždy podstatným způsobem a kupující může bez dalšího toto zboží odmítnout a požadovat nové řádné plnění. Zboží se z hlediska vad posuzuje v širším významu slova a opět se za důležité považuje hledisko funkčnosti, proto se výslovně stanoví, že i vady v dokladech nutných k užívání zboží se považují za vady zboží. Protože ve vymezení vad je odkaz na vymezení v celém § 420, jde i o zabalení zboží a jeho opatření (zabezpečení uchování neporušenosti zboží) pro přepravu. Může dojít k různým situacím. Určitý obal může být podle svého charakteru přímou součástí zboží (spotřební obal). Vady obalu, který tvoří přímou součást zboží tak, jak byl předmět plnění ve smlouvě vymezen, jsou přímo vadou zboží. Další obal jen zboží chrání při přepravě a někdy je obalem jediným. Vedle toho jsou používány přepravní pomůcky, jimiž se zajišťuje náklad na dopravním prostředku a toto zajištění může, ale nemusí v jednotlivých případech patřit do povinností prodávajícího. Za vady, které na zboží v důsledku porušení povinností řádně opatřit zboží pro přepravu vzniknou, odpovídá prodávající jak z odpovědnosti ze záruky, je-li záruka poskytnuta, tak ze zákonné odpovědnosti za vady.

V tomto ustanovení je základní věcné vymezení. V dalších ustanoveních se doplňuje, kdy prodávající neodpovídá a rozhodný časový okamžik.

§ 423 [Použití věci kupujícího]

Byly-li použity podle smlouvy při výrobě zboží věci předané kupujícím, neodpovídá prodávající za vady zboží, které byly způsobeny použitím těchto věcí, jestliže prodávající při vynaložení odborné péče nemohl odhalit nevhodnost těchto věcí pro výrobu zboží nebo na ni kupujícího upozornil, avšak kupující trval na jejich použití.

Související ustanovení: § 422

Předmětem kupní smlouvy může být i zboží, k jehož výrobě byly použity věci předané kupujícím. Vhodnost těchto věcí pro výrobu zboží, které je předmětem smlouvy, je prodávající povinen ověřit s odbornou péčí. Jestliže šlo o věci nevhodné nebo vadné a při odborném postupu to mohlo být zjištěno, neměl je k výrobě použít a měl upozornit

kupujícího na nevhodnost předaných věcí. Jestliže přes toto upozornění kupující na použití těchto věcí trvá, musí prodávající plnit závazek tak, jak ze smlouvy vyplývá a nebude odpovídat za vadu způsobenou nevhodností věcí předaných kupujícím. Ten svým rozhodnutím, že trvá na jejich použití, převzal na sebe důsledky. Stejně tak neodpovídá prodávající, jestliže ani při vynaložení odborné péče nemohl nevhodnost věcí předaných kupujícím pro výrobu daného zboží odhalit (šlo o skryté vady těchto věcí nebo o věci, které se v oboru nepoužívají a jejich nevhodnost proto není v oboru známá). Jestliže však prodávající vady nezjistil, ačkoli je při vynaložení odborné péče zjistit mohl a měl, nebo jestliže je zjistil a neupozornil kupujícího na jejich nevhodnost a použil je, pak odpovídá, jako kdyby si tyto věci pro výrobu zboží opatřil sám.

§ 424 [Vady známé]

Prodávající neodpovídá za vady zboží, o kterých kupující v době uzavření smlouvy věděl nebo s přihlédnutím k okolnostem, za nichž byla smlouva uzavřena, musel vědět, ledaže se vady týkají vlastností zboží, které zboží mělo mít podle smlouvy.

Související ustanovení: § 422

Předmětem kupní smlouvy mohou být i věci se sníženou hodnotou, věci použité, poškozené apod., nebo i věci „jak stojí a leží“ v určitém úhrnu. Toto zboží je z hlediska obecných kritérií (tedy nároků na nově vyrobené zboží) vadné, ale z vymezení předmětu smlouvy, popřípadě z povahy zboží, která byla při uzavření smlouvy zřejmá, vyplývá, že v rozsahu vad, o kterých kupující při uzavření smlouvy věděl nebo musel vědět, nejde o porušení povinností prodávajícího. Jsou-li předmětem smlouvy věci již použité, ví kupující, že nemají v plné míře vlastnosti nově vyrobeného zboží. Nemusi ani být snížení jakosti výslovně uváděno, ale vzhledem k ujednání o ceně a jako kritérium pro posouzení řádnosti plnění může být jakost blíže vymezena a bude to vhodné. Rovněž u zboží nepoužitého, jen „ze starých zásob“, tj. skladovaného delší dobu a u zboží, kde delší doba skladování jakost ovlivňuje, je nutno s odpovídajícím snížením jakosti počítat, i když ve smlouvě bude uvedeno jen, že předmětem je zboží ze starých zásob a nižší jakost a míra jejího snížení nebude uvedena výslovně. Proto za takové vady prodávající neodpovídá. Ale v některých případech, i když jde o takové zboží, u kterého se běžně určité vady předpokládají, prodávající uvede, že určité vlastnosti zboží má a s tím je uzavřena smlouva. Nemá-li pak zboží tyto vlastnosti, jde o vady, za které prodávající odpovídá.

§ 425 [Odpovědnost za vady]

(1) Prodávající odpovídá za vadu, kterou má zboží v okamžiku, kdy přechází nebezpečí škody na zboží na kupujícího, i když se vada stane zjevnou až po této době. Povinnosti prodávajícího vyplývající ze záruky za jakost zboží tím nejsou dotčeny.

(2) Prodávající odpovídá rovněž za jakoukoli vadu, jež vznikne po době uvedené v odstavci 1, jestliže je způsobena porušením jeho povinností.

Související ustanovení: § 368, 420, 427, 428, 455 až 459

Z literatury: *Bejček, J.* Odpovědnost za vady a kupní smlouva. Obchodní právo, 1993, č. 5

Zákonná odpovědnost je určena dvojím způsobem. Základní je odpovědnost za vady, které zboží má v okamžiku přechodu nebezpečí škody na zboží na kupujícího. Kdy k tomu dojde, upravuje § 455 n. Toto základní určení je pak doplněno ustanovením druhého odstavce: k vadě může dojít v důsledku toho, že prodávající porušil svou povinnost, tedy v důsledku jedné vady pak dojde při použití zboží k vadě další, nebo vada vznikne v důsledku toho, že zboží nebylo chráněno vhodným obalem a zajištěno pro přepravu apod. Za tyto vady prodávající odpovídá, i když vznikly až po okamžiku přechodu nebezpečí škody na zboží na kupujícího.

Vadu musí zboží mít podle základního pravidla v době přechodu nebezpečí škody na zboží, ale zjistit tuto skutečnost může kupující i později. Z tohoto hlediska se rozlišují vady zjevné a vady skryté, jak vyplývají z úpravy § 427 a 428, a podle toho musí být tyto vady oznámeny (reklamovány) v různé době, vždy však musí být prokázáno, že vada existovala v době přechodu nebezpečí škody na zboží anebo že vznikla v důsledku porušení povinnosti prodávajícího, tedy opět, že ke skutečnosti zakládající nárok ze zákonné odpovědnosti za vady došlo v době od vzniku smlouvy do přechodu nebezpečí škody na zboží na kupujícího.

Jiná situace je v případě, že je poskytnuta záruka podle ustanovení § 429. U záruční odpovědnosti za vady není rozhodné, kdy vada vznikla a kupující to nedokládá a neprokazuje, prokazuje jen existenci vady v záruční době (ovšem včasnost reklamace jako úkonu nutného k zajištění vymahatelnosti práva z odpovědnosti za vady podle § 427 a 428 platí i pro odpovědnost ze záruky).

§ 426 [Předčasná dodávka]

Jestliže prodávající dodá zboží se souhlasem kupujícího před dobou stanovenou pro jeho dodání, může až do této doby dodat chybějící část nebo chybějící množství dodaného zboží nebo dodat náhradní zboží za dodané vadné zboží nebo vady dodaného zboží opravit, jestliže výkon tohoto práva nezpůsobí kupujícímu nepřiměřené obtíže nebo nepřiměřené výdaje. Kupujícímu je však zachován nárok na náhradu škody.

Související ustanovení: § 373 n., § 415, 416, 436, 437

Sjednaná doba plnění je závazná pro obě strany s výjimkou případu, kdy je doba plnění stanovena ve prospěch jen jedné ze stran, což je případ u kupní smlouvy zcela netypický. Jestliže je doba dodání stanovena ve smlouvě určitým dnem nebo lhůtou určenou počátkem i konečným dnem, nemá prodávající právo dodat předčasně a kupující je oprávněn předčasnou dodávku odmítnout. Chce-li prodávající dodat dříve, může především dohodnout s kupujícím změnu sjednané doby plnění dohodou o změně smlouvy. Nebo může podle tohoto ustanovení i bez změny smlouvy nabídnout předčasnou dodávku. Kupující není povinen souhlasit, ale může souhlasit s předčasnou dodávkou – v praxi tím, že zboží převezme. Ke skutečnosti, že prodávající dodal dříve než byl povinen, že k dodávce došlo před smlouvou stanovenou dobou plnění, se přihlíží tak, že se prodávajícímu poskytuje možnost, aby podle vlastní volby odstranil vady provedením opravy nebo dodáním náhradního zboží, u množství vady doplněním množství. Pokud k tomu dojde do sjednané dodací lhůty, nebude prodávající v prodlení. Bere se však ohled i na skutečnost, že k dodání došlo předčasně z iniciativy prodávajícího a kupujícímu nemohou výkonem tohoto oprávnění prodávajícího vzniknout potíže a výdaje, které by nebyly přiměřené okolnostem. Tím je oprávnění prodávajícího, dané v jeho prospěch, omezeno. Dále nelze

pominout, že vadnou dodávkou prodávající porušil své povinnosti. Proto pokud z vady zboží vznikla škoda, má kupující právo na její náhradu podle § 373 n.

§ 427 [Prohlídka zboží]

(1) Kupující je povinen prohlédnout zboží podle možnosti co nejdříve po přechodu nebezpečí škody na zboží, přičemž se přihlédne k povaze zboží.

(2) Jestliže smlouva stanoví odeslání zboží prodávajícím, může být prohlídka odložena až do doby, kdy zboží je dopraveno do místa určení. Jestliže však je zboží směřováno během přepravy do jiného místa určení nebo kupujícím znovu odesláno, aniž by měl kupující možnost přiměřenou povaze zboží si je prohlédnout, a v době uzavření smlouvy prodávající věděl nebo musel vědět o možnosti takové změny místa určení nebo takového opětného odeslání, prohlídka může být odložena až do doby, kdy zboží je dopraveno do nového místa určení.

(3) Jestliže kupující zboží neprohlédne nebo nezařídí, aby bylo prohlédnuto v době přechodu nebezpečí škody na zboží, může uplatnit nároky z vad zjištěných při této prohlídce, jen když prokáže, že tyto vady mělo zboží již v době přechodu nebezpečí škody na zboží.

Související ustanovení: § 420, 425, 428, 429, 455 až 460, § 591 až 600

Rozlišují se vady zjevné a vady skryté. Zjevné vady jsou ty, které kupující mohl a měl zjistit při prohlídce zboží, kterou je povinen provést co nejdříve, tedy jakmile k tomu má faktickou možnost. Tuto povinnost má i pokud jde o zboží, na které je poskytnuta záruka. Jde o všechny vady, které při řádně a odborně provedené prohlídce kupující zjistit mohl, nejenom o vady, které byly tak zřejmé (do očí bijící), že je nutně zjistit musel. Vady, které při této prohlídce nebyly zjištělné, tedy vady, které tu objektivně byly, ale neprojevíly se tak, aby je bylo možné při prohlídce provedené řádně se zachováním odborné péče seznat, jsou vady skryté. Pod pojmem zachování odborné péče musíme rozumět nejen zachování odborného postupu, ale také jde o přiměřenou podrobnost, přiměřenou hloubku prohlídky, tak jak to odpovídá obchodním zvyklostem pro daný druh zboží.

Prohlídku má kupující provést co nejdříve. Pokud je to možné, měla by být provedena v době, kdy přechází nebezpečí škody na zboží na kupujícího. Také pokud jde o zákonnou odpovědnost za vady je tento okamžik rozhodující podle § 425 a jestliže bude provedena později, musí kupující prokázat, že zboží mělo vady, které zjistil při prohlídce, již v době přechodu nebezpečí škody na zboží.

Později bude možné provést prohlídku zejména v případě, že prodávající zboží kupujícímu odesílá. Zvláštní situace je, když kupující hned zboží prodává dále a zboží se odesílá přímo třetí osobě (traťové obchody). Pak musí kupující, který fakticky nemá možnost zboží prohlédnout, zařídít prohlédnutí zboží třetí osobou. K prohlídce může kupující využít i profesionální kontrolory na základě smlouvy o kontrolní činnosti podle § 591 n. Kontrolní osvědčení bude průkazem o stavu zboží, kontrolor sám nebude ovšem v žádném vztahu s prodávajícím.

Prohlídku zboží je kupující povinen provést vždy, tedy i v případech, že prodávající poskytl záruku za jakost. Jestliže při této prohlídce zjistil vady, je povinen podat prodávajícímu zprávu o vadách zboží (reklamací). Důsledky nesplnění této povinnosti jsou upraveny v § 428.

§ 428 [Nevymahatelnost práva z vad]

(1) Právo kupujícího z vad zboží nemůže být přiznáno v soudním řízení, jestliže kupující nepodá zprávu prodávajícímu o vadách zboží bez zbytečného odkladu poté, kdy

a) kupující vady zjistil,

b) kupující při vynaložení odborné péče měl vady zjistit při prohlídce, kterou je povinen uskutečnit podle § 427 odst. 1 a 2, nebo

c) vady mohly být zjištěny později při vynaložení odborné péče, nejpozději však do dvou let od doby dodání zboží, popřípadě od dojití zboží do místa určení stanoveného ve smlouvě. U vad, na něž se vztahuje záruka za jakost, platí místo této lhůty záruční doba.

(2) K účinkům stanoveným v odstavci 1 se přihlédne jen jestliže prodávající namítne v soudním řízení, že kupující nesplnil včas svou povinnost oznámit vady zboží.

(3) Účinky odstavců 1 a 2 nenastávají, jestliže vady zboží jsou důsledkem skutečností, o kterých prodávající věděl nebo musel vědět v době dodání zboží.

Související ustanovení: § 345 odst. 2, § 427, 435, 438, 441

Z literatury: *Tomsa, M.* Reklamacce zboží v obchodních vztazích. Obchodní právo, 1993, č. 11

Kupující je povinen podat prodávajícímu zprávu o vadách (reklamovat) neprodleně potom, kdy vady zjistil. K tomu platí další pravidlo, které rozlišuje, zda jde o vady zjevné nebo skryté.

Zjevné vady, tedy vady, které mohl při vynaložení odborné péče zjistit při prohlídce, kterou byl povinen provést podle § 427, je povinen oznámit prodávajícímu neprodleně poté, kdy tuto prohlídku provedl nebo kdy tuto prohlídku měl provést. To platí i v případě záruky na jakost zboží.

Skryté vady, tj. vady, které při povinné prohlídce zboží nemohl zjistit ani při vynaložení odborné péče, je kupující povinen oznámit prodávajícímu (reklamovat) bez prodlení potom, kdy vady zjistil, resp. kdy mohly být při vynaložení odborné péče zjištěny. Limitující lhůta je, pokud jde o zákonnou odpovědnost za vady, tedy pokud za jakost nebyla poskytnuta záruka, do dvou let od dodání zboží. Jestliže byla poskytnuta záruka za jakost zboží, je možné reklamovat vady, na které se záruka vztahuje, do konce záruční doby. Pokud jde o skryté vady, rozlišuje se tedy případ, kdy jde o zákonnou odpovědnost a případ záruční odpovědnosti. Lhůta, jak bylo uvedeno, je různá. Věcný rozdíl je v tom, že v případě zákonné odpovědnosti je vždy nutno prokázat, že vada existovala v době přechodu nebezpečí škody na zboží, v případě uplatnění nároku ze záruční odpovědnosti se prokazuje jen existence vady, na kterou se záruka vztahuje v záruční době a nerozlišuje se, zda tato vada tu již byla před přechodem nebezpečí škody na zboží na kupujícího nebo zda vznikla až po této době. K tomu nutno uvést, že vadu musí podle tohoto ustanovení kupující do konce záruční doby nejen zjistit, ale také oznámit (reklamovat), aby si zajistil vymahatelnost svého práva. Není však vyloučeno, aby byla sjednána zvláštní lhůta pro oznámení vad (zvláštní reklamační lhůta), navazující na vlastní záruční dobu, jako odchylka od ustanovení prvního odstavce písmeno c) in fine.

Nedodrží-li kupující lhůty pro oznámení vad (reklamační lhůty), nezaniká jeho právo z odpovědnosti za vady (jak ze zákonné odpovědnosti, tak ze záruční odpovědnosti), ale je podstatně oslabeno. Podle principu promlčení vzniká prodávajícímu možnost vznést námitku, že kupující nesplnil svou povinnost oznámit vady (že reklamacce nebyla včasná).

Jestliže prodávající tuto námitku vznesl v soudním nebo rozhodčím řízení, nemůže být právo z odpovědnosti za vady přiznáno, stane se nevymahatelným. Vzhledem k tomu, že uspokojení, kterého lze dosáhnout z titulu práva z odpovědnosti za vady, nelze dosáhnout z jiného právního titulu (§ 440 odst. 2), jde o oslabení velmi významné. Jde-li o kupní smlouvu v mezinárodním obchodě, je dána povinnost oznámit vady (reklamovat) obdobně, ale reklamační lhůty mají podle Vídeňské úmluvy charakter prekluzivní.

Jestliže jde o vady, kterými je smlouva porušena podstatným způsobem (§ 345 odst. 2), musí kupující v oznámení o vadách nebo bez zbytečného odkladu (tedy v praxi bezprostředně) po podání této zprávy uplatnit volbu práva z odpovědnosti za vady. Neučiní-li tak, dojde k omezení jeho práv a bude mít jen práva jako při nepodstatném porušení smlouvy (§ 436 odst. 3).

To platí pro běžné případy. Jestliže však prodávající dodal vědomě vadné zboží, tj. věděl nebo musel vědět o vadách nebo o skutečnostech, v jejichž důsledku k vadám došlo, je jeho odpovědnost posuzována přísněji a nemůže uplatnit námitku, že kupující neoznámil vady včas (vznést námitku pozdní reklamace).

Záruka za jakost

§ 429 [Obsah a forma záruky]

(1) Zárukou za jakost zboží přejímá prodávající písemně závazek, že dodané zboží bude po určité době způsobilé pro použití ke smluvenému, jinak k obvyklému účelu nebo že si zachová smluvené, jinak obvyklé vlastnosti.

(2) Převzetí závazku ze záruky může vyplynout ze smlouvy nebo z prohlášení prodávajícího, zejména ve formě záručního listu. Účinky převzetí tohoto závazku má i vyznačení délky záruční doby nebo doby trvanlivosti nebo použitelnosti dodaného zboží na jeho obalu. Je-li ve smlouvě nebo v záručním prohlášení prodávajícího uvedena záruční doba odlišná, platí tato doba.

Související ustanovení: § 426, 427, 428, 436 až 441

Související předpisy: § 619 odst. 2, § 620 ObčZ

Z literatury: Plíva, S. Záruka za jakost v obchodním zákoníku. Právo a podnikání, 1996, č. 3

Obchodní zákoník chápe záruku jako otázku výlučně obchodního smluvního vztahu. Buď je záruka přímo součástí písemného smluvního ujednání nebo ji prodávající přejímá písemným prohlášením (záručním listem). Ovšem i toto písemné prohlášení vydává prodávající na základě smlouvy a musí být v souladu se smlouvou. V případě ústní smlouvy je vystavení záručního listu nezbytné (pokud není záruka vyznačena na zboží). Záruční doba musí být v převzetí záruky – ve smlouvě nebo v záručním prohlášení (v záručním listu) – vždy uvedena, je to podstatná a nezbytná náležitost převzetí záruky a bez tohoto údaje by o záruku nešlo. Na rozdíl od toho, že záruční doba musí být uvedena zcela určitým údajem, postačí v ostatním obecně vyjádření, neboť z tohoto ustanovení vyplývá, že jde o způsobilost zboží k obvyklému účelu a že si zboží musí zachovat obvyklé vlastnosti.

Stejný důsledek jako písemné převzetí záruky má vyznačení délky záruční doby nebo doby trvanlivosti anebo použitelnosti na obalu zboží (není rozhodující, jaké slovní vyjádření trvanlivosti nebo použitelnosti zboží bylo použito, ale vyjádření musí být

§ 430–431 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

jednoznačné). To je doplňující pravidlo a jestliže ve smlouvě nebo zvláštním záručním prohlášení bude záruční doba jiná, bude platná tato výslovně a zvláště určená záruční doba a nikoli doba uvedená na obalu zboží.

Rozsah záruky vyplývá ze smluvního ujednání nebo ze záručního prohlášení. Nejde ve všech případech o záruku za všechny vlastnosti, které zboží má mít podle smlouvy. Základní je záruka za funkčnost, záruka za způsobilost ke smluvenému, popřípadě obvyklému účelu, jinak může být převzata za smluvené, případně obvyklé vlastnosti.

Obchodní zákoník pro žádný případ nestanoví zákonnou záruku, na rozdíl od úpravy občanského zákoníku, který stanoví záruku ze zákona za jakost zboží prodávaného v obchodě.

§ 430 [Běh záruční doby]

Nevyplývá-li z obsahu smlouvy nebo záručního prohlášení něco jiného, začíná záruční doba běžet ode dne dodání zboží. Je-li prodávající povinen odeslat zboží, běží záruční doba ode dne dojití zboží do místa určení. Záruční doba neběží po dobu, po kterou kupující nemůže užívat zboží pro jeho vady, za které odpovídá prodávající.

Související ustanovení: § 429 odst. 2

Toto ustanovení vychází ze zásady, že záruční doba má odpovídat době, po kterou mohl kupující zboží užívat. Zásadně se vychází z doby dodání jako doby, kdy zboží přešlo do dispozice kupujícího a kdy zpravidla také na něj přechází nebezpečí škody na zboží. Ale pro dva případy, kdy kupující po určitou dobu zboží užívat nemohl, je v tomto ustanovení dána odchylka. Vylučuje se doba přepravy, pokud jde o zboží, které podle smlouvy prodávající odesílá kupujícímu, a doba, po kterou nebylo používání možné pro vady, za které odpovídá prodávající. S výjimkou těchto dvou případů běží záruční doba objektivně a nezáleží na tom, zda kupující zboží skutečně používal, ani na tom, z jakých důvodů je nepoužíval. Tím se věcně doba záruky nemění, ale formálně dochází k posunutí konce záruční doby. Pokud ovšem jde o záruku za trvanlivost nebo použitelnost do určité doby, plyne tato doba zcela objektivně od data výroby, případně data uvedení do provozu nebo jinak určeného dne v záručním prohlášení, jak vyplývá z povahy věci. Smlouva, nebo na jejím základě a v souladu s ní vystavený záruční list, popřípadě jiné záruční prohlášení, může stanovit délku záruční doby a může také stanovit způsob určení jejího konce, stanovit případy jejího prodloužení.

§ 431 [Vyloučení odpovědnosti ze záruky]

Odpovědnost prodávajícího za vady, na něž se vztahuje záruka za jakost, nevzniká, jestliže tyto vady byly způsobeny po přechodu nebezpečí škody na zboží vnějšími událostmi a nezpůsobil je prodávající nebo osoby, s jejichž pomocí prodávající plnil svůj závazek.

Související ustanovení: § 455 až 460

Prodávající odpovídá ze záruky obecně za to, že zboží bude způsobilé k použití k účelu podle smlouvy nebo k obvyklému účelu, nebo že bude mít zaručené vlastnosti do konce záruční doby. Nejde však o odpovědnost absolutní. Nebezpečí škody na zboží již běžně v příslušné době přešlo na kupujícího a důsledkem toho je, že ze záruční odpovědnosti

je vyloučena škoda, která vznikla od té doby v důsledku vnějšího vlivu, ale toto vyloučení se netýká vlivu prodávajícího samotného a osob, které prodávající použil, a za něž odpovídá. Vyloučena je tedy odpovědnost za nahodilou škodu z vnějších příčin a za poškození způsobené zásahem třetích osob, jiných než subdodavatelů prodávajícího nebo jiných osob, které prodávající použil.

§ 432 [Další úprava záruky]

Pro vady zboží, na něž se vztahuje záruka, platí též ustanovení § 426 až 428 a § 436 až 441.

Související ustanovení: § 426, 427, 428, 436 až 441

Záruční odpovědnost je odlišná od zákonné odpovědnosti za vady, ale podle svého charakteru je to odpovědnost za vady. Proto platí ustanovení o nárocích z vad zboží i o povinnosti oznámit vady (reklamovat), o oslabení odpovědnosti, nebude-li oznámení vad (reklamace) včasné, omezení možnosti odstoupit od smlouvy nebo požadovat náhradní zboží při nemožnosti vrátit reklamované dodané zboží v nezměněném stavu (včetně výjimek z tohoto omezení) a o poměru práv z odpovědnosti za vady k náhradě škody.

Právní vady zboží

§ 433 [Vymezení pojmu]

(1) Zboží má právní vady, jestliže prodané zboží je zatíženo právem třetí osoby, ledaže kupující s tímto omezením projevil souhlas.

(2) Vyplývá-li právo třetí osoby, jímž je zboží zatíženo, z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, má zboží právní vady,

a) jestliže toto právo požívá právní ochrany podle právního řádu státu, na jehož území má prodávající sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště, nebo

b) jestliže prodávající v době uzavření smlouvy věděl nebo musel vědět, že toto právo požívá právní ochrany podle právního řádu státu, na jehož území má kupující sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště nebo podle právního řádu státu, kam zboží mělo být prodáno nebo kde mělo být užíváno, a prodávající o tomto prodeji nebo místu užívání v době uzavření smlouvy věděl.

Související ustanovení: § 420

Předpoklad kupujícího je, že koupené zboží se stane jeho vlastnictvím, že je bude mít v plné dispozici a bude mít možnost používat je bez jiného omezení, než jaké vyplývá pro všechny vlastníky ze zákona a popřípadě jak pro něj vyplývá ze smlouvy. Omezen může být právem třetí osoby. V praxi zvláště veliký význam budou mít průmyslová práva a autorská práva třetích osob. Pokud takové zatížení nebylo uvedeno ve smlouvě, jde o vadu. Pokud takové zatížení ve smlouvě uvedeno bylo, pak byl předmět plnění vymezen s tím, že dispozice bude v určité míře omezena nebo zatížena právem třetího. Pokud dodané zboží odpovídá tomu, co bylo určeno ve smlouvě, jde o řádnou dodávku a právo z odpovědnosti nevznikne.

Vzhledem k významu průmyslových práv v obchodních vztazích se pro tyto případy ve druhém odstavci specifikuje pregnančně, kdy jde o právní vadu. Protože ochrana

§ 434–435 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

průmyslových práv spočívá na principu teritoriálním, musí být v době uzavření smlouvy jasné, kde se předpokládá užívání zboží, které je předmětem smlouvy. Prodávající, který odpovídá za právní vady, musí mít v době uzavření smlouvy ověřeno (na jeho straně je potřeba provést potřebný průzkum nebo zajistit si jeho provedení), že nebudou v této zemi porušena práva třetích osob (tak patentovou čistotu, čistotu z hlediska užitého vzoru, průmyslového vzoru, topografie polovodičových výrobků, známkovou čistotu). Jeho oprávněným zájmem je určité vymezení, o kterou zemi nebo které země jde. Ostatně je to i v obchodním zájmu kupujícího, zejména není-li sám spotřebitelem (exportér). Vymezení, které je dáno v tomto ustanovení, je následujícím paragrafem doplněno negativním vymezením odpovědnosti prodávajícího.

§ 434 [Vyloučení nároku]

Nárok z právních vad nevzniká, jestliže kupující o právu třetí osoby věděl v době uzavření smlouvy nebo prodávající podle smlouvy byl povinen při plnění svých povinností postupovat podle podkladů, které mu předložil kupující.

Související ustanovení: § 433 odst. 1

K obecnému vymezení právní vady v předchozím paragrafu se doplňuje jako zvláštní ustanovení rozšíření negativního vymezení tak, že nárok z právní vady nevzniká kromě případu, kdy omezení právem třetí osoby je uvedeno ve smlouvě, ve dvou dalších případech. Je to za prvé případ, kdy sice právo třetí osoby není uvedeno ve smlouvě, ale věcně je situace obdobná. Vědomost o právu třetí osoby, která nevyplyvá ze smlouvy, musí být zjištěna, nestačí jen, že o něm kupující vědět mohl. Za druhé se vylučuje případ, kdy kupující dával prodávajícímu pokyny, které ten byl podle smlouvy povinen dodržet. Kupující tím převzal povinnost ověřit si právní stav, a pokud ji řádně nesplnil, nese důsledky.

§ 435 [Oznámení vad a nároky z vad]

(1) Uplatnění práva uvedeného v § 433 třetí osobou s uvedením jeho povahy je kupující povinen oznámit prodávajícímu bez zbytečného odkladu poté, kdy se o něm dověděl.

(2) Práva kupujícího z právních vad zboží nemohou být přiznána v soudním řízení, jestliže kupující nesplní povinnost stanovenou v odstavci 1 a prodávající v soudním řízení namítne nesplnění této povinnosti kupujícím.

(3) Tyto účinky nenastávají, jestliže prodávající o uplatnění práva třetí osobou věděl v době, kdy se o něm dověděl kupující.

(4) Pro nároky kupujícího z právních vad zboží platí ustanovení § 436 až 441.

Související ustanovení: § 433, 436 až 441

V případě, že zboží má právní vadu, je kupující povinen, tak jako u jiných vad, oznámit vadu prodávajícímu. Nesplnění této povinnosti má stejné důsledky jako u faktických vad, tj. právo je oslabeno tak, že k námitce prodávajícího, že tato lhůta nebyla dodržena, je soud nemůže přiznat. Obdobně úpravě, že prodávající nemůže vznést tuto námitku, jestliže věděl nebo musel vědět o faktických vadách, nemůže ohledně právních vad vznést prodávající námitku, že mu kupující neoznámil vady včas, jestliže se o uplatnění práva třetí osoby dověděl dříve než kupující nebo současně s kupujícím.

Nároky z vad zboží**§ 436 [Nároky při podstatném porušení smlouvy vadným zbožím]**

(1) Je-li dodáním zboží s vadami porušena smlouva podstatným způsobem (§ 345 odst. 2), může kupující:

- a) požadovat odstranění vad dodáním náhradního zboží za zboží vadné, dodání chybějícího zboží a požadovat odstranění právních vad,
- b) požadovat odstranění vad opravou zboží, jestliže vady jsou opravitelné,
- c) požadovat přiměřenou slevu z kupní ceny, nebo
- d) odstoupit od smlouvy.

(2) Volba mezi nároky uvedenými v odstavci 1 kupujícímu náleží, jen jestliže ji oznámí prodávajícímu ve včas zasláném oznámení vad nebo bez zbytečného odkladu po tomto oznámení. Uplatněný nárok nemůže kupující měnit bez souhlasu prodávajícího. Jestliže se však ukáže, že vady zboží jsou neopravitelné nebo že s jejich opravou by byly spojeny nepřiměřené náklady, může kupující požadovat dodání náhradního zboží, požádá-li o to prodávajícího bez zbytečného odkladu poté, kdy mu prodávající oznámil tuto skutečnost. Neodstraní-li prodávající vady zboží v přiměřené dodatečné lhůtě nebo oznámí-li před jejím uplynutím, že vady neodstraní, může kupující odstoupit od smlouvy nebo požadovat přiměřenou slevu z kupní ceny.

(3) Neoznámí-li kupující volbu svého nároku ve lhůtě uvedené v odstavci 2, má nároky z vad zboží jako při nepodstatném porušení smlouvy.

(4) Vedle nároků stanovených v odstavci 1 má kupující nárok na náhradu škody, jakož i na smluvní pokutu, je-li sjednána.

Související ustanovení: § 300, § 345 odst. 2, § 348, 373, 426, 428, 438, 439, § 440 odst. 1, § 441 odst. 3 a 4, § 755

Související předpisy: § 544 ObčZ

Nároky kupujícího jsou různé podle toho, zda dodáním vadného zboží byla smlouva porušena podstatným způsobem nebo jen nepodstatným způsobem. Kdy jde o podstatné porušení smluvní povinnosti vyplývá z § 345 odst. 2 a k tomuto obecnému vymezení není pro kupní smlouvu žádný specifický doplněk.

Volbu mezi danými možnostmi má kupující, pokud ovšem jsou vady neopravitelné, je jeho volba omezena jen na zbývající tři možné způsoby. Podmínkou je, že volbu provede hned, tedy tak, aby ji uvedl v oznámení vad (v reklamaci), které je povinen učinit ve lhůtě podle § 428, nebo bez průtahů po tomto oznámení. Jestliže tuto podmínku nesplní, omezují se jeho práva z odpovědnosti za vady na práva, která vznikají při nepodstatném porušení smlouvy. Určité omezení volby je podle § 426 v případě předčasné dodávky zboží.

Jednou vykonaná volba podle obecného principu platí a kupující ji nemůže jednostranně změnit. Z toho jsou z věcných důvodů výjimky. Jestliže kupující v domnění, že jde o vadu opravitelnou, požadoval odstranění vady, a ukáže se, že vada je neopravitelná nebo by provedení opravy mělo nepřiměřený dopad, protože by tím vznikly prodávajícímu nepřiměřené náklady, může volbu změnit na nejbližší v úvahu přicházející nárok, tj. dodání náhradního zboží. Rozhodnout se musí opět bez průtahů. To je možnost změny volby z věcných důvodů. Druhá možnost je dána k ochraně kupujícího v případě, že prodávající neplní své povinnosti tím, že vady zboží neodstraní v přiměřené dodatečné lhůtě, nebo z jeho oznámení je zřejmé, že je neodstraní. Pak může kupující namísto původně zvoleného nároku na odstranění vad požadovat přiměřenou slevu nebo může od smlouvy odstoupit. Novou volbou je opět vázán.

Odstoupit od smlouvy však může kupující, jen jestliže může vrátit zboží ve stavu, v jakém je obdržel, pokud tato povinnost neodpadá nebo neodpadá podmínka nezměněného stavu zboží podle § 441 odst. 3 a 4. Totéž platí podle § 348 pro dodání náhradního zboží.

Právem z odpovědnosti za vady je buď právo odstoupit od smlouvy, nebo právo směňující věcně k reparaci stavu, který neodpovídá stavu, jaký měl podle smlouvy nastat, a to buď v naturální formě (výměnou za náhradní bezvadné zboží nebo opravou), nebo peněžním vyrovnáním (poskytnutím přiměřené slevy). Tím ale nemusí být vypořádána celá újma kupujícího, to je jen vypořádání vlastního vadného stavu zboží. Proto má kupující rovněž nárok na náhradu škody, která mu z vadného plnění vzešla, tj. škody, která není vyrovnána uspokojením práva z odpovědnosti za vady. To je zřejmé v případě, že kupující odstoupí od smlouvy, ale taková škoda může vzniknout i v dalších případech – jen pokud je poskytnuta přiměřená sleva, zahrnuje tato sleva podle § 440 odst. 1 i náhradu zisku, který ušel v důsledku té vady zboží, která byla slevou vypořádána. Rovněž není dotčeno právo na zaplacení smluvní pokuty, jestliže byla pro tento případ sjednána – ta zpravidla také současně vypořádává zcela nebo zčásti škodu, pokud škoda skutečně vznikla, ale prodávající je povinen ji zaplatit, i když kupujícímu škoda nevznikne.

Ale podle § 440 odst. 2 nelze z titulu náhrady škody požadovat a vymoci náhradu toho, co mohl kupující požadovat z titulu odpovědnosti za vady (i když toho nedosáhl v důsledku toho, že nereklamoval včas a prodávající to namítl). Nahrazuje se tudíž jen další škoda, škoda která z vady vzešla, pokud případně není kryta úrokem z prodlení nebo smluvní pokoutou.

§ 437 [Nároky při nepodstatném porušení smlouvy vadným zbožím]

(1) Je-li dodáním zboží s vadami smlouva porušena nepodstatným způsobem, může kupující požadovat buď dodání chybějícího zboží a odstranění ostatních vad zboží, nebo slevu z kupní ceny.

(2) Dokud kupující neuplatní nárok na slevu z kupní ceny nebo neodstoupí od smlouvy podle odstavce 5, je prodávající povinen dodat chybějící zboží a odstranit právní vady zboží. Ostatní vady je povinen odstranit podle své volby opravou zboží nebo dodáním náhradního zboží; zvoleným způsobem odstranění vad však nesmí způsobit kupujícímu vynaložení nepřiměřených nákladů.

(3) Požaduje-li kupující odstranění vad zboží, nemůže před uplynutím dodatečně přiměřené lhůty, kterou je povinen poskytnout k tomuto účelu prodávajícímu, uplatnit jiné nároky z vad zboží, kromě nároku na náhradu škody a na smluvní pokutu, ledaže prodávající oznámí kupujícímu, že nesplní své povinnosti v této lhůtě.

(4) Dokud kupující nestanoví lhůtu podle odstavce 3 nebo neuplatní nárok na slevu z kupní ceny, může prodávající sdělit kupujícímu, že vady odstraní v určité lhůtě. Jestliže kupující bez zbytečného odkladu po obdržení tohoto sdělení oznámí prodávajícímu svůj nesouhlas, má toto oznámení účinek stanovení lhůty podle odstavce 3.

(5) Neodstraní-li prodávající vady zboží ve lhůtě vyplývající z odstavce 3 nebo 4, může kupující uplatnit nárok na slevu z kupní ceny nebo od smlouvy odstoupit, jestliže upozorní prodávajícího na úmysl odstoupit od smlouvy při stanovení lhůty podle odstavce 3 nebo v přiměřené lhůtě před odstoupením od smlouvy. Zvolený nárok nemůže kupující bez souhlasu prodávajícího měnit.

Související ustanovení: § 426, 428, 436, 755

Jestliže jde o nepodstatné porušení smlouvy, má kupující jen dvojitý základní právo. Buď může žádat odstranění vad opravou, resp. pokud jde o množstevní vadu, dodání chybějícího množství, nebo požadovat přiměřenou slevu z kupní ceny. Možnost volby je v případě, že jde o předčasnou dodávku, omezena podle ustanovení § 426. Pravidlo, že vykonanou volbu není možno jednostranně změnit, platí samozřejmě i zde – viz komentář k § 436.

Volbu má kupující uskutečnit a sdělit prodávajícímu co nejdříve. Neprovede-li volbu ihned, nastupují určitá oprávnění prodávajícího. Proávající má povinnost odstranit vady. Až do doby, kdy kupující využije své právo volby a uplatní konkrétní nárok, je prodávající oprávněn podle své volby odstranit vady opravou nebo dodáním náhradního zboží, resp. u množstevních vad doplnit množství. Jde o povinnost a vlastní zájem prodávajícího, neboť do vypořádání práv z odpovědnosti za vady jeho závazek z kupní smlouvy není splněn – je v prodlení. Nicméně tento jeho zájem nemůže být uplatněn na úkor kupujícího. Proto je prodávající omezen při uplatnění tohoto práva jednak věcně, jednak časově. Nemůže odstranit vady, jestliže již kupující uplatnil nárok na přiměřenou slevu, popřípadě v dalším průběhu oprávněně odstoupil od smlouvy. Z věcného hlediska nemůže volbou, která mu přísluší a pokud mu přísluší, způsobit takový stav, že by kupující musel vynaložit nepřiměřené náklady.

Jestliže prodávající chce splnit svou povinnost a v době, kdy ještě kupující nezvolil nárok na přiměřenou slevu z kupní smlouvy ani neuvedl, že požaduje odstranění vad v určité lhůtě, chce vady odstranit a sdělí kupujícímu lhůtu, ve které vady odstraní, může kupující souhlasit, a to i mlčky, ale může také nesouhlasit. V tom případě musí nesouhlas neprodleně oznámit prodávajícímu, jinak lhůta uvedená prodávajícím platí jako lhůta přiměřená pro odstranění vady závazně i pro kupujícího.

Kupující může požadovat odstranění vad, ale musí pro to poskytnout přiměřenou lhůtu. Teprve když prodávající vady v dané přiměřené lhůtě neodstraní, může kupující volbu změnit a může požadovat buď poskytnutí přiměřené slevy, nebo může od smlouvy odstoupit. K odstoupení od smlouvy je však oprávněn jen při splnění další podmínky, že na úmysl odstoupit od smlouvy upozornil prodávajícího předem, buď při stanovení přiměřené lhůty k odstranění vad, nebo v okolnostech odpovídající lhůtě před odstoupením od smlouvy.

Samozřejmě i v případě, že vady představují jen nepodstatné porušení smlouvy, má kupující vedle práva z odpovědnosti za vady právo na náhradu škody, jestliže mu v důsledku vadného plnění vzešla (§ 440 odst. 1), obdobně jako v případě, že vada zboží představovala podstatné porušení smlouvy, a dále má právo na zaplacení smluvní pokuty, pokud byla za porušení smlouvy vadným plněním sjednána (viz komentář k § 436 bod 4, 5).

§ 438 [Vrácení vadného zboží]

Při dodání náhradního zboží je prodávající oprávněn požadovat, aby mu na jeho náklady kupující vrátil vyměňované zboží ve stavu, v jakém mu bylo dodáno. Ustanovení § 441 platí obdobně.

Související ustanovení: § 436, 441

Jestliže kupující požaduje dodání náhradního, bezvadného zboží, bude zásadně povinen vadné zboží vrátit, jinak by byl bezdůvodně obohacen. Z této povinnosti jsou výjimky, které platí pro tuto povinnost rovněž v případě odstoupení od smlouvy a jsou upraveny v § 441. Pokud nejde o případ, kdy kupující nemusí vrátit vadné zboží ve stavu, v jakém

je obdržel, popřípadě kdy je nemusí vrátit vůbec, je jeho právo požadovat náhradní plnění podmíněno tím, že může splnit a splní svou povinnost původně dodané zboží vrátit v nezměněném stavu – viz komentář k § 441.

§ 439 [Přiměřená sleva]

(1) Nárok na slevu z kupní ceny odpovídá rozdílu mezi hodnotou, kterou by mělo zboží bez vad, a hodnotou, kterou mělo zboží dodané s vadami, přičemž pro určení hodnot je rozhodující doba, v níž se mělo uskutečnit řádné plnění.

(2) Kupující může o slevu snížit kupní cenu placenou prodávajícím; byla-li kupní cena již zaplacená, může kupující požadovat její vrácení do výše slevy spolu s úroky sjednanými ve smlouvě, jinak s určenými obdobně podle § 502.

(3) Jestliže vada nebyla včas oznámena (§ 428 odst. 1 a § 435 odst. 1), může kupující pouze se souhlasem prodávajícího vykonat práva podle odstavce 2 nebo použít právo na slevu k započtení s pohledávkou prodávajícího. Toto omezení neplatí, jestliže prodávající o vadách věděl v době dodání zboží; u právních vad je rozhodující doba stanovená v § 435 odst. 1.

(4) Do doby odstranění vad není kupující povinen platit část kupní ceny, jež by odpovídala jeho nároku na slevu, jestliže by vady nebyly odstraněny.

Související ustanovení: § 428 odst. 1, § 435 odst. 1, § 448, 502

Ustanovení prvního odstavce je ustanovení návodové. Vychází z toho, že základem je rozdíl hodnoty vadného zboží oproti hodnotě zboží bezvadného ve sjednané době plnění. Jde o celkovou obchodní hodnotu zboží, o obchodní posouzení celkového dopadu vadnosti plnění na daný obchod v daném čase, nejde o sám vznesený, jen subjektivně odhadnutý požadavek. Posuzovat je třeba daný případ a konkrétní možnosti jaké má a jaké mohl mít kupující v tomto případě, včetně zisku, který v důsledku slevou vypořádané vadnosti unikne, a který nemůže být podle § 440 odst. 1 věty druhé vypořádán jinak, než zahrnutím do přiměřené slevy. Rozhodujícími výchozími skutečnostmi pro toto posouzení budou rozsah vadnosti zboží a závažnost vad. Výši slevy stanoví především strany dohodou. Mohou přitom vzít v úvahu i další okolnosti, které budou považovat pro určení odpovídající výše slevy za významné.

Jestliže nedojde k dohodě, rozhodne v případě sporu (buď sporu o zaplacení kupní ceny, resp. nezaplacené části kupní ceny, nebo o vrácení částky odpovídající slevy, jestliže kupující zaplatil celou kupní cenu) soud.

Právo na slevu v přiměřené výši představuje pohledávku kupujícího vůči prodávajícím, a pokud dříve nezaplatil kupní cenu, může provést započtení těchto vzájemných pohledávek, odečíst požadovanou přiměřenou slevu (tedy slevu přiměřenou ve výši odsouhlasené mezi stranami a jinak odpovídající podle odstavce prvního) z placené kupní ceny. Toto právo, tj. právo započíst slevu, resp. odečíst slevu z placené ceny, tedy uspokojit své právo z odpovědnosti za vady jednostranným úkonem, je omezeno tak, aby prodávající nebyl připraven o možnost vznést námitku v případě, že vada nebyla včas oznámena, jak je to upraveno v § 428 a 435. Jde o slevu, na kterou vzniklo právo, tedy to nemusí být ve všech případech sleva požadovaná.

Právo nezaplatit příslušnou část kupní ceny v rozsahu v úvahu přicházející slevy v případě, že nebylo zvoleno uspokojení práva z odpovědnosti za vady poskytnutím přiměřené slevy, typicky pokud má být vada odstraněna opravou, je zvláštním právem zadržet určitou část kupní ceny. Jakmile bude právo z odpovědnosti za vady uspokojeno řádným provedením opravy zboží, popřípadě jiným způsobem uspokojení práva z odpo-

vědnosti za vady, odpadne důvod pro zadržování odpovídající peněžní částky a kupující bude povinen splatnou zadrženou částku zaplatit. Výše odpovídající částky, kterou je kupující oprávněn zadržet, se určí podle hledisek uvedených v prvním odstavci.

§ 440 [Vztah k náhradě škody]

(1) Nároky z vad zboží se nedotýkají nároku na náhradu škody nebo na smluvní pokutu. Kupující, kterému vznikl nárok na slevu z kupní ceny, není oprávněn požadovat náhradu zisku ušlého v důsledku nedostatku vlastnosti zboží, na něž se sleva vztahuje.

(2) Uspokojení, kterého lze dosáhnout uplatněním některého z nároků z vad zboží podle § 436 a 437, nelze dosáhnout uplatněním nároku z jiného právního důvodu.

Související ustanovení: § 300, 373, 436, 437, 439

Související předpisy: § 544 ObčZ

Práva z odpovědnosti za vady jsou v případě, že dodané zboží mělo vady, základním právem, které vzniká kupujícímu. Nevypovídá o něm však všechny nároky a celou újmu, kterou kupující utrpěl v důsledku porušení smlouvy prodávajícím dodáním vadného zboží. Kupující může požadovat náhradu škody, která mu v důsledku dodání vadného zboží vznikla. Pokud byla sjednána smluvní pokuta, může požadovat zaplacení smluvní pokuty. Jeho právo na náhradu škody je však omezeno. Za prvé tím, že nemůže požadovat náhradu v rozsahu, v jakém mohl dosáhnout uspokojení práv z odpovědnosti za vady z žádného jiného právního titulu, ani z titulu náhrady škody, ani z titulu bezdůvodného obohacení. Má tedy právo jen na náhradu škody další, škody, která z vadného plnění vzešla. Za druhé je omezeno v případě poskytnutí přiměřené slevy. Sleva úplně vypořádává nedostatek vlastností zboží, na které se vztahuje a nepřislouží proto náhrada zisku, který v důsledku nedostatku těchto vlastností kupujícímu ušel. Toto ustanovení je třeba brát v úvahu při stanovení, jaká výše slevy je přiměřená, a v tom doplňuje ustanovení § 439 odst. 1.

Z judikatury:

SJ 7/2004 s. 558: Uspokojení, kterého lze ve smyslu ustanovení § 440 odst. 2 a § 564 ObchZ dosáhnout uplatněním některého z nároků z vad díla, se nelze domoci cestou bezdůvodného obohacení.

§ 441 [Omezení práva odstoupit od smlouvy]

(1) Kupující nemůže odstoupit od smlouvy, jestliže vady včas neoznámil prodávajícímu.

(2) Účinky odstoupení od smlouvy nevzniknou nebo zaniknou, jestliže kupující nemůže vrátit zboží ve stavu, v jakém je obdržel.

(3) Ustanovení odstavce 2 však neplatí,

a) jestliže nemožnost vrácení zboží ve stavu tam uvedeném není způsobena jedním nebo opomenutím kupujícího, nebo

b) jestliže ke změně stavu zboží došlo v důsledku prohlídky řádně vykonané za účelem zjištění vad zboží.

(4) Ustanovení odstavce 2 rovněž neplatí, jestliže před objevením vad kupující zboží nebo jeho část prodal nebo zboží zcela nebo zčásti spotřeboval nebo je pozměnil při obvyklém jeho použití. V tomto případě je povinen vrátit zboží neprodané nebo

nespotřebované nebo zboží pozměněné a poskytnout prodávajícímu náhradu do výše, v níž měl z uvedeného použití zboží prospěch.

Související ustanovení: § 436, 437, 438, 462 n.

Jestliže kupující neoznámil prodávajícímu vady včas, (nereklamoval včas), jsou jeho práva z odpovědnosti za vady oslabena tak, že právo nelze v soudním řízení přiznat, vznese-li prodávající námitku opožděného oznámení vad (opožděné reklamace). Neoznámění vady včas dále vylučuje, aby kupující mohl uspokojit své právo jednostranným úkonem, odstoupením od smlouvy.

Odstoupením od smlouvy dodatečně odpadá důvod pro to, aby kupující zboží držel, a je proto povinen zboží, které převzal, vrátit, jinak by zpravidla došlo k jeho bezdůvodnému obohacení. Jestliže je nemůže vrátit ve stavu, ve kterém je obdržel, nemůže platně odstoupit od smlouvy, účinky odstoupení nevzniknou. Jestliže k nemožnosti vrátit zboží dojde až později, dochází ke stejnému stavu, účinky odstoupení od smlouvy zaniknou. To je zásada, která by však při důsledném uplatnění snížila odpovědnost za porušení závazku a znevýhodnila by kupujícího. Proto jsou upraveny odchylky tak, aby kupující byl chráněn, pokud sám postupoval tak, jak se od řádného podnikatele očekává, tedy jestliže nezpůsobil poškození zboží svým jednáním nebo svou nečinností – zanedbáním povinnosti postarat se o přiměřenou ochranu zboží (i když je to vadné zboží) před poškozením a zničením (§ 462 n.). Možnost odstoupit od smlouvy není tedy omezena tím, že zboží nelze vrátit vůbec, nebo že je nelze vrátit v původním stavu v důsledku poškození zboží, které bylo přiměřeně chráněno, nahodilou událostí nebo vnějším zásahem (např. v důsledku úředního příkazu ke zničení zboží), nebo že u zboží s omezenou dobou životnosti se snížila jeho užitnost v důsledku uplynutí času. Není na překážku ani změna původního stavu zboží a poškození zboží, resp. jeho vnitřního obalu, ke kterému došlo při prohlídce provedené ke zjištění stavu zboží, druhu a rozsahu vad, kterou je kupující povinen provést.

Kupující je chráněn i v případě, že část zboží prodal dříve než jeho vadnost zjistil (což je běžné při koupi za účelem dalšího prodeje zboží). Kupující si nemůže vynutit vrácení prodaného zboží, aby je sám mohl vrátit, neboť volba určitého práva z odpovědnosti za vady v tomto vztahu je věcí dalšího kupujícího, a ten na příklad může uplatnit jen nárok na poskytnutí přiměřené slevy. Dále jde o případ, kdy se vada projeví až v průběhu zpracování zboží a kupující předtím řádně zboží prohlédl se zachováním odborné péče (šlo o skrytou vadu). Obdobně je to v případě, kdy kupující část zboží spotřeboval. Zboží, byť vadné a v určité míře pozměněné, nebo alespoň část tohoto zboží, tu je. Kupující je povinen neprodané a nespotřebované zboží vrátit. Částečně pozměněné zboží je povinen vrátit ve stavu, v jakém je. Náhradu za nevrácené zboží je povinen prodávajícímu poskytnout (zaplatit), jen pokud měl z použití prospěch a do výše tohoto prospěchu (cenu prodaného zboží po odečtení slevy, kterou sám musel dalšímu kupujícímu poskytnout, cenu zpracovaného materiálu, pokud výrobek z tohoto materiálu nebyl v důsledku vady materiálu nepoužitelný, cenu spotřebovaného zboží apod.).

Toto ustanovení platí obdobně pro případ, že kupující požaduje dodání náhradního zboží za zboží vadné, neboť situace je stejná. Důvod pro to, aby kupující nadále držel zboží, které mu prodávající původně dodal, odpadá a kupující je tedy povinen toto vadné zboží vrátit, opět zásadně ve stavu, v jakém je obdržel. A stejné jsou i důvody pro to, aby v některých případech povinnost vrátit zboží v původním stavu odpadla nebo byla modifikována stejně jako je to při odstoupení od smlouvy.

Dodání většího množství zboží

§ 442 [Dodávka většího množství zboží]

(1) **Dodá-li prodávající větší množství zboží, než je stanoveno ve smlouvě, může kupující dodávku přijmout nebo může odmítnout přijetí přebytečného množství zboží.**

(2) **Jestliže kupující přijme dodávku všeho nebo části přebytečného zboží, je povinen za ně zaplatit kupní cenu odpovídající kupní ceně stanovené ve smlouvě.**

Související ustanovení: § 420, 421, 422

Prodávající může dodat méně zboží, než odpovídá smlouvě, pak jde buď o částečné nesplnění smlouvy, nebo jde o množstevní vadu. Ale může také dodat více zboží, než kolik měl dodat podle smlouvy. Ani to neodpovídá smlouvě, kterou měl prodávající splnit přesně, popřípadě s dodržáním tolerance, pokud byla sjednána nebo vyplývá z povahy zboží (§ 421). Kupující proto zásadně nemusí navíc dodané zboží převzít a důsledně vzato by je ani převzít neměl, proto zákon možnost přijmout zboží dodané navíc zvláště uvádí. Jestliže navíc dodané zboží kupující převezme, nabývá toto zboží charakter zboží dodaného podle smlouvy a kupující je povinen zaplatit cenu, která byla dohodnuta nebo jinak určena pro zboží dodané podle dané smlouvy.

Cena je uvedena výslovně jako základní a hlavní povinnost kupujícího. Z toho, že přijaté navíc dodané zboží nabývá charakteru zboží dodaného podle dané smlouvy, vyplývá dále, že má mít stejné vlastnosti, jaké byly sjednány a že za toto zboží prodávající odpovídá ve stejném rozsahu jako za zboží v množství uvedeném ve smlouvě, pokud byla ve smlouvě sjednána záruka za jakost, že se vztahuje i na navíc dodané a přijaté zboží.

Oddíl třetí. Nabytí vlastnického práva

§ 443 [Základní ustanovení o době nabytí]

(1) **Kupující nabývá vlastnického práva ke zboží, jakmile je mu dodané zboží předáno.**

(2) **Před předáním nabývá kupující vlastnického práva k přepravovanému zboží, když získá oprávnění zásilkou nakládat.**

Související ustanovení: § 409, 412, 417, 419, 444, 445, 612, 618

Související předpisy: § 17, 18, 21 CenP

Podstatným rysem kupní smlouvy je, že směřuje k tomu, aby kupující nabyl vlastnické právo k věci, resp. k věcem, které jsou předmětem kupní smlouvy. To je také podstatou závazku prodávajícího. K nabytí vlastnického práva ke zboží kupujícím dochází zpravidla v okamžiku, kdy mu je zboží předáno. Ale může k tomu dojít v některých případech dříve a v některých případech později.

Všeobecně nabývá kupující vlastnické právo k přepravovanému zboží v okamžiku, kdy nabyl oprávnění se zásilkou nakládat, to je např. na základě náložního listu (§ 612 n.). Smlouva může stanovit, kdy nabývá kupující vlastnické právo odchýlně od obecného pravidla daného zákonem – podmínky jsou stanoveny v následujících paragrafech.

§ 444–445 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Pokud jde o cenné papíry, nevztahovala se na ně v dřívější době úprava vlastnictví vzhledem k vymezení institutu vlastnictví v občanském zákoníku, ale pro smlouvu o převodu cenných papírů platilo obdobně, že kupující se stal majitelem cenného papíru – vyplývalo to z ustanovení § 17, 18 a 21 CenP. V současné době je to podle úpravy zákona o cenných papírech v nyní platném znění vlastnické právo. Vlastnictví při převodu cenných papírů přechází i při převodu od toho, kdo neměl právo cenný papír převést, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak (§ 20 CenP).

§ 444 [Nabytí před předáním zboží]

Strany si mohou písemně dojednat, že kupující nabude vlastnické právo před dobou uvedenou v § 443, jestliže předmětem koupě je zboží jednotlivě určené nebo zboží určené podle druhu a v době přechodu vlastnického práva bude dostatečně označeno k odlišení od jiného zboží, a to způsobem sjednaným mezi stranami, jinak bez zbytečného odkladu sděleným kupujícím.

Související ustanovení: § 263, 443

Ujednání, že kupující nabude vlastnické právo před předáním zboží, musí mít písemnou formu. Druhou podmínkou, kterou strany nemohou dohodou vyloučit, je možnost objektivně identifikovat zboží, ke kterému přechází vlastnické právo. To je splněno bez dalšího, jde-li o věc jednotlivou, odlišnou od jiných, tedy originál nebo věc s individualizujícím znakem (např. vyraženým výrobním číslem) a takto ve smlouvě a při plnění určenou (i věc, která má vyznačeno určité výrobní číslo, které může sloužit k její individualizaci, může být předmětem kupní smlouvy jako věd druhová a jako taková dodána). V ostatních případech musí být zboží označeno tak, aby bylo odlišeno od jiného zboží tohoto druhu. Označení musí znát obě strany, pokud není dohodnuto, musí je prodávající kupujícím sdělit.

Od tohoto ustanovení se strany nemohou dohodou odchýlit.

§ 445 [Výhrada vlastnictví]

Strany si mohou smluvit, že kupující nabude vlastnického práva ke zboží později, než je stanoveno v § 443. Nevyplyvá-li z obsahu této výhrady vlastnického práva nic jiného, má se za to, že kupující má nabýt vlastnického práva teprve úplným zaplacením kupní ceny.

Související ustanovení: § 443

Z literatury: *Bejček, J.* Výhrada vlastnického práva. Právní rádce, 1994, č. 8

Dohoda o tom, že vlastnictví nabude kupující až v určité době po předání zboží, musí být opět k tomu, aby byla platná, učiněna v písemné formě. Zpravidla jde o tzv. výhradu vlastnictví až do úplného zaplacení, která se činí v případě, že kupující platí cenu ve splátkách nebo je dán úvěr (zbožový úvěr) na určitou dobu. V takovém případě zůstává zboží ve vlastnictví prodávajícího a kupující je nabude až zaplacením poslední splátky, resp. celé ceny. Smlouva může mít i jiné ustanovení, musí z něj však jasně vyplývat, kdy vlastnické právo na kupujícího přejde.

Toto ustanovení nelze vztáhnout na smlouvu o cenných papírech, povaha věci to vylučuje.

Z judikatury:

SJ 9/2003 s. 670: Při úvaze o trvání výhrady vlastnického práva je třeba se zabývat i tím, zda vlastnické právo nezaniklo zpracováním (§ 135b ObčZ).

R 55/2005: 1. Až do zaplacení kupní ceny je cizí věc pro pachatele též věc, kterou jako kupující převzal od prodávajícího na základě kupní smlouvy, jejíž součástí bylo ujednání o výhradě vlastnictví spočívající ve smyslu ustanovení § 601 ObčZ v tom, že kupující nabude vlastnictví až zaplacením kupní ceny.

2. Jestliže z povahy případu vyplývá, že věc nebyla určena k dalšímu prodeji a pachatel před zaplacením kupní ceny naloží s touto věcí jako s vlastní, např. ji prodá třetí osobě, lze za splnění dalších podmínek jeho jednání posoudit jako trestný čin zpronevěry podle § 248 TrZ.

3. Pokud ze závazkového vztahu nevyplývá něco jiného, pak povinnost kupujícího zaplatit kupní cenu nezaniká jeho jednostranným úkonem, jímž hodlal započíst svou pohledávku vůči jiné osobě než prodávajícímu, neboť podle § 580 ObčZ platí, že zánik pohledávky započtením je možný jen tehdy, jde-li o vzájemné pohledávky těchto účastníků závazkového vztahu.

§ 446 [Nabytí od nevlastníka]

Kupující nabývá vlastnické právo i v případech, kdy prodávající není vlastníkem prodávaného zboží, ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabytí, věděl nebo vědět mohl a mohl, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn zbožím nakládat za účelem jeho prodeje.

Související ustanovení: § 156 odst. 4, § 583

Související předpisy: § 20 CenP; čl. I § 16 a 17, čl. II § 19 a 22 SŠZ

Jde o ustanovení speciální, odchylovící se od obecného principu, že nikdo nemůže převést na druhého více práv, nežli má sám. V obchodních vztazích převážil zájem na právní jistotě obchodníka, který nabytí zboží od jiného obchodníka (podnikatele), kterou potřebuje, aby sám mohl dále koupené zboží prodávat. Tím ovšem není dotčena odpovědnost toho, kdo prodal neoprávněně cizí věc, vůči dosavadnímu vlastníkov. Předpokladem nabytí vlastnictví kupujícím je jen jeho dobrá víra v době uzavření kupní smlouvy. V dobré víře mohl být kupující, i když věděl, že prodávající není vlastníkem, pokud se domníval (a mohl se domnívat), že je oprávněn věc prodat. Tato dobrá víra se předpokládá. Proto musí být k tomu, aby kupující nenabyl vlastnictví, prokázáno, že věděl o tom, že prodávající nebyl vlastníkem a že nebyl oprávněn zboží prodat. Tak typicky prodává vlastním jménem cizí věc oprávněně komisionář.

Zásada, z níž toto ustanovení vychází, platí obdobně i pro smlouvu o převodu cenných papírů. Podle § 20 CenP se za obdobných podmínek stává kupující majitelem cenného papíru, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Úprava stejné zásady je dána pro směnky a šeky směněným a šekovým zákonem. Jen pro případ, že převoditelnost akcií na jméno je stanovami omezena, je speciální úprava § 156 odst. 4, podle níž je smlouva o převodu těchto akcií, nejsou-li podmínky určené stanovami splněny, neplatná, ledaže nabyvatel akcií jednal v dobré víře (blíže viz komentář k tomuto ustanovení).

Z judikatury:

PP 2/2000 s. 29: Ustanovení § 446 ObchZ se týká zboží, resp. movitých věcí, nikoli nemovitostí.

ÚS/Usn. sv. 23/30 s. 365: Ustanovení § 446 ObchZ významným způsobem zasahuje do ústavně zaručeného práva vlastnit majetek a upřednostňuje před ním dobrou víru a jistotu

účastníků obchodněprávních vztahů. Lze je proto aplikovat pouze za přísného respektování ustanovení čl. 4 odst. 4 LPS, neboť představuje zákonnou mez jednoho z nejdůležitějších základních práv, a je tedy při jeho aplikaci nezbytné striktně vyloučit jakékoli jeho zneužití k jiným účelům, než pro které bylo stanoveno. Z tohoto důvodu je obzvláště nutné velmi přísně posuzovat otázku dobré víry nabyvatele, zvláště v případech, kdy dochází k aplikaci ustanovení obchodního zákoníku na základě dohody smluvních stran podle jeho § 262. Již samotná existence takové dohody může v určitých jednotlivých případech vyvolávat pochybnosti o jejím účelu a důvodech jejího uzavření. Taková dohoda nikdy nesmí sloužit k jakémusi „jištění“ kupujícího pro případ, že by prodávající nebyl oprávněn vlastnické právo k předmětné věci převést, neboť již tato skutečnost sama o sobě by vylučovala existenci dobré víry na straně kupujícího a tím i aplikaci § 446 ObchZ. Proto je vždy nutné, aby v situacích, kdy existují o dobré víře kupujícího sebemenší pochybnosti, kupující prokázal, že využil všechny dostupné prostředky k tomu, aby se přesvědčil, že prodávající je skutečně oprávněn převést vlastnictví k předmětné věci, a že tedy byl v této souvislosti skutečně v dobré víře. To platí obzvláště v případech předchozího užití dohody podle § 262 ObchZ. Důkazní břemeno týkající se dobré víry kupujícího nese v těchto případech vždy on sám. Nerespektování těchto zásad obecnými soudy při aplikaci ustanovení § 446 ObchZ by v konkrétních případech totiž mohlo vést k ochraně jeho zneužívání k jiným účelům, než pro které bylo vytvořeno, a tedy k protiučastnosti takto vzniklých rozhodnutí.

ÚS/Usn. sv. 110/31 s. 3: Imanentní součástí jakéhokoliv základního práva je také postulat, jenž soudům a jiným orgánům veřejné moci, které rozhodují o právech a povinnostech jednotlivce, ukládá povinnost zastávat takový výklad jednoduchého práva, který sám o sobě nezasahuje do takových základních práv a svobod jednotlivce a je v souladu s hodnotami demokratického právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky). Jinými slovy, rozhodnutí založené na výkladu jednoduchého práva, který by takový požadavek nesplňoval, představuje zásah do toho kterého základního práva.

Podle čl. 4 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) mohou být meze základních práv a svobod za podmínek stanovených v Listině upraveny pouze zákonem, přičemž při používání těchto ustanovení musí být šetřeno podstaty a smyslu základních práv a svobod a taková ustanovení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.

Ústavní soud vyložil ustanovení § 446 ObchZ jako zákonnou mez ochrany vlastnického práva tam, kde je třeba upřednostnit dobrou víru nabyvatele. Ačkoliv formulace dobré víry v ustanovení § 446 ObchZ ve znění do 31. 12. 2000 byla koncipována velmi široce (dobrá víra nebyla dána pouze v případě, kdy by nabyvatel věděl o tom, že prodávající není v době převodu vlastnického práva vlastníkem), je při výkladu tohoto ustanovení třeba vždy šetřit podstatu a smysl vlastnického práva původního vlastníka a jeho ochrany podle čl. 11 Listiny. Takové omezení je proto současně třeba interpretovat tak, aby byla ještě vůbec šetřena podstata vlastnického práva a aby takové omezení nebylo zneužíváno k jiným účelům, resp. aby takové zneužívání nebylo ze strany soudu přijatým výkladem tolerováno či aprobováno.

Oddíl čtvrtý. Povinnosti kupujícího

§ 447 [Zaplacení a převzetí zboží]

Kupující je povinen zaplatit za zboží kupní cenu a převzít dodané zboží v souladu se smlouvou.

Související ustanovení: § 334, 409, 448, 449, 450

Z literatury: *Bejček, J.* Povinnosti kupujícího z kupní smlouvy. Obchodní právo, 1993, č. 7

Jde o úvodní ustanovení oddílu, které jen uvádí obě podstatné povinnosti kupujícího jako povinnosti hlavní, a to v pořadí jejich významu. Na prvním místě je uvedena povinnost zaplatit kupní cenu. Bližší o její výši, nebyla-li přímo stanovena ve smlouvě ani nebyl stanoven způsob jejího přesného výpočtu, je uvedeno v následujícím paragrafu,

doba splatnosti je pak uvedena v dalších ustanoveních. Převzetí zboží je druhou základní povinností kupujícího. Bližší o této povinnosti vyplýne v konkrétním případě ze smlouvy a ze způsobu a místa plnění, jak jsou uvedeny nebo vyplývají ze smlouvy. K povinnostem kupujícího patří obecná povinnost spolupůsobit ke splnění smlouvy, pokud je to podle smlouvy a povahy věci potřebné, která se samozřejmě vztahuje i na kupní smlouvu, je však uvedena až dále v tomto oddílu.

Z judikatury:

PP 7–8/2000 s. 50: 1. Nárok na zaplacení sjednané kupní ceny vzniká prodávajícímu vůči kupujícímu jakmile je cena splatná bez ohledu na to, zda na ni byla vystavena faktura (vyúčtování), která je jen účetním a daňovým dokladem a nezakládá proto právo na zaplacení kupní ceny.

2. Ujednání v kupní smlouvě, že „cena může být změněna“, lze se zřetelem ke konkrétním okolnostem posoudit jako ujednání neurčité, tudíž podle § 37 odst. 1 ObčZ neplatné.

SR 3/1998 s. 60: Zaplacení kupní ceny – a tedy splnění závazku – kupujícím vůči prodávajícímu formou vystavení směnky musí mít podklad v uzavřené smlouvě (§ 334 ObchZ). Bez takového smluvního ujednání nelze považovat vystavení směnky za splnění závazku.

§ 448 [Výše kupní ceny]

(1) Kupující je povinen zaplatit dohodnutou kupní cenu.

(2) Není-li cena ve smlouvě dohodnuta a není-li stanoven ani způsob jejího určení a je-li smlouva platná s přihlédnutím k § 409 odst. 2, může prodávající požadovat zaplacení kupní ceny, za kterou se prodávalo obvykle takové nebo srovnatelné zboží v době uzavření smlouvy za smluvních podmínek obdobných obsahu této smlouvy.

(3) Je-li kupní cena stanovena podle hmotnosti zboží, je v pochybnosti rozhodující jeho čistá hmotnost.

Související ustanovení: § 409, § 473 až 475

Kupní cena je zpravidla určena smlouvou přímo, dále může být určena tak, že je uveden způsob jejího stanovení, který umožňuje, aby v době, kdy je kupující povinen zaplatit, byla kupní cena objektivně určena (vypočtena). Smlouva však může být uzavřena i bez konkrétního určení ceny a pak se platí cena běžná. Způsob určení této běžné ceny vychází z principu, který platí i pro jiné podmínky a povinnosti spojené s plněním obchodních závazků, že rozhodující je doba uzavření smlouvy. Změna cen tak jako změna jiných hospodářských podmínek je podnikatelským rizikem. V kupní smlouvě však lze cenu sjednat s cenovou doložkou (§ 473 až 475), a tím prodávající nebo kupující riziku předchází, nebo toto riziko alespoň snižuje. Užívá se zejména v případech, že jde o zboží, které teprve bude na základě smlouvy vyráběno a případně postupně dodáváno, a jde-li o delší období dodávek. (Ze strany prodávajícího bude prosazována, jestliže očekává zvýšení cen surovin, ze strany kupujícího, jestliže očekává jejich snížení.)

Pro smlouvu o převodu cenných papírů platí pro určení výše ceny, pokud ji nestanoví smlouva, která je i bez určení ceny platně uzavřena, § 13 odst. 2 CenP. Je to cena, jež odpovídá nejnižšímu kurzu, za který byl takový nebo zastupitelný cenný papír prodáván v den uzavření smlouvy na regulovaných trzích. Jestliže zastupitelný cenný papír nebyl v ten den předmětem obchodování na regulovaných trzích, je kupující povinen zaplatit cenu odpovídající kurzu, za který byl takový cenný papír naposled obchodován na regulovaných trzích. Nelze-li kupní cenu ani takto určit, je kupující povinen zaplatit jmenovitou hodnotu cenného papíru, jinak cenu, kterou bylo možno při vynaložení odborné péče docílit.

§ 449 [Placení při předání dokladů]

Jestliže má být kupní cena placena při předání zboží nebo dokladů, je kupující povinen kupní cenu zaplatit v místě tohoto předání.

Související ustanovení: § 334, 450, 689, 697

Jde o speciální ustanovení pro případ placení kupní ceny při předání zboží. Ze smyslu tohoto ustanovení v kontextu úpravy vyplývá, že slova „placena“ a „zaplatit“ je třeba brát v širším smyslu slova jako přímé zaplacení i jako provedení úkonu vedoucího k zaplacení, ke kterému dojde až potom v návaznosti na tento úkon. V praxi bude v obchodních vztazích u kupní smlouvy docházet k přímému placení v menším počtu případů a typické bude provedení platebního úkonu. Tak bude typické při sjednání placení při předání dokladů, umožňujících disponovat zbožím, využití smlouvy o dokumentárním inkasu. V té se již mluví o provedení inkasního úkonu výslovně, což odpovídá praxi. V praxi bude při dokumentárním inkasu využíváno placení prostřednictvím šeku nebo směnky. V těchto případech jde o placení ve smyslu tohoto ustanovení, ovšem předání šeku nebo směnky, popřípadě akcept směnky ještě není zaplacením ceny, šek nebo směnka jsou jen prostředkem placení, pokud však jsou využity, má to důsledky pro postup prodávajícího, jak to vyplývá z § 334.

§ 450 [Doba povinnosti zaplatit zboží]

(1) Nevyplývá-li ze smlouvy něco jiného, je kupující povinen zaplatit kupní cenu, když prodávající v souladu se smlouvou a tímto zákonem umožní kupujícímu nakládat se zbožím nebo s doklady umožňujícími kupujícímu nakládat se zbožím. Proávající může činit závislým předání zboží nebo dokladů na zaplacení kupní ceny. U zboží, které podléhá rychlé zkáze nebo má zvláštním právním předpisem stanovenou časově omezenou minimální dobu trvanlivosti, anebo jehož použitelnost nebo jakost je biologicky omezena, je kupující povinen zaplatit kupní cenu do 30 dnů.

(2) Má-li prodávající podle smlouvy odeslat zboží, může tak učinit s podmínkou, že zboží nebo doklady umožňující nakládání se zbožím budou kupujícímu předány jen při zaplacení kupní ceny, ledaže tato podmínka je v rozporu se smlouveným způsobem placení kupní ceny.

(3) Kupující není povinen zaplatit kupní cenu, dokud nemá možnost si zboží prohlédnout, ledaže dohodnutý způsob dodání zboží nebo placení kupní ceny by s tím byly v rozporu.

Související ustanovení: § 340 odst. 2, § 349, 369a, § 449 odst. 4, § 453, 697

Z literatury: Handlar J. K problematice pojmu právní povinnosti a k interpretaci § 450 ObchZ. Právní rozhledy, 2005, č. 23; Tomsa, M. Problematika včasného zaplacení kupní ceny. Obchodní právo, 1993, č. 1

Rozhodující bude ustanovení smlouvy a v praxi je také smlouva zpravidla obsahuje. Určení splatnosti kupní ceny dohodou ve smlouvě je ale možné jen v mezích stanovených v § 369a. Pravidlo, které nastupuje, jestliže smlouva neurčuje, kdy bude kupní cena zaplacená, není formulováno zcela jednoznačně a jsou možné dva výklady.

První výklad je striktně formální a podle něj je tímto ustanovením určena splatnost. Druhý výklad je logický a systematický v kontextu zákona. Podle tohoto výkladu jde v tomto ustanovení o zvláštní úpravu k § 340 odst. 2 stanovením doby, kdy vzniká právo prodávajícího zaplacení požadovat a na to navazující povinnost kupujícího zaplatit. Tedy jako určení doby vzniku nároku prodávajícího a povinnosti kupujícího zaplatit na výzvu prodávajícího. To znamená, že teprve když kupující nezaplatí bezprostředně po výzvě nebo ve lhůtě ve výzvě stanovené, dostává se do prodlení. Touto výzvou bude v praxi faktura. Logická vazba mluví jednoznačně pro druhý názor – při striktně formálním slovním výkladu by došlo k logické disjunkci různých ustanovení tohoto zákoníku, došlo by k porušení vazby odstavců 1 a 3, dále k závažnému nesouladu s pojetím a úpravou platebních vztahů, zejména vzhledem k § 339 odst. 2. K tomu je nutno uvést, že doplněná úprava § 369a splatnost kupní ceny řeší nově, takže pochybnosti v tomto směru již nejsou, i když nová úprava není bez určitých problémů výkladu – srov. komentář k § 369a.

Odchyłka od obecného pravidla uvedeného v odstavci 1 je v odstavci 3, zajišťujícím pro kupujícího reálnou možnost prohlédnout zboží a v případě, že bude mít vady, uplatnit příslušná práva, zejména nezaplatit část ceny odpovídající přiměřené slevě nebo, při odstoupení od smlouvy v důsledku podstatných vad zboží nebo oprávněného požadavku na dodání náhradního zboží, nezaplatit vůbec. Tato odchyłka je ovšem jen pro případ, že by jinak platilo ustanovení odstavce 1, jestliže podle smlouvy je kupující povinen zaplatit v určité době, např. na zaplacení je vázáno předání zboží podle druhého odstavce, nemůže se tato odchyłka uplatnit.

Toto ustanovení bylo doplněno novelou zák. č. 554/2004 Sb. tak, že u zboží s omezenou dobou použitelnosti musí kupující zaplatit kupní cenu do 30 dnů. Toto doplnění je ovšem nutno chápat ve vazbě na ustanovení § 369a. To znamená, že splatnost kupní ceny sjednaná ve smlouvě musí být stanovena nejpozději na 30. den poté, co kupujícímu bylo umožněno nakládat se zbožím a podle okolností má být sjednána na ještě kratší dobu. Pokud sjednána nebude, omezuje se podle okolností případu lhůta splatnosti, která by platila podle § 369a odst. 2 na 30. den od obdržení zboží. Z toho dále vyplývá, že prodávající je povinen předat kupujícímu podklady pro placení (zpravidla fakturu) tak včas, aby mohl tuto povinnost splnit, tedy v praxi by měl zaslat fakturu současně s dodávkou zboží nebo bezodkladně potom. Podle svého charakteru a užití stylizace jde o ustanovení kogentní v tom směru, že stanovenou mez nelze dohodou překročit a dohoda je tedy možná jen v jejím rámci, ale v § 263 odst. 1 jako ustanovení, od kterého se nelze odchýlit, uvedeno není.

K ochraně zájmů prodávajícího je dáno ustanovení druhého odstavce. Jestliže prodávající zboží odesílá, může chránit svůj zájem na zaplacení tím, že zboží, resp. běžné doklady umožňující nakládat se zbožím, budou předány kupujícímu, jen jestliže kupující zaplatí kupní cenu, popřípadě bude proveden stanovený inkasní úkon (např. předán šek, vystavena nebo akceptována směnka apod.). Na to váže také úprava smlouvy o dokumentárním inkasu (§ 697).

Povinnosti zaplatit kupní cenu se dotýkají i jiná ustanovení. Proávající podle § 453 ztrácí právo požadovat zaplacení, jestliže pro porušení povinnosti kupujícího odstoupil od smlouvy a kupující není podle § 449 odst. 4 povinen v případě, že zboží bylo vadné, zaplatit do doby odstranění vady tu část kupní ceny, která by odpovídala jeho nároku na slevu v případě, že by vady nebyly odstraněny. Dále je kupující oprávněn odečíst z ceny přiměřenou slevu, jestliže se právo z odpovědnosti za vady vypořádává tímto způsobem. Jestliže kupující požaduje v důsledku podstatných vad zboží dodání náhradního zboží, není povinnost prodávajícího dodat splněna a kupující bude povinen zaplatit až po dodání náhradního zboží.

§ 451–452 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Z judikatury:

R 26/2005: 1. Pro vznik povinnosti kupujícího zaplatit kupní cenu ve smyslu ustanovení § 450 odst. 1 věty první ObchZ je rozhodující, zda mu prodávající v souladu se smlouvou a tímto zákonem umožnil nakládat se zbožím nebo s doklady umožňujícími kupujícímu nakládat se zbožím, a nikoliv kdy (kterého dne) se tak stalo.

2. Ustanovení § 450 odst. 1 věty první ObchZ upravuje vznik povinnosti kupujícího zaplatit kupní cenu a nikoli splatnost kupní ceny.

§ 451 [Součinnost kupujícího]

Kupující je povinen učinit úkony, kterých je třeba podle smlouvy a tohoto zákona k tomu, aby prodávající mohl dodat zboží. Dodané zboží je kupující povinen převzít, pokud ze smlouvy nebo z tohoto zákona nevyplývá, že jeho převzetí může odmítnout.

Související ustanovení: § 409

Kupující musí nejprve splnit své povinnosti vyplývající ze smlouvy, které umožní prodávajícímu plnit jeho povinnosti. Jde o včasné určení některých podrobností o provedení zboží, má-li je podle smlouvy dodatečně určit kupující, o včasné předání věcí, kterých má prodávající podle smlouvy použít k výrobě zboží. Pak je povinen dodané zboží převzít. Pokud je podle smlouvy sjednáno převzetí v určitém místě (zpravidla v závodě nebo provozovně prodávajícího) a zboží je vadné, není kupující povinen je převzít. Smlouva může mít specifická ustanovení.

§ 452 [Dodatečné upřesnění smlouvy]

(1) Jestliže má kupující podle smlouvy určit dodatečně formu, velikost nebo vlastnosti zboží a neučiní tak ve smluvené lhůtě a není-li lhůta smluvena, ve lhůtě přiměřené po dojití žádosti prodávajícího, může je prodávající sám určit s přihlédnutím k potřebám kupujícího, pokud mu jsou známy. Tím nejsou dotčeny jiné nároky prodávajícího.

(2) Jestliže prodávající provedl určení sám, musí oznámit podrobné údaje o tom kupujícímu a stanovit přiměřenou lhůtu, v níž může kupující sdělit prodávajícímu odchýlné určení. Jestliže kupující tak neučiní po dojití takového sdělení v určené lhůtě, je určení oznámené prodávajícím závazné.

Související ustanovení: § 327, 420

Kupující je povinen, jestliže je to dohodnuto, sdělit prodávajícímu podrobné údaje o provedení zboží tak včas, aby prodávající mohl splnit včas svůj závazek dodat. Jestliže tak neučiní, porušuje svou povinnost, bude v prodlení a naopak prodávající nebude v prodlení, pokud v důsledku toho nemůže splnit svůj závazek dodat zboží. Ale nečinnost kupujícího by mohla prodávajícímu způsobit vážné problémy a jeho zájem na tom, aby mohl splnit svůj závazek, je chráněn tím, že může za stanovených podmínek určit potřebné podrobnosti sám. Povinnost oznámit toto podrobné určení kupujícímu a poskytnout mu přiměřenou lhůtu k tomu, aby určení provedl ještě kupující sám, odpovídá takové povinnosti v obdobných případech.

Pravidlem u kupní smlouvy je, že zboží je určeno ve smlouvě, a pokud je v rámci toho možné v podrobnostech různé provedení, volí je prodávající. Jestliže je podle smlouvy

zboží určeno s tím, že provedení, pokud jde o formu, velikost nebo vlastnosti zboží, je ponecháno dodatečnému určení kupujícím, budou pro to mít důvody, které zákon respektuje a v nejvyšší možné míře tento zájem kupujícího chrání. Vychází se z toho, že zájem obou obchodních partnerů je na uspokojení potřeb trhu, neboť uspokojení potřeb trhu je v konečném efektu i v zájmu prodávajícího. Teprve když je kupující přes dodatečnou přiměřenou lhůtu nečinný, přechází určení konkrétního provedení na prodávajícího. Jestliže kupující příliš oddaloval riziko volby, je tím na něj stejně přeneseno.

§ 453 [Práva prodávajícího]

Prodávající může požadovat, aby kupující zaplatil kupní cenu, převzal zboží a splnil jiné své povinnosti, dokud prodávající neuplatnil právo z porušení smlouvy, které je neslučitelné s tímto požadavkem.

Související ustanovení: § 345, 346, 351, 436 až 439, § 441, 442, 749, 755

Zaplacení kupní ceny je základní závazek kupujícího. Jestliže jej včas nesplní, porušil tento závazek. Znamená-li to podstatné porušení smluvní povinnosti, je prodávající oprávněn odstoupit od smlouvy. Neznamená-li to podstatné porušení smlouvy, je prodávající oprávněn odstoupit od smlouvy, jen jestliže kupující nezaplatí ani v přiměřené dodatečné lhůtě. Odstoupením od smlouvy zaniká i povinnost zaplatit kupní cenu i právo její zaplacení požadovat. Zpravidla podle charakteru závazku nebude možno považovat prodlení se zaplacením kupní ceny bez dalšího za podstatné porušení smluvní povinnosti, tedy když kupující nezaplatí přesně v den splatnosti, a bude nutné, aby prodávající, pokud chce odstoupit od smlouvy, nejprve poskytl přiměřenou dodatečnou lhůtu pro zaplacení ceny. Ve smlouvě by mohlo být uvedeno, že prodlení se zaplacením ceny (nezaplacení v den splatnosti) se považuje za podstatné porušení smluvní povinnosti a mohlo by to také vyplynout ze zvláštních okolností a podmínek konkrétního případu.

Je třeba připomenout, že prodávající ztrácí právo požadovat zaplacení kupní ceny nebo určité části kupní ceny v případě, že zboží mělo vady a kupující uplatnil právo z odpovědnosti za vady a v důsledku toho není povinen zaplatit kupní cenu, resp. její část. Úplně ztrácí prodávající právo na zaplacení kupní ceny, odstoupí-li kupující oprávněně od smlouvy, zčásti, odstoupil-li jen zčásti (tak v rozsahu množstevní vady) a dále, bude-li právo z odpovědnosti za vady uspokojeno přiměřenou slevou. Právo na zaplacení bude odsunuto, jestliže kupující oprávněně požaduje dodání náhradního zboží, nebo doplnění zboží v případě množstevní vady, pokud ovšem smlouvou stanovené platební podmínky odsunutí zaplacení neznemožňují.

§ 454 [Zajištění zaplacení ceny]

Bylo-li smluveno zajištění závazku zaplatit kupní cenu, je kupující povinen ve smluvené době, jinak včas před dobou sjednanou pro dodání zboží, předat prodávajícímu doklady prokazující, že zaplacení kupní ceny bylo zajištěno v souladu se smlouvou. Nesplní-li kupující tuto povinnost, může prodávající odeprýt dodání zboží do doby předání těchto dokladů. Jestliže kupující nezajistí zaplacení kupní ceny v dodatečně přiměřené lhůtě stanovené prodávajícím, může prodávající od smlouvy odstoupit.

Související ustanovení: § 303 až 322, § 346, 350

§ 455–456 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Související předpisy: § 152 n., § 555 n. ObčZ

Závazek zaplatit kupní cenu může být podle smlouvy kupující povinen zajistit. To je důležitá podmínka a prodávající má právo vyžadovat splnění této podmínky. Dokud kupující nedoloží, že tento závazek splnil, nemusí prodávající plnit a nebude v prodlení. Avšak vzhledem k důležitosti času v obchodních vztazích mu tím mohou vzniknout věcné problémy. Zásadně může odstoupit od smlouvy, zákon však vyjadřuje, že obecně se nepovažuje toto porušení smlouvy za tak závažné, aby mohl odstoupit ihned, bez stanovení dodatečně přiměřené lhůty pro předložení průkazu o zajištění zaplacení kupní ceny.

Oddíl pátý. Nebezpečí škody na zboží

§ 455 [Okamžik přechodu nebezpečí škody]

Nebezpečí škody na zboží (§ 368 odst. 2) přechází na kupujícího v době, kdy převezme zboží od prodávajícího, nebo jestliže tak neučiní včas, v době, kdy mu prodávající umožní nakládat se zbožím a kupující poruší smlouvu tím, že zboží nepřevzme.

Související ustanovení: § 368 odst. 2, § 372 odst. 1, § 425, 427, 431

Nebezpečí škody na věci je definováno v § 368, srov. komentář k tomuto ustanovení.

Okamžik přechodu nebezpečí škody na zboží je dále rozhodný pro odpovědnost prodávajícího za vady zboží. Je určen podrobně v ustanovení tohoto oddílu. V tomto paragrafu je uvedeno obecné pravidlo, v dalších jde o úpravu ve specifických případech.

Pravidlo přechodu nebezpečí škody v době převzetí zboží je obecným principem, nejčastěji nabývá kupující převzetím zboží i vlastnické právo, ale oboje může být časově rozdílné a v praxi někdy bývá rozdílné. Přechod nebezpečí škody na zboží na kupujícího v důsledku prodlení kupujícího s převzetím zboží okamžikem, kdy mu prodávající umožnil nakládat se zbožím, je druhým zcela obecným principem.

§ 456 [Přechod nebezpečí při převzetí zboží od třetí osoby]

Má-li kupující převzít zboží od jiné osoby, než je prodávající, přechází nebezpečí škody na zboží na kupujícího v době stanovené pro dodání zboží, jestliže v této době bylo kupujícímu umožněno nakládat se zbožím a o této možnosti kupující věděl. Je-li kupujícímu umožněno nakládat se zbožím nebo dozví-li se o této možnosti teprve později, přechází nebezpečí v době, kdy má tuto možnost a dozví se o ní.

Související ustanovení: § 455

V tomto paragrafu je uvedeno pravidlo obecné, a proto je uvedeno na prvním místě. V praxi však bude častější případ, na který se vztahuje ustanovení následujícího paragrafu.

§ 457 [Předání dopravci]

Jestliže je prodávající povinen podle smlouvy předat zboží dopravci v určitém místě pro přepravu zboží kupujícímu, přechází na kupujícího nebezpečí škody na zboží jeho předáním dopravci v tomto místě. Jestliže kupní smlouva zahrnuje povinnost prodávajícího odeslat zboží, avšak prodávající není povinen předat zboží dopravci v určitém místě, přechází nebezpečí škody na zboží na kupujícího, když zboží je předáno prvnímu dopravci pro přepravu do místa určení. Skutečnost, že prodávající nakládá s doklady vztahujícími se k přepravovanému zboží, nemá vliv na přechod nebezpečí škody na zboží.

Související ustanovení: § 412 odst. 1, § 413, 455, 456

Běžným případem bude, že prodávající podle smlouvy odesílá zboží pro kupujícího a osobou, od které kupující přebírá zboží, je dopravce. V tomto případě je posunut okamžik přechodu nebezpečí škody na zboží na okamžik předání zboží dopravci pro přepravu kupujícímu – v praxi do místa určení podle smluvního ujednání nebo podle údaje daného kupujícím. Pokud bylo sjednáno, že prodávající předá zboží k přepravě v určitém místě, je dodržení této podmínky předpokladem pro přechod nebezpečí škody na zboží na kupujícího předáním dopravci. Při jejím nedodržení by platilo pravidlo obecnější uvedené v § 456.

V praxi dochází, a to zejména v mezinárodním obchodě, k tomu, že v určitém úseku je zboží dopravováno do místa plnění a v tomto úseku nese nebezpečí škody prodávající a po předání dopravci k přepravě pro kupujícího podle smlouvy, v dalším úseku přepravy nese nebezpečí škody kupující. S tímto rozdělením může, ale nemusí korespondovat, kdo a do kterého místa nese náklady dopravy, případně pojištění zboží, jestliže bylo sjednáno. Podrobné určení těchto otázek mají užívané doložky dodání, jmenovitě INCOTERMS (srov. komentář k § 274), na které je možno ve smlouvě odkázat, případně s doplněním. Rozhodující vždy bude přímé smluvní určení, pokud je smlouva obsahuje.

§ 458 [Podmínka označení druhového zboží]

Nebezpečí škody na zboží určeném podle druhu a kupujícím nepřevzatém však nepřechází na kupujícího, dokud zboží není jasně vyznačeno pro účel smlouvy označením na zboží nebo přepravními doklady či určeno ve zprávě zaslané kupujícímu nebo jinak vymezeno.

Související ustanovení: § 263, 413, 444

Toto ustanovení navazuje na úpravu splnění povinnosti dodat a dále na podmínky pro přechod vlastnického práva. Toto ustanovení je kogentní.

§ 459 [Sjednání okamžiku přechodu nebezpečí]

Strany si mohou smluvit, že nebezpečí škody na zboží přechází před dobou uvedenou v § 455 a 458 jen u zboží jednotlivě určeného nebo u zboží určeného podle druhu, jestliže toto zboží je v době přechodu nebezpečí škody dostatečně odděleno a odlišeno od jiného zboží téhož druhu.

§ 460–461 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Související ustanovení: § 263, 444, 455, 458

Upravuje se stejná podmínka, jaká platí pro smluvní ujednání o přechodu vlastnického práva. Jde o závazné ustanovení, které nelze dohodou vyloučit.

§ 460 [Zboží na cestě]

Je-li v době uzavření smlouvy zboží již přepravováno, přechází nebezpečí škody na zboží jeho předáním prvním dopravci. Jestliže však prodávající při uzavření smlouvy věděl nebo s přihlédnutím ke všem okolnostem měl vědět, že již došlo ke škodě na zboží, nese tuto škodu prodávající.

Související ustanovení: § 455

Předmětem kupní smlouvy může být i zboží, které je v době uzavření smlouvy přepravováno (prodej „zboží na cestě“). Zde věcně dochází k situaci, jaká by byla, kdyby k uzavření smlouvy došlo před předáním zboží dopravci k přepravě s tím, že prodávající zboží kupujícímu odešle. Riziko škody tedy přechází se zpětnou účinností, současně je však dána ochrana před zneužitím tohoto zpětného působení. Jestliže prodávající věděl nebo měl vědět, že ke škodě došlo, neměl již uzavřít smlouvu o prodeji plnohodnotného zboží.

Důsledkem zatajení takové informace nebo porušení povinnosti znát tak, jak to odpovídá podmínkám případu, stav prodávajícího zboží, které jsou v rozporu se zásadami poctivého obchodu, je, že škodu nese prodávající.

§ 461 [Škoda po přechodu nebezpečí]

(1) Škoda na zboží, jež vznikla po přechodu jejího nebezpečí na kupujícího, nemá vliv na jeho povinnost zaplatit kupní cenu, ledaže ke škodě na zboží došlo v důsledku porušení povinnosti prodávajícího.

(2) Účinky odstavce 1 nenastanou, jestliže kupující využil svého práva požadovat dodání náhradního zboží nebo práva odstoupit od smlouvy.

Související ustanovení: § 373 n., § 420, 422, 436 až 438, § 441, 447, 749, 755

V ustanovení odstavce 1 jde typicky o riziko nahodilého poškození, popřípadě o zkázu zboží nebo jeho poškození při přepravě. To nemůže mít vliv na povinnost zaplatit kupní cenu. Pokud však škoda vznikla v důsledku porušení povinnosti prodávajícího (v důsledku vady jakosti, v důsledku nedostatečného obalu apod.), musí nést škodu prodávající.

V druhém odstavci jde o případ, kdy kupující je zproštěn povinnosti zaplatit kupní cenu, protože využil svého práva odstoupit od smlouvy nebo požadovat dodání náhradního zboží za zboží vadné. Rozhodující je v tomto případě porušení povinnosti prodávajícího.

Oddíl šestý. Uchování zboží**§ 462 [Povinnost prodávajícího k uchování zboží]**

Jestliže je kupující v prodlení s převzetím zboží nebo se zaplacením kupní ceny v případech, kdy dodání zboží a zaplacení kupní ceny se má uskutečnit současně, a prodávající má zboží u sebe nebo s ním může jinak nakládat, musí prodávající učinit opatření přiměřená okolnostem k uchování zboží. Proávající je oprávněn zboží zadržovat, dokud mu kupující neuhradí přiměřené náklady, jež prodávajícímu při tom vznikly.

Související ustanovení: § 370, 450, 453, 454

Související předpisy: § 175 až 180 ObčZ

I v případě, že jedna ze stran poruší své povinnosti ze smlouvy a také nese nebezpečí škody na věci, je druhá strana, která má zboží u sebe, povinná postarat se podle okolností přiměřeným způsobem, aby nedošlo k poškození nebo zničení zboží. Pokud by tak neučinila a došlo ke škodě, odpovídala by za škodu v rozsahu, v jakém mohla poškození zboží zabránit. Strana, která provedla potřebná opatření, má nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů a má k zajištění jejich zaplacení zadržovací právo ke zboží.

§ 463 [Povinnost kupujícího k uchování zboží]

Jestliže kupující převzal zboží a zamýšlí je odmítnout, je povinen učinit opatření přiměřená okolnostem k uchování zboží. Dokud prodávající neuhradí přiměřené náklady, které kupujícímu při tom vznikly, je kupující oprávněn zadržovat zboží, jež má být vráceno prodávajícímu.

Související ustanovení: § 436, 437, 438, 441, 749, 755

Toto ustanovení zrcadlově odráží stejnou zásadu, jaká je uplatněna v předchozím paragrafu.

§ 464 [Uchování zboží po přepravě]

Jestliže po dopravení zboží do místa určení má kupující možnost s ním nakládat a uplatní právo je odmítnout, je povinen zboží převzít a mít je u sebe na účet prodávajícího, může-li tak učinit bez zaplacení kupní ceny a bez nepřiměřených obtíží a výloh. Tato povinnost kupujícímu však nevzniká, jestliže v místě určení je přítomen prodávající nebo osoba, kterou prodávající pověřil péčí o zboží. Při převzetí zboží kupujícím se řídí jeho práva a povinnosti podle § 463.

Související ustanovení: § 463

Jestliže prodávající podle smlouvy zboží odesílá, předává zboží kupujícímu dopravce. Jestliže kupující se po převzetí rozhodl zboží odmítnout, což je typicky v případě, že

§ 465–467 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

při prohlídce zjistil vady, které představují podstatné porušení smluvní povinnosti, je povinen zajistit uchování zboží obdobně jako v případech podle předchozích ustanovení, má právo na náhradu nákladů a má k zajištění úhrady nákladů zadržovací právo ke zboží. Ale v případě, kdy je přítomen prodávající nebo osoba, která z pověření prodávajícího opatruje zboží – doprovod zásilky, jejíž povaha to vyžaduje, nebo když zajištění doprodudu zásilky vyplývá ze smlouvy anebo zvláštního zájmu prodávajícího – má povinnost zabezpečit zboží prodávající nebo osoba, která z jeho pověření pečuje o zboží.

§ 465 [Uložení zboží ve skladišti]

Povinnosti podle § 462 až 464 může povinná strana splnit i uložením zboží ve skladišti třetí osoby na účet druhé strany a může požadovat úhradu přiměřených nákladů, které jí při tom vznikly.

Související ustanovení: § 462, 463, 464, 527 n.

Způsob, jakým má být zajištěna potřebná péče o zboží, není a nemůže být předpisem stanoven, protože to záleží na okolnostech každého případu. Obecnou možností je uložení ve skladišti podle smlouvy o skladování (§ 527 n.). Přiměřenost nákladů bude v takovém případě zapotřebí posuzovat s ohledem na obvyklé ceny za skladování v místě, kde se zboží nachází.

§ 466 [Výzva k převzetí zboží]

Strana, která je v prodlení s převzetím nebo se zpětným převzetím zboží nebo s placením kupní ceny, jež má být uskutečněno při převzetí zboží nebo s placením nákladů spojených s plněním povinností podle § 462 až 464, může být vyzvána ke splnění této povinnosti. Druhá strana je oprávněna ve výzvě k převzetí zboží stanovit k tomu přiměřenou lhůtu a po jejím marném uplynutí zboží prodat vhodným způsobem. Před tímto prodejem je však povinná upozornit stranu, která je v prodlení, na úmysl zboží prodat. Tento úmysl lze sdělit i při stanovení lhůty k převzetí.

Související ustanovení: § 462, 463, 464

Povinnost zabezpečit zboží tak, aby nedošlo k jeho poškození nebo zničení, která je stanovena v předchozích ustanoveních, vzniká tomu, kdo sám povinnost ze smlouvy neporušil, v důsledku porušení povinností druhé strany. Může znamenat i značné zatížení. Smyslem je zabezpečení zboží do doby, než se o ně postará ten, komu to přísluší, tedy ten, kdo způsobil danou situaci. V případě jeho nečinnosti by se plnění povinnosti zajistit uchování zboží mohlo stát neúnosně tíživým. Proto je upravena možnost zboží prodat, ale vzhledem k charakteru povinnosti uchovat zboží je nutné předchozí upozornění a poskytnutí přiměřené lhůty ke splnění povinnosti převztít zboží a uhradit vzniklé náklady. Odchylku pro určité případy stanoví následující ustanovení.

§ 467 [Zboží podléhající rychlé zkáze]

Podléhá-li zboží rychlé zkáze nebo jsou-li s jeho uchováním spojeny nepřiměřené náklady, strana, která má povinnosti podle § 462 až 464, musí učinit přiměřená

opatření k jeho prodeji, a pokud je to možné, druhou stranu o zamýšleném prodeji vyzoomět.

Související ustanovení: § 462, 463, 464, 466

Z povahy určitých případů plyne, že řešení předchozího odstavce nelze uplatnit ve všech případech. Odklad není věcně možný u zboží, které vzhledem k jeho charakteru není možné uchovat. Dále se bere v úvahu ekonomické hledisko nepřiměřených nákladů. Zboží je nutno v těchto případech prodat ihned, aby mohlo být vůbec využito. Proto v těchto případech poskytnutí přiměřené dodatečné lhůty odpadá. Druhá strana má být o prodeji vyzooměna vždy, když je to možné.

§ 468 [Nakládání s výtěžkem z prodeje]

Strana, která zboží prodala, je oprávněna ponechat si z výtěžku prodeje částku odpovídající přiměřeným nákladům spojeným s plněním povinností podle § 462 až 464 a s prodejem zboží. Zbytek získaného výtěžku je povinna druhé straně bez zbytečného odkladu uhradit.

Související ustanovení: § 466, 467

Prodejem zboží končí povinnost zabezpečovat uchování zboží. Dosažený výtěžek patří té straně, které patří zboží, ale protože ten, kdo měl povinnost uchovat zboží, to činil za druhého a rovněž prodej byl důsledkem neplnění povinností druhého, má ten, kdo zboží uchovával a nakonec prodal a zatím nesl náklady s tím spojené, právo jak na náhradu nákladů spojených s uchováním zboží, tak i nákladů spojených s prodejem zboží a příslušnou částku může z výtěžku odečíst a ponechat si ji.

Oddíl sedmý. Zvláštní ustanovení o náhradě škody

§ 469 [Výše škody při náhradní koupi a prodeji]

Jestliže některá strana v souladu s tímto zákonem odstoupila od smlouvy a v přiměřené době od odstoupení přiměřeným způsobem kupující uskutečnil náhradní koupi nebo prodávající náhradní prodej zboží, na něž se odstoupení od smlouvy vztahovalo, nárok na náhradu škody vzniklý podle tohoto zákona zahrnuje rozdíl mezi kupní cenou, jež měla být placena na základě smlouvy, a cenou dohodnutou v náhradním obchodě. Při určení tohoto rozdílu se přihlédne k obsahu smlouvy. Nárok na náhradu zbylé škody tím není dotčen.

Související ustanovení: § 379

Související předpisy: § 16 odst. 2 CenP

Při odstoupení od smlouvy, ke kterému dochází typicky v důsledku prodlení, které představuje podstatné porušení smluvní povinnosti, nebo protože povinnost nebyla splněna řádně ani v přiměřené dodatečné lhůtě, ať jde o prodlení, ke kterému došlo tím, že prodávající nedodal včas jak byl povinen, nebo že nedodal řádně (dodal zboží vadné), nebo naopak tím, že kupující zboží řádně nabídnuté nepřevzal, nezapltil kupní

§ 470–471 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

cenu, nezajistil zaplacení kupní ceny apod., vzniká nárok na náhradu škody. Běžně může dojít k náhradní koupi nebo náhradnímu prodeji. Pro výpočet škody se pro tento případ dává pravidlo a zejména se uvádí rozhodná doba, což je při měnicích se cenách zvláště důležité.

Jde-li o smlouvu o převodu cenných papírů, je dáno doplňující pravidlo v § 16 CenP. Podstatou této zvláštní úpravy je, že u cenných papírů, s nimiž se obchoduje na regulovaném trhu, je rozhodující kurz tohoto papíru na regulovaném trhu v den odstoupení od smlouvy, popřípadě den, kdy oprávněná strana, která neodstoupila od smlouvy bez zbytečného odkladu, mohla nejdříve odstoupit od smlouvy. U cenných papírů, s nimiž se na regulovaném trhu neobchoduje, cena běžně docilovaná. Výslovně se uvádí, že nárok na náhradu škody zahrnuje i náklady spojené se zprostředkováním smlouvy, u níž došlo k odstoupení, jakož i smlouvy o náhradním prodeji nebo náhradní koupi. Nárok na náhradu zbylé škody dotčen není, jak toto speciální ustanovení jen opakuje.

§ 470 [Výše náhrady v ostatních případech]

(1) V případech, na něž se nevztahuje § 469, zahrnuje nárok na náhradu škody strany, která odstoupila od smlouvy týkající se zboží s běžnou cenou, rozdíl mezi kupní cenou, jež má být placena na základě smlouvy, a běžnou cenou dosahovanou u zboží téhož druhu a téže nebo srovnatelné jakosti za obdobných smluvních podmínek. Nárok na náhradu zbylé škody tím není dotčen.

(2) Rozhodující jsou ceny dosahované v době odstoupení od smlouvy; jestliže však zboží bylo převzato před odstoupením od smlouvy, jsou rozhodující běžné ceny dosahované v době tohoto převzetí.

Související ustanovení: § 379, 469

Toto ustanovení navazuje na ustanovení předchozího paragrafu a uvádí zásadní pravidlo pro určení výše škody pro případ, že po odstoupení od smlouvy nedošlo v přiměřené době k náhradní koupi zboží nebo náhradnímu prodeji zboží.

Díl druhý. Ujednání v souvislosti s kupní smlouvou

Oddíl první. Koupě na zkoušku

§ 471 [Základní ustanovení]

Koupě na zkoušku vzniká uzavřením kupní smlouvy s podmínkou, že kupující do uplynutí zkušební doby zboží schválí. Není-li ve smlouvě zkušební doba stanovena, má se za to, že činí tři měsíce od uzavření smlouvy.

Související předpisy: § 36 odst. 2 ObčZ

Z literatury: *Pelikánová, I.* Koupě na zkoušku z pohledu srovnávacího práva a českého obchodního zákoníku. Právní rádce, 1997, č. 12

Ujednání o koupi na zkoušku musí být zcela jasné, tedy v praxi výslovné. Zkušební doba musí být určitá, proto se stanoví subsidiárně na dobu průměrně přiměřenou, ale určitou. Vždycky jde o kupní smlouvu uzavřenou s podmínkou schválení zboží.

§ 472 [Splnění a zmaření podmínky]

(1) Nepřevzal-li kupující zboží, má podmínka povahu podmínky odkládací a tato podmínka se považuje za zmařenou, jestliže kupující nesdělí prodávajícímu ve zkušební době, že zboží schvaluje.

(2) Převzal-li kupující zboží, má podmínka povahu podmínky rozvazovací a platí, že kupující zboží schválil, jestliže je písemně neodmítne ve zkušební době.

(3) Kupující nemá právo zboží odmítnout, jestliže nemůže zboží vrátit ve stavu, v jakém je převzal.

Související ustanovení: § 36 odst. 2 ObčZ

Možnost vázat vznik nebo zánik smlouvy na splnění podmínky je v obchodních vztazích v plné míře. Vazba právního úkonu na podmínku nemá v obchodních vztazích obecná specifika a obecná úprava podmínek je proto i pro obchodní vztahy dána v úpravě občanského zákoníku. V tomto ustanovení jde o specifický případ spočívající na vazbě vzniku nebo zániku smlouvy na splnění podmínky, jde o určité doplnění k obecné úpravě.

Charakter podmínky, zda jde o podmínku odkládací nebo rozvazovací, se bude lišit podle toho, zda kupující zboží převzal nebo nepřevzal. Souběžně s tím se stanoví různě, zda schválení musí být výslovné, nebo zda může být učiněno mlčky. Jestliže kupující zboží nepřevzal, jde o podmínku odkládací a schválení musí být výslovné. Jestliže zboží převzal, jde o podmínku rozvazovací a ke schválení dojde mlčky tím, že kupující zboží neodmítne. Zda kupující zboží koupené na zkoušku schválí nebo ne, záleží na jeho úvaze. Ovšem když zboží neschválí, má povinnost je vrátit, a to nepoškozené. Jestliže by tuto podmínku nemohl splnit, ztrácí právo zboží odmítnout.

Oddíl druhý. Cenová doložka

§ 473 [Základní ustanovení]

Jestliže strany dohodnou při určení ceny, že její výše má být dodatečně upravena s přihlédnutím k výrobním nákladům, a neurčí-li které složky výrobních nákladů jsou rozhodné, mění se kupní cena v poměru k cenovým změnám hlavních surovin potřebných k výrobě prodávajícího zboží.

Související ustanovení: § 409 odst. 2, § 448

Z literatury: *Tomsa, M.* Cenová doložka ke kupní smlouvě v obchodních vztazích. Obchodní právo, 1996, č. 2

Cena musí být v kupní smlouvě sjednána, a to buď přímo, nebo nepřímo. V některých případech, zejména jde-li o smlouvu uzavíranou s delším časovým předstihem před dobou dodávky nebo o smlouvu na opakující se dodávky pro delší časové období, a jestliže lze očekávat pohyb cen základních surovin nebo jiných složek nákladů, lze sjednat cenu s tím, že současně se sjednává cenová doložka. Ta slouží ke snížení rizika prodávajícího nebo naopak kupujícího, že při změnách cen základních surovin nebo jiných složek nákladů, které by nebyly promítnuty do ceny sjednané v uzavřené smlouvě, by nedosáhl zisku nebo by dokonce byl pro něj tento obchod ztrátový. Podstatou cenové doložky je závazek upravit sjednanou cenu. Běžně je úprava ceny úměrná změnám cen hlavních surovin potřebných k výrobě daného zboží. Rozhodující ovšem bude znění

§ 474–476 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

cenové doložky. Jestliže určí složky nákladů, které budou pro výpočet upravené ceny rozhodné, vychází se jen z těchto položek, jestliže je neurčí, platí, že se uvažují změny cen hlavních surovin potřebných k výrobě. Pokud by mohlo být mezi stranami sporné, které suroviny lze považovat za hlavní suroviny potřebné k výrobě daného zboží, měla by tyto suroviny jasně stanovit dohoda o cenové doložce.

§ 474 [Rozhodující doba]

(1) Neurčí-li strany ve smlouvě, která doba je rozhodující pro posuzování cenových změn, přihlíží se k cenám v době uzavření smlouvy a v době, kdy měl prodávající zboží dodat. Má-li se dodání zboží uskutečnit během určité lhůty, je rozhodná doba skutečného včasného plnění, jinak konec této lhůty.

(2) Je-li prodávající v prodlení s dodáním zboží, a v době skutečného dodání jsou ceny v rozhodných složek výrobních nákladů nižší než ceny v době stanovené podle odstavce 1, přihlíží se k těmto nižším cenám.

V období větších pohybů cen stoupá význam doby, která je pro výpočet úpravy ceny rozhodná. Zde se vyslovuje obecně přijímaná zásada, že rozhodující je jako cena výchozí vždy cena příslušné složky nákladů v době uzavření smlouvy, a ta je základem propočtu. Na druhé straně dané pravidlo rozlišuje možné situace. Nebere se v úvahu cena vyšší než v době, kdy mělo být dodáno, pokud však bude cena v době skutečného dodání nižší, bere se v úvahu tato nižší cena a tím se vylučují případné možné spekulace s časem skutečného plnění.

§ 475 [Zánik práv a povinností]

Práva a povinnosti stran z doložky zanikají, jestliže oprávněná strana svá práva neuplatní u druhé strany bez zbytečného odkladu po dodání zboží.

Související ustanovení: § 448, 473

Související předpisy: § 583 ObčZ

Cenová doložka je sjednána jako dodatek ke sjednané ceně a oprávnění požadovat úpravu ceny podle cenové doložky musí být zvláště uplatněno, jinak toto právo zaniká a prodávající pak má právo požadovat a kupující má povinnost zaplatit jen sjednanou cenu, tj. cenu sjednanou ve smlouvě bez úpravy zamýšlené sjednáním cenové doložky. Jde o ustanovení dispozitivní, smlouva může mít odchylnou úpravu. V praxi přichází v úvahu smluvní úprava, že prodávající bude bez dalšího fakturovat cenu upravenou podle cenové doložky, tedy bez zvláštního požadavku na úpravu ceny podle cenové doložky.

Díl třetí. Smlouva o prodeji podniku

§ 476 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o prodeji podniku se prodávající zavazuje odevzdat kupujícímu podnik a převést na něj vlastnické právo k podniku a kupující se zavazuje převzít závazky prodávajícího související s podnikem a zaplatit kupní cenu.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu.**Související ustanovení:** § 5**Související předpisy:** § 12 odst. 2 písm. b), § 14 odst. 1, § 15 až 20 PřMajSt; § 40, § 46 odst. 2 ObčZ

Z literatury: *Dědič, J.* K některým problémům ze smluv o prodeji podniku. Právní praxe, 1993, č. 6; *Dlabalová, E.* Smlouva o prodeji podniku versus zákaz přenosu daňové povinnosti. Časopis pro právní vědu a praxi, 2000, č. 3; *Ěláš, K.* Prodej podniku a cenné papíry na řad jako jeho součást. Právní rozhledy, 2001, č. 8; *Jelínek, M.* K problematice přechodu ekologických závazků v rámci smlouvy o prodeji podniku. Právní rádce, 1995, č. 12; *Jouza, L.* Chcete koupit podnik? Právní rádce, 1993, č. 7; *Kopáč, L.* Smlouva o prodeji podniku a právní nástupnictví u smlouvy o nájmu nebytových prostor. Právní rozhledy, 1994, č. 1; *Kopáč, L.* K problematice smlouvy o prodeji podniku. Právní rádce, 1994, č. 2; *Marek, K.* Smlouva o prodeji podniku. Ekonom, 1993, č. 13 (obecně); *Marek, K.* Smlouva o prodeji podniku. Právní rádce, 1997, č. 11; *Pelikánová, I.* Převod a přechod práv. Právní rozhledy, 2001, č. 4; *Pelikánová, I.* Převod a přechod práv při prodeji podniku podruhé. Právní rozhledy, 2001, č. 9

V návaznosti na § 5 odst. 2, podle něhož je podnik hromadnou věcí, došlo od 1. 1. 2001 k novému vymezení podstatných částí smlouvy o prodeji podniku. Prodávající se především zavazuje odevzdat kupujícímu podnik, tedy soubor hmotných, osobních a nehmotných složek podnikání. Dále se zavazuje převést na kupujícího vlastnické právo k podniku. Kupující se zavazuje převzít závazky prodávajícího související s podnikem a zaplatit kupní cenu. Závazek prodávajícího odevzdat podnik nemusí být ve smlouvě vyjádřen výslovně, stejně tak i závazek převést na kupujícího vlastnické právo k podniku. Postačí, jestliže tyto závazky budou z uzavřené smlouvy vyplývat, například proto, že strany smlouvu jako smlouvu o prodeji podniku označily. Závazek převést vlastnické právo k podniku jako celku, jako hromadné věci, nelze ztotožňovat s vlastním převodem vlastnického práva k věcem, které tvoří součást podniku. Toto vlastnické právo podle kogentního ustanovení § 483 odst. 3 přechází na kupujícího dnem účinnosti smlouvy, jde-li o věci movité a není dohodnuto něco jiného (§ 445) a vkladem do katastru nemovitostí, jde-li o nemovitosti (podrobněji viz komentář k uvedenému ustanovení). Jiná práva než vlastnické právo nejsou předmětem vlastnictví a jejich přechod na kupujícího je upraven samostatně (§ 477 odst. 2, § 479 a 480).

Předmětem smlouvy o prodeji podniku nejsou jednotlivé věci, ale podnik jako soubor hmotných, osobních a nehmotných složek podnikání (§ 5). Nemusí to však být podnik jako celek, ale lze převést také jeho část, pokud má povahu samostatné organizační složky (§ 487). Součástí souboru mohou být též věci nemovité. Závazek prodávajícího směřuje u věcí k převodu vlastnického práva. Pokud jde o práva, která jsou součástí podniku, závazek prodávajícího směřuje ke změně osoby věitele, tedy osoby oprávněné. Ke změně oprávněné osoby vede smlouva o prodeji podniku také u jiných majetkových hodnot sloužících provozování podniku. Jednotlivé věci (s výjimkou nemovitostí), práva a jiné majetkové hodnoty nemusí být ve smlouvě vyjmenovány. Musí však být vymezen podnik, který je předmětem smlouvy. Jestliže není předmětem smlouvy podnik jako celek a některé věci, práva a jiné majetkové hodnoty tvořící jeho součást jsou z prodeje vyloučeny (a nejde o prodej části podniku ve smyslu § 487), nemá smlouva povahu smlouvy o prodeji podniku. Proto také nenastávají účinky s touto smlouvou spojené a vztahy mezi stranami se neřídí ustanoveními upravujícími tuto smlouvu. Rozhodující je ovšem stav majetkových hodnot v době účinnosti smlouvy. O smlouvu o prodeji podniku jde proto v případě, že před její účinností prodávající některé části podniku prodal či jinak převedl (např. postoupil pohledávky) na jinou osobu.

Pojmovým znakem smlouvy o prodeji podniku je dále závazek kupujícího převzít závazky prodávajícího související s podnikem. Musí jít o všechna práva a všechny

závazky (viz níže uvedený judikát). Není však nutné je ve smlouvě uvádět. Na úmysl převzít všechny závazky lze usuzovat také z toho, že smluvní strany uzavřenou smlouvou označily jako smlouvu o prodeji podniku. Na druhé straně pouhé označení smlouvy jako smlouvy o prodeji podniku nebude stačit, jestliže z jejích ustanovení bude nepochybně vyplývat, že strany chtějí některé závazky z převzetí kupujícím vyloučit. O možnosti převzít některé závazky jinou osobou před účinností smlouvy o prodeji podniku platí obdobně to, co je uvedeno o takovém převodu majetkových hodnot.

Dalším pojmovým znakem smlouvy o prodeji podniku je závazek kupujícího zaplatit kupní cenu. Obchodní zákoník výši kupní ceny nebo způsob určení její výše nestanoví, a to ani odkazem na cenu obvyklou (§ 448 odst. 2), jako je tomu u smlouvy o koupi najaté věci (§ 494 odst. 1). Výši ceny nebo způsob jejího určení nestanoví ani § 482. Proto musí ve smlouvě o prodeji podniku být určena výše kupní ceny nebo alespoň určen způsob, jakým bude dodatečně stanovena (§ 269 odst. 3).

K platnému uzavření smlouvy o prodeji podniku obchodní zákoník vyžaduje, aby se tak stalo písemnou formou. Z obecných ustanovení občanského zákoníku (§ 46 odst. 2) vyplývá, že projevy stran musí být na téže listině, jestliže se smlouvou o prodeji podniku převádí nemovitost. V takovém případě je také třeba převáděné nemovitosti v textu smlouvy konkrétně uvést, včetně údajů podle katastru nemovitostí. Jinak by nebylo možné provést vklad vlastnického práva (§ 483 odst. 3).

Smlouva musí být schválena společníky nebo valnou hromadou (členskou schůzí družstva) (§ 67a, § 125 odst. 1, § 187 odst. 1, § 239 odst. 4). V případech stanovených zák. č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu (např. § 20, 62, 79, 107), je k uzavření smlouvy o prodeji podniku nebo jeho části třeba povolení České národní banky.

Částečně zvláštní úprava platí pro prodej podniku v rámci tzv. velké privatizace [§ 12 odst. 2 písm. b), § 14 odst. 1 a § 15 až 20 PřMajSt]. Možnost uzavřít smlouvu o prodeji podniku je vyloučena u organizační složky státu (§ 24 odst. 1 zák. č. 219/2000 Sb.).

Z judikatury:

PP 4/1995: Podstatnou částí smlouvy o prodeji podniku je mj. závazek kupujícího převzít závazky prodávajícího související s podnikem. Má-li jít o tento smluvní typ, je nezbytné, aby kupující převzal všechny závazky prodávajícího související s podnikem. Neobsahuje-li smlouva uvedenou podstatnou část, tj. z přechodu byly vyjmuty některé závazky, které souvisejí s podnikem, nebyla platně uzavřena smlouva o prodeji podniku, jež je takto jako smluvní typ upravena v obchodním zákoníku.

SR 4/1996 s. 80: Směřuje-li žaloba na určení neplatnosti smlouvy o prodeji podniku (§ 476 a násl. ObchZ), je dána věcná příslušnost krajského soudu ve věcech obchodních (§ 9 odst. 3 písm. c) bod cc) OSŘ], a to i tehdy, domáhá-li se určené neplatnosti osoba třetí.

R 30/1997: V ustanovení § 476 odst. 1 ObchZ je stanoven typ smlouvy o prodeji podniku a jsou v něm uvedeny podstatné části této smlouvy, které musí smlouva obsahovat, aby šlo o tento smluvní typ a vztahovala se na ni příslušná ustanovení jej upravující (§ 269 odst. 1 ObchZ). Podstatnou částí smlouvy o prodeji podniku je mj. závazek kupujícího převzít závazky prodávajícího související s podnikem.

PP 12/2001 s. 28: Fond národního majetku mohl privatizovaný majetek převést pouze na nabyvatele v souladu s privatizačním projektem a pokud tak neučinil a převedl předmětný majetek na třetí osobu, jednal v rozporu s ustanovením § 5 a § 12 odst. 2 zák. č. 92/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jakož i s § 5 odst. 1 a § 20 odst. 1 zák. č. 171/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů a uzavřená smlouva o prodeji (části) podniku je absolutně neplatná (§ 39 ObchZ).

SR 6/2002 s. 210: Prodej podniku, popřípadě jeho části v rámci tzv. velké privatizace se řídí zákonem č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, a pouze podpůrně obchodním zákoníkem.

SJ 1/2004 s. 34: Usnesení, jímž rejstříkový soud zamítl návrh na povolení zápisu prodeje podniku s odůvodněním, že smlouva o prodeji podniku je neplatná, není ve smyslu ustanovení § 135 odst. 2 věty druhé OSŘ závazné v jiném soudním řízení, v němž má být otázka platnosti této smlouvy posuzována.

Sou R NS 27/2004 s. 31: Při prodeji podniku kupující přejímá práva a povinnosti z pracovníprávních vztahů v té kvalitě a s těmi vlastnostmi, jimiž se vyznačovaly u prodávajícího,

včetně podmínek, za kterých zaměstnanec vykonával sjednaný druh práce. Jestliže zaměstnanec vykonává práci podle pracovní smlouvy za podmínek, za nichž vzniká nemoc z povolání, přejímá nový zaměstnavatel práva a povinnosti z tohoto pracovněprávního vztahu s touto vlastností v nezměněné kvalitě, bez ohledu na to, kdy (zda vůbec) bude případně zjištěna nemoc z povolání; z tohoto hlediska není významné, že výkon pracovněprávního závazku je v okamžiku přechodu dočasně suspendován z důvodu některé z překážek v práci.

PR 3/2005 s. 98: Podnik mohl být předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů, upraveného občanským zákoníkem ve znění před novelou provedenou zák. č. 91/1998 Sb., avšak jen za předpokladu, že šlo o podnik náležející oběma manželům jako podnikatelům. Pokud však byl podnikatelem jen jeden z manželů a šlo o věc sloužící k výkonu jeho povolání, náležel podnik do odděleného vlastnictví podnikajícího manžela.

R 34/2006: Závazek kupujícího ze smlouvy o prodeji podniku zaplatit prodávajícímu kupní cenu podniku není závazkem souvisejícím s tímto podnikem; proto při dalším prodeji podniku nepřechází na kupujícího podle ustanovení § 476 odst. 1 ObchZ.

SJ 9/2005 s. 714: Smlouva, kterou se bezúplatně převádí podnik nebo část podniku, je nepojmenovanou smlouvou ve smyslu ustanovení § 269 odst. 2 ObchZ. Na nabyvatele podniku nebo části podniku přecházejí ve smyslu ustanovení § 477 odst. 12 ObchZ ve spojení s ustanovením § 1 odst. 2 ObchZ a § 491 odst. 2 ObčZ všechna práva a závazky, na které se převod vztahuje.

§ 477 [Přechod práv a závazků]

(1) Na kupujícího přecházejí všechna práva a závazky, na které se prodej vztahuje.

(2) Přechod pohledávek se jinak řídí ustanoveními o postoupení pohledávek.

(3) K přechodu závazku se nevyžaduje souhlas věřitele, prodávající však ručí za splnění převedených závazků kupujícím.

(4) Kupující je povinen bez zbytečného odkladu oznámit věřitelům převzetí závazků a prodávající dlužníkům přechod pohledávek na kupujícího.

Související ustanovení: § 303 až 312, § 476

Související předpisy: § 524 až 530 ObčZ; § 10 odst. 8 ŽZ; § 15, 15a PřMajSt

Z literatury: *Spáčil, J.* Poznámka k ručení Fondu národního majetku za závazky. Právo a podnikání, 1996, č. 12

Přechází především vlastnické právo ke všem věcem, které tvoří součást prodáváného podniku (okamžik přechodu vlastnického práva řeší § 483 odst. 3). Práva a závazky (povinnosti) ze závazkových vztahů přecházejí na kupujícího bez ohledu na to, zda se řídí obchodním nebo občanským zákoníkem. Nezáleží ani na tom, zda právním důvodem jejich vzniku byla smlouva nebo jiná skutečnost (např. porušení povinnosti nebo prohlášení o převzetí ručení). Na kupujícího přecházejí ze zákona i práva a závazky z pojistných smluv a ze smluv nájemních. Přechod nastává dnem účinnosti smlouvy o prodeji podniku (viz komentář k § 483). Nepřecházejí však závazky veřejnoprávní povahy, například závazek zaplatit daň. Odchylná dohoda, kterou připouští § 481, pokud jde o obchodní jméno, odpadá zrušením tohoto ustanovení.

Přechod všech práv a závazků z prodávajícího na kupujícího nastává ze zákona, aniž by smluvní strany nebo třetí osoby musely uskutečnit nějaké další právní úkony. Toto ustanovení má kogentní povahu, takže strany si nemohou dohodnout něco jiného, ani toto ustanovení vyloučit (§ 263). Za jedinou výjimku lze patrně považovat práva z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, jež se týkají podnikatelské činnosti prodáváného podniku. O nich sice § 479 odst. 1 také stanoví, že všechna přecházejí na kupujícího, ale toto ustanovení nemá kogentní povahu. Proto lze připustit, aby se ohledně

nich smluvní strany dohodly jinak. Odchylná dohoda, kterou připouští i § 481, pokud jde o obchodní jméno, odpadá zrušením tohoto ustanovení.

Ustanoveními o postoupení pohledávek jsou při absenci zvláštní úpravy v obchodním zákoníku ustanovení § 524 až 530 ObčZ. Z těchto ustanovení vyplývá, že s pohledávkou přešlou na kupujícího přechází její příslušenství (viz § 121 odst. 3 ObčZ) a všechna práva s ní spojená (např. práva věřitele na zajištění pohledávky). Dokud není přechod pohledávky oznámen prodávajícím nebo prokázán kupujícím, zproští se dlužník závazku plněním prodávajícím. Proávající jako postupitel odpovídá a ručí kupujícímu (postupníkovi) za existenci a dobytost přešlé pohledávky za podmínek § 527 ObčZ. Osobám, které poskytlly zajištění závazku, resp. splnění přešlé pohledávky, je prodávající povinen podat zprávu o přechodu zajištěného závazku. Kupujícímu je pak povinen předat všechny doklady a poskytnout všechny potřebné informace, jež se týkají pohledávky, která na něho přešla. Porušení této povinnosti může mít za následek odpovědnost prodávajícího za škodu za podmínek § 373 a násl. Dlužník může i po přechodu pohledávky na kupujícího uplatnit námitky proti pohledávce, které mohl uplatnit v době přechodu.

Smyslem informační povinnosti podle odstavce 4 je zabezpečit, aby věřitelé i dlužníci byli neodkladně uvědoměni o změně v osobě majitele podniku, na kterého práva a závazky přešly. Nesplnění této povinnosti může mít za následek, že dlužník může plnit původnímu majiteli podniku jako věřiteli (§ 526 odst. 1 ObčZ), a kupující bude povinen hradit věřiteli škodu vzniklou mu například vymáháním pohledávky proti původnímu dlužníkovi (nikoliv však z titulu jeho ručení).

Odstavec 3 představuje odchylku od obecné úpravy převzetí dluhu v § 531 odst. 1 ObčZ, který vyžaduje souhlas věřitele. Současně zakládá zákonné ručení prodávajícího za splnění převedených závazků kupujícím. Vztah mezi prodávajícím jako ručitelem a věřitelem se řídí obchodním zákoníkem (§ 312), jestliže jde o ručení za splnění závazku, který podléhá režimu obchodního zákoníku (§ 261 odst. 4). Proto jestliže kupující nesplní věřiteli jeho pohledávku, může věřitel požadovat plnění na prodávajícím. Zákonné ručení prodávajícího vzniká i v případě, že věřitel s přechodem závazku na kupujícího v důsledku uzavření smlouvy o prodeji podniku vysloví souhlas. Celý § 477 má kogentní povahu a projev vůle věřitele jej nemůže vyloučit (jiná věc je, že věřitel nemusí vůči prodávajícímu ručení uplatnit). Kromě toho může věřitel za zákonem stanovených podmínek podat proti přechodu závazků na kupujícího odpor (§ 478).

V teorii i praxi byla sporná otázka, zda při prodeji podniku (jeho části), jehož součástí jsou listinné cenné papíry vyžadující jinak indosaci, je indosament nezbytný. Nejvyšší soud ČR zaujal stanovisko (R 62/2003), že k převodu v takovém případě indosament ani splnění dalších podmínek nezbytné není. V odůvodnění zdůraznil, že obchodní zákoník stanoví, že všechna práva a závazky, na které se prodej vztahuje, přecházejí na kupujícího. Přitom pro přechod nejsou (až na výjimky) stanoveny žádné podmínky a není upraven okamžik přechodu jednotlivých složek podniku na kupujícího. S odkazem na znění § 477 odst. 1 a § 479 dospěl k závěru, že jejich dikce nasvědčuje tomu, že splnění jiných podmínek k přechodu práv nezbytné není (nestanoví-li podmínku obchodní zákoník – např. § 483 odst. 3 druhá věta). Dovodil, že „právní úpravu smlouvy o prodeji podniku je ve vztahu k právní úpravě zákona o cenných papírech o převodu listinných cenných papírů i k odpovídající úpravě zák. č. 191/1950 Sb., v novelizovaném znění, třeba považovat za právní úpravu zvláštní a že z ní vyplývá, že k převodu listinných cenných papírů, které jsou součástí podniku, postačuje uzavření smlouvy o prodeji podniku, aniž by bylo třeba uplatnit další postup stanovený pro převod cenných papírů v těchto předpisech“.

V praxi může nastat situace, že nabyvatel podniku, který podnik získal na základě smlouvy o prodeji podniku, stejný podnik dále smlouvou o prodeji podniku převede na další osobu. Vzniká otázka, zda ručitelský závazek původního vlastníka podniku trvá i v případě, že podnik byl kupujícím dále prodán. Ze znění odstavce 3 nelze dovodit závěr,

že dalším prodejem podniku zaniká ručení původního vlastníka za splnění převedených závazků kupujícím. Shodné stanovisko je obsaženo v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 3. 2003, sp. zn. 1 Ko 77/2003. Ručení původního vlastníka podniku se však nevztahuje na závazky, které vznikly až po prodeji podniku (z činnosti nového vlastníka podniku) a přešly na základě další smlouvy o prodeji podniku na dalšího vlastníka. Ručení tohoto vlastníka se však, podle našeho názoru, vztahuje i na ty závazky, které na něho přešly na základě první smlouvy o prodeji podniku a trvaly ještě v době dalšího prodeje podniku, takže přešly na další nabyvatele (vlastníka) podniku. Nelze proto vyloučit, že za určitý závazek budou ručit jak první prodávající, tak současně (solidárně) i další prodávající podniku.

Na kupujícího nepřechází živnostenské oprávnění. To podle § 10 odst. 9 ŽŽ nemůže být přeneseno na jinou osobu. Jiná osoba je může vykonávat, jen stanoví-li to zák. č. 455/1991 Sb., v novelizovaném znění. Obdobně to platí i o oprávnění provádět jinou podnikatelskou činnost na základě oprávnění podle zvláštního zákona.

Některé odchylky platí při prodeji podniku v rámci tzv. velké privatizace majetku státu. Podle § 15 odst. 3 PfMajSt se věřitel nabyvatele privatizovaného majetku může domáhat splnění závazků vzniklých před 13. srpnem 1993, které na nabyvatele přešly v rámci privatizace, na Fondu národního majetku České republiky jako prodávajícím až po vyčerpání všech právních prostředků vůči nabyvateli privatizovaného majetku, včetně výkonu rozhodnutí a konkursu. Výslovně je stanoveno, že za závazky vzniklé po 13. srpnu 1993 Fond národního majetku České republiky neručí. Podle § 15a odst. 1 PfMajSt může nabyvatel privatizovaného majetku podnikat v rozsahu, ve kterém k tomu byl oprávněn privatizovaný podnik, a to po dobu jednoho roku od uzavření smlouvy o prodeji majetku privatizovaného podniku. Při prodeji části podniku (organizační složky) přecházejí na stejnou dobu na nabyvatele oprávnění podnikat v rozsahu činnosti této části (organizační složky).

Z judikatury:

PPP 12/1997: Jestliže v textu smlouvy o prodeji podniku je uvedeno, že práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů prodávajícího jsou vypořádány a nepřecházejí tedy na kupujícího, a ve skutečnosti k vypořádání pracovněprávních vztahů nedošlo, je smlouva o prodeji podniku neplatná podle § 49a ObčZ, protože šlo o právní úkon učiněný v omylu a omyl byl podstatný.

PPP 4/1997: Při převodu podniku v majetku státu na jiné osoby podle zák. č. 92/1991 Sb. dochází vždy zároveň s prodejem podniku také k přechodu práv a povinností ze závazkových vztahů na nového nabyvatele, a to v celém rozsahu. Je-li takto převáděna pouze část podniku, dojde k přechodu práv a povinností z těch závazkových vztahů, které se částí podniku týkaly, které souvisely s hospodářskou činností této části podniku.

ÚS/Nál sv. 13/4 s. 387: Názor ohledně výkladu a aplikace § 477 odst. 1 ObchZ, že placení daně nelze podřadit pod závazky ve smyslu soukromého práva, neboť pojmově placení daně znamená platbu ve prospěch státu na základě zákona, aniž by stát daňovému subjektu nabízel za úhradu daně poskytnutí určitého ekvivalentu, a z toho dovozený závěr, že daňová povinnost je zcela nepochybně povinností veřejného práva, přičemž daňovým předpisem je jakýkoli přenos daňové povinnosti zakázán, považuje Ústavní soud za ústavně konformní, neboť i podle jeho názoru je daňová povinnost plátce daně povinností veřejnoprávní. Tato povinnost vzniká na základě skutečností stanovených zákonem, přičemž zák. č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, upravuje kogentně i to, který subjekt tuto povinnost má, zatímco zák. č. 337/1991 Sb., o správě daní a poplatků, zakazuje přenos této povinnosti, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak. Názor, že takovým právním předpisem je obchodní zákoník, který v ustanovení týkajícím se prodeje podniku, resp. části podniku, v § 477 odst. 1 stanoví, že na kupujícího přecházejí všechna práva a závazky, na které se prodej vztahuje, je mylný, neboť v případě daňové povinnosti je plátce daně ve vztahu vůči orgánu veřejné moci, který rozhoduje o jeho právech a povinnostech. Plátce daně jako subjekt veřejnoprávního vztahu není vůči orgánu veřejné moci v rovnoprávním postavení a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisej na vůli subjektu (viz Ústavní soud, Sbírka usnesení a nálezů, č. 3, Brno 1992, s. 11). Smlouva o prodeji podniku, resp. části podniku je závazkovým vztahem soukromoprávní povahy, kde subjekty mají rovné postavení, a podle tohoto hlediska je nutno posuzovat

i charakter předcházejících práv a závazků. Smlouvou o prodeji podniku přecházejí závazky vzniklé ze závazkových vztahů bez ohledu na to, zda mají či nemají obchodní povahu, nikoli však veřejnoprávní povinnosti. Ustanovení § 477 odst. 1 ObchZ nepředstavuje tedy v tomto případě ve vztahu k § 45 zákona o správě daní a poplatků *lex specialis*.

Dosud nepublikováno (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2002, sp. zn. 29 Odo 314/2001): Při prodeji podniku, jehož součástí jsou cenné papíry, není k převodu těchto cenných papírů na kupujícího potřebný indosament ani splnění dalších podmínek, které jsou nezbytné při samostatném převodu cenných papírů.

R 62/2003: Při prodeji podniku, jehož součástí jsou cenné papíry, není k převodu těchto cenných papírů na kupujícího potřebný indosament ani splnění dalších podmínek, které jsou nezbytné při samostatném převodu cenných papírů.

SR 4/2004 s. 142: K tomu, aby na základě smlouvy o prodeji podniku přešla na nabyvatelku práva a závazky členů sdružení založeného podle § 829 ObčZ, nebylo za situace, kdy šlo o prodej uskutečněný společným právním úkonem těchto členů, zapotřebí jejich vzájemného předchozího vypořádání.

SJ 10/2004 s. 820: Smlouvou o prodeji podniku (§ 476 ObchZ), popřípadě jeho části (§ 487 ObchZ), přecházejí na kupujícího i práva a závazky založené smlouvou o úhradě nákladů zdravotní péče uzavřené podle ustanovení § 13 zákona č. 550/1991 Sb.

§ 478 [Odpor u soudu]

(1) Zhorší-li se nepochybně prodejem podniku dobytost pohledávky věřitele, může se věřitel domáhat podáním odporu u soudu do 60 dnů ode dne, kdy se dověděl o prodeji podniku, nejpozději však do šesti měsíců ode dne, kdy prodej byl zapsán do obchodního rejstříku (§ 488 odst. 1), aby soud určil, že vůči němu je převod závazku prodávajícího na kupujícího neúčinný.

(2) Není-li prodávající zapsán v obchodním rejstříku, může být podán odpor u soudu do 60 dnů ode dne, kdy se věřitel doví o prodeji podniku, nejpozději však do šesti měsíců ode dne uzavření smlouvy.

(3) Jestliže věřitel úspěšně uplatní právo podle odstavce 1 nebo 2, je prodávající povinen vůči němu splnit závazek v době splatnosti a je oprávněn požadovat od kupujícího poskytnuté plnění s příslušenstvím.

Související ustanovení: § 3, § 488 odst. 1

Související předpisy: § 42a ObčZ

K tomu, aby se situace věřitele prodejem podniku nezhoršila, slouží především zákonné ručení prodávajícího za splnění závazků kupujícím (§ 477 odst. 3). Nemusi však vždy k ochraně věřitele stačit. Proto obchodní zákoník upravuje právo věřitele odporovat převodu závazků v důsledku uskutečněného prodeje. Podstata odporu záleží v tom, že se věřitel domáhá u soudu rozhodnutí, že převod závazku je vůči němu neúčinný. V případě úspěchu je pak oprávněn v době splatnosti závazku požadovat od prodávajícího splnění svého nároku, jako kdyby k prodeji podniku a přechodu závazku na kupujícího nedošlo. Úspěšný odpor má tedy ve vztahu k věřiteli za následek neúčinnost přechodu závazku na kupujícího.

Protože jde o zvláštní oprávnění, jsou pro jeho uplatnění stanoveny podmínky věcné i časové. Věřitel může uplatnit odpor pouze v případě, že dobytost jeho pohledávky je vůči kupujícímu v důsledku prodeje nepochybně horší, než byla před prodejem vůči prodávajícímu. Nepochybně zhoršení dobytosti musí prokázat věřitel.

Pro podání návrhu na odpor u soudu je stanovena lhůta 60 dnů poté, co se věřitel dověděl o prodeji podniku. V případě pochybností by musel vědomí věřitele o prodeji

podniku prokázat prodávající. Jde tedy o lhůtu subjektivní. Vzhledem k tomu je však ještě stanovena jako omezující lhůta objektivní počítaná bez ohledu na vědomí věřitele o prodeji podniku. Ta činí šest měsíců a její počátek je stanoven diferencovaně podle toho, zda je prodej podniku zapsán do obchodního rejstříku nebo zda prodávající v obchodním rejstříku zapsán není. V prvním případě se počítá ode dne, kdy byl prodej do obchodního rejstříku zapsán (nikoliv, kdy měl být zapsán podle § 488 odst. 1). V druhém případě pak se lhůta počítá ode dne uzavření smlouvy. Uplnutí těchto lhůt má za následek zánik práva věřitele převodu závazku odporovat. Úspěšný odpor nic nemění na platnosti a závaznosti smlouvy o prodeji podniku. Vzhledem k tomu nemá také žádný vliv na účinnost přechodu závazků z prodávajícího na kupujícího a kupující je povinen nahradit prodávajícímu plnění, které tento v důsledku úspěšného odporu věřiteli poskytl, a to včetně příslušenství.

Úprava v tomto ustanovení má kogentní povahu.

Z judikatury:

PP 2/1998 s. VI.: Na zhoršení dobytosti pohledávky prodejem podniku ve smyslu § 478 odst. 1 ObchZ je možno usuzovat z konkrétních projevů, resp. chování nového majitele v bezprostřední souvislosti s uzavřením smlouvy o prodeji podniku, zejména z nezájmu na plnění převzatých reálných závazků; již sama skutečnost, že k prodeji podniku mezi původním majitelem a dalším majitelem a následně mezi dalším majitelem a novým majitelem došlo téhož dne, představuje prvek spekulativnosti a tím i reálné nejistoty z hlediska plnění hospodářských a finančních závazků, spjatých s prodáváním podnikem.

§ 479 [Práva z duševního vlastnictví]

(1) Na kupujícího přecházejí všechna práva vyplývající z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, jež se týkají podnikatelské činnosti prodávajícího podniku. Je-li pro nabytí nebo zachování těchto práv rozhodné uskutečňování určité podnikatelské činnosti, započítává se do této činnosti nabyvatele uskutečněné po prodeji podniku i činnost uskutečněná při provozu podniku před jeho prodejem.

(2) K přechodu práva podle odstavce 1 však nedochází, jestliže by to odporovalo smlouvě o poskytnutí výkonu práv z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví nebo povaze těchto práv.

Související ustanovení: § 508 až 515

Související předpisy: zák. č. 527/1990 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 478/1992 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 529/1991 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 207/2000 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 408/2000 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 452/2001 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 441/2003 Sb.

Pojmy průmyslové vlastnictví a duševní vlastnictví, které jsou v tomto ustanovení použity, nejsou v našem právním řádu blíže vymezeny. Práva vyplývajícími z průmyslového vlastnictví se zpravidla rozumí práva k vynálezům, zlepšovacím návrhům, užitém vzorům, průmyslovým vzorům, ochranným známkám, k obchodní firmě, označení původu, novým odrūdám rostlin a plemenům zvířat, topografím polovodičových výrobků. Práva vyplývajícími z jiného duševního vlastnictví jsou především autorská práva a práva autorskému právu příbuzná (např. práva výrobců zvukových záznamů), dále pak též práva k jiným výsledkům duševní činnosti (např. k know-how, vědeckým objevům). Naopak sem nepatří práva osobní povahy, která jsou podle předpisů, které je upravují, nepřevoditelná. Přechod obchodní firmy při prodeji podniku má po zrušení § 481 úpravu v § 11 odst. 1 a 3.

§ 480–481 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Jestliže se u některých z uvedených práv vyžaduje pro jejich nabytí nebo zachování uskutečňování určité podnikatelské činnosti, je v zájmu kontinuity stanoveno, že se v takových případech do požadované činnosti uskutečněné kupujícím po prodeji podniku započítává také požadovaná činnost uskutečněná prodávajícím před prodejem podniku.

Smlouvou o poskytnutí výkonu práv z průmyslového vlastnictví je licenční smlouva podle § 508. Smlouvě o poskytnutí výkonu práva u duševního vlastnictví nebude přechod takového práva odporovat tehdy, jestliže je k přechodu poskytovatelem licence dán souhlas. Povaze práva by přechod odporoval zejména u práv osobní povahy, jako např. u práva na autorství. .

Zatím co odstavec 1 má dispozitivní povahu, úprava v odstavci 2 je kogentní.

Při prodeji podniku v rámci tzv. velké privatizace majetku státu na kupujícího nepřecházejí práva z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví ze zákona jako důsledek smlouvy o prodeji podniku. Podle § 16 PrMajSt se tato práva převádějí na základě zvláštní smlouvy uzavřené mezi kupujícím a privatizovaným podnikem.

§ 480 [Práva z pracovněprávních vztahů]

Práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávních vztahů k zaměstnancům podniku přecházejí z prodávajícího na kupujícího.

Související ustanovení: § 476

Související předpisy: § 17 PrMajSt; zák. č. 65/1965 Sb., v novelizovaném znění

Zvláštní ustanovení o přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů k zaměstnancům podniku je nutné proto, že zák. č. 65/1965 Sb., v novelizovaném znění, ve svém § 249 stanoví, že k přechodu těchto práv a povinností může dojít jen v případech stanovených zákonem. Smlouva o prodeji podniku je tak právním důvodem zákonné změny jednoho účastníka pracovněprávního vztahu, a to zaměstnavatele. Přechod se týká všech práv a povinností, které z pracovněprávního vztahu vyplývají (např. i právo na náhradu škody podle zák. č. 65/1965 Sb., v novelizovaném znění), a to i z pracovněprávních vztahů již zaniklých (viz § 477 odst. 1). Toto ustanovení je kogentní a strany se od něho nemohou dohodou odchýlit.

Z judikatury:

PR 12/2001 s. 611: Jestliže předmětem smlouvy o prodeji podniku není podnik jako celek či část podniku jako samostatná organizační jednotka, nemá taková smlouva povahu smlouvy o prodeji podniku (jeho části), jež je jako smluvní typ upravena v obchodním zákoníku; v takovém případě účinky s touto smlouvou spojené nenastávají a k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů nedochází.

§ 481 *zrušen*

Ustanovení § 481 upravující přechod oprávnění užívat obchodní jméno bylo s účinností od 1. 1. 2001 zrušeno. Ve vztahu k obchodní firmě ve smyslu § 8 odst. 1 je přechod nově upraven v § 11 (viz komentář k tomuto ustanovení).

§ 482 [Úprava ceny stanovené podle účetní evidence]

Má se za to, že kupní cena je stanovena na základě údajů o souhrnu věcí, práv a závazků uvedených v účetní evidenci prodávajícího podniku ke dni uzavření smlouvy a na základě dalších hodnot uvedených ve smlouvě, pokud nejsou zahrnuty do účetní evidence. Má-li nabýt smlouva účinnosti k pozdějšímu datu, mění se výše kupní ceny s přihlédnutím ke zvýšení nebo snížení jmění, k němuž došlo v mezidobí.

Související ustanovení: § 476, 483

Toto ustanovení vychází z předpokladu, že při stanovení kupní ceny ve smlouvě jsou základem zpravidla údaje účetnictví o souhrnu věcí, práv a závazků ke dni uzavření smlouvy a další hodnoty uvedené ve smlouvě, pokud nejsou zahrnuty do účetní evidence. Tento předpoklad je však možné v konkrétním případě vyvrátit důkazem, že kupní cena byla stanovena jiným způsobem (srov. slova „má se za to“). Jestliže byla cena stanovena na základě údajů v účetní evidenci a smlouva má nabýt účinnosti k pozdějšímu datu než je den jejího uzavření, má to ze zákona za následek (strany se mohou dohodnout jinak) změnu výše kupní ceny, její zvýšení nebo snížení v závislosti na tom, jak se v mezidobí zvýšilo nebo snížilo obchodní jmění, které bylo základem pro určení kupní ceny ve smlouvě. Tento následek nenastává, jestliže přímo ze smlouvy vyplývá nebo je prokázán jiný způsob stanovení ceny (je vyvrácena zákonem stanovená vyvratitelná právní domněnka – srov. slova „má se za to“). Pak nezáleží na tom, kdy smlouva nabývá účinnosti (k okamžiku účinnosti smlouvy viz komentář k § 483). Ke změně ceny nedochází ze zákona ani v případě, že sice platí uvedená právní domněnka (nebyla vyvrácena), ale smlouva nabývá účinnosti dnem jejího podpisu.

Ustanovení je dispozitivní, takže strany je mohou dohodou vyloučit. Potom by změny v převáděném obchodním jmění v období mezi dohodnutím ceny (podpisem smlouvy) a pozdějším dnem účinnosti smlouvy neměly na výši ceny vliv. Strany si ovšem také mohou důsledky změn ve výši převáděného obchodního jmění dohodnout jinak, než je upravuje zákon (např. tak, že cena se mění, jestliže zvýšení nebo snížení obchodního jmění přesáhne určitý limit). Obsahem dohody může být také konkretizace kritérií pro změnu ceny.

§ 483 [Předání a převzetí věcí]

(1) Ke dni účinnosti smlouvy je povinen prodávající předat a kupující převzít věci zahrnuté do prodeje. O převzetí se sepíše zápis podepsaný oběma stranami.

(2) Převzetím věcí přechází nebezpečí škody na těchto věcech z prodávajícího na kupujícího.

(3) Vlastnické právo k věcem, jež jsou zahrnuty do prodeje, přechází z prodávajícího na kupujícího účinností smlouvy. Vlastnické právo k nemovitostem přechází vkladem do katastru nemovitostí. Ustanovení § 444 až 446 platí obdobně.

Související ustanovení: § 368 odst. 2, § 444 až 446

Související předpisy: § 1 odst. 1, § 2 až 6 ZápPrNe; § 19 odst. 1, 2 a 3 PřMajSt

Ustanovení odstavců 1 a 2 jsou dispozitivní a platí proto v případě, že si strany nedohodly něco jiného. Ustanovení odstavce 3 je kogentní, takže se od něho strany nemohou dohodou odchýlit.

Okamžik účinnosti smlouvy není v obchodním zákoníku výslovně upraven. Je proto nutné vycházet z obecných ustanovení občanského zákoníku. Podle jeho § 47 odst. 1, jestliže zákon stanoví, že ke smlouvě je třeba rozhodnutí příslušného orgánu, je smlouva účinná tímto rozhodnutím. Obchodní zákoník ke smlouvě o prodeji podniku žádné rozhodnutí příslušného orgánu nevyžaduje. Za rozhodnutí příslušného orgánu podle uvedeného ustanovení nelze považovat rozhodnutí valné hromady společnosti nebo členské schůze družstva. Proto je třeba za den její účinnosti považovat zásadně den ve smlouvě uvedený. Za takový lze považovat i den splnění odkládací podmínky (např. zaplacení ceny nebo předložení dokladu o tom, že kupující obdrží úvěr). Pokud takový den ve smlouvě dohodnut není, je dnem účinnosti smlouvy den jejího uzavření.

Povinnost předání a převzetí a sepsání zápisu podle odstavce 1 se týká jak věcí movitých, tak nemovitostí. Nevztahuje se na jiné složky podniku. Obdobně to platí i o přechodu nebezpečí škody podle odstavce 2. Nebezpečí škody na věcech přechází na kupujícího převzetím, i když na něj vlastnické právo přejde v jiný okamžik, jestliže není výslovně dohodnuto něco jiného.

Přechod vlastnického práva dnem účinnosti smlouvy o prodeji podniku se týká jen věcí movitých. Přitom u nich lze okamžik přechodu dohodnout za podmínek § 444 odchýlně.

Nabytí vlastnického práva od nevlastníka za podmínek § 446 přichází v úvahu také jen u věcí movitostí. Pokud jde o přechod vlastnického práva k nemovitostem, je podmíněn vkladem do katastru nemovitostí. Odchylná úprava je obsažena v § 19 odst. 3 PřMajSt, podle něhož vlastnické právo k věcem z privatizovaného majetku, a to i k nemovitostem, přechází při smluvním převodu vždy dnem sjednané účinnosti smlouvy. Do katastru nemovitostí se neprovádí vklad vlastnického práva nabyvatele, ale pouze zápis záznamem.

§ 484 [Upozornění na vady]

Prodávající je povinen nejpozději v zápise sepsaném podle § 483 odst. 1 upozornit kupujícího na všechny vady převáděných věcí, práv nebo jiných majetkových hodnot, o kterých ví nebo musí vědět, jinak odpovídá za škody, kterým bylo možno tímto upozorněním zabránit.

Související ustanovení: § 483 odst. 1

Povinnost upozornit na vady se týká všech vad, jak kvantitativních, tak i kvalitativních a právních a vztahuje se nejen na vady věcí, ale také na vady práv a jiných majetkových hodnot. Z toho plyne, že pojetí vad v tomto ustanovení je širší než u kupní smlouvy nebo smlouvy o dílo. Slova „musí vědět“ je třeba vykládat s přihlédnutím k okolnostem případu podle objektivního kritéria. Přitom se zejména přihlédne k povaze vady a provozu podniku. Máme za to, že vědomost o vadách, skutečnou nebo „předpokládanou“ je třeba posuzovat nejen u osob, které podepsaly smlouvu nebo prováděly předání věci a podepsaly za prodávajícího zápis. Podle okolností případu, zejména pak povahy vady, mohou přicházet v úvahu i jiné osoby, které měly o vadě vědět.

Odpovědnosti za škodu, které bylo možno upozorněním kupujícího zabránit, se nelze zprostit, jestliže prodávající svoji povinnost nesplnil.

§ 485 [Chybějící a vadné věci]

V zápise o převzetí věci sepsaném podle § 483 odst. 1 se uvedou chybějící věci a vadné věci. Za chybějící se považují věci, které prodávající nepředal kupujícímu, ačkoliv tyto věci podle účetní evidence a smlouvy mají být součástí jmění prodávajícího podniku. Při posuzování vadnosti věci se přihlídně k jejich schopnosti sloužit provozu podniku a k době jejich používání podle účetních záznamů.

Související ustanovení: § 482, § 483 odst. 1, § 486

Související předpisy: § 20 odst. 1 PřMajSt

Ustanovení má dispozitivní povahu. Uvedení chybějících a vadných věcí v zápise o převzetí slouží k zachycení skutečného stavu prodávajícího podniku v době předání. Chybějící věci v podstatě představují obdobu kvantitativních vad u kupní smlouvy. Při posuzování vadnosti věci se vychází z toho, že předmětem smlouvy jsou zpravidla věci používané a že kupující tyto věci kupuje v určitém stavu. Proto je kritériem jejich bezvadnosti to, zda stav věci odpovídá stavu předpokládanému při uzavření smlouvy, zda jsou věci způsobilé sloužit provozu podniku a jaká je doba používání věci podle účetních záznamů. S ohledem na § 486 odst. 1 (srov. slova „zjistitelné vady“) lze mít za to, že povinnost uvést v zápise vadné věci se týká těch věcí, u nichž jsou vady zřejmé při prohlídce (nikoliv až při provozu podniku), porovnáním s účetní evidencí (z hlediska stupně opotřebení, zda odpovídá době jejich používání podle účetních záznamů), popřípadě porovnáním se smlouvou (jestliže určité vlastnosti v ní byly uvedeny). Nestačí pouze uvést vadné věci, ale pro účely uplatňování práv kupujícího z vadného plnění je třeba zachytit v zápise konkrétní vady.

§ 486 [Právo z odpovědnosti za vady]

(1) Kupující má právo na přiměřenou slevu z kupní ceny odpovídající chybějícím nebo vadným věcem. Jestliže chybějící věci nebo zjistitelné vady věci nebyly zachyceny v zápisu podle § 483 odst. 1, nemůže být právo na slevu přiznáno v soudním řízení, ledaže prodávající o nich věděl v době předání věci. U vad zjistitelných až při provozu podniku nastávají tyto účinky, jestliže tyto vady kupující neoznámí prodávajícímu bez zbytečného odkladu poté, kdy je zjistil nebo při odborné péči mohl zjistit, nejpozději však po uplynutí šesti měsíců ode dne účinnosti smlouvy (§ 482). Ustanovení § 428 odst. 2 a § 439 platí obdobně.

(2) Kupující je oprávněn odstoupit od smlouvy, jestliže podnik není způsobilý pro provoz stanovený ve smlouvě a vady včas oznámené jsou neodstranitelné nebo je prodávající neodstraní v dodatečně přiměřené lhůtě, kterou mu kupující stanoví. Ustanovení § 441 platí přiměřeně.

(3) Kupující může uplatnit nárok na slevu z kupní ceny ohledně závazků, jež na něho přešly a nebyly zachyceny v účetní evidenci v době účinnosti smlouvy (§ 482), ledaže o nich kupující v době uzavření smlouvy věděl.

(4) Pro právní vady prodávajícího podniku platí obdobně § 433 až 435. Nepředěle-li vlastnické právo k nemovitosti tvořící součást podniku na kupujícího a prodávající neodstraní tuto vadu v přiměřené dodatečné lhůtě, kterou mu kupující určí, může kupující od smlouvy odstoupit.

(5) Práva podle předchozích odstavců se nedotýkají nároků na náhradu škody. Ustanovení § 440 platí obdobně.

Související ustanovení: § 428 odst. 2, § 433 až 435, § 439, 440, 441, 482, § 483 odst. 1, § 485

Související předpisy: § 20 odst. 2 a 3 PřMajtSt

Z literatury: *Kopáč, L., Švestka, J.* K některým následkům odstoupení od smlouvy o prodeji podniku. *Právní rozhledy*, 1997, č. 2

V tomto ustanovení je obsažena speciální úprava práv kupujícího z odpovědnosti prodávajícího za vady podniku. Celkově jsou práva kupujícího omezenější ve srovnání s právy kupujícího na základě kupní smlouvy.

Z odstavce 1 vyplývá rozlišování vad na kvantitativní (chybějící věci) a kvalitativní (vadné věci) a současně rozlišování na vady zjevné (chybějící věci a vady zjistitelné při převzetí) a skryté (vady zjistitelné při provozu podniku).

Pro vady zjevné platí, že musí být zachyceny v zápisu o převzetí (§ 483 odst. 1), jinak nemůže být v soudním řízení kupujícímu přiznáno právo na přiměřenou slevu. Výjimka je stanovena pouze pro ty chybějící věci a zjistitelné vady, o kterých prodávající v době předání věděl. Vady skryté musí kupující oznámit prodávajícímu bez zbytečného odkladu poté, kdy je zjistil nebo při odborné péči mohl zjistit. Tato subjektivní lhůta je omezena objektivní lhůtou šesti měsíců od účinnosti smlouvy. Rovněž neoznámení těchto vad včas má za následek, že právo na přiměřenou slevu nemůže být přiznáno v soudním řízení. V obou případech se k nesplnění povinnosti oznámit vady přihlíží pouze k námitce prodávajícího v soudním řízení (§ 428 odst. 2).

Pro určení výše přiměřené slevy, pro možnost o slevu snížit kupní cenu placenou prodávajícímu, popřípadě požadovat vrácení již zaplacené kupní ceny do výše slevy platí obdobně úprava těchto otázek u kupní smlouvy. Kupujícímu není přiznáno právo požadovat bezplatné odstranění vad, ať již jsou zjevné nebo skryté.

Možnost odstoupit od smlouvy je v tomto ustanovení upravena ve dvou případech (není však vyloučeno ani odstoupení pro prodlení podle obecné úpravy – § 345 n.). Prvním je nezpůsobilost podniku k provozu stanovenému ve smlouvě za podmínky, že vady byly kupujícím prodávajícímu včas oznámeny, a jsou buď neodstranitelné nebo je prodávající neodstranil v přiměřené dodatečné lhůtě určené kupujícím. Z pouhé přiměřené platnosti § 441 v tomto případě vyplývá, že právo odstoupit od smlouvy není vyloučeno, jestliže změny stavu předaných věcí byly způsobeny běžným používáním těchto věcí v provozu podniku (§ 441 odst. 4).

Druhý případ možnosti odstoupit od smlouvy se týká situace, kdy na základě smlouvy nepřejde na kupujícího vlastnické právo k nemovitosti tvořící součást podniku a prodávající tuto vadu v přiměřené dodatečné lhůtě určené mu kupujícím neodstraní.

Z odstavce 3 vyplývá, že kupující nemůže uplatnit nárok na slevu z kupní ceny, jestliže na něho přešly závazky sice nezachycené v účetní evidenci, ale kupující na ně byl upozorněn prodávajícím v průběhu jednání o uzavření smlouvy a nebo ve smlouvě samotné. Totéž platí o závazcích, o nichž se kupující dověděl do uzavření smlouvy nebo při jejím uzavření jiným způsobem (např. na ně byl upozorněn věřitelem).

Obdobná platnost § 433 až 435 pro právní vady prodávajícího podniku se týká vymezení právních vad, vyloučení nároku z právních vad a povinnosti kupujícího právní vady oznámit včas prodávajícímu. Nároky kupujícího spočívají při právních vadách v právu požadovat přiměřenou slevu, v možnosti odstoupit od smlouvy za podmínek stanovených v odstavci 4 tohoto ustanovení a v právu požadovat náhradu škody právní vadou způsobené.

Obdobná platnost § 440 pro smlouvu o prodeji podniku znamená, že kupující se z titulu náhrady škody nebo bezdůvodného obohacení nemůže domáhat uspokojení, kterého mohl dosáhnout uplatněním některého z nároků z vad prodávávaného podniku podle odstavců 1 až 4 tohoto ustanovení. Jestliže kupujícímu vznikl nárok na slevu z ceny, nemůže požadovat náhradu ušlého zisku, který mu ušel v důsledku nedostatku vlastností věcí, na které se sleva vztahuje. Jinak však je jeho nárok na náhradu škody (tj. škody vzniklé z vadného plnění) nedotčený. Totéž platí o nároku na smluvní pokutu, pokud byla pro případ vad podniku, resp. jeho jednotlivých složek písemně sjednána. Vzhledem k obdobné platnosti § 440 odst. 1 je však nárok na náhradu škody omezen na škodu skutečnou.

S ohledem na dispozitivnost celého ustanovení platí v něm uvedená úprava z odpovědnosti za vady podpůrně, pokud si smluvní strany nedohodly něco jiného.

V § 20 odst. 2 a 3 PrMajSt je při prodeji podniku v rámci tzv. velké privatizace majetku státu upraveno pouze právo kupujícího na přiměřenou slevu, a to za chybějící nebo vadné věci zahrnuté do zápisu o převzetí a ohledně závazků, které na něho přešly a nebyly zachyceny v účetnictví. Něco jiného může vyplývat ze smlouvy. Lze mít pochybnosti, zda tato úprava představuje celkovou odchylku od úpravy v obchodním zákoníku, takže kupující by neměl vůbec právo od smlouvy odstoupit, pokud by takové právo nebylo ve smlouvě výslovně uvedeno. Je však také možné zastávat názor, že v uvedeném ustanovení je pouze úprava nároku na slevu v tam uvedených případech a ostatní práva kupujícího se řídí obchodním zákoníkem.

§ 487 [Prodej části podniku]

Ustanovení § 477 až 486 platí i pro smlouvy, jimiž se prodává část podniku tvořící samostatnou organizační složku.

Související ustanovení: § 7, 477 až 486

Toto ustanovení výslovně umožňuje, aby předmětem smlouvy upravené v § 476 až 486 byl nejen podnik jako celek, ale také jeho část. Musí se však jednat o takovou část podniku, která tvoří samostatnou organizační složku. Není podmínkou, aby převáděná část podniku byla organizační složkou zapsanou do obchodního rejstříku (§ 7), a nezáleží na jejím označení. Obchodní zákoník hovoří o samostatné organizační složce, aniž by ji jakkoliv blíže vymezoval. Lze mít za to, že bude stačit, aby převáděná organizační složka byla dostatečně určitě odlišitelná od jiných organizačních složek téhož podniku. Zpravidla se bude jednat o takovou organizační složku, která má ve vymezeném rozsahu vlastní předmět činnosti a je jako organizační složka označena ve vnitřním předpise podniku. Bude pro ni také většinou vedeno oddělené vnitropodnikové účetnictví. Lze však mít pochybnost, zda je samostatné vedené účetnictví podmínkou „sine qua non“ pro kvalifikování organizační složky jako samostatné. Odůvodňování tohoto požadavku ustanovením § 482 je problematické. Toto ustanovení je dispozitivní a navíc odkaz na účetní evidenci má povahu vyvratitelné právní domněnky (viz komentář k § 482). Je možné si proto představit situaci, že organizační jednotka bez samostatné účetní evidence, popřípadě i práva a závazky s ní související, bude ve smlouvě dostatečně určitě vymezena, takže nebude obtížné zjistit, co je předmětem převodu, resp. jaké závazky přecházejí na kupujícího. Na druhé straně omezení samostatné organizační složky jen na takovou, ohledně které se vede oddělené účetnictví, nepochybně sleduje požadavek jednoznačnosti a právní jistoty. Toto stanovisko je obsaženo v níže uvedeném rozsudku Nejvyššího soudu.

Smlouva, kterou se prodává část podniku, má stejný právní režim jako smlouva o prodeji podniku, a to bez jakékoliv výjimky. Na významu nabývá zejména přesné vymezení převáděné části a s ní souvisejících práv a závazků. Vzhledem k dikci § 487 je sporné, zda lze sjednat konkurenční doložku v případě, že předmětem smlouvy je část podniku. Z věcného hlediska nevidíme, proč takovou možnost vylučovat. Zápis prodeje části podniku do obchodního rejstříku upravuje § 488 výslovně.

Z judikatury.

PP 3/2001 s. 26: 1. V případě prodeje části podniku (§ 487 ObchZ) je nezbytné, aby předmětem smlouvy o prodeji byla taková část podniku, která tvoří jeho samostatnou organizační složku.

2. Za samostatnou organizační složku lze pokládat takovou součást podniku, u níž je vedeno samostatně (odděleně) účetnictví, týkající se této organizační složky, z něhož především vyplývá, které věci, jiná práva, popřípadě jiné majetkové hodnoty slouží k provozování této části podniku (samostatné organizační složky) a vymezuje tím předmět smlouvy o prodeji části podniku.

3. V uvedeném smyslu proto bude samostatnou organizační složkou podniku zejména odštěpný závod, popřípadě jiná organizační složka, která se zapisuje do obchodního rejstříku. Předmětem smlouvy o prodeji podniku však mohou být i jiné organizační složky podniku, které se nezapisují do obchodního rejstříku a které mohou být různě nazvány, např. závod, provoz apod., podmínkou však je, aby se jednalo o složku samostatnou ve výše uvedeném smyslu, přičemž se nemusí jednat o složku oprávněnou svým vedoucím jednat navenek ve věcech jí se týkajících, jako je tomu v případě odštěpného závodu.

§ 488 [Zápis do obchodního rejstříku]

(1) Prodá-li podnik osoba zapsaná v obchodním rejstříku, navrhne provedení zápisu o prodeji podniku nebo jeho části v tomto rejstříku.

(2) Právnícká osoba, jež prodala podnik tvořící její jmění, může ukončit svou likvidaci a být vymazána z obchodního rejstříku teprve po uplynutí jednoho roku po tomto prodeji, jestliže v této době nebylo zahájeno soudní řízení podle § 478, nebo později, když byly zajištěny nebo uspokojeny nároky, jež byly v tomto řízení úspěšně uplatněny.

Související ustanovení: § 3, § 28 písm. h), § 70 až 75, § 478

V odstavci 1 stanovená povinnost se týká všech osob zapsaných do obchodního rejstříku, bez ohledu na to, zda jsou zapsány na základě zákona nebo na vlastní žádost. Obchodní zákoník stanoví lhůtu, do kdy je prodávající povinen zápis navrhnout v § 31 odst. 3, a to bez zbytečného odkladu poté, co nastala rozhodná skutečnost, tj. co se stala smlouva účinnou. Do sbírky listin obchodního rejstříku musí být uložen návrh smlouvy o prodeji podniku a též samotná smlouva po jejím uzavření [§ 38i odst. 1 písm. i)]. Povinnost návrhu zápisu prodeje podniku a uložení smlouvy a jejího návrhu se netýká podnikatele nezapsaného do obchodního rejstříku.

Omezení možnosti ukončit likvidaci podle odstavce 2 je stanoveno především k ochraně věřitelů. Souvisí s jejich právem za podmínek § 478 uplatnit odpor proti převodu závazku v důsledku prodeje podniku. Z formulace odstavce 2 vyplývá, že se vztahuje jen na případy, kdy byl prodán celý podnik, nikoliv jeho část. Tomu nasvědčuje i to, že podle § 487 platí při prodeji části podniku jen ustanovení § 477 až 486.

Pokud jde o délku uvedeného omezení možnosti ukončit likvidaci právnícké osoby a provést výmaz právnícké osoby z obchodního rejstříku, je třeba rozlišovat, zda bylo zahájeno řízení o odporu podle § 478 či nikoliv. V případě, že řízení nebylo zahájeno ve lhůtě jednoho roku po prodeji podniku, omezení zaniká. Jestliže řízení zahájeno bylo,

potom omezení zanikne až dnem zajištění nebo uspokojení nároků, které byly v tomto řízení úspěšně uplatněny. To znamená, že zánik omezení nastane také pravomocným zamítnutím návrhu na prohlášení neúčinnosti převodu závazku.

§ 488a [Konkurenční doložka]

Pro smlouvu o prodeji podniku platí obdobně § 672a. Konkurenční doložkou může být omezena činnost prodávajícího.

Jde o ustanovení, které bylo do obchodního zákoníku zařazeno novelou s účinností od 1. 1. 2001. Od 31. 12. 2001 (zák. č. 501/2001 Sb.) je zařazeno do výčtu kogentních ustanovení v § 263.

Z hlediska smlouvy o prodeji podniku záleží podstata konkurenční doložky – od 31. 12. 2001 výslovně vyjádřená v druhé větě – v závazku prodávajícího, že nebude vykonávat na vlastní nebo na cizí účet činnost, která byla předmětem podnikání v prodávaném podniku, nebo jinou činnost, která by měla soutěžní povahu vůči podnikání kupujícího v nabývaném podniku. Ve smlouvě doložka sjednána být nemusí. Pokud však sjednána má být, musí odpovídat podmínkám stanoveným zákonem. Musí být sjednána v písemné smlouvě o prodeji podniku, na dobu určitou a s vymezením území nebo okruhu osob na určitém území. Sjednaná doba platnosti konkurenční doložky nesmí přesáhnout dva roky. Pokud by doba platnosti doložky nebyla sjednána, lze patrně mít za to, že platí podpůrně doba dvou roků. Naproti tomu absenci sjednání alespoň stanoveného území je třeba považovat za důvod neplatnosti sjednané doložky.

Vzhledem k závazné povaze ustanovení § 672a se může jevit jeho odstavec 2 jako nadbytečný. Nerespektování podmínek stanovených v odstavci 1 představuje rozpor se závazným ustanovením právního předpisu, a tedy neplatnost ve smyslu § 39 ObčZ. Smysl odstavce 2 je třeba spatřovat v tom, že vyjadřuje záměr, aby rozpor s odstavcem 1 neměl za následek neplatnost celé smlouvy, ale jen neplatnost konkurenční doložky. Protože se jedná o neplatnost stanovenou pouze na ochranu prodávajícího, jde o tzv. neplatnost relativní, již se může dovolávat pouze prodávající (§ 267 odst. 1).

Oprávnění soudu podle § 672a odst. 3 má povahu svým způsobem jakéhosi „moderačního práva“ pro případ, kdyby podmínkám odstavce 1 vyhovující dohoda o konkurenční doložce, tedy dohoda platná, omezovala prodávajícího více, než vyžaduje potřebná míra ochrany kupujícího. Jeho použití bude věcí hodnocení konkrétních okolností případu. Ze slov „v případě pochybností“ lze mít za to, že bude přicházet v úvahu k žádosti prodávajícího. Většinou se bude jednat o omezení konkurenční doložky a jen výjimečně o její prohlášení za neplatnou.

Díl třetí A. Smlouva o nájmu podniku

§ 488b Základní ustanovení

(1) Smlouvou o nájmu podniku se pronajímatel zavazuje přenechat svůj podnik nájemci, aby jej samostatně provozoval a řídil na vlastní náklad a nebezpečí a aby z něj pobíral užitky. Nájemce se zavazuje zaplatit pronajímateli nájemné.

(2) Ve smlouvě musí být dohodnuta výše nájemného nebo způsob jejího určení.

(3) Smlouva o nájmu podniku musí mít písemnou formu.

(4) Smlouva o nájmu podniku nemůže nabýt účinnosti přede dnem zveřejnění podle § 33 odst. 1.

Související ustanovení: § 5, § 27a odst. 2, § 28 odst. 1, § 33 odst. 1, § 769

Související předpisy: nař. vl. č. 503/2000 Sb., o Obchodním věstníku, v novelizovaném znění

Z literatury: *Marek, K.* Smlouva o nájmu podniku. Právo a podnikání, 2002, č. 2; *Pelíkánová, I.* Smlouva o nájmu podniku (in: *Plíva, S. a kol.* Změny v obchodním právu. Praha : ORAC, 2001); *Plíva, S.* Některé problémy smlouvy o nájmu podniku. Právní fórum, 2005, č. 2. *Pohl, T.* Smlouva o nájmu podniku v novele obch. zákoníku. Obchodní právo, 2001, č. 2; *Tobeš, Z.* Smlouva o nájmu podniku. Právní rádce, 2001, č. 10

Smlouva o nájmu podniku představuje smluvní typ upravený v obchodním zákoníku novelou zák. č. 370/2000 Sb. Má povahu absolutního obchodu [§ 261 odst. 3 písm. d)]. Úprava je relativně rámcová, ne vždy dost jasná a někdy je i vnitřně rozporná. Ustanovení § 488b až 488e jsou závazná (kogentní), od ustanovení § 488f až 488i se smluvní strany mohou vzájemnou dohodou odchýlit nebo jednotlivá ustanovení vyloučit (§ 263 odst. 1 a 2).

Předmětem této smlouvy je podnik jako soubor hmotných, osobních a nehmotných složek podnikání, věc hromadná ve smyslu § 5 odst. 2. Může jím být také část podniku, pokud tvoří samostatnou organizační složku (§ 488i a komentář k tomuto ustanovení). Součástí pronajatého podniku mohou být jak věci movité, tak i věci nemovité, dále práva a jiné majetkové hodnoty (pozemky, budovy a jiné stavby, stroje, materiál, jiné věci, pohledávky, jiná práva). Podmínkou však je, že jde o věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří pronajímateli a slouží k provozování pronajímaného podniku, nebo vzhledem ke své povaze mají tomuto účelu sloužit (§ 5 odst. 1).

Ve smlouvě musí být dostatečně určitě vymezen podnik (popřípadě jeho část), který je jejím předmětem. Jednotlivé věci, práva a jiné majetkové hodnoty nemusí být ve smlouvě vyjmenovány (od toho je třeba odlišit povinnost sepsat zápis, včetně soupisu věcí, podle § 488g odst. 2 a 3). Smlouva musí být schválena společníky nebo valnou hromadou společnosti (podrobnosti viz v komentáři k § 67a a 476), popřípadě členskou schůzí družstva (§ 239 odst. 4 a § 260).

Závazek pronajímatele směřuje k přenechání provozování podniku a jeho řízení nájemci. Přitom musí jít o provozování samostatné, tj. takové, kdy o něm rozhoduje nájemce sám, bez přímého vlivu pronajímatele a pod svou firmou. Současně nájemce musí provozování podniku provádět na vlastní náklad a nebezpečí. Bráním užitků se rozumí to, že výsledek provozování podniku patří nájemci.

Smlouva o nájmu podniku je pojmově smlouvou úplatnou. Její podstatnou částí je dohoda stran o výši nájemného nebo o způsobu jejího určení. Způsob určení výše nájemného není určen a bude záležet na dohodě. Musí však být dostatečně určitý, aby podle něj bylo možné konkrétní nájemné nebo jednotlivé splátky vyčíslit. Lze mít za to, že nájemné lze sjednat nejen v penězích, ale také v naturální podobě, i když to v praxi bude jen výjimečné.

Vzhledem k tomu, že ve smlouvě bude ujednána výše nájemného nebo způsob jejího určení, nemusí v ní být výslovně samostatný závazek zaplatit nájemné. Naopak vyslovení závazku ve smlouvě zaplatit nájemné, aniž by byla dohodnuta jeho výše nebo způsob určení, by znamenalo, že smlouva nemá jednu z podstatných částí a nesplňuje tak požadavek § 269 odst. 1. Podmínkou platného uzavření smlouvy o nájmu podniku není dohoda o způsobu placení nájemného.

Pro písemnou formu smlouvy platí obecná úprava v § 40 odst. 1, 3 a 4 ObčZ a pokud jde o změnu a zrušení § 272 odst. 2 ObchZ.

Smlouva o nájmu podniku jakož i její návrh se ukládají do sbírky listin [§ 27a odst. 2 písm. i)]. Uložení smlouvy do sbírky listin rejstříkový soud bez zbytečného odkladu zveřejní (§ 33 odst. 1), a to v Obchodním věstníku (§ 769 a nař. vlády č. 503/2000 Sb., v novelizovaném znění). Nabytí účinnosti nastane zveřejněním, pokud není účinnost stranami ve smlouvě dohodnuta na den pozdější. Dohodnutí dne účinnosti předcházejícího dnu zveřejnění je vyloučeno. Den účinnosti znamená, že od tohoto dne je nájemce oprávněn podnik podle smlouvy provozovat a řídit. Smlouva je však pro strany závazná již od jejího uzavření a strany od ní nemohou odstoupit.

§ 488c [Nájem podniku]

(1) Podnik nelze přenechat do podnájmu.

(2) Nestanoví-li tento zákon jinak, platí pro nájem podniku § 664, § 665 odst. 1, § 667 a 670 občanského zákoníku.

Související předpisy: § 663 až 684 ObčZ

Z kogentní povahy odstavce 1 plyne, že přenechání podniku do podnájmu je vyloučeno i v případě, že by s tím pronajímatel souhlasil.

Ustanovení odstavce 2 může vyvolávat určité pochybnosti o jeho významu pro vztah úpravy smlouvy o nájmu podniku k ustanovením občanského zákoníku o nájemní smlouvě. Závazně je stanoveno, že pro nájem podniku platí jen některá ustanovení v uvedeném odstavci uvedená. Na druhé straně je obecně stanoveno (§ 1 odst. 2), že není-li něco upraveno v obchodním zákoníku, resp. nelze-li určitou otázku řešit podle obchodního zákoníku, potom se řeší podle práva občanského. Formulace odstavce 2 tohoto ustanovení nevylučuje dvojí výklad. Podle prvního jde o speciální ustanovení (závazné), podle něhož lze použít pro nájem podniku pouze v něm uvedená ustanovení občanského zákoníku. Nepovažujeme ho však za správný a spíše se kloníme k názoru, že toto ustanovení nevylučuje použití i jiných ustanovení občanského zákoníku o nájemní smlouvě, pokud obchodní zákoník určitou otázku neupravuje. To je ovšem závěr, který plyne z již zmíněného § 1 odst. 2 a s ohledem na to by se odstavec 2 jevil jako nadbytečný a dokonce matoucí. Jestliže má mít nějaký význam, potom se spíše zdá, že jím má být vyjádřen požadavek, aby v něm uvedená ustanovení občanského zákoníku platila pro smluvní strany závazně bez možnosti se od nich odchýlit nebo je vyloučit (nesprávnost záležející původně v uvedení § 633 ObčZ, který obsahuje pojmové vymezení nájemní smlouvy, což pro smlouvu o nájmu podniku, vymezenou v § 488b odst. 1 a 2, nepřicházelo v úvahu, již byla zák. č. 501/2001 Sb. odstraněna). Šlo by tak o speciální úpravu u smlouvy o nájmu podniku ve vztahu k § 2 odst. 3 ObčZ. Podle něho si účastníci mohou vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou odchýlně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit. Tím, že v odstavci 2 uvedená ustanovení jsou závazná, je ve spojení s § 263 odst. 1 vyjádřen výslovný zákaz zákona se od těchto ustanovení odchýlit nebo je vyloučit.

Z ostatních ustanovení občanského zákoníku o nájemní smlouvě mohou mít pro nájem podniku podpůrný význam, pokud nebude ve smlouvě dohodnuto něco jiného, například ustanovení upravující:

- splatnost nájemného (§ 671 odst. 2 ObčZ),
- zástavní právo pronajímatele k movitým věcem nájemce (§ 672 ObčZ),

- právo nájemce neplatit nájemné pro vady věci, popřípadě jeho právo na slevu z nájemného (§ 673 a 674 ObčZ),
- právo nájemce a pronajímatele odstoupit od smlouvy (§ 679 ObčZ),
- zánik nájemní smlouvy v důsledku zničení pronajaté věci (§ 680 odst. 1 ObčZ),
- důsledky změny vlastnictví k pronajaté věci (§ 680 odst. 2 a 3 ObčZ),
- povinnost nájemce umožnit zájemci o pronajmutí prohlídku nemovitosti (§ 681 ObčZ),
- stav, v jakém je nájemce povinen věc vrátit po skončení nájmu (§ 682 ObčZ),
- odpovědnost nájemce za škodu na pronajaté věci (§ 683 odst. 1 ObčZ),
- právo nájemce odstoupit od smlouvy pro právní vady pronajaté věci (§ 684 ObčZ).

§ 488d [Právní postavení nájemce]

Nájemcem může být jen podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku, který má příslušné podnikatelské oprávnění, jinak je smlouva neplatná.

Související ustanovení: § 2 odst. 2, § 3

Související předpisy: zák. č. 455/1991 Sb., v novelizovaném znění

Požadavek, že nájemce musí být podnikatel zapsaný do obchodního rejstříku, je pod sankcí neplatnosti smlouvy. Jde o neplatnost absolutní vzhledem k tomu, že není stanovena pouze za ochranu některého účastníka (§ 267 odst. 1). Lze mít za to, že podmínka zápisu musí být splněna nejen v době uzavření smlouvy, ale také po celou dobu trvání nájmu. Z toho pak je třeba dovodit, že v případě, kdy se podnikatel – fyzická osoba zapsaný dobrovolně do obchodního rejstříku (§ 3 odst. 2) stal nájemcem podniku nebo jeho části, nemůže být z obchodního rejstříku vymazán, jestliže nájemcem nepřestal být. Nepovažujeme za správný názor, že rejstříkový soud je povinen návrhu na výmaz vyhovět a že výmaz z obchodního rejstříku má za následek zánik závazků ze smlouvy o nájmu podniku nebo jeho části (*Dědič, J. a kol.* Obchodní zákoník. Komentář, díl I. Praha: Polygon, 2002, s. 47).

Obdobně to platí i o druhé podmínce, že nájemce má příslušné podnikatelské oprávnění, tj. že v době uzavření smlouvy mu již toto oprávnění vzniklo. Musí jít o oprávnění k té podnikatelské činnosti, která má být v pronajatém podniku provozována. Je třeba v této souvislosti zdůraznit, že podnikatelské oprávnění, které má pronajímatel, uzavřením smlouvy o nájmu podniku nepřechází na nájemce (§ 10 odst. 9 ŽZ). V praxi může dojít k situaci, že nájemce při uzavírání příslušné podnikatelské oprávnění má, ale po účinnosti smlouvy toto oprávnění ztratí (např. podle § 58 ŽZ). Je nepochybné, že nájemce nebude moci podnikatelskou činnost v pronajatém podniku provozovat. Může být sporné, zda to má nějaké důsledky pro smlouvu o nájmu podniku a jaké, když zákon výslovně tuto otázku neupravuje. Nelze vyloučit posouzení závazku ze smlouvy jako závazku zaniklého pro následnou nemožnost plnění (§ 352 n.).

Podmínky zápisu do obchodního rejstříku a příslušného podnikatelského oprávnění nájemce jsou kumulativní. Proto i absence jen jedné z nich má za následek absolutní neplatnost smlouvy.

Z tohoto ustanovení vyplývá, že pronajímatelem nemusí být podnikatel zapsaný do obchodního rejstříku. Dokonce nemusí být ani podnikatelem. Rozhodující je, že je majitelem (vlastníkem) pronajímaného podniku. Nezáleží na tom, jakým způsobem ho nabyl (smlouvou o prodeji podniku, darovací smlouvou, děděním).

§ 488e [Práva a povinnosti nájemce a pronajímatele]

(1) Nájemce je povinen provozovat podnik s odbornou péčí a bez souhlasu pronajímatele není oprávněn měnit předmět podnikání provozovaný v pronajatém podniku.

(2) Práva a závazky, které náležejí k pronajatému podniku, přecházejí účinností smlouvy o nájmu podniku na nájemce. To platí i pro práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů. Ustanovení § 477 odst. 2 až 4 platí obdobně. Pronajímatel ručí za závazky, které náležejí k pronajatému podniku a vznikly před účinností smlouvy. Nájemce provozuje pronajatý podnik pod svou firmou.

(3) Věřitel se může domáhat, aby soud prohlásil všechny závazky pronajímatele, které náležejí k pronajatému podniku, za splatné k účinnosti smlouvy o nájmu podniku, jestliže je nájmem podniku ohroženo jejich plnění. Není-li toto právo uplatněno do tří měsíců od účinnosti smlouvy o nájmu podniku, zaniká.

(4) Práva a závazky z pracovněprávních vztahů trvajících ke dni skončení nájmu a z trvajících smluv o nájmu nebytových prostor přecházejí na pronajímatele. Ostatní závazky související s pronajatým podnikem se stávají splatnými.

Související ustanovení: § 11 odst. 1, § 303 a násl, § 477 odst. 2 až 4

Související předpisy: zák. 65/1965 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 116/1990 Sb., v novelizovaném znění; § 524 až 532 ObčZ

Z odstavce 1 lze dovodit, že nájemce má nejen právo, ale také povinnost podnik provozovat. Přitom je zároveň výslovně stanoveno, že provozování musí být kvalifikované. Míra odborné péče vynakládané nájemcem bude záležet na povaze podniku. Souhlas pronajímatele se změnou předmětu podnikání může být dán i jinak než písemně. Vzhledem ke kogentní povaze tohoto ustanovení patrně nelze dát souhlas obecně předem ve smlouvě. Pronajímatel musí mít možnost posoudit, jaký jiný předmět podnikání bude v pronajatém podniku provozován. V zájmu právní jistoty však je třeba doporučit udělování souhlasu písemně.

Smluvní strany nemohou dohodnout, že některá práva a závazky náležející k pronajatému podniku na nájemce nepřecházejí. Taková dohoda by byla pro rozpor se zákonem neplatná, a to absolutně. Přechod se stává účinným až zveřejněním smlouvy v Obchodním věstníku (§ 488b odst. 4), popřípadě pozdějším dnem uvedeným ve smlouvě. Obdobná platnost § 477 odst. 2 až 4 znamená, že přechod pohledávek se řídí ustanoveními o postoupení pohledávek (§ 524 a násl. ObčZ). K přechodu závazku se nevyžaduje souhlas věřitele. Pronajímatel ručí za závazky, které patří k pronajatému podniku a vznikly před účinností smlouvy. O ručení platí obecná úprava v obchodním zákoníku (§ 303 a násl.). Nájemce je povinen bez zbytečného odkladu oznámit věřitelům převzetí závazků a pronajímatel dlužníkům přechod pohledávek na nájemce. Firma pronajímatele na nájemce nepřechází, což vyplývá již z § 11 odst. 4.

Ustanovení odstavce 3 sleduje ochranu věřitelů, obdobně jako u smlouvy o prodeji podniku má věřitel právo domáhat se odporem, aby soud prohlásil, že vůči němu je převod závazku z prodávajícího na kupujícího neúčinný (§ 478 odst. 1). Formulace vyvolává určité pochybnosti, zda skutečně je možné, aby se kterýkoliv věřitel domáhal prohlášení všech závazků pronajímatele za splatné, nejen závazků, které má pronajímatel vůči němu a které přecházejí na nájemce. Prohlášením závazků za splatné k účinnosti smlouvy o nájmu podniku není dotčeno ustanovení odstavce 2 o přechodu těchto závazků na nájemce. Proto i nadále je zavázaným nájemce s tím, že pohledávka věřitele se stane zpětně ke dni účinnosti smlouvy splatnou a nájemce se dostane do prodlení se všemi s tím

spojenými důsledky (§ 365 až 369). Pronajímatel za splnění těchto závazků ručí. Přitom může jít nejen o závazky k plnění peněžitému, ale i nepeněžitému. Ohrožení plnění jako podmínku práva na prohlášení závazků za splatné musí v konkrétním případě prokazovat věitel, který se domáhá rozhodnutí soudu.

Ustanovení odstavce 4 se týká důsledků skončení nájmu. Na pronajímatele přecházejí jen práva a závazky z pracovněprávních vztahů trvajících ke dni skončení nájmu a z trvajících smluv o nájmu nebytových prostor. Zákon vylučuje práva a závazky z těch pracovněprávních vztahů, které již ke dni skončení nájmu skončily. Totéž platí i o právech a závazcích z ukončených smluv o nájmu nebytových prostor. Na pronajímatele při skončení nájmu nepřecházejí ani jiná práva a jiné závazky než uvedené v tomto ustanovení. Navíc obchodní zákoník ani nestanoví zákonné ručení pronajímatele za jejich splnění, pokud závazky vznikly za trvání nájmu. Za závazky, které vznikly před účinností smlouvy a které přešly na nájemce a trvají i po skončení nájmu, pronajímatel ručí podle odstavce 2. Současně je stanoveno, že závazky, za které pronajímatel neručí, se stávají splatnými, a to ke dni skončení nájmu. Rovněž není rozlišováno, zda jde o závazky k plnění peněžitému či nepeněžitému. Splatnost nastává ze zákona, bez dalších podmínek, aniž je třeba jakýkoliv právní úkon věitelů nebo rozhodnutí soudu. Za splnění závazků, které se takto staly splatnými, pronajímatel neručí. Celý odstavec 4 může působit výkladové problémy, které postupně ukáže podnikatelská praxe. Jejich řešení bude do značné míry závislé na vytváření názorů právní teorie a rozhodovací praxe soudů.

§ 488f [Doba nájmu]

(1) Není-li dohodnuto něco jiného, prodlužuje se nájem o dobu, na kterou byla uzavřena smlouva o nájmu podniku, a to i opakovaně, jestliže po uplynutí doby, na kterou byla uzavřena smlouva o nájmu podniku, obě strany pokračují v jejím plnění.

(2) Jestliže byla smlouva o nájmu podniku uzavřena na dobu neurčitou, lze ji vypovědět nejpozději šest měsíců před uplynutím účetního období k poslednímu dni účetního období, nestanoví-li smlouva jinou výpovědní lhůtu.

Související předpisy: § 582 ObčZ

Smlouva o nájmu podniku může být uzavřena na dobu určitou nebo na dobu neurčitou. U smlouvy o nájmu podniku uzavřené na dobu určitou obecně neplatí, že uplynutím sjednané doby nájem zaniká. Při splnění odstavcem 1 stanovených podmínek dochází uplynutím sjednané doby k prodloužení nájmu. Podmínky jsou dvě. Především nesmí být něco jiného sjednáno mezi smluvními stranami. Prodloužení proto nesmí dohoda stran vylučovat nebo podmínky pro prodloužení stanovit odchýlně od zákona. Druhá podmínka záleží v tom, že po uplynutí sjednané doby v plnění obě strany pokračují. Musí proto jít o pokračování jak pronajímatelem, tak i nájemcem. O pokračování ze strany pronajímatele se jedná v případě, že pronajímatel alespoň trpí bez námitek provozování podniku nájemcem. Nájemce pokračuje v plnění smlouvy, jestliže i nadále podnik provozuje a platí nájemné. Určité pochybnosti vznikají ve vztahu k pronajímateli pokud jde o otázku, kdy musí projevit vůli, že nechce v plnění smlouvy (přenechání podniku k provozování nájemci) pokračovat. Situace je celkem jasná, jestliže tak učiní ještě před uplynutím sjednané doby nájmu, např. sdělením nájemci, že trvá na ukončení nájmu. Nelze však vyloučit, aby projev vůle, z něhož lze takový závěr dovodit, učinil i po uplynutí doby nájmu. Lze však mít za to, že tak musí učinit bez zbytečného odkladu, přičemž tato lhůta bude velmi krátká. Vede k tomu skutečnost, že přímo ze zákona dochází k prodloužení

nájmu. Jednání pronajímatele, které znamená, že nepokračuje v plnění smlouvy, musí proto následovat bezprostředně po uplynutí sjednané doby nájmu.

Doba prodloužení je zákonem stanovena podpůrně, a to jako doba, na kterou byla smlouva o nájmu podniku uzavřena. Strany si ji však mohou upravit jinak.

Smlouva o nájmu podniku sjednaná na dobu neurčitou je vypověditelná jak nájemcem, tak i pronajímatelem. I když je celé toto ustanovení dispozitivní, smlouvou nelze možnost výpovědi vyloučit. Šlo by o rozpor s § 582 odst. 2 ObčZ, platného i pro obchodní závazkové vztahy, z jehož formulace a povahy vyplývá, že se pokud jde o možnost dát výpověď nelze odchýlit (§ 2 odst. 3 ObčZ). Od úpravy v odstavci 2 se lze odchýlit především pokud jde o délku výpovědní lhůty, která může být dohodnuta kratší i delší než šest měsíců. Sporná může být možnost dohodnout jinak účinnost výpovědi. Zákon stanoví, že výpověď lze dát nejpozději šest měsíců před uplynutím účetního období k poslednímu dni účetního období, nestanoví-li smlouva jinou výpovědní lhůtu. Vzhledem k tomu není zcela jasné, zda je možné sjednat jinak kromě výpovědní lhůty také dobu, kdy musí být výpověď dána a ke kterému dni. Protože odstavec 2 není ustanovením závazným a lze se od něho odchýlit (§ 263 odst. 1), nelze takovou odchylnou dohodu vyloučit.

Kromě uplynutí doby u smlouvy uzavřené na dobu určitou a účinné výpovědi u smlouvy na dobu neurčitou může být nájem skončen také jinými obecnými způsoby (např. písemnou dohodou smluvních stran, fúzí pronajímatele s nájemcem).

§ 488g [Další oprávnění nájemce a pronajímatele]

(1) Na základě smlouvy o nájmu podniku vzniká nájemci oprávnění užívat označení, know-how a předměty průmyslového vlastnictví náležející pronajímateli a související s pronajatým podnikem v rozsahu, v jakém je toho třeba pro řádné provozování podniku, a to po dobu trvání nájmu. Úhrada za užívání je součástí nájemného. Ustanovení zvláštních právních předpisů o licenční smlouvě a zápisu licence do příslušných rejstříků nejsou dotčena.

(2) Účinností smlouvy o nájmu podniku nebo jeho části přechází vlastnické právo ke zboží na skladě, k materiálu určenému ke zpracování, k náhradním dílům a jiným věcem určeným podle druhu, které se spotřebovávají nebo zpracovávají v souvislosti s provozem podniku nebo které slouží k odbytu, na nájemce. K přechodu vlastnictví však dojde jenom tehdy, dohodnou-li strany přiměřenou úplatu za tyto věci v rámci nájemného nebo mimo ně. Strany jsou povinny sepsat zápis o převzetí těchto věcí, ve kterém bude uveden jejich soupis.

(3) Oprávnění podle odstavce 1 zaniká skončením nájmu, popřípadě zápisem zániku licence do příslušné evidence na základě zániku nájmu. Vlastnictví k předmětům uvedeným v odstavci 2 přechází okamžikem skončení nájmu na pronajímatele. Strany jsou povinny sepsat zápis o předání těchto věcí pronajímateli a pronajímatel je povinen uhradit cenu věcí na základě zvláštní dohody.

Související ustanovení: § 488b odst. 4, § 488f

Související předpisy: zák. č. 207/2000 Sb.; zák. č. 529/1991 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 478/1992 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 408/2000 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 452/2001 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 441/2003 Sb.

Toto ustanovení upravuje zvláštnosti vztahu pronajímatele a nájemce vyplývající z toho, že předmětem smlouvy o nájmu není jednotlivá věc nebo jednotlivé věci, ale podnik jako

určitý soubor jednotlivých složek a současně živý organizmus. Jde o úpravu v celém rozsahu podpůrnou pro případ, že si strany smlouvy nedohodly něco jiného.

V odstavci 1 je založeno právo nájemce užívat označení, know-how a předměty průmyslového vlastnictví, jestliže náleží pronajímateli a souvisejí s pronajatým podnikem. Současně je vymezen rozsah tohoto práva. Kritériem je potřeba pro řádné provozování pronajatého podniku. Samozřejmostí je, že toto právo trvá jen po dobu trvání nájmu, tedy se skončením nájmu zaniká (odstavec 3). Pokud je k užívání nutná licenční smlouva a zápis licence do příslušného rejstříku, platí to i o užívání nájemcem podniku. Poslední věta v odstavci 1 má vzhledem ke své povaze závazný charakter a smluvní strany ji nemohou dohodou vyloučit.

Placení úhrady za užívání si pronajímatel a nájemce mohou ve smlouvě dohodnout jako samostatný závazek nájemce vůči pronajímateli. V takovém případě musí dohodnout i výši úhrady nebo alespoň dostatečně určitý způsob jejího určení. Měla by být dohodnuta i splatnost úhrady. Pokud však smlouva dohodu o zvláštní úhradě neobsahuje, potom pronajímatel nemá na takovou úhradu vedle nájemného právo. Úhrada za užívání označení, know-how a předmětů průmyslového vlastnictví je proto buď výslovně dohodnuta jako zvláštní úhrada, nebo je součástí nájemného.

Velmi důležitý pro vztah pronajímatele a nájemce je odstavec 2. S účinností smlouvy o nájmu podniku (§ 488b odst. 4) spojuje přechod vlastnického práva k věcem určeným podle druhu. Těmi rozumí zboží na skladě, materiál určený ke zpracování, náhradní díly a jiné věci, které se spotřebovávají nebo zpracovávají v provozu podniku nebo které slouží k odbytu. Samozřejmě musí jít o věci, které patří pronajímateli (jsou v jeho vlastnictví). Přechod vlastnictví je podmíněn tím, že si smluvní strany dohodly za tyto věci přiměřenou úplatu. Taková úplata může být obsažena v nájemném, kdy při stanovení výše nájemného smluvní strany přihlídnou k rozsahu uvedených věcí, které v konkrétním případě přecházejí do vlastnictví nájemce. Jde vlastně o rozložení úplaty za převedené věci do nájemného a její postupné splácení. Druhá možnost záleží v samostatné dohodě pronajímatele a nájemce o výši úplaty a podmínkách jejího zaplacení. Lze doporučit, aby taková dohoda měla písemnou formu, i když ji zákon nevyžaduje. Vedle toho je zákonem stanovena povinnost obou stran sepsat o převzetí věcí zápis obsahující (zpravidla jako přílohy) soupis převzatých věcí. Splnění této povinnosti již není formulováno jako zákonem stanovená podmínka přechodu vlastnického práva k uvedeným druhově určeným věcem na nájemce. Nesepsání zápisu (včetně soupisu věcí) však může vést k nejasnostem o rozsahu přechlých věcí a z toho vyplývajícím sporům.

Odstavec 3 upravuje problematiku obdobnou odstavci 2 pro případ skončení nájmu. Věcmi uvedenými v odstavci 2 je třeba rozumět pro účely tohoto odstavce tam uvedené druhově určené věci, pokud patří nájemci, nikoliv věci užívané nájemcem z jiného právního důvodu (např. na základě leasingové smlouvy). Může být sporné, zda přechod vlastnického práva na pronajímatele nastává bez dalšího ze zákona, protože na rozdíl od odstavce 2 není podmíněn dohodou stran o přiměřené úplatě za přecházející věci. Zákon však stanoví povinnost pronajímatele uhradit nájemci cenu věcí na základě zvláštní dohody. Máme proto za to, že takovou podmínku je nutné dovodit ze smyslu odstavce 3 a na základě určité analogie s odstavcem 2. Tím lze překonat nepřesnost ve znění odstavce 3. Ten totiž nemá řešení pro případ, že by dohoda o ceně nebyla podmínkou přechodu vlastnictví k věcem uvedeným v odstavci 2 a strany se na ceně nedohodly. Nájemce by jen stěží mohl úspěšně uplatnit právo na zaplacení ceny věcí, když povinnost pronajímatele je stanovena jako „povinnost uhradit cenu věcí na základě zvláštní dohody“. Výklad, který podmiňuje přechod vlastnictví z nájemce na pronajímatele jejich dohodou o ceně převzatých věcí, odpovídá smyslu odstavce 3. Pokud jde o povinnost sepsat zápis o předání věcí, platí to, co je o obdobném zápisu uvedeno v souvislosti s odstavcem 2, a to včetně povinnosti uvést soupis převzatých věcí, třebaže to odstavec 3 výslovně nestanoví.

§ 488h [Konkurenční doložka]

Pro nájem podniku nebo jeho části platí obdobně ustanovení § 672a. Na dobu trvání nájmu může být konkurenční doložkou omezena činnost pronajímatele; po skončení nájmu může být konkurenční doložkou omezena činnost nájemce.

Související ustanovení: § 672a

Obdobná platnost § 672a pro smlouvu o nájmu podniku znamená, že v této smlouvě si strany mohou písemně dohodnout, že pronajímatel nesmí po stanovenou dobu, nejdéle však 2 roky, na stanoveném území vykonávat na vlastní nebo cizí účet činnost, která byla předmětem podnikání v pronajatém podniku, nebo jinou činnost, která by měla soutěžní povahu vůči podnikání nájemce. Takto sjednanou konkurenční doložku může v případě pochybností soud omezit nebo prohlásit za neplatnou, jestliže by omezovala pronajímatele více, než kolik vyžaduje potřebná míra ochrany nájemce. Vzhledem ke kogentní povaze § 672a nelze ani u smlouvy o nájmu podniku konkurenční doložku sjednat za jiných podmínek, třebaže § 488h není zařazen do ustanovení kogentních podle § 263 odst. 1. Stejně může být sjednána i konkurenční doložka omezující nájemce pro období po skončení nájmu podniku a chránící tak pronajímatele. Nelze vyloučit ani sjednání konkurenční doložky omezující obě strany. Tento náš výklad má na základě novely provedené zák. č. 501/2001 Sb. a zák. č. 88/2003 Sb. výslovné vyjádření v textu tohoto ustanovení.

§ 488i [Nájem části podniku]

Pro smlouvy, jimiž se pronajímá část podniku tvořící samostatnou organizační složku, platí obdobně ustanovení § 488b až 488g.

Stejně jako může být část podniku předmětem smlouvy o prodeji podniku, může být i předmětem smlouvy o nájmu podniku. O vymezení samostatné organizační složky platí to, co je uvedeno v komentáři k § 487. Pro smlouvu o pronájmu části podniku platí obdobně ustanovení § 488b až 488g. Přitom platnost § 488b až 488e je bezpodmínečná (jde o ustanovení kogentní), zatím co platnost § 488f a 488g je podmíněna tím, že ve smlouvě není stranami dojednáno něco jiného, nebo že tato ustanovení nejsou smlouvou vyloučena (§ 263 odst. 1). Pokud jde o možnost sjednat konkurenční doložku ve smlouvě o nájmu části podniku, je výslovně upravena v § 488h. Z obdobné platnosti § 488c plyne, že je vyloučeno dát pronajatou část podniku do podnájmu.

Díl čtvrtý. Smlouva o koupi najaté věci

§ 489 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o koupi najaté věci si strany ujednají v nájemní smlouvě nebo po jejím uzavření, že nájemce je oprávněn koupit najatou věc nebo najatý soubor věcí během platnosti nájemní smlouvy nebo po jejím zániku.

(2) Smlouva o koupi najaté věci vyžaduje písemnou formu.

Související ustanovení: § 630 až 637

Související předpisy: § 663 až 684, § 721 až 723 ObčZ

Z literatury: *Horzinková, E.* Finanční leasing a živnostníci. Daňová a hospodářská kartotéka, 1994, č. 16; *Marek, K.* Poznámky k leasingu. Právní obzor, 1992, č. 6; *Marek, K.* Leasingová smlouva, smlouva o koupi najaté věci. Právo a podnikání, 2005, č. 11; *Matonohová, I.*, Leasing a jeho právní úprava. Obchodní právo, 1996, č. 5; *Pech, V., Brychca, P.* Leasing a privatizace. Ekonom, 1994, č. 24; *Rozehnalová, N.* Leasingová smlouva z pohledu mezinárodního práva obchodního. Právník, 1992, č. 2; *Švarc, Z.* Leasing – nepojmenovaná nebo smíšená smlouva. Obchodní právo, 1993, č. 12 (obecně)

Smlouva o koupi najaté věci představuje úpravu tzv. dvoustranného operativního leasingu. Má umožnit nájemci, aby najatou věc za určitých podmínek získal do svého vlastnictví. Její úprava je až na § 489 a § 493 odst. 1 věta druhá dispozitivní, takže umožňuje stranám, aby si jednotlivé otázky dohodly odchylně od úpravy v obchodním zákoníku. Tzv. trojstranný finanční leasing není jako smluvní typ v obchodním zákoníku upraven. Jemu odpovídající smlouvu lze však uzavřít jako smlouvu nepojmenovanou podle § 269 odst. 2.

Podstatnými částmi smlouvy o koupi najaté věci jsou dohoda o právu nájemce koupit najatou věc, určení věci (popřípadě souboru věcí), které se toto právo týká, a určení doby, kdy může nájemce své právo vykonat. Předmětem smlouvy mohou být jak jednotlivé věci, tak i soubor věcí, věci movité i nemovité. Může jím být i podnik jako věc hromadná. Předmětem smlouvy o koupi najaté věci patrně může být i část podniku. Důvod spatřujeme v tom, že část podniku může být předmětem smlouvy nájemní (§ 488i). Podmínkou je, že jde o věci, které jsou předmětem nájemní smlouvy mezi stranami, které smlouvu o koupi najaté věci uzavírají. Uzavření smlouvy v písemné formě je podmínkou její platnosti. Dohoda stran může být obsažena buď přímo v nájemní smlouvě nebo v samostatné smlouvě. Dohoda o ceně není podstatnou částí smlouvy. Zákon výši kupní ceny určuje podřídně v § 494.

Samostatná smlouva má být podle formulace odstavce 1 uzavřena po uzavření nájemní smlouvy. Lze mít za to, že tomuto požadavku bude vyhovovat, jestliže obě smlouvy budou uzavřeny současně (v jeden den). Naproti tomu mohou vzniknout pochybnosti v případě, že bude samostatná smlouva o koupi najaté věci uzavřena dříve než nájemní smlouva. Takovou smlouvu bude patrně nutné posuzovat nikoliv jako smlouvu o koupi najaté věci, ale jako jiný smluvní typ (např. smlouvu o uzavření budoucí smlouvy), pokud bude vyhovovat příslušným ustanovením obchodního zákoníku, nebo jako smlouvu nepojmenovanou.

Právo koupit najatou věc nemůže být vázáno na souhlas pronajímatele. Souhlas je vlastně dáván již samotným uzavřením smlouvy o koupi najaté věci. Pojmovým znakem této smlouvy je oprávnění nájemce jednostranným úkonem způsobit vznik kupní smlouvy (§ 492). Je třeba ji odlišovat od dohody o předkupním právu a od smlouvy o uzavření budoucí smlouvy. V obou těchto případech je třeba ke vzniku kupní smlouvy dohoda obou jejích stran (popřípadě rozhodnutí soudu). Předkupní právo má oprávněný kromě toho pouze v případě, že se kupující rozhodne věc prodat (§ 602 až 606 ObčZ).

Pokud jde o určení doby, kdy může nájemce vykonat svoje právo najatou věc koupit, stačí, aby bylo z dohody patrné, zda toto právo má za platnosti nájemní smlouvy nebo po jejím zániku. Jestliže bude dohodnuto právo věc koupit za platnosti nájemní smlouvy a časové období nebude blíže vymezeno, potom bude moci nájemce svoje právo vykonat kdykoliv do skončení nájemní smlouvy. V případě práva věc koupit po zániku nájemní smlouvy stanoví lhůtu pro výkon tohoto práva § 491. Nelze vyloučit ani ujednání, že nájemce má právo věc koupit jak za platnosti nájemní smlouvy, tak i po jejím zániku.

Nájemní smlouva, na jejímž základě bude smlouva o koupi najaté věci uzavřena, se řídí obecně § 663 a násl. ObčZ, a pokud jde o podnik nebo jeho část a dopravní prostředky, tak obchodním zákoníkem (§ 488b až 488i a § 630 až 637).

Z judikatury:

PP 11/2001 s. 29: Leasingovou smlouvu uzavřenou mezi podnikateli, která není smlouvou o koupi najaté věci podle ustanovení § 489 an. ObčZ, je nutno posuzovat jako tzv. smlouvu nepojmenovanou (inominátní) ve smyslu ustanovení § 269 odst. 2 ObchZ; Práva a povinnosti účastníků se řídí především ustanoveními leasingové smlouvy.

OP 11/2001 s. 19: Je-li v leasingové smlouvě obsaženo ujednání týkající se případného odcizení předmětu leasingu a jeho důsledků mj. pro platnost smlouvy, je u obchodněprávních vztahů nutné toto ujednání posuzovat podle § 266 odst. 1 až 3 ObchZ, a to mj. podle jeho jazykového vyjádření a významu, který by tomuto ujednání přikládala strana, jíž byl projev vůle určen.

Sou R NS 12/2002 s. 226: 1. Jednání pachatele, který prodá vozidlo, jež mu bylo svěřeno k užívání na základě uzavřené leasingové smlouvy, bez souhlasu vlastníka (leasingové společnosti), naplňuje formální znaky trestného činu zpronevěry (§ 248 TrZ), a nikoli trestného činu poškození cizích práv (§ 209 TrZ). Porušením vlastnického výhradního dispozičního práva k vozidlu, které je nedílnou součástí práva vlastnického (§ 123 ObčZ), dochází k porušení práva majetkového a nikoli nemajetkového.

2. Skutečnost, že pachatel by dál řádně platil leasingové splátky a pokračoval v nich i po neoprávněném prodeji věci, by měla vliv pouze na společenskou nebezpečnost činu a bylo by ji možno považovat jen za náhradu způsobené škody.

Sou R NS 13/2002 s. 212: 1. Leasingové smlouvy mají specifickou povahu a zásadním způsobem se odlišují od běžné smlouvy nájemní podle § 663 a násl. ObčZ. V leasingových splátkách nejde o pouhé placení nájemného za užívání věci, ale nájemce jimi uhrazuje jak pořizovací cenu předmětu leasingu, tak další položky (např. náklady pojištění, úroky, poplatky za zvláštní služby a zisk leasingové společnosti) a současně si „předplácí“ cenu pronajaté věci pro případ, že uplatní právo na její koupi po skončení nájemního vztahu.

2. Proto škodu způsobenou trestným činem, jehož předmětem je věc pronajatá na základě leasingové smlouvy (např. trestným činem podvodu podle § 250 TrZ), představuje hodnota předmětu leasingu v době spáchání činu, určená podle hledisek stanovených v § 89 odst. 12 TrZ a snížená o tu část akontace a uhrazených leasingových splátek, které představují čisté splátky pořizovací ceny předmětu leasingu.

PR 6/2004 s. 231: 1. V praxi se rozlišují dva základní druhy leasingu – leasing finanční a leasing operativní. Operativní leasing obvykle nezakládá právo na následné odkoupení věci, cílem finančního leasingu je konečný převod vlastnictví k předmětu leasingu. Finanční leasing je specifický soukromoprávní institut; leasingová smlouva je nepojmenovanou smlouvou. Práva a povinnosti jejích účastníků se řídí především ustanoveními uzavřené leasingové smlouvy.

2. Ujednání leasingové smlouvy nelze rozštěpit na část týkající se závazků spojených s „nájemem“ předmětu leasingu a část vztahující se k závazku převodu předmětu leasingu do vlastnictví leasingového nájemce. Na finanční leasing nelze aplikovat ustanovení o automatickém prodlužování leasingové smlouvy.

R 30/2004: Jestliže pachatel v rozporu se zněním tzv. leasingové smlouvy po ukončení smluvního vztahu předmět leasingu nevrátí leasingové společnosti, i když mu zanikl právní důvod jejího dalšího užívání, ale naopak i nadále jej neoprávněně užívá způsobem nasvědčujícím tomu, že hodlá oprávněnou osobu na delší dobu vyloučit z dispozice s předmětem leasingu (např. pachatel vůbec nereaguje na opětovné výzvy k vydání předmětu leasingu, který dlouhodobě neoprávněně užívá jako vlastní věc), může být takové jednání posouzeno jako trestný čin zpronevěry podle § 248 TrZ.

Sou R NS 27/2004 s. 38: Podstatou leasingové smlouvy je zpravidla pronájem konkrétní věci na předem stanovené období a za dohodnuté splátky, přičemž součástí smlouvy bývá i ujednání o možnosti koupi pronajaté věci. Finanční leasing dlouhodobě a za úplatu převádí nejen veškerá užívací práva k předmětu leasingu na nájemce, ale i povinnosti spojené s péčí o předmět leasingu a rizika s užíváním věci v rozsahu stanoveném smlouvou. Pro posouzení obsahu smluvního ujednání o nákladech spojených s leasingem je proto nezbytné zjištění obsahu leasingové smlouvy, a to nejen v části upravující vztahy mezi konkrétními účastníky, ale i v části všeobecných smluvních podmínek leasingu poskytovaného leasingovou společností, pokud jsou tyto všeobecné smluvní podmínky nedílnou součástí smlouvy.

§ 490 [Zánik nájemní smlouvy]

Je-li nájemce oprávněn podle smlouvy ke koupi najaté věci během platnosti nájemní smlouvy, doručením písemného oznámení o uplatnění tohoto práva v souladu se smlouvou o koupi najaté věci nájemní smlouva zaniká, i když byla sjednána na určitou dobu.

Související ustanovení: § 488f, 489, 492, 636

Související předpisy: § 676 až 684 ObčZ

Doručení písemného oznámení nájemce pronajímateli o uplatnění práva věc koupit musí být v souladu se smlouvou, zejména pokud jde o časové období, ve kterém může nájemce za platnosti nájemní smlouvy takový jednostranný úkon s účinky vzniku kupní smlouvy uskutečnit. Protože k zániku nájemní smlouvy dochází již dnem vzniku kupní smlouvy, ale k přechodu vlastnického práva k nemovitosti až vkladem do katastru nemovitostí (§ 493 odst. 1), může nastat situace, že nájemní smlouva zanikne, dosavadní nájemce bude nemovitost dále užívat, ale vlastnické právo na něho přejde až později. Strany by toto mezidobí měly minimalizovat včasným podáním návrhu na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí. Vzhledem k dispozitivní povaze tohoto ustanovení, s výjimkou písemné formy oznámení (§ 263 odst. 2), lze a je účelné ve smlouvě zánik nájemní smlouvy na nemovitost sjednat i na dobu pozdější, konkrétně k okamžiku přechodu vlastnického práva k nemovitosti na nájemce (kupujícího). V tomto ustanovení upravený speciální důvod zániku nájemní smlouvy se týká smluv uzavřených jak na dobu neurčitou, tak i na dobu určitou.

§ 491 [Zánik práva věc koupit]

Je-li nájemce oprávněn podle smlouvy ke koupi najaté věci po ukončení nájemní smlouvy, zaniká toto právo, neoznámí-li oprávněná strana druhé straně písemně vůli koupit najatou věc bez zbytečného odkladu po zániku nájemní smlouvy.

Související ustanovení: § 489, 492, 636

Související předpisy: § 676 až 684 ObčZ

Lhůta „bez zbytečného odkladu“ je stanovena podpůrně. Strany si mohou dohodou určit lhůtu jinou, zejména vyjádřenou určitým počtem dní. Lhůtu „bez zbytečného odkladu“ je třeba posuzovat podle okolností jednotlivého případu. V zájmu právní jistoty je účelné, aby lhůta byla ve smlouvě konkretizována. Vzhledem ke slovům „zaniká toto právo“ je třeba lhůtu stanovenou, popřípadě i dohodnutou, pro písemné oznámení vůle nájemce najatou věc koupit považovat za lhůtu prekluzivní, nikoliv promlčecí. Toto ustanovení je však dispozitivní, a proto máme za to, že strany mohou zákonem stanovený důsledek nedodržení uvedené lhůty, tj. zánik práva věc koupit, upravit jinak. Mohou například dohodnout, že zánik práva věc koupit nastává nikoliv pouhým uplynutím lhůty, ale teprve, když právo není nájemcem uplatněno ani v určité další lhůtě. Ze stejného důvodu nelze patrně vyloučit ani platné sjednání dohody, která by zákonný důsledek zcela vyloučila, takže by se lhůta stala lhůtou promlčecí. Lze se ovšem setkat i s názory, že dohodou nelze prekluzivní povahu lhůty vyloučit. Dohodou nelze vyloučit písemnou formu oznámení (§ 263 odst. 2).

§ 492 [Vznik kupní smlouvy]

Oznámí-li písemně oprávněná strana v souladu se smlouvou o koupi najaté věci druhé straně, že uplatňuje právo na koupi věci, jež je nebo byla předmětem nájemní smlouvy, vzniká ohledně této věci doručením tohoto oznámení kupní smlouva. Oprávněná strana má postavení kupujícího a druhá strana postavení prodávajícího.

Související ustanovení: § 408 až 475, § 489, 490, 491

Související předpisy: § 46, § 588 až 610 ObčZ

Ustanovení představuje zvláštní způsob vzniku kupní smlouvy o najaté věci, a to na základě jednostranného právního úkonu nájemce, který se stává kupujícím. Soulad písemného prohlášení, kterým nájemce uplatňuje svoje právo na koupi věci, se týká zejména lhůty, ve které tak lze učinit. Ta může být určena především smlouvou o koupi najaté věci. Jinak je závislá na tom, zda je nájemce oprávněn věc koupit během platnosti nájemní smlouvy nebo po jejím ukončení (§ 489 až 491). Prohlášení nájemce musí být též v souladu s dohodou o ceně nebo o způsobu jejího určení, pokud taková dohoda je ve smlouvě obsažena. Ve smlouvě o koupi najaté věci může být obsažena dohoda také o jiných podmínkách budoucí kupní smlouvy. S nimi musí být prohlášení nájemce rovněž v souladu. Prohlášení učiněné nikoliv v souladu se smlouvou o koupi najaté věci nemá za následek vznik kupní smlouvy. Ve lhůtě pro uplatnění práva věc koupit musí být písemné oznámení nájemce nejen učiněno, ale musí být také doručeno pronajímateli.

Obchodní zákoník nerozlišuje, pokud jde o vznik kupní smlouvy, zda předmětem je věc movitá nebo nemovitá. Úpravu v tomto ustanovení je třeba považovat za odchylku od obecné úpravy v občanském zákoníku i z hlediska formy kupní smlouvy. Proto lze mít za to, že se u kupní smlouvy vzniklé na základě smlouvy o koupi najaté nemovité věci neuplatní § 46 odst. 2 ObčZ, podle něhož, jestliže jde o smlouvu o převodu nemovitosti, musí být projevy účastníků na jedné listině. Tento názor však není nesporný a není ověřen judikaturou. Jeho praktické uplatnění bude do velké míry závislé na praxi katastrálních úřadů, popřípadě soudů.

§ 493 [Přechod vlastnického práva]

(1) Vznikem kupní smlouvy (§ 492) přechází na kupujícího vlastnické právo k movité věci. Vlastnické právo k nemovitostem přechází vkladem do katastru nemovitostí.

(2) Nebezpečí škod na věci přechází na kupujícího vznikem kupní smlouvy (§ 492).

Související ustanovení: § 368 odst. 2, § 443 až 445, § 455, 483 odst. 3, § 492

Související předpisy: § 133, 590 ObčZ; § 1 až 6 ZápPrNe; § 36 až 39 KatZPrVyh

Toto ustanovení má v první větě dispozitivní povahu a ve vztahu k movitým věcem představuje zvláštní úpravu přechodu vlastnického práva. Je důsledkem toho, že kupující má věc ve své dispozici. Strany si však mohou dohodnout okamžik přechodu vlastnického práva k movitým věcem odchylně. Podle § 2 odst. 3 ZápPrNe vznikají právní účinky vkladu na základě pravomocného rozhodnutí o jeho povolení ke dni, kdy návrh na vklad

§ 494–495 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

byl doručen příslušnému orgánu republiky. Tímto orgánem je katastrální úřad, v jehož obvodu působnosti je nemovitost, které se smlouva týká (§ 38 odst. 1 KatZPrVyh). S ohledem na zvláštní způsob vzniku kupní smlouvy na základě smlouvy o koupi najaté věci (viz komentář k § 492, poslední odstavec), lze za smlouvu ve smyslu § 37 písm. a) KatZPrVyh považovat smlouvu o koupi najaté věci ve spojení s písemným prohlášením nájemce, že uplatňuje svoje právo najatou věc koupit.

Okamžik přechodu nebezpečí škod na věci na kupujícího je upraven podpůrně s možností odchýlné úpravy dohodou stran. Přitom se tato úprava vztahuje jak na věci movité, tak i na nemovitosti.

§ 494 [Kupní cena]

(1) Není-li v ujednání určena kupní cena rozhodná při využití práva najatou věc koupit a ani způsob jejího určení, je kupující povinen zaplatit kupní cenu určenou podle § 448 odst. 2. Na určení kupní ceny nemá vliv poškození nebo větší opotřebení věci, za něž je odpovědný nájemce.

(2) Kupní cenu je kupující povinen zaplatit bez zbytečného odkladu po vzniku kupní smlouvy.

Související ustanovení: § 448 odst. 2, § 632, 633

Související předpisy: § 668 odst. 1, § 683 ObčZ

Cena, za kterou může nájemce najatou věc koupit, ani způsob jejího určení nepatří k podstatným částem smlouvy o koupi najaté věci. Zpravidla však smlouva v tomto směru dohodu obsahovat bude. Při absenci takové dohody je kupující povinen zaplatit cenu obvyklou ve smyslu § 448 odst. 2. Na rozdíl od obecné úpravy pro kupní smlouvu v § 409 odst. 2 však u kupní smlouvy vzniklé na základě smlouvy o koupi najaté věci není nutné, aby z jednání o uzavření smlouvy vyplývala vůle ji uzavřít i bez určení kupní ceny. Obvyklou cenou je proto kupující povinen zaplatit vždy, když ve smlouvě o koupi najaté věci není výše ceny, ani způsob jejího určení dohodnut.

Za okamžik rozhodný pro posouzení, jaká cena je obvyklá, je třeba považovat dobu vzniku kupní smlouvy (§ 492), nikoliv dobu vzniku nájemní smlouvy nebo smlouvy o koupi najaté věci. Přihlízí se proto při stanovení obvyklé ceny ke skutečnému stavu věci v době, kdy kupní smlouva vznikla. Výjimkou je pouze poškození věci nebo snížení hodnoty v důsledku většího opotřebení nebo poškození, pokud za ně odpovídá nájemce. To obvyklou cenu nesnižuje.

Splatnost kupní ceny se řídí především smluvním ujednáním. Splatnost stanovená v odstavci 2 přichází v úvahu, až když smlouva o koupi věci nestanoví něco jiného. Přitom bude záležet také na způsobu placení kupní ceny. Zejména u nemovitostí může být v praxi účelné svázat splatnost kupní ceny a přechod vlastnického práva, tedy vklad vlastnického práva kupujícího do katastru nemovitostí.

§ 495 [Vady věci]

(1) Pro posuzování vad věci jsou rozhodné vlastnosti, které měla mít najatá věc.

(2) **Lhůty pro oznámení vad koupené věci se počítají ode dne, kdy nájemce převzal najatou věc.**

(3) **Nepřejde-li vlastnické právo k najaté věci na kupujícího a prodávající neodstraní tuto vadu v přiměřené dodatečné době, kterou mu kupující určí, může kupující od smlouvy odstoupit.**

Související ustanovení: § 422 až 441

Související předpisy: § 499 až 510, § 596 až 600 ObčZ

Toto ustanovení stanoví některé odchylky od obecné úpravy odpovědnosti za vady u kupní smlouvy. Vztahuje se na vady, které vznikly před vznikem kupní smlouvy. Pro zjištění, zda má koupená věc vady, je rozhodné, jaké vlastnosti měla mít najatá věc. Proto nelze za vady považovat snížení hodnoty věci, za které nese odpovědnost nájemce nebo které vznikly běžným opotřebováním. Za vady, které vznikly až po vzniku kupní smlouvy, prodávající odpovídá v případě, že převzal záruku za jakost.

Zvláštní úprava počátku běhu lhůt pro oznámení vad (§ 228) je odůvodněna tím, že od převzetí najaté věci měl kupující jako nájemce možnost provést prohlídku a věc užívat. Vzhledem k tomu je požadavek oznámení vad splněn i tím, že nájemce uplatní u pronajímatele nárok z vady najaté věci na základě nájemní smlouvy.

Právo odstoupit od smlouvy v případě, že vlastnické právo k najaté věci nepřešlo na základě kupní smlouvy na kupujícího, je podmíněno tím, že kupující poskytl prodávajícímu okolnostem případu přiměřenou dodatečnou lhůtu k odstranění této právní vady a prodávající vadu v této lhůtě neodstranil. Praktické to bude především u nemovitostí, protože vlastnické právo k věcem movitým přejde na kupujícího zpravidla dnem vzniku smlouvy kupní (§ 493 odst. 1). Přitom není vyloučeno nabytí vlastnického práva od nevlastníka za podmínek § 446. Právo od smlouvy odstoupit jako právo z odpovědnosti za právní vady nevzniká, jestliže kupující v době vzniku smlouvy věděl o právu třetí osoby (§ 434). Právo odstoupit od kupní smlouvy vzniklé na základě smlouvy o koupi najaté věci však lze uplatnit jen za podmínky, že prodávající odpovídá za právní vadu záležející v tom, že na kupujícího nepřešlo vlastnické právo.

Všechny tři odstavce mají dispozitivní povahu, a proto platí jen v případě, že strany nedohodly něco jiného.

§ 496 [Bezplatné nabytí vlastnického práva]

(1) **Smlouva může stanovit, že po určité době platnosti nájemní smlouvy je nájemce oprávněn nabýt bezplatně vlastnické právo k najaté věci, jestliže toto právo uplatní vůči pronajímateli.**

(2) **Nabyvatel vlastnického práva podle odstavce 1 není oprávněn u najaté věci uplatňovat její vady s výjimkou právních vad, ledaže je mu poskytnuta záruka za jakost.**

Související ustanovení: § 489 až 495

Související předpisy: § 628 až 630 ObčZ

Smlouva s obsahem podle tohoto ustanovení teoreticky není vlastně smlouvou o koupi najaté věci. Na základě ní a za podmínek v ní stanovených vzniká nájemci právo, aby svým jednostranným úkonem nabyl najatou věc bezplatně do vlastnictví. Jde tedy

v podstatě o příslibu daru ze strany pronajímatele, který nájemce přijímá uplatněním práva věc bezplatně nabýt (§ 628 odst. 1 ObčZ). Máme však za to, že smlouvu, kterou uzavírá nájemce ohledně najaté věci za podmínek odstavce 1, je třeba považovat za smlouvu o koupi najaté věci, i když jde o nabytí vlastnického práva bezplatně. Toto ustanovení představuje speciální úpravu, která vylučuje aplikaci darovací smlouvy v občanském zákoníku. O dar kromě jiného nejde proto, že převod vlastnického práva na nájemce není zcela bezplatný. Je podmíněn nájemním vztahem a placením nájemného. V nájemním také může být zohledněno, že nájemce má právo získat věc do vlastnictví, aniž by byl povinen zaplatit kupní cenu.

Z formulace odstavce 1 vyplývá, že ve smlouvě musí být uvedena určitá doba, po jejíž uplynutí může nájemce uplatnit svoje právo na bezplatné nabytí věci do vlastnictví. Doba platnosti nájemní smlouvy, která má uplynout, není nijak vymezena a bude proto záležet na dohodě pronajímatele a nájemce. Není vyloučeno, aby právo nabýt bezplatně věc do vlastnictví nájemci vzniklo až po skončení nájemní smlouvy uzavřené na dobu určitou.

Uplatněním práva nabýt věc bezplatně do vlastnictví je třeba rozumět písemné oznámení nájemce doručené pronajímateli (§ 492), pokud je takové oznámení v souladu se smlouvou. Doručením oznámení pronajímateli nájemní smlouva zaniká a vzniká smlouva podle tohoto ustanovení.

Kupující podle tohoto ustanovení nemá zásadně nároky z odpovědnosti za vady. Jedinou zákonem stanovenou výjimkou jsou nároky z odpovědnosti za právní vady (odstavec 2). Pro ně platí rovněž § 495 odst. 3. Poskytnutí záruky se řídí úpravou u kupní smlouvy (§ 429). Pokud stranám vznikly určité nároky z nájemní smlouvy před tím, než nájemce uplatnil právo na bezplatné nabytí vlastnického práva k předmětu nájmu, zůstávají zánikem nájemní smlouvy nedotčeny.

Díl pátý. Smlouva o úvěru

§ 497 Základní ustanovení

Smlouvou o úvěru se zavazuje věřitel, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.

Související ustanovení: § 498 až 507

Související předpisy: § 658 ObčZ; § 1 odst. 1, 2 a 5 BankZ; zák. č. 321/2001 Sb.

Z literatury: *Balko, L.* Úver ako inštitút bankového práva a jeho právna podstata. Právo a podnikání, 2001, č. 1; *Marčanová, J.* Úver nebo půjčka k podnikání? Obchodní právo, 1994, č. 11; *Marek, K.* Smlouva o úvěru. Právo a podnikání, 1997, č. 4; *Marek, K., Týralová, D.* Smlouva o úvěru. Ekonom, 1993, č. 33; *Plíva, S.* Některé problémy právní úpravy smlouvy o úvěru. Právo a podnikání, 1995, č. 3 (obecně); *Plíva, S.* Právní problematika úvěrové smlouvy. Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1998, č. 2; *Téryngel, J.* K povaze pojistného a úvěrového podvodu. Právo a podnikání, 2001 č. 10

Jako podstatné části ve smyslu § 269 odst. 1 lze u smlouvy o úvěru označit: závazek jedné strany poskytnout na žádost druhé strany v její prospěch peněžní prostředky, určení výše peněžních prostředků, které mají být poskytnuty, závazek druhé strany poskytnuté prostředky vrátit a zaplatit z poskytnutých prostředků úroky. Z formulace tohoto ustanovení plyne, že smlouva o úvěru je smlouvou konsensuální, pro její vznik stačí dohoda

alespoň o uvedených náležitostech a nevyžaduje se, aby k poskytnutí peněžních prostředků skutečně došlo. Tím se smlouva o úvěru liší od smlouvy o půjčce podle § 657 ObčZ. Další odlišnost spočívá v tom, že předmětem přenechání u smlouvy o úvěru mohou být pouze peněžní prostředky, zatímco u smlouvy o půjčce je možné přenechání jakýchkoliv věcí určených podle druhu. Smlouva o úvěru musí vždy obsahovat závazek zaplatit za poskytnuté peněžní prostředky úroky, naproti tomu smlouva o půjčce nikoliv. Při půjčce se úroky platí jen v případě, že byly dohodnuty (§ 658 ObčZ). Vzhledem k tomu smlouva označená jako smlouva o úvěru, ale neobsahující závazek dlužníka zaplatit za poskytnuté peněžní prostředky úroky, nemá povahu smlouvy o úvěru. Nelze souhlasit s názorem, že je možné uzavřít bezúročnou smlouvu o úvěru.

Strana smlouvy o úvěru, která se zavazuje úvěr poskytnout, je označena jako věřitel, i když vlastně při uzavření smlouvy je dlužníkem. Věřitelem se stává až v případě, že peněžní prostředky, k jejichž poskytnutí se zavázala, skutečně poskytla. Obdobně je tomu pokud jde o požádání dlužníka, nedojde-li k zániku závazku věřitele dříve, třebaže při uzavření smlouvy je věřitelem. Dlužníkem se stává teprve, když úvěr čerpá a má povinnost ho vrátit a zaplatit úroky.

Ze zákonného vymezení smlouvy o úvěru nevyplývá povinnost dlužníka dojednaný úvěr skutečně čerpat. Z tohoto hlediska vlastně smlouva o úvěru představuje závazek věřitele mít smlouvou sjednané peněžní prostředky k dispozici pro dlužníka po sjednanou dobu, popřípadě až do požádání dlužníka, nedojde-li k zániku závazku věřitele dříve (např. dohodou, výpovědí poskytnutí úvěru podle § 500).

Výše úvěru bude zpravidla ve smlouvě sjednána ve formě určitého limitu, který vyjadřuje maximální výši, do které může dlužník úvěr čerpat. Požadavku, aby závazek věřitele byl kvalifikován jako závazek poskytnout peněžní prostředky „do určité částky“, bude vyhovovat i smluvní ujednání, podle něhož se věřitel zaváže úvěr poskytnout přímo jako určitou částku (nikoliv jako limit).

Poskytnutí prostředků věřitelem může mít různou podobu. Zpravidla se realizuje tak, že věřitel platí z úvěru věřitelům dlužníka, většinou bezhotovostním způsobem převodem na jejich účet. Jiný způsob záleží v bezhotovostním převodu poskytnutého úvěru na účet dlužníka. Vyloučeno není ani poskytnutí peněžních prostředků jejich výplatou v hotovosti. Specifickým případem poskytnutí úvěru na základě smlouvy o běžném účtu jsou bankou prováděné příkazy k platbám do určité částky, i když majitel účtu nemá potřebné prostředky na účtu (§ 711), tzv. kontokorent.

Kromě podstatných částí bude v praxi smlouva o úvěru zpravidla obsahovat i úpravu řady dalších otázek, jsou to např. způsob a lhůta poskytnutí peněžních prostředků, účel úvěru, výše úroků, lhůta k vrácení úvěru, smluvní pokuta za porušení povinností dlužníkem. Přitom půjde většinou při úvěrech poskytovaných bankami o odkaz na úvěrové podmínky, za nichž konkrétní banka úvěry poskytuje a které mají povahu obchodních podmínek ve smyslu § 273 odst. 1. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že k podstatným částem smlouvy o úvěru nepatří dohoda o výši úroku, k jehož zaplacení se dlužník zavazuje (pak platí výše stanovená podle § 502), i když zpravidla dohoda o výši úroku součástí smlouvy bude. Rovněž tak nemusí být ve smlouvě dohodnuta doba vrácení úvěru (§ 504).

Věřitelem, tj. stranou, která se zavazuje úvěr poskytnout, je zpravidla banka, u níž poskytování úvěrů patří k předmětu činnosti a je většinou jednou z jejích nejvýznamnějších činností. Obchodní zákoník však umožňuje, aby věřitelem byla i jiná osoba, ať už právnická nebo fyzická. Nemusí být ani podnikatelem, protože smlouva o úvěru patří mezi tzv. absolutní obchody, které se řídí obchodním zákoníkem bez ohledu na povahu účastníků závazkového vztahu (§ 261 odst. 3). Pokud jde o možnost jiné osoby než banky poskytovat úvěr, lze se setkat se dvěma názory. Podle jednoho tuto možnost má kterákoliv osoba, pokud není poskytování úvěru spojeno s přijímáním vkladů od veřejnosti a pokud

má osoba úvěr poskytující k této činnosti živnostenské oprávnění. Tento názor vychází ze zák. č. 21/1992 Sb., v novelizovaném znění. Podle jeho § 1 odst. 1 jsou bankami právnické osoby, které přijímají vklady od veřejnosti a poskytují úvěry a k výkonu těchto činností mají povolení působit jako banka. Podle § 2 téhož zákona nesmí bez povolení působit jako banka nikdo přijímat vklady od veřejnosti (zvláštní zákon může stanovit něco jiného). Z těchto ustanovení je pak dovozováno, že pouhé poskytování úvěru bez přijímání vkladů od veřejnosti není činností vyhrazenou jen bankám, a proto nevyžaduje povolení působit jako banka. Tento názor zastává i Česká národní banka. Pokud je poskytování úvěru podnikáním, má povahu volné živnosti (např. vl. ČR č. 469/2000 Sb., kterým se stanoví obsahové náplně jednotlivých živností, příl. č. 4, pol. č. 102). Druhý názor považuje poskytování úvěru za činnost vyžadující povolení působit jako banka, a to jako činnost samostatnou. Vychází z toho, že přijímání vkladů a poskytování úvěrů jsou v zák. č. 91/1992 Sb., v novelizovaném znění, uvedeny jako dvě různé činnosti pod samostatnými písmeny v § 1 odst. 1. Toto ustanovení také hovoří o výkonu činností, nikoliv činnosti. Proto by poskytování úvěrů jako předmět činnosti mohla provádět jen banka. Jiné osoby by tak mohly činit jen výjimečně, jednorázově. Máme za to, že vzhledem k § 2 BankZ je správnější výklad České národní banky.

Úvěr podle tohoto ustanovení je nutně odlišovat od tzv. zbožívého úvěru nebo úvěru dodavatelského, který vzniká na základě smluvně dojednaných platebních podmínek. Jde o situaci, kdy kupující může se zbožím nebo doklady zboží se týkajícími nakládat dříve než zboží zaplatí. O úvěr ve smyslu obchodního zákoníku rovněž nejde, jestliže sice jedna strana poskytuje druhé straně peněžní prostředky, ale vztah mezi nimi má zvláštní úpravu (např. poskytnutí peněžních prostředků na základě smlouvy o vkladovém účtu, emise obligací, úplatné postoupení pohledávek).

Pro platné uzavření smlouvy o úvěru obchodní zákoník nevyžaduje dodržení písemné formy. Vzhledem k tomu musí být tato smlouva uzavřena písemně pouze v případě, že alespoň jedna ze stran při jednání o uzavření smlouvy projeví vůli, aby smlouva byla uzavřena v písemné formě (§ 272 odst. 1). U smluv o úvěru uzavíraných bankami je písemná forma pravidlem.

Některé zvláštní požadavky platí pro smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, včetně povinné písemné formy (§ 4 zák. č. 321/2001 Sb.).

Z judikatury:

PPP 5/2000 s. 22: Povinnost poskytnout sjednané peněžní prostředky podle sjednaného kontokorentního úvěru plní banka tak, že provádí platby nebo umožňuje výběry z běžného účtu dlužníka, i když ten na účtu nemá dostatek vlastních prostředků. Úvěrující banka vlastní prostředky ve prospěch běžného účtu dlužníka není povinna připisovat.

PR 11/2000 s. 528: Jestliže teprve po uzavření smlouvy o úvěru vznikly překážky, které bránily dlužníkovi splnit závazek z úvěru a které nemohl v době uzavření smlouvy o úvěru ani předvídat, když jinak byl schopen tehdy závazek splnit, nebo jestliže byl sice schopen peníze vrátit ve sjednané lhůtě, ale z různých důvodů vrácení peněz odkládal nebo dodatečně pojal úmysl peníze vůbec nevrátit, pak jeho jednání nelze považovat za trestný čin podvodu podle § 250 TrZ. Podle okolností by ovšem následné jednání dlužníka mohlo být jiným trestným činem, zejména trestným činem poškozování věřitele podle § 256 TrZ nebo trestným činem zvyhodňování věřitele podle § 256a TrZ, pokud dlužník úmyslně činil takové majetkové dispozice, že jimi znemožnil plně nebo alespoň poměrně uspokojení pohledávky určitého věřitele. V souvislosti s případným stíháním pro některý z těchto trestných činů je však třeba respektovat totožnost skutku.

R 27/2001 s. 321: Pachatelem trestného činu úvěrového podvodu podle § 250b TrZ spáchaného podvodným jednáním při sjednání úvěrové smlouvy může být pouze účastník takové smlouvy, např. dlužník nebo fyzická osoba jednající za dlužníka nebo za věřitele. Osoba, která účastníku úvěrové smlouvy pouze opatří potřebné nepravdivé podklady, může být jen pomocníkem, přičemž o pomoc ve smyslu § 10 odst. 1 písm. c) TrZ půjde jen v případě, kdy jednání pachatele – účastníka úvěrové smlouvy – dosáhne stadia pokusu nebo dokonání trestného činu.

Sou R NS 15/2002 s. 230: Oznamil-li žadatel o úvěr telefonicky bance, že údaje, na jejichž podkladě požádal o poskytnutí úvěru a které vedly k uzavření smlouvy o úvěru, jsou nepravdivé, lze to podle § 8 odst. 3 písm. a) TrZ považovat za důvod zániku trestnosti jeho jednání kvalifikovaného jako pokus trestného činu úvěrového podvodu podle § 8 odst. 1 a § 250 odst. 1, odst. 4 písm. b) TrZ, jestliže tím zabránil, aby mu banka úvěr neposkytla.

Sou R NS 22/2003 s. 174: 1. Vylákání potřebných dokladů o cizí nemovitosti pod nepravdivou záminkou a poskytnutí této nemovitosti bez souhlasu jejího vlastníka jako zástavy k zajištění úvěru může být posouzeno jako trestný čin podvodu podle § 250 TrZ spáchaný na úkor vlastníka nemovitosti.

2. Poskytne-li budoucí dlužník při sjednávání úvěrové smlouvy nepravdivé údaje ohledně svého oprávnění nakládat s nemovitostí, kterou hodlá použít jako zástavu k zajištění úvěru, ač ví, že k tomu nemá souhlas vlastníka nemovitosti, může tím spáchat trestný čin úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1 TrZ (a nikoli trestný čin podvodu podle § 250 TrZ), a to na úkor věřitele, který úvěr poskytne.

SJ 10/2003 s. 802: Týká-li se neplatný právní úkon obchodního závazkového vztahu, řídí se právní vztah z bezdůvodného obohacení získaného přijetím plnění z tohoto právního úkonu úpravou obsaženou v obchodním zákoníku.

2. Vztah z bezdůvodného obohacení získaného přijetím plnění z neplatné smlouvy o úvěru (§ 497 n. ObchZ) je obchodním závazkovým vztahem.

3. Smlouvu o úvěru (§ 497 ObchZ) může jako věřitel uzavřít jakýkoli subjekt. To, zda poskytování úvěru je předmětem činnosti věřitele, může být významné pro řešení otázky, zda si věřitel může platně sjednat úplatu za převzetí závazku poskytnout úvěr (§ 499 ObchZ), nebo pro úvahu o určení okruhu osob oprávněných tento smluvní vztah za věřitele založit (§ 20 odst. 2 věta druhá ObčZ).

R 17/2004: Zajištěním zaplacení smének institutem sménečného rukojemství (§ 32 odst. 1 SŠZ) za úvěrové smlouvy poskytnuté jiné osobě se sménečný rukojmí stává samostatným dlužníkem věřitele. Pokud sménečný rukojmí následně darováním části svého majetku zmaří uspokojení tohoto věřitele, pak za splnění dalších zákonných podmínek naplní znaky skutkové podstaty trestného činu poškozování věřitele podle § 256 odst. 1 písm. a) TrZ, neboť zmaří uspokojení svého věřitele a nikoli věřitele jiné osoby ve smyslu ustanovení § 256 odst. 2 písm. a) TrZ.

R 16/2005: 1. Vztah z bezdůvodného obohacení získaného přijetím plnění z neplatné smlouvy o úvěru (§ 497 a násl. ObchZ) je obchodním závazkovým vztahem; právo na vydání tohoto bezdůvodného obohacení se promlčuje ve čtyřleté promlčecí době podle ustanovení § 397 ObchZ.

2. Smlouvu o úvěru (§ 497 ObchZ) může jako věřitel uzavřít kterýkoli subjekt.

§ 498 [Určení měny]

Strany mohou určit peněžní prostředky, jež jsou předmětem smlouvy, i v jiné než české měně, pokud to není v rozporu s devizovými předpisy. Pokud se strany nedohodnou jinak, je dlužník povinen vrátit peněžní prostředky v měně, v níž mu byly poskytnuty, a v téže měně platit úroky.

Související předpisy: zák. č. 219/1995 Sb., v novelizovaném znění

Devizový zák. č. 219/1995 Sb., který nabyl účinnosti dnem 1. října 1995, představuje výraznou změnu v právní úpravě této oblasti. Pro možnost určit peněžní prostředky ve smlouvě o úvěru v jiné než české měně je zásadní skutečnost, že byla zrušena nabídková povinnost vůči bance ohledně devizových prostředků. Proto je poskytování úvěru v cizí měně zásadně uvolněno. V § 1 písm. j) DevZ je výslovně stanoveno, že splácení finančního úvěru v jiné měně než v jaké byl poskytnut nebo přijat, není směnou devizových hodnot (a nejde tedy o obchod s devizovými hodnotami), pokud má smlouva písemnou formu. Pro úplnost je třeba uvést, že podle § 14 DevZ tuzemec, který není devizovým místem s odpovídajícím rozsahem povolení působit jako banka nebo devizové licence, může uzavřít s devizovým cizozemcem smlouvu o poskytnutí finančního úvěru a poskytovat

§ 499–500 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

finanční úvěr pouze s devizovým povolením (s výjimkami podle odstavce 3 tohoto ustanovení). Přitom nezáleží na tom, zda má být úvěr poskytnut v české nebo cizí měně.

§ 499 [Úplata za sjednání závazku]

Za sjednání závazku věřitele poskytnout na požádání peněžní prostředky lze sjednat úplatu, jestliže poskytování úvěru je předmětem podnikání věřitele.

Související ustanovení: § 502

Úplatu za sjednání závazku poskytnout úvěr je třeba odlišovat od úroků. Na zaplacení úroků má právo každý věřitel, který sjednal smlouvu o úvěru a na základě ní úvěr skutečně dlužníkovi na jeho žádost poskytl. Úplata za sjednání závazku přichází v úvahu pouze v případě, že věžitelem je osoba, u které je poskytování úvěru předmětem jejího podnikání. Podmínkou vzniku práva na zaplacení této úplaty však je, že byla, včetně výše, mezi věžitelem a dlužníkem sjednána. Nezáleží na tom, zda k čerpání sjednaného úvěru dlužníkem skutečně došlo. Úplata představuje odměnu věžiteci za to, že po dobu mezi sjednáním smlouvy o úvěru a skutečným čerpáním úvěru musí pro dlužníka rezervovat peněžní prostředky, popřípadě mít zajištěny jejich zdroje. V rámci úpravy smlouvy o úvěru jde o jediné donucující ustanovení, od něhož se strany nemohou odchýlit, ani je vzájemnou dohodou vyloučit. Pokud by tedy ve smlouvě o úvěru, kterou jako věžitel uzavřela jiná osoba než ta, jejímž předmětem podnikání je poskytování úvěru, byla úplata za sjednání závazku dohodnuta, bylo by nutné takové ujednání považovat za neplatné. Kogentnost tohoto ustanovení lze považovat za závaznost sledující pouze ochranu dlužníka, a proto i neplatnost za stanovenou na jeho ochranu. Vzhledem k tomu by se jednalo o tzv. neplatnost relativní, k níž by se přihlíželo, jestliže by se jí dlužník dovolal (§ 267 odst. 1).

§ 500 [Lhůta k uplatnění nároku na úvěr]

(1) Dlužník je oprávněn uplatnit nárok na poskytnutí peněžních prostředků ve lhůtě stanovené ve smlouvě. Není-li tato lhůta ve smlouvě stanovena, může dlužník tento nárok uplatnit, dokud poskytnutí úvěru některá strana nevypoví.

(2) Nestanoví-li smlouva jinou výpovědní lhůtu, může poskytnutí úvěru vypovědět dlužník s okamžitou účinností a věžitel ke konci kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena dlužníku.

Související ustanovení: § 497

Jak již bylo uvedeno v souvislosti s § 497, na základě smlouvy o úvěru vzniká dlužníkovi právo požadovat poskytnutí peněžních prostředků do dohodnuté částky. Ve smlouvě je zpravidla dohodnuta také lhůta, ve které může dlužník svůj nárok uplatnit. Tuto lhůtu lze dohodnout jako určitý časový úsek s určeným začátkem a koncem. V takovém případě nelze žádat o poskytnutí úvěru dříve, resp. věžitel není povinen takové žádosti vyhovět. Lhůtu je možné také sjednat jako nejzazší termín, do kterého může dlužník úvěr požadovat. Věřitel potom může uplatnit nárok na poskytnutí peněžních prostředků kdykoliv po uzavření smlouvy až do posledního dne dohodnutého termínu. V obou případech po uplynutí dohodnuté lhůty již dlužník nemá nárok na poskytnutí úvěru. Formulace a zejména dispozitivnost tohoto ustanovení umožňují, aby místo lhůty pro uplatnění

nároku na poskytnutí úvěru byl ve smlouvě sjednán přesný termín, popřípadě i více takových termínů, kdy lze úvěr čerpat. Rovněž v tomto případě nemá dlužník nárok na poskytnutí úvěru, jestliže o něj v dohodnutém termínu nepožádal, pokud ovšem nebylo dohodnuto něco jiného.

Lhůta pro uplatnění nároku na poskytnutí úvěru nemusí být ve smlouvě dohodnuta. V takovém případě není trvání nároku dlužníka ze zákona omezeno. Jeho zánik však může způsobit jednostranným úkonem jak věřitel, tak dlužník, a to výpovědí. Pro praxi lze doporučit, aby výpověď byla dána vždy písemně. Obchodní zákoník sice pro výpověď písemnou formu výslovně nevyžaduje, ale v odstavci 2 se mluví o doručení výpovědi. Může být proto sporné, zda z toho nelze vyvozovat požadavek písemné formy. Požadavek písemné formy může vyplývat také ze smlouvy (včetně úvěrových podmínek banky). Vzhledem k tomu, že úprava výpovědi poskytnutí úvěru v obchodním zákoníku nemá kogentní charakter, je možné i smluvní ujednání, které by způsob výpovědi upravilo odchylně.

V tomto ustanovení je upraveno vypovězení poskytnutí úvěru, nikoliv vypovězení úvěrové smlouvy. Vztahuje se na případy, kdy úvěr (jeho část) nebyl ještě věřitelem poskytnut. Výpověď úvěru nemá za následek zánik smlouvy, ale zánik práva dlužníka požádat o poskytnutí úvěru a tomu odpovídající povinnosti věřitele úvěr podle smlouvy poskytnout. Pro úvěrovou smlouvu zřejmě nepřichází v úvahu výpověď smlouvy podle § 582 odst. 1 ObčZ. V něm je stanoveno, že lze vypovědět smlouvu sjednanou na dobu neurčitou, jejímž předmětem je závazek k nepřetržité nebo opakované činnosti nebo závazek zdržet se určité činnosti nebo strpět určitou činnost. Této zákonné podmínce úvěrové smlouva podle našeho názoru nevyhovuje. Jestliže je úvěrová smlouva sjednána tak, že je dohodnuta lhůta pro čerpání úvěru, má smlouva charakter smlouvy uzavřené na dobu určitou. Pokud lhůta sjednána není, je sporné, zda jde o smlouvu, jejímž předmětem je závazek k nepřetržité nebo opakované činnosti. Kromě toho výpověď obecně nezpůsobuje zpětný zánik práv a povinností ze smlouvy, v žádném případě se nevztahuje na plnění již na základě vypovězené smlouvy poskytnuté a na práva a povinnosti s takovým plněním spojené. Byla by proto stejně možná výpověď úvěrové smlouvy jen ve vztahu k úvěrům, které nebyly do účinnosti výpovědi poskytnuty, resp. o které nebylo požádáno. Byl by tedy výsledek shodný s výsledkem výpovědi podle § 500. Máme proto za to, že úprava v tomto ustanovení jako úprava zvláštní vylučuje použití obecné úpravy v § 582 ObčZ.

Účinky výpovědi nastávají především uplynutím dohodnuté výpovědní lhůty, popřípadě jiným dohodnutým okamžikem. Jestliže nebyla výpovědní lhůta stanovena ve smlouvě, potom účinky výpovědi dlužníka nastávají okamžitě, čímž je třeba rozumět den doručení výpovědi věřiteli. Výpověď daná věřitelem je účinná až uplynutím posledního dne měsíce následujícího po měsíci, ve kterém byla výpověď doručena dlužníkovi. V takovém případě potom má dlužník ještě nejméně měsíc, a někdy téměř dva měsíce (např. jestliže mu výpověď věřitele byla doručena první den měsíce), možnost uplatnit nárok na úvěr, k jehož poskytnutí se smlouvou věřitel zavázal. Obdobně to platí i při výpovědi dané ve lhůtě podle smlouvy. Lze proto obecně konstatovat, že uplatnění nároku na poskytnutí peněžních prostředků na základě smlouvy o úvěru poté, co věřitel poskytnutí úvěru vypověděl, ale ještě před uplynutím dohodnuté nebo zákonem stanovené výpovědní lhůty, má za následek neúčinnost výpovědi. Věřitel je povinen uplatnění nároku dlužníka vyhovět a požadovaný úvěr poskytnout. Jestliže dlužník požaduje jen část dohodnutého úvěru, potom se uvedené důsledky týkají jen této části a ve zbytku je výpověď věřitele účinná. To za podmínky, že není ve smlouvě v tomto směru dohodnuto něco jiného.

Uplatnění nároku na poskytnutí peněžních prostředků může mít různou povahu. Obecně bude záležet především na dohodnutém způsobu čerpání úvěru. Zpravidla je podrobněji upraven ve smlouvě, resp. v úvěrových podmínkách. Jedním z možných způsobů je

nepochybně výzva dlužníka věřiteli, aby mu tento poskytl peněžní prostředky v hotovosti nebo bezhotovostním převodem na jeho účet. V praxi se často nárok na poskytnutí úvěru uplatňuje tak, že banka otevře na příkaz dlužníka akreditiv, zejména dokumentární (§ 682 n.), ve prospěch třetí osoby s použitím peněžních prostředků, které má věřitel dlužníkovi poskytnout jako úvěr. K čerpání úvěru je pak potřebné, aby třetí osoba, pro niž byl akreditiv zřízen, splnila v době jeho platnosti podmínky stanovené v akreditivní listině, popřípadě předložila v akreditivní listině stanovené dokumenty. Není vyloučeno ani uplatnění nároku cestou vystavení šeku. Mezi dlužníkem a věřitelem může být také dohodnuto, že úvěr bude čerpán v rámci debetního zůstatku běžného účtu (§ 710). V takovém případě má uplatnění nároku na úvěr podobu příkazu k výplatě z účtu nebo k bezhotovostnímu převodu na účet třetí osoby.

§ 501 [Povinnost úvěr poskytnout]

(1) Věřitel je povinen dlužníku peněžní prostředky poskytnout, jestliže byl o to dlužníkem v souladu se smlouvou požádán, a to v době stanovené v požadavku, jinak bez zbytečného odkladu.

(2) Stanoví-li smlouva, že úvěr lze použít pouze k určitému účelu, může věřitel omezit poskytnutí peněžních prostředků pouze na plnění závazků dlužníka převzatých v souvislosti s tímto účelem.

Související ustanovení: § 500, 507

Povinnost věřitele peněžní prostředky skutečně poskytnout je podmíněna tím, že dlužník o ně věřitele požádá. Musí se tak stát nejen v souladu se smlouvou, jak stanoví odstavec 1, ale také včas, což nemusí vyplývat ze smlouvy, ale ze zákona, jestliže smlouva lhůtu pro uplatnění nároku na poskytnutí peněžních prostředků neobsahuje (§ 500 odst. 1). Soulad se smlouvou se musí týkat všech jejích částí, zejména rozsahu, doby a způsobu, popřípadě účelu čerpání. Bylo již uvedeno v souvislosti s § 500 odst. 1, že požádání o úvěr (uplatnění nároku na poskytnutí peněžních prostředků) může být provedeno buď přímo dlužníkem nebo i nepřímo prostřednictvím třetí osoby (věřitele dlužníka). Dlužník dá třetí osobě možnost, aby svůj nárok uplatnila vůči jeho věřiteli z úvěrové smlouvy, např. na základě poukázky (§ 535 až 539 ObčZ), vystavením šeku nebo otevřením akreditivu (§ 682 až 691). Nesplnění povinnosti věřitele poskytnout dlužníkovi úvěr včas (tj. ve lhůtě podle smlouvy nebo podle požadavku dlužníka nebo bez zbytečného odkladu) má za následek prodloužení věřitele. Toto prodloužení je třeba posuzovat podle ustanovení o prodloužení dlužníka, protože věřitel v terminologii smlouvy o úvěru je ve vztahu k povinnosti poskytnout úvěr dlužníkem. Věřitel z úvěrové smlouvy by nebyl s poskytnutím úvěru v prodloužení, pokud by svůj závazek nemohl plnit v důsledku prodloužení dlužníka z úvěrové smlouvy (§ 365).

Účel, ke kterému může dlužník peněžní prostředky získané od věřitele na základě smlouvy o úvěru použít, není zákonem nijak omezen. Dlužník proto může získané prostředky použít podle svého uvážení. Omezení může vyplynout ze smlouvy, musí však v ní být stanoveno. Z formulace odstavce 2 plyne, že takto účelově určené peněžní prostředky může věřitel vyplatit v hotovosti dlužníkovi nebo převést bezhotovostně na jeho účet. Při nedodržení účelového určení úvěru by věřitel mohl využít práva odstoupit od smlouvy, žádat o bezodkladné vrácení poskytnutých prostředků i s úroky, popřípadě uplatnit vůči dlužníkovi sankce ve smlouvě dohodnuté (§ 507). Zpravidla však věřitel při poskytování účelově určeného úvěru využívá možnost podle odstavce 2 a omezuje poskytnutí peněžních prostředků na plnění závazků dlužníka převzatých v souvislosti

s účelem, ke kterému je úvěr určen. Poskytuje platby třetím osobám, věřitelům dlužníka, k úhradě závazků dlužníka vůči třetím osobám, pokud jsou závazky v souladu s účelem úvěru podle smlouvy.

§ 502 [Úroky z úvěru]

(1) Od doby poskytnutí peněžních prostředků je dlužník povinen platit z nich úroky ve sjednané výši, jinak v nejvyšší přípustné výši stanovené zákonem nebo na základě zákona. Nejsou-li takto úroky stanoveny, je dlužník povinen platit obvyklé úroky požadované za úvěry, které poskytují banky v místě sídla dlužníka v době uzavření smlouvy. Jestliže strany sjednají úroky vyšší než přípustné podle zákona nebo na základě zákona, je dlužník povinen platit úroky ve výši nejvýše přípustné.

(2) V pochybnostech se má za to, že sjednaná výše úroků se týká ročního období.

Související ustanovení: § 497, 503

Povinnost dlužníka platit úroky je podmíněna tím, že věřitel na základě smlouvy o úvěru peněžní prostředky skutečně poskytl. Tím se rozumí buď výplata v hotovosti nebo převod na účet dlužníka nebo převod na účet třetí osoby, která je věřitelem dlužníka. Pokud k poskytnutí peněžních prostředků věřitelem nedošlo, nemá věřitel nárok na zaplacení úroků. Může však mít za podmínek § 499 nárok na úplatu za sjednání závazku poskytnout dlužníkovi peněžní prostředky.

Pro určení výše úroků jsou podle znění odstavce 1 rozhodující tři kritéria: dohoda dlužníka a věřitele, výše stanovená jako nejvýše přípustná zákonem nebo na základě zákona a výše obvyklá. Česká národní banka byla podle § 23 odst. 2 zák. č. 6/1993 Sb., o České národní bance, oprávněna svým opatřením stanovit maximální úrokové sazby z úvěrů poskytovaných bankami. V současné době však takové právo Česká národní banka nemá. Z toho plyne, že možnost dohody stran o výši úroků je neomezená. Jestliže by byly dohodnuty úroky zcela mimořádně vysoké, mohlo by jejich požadování věřitelem být omezeno § 265, podle něhož obecně výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepoživá právní ochrany.

Smlouva o úvěru ve smyslu obchodního zákoníku (§ 497) nemůže být sjednána jako bezúročná. Závazek zaplatit úroky patří k pojmovým znakům smlouvy o úvěru, je její podstatnou částí (§ 269 odst. 1). Proto pokud věřitel a dlužník výši úroků ve smlouvě nedohodnou, je dlužník povinen platit úroky ve výši stanovené obchodním zákoníkem. Ta není stanovena fixně, ale je závislá na tom, jaké úroky obvykle požadují banky v místě sídla dlužníka a v době uzavření smlouvy za úvěry jimi poskytované. U podnikatele, který je fyzickou osobou, bude rozhodující místo jeho podnikání (§ 2 odst. 3) a u fyzické osoby, která není podnikatelem, pak místo jejího bydliště. Sídlo totiž mají pouze právnické osoby.

V tomto ustanovení je upraveno, od kdy je dlužník povinen platit úrok z úvěru, chybí však výslovné ustanovení, které by určovalo, do kdy tato povinnost dlužníka trvá. Není pochyb o tom, že tato doba může být dojednána ve smlouvě o úvěru. Jestliže smlouva takové ujednání nemá, je možné uvažovat o dvou variantách. Podle první je závazek platit úrok z úvěru časově omezen na dobu od poskytnutí peněžních prostředků do uplynutí lhůty pro jejich vrácení. Podle druhé pak rozhoduje doba skutečného vrácení, ať už k němu dojde předčasně nebo opožděně. Považujeme za správnou variantu druhou. Úrok z úvěru je vlastně cena (úplata) za užívání poskytnutých peněžních prostředků, a proto má dlužník zásadně platit tento úrok za skutečnou dobu užívání, tj. do doby skutečného

vrazení úvěru věřiteli. Uvedené však neplatí, jestliže si strany smlouvy o úvěru dohodly něco jiného. Vzhledem k dispozitivní povaze úpravy smlouvy o úvěru není vyloučeno, aby doba, po kterou je dlužník povinen platit úrok, byla upravena dohodou stran odchylně od uvedeného výkladu. Ve smlouvě je zejména možné dohodnout, že dlužník je povinen platit úrok z úvěru od poskytnutí úvěru do smluvené doby splatnosti. Taková dohoda není v rozporu s požadavkem § 497, aby se dlužník zavázal zaplatit z poskytnutých peněžních prostředků úroky. Přitom jejich výše a doba, po kterou je má dlužník platit, nejsou v obchodním zákoníku upraveny závazným způsobem. Omezení smluvních stran je pouze v tom, že závazek platit úrok z úvěru nemůže ve smlouvě chybět, jestliže má jít o smlouvu o úvěru. Jako odporující zákonu by zřejmě bylo nutno posuzovat i takovou smluvní úpravu, kdy by nepatrná výše smluveného úroku nebo výrazně krátká doba, po kterou má dlužník úrok platit, znamenala obcházení zákonného požadavku na závazek dlužníka platit úrok. V tomto rámci je proto možné, aby ve smlouvě o úvěru byla dohodnuta doba, po kterou je dlužník povinen úrok z úvěru platit. Takové ujednání by mělo být formulováno dostatečně určitě (§ 37 odst. 1 ObčZ). Lze doporučit, aby současně bylo ve smlouvě stanoveno, že úrok, který je placen po splatnosti úvěru, je úrokem z prodlení, a to jak z dlužné jistiny, tak i z dlužných úroků z úvěru.

Ročním obdobím ve smyslu odstavce 2 se rozumí 365 dní, pokud ze smlouvy nevyplyvá něco jiného. Ve smlouvě může být dohodnuto, že sjednaná výše úroků se vztahuje k jinému období než roku. Muselo by však jít o ujednání nepochybné, jinak se má za to, že se týká ročního období. Podle dikce odstavce 2 by se zdálo, že ujednání ve smlouvě o tom, že úroky se týkají jiného období než ročního, se nemůže vztahovat na úroky obvyklé podle odstavce 1. Dispozitivní povaha úpravy této otázky však nevylučuje, aby si strany smlouvy o úvěru dojednaly, že obvyklé úroky se budou týkat jiného období než roku. Nepůjde vlastně o případ placení obvyklých úroků podle odstavce 1, ale o dohodu o výši úroků sjednanou tak, že je dohodnut způsob určení výše úroků odkazem na úroky obvyklé s tím, že nejsou dohodnuty pro roční období, ale pro období jiné, dohodnuté. Tyto úroky jsou odchylné od obvyklých úroků podle odstavce 1, vyšší nebo nižší podle toho, jaké je sjednané „jiné období než roční“.

Z judikatury:

SR 9/1999 s. 298: Z povahy kontokorentního úvěru vyplývá, že není-li jiné dohody, platí se i úroky z tohoto úvěru prostřednictvím běžného účtu, k němuž je takový úvěr otevřen, stejným způsobem, jak se splácí samotný úvěr.

R 40/2001 s. 345: Jestliže žaloba v obchodní věci neobsahovala žádná tvrzení, na jejichž základě lze usoudit na povahu úroku z prodlení požadovaného spolu s jistinou, pohledávky a na způsob určení výše tohoto úroku (§ 369 odst. 1, § 502 ObchZ), pak nebyly splněny předpoklady pro vydání rozsudku pro zmeškání.

§ 503 [Splatnost úroků]

(1) **Závazek platit úroky je splatný spolu se závazkem vrátit použité peněžní prostředky. Jestliže lhůta pro vrácení poskytnutých peněžních prostředků je delší než rok, jsou úroky splatné koncem každého kalendářního roku. V době, kdy má být vrácen zbytek poskytnutých peněžních prostředků, jsou splatny i úroky, které se jej týkají.**

(2) **Mají-li být poskytnuté peněžní prostředky vráceny ve splátkách, jsou v den splatnosti každé splátky splatny i úroky z této splátky.**

(3) **Dlužník je oprávněn vrátit poskytnuté peněžní prostředky před dobou stanovenou ve smlouvě. Úroky je povinen zaplatit jen za dobu od poskytnutí do vrácení peněžních prostředků.**

Související ustanovení: § 500, 502

Splatnost úroků může být určena především smlouvou o úvěru. Teprve jestliže takové určení ve smlouvě není, nastupuje některá z variant stanovených odstavcem 1. Může být proto ve smlouvě splatnost úroků i za úvěr na dobu delší než jeden rok určena až na dobu splatnosti celého úvěru, nebo naopak dříve než ke konci každého kalendářního roku.

Právo dlužníka vrátit poskytnuté peněžní prostředky před dobou stanovenou ve smlouvě může smlouva vyloučit. Ve smlouvě také mohou být stanoveny pro předčasné vrácení určité podmínky nebo s ním spojeny určité pro dlužníka nepříznivé důsledky. Obdobně může být ve smlouvě stanoveno, že dlužník je při předčasném vrácení poskytnutých peněžních prostředků povinen platit úroky nejen do doby vrácení úvěru, ale v určitém rozsahu až do doby, kdy by měl být podle smlouvy úvěr vrácen. Bude věci posouzení konkrétního případu, zda výkon práva na úroky i po vrácení úvěru nebude posuzován jako odporující zásadám poctivého obchodního styku a tedy nepoživající právní ochrany (§ 265).

§ 504 [Lhůta k vrácení úvěru]

Dlužník je povinen vrátit poskytnuté peněžní prostředky ve sjednané lhůtě, jinak do jednoho měsíce ode dne, kdy byl o jejich vrácení věřitelem požádán.

Související ustanovení: § 497, 506, 507

Stanovení lhůty pro vrácení peněžních prostředků poskytnutých věřitelem dlužníkovi není podstatnou částí smlouvy o úvěru. Zpravidla však tato lhůta ve smlouvě obsažena je. Může být určena také jako určitý den. Ve většině případů také nebývá doba vrácení úvěru stanovena pro celý úvěr najednou, ale dlužník je povinen poskytnuté peněžní prostředky vrátit ve splátkách, pro něž jsou stanoveny samostatné lhůty.

Zákonem stanovená podpurná lhůta jednoho měsíce je relativně velmi krátká. Běží ode dne, kdy požadavek na vrácení byl doručen dlužníkovi. Je v zájmu dlužníka věnovat při uzavírání smlouvy sjednání lhůty pro vrácení úvěru odpovídající pozornost, sjednat okolnostem konkrétního případu odpovídající lhůtu, aby se nevystavoval nebezpečí, že bude povinen na žádost věřitele kdykoliv do měsíce přijaté peněžní prostředky vrátit.

Nesplnění povinnosti dlužníka vrátit úvěr ve sjednané, jinak v zákonem stanovené lhůtě, znamená dlužníkovo prodlení s důsledky uvedenými ve smlouvě o úvěru nebo v obchodním zákoníku (§ 367, 369, 506). Výše úroků z prodlení se řídí především smlouvou o úvěru. V praxi také zpravidla smlouva výši úroků stanoví. Velmi často se užívá označení „sankční úroky“. Přitom nebývá zcela jasné, jaký je jejich vztah k úrokům z úvěru.

V obecné rovině není patrně pochyb o tom, že právní úprava nevylučuje, aby dlužník byl při prodlení s vrácením úvěru povinen platit jak úroky z úvěru (úplatu za přenechání peněžních prostředků k užívání), tak i úroky z prodlení, obojí ve sjednané nebo zákonem stanovené výši (§ 369 odst. 1 a § 502 odst. 1). V konkrétním případě pak bude zřejmě záležet na formulaci příslušného ustanovení úvěrové smlouvy. Z ní bude třeba dovodit, zda si strany „sankční úroky“ dohodly jako souhrn úroků z úvěru a úroků z prodlení, nebo jen jako úroky z prodlení jinak označené. Přitom v tomto druhém případě může jít o úroky z prodlení vedle úroků z úvěru nebo, jestliže si strany dohodly placení úroků z úvěru jen po určitou dobu (viz komentář k § 502), jen o úroky z prodlení s tím, že věřitel již nemá nárok na úroky z úvěru. Máme za to, že při absenci jinak projevené vůle

ve smlouvě o úvěru by bylo třeba vycházet z toho, že věřitel má při sjednání „sankčních úroků“ pro případ prodlení vedle nároku na zaplacení těchto úroků i nárok na úroky z úvěru (viz také PR 5/1996 u § 506).

Výše úroků z prodlení s vrácením úvěru se řídí obecným ustanovením § 369 odst. 1. Základní je výše sjednaná ve smlouvě o úvěru. Pokud takové ujednání ve smlouvě není, řídí se úrok z prodlení předpisy práva občanského, tj. nař. vlády č. 142/1994 Sb., v novelizovaném znění, kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku. To určuje roční výši úroku z prodlení jako repo sazbu stanovenou Českou národní bankou, zvýšenou o sedm procentních bodů a platnou pro první den příslušného kalendářního pololetí prodlení s plněním peněžitého dluhu. Tato právní úprava je účinná od 28. 4. 2005 (podrobněji komentář k § 369).

§ 505 [Zajištění závazku]

Zanikne-li nebo zhorší-li se za trvání smlouvy zajištění závazku vrátit poskytnuté peněžní prostředky, je dlužník povinen doplnit zajištění na původní rozsah. Jestliže tak dlužník neučiní v přiměřené lhůtě, může věřitel od smlouvy odstoupit a požadovat, aby dlužník vrátil dlužnou částku s úroky. Odstoupení věřitele od smlouvy nemá vliv na zajištění závazků z této smlouvy.

Související ustanovení: § 177a, 300 až 323

Související předpisy: § 152 až 174, § 544, 545, 553, 554 ObčZ; § 39 až 44a CenP

Z literatury: *Bejček, J.* K smluvní a zákonné relativizaci akcesority zajištění závazků. Právní praxe v podnikání, 1996, č. 12; *Grulich, T.* Úskalí právní úpravy zástavního práva. Právní rádce, 1996, č. 6; *Plíva, S.* Odstoupení od smlouvy o úvěru a zajištění závazku. Právo a podnikání, 1997, č. 10; *Vašíček, M.* K zániku zástavního práva k nemovitosti při odstoupení od smlouvy. Právní rozhledy, 1996, č. 11

Za zajištění závazku vrátit poskytnuté peněžní prostředky lze považovat zajištění prostředky upravenými obchodním zákoníkem, zákonem o cenných papírech a občanským zákoníkem. Zhoršení zajištění bude přicházet v úvahu při snížení ceny zástavy včetně cenného papíru oproti stavu při zřízení zástavního práva. Protože není stanoveno, od kdy běží přiměřená lhůta pro dlužníka k doplnění zajištění, je třeba mít za to, že je to poté, kdy byl věřitelem k doplnění vyzván. Jestliže věřitel využije práva od smlouvy odstoupit a požadovat vrácení dlužné částky s úroky, je dlužník povinen dlužnou částku s úroky vrátit bez zbytečného odkladu poté, kdy o to byl věřitelem požádán, a to vzhledem k tomu, že lhůta plnění není pro tento případ speciálně stanovena, pokud není určena ve smlouvě (§ 340 odst. 2).

Nejen pro odstoupení od smlouvy za podmínek tohoto ustanovení, ale i za podmínek § 506 a 507 má mimořádný význam řešení otázky, jaké důsledky jsou s odstoupením spojené z hlediska zajištění pohledávky věřitele na vrácení úvěru s úroky. Přitom existovaly rozdílné názory jak v teorii, tak i v praxi. Týká se to zajištění zástavním právem a ručením. Pokud jde o zajištění smluvní pokutou, pochybnosti nevznikají vzhledem k výslovnému ustanovení v § 302, podle něhož se odstoupení od smlouvy nedotýká nároku na zaplacení smluvní pokuty.

Byl vyjadřován názor, a to i v rozhodování soudu (rozsudek VS v Praze 5 Cmo 62/95), že odstoupení od smlouvy o úvěru má za následek zánik zajištění pohledávky ze smlouvy o úvěru. Argumentovalo se tím, že odstoupením zajištěná pohledávka zanikla, a proto

nemůže trvat ani její zajištění. Pohledávka věřitele na vrácení dlužné částky s úroky je považována nikoliv za pohledávku ze smlouvy o úvěru, ale za jinou pohledávku, a to buď ze zákona nebo z bezdůvodného obohacení.

S uvedeným názorem a na jeho podporu uváděnými důvody jsme se neztotožňovali a nepovažovali je za přesvědčivé. Nepřihlížely ke zvláštní povaze vztahů vznikajících na základě smlouvy o úvěru a tím vyvolané zvláštní úpravě odstoupení od smlouvy za podmínek § 505 až 507. Podrobněji viz 5. vydání tohoto komentáře a článek *Plíva S.* Odstoupení od smlouvy o úvěru a zajištění závazku. Právo a podnikání, 1997, č. 10.

Novela obchodního zákoníku provedená zák. č. 370/2000 Sb. možné pochybnosti zcela odstraňuje. Výslovně je stanoveno, že odstoupení věřitele od smlouvy o úvěru nemá vliv na zajištění závazků z této smlouvy. Proto je s účinností od 1. 1. 2001 zcela nepochybné, že zajištění zástavním právem nebo ručením, popřípadě i jiným právním prostředkem se vztahuje nejen na splnění povinnosti dlužníka z úvěrové smlouvy samotné, ale také na splnění povinnosti dlužníka vrátit dlužnou částku s úroky v případě, že věřitel od smlouvy odstoupil. Obdobné obecné ustanovení má ve vztahu k zástavnímu právu (nikoliv však k jiným způsobům zajištění) občanský zákoník. Ten v § 172 odst. 2 stanoví, že zástavní právo nezaniká, vztahuje-li se i na nároky zástavního věřitele z odstoupení od smlouvy, podle které vznikla zajištěná pohledávka. Podle § 155 odst. 5 ObčZ se zástavní právo zásadně vztahuje i na nároky zástavního věřitele z odstoupení od smlouvy, podle které vznikla zajištěná pohledávka. Strany zástavní smlouvy však mohou v zástavní smlouvě dohodnout něco jiného.

§ 506 [Odstoupení od smlouvy při prodlení dlužníka]

Je-li dlužník v prodlení s vrácením více než dvou splátek nebo jedné splátky po dobu delší než tři měsíce, je věřitel oprávněn od smlouvy odstoupit a požadovat, aby dlužník vrátil dlužnou částku s úroky. Odstoupení věřitele od smlouvy nemá vliv na zajištění závazků z této smlouvy.

Související ustanovení: § 344, 504

Z literatury: *Plíva, S.* Odstoupení od smlouvy o úvěru a zajištění závazku. Právo a podnikání, 1997, č. 10

Jedná se o speciální úpravu důsledků prodlení dlužníka se splácením přijatého úvěru. Tato úprava však zcela nevylučuje možnost stran od smlouvy o úvěru odstoupit za podmínek obecné úpravy (§ 344 n.). Možnost věřitele od smlouvy odstoupit není nijak limitována určitou lhůtou, jediné obecnou úpravou promlčení (§ 390). K odstoupení od smlouvy může dojít také z důvodů uvedených ve smlouvě. Přitom podmínky vzniku práva od smlouvy odstoupit mohou být ve smlouvě stanoveny ve vztahu k dlužníkovi přísněji jako důsledek prodlení s placením menšího počtu splátek nebo prodlení trvajících kratší dobu než stanoví obchodní zákoník. Potom neplatí podmínky stanovené v tomto ustanovení. Stejná bude situace, jestliže bude ve smlouvě právo odstoupit od smlouvy spojeno s prodlením více splátek nebo s prodlením trvajícím déle než stanoví obchodní zákoník. Takové ujednání nutno považovat za odchylnou dohodu ve smyslu § 263.

K problematice úroků z prodlení viz komentář k § 504. Pokud jde o důsledky odstoupení od smlouvy pro zajištění pohledávky z úvěru viz komentář k § 505. Dále uvedené rozhodnutí soudu vyjadřuje zásadu, že smluvené úroky z prodlení (tzv. sankční úroky) nejsou dotčeny odstoupením od smlouvy ze strany věřitele. Další rozhodnutí se vztahuje

§ 507–508 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

k právní úpravě před 1. 1. 2001 a vyjadřuje určitou tendenci Nejvyššího soudu ČR v její aplikaci na konkrétní případy.

Z judikatury:

PR 5/1996: Ustanovení § 506 ObchZ je ustanovením speciálním k obecnému ustanovení § 351 odst. 2 ObchZ. Proto při odstoupení od smlouvy věřitelem pro nesplacení úvěru dlužníkem budou nadále účtovány úroky z úvěru i úroky z prodlení, tzv. sankční úroky v zákonné (§ 369 ObchZ) nebo smluvně výši.

R 15/2001: Odstoupí-li věřitel od smlouvy o úvěru podle ustanovení § 506 ObchZ a je-li proto oprávněn požadovat, aby mu dlužník vrátil dlužnou částku s úroky, je zástavním právem, zřízeným k zajištění závazků ze smlouvy o úvěru, zajištěn též závazek dlužníka vrátit věřiteli požadovanou dlužnou částku s úroky.

PR 3/2002 s. 143: 1. Právo zástavního věřitele domáhat se uspokojení ze zástavy podle § 151f ObčZ ve znění před novelou provedenou zákonem č. 165/1998 Sb., nebyla-li zástavním právem zajištěná pohledávka řádně a včas splněna, může být v řízení před soudem vyjádřeno jen jako nárok na zaplacení zajištěné pohledávky (popřípadě též jejího příslušenství) s tím, že uspokojení této pohledávky se oprávněný zástavní věřitel může domáhat jen z výtěžku prodeje zástavy.

2. Nárok zástavního věřitele na uspokojení zajištěné pohledávky ze zástavy, který vznikl před účinností zákona č. 165/1998 Sb., se i v době po 1. 9. 1998 řídí ustanovením § 151f ObčZ, ve znění účinném do 31. 8. 1998.

3. Odstoupením od smlouvy o úvěru nezaniká povinnost dlužníka vrátit poskytnuté peněžní prostředky a zaplatit úroky, mění se pouze podmínky, za nichž je dlužník povinen uvedenou povinnost splnit. Bylo-li k zajištění této pohledávky zřízeno zástavní právo, nezaniká odstoupením od smlouvy.

§ 507 [Odstoupení od smlouvy o účelovém úvěru]

Mají-li být poskytnuté peněžní prostředky podle smlouvy použity dlužníkem pouze k určitému účelu a dlužník je použije k jinému účelu nebo jestliže jejich použití k smluvnému účelu je nemožné, je věřitel oprávněn od smlouvy odstoupit a požadovat, aby dlužník vrátil bez zbytečného odkladu použité a nevrácené prostředky s úroky. Odstoupení věřitele od smlouvy nemá vliv na zajištění závazků z této smlouvy.

Díl šestý. Licenční smlouva k předmětům průmyslového vlastnictví

§ 508 Základní ustanovení

(1) Licenční smlouvou k předmětům průmyslového vlastnictví opravňuje poskytovatel nabyvatele ve sjednaném rozsahu a na sjednaném území k výkonu práv z průmyslového vlastnictví (dále jen „právo“) a nabyvatel se zavazuje k poskytování určité úplaty, nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu.

Související ustanovení: § 272, 433, 511

Související předpisy: zák. č. 527/1990 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 529/1991 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 478/1992 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 441/2003 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 206/2000 Sb.; zák. č. 207/2000 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 408/2000 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 143/2001 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 6/2002 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 221/2006 Sb.

Související předpisy ES: nařízení č. 240/1996; nařízení č. 2131/1995; nařízení č. 772/2004; nařízení č. 2658/2000; nařízení č. 2659/2000; nařízení č. 40/94; nařízení č. 6/2002; Smlouva o Evropském společenství čl. 81

Z literatury: *Ježek, J.* Licenční smlouva. Obchodní právo, 1995, č. 12; *Ježek, J.* Patentová smluvní licence. Právní rozhledy, 1998, č. 2; *Marek, K.* Licenční smlouva k předmětům průmyslového vlastnictví. Právní rádce, 1997, č. 4; *Marek, K.* Licenční smlouva k předmětům průmyslového vlastnictví. Právní rádce, 1997, č. 4; *Marek K.* Licenční smlouva k předmětům průmyslového vlastnictví. Bulletin advokacie, 2005, č. 7–8; *Šroněk, I.* Licence – právní úprava. Ekonom, 1993, č. 16; *Víth, J.* Licenční problematika v souvislosti s dodávkami souborů strojů a zařízení na základě smlouvy o dílo. Právní praxe v podnikání, 1994, č. 8

Obchodní zákoník neupravuje licenční smlouvu jako smlouvu obecnou pro oblast duševního vlastnictví, jako smlouvu, kterou poskytovatel poskytuje nabyvateli právo využívat předmět jeho duševního vlastnictví kteréhokoli druhu, a ani by uvedení takového univerzálního smluvního typu v obchodním zákoníku nebylo možné. Úprava této smlouvy nepokrývá celý rozsah obchodních vztahů v oblasti práv k nehmotným statkům, ale jde jen o smluvní poskytnutí licence k předmětům průmyslového vlastnictví.

Obchodní zákoník používá pojem průmyslové vlastnictví. To je termín používaný v evropských státech a je používán i v mezinárodních smlouvách vztahujících se k těmto právům. Podle naší právní úpravy (úpravy občanského zákoníku) nejde o vlastnické právo, neboť to je možné jen k věcem a není možné k právům. Bylo by tedy přesné mluvit o průmyslových právech, ale použitý termín průmyslové vlastnictví nevzbuzuje ve věci samé pochybnosti o právech a povinnostech majitele průmyslového práva ani dalších osob ve vztazích týkajících se předmětu průmyslového vlastnictví a vyhovuje z hlediska mezinárodního, přičemž mezinárodní úpravy, tj. úpravy mezinárodních dohod, které jsou pro Českou republiku závazné, jsou v této oblasti důležité.

Z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána, kterých je celá řada, je to zejména:

- Pařížská unijní úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví (vyhláška č. 64/1975 Sb., v novelizovaném znění)
- Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek (vyhláška č. 65/1975 Sb., v novelizovaném znění),
- Lisabonská dohoda o ochraně označení původu zboží (vyhláška č. 67/1975 Sb., v novelizovaném znění).

Předmětem průmyslového vlastnictví jsou za prvé práva k nehmotným statkům průmyslově využitelná (vynálezy, užité a průmyslové vzory, know-how), za druhé práva na ochranné označení (ochranné známky, firma, obchodní označení). Speciální právní úprava pro ochranu těchto nehmotných statků, pro které je dána, je pro vynálezy, užité vzory, průmyslové vzory, topografie polovodičových výrobků, pro práva k novým odrůdám rostlin a pro biotechnologické vynálezy, dále pro ochranné známky, označení původu a firmu. Z toho podle povahy věci není možná licence k označení původu.

Licenční smlouva upravená obchodním zákoníkem v tomto oddílu se vztahuje jen na smlouvy uzavírané mezi podnikateli. Vedle této úpravy platí i úprava daná pro poskytnutí licence ve zvláštních zákonech (v zákoně o vynálezech, v zákoně o užitných vzorech, zákoně o průmyslových vzorech, zákoně o topografii polovodičových výrobků, v zákoně o ochraně práv k odrůdám rostlin, v zákoně o ochraně biotechnologických vynálezů, v zákoně o ochranných známkách), která samozřejmě platí i pro smlouvy, na které se úprava obchodního zákoníku nevztahuje. Zvláštní zákony dále upravují možnost udělení nucené licence pokud jde o patenty, užité vzory, topografie polovodičových výrobků, nové odrůdy rostlin a plemen zvířat a biotechnologické vynálezy, a pokud jde o biotechnologické vynálezy při udělení licence též právo na křížovou licenci (proti-

cenci). V této souvislosti je nutno připomenout, že úprava této smlouvy se nevztahuje a nemůže vztahovat na autorská práva včetně počítačových programů, které mají charakter autorského díla.

Licenční smlouvou k předmětům průmyslového vlastnictví nabyvatel nabývá právo výkonu určitého průmyslového práva, nikoli toto průmyslové právo samo, to zůstává poskytovateli a poskytovatel je nadále oprávněn k výkonu tohoto práva. Nabyvatel je tedy licenční smlouvou oprávněn k výkonu daného práva vedle poskytovatele – viz § 511. Podle příslušných zvláštních zákonů je účinnost licenční smlouvy vázána na zápis do příslušného rejstříku – srovnej komentář k § 509.

V obchodním zákoníku je upravena tato smlouva jen v potřebném základním rozsahu tak, aby v podstatných otázkách byly práva a povinnosti určité. Jednotlivé smlouvy pak musí vystihnout zvláštní zájmy a potřeby smluvních stran, které mohou být v jednotlivých případech dosti rozličné. K tomu je třeba si uvědomit, že ochrana průmyslových práv spočívá na teritoriálním principu, a protože často půjde o vztah mezinárodní, bude nutné brát v úvahu i právní předpisy příslušného státu, v němž má sídlo, popřípadě místo podnikání nebo bydliště druhá smluvní strana, a dále státu, v němž má být podle smlouvy výkon práva uskutečňován, a mezinárodní úmluvy o průmyslovém vlastnictví a právech k němu. Konkrétní uzavíraná smlouva musí ovšem respektovat úpravu, která případně vyplývá pro licenční smlouvu ze zvláštních zákonů, jak již bylo uvedeno shora. Při uvádění licenčních smluv je v rámci Evropské unie, resp. celého Evropského hospodářského společenství nutno respektovat zásady volného pohybu zboží a služeb. Práva k průmyslovému vlastnictví jsou výlučná vlastnická práva a jako taková jsou chráněna, ale poskytování licence se děje smlouvou a na její podmínky se již vztahuje zákaz omezení hospodářské soutěže (čl. 81 SES) a zneužití dominantního postavení (čl. 82 SES). I když z charakteru práv k průmyslovému vlastnictví vyplývá nutně i určitá výlučnost licence, tedy přípustnost omezení, nesmí být při poskytování licence sjednány podmínky, které by představovaly omezení přesahující přiměřené omezení, které vyplývá z podstaty práva duševního vlastnictví a které je proto legální. Licenční podmínky nesmí snížit schopnost smluvních stran soutěžit jak mezi sebou, tak se třetími osobami, ovšem ustanovení, která chrání samo průmyslové právo, které je jako právo duševního vlastnictví předmětem ochrany, jsou legální. Jde tedy o přiměřenost podmínek licence tak, aby volná soutěž nebyla omezena nad míru odůvodněnou charakterem daného práva průmyslového vlastnictví. V tomto směru platila nejprve obecná výjimka ze zákazu dohod narušujících soutěž pro určité druhy dohod o poskytování technologií, daná u nás vyhláškou č. 200/2001 Sb., která byla po reformě blokových výjimek v rámci úprav předpisů Evropských společenství zrušena novelou zákona o ochraně hospodářské soutěže, zák. č. 361/2005 Sb. V současné době jsou dány na základě čl. 81 SES tři blokové výjimky: bloková výjimka pro transfer technologií (nařízení č. 772/2004 ES), bloková výjimka pro jisté kategorie vertikálních dohod (nařízení č. 2790/99 ES) a bloková výjimka pro výzkum a vývoj (nařízení č. 2659 ES). Omezení, která nespádají pod tyto blokové výjimky, jsou možná v rámci daném právní úpravou ochrany hospodářské soutěže; je třeba je odpovědně uvážít.

Nutným obsahem této smlouvy je přesné určení práva, jehož výkon se poskytuje, uvedení rozsahu oprávnění a uvedení území, ve kterém je nabyvatel oprávněn k výkonu tohoto průmyslového práva. Je vždy úplatnou smlouvou. Rozsah a způsob úplaty jsou zcela ponechány smlouvě. Smlouva vyžaduje k platnosti písemnou formu.

V této souvislosti je třeba uvést i speciální úpravu věcné příslušnosti soudů k rozhodování některých sporů z této oblasti danou v § 39 zák. č. 6/2002 Sb., v novelizovaném znění. S účinností od 1. 5. 2004 byl věcně příslušný jako soud prvního stupně pro ochranné známky Společenství podle nařízení Rady ES č. 40/1994 Městský soud v Praze; s účinností od 1. 5. 2004 rozhoduje jako soud prvního stupně pro ochranné známky Společenství

Městský soud v Praze, je-li obecný soud žalovaného v obvodu Vrchního soudu v Praze, a Krajský soud v Brně, je-li obecný soud žalovaného v obvodu Vrchního soudu v Olomouci. S účinností od 1. 1. 2008 je ve věcech průmyslového vlastnictví věcně a místně příslušný jako soud prvního stupně Městský soud v Praze, který je také soudem prvního stupně pro ochranné známky Společenství podle nařízení Rady ES č. 40/1994 o ochranné známce Společenství a soudem prvního stupně pro (průmyslové) vzory Společenství podle nařízení Rady RS č. 6/2002 o (průmyslových) vzorech Společenství.

Z judikatury:

PPP 6/1995 s. 30: Podle ustanovení § 9 odst. 2 písm. c) OSŘ rozhodují krajské soudy jako soudy prvního stupně o věcech původcovství k předmětům průmyslového vlastnictví, práva je přihlásit k ochraně, spolumajitelství a o nárocích z těchto věcí, popřípadě z porušení práv v těchto věcech. Tyto spory nelze považovat za spory ve věcech obchodních. Naproti tomu spory ve věcech obchodních jsou podle ustanovení § 9 písm. b) bod rr) OSŘ spory z práv z patentů, chráněných užitných a průmyslových vzorů a topografie polovodičových výrobků jako předmětu obchodu, a to bez ohledu na to, zda účastníci závazkového vztahu jsou podnikatelé. Znakem skupiny sporů podle ustanovení § 9 písm. b) bod rr) OSŘ je to, že v nich jde o ochranu práva z patentu či průmyslového vzoru, které za podmínek stanovených v zákoně majitel patentu či průmyslového vzoru již získal, a že právo z patentu či průmyslového vzoru je předmětem obchodu. Tato podmínka je splněna, jestliže za úplatu nebo jinou majetkovou hodnotu byl výkon práv z patentu poskytnut majitelem patentu či vzoru jiné osobě a byla za tím účelem uzavřena smlouva. [Poznámka autorů: věcná příslušnost je nově řešena po novele zák. č. 30/2000 Sb. v § 9 odst. 3 písm. o) OSŘ]

Sou R NS 3/2000 s. 209: 1. Licenční smlouvou, která se týká průmyslových práv a práv duševního vlastnictví, se nabyvatel nestává majitelem patentu, ale vzniká mu pouze oprávnění ve smluveném rozsahu patent využívat.

2. Dnem účinnosti kupní smlouvy uzavřené v souladu s § 15 odst. 1 zák. č. 92/1991 Sb. přecházejí na nabyvatele spolu s movitým a nemovitým majetkem také veškerá práva, povinnosti a pohledávky, jež vyplývají z předmětu činnosti v obchodní, občanskoprávní, správní a pracovní oblasti, tedy i všechna práva a povinnosti vyplývající z licenční smlouvy. Pokud právní předchůdce nabyvatele uzavřel licenční smlouvu, jejíž součástí je rozhodčí doložka zakládající pravomoc mezinárodního rozhodčího orgánu, je dána pravomoc tohoto orgánu i pro nabyvatele, proti němuž pak lze vykonat rozhodčí nález vydaný podle této doložky.

§ 509 [Zápis do rejstříku]

(1) Stanoví-li tak zvláštní předpis, vyžaduje se k výkonu práva poskytnutého na základě smlouvy zápis do příslušného rejstříku těchto práv.

(2) Závisí-li trvání práva na jeho výkonu, je nabyvatel k tomuto výkonu povinen.

Související předpisy: § 14, 19, 20 zák. č. 527/1990 Sb., v novelizovaném znění; § 10, 16, 18 zák. č. 529/1991 Sb., v novelizovaném znění; § 12, 20, 21 zák. č. 478/1992 Sb., v novelizovaném znění; § 18 zák. č. 441/2003 Sb.

Zápis licenční smlouvy jako podmínka její účinnosti vůči třetím osobám je nutný u licenčních smluv k patentům, užitným vzorům, průmyslovým vzorům, topografiím polovodičových výrobků a k ochranným známkám. Takovou podmínku mohou stanovit též právní předpisy státu poskytovatele, nebo státu, pro jehož území se smlouvou oprávnění poskytuje.

Z licenční smlouvy vzniká nabyvateli zásadně oprávnění k výkonu práva poskytnutého smlouvou. Jestliže však trvání daného práva závisí na jeho výkonu (tak u ochranných známek), přejímá nabyvatel nejen oprávnění, ale také povinnost výkonu daného práva.

§ 510 [Udržování práva]

Poskytovatel je povinen po dobu trvání smlouvy udržovat právo, pokud to povaha tohoto práva vyžaduje.

Související předpisy: zák. č. 527/1990 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 478/1992 Sb.; zák. č. 206/2000 Sb.; zák. č. 207/2000 Sb.; zák. č. 441/2003 Sb.

Průmyslová práva, u nichž to stanoví zvláštní zákon, musí být udržována, a to je pro tato průmyslová práva jeden z charakteristických rysů. Vzhledem k teritoriálnímu principu ochrany průmyslových práv je poskytovatel povinen udržovat takové právo, jehož výkon smlouvou nabyvateli umožnil, vždy pro území, na které se smlouva vztahuje. (Např. práva majitele ochranné známky trvají 10 let a ochrannou dobu lze prodlužovat obnovou zápisu.) Povinnost udržovat právo má poskytovatel, ale jestliže podmínkou udržení práva je jeho užívání, je současně nabyvatel k užívání práva povinen (§ 509).

§ 511 [Oprávnění k výkonu práva]

(1) Poskytovatel je nadále oprávněn k výkonu práva, jež je předmětem smlouvy, a k poskytnutí jeho výkonu jiným osobám.

(2) Nabyvatel není oprávněn přenechat výkon práva jiným osobám.

Související ustanovení: § 508

V tomto ustanovení je obecné pravidlo. Vychází z toho, že poskytovatel nepřevádí své právo, jen poskytuje oprávnění k jeho výkonu i jinému. Zůstává mu proto oprávnění své právo užívat, ale rovněž právo poskytnout oprávnění je užívat i další, třetí osobě. V konkrétním případě bude rozhodující smlouva. Smlouva může vyloučit právo poskytovatele poskytnout oprávnění k výkonu práva další osobě.

Úprava zákona vychází z principu nevýhradní licence, ale smluvní omezení poskytovatele tak, že půjde o licenci výhradní, je možné. Stejně tak je možné, aby smlouva dovolila přenechání výkonu práva další osobě (poskytnutí sublicence), a to za smlouvou stanovených podmínek.

§ 512 [Poskytování podkladů a informací]

Poskytovatel je povinen bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy poskytnout nabyvateli veškeré podklady a informace, jež jsou potřebné k výkonu práva podle smlouvy.

Protože jde o nezbytnou podmínku výkonu práva, je zde zdůrazněna potřeba předání podkladů a informací co nejdříve, tak jak to poměrům a podmínkám odpovídá. Jde o lhůtu, která se v jednotlivých případech může lišit, ale vždy bude určitá, neboť vždy ji bude možno objektivně posoudit.

V případech, kde bude složitější určit, o které doklady jde a kdy a případně jakým způsobem mají být předány, bude namístě, aby tyto otázky přesně určovala smlouva.

Podle tohoto ustanovení je poskytovatel povinen nabyvateli předat své poznatky a znalosti potřebné k využití práva, o které jde, tedy know-how. Ovšem pokud v tomto

směru nemá smlouva speciální úpravu, jen v rozsahu potřebném k výkonu práva, které je předmětem smlouvy. Nemusí proto bez zvláštního smluvního ustanovení předat veškeré své know-how, nemusí předat své specifické poznatky, které rozvíjejí využitelnost základních výsledků tvůrčí činnosti, které tvoří nehmotný statek a jsou předmětem licence, které zlepšují výsledky, ale k využití daného práva podle smlouvy nejsou nutné.

§ 513 [Utajení podkladů a informací]

Nabyvatel je povinen utajovat poskytnuté podklady a informace před třetími osobami, ledaže ze smlouvy nebo z povahy poskytnutých podkladů a informací vyplývá, že poskytovatel nemá zájem na jejich utajování. Za třetí osoby se nepovažují osoby, jež se účastní na podnikání podnikatele a které podnikatel zavázal mlčenlivostí. Po zániku smlouvy je nabyvatel povinen poskytnuté podklady vrátit a dále utajovat poskytnuté informace do doby, kdy se stanou obecně známými.

Související ustanovení: § 17 až 20, § 271

Ochrana obchodního tajemství je zabezpečena obchodním zákoníkem obecně v § 17 až 20. Důvěrné informace poskytnuté při jednání o uzavření smlouvy jsou chráněny podle ustanovení § 271. Zde je tato ochrana rozvedena a rozšířena tak, že jsou chráněny zásadně všechny poskytnuté podklady a informace a vyňaty jsou jen ty, o nichž prokazatelně, popřípadě zřejmě vyplývá, že poskytovatel na jejich utajení nemá zájem. Povinnost utajení trvá i po ukončení smlouvy a vrácení poskytnutých podkladů. Zaniká až když se určité informace stanou obecně známé. K tomu může dojít buď postupně, tak jak se jednotlivé informace stanou známými, nebo pro všechny informace jedním rázem.

§ 514 [Ochrana výkonu práva]

(1) Je-li nabyvatel omezován ve výkonu práva jinými osobami nebo zjistí-li, že jiné osoby toto právo porušují, je povinen bez zbytečného odkladu podat o tom zprávu poskytovateli.

(2) Poskytovatel je povinen bez zbytečného odkladu učinit potřebná právní opatření k ochraně výkonu práva nabyvatelem. Při těchto opatřeních je nabyvatel povinen poskytnout poskytovateli potřebné spolupůsobení.

Související ustanovení: § 373 n.

Související předpisy: zák. č. 221/2006 Sb.

Dojde-li k porušení průmyslového práva a omezení jeho výkonu, je podle tohoto ustanovení oprávněn domáhat se ochrany poskytovatel, neboť jeho právo je chráněno, nejde o vlastní právo nabyvatele.

Poskytovatel, který uzavřel licenční smlouvu, je povinen učinit potřebná opatření, tato povinnost pro něj z licenční smlouvy vyplývá, neboť je z ní zavázán výkon práva nabyvateli umožnit. Vzhledem k licenční smlouvě se to však doví až ze zprávy nabyvatele, proto ten má povinnost podat poskytovateli zprávu a dále je povinen potřebným způsobem spolupůsobit k ochraně práva a výkonu tohoto práva. Vzniklou škodu bude povinen nahradit podle obecné úpravy a za jejích podmínek ten, kdo porušil průmyslové právo, nebo omezil jeho výkon. Pokud však nabyvatel nesplnil povinnost podat

§ 515–516 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

zprávu poskytovateli nebo povinnost spolupůsobit, ponese škodu v rozsahu, který tím byl způsoben, sám.

Podle zák. č. 221/2006 Sb. je s účinností od 26. 5. 2006 oprávněn vymáhat práva z průmyslového vlastnictví vlastník nebo majitel práva, osoba oprávněná jako uživatel, zejména nabyvatel licence a profesní organizace ochrany práv, která je řádně uznávaná v zemi původu jako organizace oprávněná zastupovat vlastníky či majitele práv průmyslového vlastnictví. Nabyvatel licence může vymáhat práva jen se souhlasem vlastníka či majitele práva. Souhlas se nevyžaduje, jestliže ve lhůtě jednoho měsíce od doručení oznámení nabyvatele licence o porušení či ohrožení práva nezhájil vlastník či majitel práva řízení ve věci porušení či ohrožení práva sám.

§ 515 [Výpověď ze smlouvy]

Nebyla-li smlouva sjednána na dobu určitou, lze ji vypovědět. Nestanoví-li smlouva jinou výpovědní lhůtu, nabývá výpověď účinností uplynutím jednoho roku od konce kalendářního měsíce, v němž byla výpověď doručena druhé straně.

Zpravidla bude smlouva uzavřena buď na určitou dobu, nebo, je-li uzavřena na neurčitou dobu, s určitou lhůtou pro výpověď smlouvy. Jestliže je sjednána na určitou dobu, bývá často ve smlouvě upravena možnost jejího prodloužení. Pro případ, že smlouva je uzavřena na neurčitou dobu a o výpovědi nemá ustanovení, je stanovena speciální výpovědní lhůta, vzhledem k charakteru této smlouvy dosti dlouhá oproti obecné úpravě.

Díl sedmý. Smlouva o uložení věci

§ 516 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o uložení se zavazuje opatrovatel, že bude pro uložitele dočasně bezplatně opatrovat věc, kterou má u sebe v souvislosti s obchodním stykem s uložitelem.

(2) Jestliže ve smlouvě není uvedeno, zda věc se má opatrovat za úplatu nebo bezplatně, a opatrování věci není předmětem podnikání opatrovatele, platí, že strany uzavřely smlouvu o uložení věci.

Související ustanovení: § 256, 527

Související předpisy: § 119, 724 n., § 747 n. ObčZ; § 34 až 37 CenP

Z literatury: Marek, K Smlouva o uložení věci a smlouva o skladování. Právní rádce, 1993, č. 7

Pro obchodní vztahy jsou upraveny dva smluvní typy, jejichž předmětem je opatrování svěřené věci: v tomto díle upravená smlouva o uložení věci a v následujícím díle upravená smlouva o skladování. Liší se v tom, že jedna smlouva spočívá na bezplatném opatrování věci, druhá spočívá na uložení a opatrování věci za úplatu. Z tohoto rozdílného charakteru vyplývají rozdíly v úpravě obou smluvních typů.

Smlouva o uložení věci je smlouvou bezúplatnou, opatrovatel věci zásadně neprovádí skladování profesionálně, uložení věci vyplývá ze spolupráce podnikatelů, dochází k němu ve vazbě na provádění podnikatelské činnosti, ve vazbě na jiné smlouvy, z nichž

vyplývá buď závazek podle potřeby a okolností věci pro druhou stranu opatrovat, nebo povinnost nebo v určitých případech potřeba věci opatrovat. Má tedy povahu smlouvy akcesorické.

Základními a podstatnými rysy této smlouvy je závazek opatrovat věc, kterou opatrovatel převzal, a to bezplatně. Z této charakteristiky vyplývá, že jde o reálnou smlouvu, neboť je podstatné, že k okamžiku vzniku smlouvy musí být věc, kterou se uložitel zavazuje opatrovat, uložiteli předána. Jde o smlouvu, která vzniká ve vazbě na obchodní styk mezi opatrovatelem a uložitelem, tedy zásadně o smlouvu mezi podnikateli. Pokud by tato podmínka a podmínka vazby na obchodní styk nebyly splněny, nemohlo by jít o tuto smlouvu a zřejmě by pak šlo, pokud by šlo o smlouvu bezúplatnou, o smlouvu o úschově podle ustanovení § 747 n. ObčZ.

Ve smlouvě o opatrování věci nemusí být výslovně uvedeno, zda jde o opatrování věci za úplatu nebo bezplatně a tudíž, zda jde o tuto smlouvu (při splnění podmínky, že jde o opatrování věci, kterou má opatrovatel v souvislosti s obchodním stykem s uložitelem) nebo o smlouvu o skladování. Otázku, o kterou smlouvu jde a jaké jsou v důsledku toho práva a povinnosti, řeší ustanovení druhého odstavce tak, aby v této otázce nemohly vzniknout pochybnosti. Jestliže smlouva toto sama neuvádí, je rozhodující, zda opatrování věci je nebo není předmětem podnikání opatrovatele. Přitom pokud opatrovatel má širší předmět podnikání, může být opatrování věci (skladování) předmětem jeho podnikání vedle jiného. Pokud není, jde o tuto smlouvu, smlouvu o uložení věci, pokud je, pak jde o smlouvu o skladování, tedy o opatrování věci za úplatu. Jde o právní domněnku nevyvratitelnou.

Předmětem opatrování mohou být nejrůznější movité věci. Předmětem této smlouvy ovšem nemohou být cenné papíry v listinné podobě, pro které také platí zvláštní úprava smlouvy o uložení cenných papírů daná zákonem o cenných papírech.

Základní charakteristika této smlouvy vychází z toho, že jde o smlouvu mezi podnikateli uzavíranou pro jednotlivé případy. Ovšem z § 526 vyplývá, že dosah úpravy této smlouvy je širší, neboť podpůrně platí pro případy, kdy je podle ustanovení obchodního zákoníku jedna ze stran povinna opatrovat věci pro druhou stranu bez úplaty.

§ 517 [Opatrování věci]

Opatrovatel je povinen věc pečlivě opatrovat a dbát s přihlédnutím k její povaze a svým možnostem, aby na ní nevznikla škoda. Vyžaduje-li opatrování věci zvláštních opatření, je opatrovatel povinen je učinit, jestliže jsou uvedeny ve smlouvě nebo byl-li na ně upozorněn uložitelem před uzavřením smlouvy. Opatrovatel je povinen dát věci pojistit proti škodám, jen když to stanoví smlouva.

Související ustanovení: § 533 odst. 1

Z toho, že jde o opatrování věci neprofesionálním způsobem a také bez úplaty vyplývá, že se na opatrovatele klade nižší nárok na péči o opatrovanou věc, než jakou je povinen vynakládat ten, kdo skladování provádí jako předmět svého podnikání za úplatu podle smlouvy o skladování. Požaduje se pečlivost, jakou lze obecně požadovat na podnikateli s ohledem na povahu opatrované věci. Současně se vyjadřuje vazba na možnosti uložitele, který neprovádí opatrování věci jako předmět podnikání a nemá proto vybudovaný sklad a speciální prostředky ani speciální zabezpečení opatrovaných věcí před vnějšími vlivy (chladem nebo naopak horkem apod.). Nebude proto povinen činit při opatrování věci a pro její opatrování zvláštní opatření. Takovou povinnost by musel zvláště převzít

§ 518–519 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

ve smlouvě, a to pro opatření určená smlouvou. Činit zvláštní opatření je však dále povinen, byl-li na to uložitелеm před uzavřením smlouvy zvláště upozorněn – pak se předpokládá jeho souhlas vyjádřený uzavřením smlouvy. Ale skutečnost, že není na skladování zařízení a nemá zvláštní prostředky k provedení zvláštních opatření a jejich potřeba by mohla přesáhnout jeho předpokládané možnosti, se promítá v ustanovení následujícího paragrafu.

§ 518 [Odchylný způsob opatrování věci]

I když se opatrovatel zavázal ve smlouvě opatrovat věc určitým způsobem, může se od tohoto způsobu odchýlit, jestliže nastanou okolnosti, které opatrovatel nemohl v době uzavření smlouvy předvídat a jež činí plnění závazku pro něho nepřiměřeně tíživým. O vzniku těchto okolností je opatrovatel povinen včas vyrozumět uložitele.

Související ustanovení: § 523 odst. 2

Zásadně je uložitel povinen opatrovat věc sice s pečlivostí, ale podle svých možností a k zajištění zvláštních opatření je povinen, jen když se k nim zavázal nebo když na jejich potřebu byl před uzavřením smlouvy upozorněn a smlouvu uzavřel, jak stanoví předcházející paragraf. Ale i to by mohlo přesáhnout možnosti opatrovatele rozumně předpokládané v době uzavření smlouvy. Proto je mu vzhledem k charakteru této smlouvy umožněno řešit věc tak, aby se plnění převzatého závazku pro něj nestalo nepřiměřeně tíživým – nejde o předmět jeho podnikání a proto není důvod, aby na něj dopadalo v plné míře podnikatelské riziko změny podmínek. Další možnost řešení situace, která by v důsledku nepředpokládaných okolností byla pro opatrovatele nepřiměřeně tíživá, je dána v § 523 odst. 2.

§ 519 [Svěření věci třetí osobě]

(1) Svěří-li opatrovatel bez souhlasu uložitele opatrování věci třetí osobě, odpovídá, jako by věc opatroval sám. Jestliže toto učiní se souhlasem uložitele, odpovídá jako mandatář.

(2) Svěří-li opatrovatel opatrování věci třetí osobě v rozporu se smlouvou, přechází na opatrovatele nebezpečí škody na věci. Ustanovení § 518 tím není dotčeno.

Související ustanovení: § 331, 368, 518, 566 až 576

Možnost použít třetí osobu pro splnění vlastního závazku, a to podle vlastního rozhodnutí, je pro obchodní vztahy obecná podle § 331. Zde se uvádí s tím, že se doplňují speciální ustanovení pro případ, že svěření věci třetí osobě uložitel výslovně schválil, nebo že je smlouva výslovně nedovoluje. Pokud uložitel souhlasil s tím, že věc svěří opatrovatel třetí osobě, odpovídá opatrovatel za výběr této osoby a sjednání podmínek tohoto opatrování věci jako mandatář – srov. § 566 n. a komentář k nim. Jestliže opatrovatel poruší zákaz, zvyšuje se podstatně jeho odpovědnost tím, že na něj přechází nebezpečí věci – k tomu srov. § 368 a komentář k němu. Avšak z toho je v poslední větě dána výjimka: jestliže dojde k situaci, za jaké se může od smlouvou stanoveného způsobu opatrování věci odchýlit, může i svěřit opatrování věci třetí osobě a k zvýšení jeho odpovědnosti nedojde. Má ovšem povinnost včas vyrozumět uložitele.

§ 520 [Souhlas uživatele]

Opatrovatel nesmí bez souhlasu uložitele užívat věc nebo umožnit její užívání třetí osobě.

Související předpisy: § 659 n. ObčZ

Opatrovatel přejímá smlouvou o uložení věci závazek věc opatrovat. Může však na základě tohoto ustanovení, jestliže k tomu dá uložitel souhlas, v rámci opatrování věci též věc užívat nebo umožnit její užívání třetí osobě. Základním předpokladem je splnění podmínek charakterizujících tuto smlouvu, jak jsou uvedeny v § 516. Jestliže by nebyly splněny, nešlo by o tuto smlouvu, ale pokud by hlavním účelem bylo užívání věci, šlo by o smlouvu o výpůjčce podle § 659 n. ObčZ. Jestliže při uložení věci je na základě souhlasu uložitele umožněno užívání věci, budou se práva a povinnosti stran při užívání věci, neřešená smlouvou o uložení věci, řídit smlouvou o výpůjčce.

Pokud by však opatrovatel užíval věc svěřenou mu k uložení nebo umožnil její užívání bez souhlasu uložitele, nakládal by s ní v rozporu s povinností ze závazkového vztahu a podle § 368 by na něj přešlo nebezpečí škody a odpovídal by podle tohoto ustanovení a obecné úpravy náhrady škody.

§ 521 [Náklady]

(1) Uložitel je povinen nahradit opatrovateli škodu způsobenou mu uloženou věcí, pokud jí nemohl opatrovatel odvrátit vynaložením péče uvedené v § 517. Dále je uložitel povinen uhradit náklady, které opatrovatel nutně nebo účelně vynaložil při plnění své povinnosti.

(2) U mimořádných nákladů, které byly nepředvídatelné v době uzavření smlouvy, je opatrovatel povinen si vyžádat souhlas uložitele před jejich vynaložením, je-li to možné. Jestliže uložitel nesdělí opatrovateli bez zbytečného odkladu svůj nesouhlas, má se za to, že s vynaložením nákladů souhlasí.

(3) Jestliže opatrovatel vynaloží náklady uvedené v odstavci 2, aniž si předem vyžádal potřebný souhlas uložitele, a ten s jejich vynaložením neprojeví dodatečně souhlas, může opatrovatel požadovat úhradu nákladů v rozsahu, v kterém se uložitel o úsporu těchto nákladů obohatil.

(4) Náklady, k jejichž úhradě je opatrovatel oprávněn, je uložitel povinen uhradit bez zbytečného odkladu poté, kdy byl o to opatrovatelem požádán, nejpozději však při převzetí věci.

Související ustanovení: § 373, 517, 757

Související předpisy: § 175 až 180, § 454 ObčZ

Náhrada, kterou je uložitel povinen opatrovateli hradit, se skládá ze tří složek různého charakteru: ze složky nákladů běžných a pravidelně vznikajících, které jsou nutně nebo účelně na uložení vynaloženy, z nákladů mimořádných, ke kterým nemusí dojít, resp. k nimž dochází v důsledku nepředvídaných okolností, a konečně z náhrady škody způsobené věcí uloženou, opět složky náhrady, k níž v pravidelných případech nedochází.

Vznik škody způsobené uložením věci, byť je uveden na prvním místě v tomto ustanovení, nelze předpokládat jako pravidelný případ, podmínkou práva na její náhradu je, že opatrovatel řádně o uloženou věc pečoval tak, jak odpovídá jeho závazku podle § 517.

Typickým a pravidelným nárokem je právo na náhradu nákladů vynaložených nutně nebo účelně na opatrování věci. U nákladů jaké odpovídají při pravidelném běhu věci má opatrovatel tento nárok bez dalšího, pokud jde o mimořádné náklady, jestliže jejich potřebu oznámil uložiteli a ten jejich vynaložení odsouhlasil buď výslovně nebo mlčky. Domněnka v odstavci 2 je vyvratitelnou domněnkou, nicméně je pro opatrovatele důležitá a k jejímu vyvrácení běžně nedojde. Souhlas může být dán podle odstavce 3 i dodatečně. I v případě, že opatrovatel opomene si předem vyžádat souhlas, není zbaven úplně práva na náhradu, ale jeho nárok je omezen na rozsah obohacení, které uložiteli úsporou těchto nákladů vzniklo. Nárok na náhradu mimořádných nákladů však nebude mít, jestliže s jejich vynaložením, ohlášeným podle odstavce 2, uložitel nesouhlasil, a to vzhledem k upravené právní domněnce výslovně.

Poslední odstavec uvádí splatnost nákladů. Řádné a včasné uhrazení nákladů, na něž mu vzniklo právo, má opatrovatel zajištěno zadržovacím právem podle § 175 n. ObčZ.

§ 522 [Místo vydání věci]

Opatrovatel je povinen uloženou věc uložiteli vydat v místě, kde věc měla být podle smlouvy uložena, jinak ve svém sídle nebo v místě podnikání, popřípadě bydlišti, anebo v místě, kde je jeho organizační složka opatrující věc.

Související ustanovení: § 7

Místo vydání uložené věci může stanovit smlouva, a to odchýlně od místa, kde je věc uložena, a pak bude smluvní ujednání rozhodující, případně náklady s dopravou věci do tohoto místa bude uložitel povinen opatrovateli nahradit. Nebude-li zvláštní dohoda, ale smlouva uvádí místo uložení věci, je opatrovatel povinen vydat věc v tomto místě, v ostatních případech v některém z míst v tomto ustanovení uvedených, kde je fakticky věc uložena.

§ 523 [Vydání na požádání]

(1) I když byla smluvena doba, po kterou má být věc uložena, je opatrovatel povinen věc vydat bez zbytečného odkladu poté, kdy byl o to uložitelem požádán.

(2) Opatrovatel je oprávněn se domáhat na uložiteli, aby převzal uloženou věc bez zbytečného odkladu ještě před uplynutím smluvené doby uložení, jestliže další plnění povinností by opatrovateli způsobilo nepřiměřené obtíže, které nemohl v době uzavření smlouvy předvídat, nebo jestliže třetí osoba se domáhá vydání uložené věci.

Související ustanovení: § 365 n., § 518

K uzavření této smlouvy dochází v souvislosti s obchodním stykem smluvních stran a doba uložení věci, pokud je sjednáno na určitou dobu, je sjednána ve prospěch uložitele. Proto ten může požadovat vydání věci i před uplynutím doby, na niž bylo uložení sjednáno. Pokud by opatrovatel věc na požádání bez průtahů nevydal, dostal by se do prodlení a přešlo by na něj nebezpečí škody na věci.

Opatrovatel je sjednanou dobou uložení věci zásadně vázán. Ale druhý odstavec stanoví dvě výjimky odpovídající charakteru této smlouvy. Je to další možnost daná

opatrovateli k řešení situace, že v důsledku okolností, které v době uzavření smlouvy nemohl předvídat, se její plnění pro něj stalo nepřiměřeně tíživým. První možnost je upravena v § 518, a pokud by nastalou situaci nebylo možno ani tak vyřešit, je zde dána možnost požadovat převzetí věci, a tím ukončit další trvání této smlouvy i před uplynutím sjednané doby uložení. Další odchylka je pro případ, že se vydání věci domáhá třetí osoba. Posouzení oprávněnosti nebo neoprávněnosti požadavku vzneseného třetí osobou není věcí opatrovatele, proto je oprávněn požadovat, aby věc převzal uložitel a případný rozpor s třetí osobou bude řešen mezi uložitелеm a touto osobou.

Případ, že doba uložení není sjednána jako určitá ani určitá doba uložení nevyplývá z okolností jejího uzavření, je upraven v následujícím paragrafu.

§ 524 [Povinnost vydání a převzetí]

Není-li ujednáno a ani z okolností, za nichž byla smlouva uzavřena, nevyplývá, jak dlouho má být věc uložena, je opatrovatel povinen vydat věc uložiteli, jakmile jej o to uložitel požádá, a uložitel je povinen převzít věc bez zbytečného odkladu poté, kdy jej opatrovatel k tomu vyzval.

Související ustanovení: § 340 odst. 2, § 466 n.

Pro případ, že určitá doba uložení není stanovena smlouvou ani není stanovena nepřímým, že vyplývá z okolností, za jakých byla uzavřena, a jde tudíž o smlouvu uzavřenou na neurčitou dobu, může kterákoli ze stran požadovat její ukončení a určité časové rozlišení je v tom, že opatrovatel je povinen věc vydat na požádání uložiteli ihned a uložitel je povinen na výzvu převzít uloženou věc bez zbytečného odkladu, tedy na jeho straně je dáno okolnostem odpovídající časové rozpětí. Při nesplnění povinnosti vydat nebo převzít uloženou věc nastává prodloužení buď opatrovatele, nebo uložitel a strana, která je v prodloužení, nese nebezpečí škody na věci. Další důsledek, nepřevzme-li uložitel věc, stanoví následující paragraf.

§ 525 [Určení lhůty a převzetí věci]

Nepřevzme-li uložitel věc včas, může mu opatrovatel k tomu určit přiměřenou lhůtu. Po jejím marném uplynutí může opatrovatel od smlouvy odstoupit, a jestliže uložitel na to upozorní při stanovení dodatečné lhůty, je oprávněn věc na účet uložitel vhodným způsobem prodat nebo na náklady uložitel uskladnit u třetí osoby.

Související ustanovení: § 344 až 351, § 534 odst. 2

Jde o speciální úpravu důsledků při nesplnění povinnosti uložitel převzít včas uloženou věc doplňující úpravu obecnou. Přiměřenost dodatečné lhůty nutno posuzovat objektivně podle okolností případu. Pokud by opatrovatel využil práva uskladnit věc u třetí osoby, šlo by o smlouvu o skladování podle § 527 n. Využitím práv podle tohoto ustanovení není dotčeno právo na náhradu škody, pokud v důsledku nepřevzetí věci včas opatrovateli vznikne.

§ 526 [Podpůrná platnost]

Ustanoveními § 517 až 525 se řídí přiměřeně určení práv a povinností stran i v případech, kdy podle ustanovení tohoto zákona, týkajících se jiných smluv než smlouvy o uložení věci, je jedna strana povinna bez nároku na úplatu pečovat pro druhou stranu o věc, kterou má u sebe, ledaže z těchto ustanovení vyplývá odlišná úprava.

Související ustanovení: § 517 až 525

V některých případech je jeden z účastníků obchodního vztahu povinen ze zákona opatrovat věc jiného podnikatele. Tak např. je to povinnost kupujícího k uchování zboží podle § 463 n. Pokud nedojde k uzavření smlouvy, popřípadě není v takovém případě uzavřena smlouva o skladování, řídí se vztah přiměřeně úpravou danou pro smlouvu o uložení věci. Pokud ovšem je u povinnosti opatrovat zboží ze zákona speciální ustanovení (např. u povinnosti k uchování zboží u kupní smlouvy ustanovení § 466 až 468), platí tato speciální úprava.

Díl osmý. Smlouva o skladování

§ 527 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o skladování zavazuje se skladovatel převzít věc, aby ji uložil a opatroval, a ukladatel se zavazuje zaplatit mu za to úplatu (skladné).

(2) Jestliže ve smlouvě není uvedeno, zda věc se má opatrovat za úplatu nebo bezplatně, a opatrování věci je předmětem podnikání skladovatele, platí, že strany uzavřely smlouvu o skladování.

Související ustanovení: § 516 odst. 2

Z literatury: Marek, K. Smlouva o uložení věci a smlouva o skladování. Právní rádce, 1993, č. 7

Smlouva o skladování je druhým typem smlouvy, kterou se podnikatel zavazuje opatrovat věc jiného podnikatele, kterou upravuje obchodní zákoník. Je charakterizována tím, že skladování se děje za úplatu a profesionálně, odborným způsobem a s odbornou péčí. Zákon nestanoví jako podmínku, že skladování je předmětem podnikání skladovatele, ale zpravidla tomu tak bude, a to buď tak, že skladování je jediným, popřípadě hlavním předmětem podnikání skladovatele, nebo že je doplňujícím předmětem jeho podnikání (hlavního podnikání) jiného druhu.

Oproti smlouvě o uložení věci jde vždy o smlouvu úplatnou. Není podmínkou, aby v době uzavření smlouvy již byla věc skladovatelem převzata (nejde o reálný kontrakt, ale jde o konsenzuální kontrakt). Výše úplaty nemusí být ve smlouvě sjednána ani nemusí být uvedeno, že jde o skladování za úplatu. Pro takový případ je stanovena nevratitelná právní domněnka, že jde o smlouvu o skladování, tedy za úplatu, jestliže opatrování věci je předmětem podnikání skladovatele a výše úplaty je určena podle § 531. (Pokud by nešlo o opatrování věci, které je předmětem podnikání, a smlouva by nestanovila výslovně, zda jde o opatrování za úplatu nebo bezplatně, platila by právní domněnka podle § 516 a šlo by o smlouvu o uložení věci).

§ 528 [Skladištní list]

(1) Skladovatel je povinen věc převzít při jejím předání ukladatelem a převzetí zboží písemně potvrdit.

(2) Potvrzení o převzetí věci ke skladování může mít povahu cenného papíru, s nímž je spojeno právo požadovat vydání skladované věci (skladištní list).

(3) Skladištní list může znít na doručitele nebo na jméno. Zní-li na doručitele, je skladovatel povinen vydat zboží osobě, která skladištní list předloží. Zní-li na jméno, je povinen věc vydat osobě v skladištním listu uvedené. Skladištní list na jméno může oprávněná osoba převádět rubopisem na jiné osoby, pokud v něm není převod vyloučen. O rubopisu platí obdobně předpisy upravující směnky.

(4) Osoba oprávněná domáhat se na základě skladištního listu vydání věci má postavení ukladatele a je povinna na požádání skladovatele potvrdit na skladištním listu převzetí skladované věci, není však povinna platit skladné. Není-li skladné zapláceno, není skladovatel povinen zboží vydat, uplatní-li zadržovací právo na zboží uloženém ve skladu.

(5) Skladištní list musí obsahovat alespoň

a) firmu nebo název a sídlo právnické osoby nebo jméno a místo podnikání, popřípadě bydliště skladovatele,

b) firmu nebo název a sídlo právnické osoby nebo jméno a místo podnikání, popřípadě bydliště ukladatele,

c) označení a množství, váhu nebo objem uskladněného zboží,

d) údaj, zda skladištní list byl vydán na doručitele nebo na řad s uvedením jména nebo firmy či názvu osoby, na jejíž řad byl vydán,

e) označení místa, kde je zboží uskladněno,

f) dobu, na niž je zboží uskladněno,

g) místo a den vydání skladištního listu a podpis skladovatele.

(6) Jestliže skladištní list neobsahuje jméno osoby, na jejíž řad je vydán, považuje se za vystavený na řad ukladatele.

Související předpisy: § 1, 3, 4 a § 5 odst. 1 CenP; § 11 až 20 SŠZ; § 175 n., § 524 až 530 ObčZ

Z literatury: Raban, P. Warranty v našem právu. Právní rozhledy, 2003, č. 6

Pro tuto smlouvu není předepsána písemná forma, ale vždy je skladovatel povinen vydat ukladateli o převzetí zboží písemné potvrzení. Toto potvrzení může mít povahu běžného, legitimačního papíru, ale může mít povahu cenného papíru, kterým je skladištní list. Skladištní list je cenným papírem v listinné podobě. Musí mít náležitosti stanovené v odstavci 5, avšak hned v odstavci 6 je odchylka z požadavku uvést jméno nebo firmu či název osoby, na jejíž řad byl skladištní list vydán, stanovením nevyratitelné domněnky, že byl vystaven na řad ukladatele. Pokud jde o formu – formu podle úpravy zákona o cenných papírech – může být vystaven jako cenný papír na doručitele nebo jako cenný papír na řad anebo, při vyloučení převodu, cenný papír na jméno. Jestliže je vydán skladištní list, má vzhledem k jeho charakteru cenného papíru osoba z něj oprávněná (jde-li o skladištní list na držitele, jeho držitel, jde-li o skladištní list na řad ten, komu svědčí nepřetržitá řada indosamentů, jde-li o skladištní list na jméno, označený majitel) postavení ukladatele, je oprávněna věc nebo věci převzít a povinna převzetí potvrdit.

Ten, kdo je oprávněn požadovat vydání věci na základě skladištního listu, není povinen platit skladné, neboť to nemusí být osoba, která uzavřela smlouvu o skladování jako ukladatel a zaplacení skladného je závazkem ukladatele. Ale skladovatel je oprávněn, není-li

§ 529–531 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

skladné zapláceno, uplatnit zadržovací právo ke zboží uloženému ve skladu a pokud je uplatní, není do doby zaplacení skladného povinen zboží vydat. Pro zadržovací právo platí ustanovení § 175 n. ObčZ.

§ 529 [Zánik smlouvy]

Nevyplyvá-li ze smlouvy něco jiného, smlouva zaniká, jestliže ukladatel nepředá skladovateli věc k uskladnění do doby stanovené ve smlouvě, jinak do šesti měsíců po uzavření smlouvy.

Související ustanovení: § 373 n.

Při uzavření smlouvy nemusí být věc k uskladnění předána, skladovatel přebírá jejím uzavřením závazek věc převzít od okamžiku uzavření smlouvy do doby určené ve smlouvě, nebo, protože jinak by byl závazek skladovatele nepřiměřený, do šesti měsíců od uzavření smlouvy. Zánik smlouvy, nebude-li věc k uskladnění do této lhůty předána, je speciálním důvodem zániku smlouvy. Podle zákonné úpravy nemá ukladatel povinnost věc, jejíž skladování si touto smlouvou zajišťuje, ke skladování předat, a pokud ji nepředá, neporušuje závazek. Skladovateli nevzniká právo na úplatu a ani nemůže požadovat náhradu škody (ušlého zisku). Ale smlouva by mohla pro případ, že věc ke skladování nebude předána, stanovit povinnost zaplatit určitou náhradu.

§ 530 [Způsob uložení]

Skladovatel je povinen uložit věc odděleně od ostatních skladovaných věcí s označením, že jde o věci ukladatele. Ukladatel má právo kontrolovat stav skladované věci a brát z ní vzorky.

Způsob uložení věci obecně vyplývá z toho, že musí být opatrována s odbornou péčí. V tomto ustanovení se doplňuje základní charakteristika této smlouvy tak, že věc, i když obecně půjde o věc druhovou, bude uložena individuálně odděleně od jiných věcí (tak, aby nemohlo dojít k záměně za jinou věc téhož druhu) a skladovatel je pak povinen vrátit právě tuto věc.

Právo kontrolovat stav skladované věci, které je tu zvláště stanoveno, váže na povinnost skladovat věci s odbornou péčí a zabezpečuje zájem ukladatele na uchování skladované věci (skladovaných věcí) v dobrém stavu. Jde o prevenční kontrolu, jejímž účelem je předejít škodě na uskladněných věcech.

§ 531 [Skladné]

(1) Ukladatel platí skladné ode dne převzetí věci ve výši a způsobem dohodnutým ve smlouvě.

(2) Není-li výše skladného ve smlouvě sjednána, je ukladatel povinen zaplatit skladné obvyklé v době uzavření smlouvy s přihlédnutím k povaze věci, délce a způsobu skladování.

(3) Trvá-li skladování déle než šest měsíců, platí se skladné pololetně pozadu. Skladné za neukončené šestiměsíční období a skladné za kratší dobu skladování se

platí při vyzvednutí skladované věci. I po ukončení smlouvy má skladovatel právo na skladné za dobu, po kterou byla skladovaná věc u něho uložena z důvodu, že ji ukladatel včas nevyzvedl.

(4) Skladné kryje všechny náklady spojené se skladováním, nezahrnuje však náklady na pojištění; skladovatel má na ně nárok, jestliže je povinen podle smlouvy dát věc pojištit.

Související ustanovení: § 527 odst. 2, § 337 až 339, § 395

Podle svého charakteru vyjádřeného v základním ustanovení § 527 je tato smlouva vždy úplatná. Výše úplaty nemusí být sjednána ve smlouvou přímo určené výši. V praxi bude asi nejčastější její sjednání odkazem na ceník skladovatele, jinak je uplatněna obdobně jako v jiných případech zásada, že přísluší úplata obvyklá. Jde o skladování věci po určitou dobu, jejíž délka se může v jednotlivých případech značně lišit. Proto bylo třeba pro splatnost úplaty uvést pro případ, že o tom nemá smlouva sama ustanovení, určité pravidlo. Pravidlo placení pozadu odpovídá zásadě platby po provedení služby, u trvalé smlouvy bylo nutno zvolit určitý časový úsek. Úhrada přísluší za skutečnou dobu skladování, ale toto zásadní řešení je v následujícím paragrafu doplněno pro případ, že doba skladování je sjednána určitou dobou. Důvody, pro které ukladatel zboží včas nevyzvedl, jsou pro povinnost zaplatit za celou dobu skutečného skladování věci zcela nerozhodné.

§ 532 [Doba skladování]

(1) Je-li skladování sjednáno na dobu určitou, může ukladatel věci vyzvednout ještě před jejím uplynutím, musí však předtím zaplatit skladné připadající na celou smlouvenou dobu. Před uplynutím sjednané doby může ukladatel požádat znovu o převzetí věci k uskladnění do konce této doby a je povinen uhradit skladovateli náklady s tím spojené.

(2) Není-li uvedena lhůta, na kterou se smlouva uzavírá, má se za to, že se uzavírá na dobu neurčitou. Ukladatel může požadovat kdykoli vydání věci a je povinen zaplatit skladné za dobu, kdy věc byla skladována. Vyzvednutím věci smlouva zaniká.

(3) Skladovatel je oprávněn smlouvu vypovědět jednoměsíční výpovědí. Výpovědní lhůta začíná běžet prvním dnem měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena ukladateli.

Související ustanovení: § 534

Pokud má být smlouva uzavřena na dobu určitou, musí tato doba v ní být uvedena, jinak platí, že je uzavřena na dobu neurčitou. Podle toho je rozdíl v možnosti jejího ukončení a z toho vyplývá doba, za jakou je ukladatel povinen zaplatit úplatu.

Jestliže je smlouva uzavřena na dobu určitou, je ukladatel oprávněn věc vyzvednout kdykoli před uplynutím této doby, ale z toho nelze dovodit, že současně smlouva končí. Ukladatel je povinen zaplatit skladné za celou sjednanou dobu, a to před vydáním věci. Protože smlouva nekončí, je oprávněn podle smlouvy věc znovu uložit na dobu do uplynutí doby, na kterou byla smlouva sjednána a jen je povinen navíc k již zaplacenému skladnému uhradit náklady vzniklé s opětným uložením věci.

Jestliže doba skladování není uvedena určitou lhůtou, platí domněnka, že je smlouva uzavřena na neurčitou dobu. Tato domněnka je formulována jako domněnka vyvrátitelná, ale možnost jejího vyvrácení se jeví problematická a změna na smlouvu na určitou dobu

by zřejmě byla provedena změnou smlouvy. To, že se smlouva uzavírá na neurčitou dobu, v ní může být uvedeno i výslovně. Jde-li o smlouvu na neurčitou dobu, může ukladatel smlouvu ukončit kdykoli tím, že požaduje vydání věci. Protože tím smlouva zaniká, je povinen platit skladné za dobu skladování. Skladovatel, chce-li smlouvu ukončit, je naproti tomu vázán jednoměsíční výpovědní lhůtou, která začíná běžet vždy až prvního dne měsíce následujícího po doručení výpovědi. Různost doby, v níž může ukončit smlouvu skladovatel výpovědí a ukladatel požádáním o vydání věci, tedy možnost ukončit svým rozhodnutím smlouvu uzavřenou na neurčitou dobu (možnost ukončit smlouvu požádáním o vydání věci má shodný důsledek s možností výpovědi s okamžitou účinností, takže srovnání je možné), je v obchodních vztazích upravena u řady smluv, tak aby strana, která si smluvně zajistila poskytnutí určité služby, měla čas potřebný k tomu, aby si svou potřebu zabezpečila jinak a taková potřeba ochrany oprávněného zájmu není na straně druhé.

§ 533 [Odpovědnost za škodu]

(1) Skladovatel odpovídá za škodu na skladované věci, jež vznikla po převzetí věci, a to až do jejího vydání, ledaže tuto škodu nemohl odvrátit při vynaložení odborné péče.

(2) Skladovatel neodpovídá za škodu na věci, jestliže byla způsobena

a) ukladatelem nebo vlastníkem věci,

b) vadou nebo přirozenou povahou uložené věci nebo

c) vadným obalem, na který skladovatel při převzetí věci ukladatele upozornil a toto upozornění zahrnul do potvrzení o převzetí věci; neupozornil-li skladovatel na vadnost obalu, neodpovídá za škodu na věci jen tehdy, když vadnost obalu nebyla poznatelná.

(3) Vznikla-li škoda způsobem uvedeným v odstavci 2, je skladovatel povinen vynaložit odbornou péči, aby škoda byla co nejmenší.

Související ustanovení: § 368, 373 až 386

Jde o speciální úpravu náhrady škody k obecné úpravě dané pro náhradu škody v obchodních vztazích upravené v § 373 n. Jde, tak jako v obecné úpravě, o odpovědnost objektivní, jen liberační důvody jsou formulovány speciálně. Tato úprava vychází z toho, že jde o skladování prováděné za úplatu, a proto se vyžaduje odborná péče o uložené věci. Na druhé straně na skladovatele nepřechází nebezpečí škody na věci. Nebezpečí škody na věci by však na něj přešlo, pokud by byl v prodlení s vydáním věci.

§ 534 [Odstoupení od smlouvy]

(1) Skladovatel může odstoupit od smlouvy,

a) zatajil-li ukladatel nebezpečnou povahu věci a hrozí-li z ní skladovateli značná škoda,

b) dluží-li ukladatel skladné za dobu nejméně tří měsíce,

c) hrozí-li vznik podstatné škody na uložené věci, kterou skladovatel nemůže odvrátit, nebo

d) nevyzvedne-li ukladatel věc po skončení doby, po kterou je skladovatel povinen věc skladovat.

(2) Skladovatel může po odstoupení od smlouvy stanovit přiměřenou lhůtu k vyzvednutí věci s upozorněním, že jinak zboží prodá. Po marném uplynutí této lhůty může skladovatel skladované zboží prodat vhodným způsobem na účet ukladatele. Od výtěžku z prodeje, který je povinen skladovatel bez zbytečného odkladu ukladateli vydat, může si odečíst kromě skladného i vynaložené náklady spojené s prodejem.

Související ustanovení: § 344 n.

Jde o speciální ustanovení k obecné úpravě odstoupení od smlouvy dané v § 344 n. V případech uvedených pod písmeny a), b) a d) jde o případy porušení povinnosti ukladatele, u kterých se tímto uvedením vyslovuje, že jde o porušení závažná a odůvodňující tento důsledek. Příklad uvedený pod písmenem c) je odlišného charakteru, zde půjde o hrozbu z vnějších příčin a jen výjimečně by mohlo jít o hrozbu vyplývající z povahy věci, kde by nebyl důvod podle písmena a).

Ve druhém odstavci se dává právo jaké odpovídá pro obdobné situace. Pokud jde o stanovení přiměřené lhůty, bude v případě podle písmen a) a c) nutno vzít v úvahu akutnost hrozícího nebezpečí a možné důsledky. Vedle toho musí skladovatel provést potřebná jemu dostupná opatření k odvrácení hrozící škody.

§ 535 [Zákonné zástavní právo]

Skladovatel má k zajištění svých nároků ze smlouvy o skladování zákonné zástavní právo na skladovaných věcech, dokud se u něho nacházejí. Toto zákonné zástavní právo má přednost před jinými zástavními právy.

Související ustanovení: § 299

Související předpisy: § 156 až 174 ObčZ

Toto zákonné zástavní právo se řídí úpravou § 156 až 174 ObčZ, je však omezeno tím, že je dáno jen po dobu, po kterou skladovatel věci sám opatruje.

Díl devátý. Smlouva o dílo

Oddíl první. Základní ustanovení

§ 536 [Vymezení pojmu]

(1) Smlouvou o dílo se zavazuje zhotovitel k provedení určitého díla a objednatel se zavazuje k zaplacení ceny za jeho provedení.

(2) Dílem se rozumí zhotovení určité věci, pokud nespadá pod kupní smlouvu, montáž určité věci, její údržba, provedení dohodnuté opravy nebo úpravy určité věci nebo hmotně zachycený výsledek jiné činnosti. Dílem se rozumí vždy zhotovení, montáž, údržba, oprava nebo úprava stavby nebo její části.

(3) Cena musí být ve smlouvě dohodnuta nebo v ní musí být alespoň stanoven způsob jejího určení, ledaže z jednání o uzavření smlouvy vyplývá vůle stran uzavřít smlouvu i bez tohoto určení.

Související ustanovení: § 269 odst. 1, § 410, § 546 odst. 1, § 758

Související předpisy: zák. č. 526/1990 Sb., v novelizovaném znění; vyhl. č. 580/1990 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 137/2006 Sb.; § 631 n. ObčZ

Související předpisy ES: směrnice č. 71/304/EHS; směrnice č. 89/665/EHS

Z literatury: *Kobliha, I.* Smlouva o dílo podle obchodního zákoníku. Vztah občanského a obchodního zákoníku. Právo, obchod, personalistika, 1993, č. 5; *Marek, K.* Smlouva o dílo I., II. Právní rádce, 1994, č. 1, 2 (obecně); *Marek, K.* Cena za dílo. Ekonom, 1994, č. 14; *Pohl, T.* Několik úvah o cenách ve smlouvě o dílo a v kupní smlouvě podle obchodního zákoníku. Obchodní právo, 1994, č. 4; *Štenglová, I.* Smlouva o dílo v obchodních závazkových vztazích I., II. Právní praxe v podnikání, 1992, č. 2, 3 (obecně); *Štenglová, I.* Jak dál v právní úpravě smluv ve výstavbě. Stavební právo, 1996, č. 1 (obecně); *Štenglová, I.* Odstoupení od smlouvy o dílo ve výstavbě podle obchodního zákoníku. Stavební právo, 1998, č. 3

Smlouva o dílo je spolu s kupní smlouvou jedním ze dvou základních smluvních typů upravených obchodním zákoníkem.

Souběžně s obchodním zákoníkem upravuje smlouvu o dílo i občanský zákoník, a to v § 631 až 656. Úprava smlouvy o dílo v obchodním zákoníku je však úpravou komplexní, proto se v obchodních vztazích použije pouze úprava smlouvy o dílo v obchodním zákoníku.

Smlouva o dílo je velmi obecným smluvním typem, který se použije pro všechny smluvní vztahy, jejichž účelem je provedení díla, které odpovídá definici uvedené v odstavci 2.

Z definice díla uvedené v odstavci 2 vyplývá, že dílem je vždy určitá činnost. Od „díla“ je nutno odlišit „předmět díla“, kterým je výsledek činnosti, která je dílem, tj. určitá nově vytvořená věc či změna věci (např. u opravy), nebo jiný hmotně zachycený výsledek činnosti.

V odstavci 2 obchodní zákoník jednak výslovně vyjmenovává některé činnosti, na které se vztahuje režim smlouvy o dílo, jednak vymezuje obecnou definici díla, podle které se pod režim smlouvy o dílo zařazují i další činnosti výslovně v zákoně neuvedené.

Případy, ve kterých se při zhotovení věci uzavírá kupní smlouva, upravuje § 410 odst. 1, a to tak, že smlouva o dodání věci, které mají být teprve vyrobeny, se považuje za kupní smlouvu, pokud podstatnou část věci (zejména materiálu), potřebných k výrobě věci, které mají být dodány, opatřil prodávající. Za kupní smlouvu se ale podle § 410 odst. 2 taková smlouva nepovažuje, pokud převážná část povinností strany, která má věc dodat, spočívá ve vykonání činností (tedy zejména, je-li vynaložená práce nákladnější než spotřebovaný materiál), nebo jestliže závazek této strany zahrnuje montáž.

Ustanovení § 410 odst. 1 však podle ustanovení druhé věty odstavce 2 tohoto paragrafu neplatí pro stavby či jejich části. Zhotovení stavby (nebo její části), její oprava, úprava, údržba anebo montáž jsou vždy dílem, bez ohledu na to, kdo opatřil materiál potřebný k provedení díla.

I když to obchodní zákoník výslovně nestanoví, nespádají pod režim smlouvy o dílo činnosti, na které lze vztáhnout vzhledem k jejich povaze režim jiného smluvního typu, a to i když mají hmotně zachycený výsledek a vyhovují obecné definici díla podle odstavce 2 (např. činnost auditorská podle zák. č. 254/2000 Sb., v novelizovaném znění, se vykonává podle smlouvy o kontrolní činnosti, neboť tento smluvní typ lépe odpovídá povaze této činnosti).

Podstatnými částmi (náležitostmi) smlouvy o dílo (viz § 269 odst. 1) jsou – kromě určení smluvních stran – vymezení díla (popřípadě předmětu díla) a určení ceny nebo

vymezení způsobu jejího určení. Stanovení doby plnění obchodní zákoník za podstatnou část (náležitost) smlouvy neoznačuje.

Až do novely provedené zák. č. 370/2000 Sb. připouštěl obchodní zákoník uzavření smlouvy bez stanovení ceny nebo způsobu jejího určení jen tehdy, jestliže smlouva obsahovala projev vůle účastníků uzavřít smlouvu bez určení ceny. Toto ustanovení bylo velmi nepraktické a do úpravy smlouvy o dílo (stejně jako do úpravy kupní smlouvy) bylo zahrnuto v důsledku nepochopení úpravy ceny ve Vídeňské úmluvě, ze které bylo přejato. Citovaná novela uvedený nedostatek odstranila tím, že připustila uzavření smlouvy i bez dohody o ceně či způsobu jejího určení, jestliže lze z jednání o uzavření smlouvy (tedy nejen z textu smlouvy samé) dovodit vůli stran uzavřít smlouvu bez dohody o ceně (či způsobu jejího určení). Neobsahuje-li smlouva o dílo obě podstatné části, není platně uzavřena.

Případy, kdy účastníci smlouvy sjednají způsob určení ceny podle odstavce 3, jsou obvyklé zejména tam, kde nelze předem určit rozsah prováděných prací či náklady zhotovitele [např. pro díla vykonávaná pomocí nakladačů, jeřábů, bagrů a jiné těžké mechanizace se stanoví způsob určení ceny tak, že se odpracovaný počet hodin vynásobí určenou hodinovou sazbou, anebo u časově náročného díla se stanoví základ ceny podle rozpočtu s tím, že se předem dohodne způsob její úpravy ve vazbě na zvýšení (či snížení) cen vstupů – inflaci]. Současně s tímto způsobem sjednání ceny lze též sjednat, jakým způsobem zhotovitel doloží rozsah provedených prací, popřípadě náklady (např. pro rozsah prací lze dohodnout průběžné schvalování rozsahu skutečně provedených prací objednatelům).

Pokud se účastníci, kteří v průběhu jednání o uzavření smlouvy projevili vůli uzavřít smlouvu bez určení ceny nebo bez dohody o způsobu jejího určení, později nedohodnou na výši ceny jinak, je objednatel podle § 546 odst. 1 povinen zaplatit cenu, která se obvykle platila za srovnatelné dílo v době uzavření smlouvy za obdobných obchodních podmínek.

Z judikatury:

Sou R NS 3/2001 s. 220: Na platnost smlouvy o dílo nemá vliv, že byla uzavřena v době, kdy již byly některé práce provedeny.

Sou R NS 9/2001 s. 60: Smlouva o dílo může být uzavřena zčásti písemně a zčásti ústně.

SJ 12/2003 s. 965: Ujednání, podle kterého účastníci smlouvy o dílo podmínili úhradu dílčích faktur předchozím souhlasem třetí osoby, není podmínkou ve smyslu ustanovení § 36 ObčZ.

Oddíl druhý. Provedení díla

§ 537 [Některé povinnosti zhotovitele a objednatele]

(1) Zhotovitel je povinen provést dílo na svůj náklad a na své nebezpečí ve sjednané době, jinak v době přiměřené s přihlédnutím k povaze díla. Nevyplyvá-li ze smlouvy nebo z povahy díla něco jiného, může zhotovitel provést dílo ještě před sjednanou dobou.

(2) Objednatel je povinen provedené dílo převzít.

(3) Při provádění díla postupuje zhotovitel samostatně a není při určení způsobu provedení díla vázán pokyny objednatele, ledaže se k jejich plnění výslovně zavázal.

Související ustanovení: § 324 odst. 3, § 342 odst. 1, § 540 odst. 1, § 542, 543, 544, § 546 odst. 2, § 554

Z literatury: *Štenglová, I.* Některé problémy vznikající při uzavírání smlouvy o dílo. Obchodní právo, 1992, č. 1; *Štenglová, I.* Odpovědnost za prodlení ve výstavbě podle obchodního zákoníku. Bulletin Stavební právo, 1997, č. 1

Ustanovení odstavce 1 o nesení nebezpečí škody je ustanovení obecné, které platí, jen pokud pro jednotlivé případy neupravuje obchodní zákoník režim nesení nebezpečí škody odchylně. V tom směru obsahuje obchodní zákoník řadu odchylných úprav. Tak který účastník nese nebezpečí škody na zhotovované věci, upravuje § 542, další případy nesení nebezpečí škody upravuje § 540. Vypořádání mezi objednatel a zhotovitelem v případě, že dojde k zániku závazku z důvodů, za které odpovídá objednatel, upravuje § 543 odst. 2 a § 544 odst. 2. Tato ustanovení do značné míry omezují nebezpečí, které podle odstavce 1 nese zhotovitel. Nesení nebezpečí škody podle ustanovení odstavce 1 se vztahuje zejména na případy, kdy závazky ze smlouvy o dílo zanikly z důvodů, za které odpovídá zhotovitel, nebo z důvodů, za které odpovídá třetí osoba, popřípadě na základě vyšší moci, samozřejmě s výjimkou případů výslovně zákonem upravených odchylně. Takovým nebezpečím bude např. nesení škody vzniklé v důsledku následné nemožnosti plnění zhotovitelem.

Z dikce „na svůj náklad“ vyplývá, že pokud se účastníci smlouvy nedohodnou na poskytování záloh, či platbě předem, nese náklady provádění díla zhotovitel, a to až do okamžiku vzniku práva na zaplacení ceny díla.

Jak se uvádí v komentáři k § 536, není určení doby plnění podstatnou náležitostí smlouvy o dílo, proto zákon tuto dobu dispozitivně určuje s tím, že dává přednost dohodě účastníků. Zejména u děl dlouhodobých je velmi účelné dobu plnění ve smlouvě dohodnout, neboť na jejím určení je závislý vznik prodlení zhotovitele, včetně případné smluvní pokuty a řada dalších práv a povinností účastníků. Lze ji dohodnout např. určením data, do kterého musí být dílo provedeno (do 31. října 2007) nebo období, ve kterém musí být dílo dokončeno (dílo bude předáno ve třetím čtvrtletí 2008) anebo ve vazbě na určitou událost (do jednoho roku od předání staveniště) apod. Bude-li se určovat doba plnění podle zákona, tj. jako doba přiměřená s přihlédnutím k povaze díla a účastníci se o přiměřenosti doby dostanou do sporu, určí tuto dobu na návrh kterékoliv účastníka soud, a to zpravidla – zejména u složitějších děl (výstavba, provádění výzkumných a vývojových prací apod.) za pomoci znaleckého posudku. Z druhé věty odstavce 1 vyplývá, že doba plnění je stanovena ve prospěch zhotovitele, vztahuje se na ni tedy ustanovení § 342 odst. 2.

Povinnost objednatele převzít dílo (správně by mělo být předmět díla – viz § 554 odst. 1) upravená v odstavci 2 se ze zákona vztahuje jen na dílo provedené řádně, tj. bezvadně. Předmět díla, který má vady, sice objednatel převzít může, ale převzetí takového předmětu díla není jeho povinností. Podmínky převzetí by měli účastníci dohodnout ve smlouvě. Účastníci též mohou dohodnout povinnost objednatele převzít i vadný předmět díla; takovým převzetím však závazek provést dílo nezaniká (viz § 324 odst. 3). Dosti obvyklým ujednáním ve smlouvách z oblasti výstavby je ujednání o tom, že objednatel je povinen převzít předmět díla, pokud má pouze takové vady, které ani samy o sobě ani ve spojení s jinými nebrání užívání předmětu díla, ani je podstatně neztěžují. Z takového ujednání pak vyplývá povinnost objednatele převzít předmět díla, který má pouze drobné, ojedinělé vady.

Ustanovení odstavce 3 má značný význam pro posuzování odpovědnosti zhotovitele podle § 551 odst. 2 a 3 a podle § 561. Neplatí však zcela bezvýjimečně, neboť v některých případech zákon zhotoviteli výslovně ukládá řídit se pokyny objednatele. Tak např. v ustanovení § 551 odst. 1 se určuje, že jestliže zhotovitel zjistí nevhodnou povahu věci,

kteřé převzal od objednatele, nebo pokynů daných mu objednatelem k provedení díla, je povinen na to objednatele upozornit, popřípadě přerušit provádění prací, a to až do výměny věci či změny pokynů, popřípadě do doby, než mu objednatel písemně sdělí, že trvá na provádění díla s použitím předaných věci či podle nevhodných pokynů.

Z judikatury:

OP 2/2001 s. 23: Není-li z ujednání účastníků smlouvy o dílo jasné, zda pod pojmem „penále“, má-li být takto sankcionováno prodlení s placením peněžitého závazku, rozuměli sjednání smluvní pokuty nebo úroku z prodlení, je nutné sporné ujednání posoudit podle ustanovení § 35 odst. 2 ObčZ a § 266 ObchZ.

R 15/2003: Jestliže účastníci smlouvy o dílo uzavřené podle obchodního zákoníku sjednali smluvní pokutu za zaviněné porušení povinnosti, lze zhotoviteli přičítat i zaviněné porušení povinností tím, koho pověřil provedením díla (subdodavatelem), nebylo-li dohodnuto jinak.

§ 538 [Subdodávky]

Zhotovitel díla může pověřit jeho provedením jinou osobu, jestliže ze smlouvy nebo z povahy díla nevyplývá nic jiného. Při provádění díla jinou osobou má zhotovitel odpovědnost, jako by dílo prováděl sám.

Související ustanovení: § 365 n., § 373 n., § 560 n.

Ustanovení tohoto paragrafu upravuje možnost zhotovitele sjednat k provádění díla subdodávky. Jeho použití bude praktické zejména v případech, kdy dílem bude postavení, oprava, montáž či úprava stavby či technologického zařízení stavby, popřípadě provedení jiného rozsáhlého a technicky náročného díla, kde se zhotovitel bez subdodavatelů (poddodavatelů, subzhotovitelů) obvykle neobejde. Nelze je ale vyloučit ani v jiných případech. Objednatel může do výběru subdodavatelů zasahovat, jen pokud to stanoví smlouva (jinak je jejich výběr zcela záležitostí zhotovitele). Pro takový případ bude účelné též upravit ve smlouvě vliv zásahu objednatele do výběru subdodavatelů na odpovědnost zhotovitele za subdodávky.

Případy, kdy si objednatel vymíní ve smlouvě nebo kdy z povahy díla vyplývá, že zhotovitel musí provést dílo „osobně“, budou zřejmě v obchodní praxi spíše výjimečné. Půjde zejména o případy, kdy zhotovení díla vyžaduje určité znalosti, schopnosti či dovednosti, které jsou vázány na „osobu“ zhotovitele (např. „sehraný“ výzkumný tým, řemeslná zručnost zhotovitele – fyzické osoby apod.).

Z prakticky téměř neomezené možnosti sjednání a výběru subdodavatelů vyplývá, že provádění díla s jejich pomocí nemá žádný vliv na odpovědnost zhotovitele ve vztahu k objednateli. I v případech, kdy vadu plnění způsobí porušením svých povinností subdodavatel, odpovídá za takovou vadu ve vztahu k objednateli v plném rozsahu zhotovitel, který je s objednatelem ve smluvním vztahu (zatímco subdodavatelé jsou ve smluvním vztahu pouze se zhotovitelem). Způsob vypořádání této odpovědnosti ve vztahu mezi zhotovitelem a jeho subdodavatelem, který vadu způsobil, pak vyplývá ze smlouvy uzavřené mezi nimi.

Z judikatury:

R 15/2003: Jestliže účastníci smlouvy o dílo uzavřené podle obchodního zákoníku sjednali smluvní pokutu za zaviněné porušení povinnosti, lze zhotoviteli přičítat i zaviněné porušení povinností tím, koho pověřil provedením díla (subdodavatelem), nebylo-li dohodnuto jinak.

Oddíl třetí. Věci určené k provedení díla

§ 539 [Věci potřebné k provedení díla]

(1) Věci, které má objednatel podle smlouvy opatřit k provedení díla, je povinen předat zhotoviteli v době určené ve smlouvě, jinak bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy. V pochybnostech se má za to, že o cenu těchto věcí se nesnižuje cena za provedení díla.

(2) Neopatří-li věci objednatel včas, může mu pro to zhotovitel poskytnout přiměřenou lhůtu a po jejím marném uplynutí může sám po předchozím upozornění opatřit věci na účet objednatele. Objednatel je povinen uhradit jejich cenu a účelné náklady s tím spojené bez zbytečného odkladu poté, kdy jej o to zhotovitel požádá.

(3) Věci, které jsou potřebné k provedení díla a k jejichž opatření není podle smlouvy zavázán objednatel, je povinen opatřit zhotovitel.

Související ustanovení: § 340 n., § 365, 370 n., § 373 n., § 551, 561

Související předpisy: § 118 ObčZ

Podle ustanovení § 410 odst. 1 by měl u smlouvy o dílo opatřovat převážnou část věcí, potřebných k zhotovení předmětu díla, objednatel. Pouze ve výstavbě je obvyklý opačný postup. Odstavec 1 upravuje případy, kdy se objednatel výslovně ve smlouvě zavázal k opatření všech nebo části věcí potřebných k provedení díla. Určení doby, kdy objednatel předá zhotoviteli věci potřebné k provedení díla ve smlouvě, by mělo vázat na postup (harmonogram) provádění díla.

Protože prodlení objednatele s opatřením věcí potřebných k provedení díla může podstatně ztížit či dokonce znemožnit provedení díla, upravuje odstavec 2 možnost zhotovitele opatřit si potřebné věci sám. Protože však cena díla se zpravidla stanoví tak, že se do ní cena věcí opatřovaných objednatelem nepromítne, stanoví odstavec 2 povinnost objednatele tuto cenu, včetně nákladů s opatrováním spojených, uhradit. Uhrazení ceny věcí však nezabýváje objednatele odpovědností za porušení povinnosti dohodnuté věci opatřit.

Ustanovení odstavce 2 stanoví pouze právo nikoli povinnost zhotovitele opatřit sám věci potřebné k provedení díla, pokud je neopatřil objednatel. Zhotovitel, který tohoto práva nepoužije, se může domáhat (viz § 371), aby objednatel opatřil věci, k jejichž opatření se zavázal ve smlouvě. Prodlení objednatele s opatřením takových věcí je prodlením věřitele podle § 370 n., zhotoviteli při něm nevzniká odpovědnost za prodlení (§ 365) a prodlení objednatele zakládá jeho právo (v souladu s § 345 n.) odstoupit od smlouvy a požadovat úhradu škody podle § 373 n.

Ustanovení odstavce 3 se použije v případech, kdy se účastníci ve smlouvě nedohodnou, který z nich bude věci opatřovat, popřípadě když je nutno opatřit věci nad rozsah dohodnutý ve smlouvě.

§ 540 [Nakládání s převzatými věcmi]

(1) Objednatel nese nebezpečí škody na věcech, které opatřil k provedení díla, a zůstává jejich vlastníkem až do doby, kdy se zpracováním stanou součástí předmětu díla.

(2) Za věc převzatou od objednatele do opatrování za účelem jejího zpracování při provádění díla nebo za účelem její opravy nebo úpravy odpovídá zhotovitel jako skladovatel.

(3) Po dokončení díla nebo po zániku závazku dílo provést je zhotovitel povinen bez zbytečného odkladu vrátit objednateli věci od něho převzaté, jež nebyly zpracovány při provádění díla.

Související ustanovení: § 373 n., § 533

Související předpisy: § 123 n. ObčZ

Pokud objednatel předá zhotoviteli věci, které podle smlouvy opatřil k provedení díla, nestává se zhotovitel vlastníkem těchto věcí a nepřechází na něj ani nebezpečí škody na těchto věcech, ale zůstává zachováno vlastnické právo objednatele, který nese i nebezpečí škody na těchto věcech, s modifikací případů podle odstavce 2.

Odstavec 2 se vztahuje jak na věci, které objednatel opatřil k provedení díla, tak i na věci, na kterých má být provedena oprava či úprava. Odpovědnost skladovatele za způsobenou škodu upravuje § 533. O převzetí věci do opatrování podle odstavce 2 se neuzavírá smlouva o skladování, je však vhodné, i když to zákon nepředepisuje, sepsat o převzetí do opatrování zápis či o něm vydat potvrzení. Odpovědnost zhotovitele nastupuje okamžikem převzetí věci do opatrování. Zhotovitel není oprávněn požadovat od objednatele úhradu nákladů opatrování převzatých věcí.

Povinnost vrácení věci podle odstavce 3 vzniká zhotoviteli, jen pokud je vrácení věci možné. Pokud vrácení není možné, použije se ustanovení § 543 odst. 1 nebo § 544 odst. 2.

§ 541 [Věci opatřené zhotovitelem]

Ohledně věcí, které zhotovitel opatřil k provedení díla, má postavení prodávajícího, pokud z ustanovení upravujících smlouvu o dílo nevyplývá něco jiného. V pochybnostech se má za to, že kupní cena těchto věcí je zahrnuta v ceně za provedení díla.

Související ustanovení: § 422 n., § 539 odst. 3, § 546 n., § 551, 561

Z ustanovení tohoto paragrafu vyplývá, že pokud účastníci ve smlouvě nedohodnou něco jiného, odpovídá zhotovitel za vady věcí, které opatřil k provedení díla. Za vady věcí opatřených objednatelem odpovídá jen v rozsahu vyplývajícím z § 551 a 561.

Ustanovení druhé věty se použije, nedohodnou-li účastníci ve smlouvě výslovně, zda je v ceně díla zahrnuta cena věcí opatřených zhotovitelem, anebo nevyplývá-li to ze smlouvy jinak (např. je-li cena určena na základě rozpočtu).

Oddíl čtvrtý. Vlastnické právo k zhotovované věci a nebezpečí škody na ní

§ 542 [Vlastnické právo a nebezpečí škody]

(1) Jestliže zhotovitel zhotovuje věc u objednatele, na jeho pozemku nebo na pozemku, který objednatel opatřil, objednatel nese nebezpečí škody na zhotovované věci a je jejím vlastníkem, jestliže smlouva nestanoví něco jiného.

(2) V případech, na něž se nevztahuje odstavec 1, nese zhotovitel nebezpečí škody na zhotovované věci a je jejím vlastníkem. Pro určení přechodu nebezpečí škody na zhotovované věci ze zhotovitele na objednatele se použije obdobné ustanovení o přechodu nebezpečí škody na zboží z prodávajícího na kupujícího.

(3) Na zhotovitele nepřechází nebezpečí škody na věci, jež je předmětem údržby, opravy nebo úpravy, ani vlastnické právo k ní.

Související ustanovení: § 368, 372, 455 n., § 537 n., § 554 odst. 5

Související předpisy: § 123 n. ObčZ

Z literatury: Hedrlín, A. Smlouva o dílo podle § 536 n. obchodního zákoníku a vlastnictví stavby. Právní rozhledy, 1997, č. 4; Štenglová, I. Některé problémy vznikající při uzavírání smlouvy o dílo. Obchodní právo, 1992, č. 1

Ustanovení odstavce 1 je v českém právu dosti atypickou úpravou toho, kdo je originálním nabyvatelem zhotovované věci ve vazbě na místo, kde se věc zhotovuje. Tento způsob vzniku vlastnického práva je významný zejména ve vztahu ke stavbám – ty se až na řídce výjimky „zhotovují“ na pozemku objednatele nebo na pozemku, který opatřil objednatel a vlastníkem stavby tedy bude od počátku objednatel. Stejný režim vlastnického práva ke zhotovované stavbě judikatura dovodila i v občanskoprávních vztazích, i když občanský zákoník nemá v tom směru výslovnou úpravu.

Obchodní zákoník neupravuje vztahy účastníků smlouvy o dílo pro případ, že v průběhu provádění díla, u kterého nese nebezpečí škody objednatel, dojde k poškození díla, odcizení části předmětu díla apod. Takové poškození může zabránit zhotoviteli pokračovat v provádění díla, přičemž jeho povinnost provést dílo trvá. Je proto účelné, aby účastníci smlouvy o dílo dohodli pro takový případ režim vzájemných vztahů ve smlouvě; praktické je např. ujednání, že takové poškození zhotovitel odstraní za úplatu.

Zákonem zvolený způsob řešení není příliš vhodný v případech, kdy zhotovitel zhotovuje movitou věc jinde než u objednatele, ale z materiálu objednatele. Podle odstavce 2 se pak stává vlastníkem zhotovované věci zhotovitel bez ohledu na to, že použil materiál, který nevlastnil.

Je však třeba si uvědomit, že ustanovení odstavců 1 i 2 jsou ustanovení dispozitivní a že si tedy účastníci smlouvy mohou v konkrétním případě sjednat takový vlastnický režim, jaký jim pro daný případ nejlépe vyhovuje. To platí i pro nesení nebezpečí škody na věci. Lze dohodnout též, že nebezpečí škody na věci ponese účastník, který není vlastníkem věci.

Ustanovení druhé věty odstavce 2 koliduje s ustanovením § 554 odst. 5.

Ustanovení odstavců 1 i 2 se použijí pouze v případech, kdy je dílem zhotovení nové věci. Při opravě či úpravě věci ani při její montáži či údržbě se vlastnický vztah k věci, na které se provádí oprava, úprava, montáž, či údržba, nemění.

Z judikatury:

PR 7/1995 s. 281: 1. Stavba jako věc ve smyslu práva zpravidla vzniká v okamžiku, kdy je již jednoznačným a nezaměnitelným způsobem patrné alespoň dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží. Pouze do doby, časově i kvalitativně tomuto okamžiku předcházející, lze hovořit o originálním způsobu nabytí vlastnictví ke stavbě vytvořením věci.

2. Jestliže je však stavba jako věc ve smyslu práva již druhově a individuálně určena, potom dokončovací práce se na již vytvořených vlastnických vztazích nijak nepromítanou. Vše, co takto k původní neodstraněné stavbě v důsledku její dostavby přiroste, náleží vlastníkově původní, tedy již vzniklé věci. Opačný názor by pomíjel zákonná ustanovení o smluvním převodu nemovitosti.

3. V důsledku zhodnocení původní stavby její dostavbou lze vůči jejímu vlastníkovu obvykle uplatňovat nárok na vydání takto získaného bezdůvodného obohacení (§ 451 n. ObčZ).

PP 9/1998 s. 1: Podle ustanovení § 542 odst. 1 ObchZ je objednatel vlastním zhotovované věci, jestliže smlouva nestanoví něco jiného. Účastníci se proto mohou dohodnout, že vlastníkem zhotovované věci je zhotovitel; takovou dohodu o změně smlouvy o dílo je nutno uzavřít dříve, než došlo ke vzniku vlastnického práva objednatel ke zhotovené věci.

R 72/2000: Zřídí-li stavebník na základě dohody s vlastníkem pozemku stavbu na pozemku, který je podle této dohody oprávněn užívat jen dočasně, je povinen po uplynutí sjednané doby stavbu odstranit (§ 126 odst. 1 ObčZ).

Sou R NS 3/2001 s. 105: Nadzemní stavba zaniká a přestává být věcí v právním smyslu tehdy, není-li již patrné dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží původní stavby, tj. zpravidla destrukcí obvodového zdiva pod úroveň stropu nad prvním podlažím obvykle při současném odstranění zdiva přiček; objem nově zbudovaných konstrukcí na místě – základech – původní stavby je v této souvislosti nerozhodný.

SR 2/2001 s. 47: 1. Pokud stavebník zřídí na základě dohody s vlastníkem pozemku stavbu na pozemku, který je podle této dohody oprávněn užívat jen dočasně, ztrácí po uplynutí sjednané doby (případně po jiném způsobu zániku práva) právo mít nadále na tomto pozemku umístěnou stavbu a neoprávněně tak zasahuje do vlastnického práva vlastníka pozemku, který se může domáhat odstranění stavby. V případě, že stavebník umístí stavbu na základě nájemního práva k pozemku, které může být stranami vypovězeno, jde o zvláštní případ dočasného užívání pozemku; zanikne-li nájemní právo, zanikne též občanskoprávní oprávnění mít na cizím pozemku stavbu.

2. Žalobou na vyklizení pozemku se nelze domáhat odstranění stavby, která je nemovitou věcí, je třeba domáhat se přímo odstranění stavby.

SR 2/2001 s. 50: 1. Pokud vlastník pozemku a stavebník uzavřou po zřízení neoprávněné stavby smlouvu, na jejímž základě vznikne stavebníkovi právo mít nadále na cizím pozemku stavbu, nelze se domáhat uspořádání vztahů z neoprávněné stavby podle § 135c ObčZ. Pouhé vyjádření souhlasu s další existencí stavby však není právní skutečností, která by takové právo zakládala; to, že vlastník pozemku se nedomáhá odstranění neoprávněné stavby, jej nezabýváje práva domáhat se vypořádání podle § 135c ObčZ.

2. V případě, že s tím vlastník pozemku souhlasí, lze uspořádat poměry mezi stavebníkem neoprávněné stavby a vlastníkem pozemku příkázáním zastavěné plochy, případně též části parcely nutné k řádnému užívání neoprávněné stavby, za náhradu vlastníkovu této stavby.

Sou R NS 3/2001 s. 193: Je-li dílo zhotovováno na pozemku objednatel, je podle obchodního zákoníku vlastním zhotovované věci objednatel, přičemž není rozhodné, zda zhotovitel použil k provedení díla, popřípadě jeho části jinou osobu a zda v tomto vztahu došlo k nabytí vlastnického práva zhotovitelem.

SJ 4/2001 s. 197: Jestliže objednatel uzavře s vlastníkem pozemku smlouvu, která jej opravňuje provádět na tomto pozemku stavbu, „opatřil pozemek“ ve smyslu § 542 odst. 1 ObchZ a je vlastníkem takto vybudované stavby. Na tom nic nemění to, že vlastník pozemku následně od smlouvy odstoupil.

PP 6/2001 s. 30: 1. Jestliže zhotovitel na základě smlouvy o dílo zhotovuje věc u objednatel, na jeho pozemku nebo pozemku, který objednatel opatřil, nese objednatel nebezpečí škody na zhotovované věci a je jejím vlastníkem, jestliže smlouva nestanoví něco jiného (§ 542 odst. 1 ObchZ). Na zhotovitele nepřechází nebezpečí škody na věci, jež je předmětem údržby, opravy nebo úpravy, ani vlastnické právo k ní (§ 542 odst. 3 ObchZ).

2. Pověří-li zhotovitel oprávněně provedením díla, popřípadě jeho části jinou osobu (subdodavatele), nemá tato skutečnost vliv na vzájemné vztahy mezi zhotovitelem a objednatel, neboť při provádění díla pomocí jiné osoby má zhotovitel odpovědnost jako by dílo prováděl sám (§ 538 věta druhá ObčZ).

3. Vlastníkem zhotovované věci, je-li dílo zhotovováno u objednatel, na jeho pozemku a nebylo sjednáno nic jiného, je objednatel. Není rozhodné, zda zhotovitel k provedení díla, popřípadě jeho části použil jinou osobu (subdodavatele) a zda v tomto vztahu došlo či nikoli k nabytí vlastnického práva.

SJ 9/2003 s. 670: Při úvaze o trvání výhrady vlastnického práva je třeba se zabývat i tím, zda vlastnické právo nezaniklo zpracováním (§ 135b ObčZ).

SJ 8/2004 s. 302: Pokud se podle smlouvy o dílo stal vlastníkem zhotovované věci zhotovitel, není jeho vlastnické právo dotčeno následným odstoupením od této smlouvy.

R 81/2004: Při úvaze o trvání výhrady vlastnického práva je třeba se zabývat i tím, zda vlastnické právo k věci nezaniklo zpracováním.

SJ 2/2005 s. 123: Odstoupením od smlouvy o dílo obsahujícím ujednání, že vlastníkem zhotovované věci je zhotovitel, nevzniká vlastnické právo objednatel ke zhotovované věci.

§ 543–544 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

PR 3/2005 s. 102: Objedná-li zhotovení stavby na zakázku více osob, stávají se spoluvlastníky stavby, nebylo-li ujednáno něco jiného. (*Poznámka autorů:* uplatní se i v obchodních vztazích)

§ 543 [Věc zhotovitele a zánik závazku]

(1) Má-li ke zhotovené věci vlastnické právo zhotovitel a závazek provést dílo zanikne z důvodu, za který neodpovídá objednatel, je objednatel oprávněn požadovat zaplacení ceny věci zhotovitelem od něho převzatých, které zhotovitel zpracoval při provedení díla nebo které nelze vrátit. Nárok objednatele na náhradu škody tím není dotčen.

(2) Zanikl-li závazek provést dílo z důvodu, za který odpovídá objednatel, je objednatel oprávněn požadovat úhradu toho, o co se zhotovitel obohatil.

Související ustanovení: § 344 n., § 352 n., § 355, 356 n., § 373 n., § 539, 542

Související předpisy: § 123 n., § 451 n., § 570 n., § 575 n., § 579, 584 a 585 n. ObčZ

Ustanovení odstavce 1 slouží k vzájemnému vypořádání účastníků smlouvy o dílo v případech, kdy podle § 542 odst. 2 se stal zhotovitel vlastníkem předmětu díla zhotoveného zcela nebo zčásti z věci (materiálu), které mu předal objednatel, a smlouva o dílo zanikla z důvodů, za které objednatel neodpovídá (např. při odstoupení objednatele od smlouvy pro vadné plnění, které je podstatným porušením povinností zhotovitele). Věcmi, které nelze vrátit přesto, že je zhotovitel nezpracoval při zhotovení díla, mohou být např. věci zničené, pokud není za zničení odpovědný objednatel. Nárok objednatele na náhradu škody vzniklé zánikem závazku provést dílo se řídí ustanovením § 373 n.

Jestliže objednatel odpovídá za zánik závazku provést dílo (např. jestliže závazek zanikl odstoupením zhotovitele od smlouvy při prodlení objednatele), nemůže od zhotovitele, který je vlastníkem předmětu díla, požadovat úhradu věcí, které zhotoviteli poskytl a ten je zpracoval při provedení díla, ani věcí, které nelze vrátit; může požadovat jen uhrazení hodnoty obohacení zhotovitele v penězích.

§ 544 [Věc objednatele a zánik závazku]

(1) Má-li ke zhotovované věci vlastnické právo objednatel a věc nelze vzhledem k její povaze vrátit nebo předat zhotoviteli, je objednatel povinen uhradit zhotoviteli to, o co se objednatel zhotovováním věci obohatil, jestliže závazek zanikl z důvodu, za který objednatel neodpovídá.

(2) Zanikl-li závazek v případech uvedených v odstavci 1 z důvodů, za něž odpovídá objednatel, může zhotovitel požadovat úhradu ceny věcí, které účelně opatřil a jež se zpracováním staly součástí zhotovované věci, pokud cena těchto věcí není zahrnuta v nároku zhotovitele podle § 548 odst. 2.

Související ustanovení: § 344 n., § 352 n., § 355, 356 n., § 542, 548 odst. 2

Související předpisy: § 123 n., § 451 n., § 570 n., § 575 n., § 579, 584, 585 n. ObčZ

Tento paragraf řeší podobně jako § 543 vzájemné vypořádání smluvních stran při zániku závazku provést dílo pro případy, kdy podle § 542 odst. 1 nabyl vlastnické právo ke zhotovované věci objednatel.

Pro případ, že závazek zanikl z důvodů, za něž odpovídá objednatel, zákon – poněkud nelogicky – přiznává zhotoviteli pouze právo na náhradu materiálu, který se stal součástí zhotovované věci. To neplatí v případech, kdy zhotovitel odstoupil od smlouvy pro prodlení, za které objednatel odpovídá. Pro tyto případy stanoví obchodní zákoník právo zhotovitele na zaplacení ceny díla po odečtení toho, co ušetřil neprovedením díla v celém rozsahu (§ 548 odst. 2).

§ 545 [Právo na úhradu v jiných případech]

Ustanovení § 544 platí obdobně v případech, kdy předmětem díla je montáž, údržba, oprava nebo úprava věci.

Související ustanovení: § 344 n., § 352 n., § 355, 356 n., § 542, 544, § 548 odst. 2

Související předpisy: § 123 n., § 451 n., § 570 n., § 575 n., § 579, 584, 585 n. ObčZ

Při montáži, údržbě, opravě nebo úpravě věci je vlastníkem věci, na které se dílo provádí, vždy objednatel. Je tedy namístě obdobné použití § 544 nikoli § 543.

Oddíl pátý. Cena za dílo

§ 546 [Stanovení ceny]

(1) Objednatel je povinen zhotoviteli zaplatit cenu dohodnutou ve smlouvě nebo určenou způsobem stanoveným ve smlouvě. Není-li cena takto dohodnutá nebo určitelná a smlouva je přesto platná (§ 536 odst. 3), je objednatel povinen zaplatit cenu, která se obvykle platí za srovnatelné dílo v době uzavření smlouvy za obdobných obchodních podmínek.

(2) Sjednání a poskytnutí záloh na cenu za dílo se nedotýká účinků podle § 548 a 549.

Z literatury: *Marčanová, J.* Ceny ve smlouvách uzavíraných podnikateli. Daňová a hospodářská kartotéka, 1994, č. 3; *Marek, K.* Cena za dílo ve stavebnictví. Ekonom, 1994, č. 14; *Pohl, T.* Několik úvah o cenách ve smlouvě o dílo a v kupní smlouvě podle obchodního zákoníku. Obchodní právo, 1994, č. 4

Ustanovení odstavce 1 je velmi důležité pro případy, kdy účastníci smlouvy uzavřou smlouvou s představou, že cenu dohodnou později a později se na výši ceny nedohodnou. V praxi bude zřejmě v takových případech obvykle určovat cenu na žádost zhotovitele soud, a to na základě znaleckého posudku o tom, jaká byla obvyklá cena za srovnatelné dílo v době uzavření smlouvy.

Obchodní zákoník nestanoví ani právo zhotovitele na poskytnutí zálohy, ani povinnost objednatele zálohu poskytnout. Pokud však účastníci smlouvy dohodnou poskytování záloh (což je v obchodním styku obvyklé zejména u nákladných a dlouhotrvajících děl), měli by dohodnout nejen jejich počet a výši, ale i případné podmínky poskytování tak, aby nedocházelo k nejasnostem. Zálohy lze poskytovat např. v určitých časových intervalech, nebo ve vazbě na ukončení jednotlivých etap prováděných prací.

Dohodnout lze též poskytování předem stanovených záloh bez ohledu na postup prací či uvedené způsoby kombinovat. Poskytnuté zálohy vypořádají účastníci smlouvy při

zaplacení ceny za provedení díla. Pokud nedojde k sjednání záloh, zaplatí objednatel plnou cenu díla v době dohodnuté ve smlouvě nebo stanovené podle § 548 odst. 1. Jsou-li dohodnuty zálohy, zaplatí objednatel v době splatnosti ceny dohodnutou cenu po odečtení zaplacených záloh.

Z judikatury:

SR 1/2004 s. 20: Nevyplyvá-li z dohody stran něco jiného, je součástí ceny i daň z přidané hodnoty a clo. Dohodnutou cenu díla nelze, není-li stranami stanoveno něco jiného, zvyšovat o daň z přidané hodnoty.

§ 547 Cena podle rozpočtu

(1) Na výši ceny nemá vliv, že cena byla určena na základě rozpočtu, jenž je součástí smlouvy nebo byl objednateli sdělen zhotovitelem do uzavření smlouvy.

(2) Byla-li však cena určena na základě rozpočtu, ohledně něhož ze smlouvy vyplývá, že se nezaručuje jeho úplnost, může se zhotovitel domáhat přiměřeného zvýšení ceny, objeví-li se při provádění díla potřeba činností do rozpočtu nezahrnutých, pokud tyto činnosti nebyly předvídatelné v době uzavření smlouvy.

(3) Byla-li cena určena na základě rozpočtu, který podle smlouvy se považuje za nezávazný, může se zhotovitel domáhat, aby bylo určeno zvýšení ceny o částku, o níž nevyhnutelně převyší náklady účelně vynaložené zhotovitelem, náklady zahrnuté do rozpočtu.

(4) Nesouhlasí-li se zvýšením ceny objednatel, určí její zvýšení soud na návrh zhotovitele.

(5) Objednatel může bez zbytečného odkladu odstoupit od smlouvy, požaduje-li zhotovitel zvýšení ceny podle odstavců 2 a 3 o částku, jež přesahuje o více než 10 % cenu stanovenou na základě rozpočtu. V tomto případě je objednatel povinen nahradit zhotoviteli část ceny odpovídající rozsahu částečného provedení díla podle rozpočtu.

(6) Zhotoviteli zaniká nárok na určení zvýšení ceny podle odstavců 2 a 3, jestliže neoznámí nutnost překročení rozpočtované částky a výši požadovaného zvýšení ceny bez zbytečného odkladu poté, kdy se ukázalo, že je nevyhnutelné překročení ceny, jež byla určena na základě rozpočtu.

Související ustanovení: § 536 odst. 1 a 3, § 543 odst. 2

Související předpisy: zák. č. 526/1990 Sb., v novelizovaném znění; vyhl. č. 580/1990 Sb., v novelizovaném znění

Z literatury: *Marčanová, J.* Ceny ve smlouvách uzavíraných podnikateli. Daňová a hospodářská kartotéka, 1994, č. 3; *Marek, K.* Cena za dílo. Ekonom, 1994, č. 14; *Pohl, T.* Několik úvah o cenách ve smlouvě o dílo a v kupní smlouvě podle obchodního zákoníku. Obchodní právo, 1994, č. 4

Zhotovitel při kalkulaci ceny za dílo zpravidla, zejména u složitějších děl, vychází z rozpočtu (kalkulace nákladů). U některých druhů díla je obvyklé, že zhotovitel objednatele s rozpočtem seznámí, aby dokumentoval, že požadovaná cena není nepřiměřená.

Odstavec 1 určuje, že případné překročení rozpočtu, který byl podkladem pro dohodu o ceně a který byl objednateli v době uzavření smlouvy znám, nemá vliv na výši ceny. Pokud by však účastníci smlouvy v souladu s § 536 odst. 3 nedohodli cenu, ale způsob stanovení ceny, a to tak, že cena bude určena ve vazbě na skutečné náklady vynaložené na provedení díla, budou skutečné náklady rozhodující pro stanovení ceny.

Odstavce 2 a 3 stanoví výjimky z pravidla uvedeného v odstavci 1. Z formulace odstavce 2 vyplývá, že se vztahuje nejen na případy, kdy se ve smlouvě výslovně uvádí, že zhotovitel nezaručuje úplnost rozpočtu, ale i na případy, kdy to vyplývá z jiných ustanovení smlouvy (např. ve smlouvě, kde je dílem provedení opravy, je uveden výčet vad, které mají být odstraněny při opravě věci s tím, že budou případně odstraněny i další vady věci, které se zjistí až při provádění opravy, i když cena jejich opravy není zahrnuta do rozpočtu). Další podmínkou použití ustanovení odstavce 2 je nepředvídatelnost činností nezahrnutých do rozpočtu (např. teprve při provádění rekonstrukce budovy lze zjistit některé nedostatky dříve nezjistitelné). Ustanovení se využívá zejména u oprav, rekonstrukcí apod., kdy v řadě případů nejde při uzavírání smlouvy určit rozsah poškození, které se musí v rámci opravy či rekonstrukce odstranit.

I nezávaznost rozpočtu podle odstavce 3 musí vyplývat ze znění smlouvy. Další podmínkou použití ustanovení odstavce 3 je účelnost vynaložení nákladů. Účelnost se posoudí s přihlédnutím k podmínkám konkrétního případu. Ustanovení odstavce 3 se v praxi využívá ke sjednání tzv. klouzavé cenové doložky sloužící k promítnutí inflačních vlivů do ceny. V této souvislosti je třeba upozornit, že režimu odstavce 3 nepodléhají případy, kdy účastníci dohodnou, že dohodnutou cenu upraví pomocí tzv. inflačního koeficientu, který stanoví ve vazbě na míru inflace v období od uzavření smlouvy do vzniku práva na zaplacení. V tomto případě totiž není dohodnuta cena ve smyslu odstavce 1, ale způsob jejího určení.

Pokud bude o zvýšení ceny rozhodovat soud podle odstavce 4, rozhodne nejen o jejím přiznání, ale i o její výši.

Ustanovení odstavce 5 umožňuje objednateli odstoupit od smlouvy v případech, kdy nově stanovená cena díla podle odstavců 2 a 3 převyšuje částku, kterou je ochoten na dílo vynaložit. Vzhledem k povinnosti uhradit zhotoviteli příslušnou část ceny díla, které pro objednatele zpravidla nebude mít v nedokončeném stavu význam, nebude zřejmě v praxi toto ustanovení příliš často používáno. Pokud bude vlastníkem předmětu díla zhotovitel, připadá v úvahu použití ustanovení § 543 odst. 2.

Při nesplnění povinnosti podle odstavce 6 ve lhůtě zde uvedené zaniká oprávnění zhotovitele uplatnit právo na zvýšení ceny. Toto ustanovení chrání objednatele před snahou zhotovitele vynutit si pokračování prací tím, že objednateli sdělí nezbytnost zvýšení ceny až v době, kdy již jsou vynaložené náklady tak vysoké, že je pro objednatele odstoupení od smlouvy nevýhodné.

Z judikatury:

SJ 8/1999 s. 309: 1. Ustanovení § 547 odst. 3 ObchZ se vztahuje pouze na nevyhnutelné zvýšení ceny jednotlivých složek plnění (tj. materiálu a prací, popřípadě režijních a dalších nákladů); nelze je vztáhnout na změnu rozsahu předmětu plnění.

2. Obchodní zákoník neumožňuje, aby objednatel bez dohody se zhotovitelem sám odstranil nebo nechal odstranit vady díla. Takový postup je možný jen pokud objednatel uplatnil právo na slevu z ceny anebo pokud odstoupil od smlouvy.

§ 548 [Vznik práva na zaplacení]

(1) Objednatel je povinen zaplatit zhotoviteli cenu v době sjednané ve smlouvě. Pokud ze smlouvy nebo tohoto zákona nevyplyvá něco jiného, vzniká nárok na cenu provedením díla.

(2) Odstoupil-li zhotovitel od smlouvy pro prodlení objednatele a nespočívá-li překážka pro splnění povinnosti objednatele v okolnostech vylučujících odpovědnost (§ 374), náleží zhotoviteli cena, na kterou má nárok na základě smlouvy. Od této ceny se však odečte to, co zhotovitel ušetřil neprovedením díla v plném rozsahu.

Související ustanovení: § 324 odst. 3, § 340 n., § 344 n., § 374, § 554 odst. 1

Z literatury: *Štenglová, I.* Některé problémy vznikající při uzavírání smlouvy o dílo. Obchodní právo, 1992, č. 1

Ve vazbě na § 324 odst. 3, podle kterého vadným plněním závazek nezaniká, ale mění se pouze jeho obsah, je pro zhotovitele velmi důležité sjednat ve smlouvě dobu placení tak, aby mohl požadovat zaplacení i v případě, že má předané dílo vady a předáním tedy nedošlo ke splnění závazku zhotovitele (lze např. sjednat vznik práva na zaplacení ve vazbě na předání předmětu díla apod.). Bude-li totiž sjednáno zaplacení ve vazbě na splnění závazku, nevznikne při vadném plnění právo na zaplacení. Pokud by doba vzniku práva na zaplacení nebyla ve smlouvě sjednána a použilo se ustanovení druhé věty odstavce 1, lze požadovat placení jen při bezvadném plnění, neboť dílo, které je vadné, nelze podle § 554 odst. 1 považovat za dílo provedené. Z uvedeného vyplývá, že je zejména pro zhotovitele důležité dohodnout okamžik vzniku práva na zaplacení ve smlouvě. Důležité je také dohodnout, zda podmínkou vzniku práva na zaplacení je výzva zhotovitele k zaplacení učiněná např. zasláním faktury. Pro takový případ je důležité též dohodnout dobu splatnosti faktury, neboť jinak je faktura splatná bez odkladu po doručení.

Okolností vylučující odpovědnost je podle § 374 překážka, jež nastala nezávisle na vůli objednatele a brání mu ve splnění jeho povinností, pokud tuto překážku objednatel nemohl předvidat, nastala nezávisle na jeho vůli a pokud nelze předpokládat, že překážku nebo její následky odvrátí. Taková překážka však musí nastat před vznikem prodlení.

Z judikatury:

PPP 6/2000 s. 17: 1. Jestliže si strany ve smlouvě dojednaly, že „případné vady a nedodělky, které nebrání užívání hotového díla, nemohou být důvodem pro odmítnutí přejímky“, a objednatel dílo převzal, potom, pokud při převzetí dílo vykazovalo pouze vady a nedodělky, které nebrání užívání, tyto vady nijak neovlivňují právo na zaplacení ceny díla.

2. Pokud však objednatel později písemně oznámil zhotoviteli vady díla a uplatnil nárok na jejich odstranění, potom podle § 439 odst. 4 ObchZ (který podle § 564 ObchZ platí přiměřeně při vadách díla) do doby odstranění vad není objednatel povinen platit část ceny díla, jež by odpovídala jeho nároku na slevu, jestliže by vady nebyly odstraněny.

PR 7/2002 s. 340: Dílo, které je vadné, nelze považovat za dílo provedené, a to ani tehdy, když je objednatel převezme. Pokud mezi účastníky nebylo sjednáno jinak, zhotoviteli v takovém případě nevznikne právo na zaplacení ceny díla.

SR 5/2003 s. 160: Nestanoví-li smlouva o dílo něco jiného, není podepsání zápisu o předání díla rozhodující pro vznik práva na zaplacení.

SJ 12/2003 s. 965: Ujednání, podle kterého účastníci smlouvy o dílo podmínili úhradu dílčích faktur předchozím souhlasem třetí osoby, není podmínkou ve smyslu ustanovení § 36 ObčZ.

R 7/2004: Jestliže si účastníci ve smlouvě o dílo sjednali, že při vadách díla, za které zhotovitel odpovídá, uhradí (doplatí) objednatel část ceny díla až po odstranění těchto vad a vady nebyly odstraněny přesto, že o to objednatel zhotovitele včas a řádně požádal, pak skutečnost, že objednatel již v důsledku uplynutí promlčecí doby nemůže vynutit odstranění vad díla na zhotoviteli soudní cestou, nic nemění na závěru, že zadržaná část ceny díla dosud není splatná.

PR 21/2004 s. 799: 1. Obchodní zákoník umožňuje stranám smlouvy o dílo dohodnout okamžik vzniku práva na zaplacení ceny nikoli pouze ve vazbě na provedení díla, nýbrž např. ve vazbě na předání předmětu díla. Na rozdíl od provedení díla, které zahrnuje jeho řádné ukončení a předání předmětu díla objednateli v místě stanoveném v § 544 ObchZ, pouhé předání předmětu díla v sobě nezahrnuje jeho řádné ukončení, tj. ke vzniku nároku na zaplacení ceny ve vazbě na předání předmětu díla není podstatné, zda bylo dílo řádně (bez vad) ukončeno.

2. Obchodní zákoník neumožňuje, aby objednatel bez dohody se zhotovitelem sám odstranil nebo nechal odstranit vadu díla. Takový postup je možný jen tehdy, uplatnil-li objednatel právo na slevu z ceny a nebo pokud odstoupil od smlouvy.

Sou R NS 27/2004 s. 38: Pokud si účastníci smlouvy o dílo uzavřené podle obchodního zákoníku sjednali, že cena díla bude placena měsíčně, v závislosti na provedených pracích, není pro vznik práva na zaplacení ceny díla rozhodující provedení díla.

§ 549 [Změny díla]

(1) Dohodnou-li se strany po uzavření smlouvy na omezení rozsahu díla a nesjednají-li jeho důsledky na výši ceny, je objednatel povinen zaplatit jen cenu přiměřeně sníženou; dohodnou-li se tímto způsobem na rozšíření díla, je objednatel povinen zaplatit cenu přiměřeně zvýšenou.

(2) Dohodnou-li se strany po uzavření smlouvy na změně díla a nesjednají-li její důsledky na výši ceny, je objednavatel povinen zaplatit cenu zvýšenou nebo sníženou s přihlédnutím k rozdílu v rozsahu nutné činnosti a v účelných nákladech spojených se změněným prováděním díla.

Související ustanovení: § 267 odst. 1, § 536 odst. 3

Související předpisy: § 49a ObčZ

Ustanovení odstavce 1 poskytuje ochranu oběma účastníkům smlouvy o dílo v případech, kdy jejich ujednání o změně smlouvy týkající se rozsahu díla je neúplné. K použití tohoto ustanovení by v zájmu účastníků mělo docházet jen výjimečně. Účastníci smlouvy o dílo by měli dbát na to, aby při dohodě o změně rozsahu díla nejen precizně vymezili, v jakém rozsahu se dílo mění, ale i všechny další související otázky, zejména čeho se omezení či rozšíření rozsahu týká, jeho podmínky, vypořádání ohledně materiálu, který již některý z účastníků opatřil, vazbu na smlouvy uzavřené se subdodavateli a novou cenu díla.

Podobnou úpravu obsahuje odstavec 2 pro případ změny díla (tj. změny kvalitativní nikoli kvantitativní).

Ustanovení obou odstavců lze použít jen na změny dohodnuté po uzavření smlouvy.

Pokud by účastníci dohodli některou z uvedených změn v rámci kontraktačního procesu a opomněli tuto změnu promítnout do navrhované ceny, má zhotovitel právo na zaplacení ceny ve výši uvedené ve smlouvě, ledaže by se v konkrétním případě dalo použít ustanovení § 49a ObčZ o neplatnosti právního úkonu učiněného v omylu. Smlouva by pak, pokud by se toho dovolal účastník jednající v omylu, dle § 267 odst. 1 byla neplatná.

Oddíl šestý. Způsob provádění díla

§ 550 [Průběžná kontrola]

Objednatel je oprávněn kontrolovat provádění díla. Zjistí-li objednatel, že zhotovitel provádí dílo v rozporu se svými povinnostmi, je objednatel oprávněn požadovat se toho, aby zhotovitel odstranil vady vzniklé vadným prováděním a dílo prováděl řádným způsobem. Jestliže zhotovitel díla tak neučiní ani v přiměřené lhůtě mu k tomu poskytnuté a postup zhotovitele by vedl nepochybně k podstatnému porušení smlouvy (§ 345 odst. 2), je objednatel oprávněn odstoupit od smlouvy.

Související ustanovení: § 344, § 345 odst. 2

Ustanovení tohoto paragrafu umožňuje objednateli zasahovat do postupu provádění díla v jeho průběhu, a to nejen v případech, kdy vady vzniklé nedodržením povinnosti jsou závažné, ale při všech vadách. Pokud porušení povinnosti podle první věty povede nepochybně k podstatnému porušení smlouvy, stanoví za toto hrozící porušení povin-

ností ze smlouvy zákon stejnou sankci, jako by již k podstatnému porušení povinností ze smlouvy došlo. Přitom podle ustanovení § 345 odst. 2 je pro účely tohoto zákona porušení smlouvy podstatné, jestliže strana porušující smlouvu věděla v době uzavření smlouvy nebo v této době bylo rozumné předvídat s přihlédnutím k účelu smlouvy, který vyplynul z jejího obsahu nebo z okolností, za nichž byla smlouva uzavřena, že druhá strana nebude mít zájem na plnění povinností při takovém porušení smlouvy. V pochybnostech se má za to, že porušení smlouvy není podstatné.

Ustanovení tohoto paragrafu se u smluv ve výstavbě využívá k zajištění možnosti provádět tzv. technický, popřípadě autorský dozor.

§ 551 [Nevhodnost předaných věcí a nesprávnost pokynů]

(1) Zhotovitel je povinen upozornit objednatele bez zbytečného odkladu na nevhodnou povahu věcí převzatých od objednatele nebo pokynů daných mu objednatelem k provedení díla, jestliže zhotovitel mohl tuto nevhodnost zjistit při vynaložení odborné péče. Jestliže nevhodné věci nebo pokyny překážejí v řádném provádění díla, je zhotovitel povinen jeho provádění v nezbytném rozsahu přerušit do doby výměny věcí nebo změny pokynů objednatele nebo písemného sdělení, že objednatel trvá na provádění díla s použitím předaných věcí a daných pokynů. O dobu, po kterou bylo nutno provádění díla přerušit, se prodlužuje lhůta stanovená pro jeho dokončení. Zhotovitel má rovněž nárok na úhradu nákladů spojených s přerušением provádění díla nebo s použitím nevhodných věcí do doby, kdy jejich nevhodnost mohla být zjištěna.

(2) Zhotovitel, který splnil povinnost uvedenou v odstavci 1, neodpovídá za nemožnost dokončení díla nebo za vady dokončeného díla způsobené nevhodnými věcmi nebo pokyny, jestliže objednatel na jejich použití při provádění díla písemně trval. Při nedokončení díla má zhotovitel nárok na cenu sníženou o to, co ušetřil tím, že neprovedl dílo v plném rozsahu.

(3) Zhotovitel, který nesplnil povinnost uvedenou v odstavci 1, odpovídá za vady díla způsobené použitím nevhodných věcí předaných objednatelem nebo pokynů daných mu objednatelem.

Související ustanovení: § 537, 539, 540, § 543 odst. 2, § 554 odst. 5, § 560, 561

Případy, kdy objednatel předává zhotoviteli věci potřebné k provedení díla, upravuje § 539 a 540. Případy, kdy má objednatel právo udělovat zhotoviteli pokyny týkající se způsobu provedení díla, upravuje § 537 odst. 3. Pokud jde o jiné pokyny než ty, které se týkají způsobu provedení, zákon nemá žádnou úpravu. Režim odstavce 1 podléhají i předané náčrtky, vzory či projektová dokumentace, podle kterých se má dílo provádět.

Délku prodloužení lhůty pro dokončení díla stanoví zákon ve vazbě na dobu přerušení provádění díla. Přitom v praxi může být vliv přerušení provádění díla na dobu jeho provádění delší nebo kratší (např. nezbytné revize a repase technologického zařízení průmyslové stavby mohou prodloužit dobu potřebnou k provádění díla). Odchylný způsob prodloužení doby pro provádění díla lze dohodnout ve smlouvě. Pakliže zhotovitel pokračuje v provádění díla poté, co zjistil nebo mohl zjistit nevhodnost předaných věcí, ztrácí od okamžiku, kdy nevhodnost mohl zjistit, nárok na úhradu nákladů spojených s použitím nevhodných věcí.

Ustanovení odstavce 2 znamená další omezení nebezpečí zhotovitele, které nese podle § 537 odst. 1. Pokud má dílo pouze vady způsobené nevhodnými věcmi nebo pokyny, lze předmět díla vždy předat, dochází tím ke splnění závazku provést dílo a podle § 554

odst. 5 nabývá k předmětu díla, který byl ve vlastnictví zhotovitele, vlastnické právo objednatel. Na ustanovení odstavce 2 navazuje ustanovení § 561, které zprošťuje zhotovitele odpovědnosti za vady způsobené použitím věci, které mu předal ke zpracování objednatel, v případě, že ani při vynaložení odborné péče nemohl nevhodnost předaných věcí zjistit, anebo nevhodnost věcí sice zjistil a objednatel na ni upozornil ale objednatel na jejich použití trval. To platí i v případě, že objednatel trval na dodržení nevhodných pokynů, přestože ho zhotovitel upozornil na jejich nevhodnost.

I když zhotovitel splní povinnost upozornit objednatel na nevhodnou povahu předaných pokynů či věci a objednatel mu písemně sdělil, že trvá na provádění díla s jejich použitím, odpovídá za případné vady dokončeného díla či za nemožnost dílo dokončit, domáhal-li se objednatel pokračování v provádění díla v rozporu s právními předpisy (např. předpisy v oblasti bezpečnosti práce). Takového příkazu objednatel nesmí zhotovitel uposlechnout.

Odstavec 3 stanoví podmínky, za kterých je zhotovitel odpovědný i za vady díla způsobené použitím nevhodných věcí nebo uposlechnutím nevhodných pokynů objednatel.

§ 552 [Skryté překážky]

(1) Zjistí-li zhotovitel při provádění díla skryté překážky, týkající se věci, na níž má být provedena oprava nebo úprava, nebo místa, kde má být dílo provedeno, a tyto překážky znemožňují provedení díla dohodnutým způsobem, je zhotovitel povinen to oznámit bez zbytečného odkladu objednateli a navrhnout mu změnu díla. Do dosažení dohody o změně díla je zhotovitel oprávněn provádění díla přerušit. Nedohodnou-li se strany v přiměřené lhůtě na změně smlouvy, může kterákoli ze stran od smlouvy odstoupit.

(2) Jestliže zhotovitel neporušil svou povinnost zjistit před započatím provádění díla překážky uvedené v odstavci 1, nemá žádná ze stran nárok na náhradu škody; zhotovitel má nárok na cenu za část díla, jež bylo provedeno do doby, než překážky mohl odhalit při vynaložení odborné péče.

Související ustanovení: § 344, 373 n., § 540 odst. 2, § 554

Související předpisy: § 516 ObčZ

Podobně jako § 551 pro vady věci či pokynů, upravuje odstavec 1 povinnosti zhotovitele pro případ, že zjistil skryté překážky bránící dohodnuté opravě či úpravě věci, nebo skryté překážky týkající se místa, kde má být provedeno dílo, bránící jeho provedení.

Použití ustanovení o skrytých překážkách místa, kde má být dílo provedeno, připadá v úvahu zejména v případech, kdy je dílem zhotovení, oprava či úprava stavby, popřípadě montáž. Může jít především o překážky týkající se pozemku, na němž má být stavba postavena (např. nevhodné geologické poměry, vysoká hladina podzemní vody, archeologický náález apod.). Na rozdíl od § 551 odst. 1 se nestanoví v odstavci 1 povinnost zhotovitele přerušit provádění díla, pokud zjistí skryté překážky, které mu překážejí v řádném provádění díla.

Přerušení prací je tedy věcí rozhodnutí zhotovitele – pokud však provádění díla nepřeruší a později dojde k odstoupení od smlouvy, nemá právo na zaplacení poměrné části ceny díla v rozsahu, ve kterém dílo provedl poté, co zjistil skryté překážky.

Odstavec 1 nestanoví, na rozdíl od úpravy v § 551 odst. 1, důsledky přerušení provádění díla na dobu plnění. Nezbytné prodloužení doby provádění díla musí proto účastníci smlouvy zapracovat do uzavírané dohody o změně smlouvy.

§ 553–554 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Priměřenost lhůty pro dohodu o změně smlouvy se posoudí ve vazbě na podmínky konkrétního případu, a to zejména s ohledem na druh překážek, složitost díla apod.

Zhotovitel poruší povinnost zjistit před započítáním díla překážky znemožňující provedení díla, jestliže překážky nezjistil přesto, že povinnost k jejich zjištění vyplývá ze smlouvy nebo z právního předpisu.

§ 553 [Kontrola prací před zakrytím]

(1) Stanoví-li smlouva, že objednatel je oprávněn zkontrolovat předmět díla na určitém stupni jeho provádění, je zhotovitel povinen včas objednatelé pozvat k provedení kontroly.

(2) Nesplní-li zhotovitel povinnost uvedenou v odstavci 1, je povinen umožnit objednateli provedení dodatečné kontroly a nést náklady s tím spojené.

(3) Nedostavil-li se objednatel ke kontrole, na kterou byl řádně pozván nebo která se měla konat podle dohodnutého časového rozvrhu, může zhotovitel pokračovat v provádění díla. Jestliže však účast na kontrole byla objednateli znemožněna překážkou, kterou nemohl odvrátit, může objednatel bez zbytečného odkladu požadovat provedení dodatečné kontroly, je však povinen zhotoviteli nahradit náklady způsobené opožděním kontroly.

Související ustanovení: § 550

Právo objednatelé, aby jej zhotovitel pozval ke kontrole předmětu díla na určitém stupni provádění díla, nevyplyvá z zákona, ale taková povinnost zhotovitele musí být zakotvena ve smlouvě.

Odstavec 1 nestanoví formu pozvání objednatelé k provedení kontroly. Pozvání tedy může být písemné i ústní. Může být učiněno např. i zápisem ve stavebním deníku. V této souvislosti lze doporučit, aby účastníci smlouvy jak formu pozvání, tak i předstih, ve kterém má být učiněno, dohodli ve smlouvě. Taková dohoda je účelná zejména ve vazbě na sankce upravené v odstavci 2. Přitom dodatečné provedení kontroly bude mít často pro zhotovitele za následek podstatné zvýšení nákladů, a to zejména v případech, kdy v pracích pokračoval a práce, které měly být kontrolovány, se tím staly nepřístupnými nebo byly zakryty. Přitom průběžné provádění kontroly je důležité právě u zakrývaných prací (např. izolace staveb, práce prováděné ve výkopech před jejich zasypáním apod.).

Jakou překážku je nutno považovat za neodvratitelnou podle odstavce 3 bude nutno vždy posoudit podle okolností konkrétního případu. Takovou překážkou může např. být havárie dopravního prostředku, kterým se pracovníci objednatelé dopravovali ke kontrole; nebude jí však např. to, že vinou pracovníků objednatelé nedostal v důsledku vnitřních organizačních nedostatků příslušný pracovník pozvání.

Oddíl sedmý. Provedení díla

§ 554 [Místo plnění]

(1) Zhotovitel splní svou povinnost provést dílo jeho řádným ukončením a předáním předmětu díla objednateli v dohodnutém místě, jinak v místě stanoveném tímto zákonem. Je-li místem předání jiné místo, než je uvedené v odstavcích 2 a 4, vyzve zhotovitel objednatelé k převzetí díla.

(2) Není-li toto místo dohodnuto a smlouva zahrnuje povinnost zhotovitele odeslat předmět díla, uskutečňuje se předání předmětu díla jeho předáním prvním dopravci, který má uskutečnit přepravu do místa určení. Zhotovitel umožní objednateli uplatnění práv z přepravní smlouvy, pokud tato práva nemá objednatel již na základě této smlouvy.

(3) Jestliže smlouva nestanoví místo předání a ani povinnost zhotovitele odeslat předmět díla, uskutečňuje se předání v místě, v němž se podle smlouvy mělo dílo provádět; není-li ve smlouvě toto místo určeno, uskutečňuje se předání v místě, o němž objednatel věděl nebo musel vědět v době uzavření smlouvy, že v něm bude zhotovitel dílo provádět.

(4) V případech, na něž se nevztahují odstavce 1 až 3, uskutečňuje se předání díla v místě, kde má zhotovitel sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště nebo organizační složku, jestliže její místo včas objednateli oznámí.

(5) Předáním zhotovené věci nabývá k ní objednatel vlastnické právo, jestliže je do této doby měl zhotovitel, a na objednatele přechází nebezpečí škody na zhotovené věci, jestliže je do této doby nesl zhotovitel. Ustanovení § 444 až 446, § 455 až 459 a § 461 platí obdobně.

(6) Požadá-li o to kterákoliv strana, sepíše se o předání předmětu díla zápis, který podepíší obě strany.

Související ustanovení: § 2 odst. 3, § 7, § 324 odst. 3., § 368 odst. 2, § 444 až 446, § 455 až 459, § 461, 542, 610 n.

Související předpisy: § 123 n. ObčZ

Z literatury: Marek, K. Ke splnění dodávek pro investiční výstavbu podle hospodářského zákoníku a splnění smlouvy o dílo podle obchodního zákoníku. Právní rádce, 1995, č. 5; Štenglová, I. Některé problémy vznikající při uzavírání smlouvy o dílo. Obchodní právo, 1992, č. 1; Vích, J. Příprava a realizace předání a převzetí vyšší dodávky souboru strojů a zařízení na základě smlouvy o dílo. Právní praxe v podnikání, 1994, č. 7, 8

U smlouvy o dílo je provedením díla ve smyslu odstavce 1 splnění závazek zhotovitele. Pokud má provedené dílo vady, není řádně ukončeno, a to ani když je objednatel převezme, a povinnost provést dílo nezaniká, ale její obsah se mění způsobem, který odpovídá právům objednatele vzniklým z vadného plnění (viz § 324 odst. 3). V obchodních závazkových vztazích tedy nespadá vždy v jedno převzetí předmětu díla a splnění závazku provést dílo.

Odstavec 2 upravuje případy, kdy objednatel nepřijímá dílo, respektive předmět díla osobně, ale předání se uskutečňuje prostřednictvím dopravce.

Místo, ve kterém se dílo mělo provádět podle odstavce 3, bude ve smlouvě určeno zejména v případech zhotovení, opravy nebo úpravy stavby a při montáži. Není však vyloučeno určení místa provádění díla ani v dalších případech. Objednatel věděl nebo musel vědět o místě, v němž se bude dílo provádět, např. jestliže posílá věc do závodu či provozovny zhotovitele k opravě nebo jestliže objednává opravu věci ve svém závodě nebo provozovně.

Ustanovení odstavce 4 je koncipováno tak, aby bylo možno vždy určit místo, kde má dojít k předání předmětu díla; toto ustanovení se použije jen tehdy, když nebude možno použít žádné z ustanovení uvedených shora. Místo, kde má zhotovitel organizační složku, bude místem předání, jen pokud je zhotovitel oznámí objednateli dříve, než se objednatel dostaví k převzetí do sídla či bydliště zhotovitele, popřípadě než objednatel vynaloží náklady na to, aby mohl převzít předmět díla v sídle či bydlišti zhotovitele (např. uzavře smlouvu o přepravě předmětu díla ze sídla či bydliště zhotovitele).

Ustanovení § 444, na které se odvolává odstavec 5, upravuje možnost sjednat dřívější přechod vlastnického práva pro jednoznačně identifikované věci („identifikovatelnost“ vyjadřuje zákon tak, že předmětem díla musí být věci jednotlivě určené nebo věci určené podle druhu, pokud v době přechodu vlastnického práva budou dostatečně označeny k odlišení od jiných věcí způsobem mezi účastníky dohodnutým nebo způsobem, který zhotovitel bez zbytečného odkladu sdělí objednateli). Identifikovatelnost předmětu díla bude dána téměř vždy, pokud bude smlouva o dílo uzavírána za podmínek uvedených v § 536; neidentifikovatelnost by mohla připadat v úvahu zejména tam, kde je dílem zhotovení věci, jejichž hromadnou výrobou se zhotovitel zabývá, z materiálu objednatel. Ustanovení § 444 je kogentní, z čehož plyne, že pro věci, které nejsou jednoznačně identifikovány, dřívější přechod vlastnického práva sjednávat nelze (což ostatně vyplývá i z logiky věci).

Ustanovení § 445 upravuje možnost dohody o pozdějším přechodu vlastnického práva.

Pokud účastníci dohodnou pozdější přechod vlastnického práva než vyplývá ze zákona a neurčí okamžik přechodu, nabývá objednatel vlastnické právo k předmětu díla úplným zaplacením ceny díla.

Použití ustanovení § 446 u smlouvy o dílo připadá v úvahu pouze v případech, kdy zhotovitel zhotoví dílo z věcí, které mu nepatří.

Pro takové případy rozlišuje občanský zákoník (viz § 135b) mezi případy, kdy zhotovitel byl v dobré víře a případy, kdy věděl, že zpracovává cizí věci. Pokud byl zhotovitel v dobré víře, stává se vlastníkem předmětu díla podle § 135b odst. 1 ObčZ, pokud jeho podíl (tj. vynaložená práce a zhotovitelův materiál) je větší než podíl osoby, jejíž věci zhotovitel ke zhotovení díla použil nebo pokud o tom, při stejném podílu, rozhodne soud. Jestliže zhotovitel nebyl v dobré víře a nelze-li zpracované věci vrátit, rozhodne podle § 135b odst. 2 ObčZ o vlastnictví k věci soud.

Ustanovení § 446 chrání objednatel bez ohledu na to, kdo by byl podle § 135b ObčZ vlastníkem předmětu díla tím, že určuje, že pokud byl objednatel v dobré víře, přechází na něj předáním předmětu díla nebo v případech podle § 444 a 445 vlastnické právo k předmětu díla bez ohledu na to, zda byl zhotovitel vlastníkem předmětu díla či nikoli. (Je samozřejmé, že pokud zhotovitel nebyl vlastníkem, bude se muset s původním vlastníkem předmětu díla vypořádat podle § 135b ObčZ, popřípadě mu i uhradit vzniklou škodu.) Takový postup je v obchodních vztazích nezbytný, neboť v podnikatelské praxi nastávají případy, kdy podnikatel, aniž by porušil stanovenou povinnost, převádí vlastnické právo k věci, ke které dosud nenabyl vlastnické právo (např. zhotovitel zpracoval materiál, u kterého vlastnické právo přechází zaplacením a který v souladu se smlouvou dosud nezaplatil).

Ustanovení § 445 až 459 a § 461 upravuje detailně přechod nebezpečí škody na zhotovované věci, a to zejména důsledky prodlžení objednatele s převzetím zhotovené věci, vliv místa předání na přechod nebezpečí škody, omezení možnosti odchýlné dohody o nesení nebezpečí škody apod.

Sepsání zápisu o předání předmětu díla bude účelné zejména u složitějších děl a dále tam, kde součástí předání je provedení dohodnutých zkoušek (např. u staveb, programového vybavení apod.), v těchto případech lze zápis spojit se zápisem podle § 555 odst. 4.

Sepsáním zápisu si účastníci zajišťují důkaz o tom, že k předání předmětu díla došlo.

Z judikatury:

PPP 4/2000 s. 23: 1. Chováním objednatele, který dílo jako řádně dokončené a bez vad předal svému dalšímu objednateli a který také bez námitek následně převzal od zhotovitele

fakturu, jejíž vystavení se podle smlouvy vázalo na dokončení díla, je prokázáno, že k převzetí díla objednatelům došlo.

2. Pokud objednatel sám opravil vady, aniž by je zhotoviteli oznámil (§ 562 ObchZ), nemůže důvodně odmítnout zaplacení ceny díla s tím, že dílo nebylo provedeno řádně (§ 548 odst. 1, v návaznosti na § 554 odst. 1 ObchZ). Skutečnosti, pro které objednatel nemohl zhotoviteli vady oznámit, jsou z tohoto hlediska právně bezvýznamné.

PR 7/2002 s. 340: Dílo, které je vadné, nelze považovat za dílo provedené, a to ani tehdy, když je objednatel převezme. Pokud mezi účastníky nebylo sjednáno jinak, zhotoviteli v takovém případě nevznikne právo na zaplacení ceny díla.

SR 5/2003 s. 160: Nestanoví-li smlouva o dílo něco jiného, není podepsání zápisu o předání díla rozhodující pro vznik práva na zaplacení.

Sou R NS 30/2004 s. 48: Za provedení části díla nelze považovat obstarání prostředků k provedení díla zhotovitelem.

§ 555 [Dohodnuté zkoušky]

(1) Nezahrnuje-li smlouva povinnost zhotovitele předmět díla odeslat, splní zhotovitel svou povinnost provést dílo, jestliže umožní objednateli nakládat s předmětem díla řádně provedeným v místě stanoveném v § 554. Zahrnuje-li závazek zhotovitele provést montáž jím zhotovené, opravené nebo upravené věci, je závazek splněn řádným provedením této montáže.

(2) Jestliže podle smlouvy má být řádné provedení díla prokázáno provedením dohodnutých zkoušek, považuje se provedení díla za dokončené teprve, když tyto zkoušky byly úspěšně provedeny. K účasti na nich je zhotovitel povinen objednatele včas pozvat.

(3) Neúčast objednatele na zkouškách, k jejichž provedení byl objednatel včas pozván, nebrání provedení zkoušek. Ustanovení § 553 odst. 3 o opakování zkoušek platí obdobně.

(4) Výsledek zkoušek se zachytí v zápisu podepsaném oběma stranami. Není-li objednatel přítomen, podepíše zápis místo něho hodnověrná a nestranná osoba, jež se zkoušek zúčastnila.

Související ustanovení: § 324 n., § 553 odst. 3, § 554

Z literatury: Štenglová, I. Některé problémy vznikající při uzavírání smlouvy o dílo. Obchodní právo, 1992, č. 1; Vích, J. Příprava a realizace předání a převzetí vyšší dodávky souboru strojů a zařízení na základě smlouvy o dílo. Právní praxe v podniku, 1994, č. 7

Způsob, kterým zhotovitel umožní objednateli nakládání s předmětem díla a tím splní svou povinnost provést dílo, se bude lišit podle povahy díla. U věcí movitých bude tímto způsobem většinou prosté předání věci; pokud však půjde o věci, u kterých je nutno podle smlouvy zapracovat obsluhu či předat návody k obsluze apod., zahrnuje splnění povinnosti objednatele i provedení potřebných činností či předání potřebných dokladů. U složitějších děl je účelné dohodnout způsob, kterým zhotovitel umožní objednateli nakládat předmětem díla (způsob předání předmětu díla) ve smlouvě.

U věcí nemovitých bude způsob, kterým zhotovitel umožní nakládání předmětem díla, nutno dohodnout ve smlouvě pravidelně. Nebude-li dohodnut, bude stejně jako u věcí movitých rozdílný podle povahy díla. U staveb k bydlení např. v některých případech postačí předání klíče a předání stanovené dokumentace (dokumentace skutečného provedení stavby, revizní zprávy apod.). U průmyslových staveb pak bude většinou nutný rozsáhlejší komplex činností, jejichž rozsah se bude řídit podmínkami konkrétního případu. Lze doporučit, aby u staveb, a zejména u průmyslových staveb, účastníci smlouvy

precizně ve smlouvě vymezili způsob, kterým zhotovitel splní svou povinnost dílo řádně provést a předat – předejdou tím složitým a zdlouhavým soudním sporům.

V případech, kdy předmětem díla bude nehmotný statek (např. při uzavření smlouvy o vývoji nového technologického postupu nebo zpracování projektu), bude povinnost zhotovitele řádně provést dílo splněna teprve tehdy, jestliže předá či sdělí objednateli všechny informace potřebné k využívání nehmotného statku, který je předmětem díla.

Podmínky úspěšnosti zkoušek podle odstavce 2 by měli účastníci sjednat ve smlouvě. Pokud nebudou podmínky úspěšnosti sjednány řádně a objednatel se zhotovitelem se dostanou do sporu, zda bylo provedení zkoušek úspěšné, bude zřejmě o úspěšnosti zkoušek v rámci rozhodování o tom, zda byl závazek splněn, rozhodovat soud na základě znaleckého posudku.

Účastníci smlouvy by však měli sjednat nejen podmínky úspěšnosti zkoušek, ale i důležité podmínky jejich provádění, např. kdo poskytne materiál a média potřebná pro provádění zkoušek, kdo poskytne pracovníky pro jejich provedení, komu patří věci vyrobené při zkouškách, kdo nese náklady zkoušek, popřípadě jejich opakování apod.

Včasnost pozvání ke zkouškám se bude posuzovat podle okolností konkrétního případu. I zde je nutno doporučit, aby si účastníci sjednali ve smlouvě jednak formu pozvání (písemně, zápisem ve stavebním deníku, telegraficky, telefonicky apod.) i lhůtu, ve které se pozvání považuje za včasné. I v tomto případě posoudí „včasnost“ v případech, kdy účastníci nestanoví potřebná kritéria a dojde ke sporu, soud.

Pokud zhotovitel objednatele k provedení zkoušek nepozval vůbec nebo jej nepozval včas a dohodnuté zkoušky přesto provedl, nepovažuje se dílo za řádně provedené a zhotovitel nesplnil svou povinnost provést dílo.

Z ustanovení § 553 odst. 3, na které odkazuje odstavec 3, vyplývá, že zhotovitel je povinen opakovat dohodnuté zkoušky, na které objednatele včas pozval, jen pokud objednateli znemožnila účast na zkouškách překážka, kterou nemohl odvrátit, a pokud objednatel bez zbytečného odkladu požádal o opakování zkoušek. Při takovém opakování zkoušek je objednatel povinen nahradit zhotoviteli náklady vzniklé opakováním zkoušek, a to i v případě, že ze smlouvy o dílo vyplývá, že náklady zkoušek nese zhotovitel.

V zápisě podle odstavce 4 by měl být nejen popsán průběh prováděných zkoušek, ale i stanoviska obou účastníků k tomu, zda zkoušky byly úspěšné. Zápis se sepiše nejen v případě, že se strany shodují v názoru na úspěšnost zkoušek, ale i v případě, že zastávají rozdílná stanoviska (tj. zhotovitel tvrdí, že zkoušky proběhly úspěšně a objednatel to popírá).

Ustanovení o možnosti podpisu zápisu nestrannou a hodnověrnou osobou v nepřítomnosti objednatele lze použít, jen pokud zhotovitel objednatele ke zkouškám včas pozval (nebo pokud se zkoušky měly konat podle dohodnutého časového rozvrhu) a ten se nedostavil.

Hodnověrnost takové osoby se posuzuje z hlediska její odborné způsobilosti posoudit úspěšnost provedených zkoušek. Nestrannost takové osoby se posuzuje z hlediska jejího vztahu k účastníkům.

Využití možností podle druhé věty odstavce 4 bude v praxi spíše výjimečné, použije se zejména v případě, kdy objednatel opakovaně bezdůvodně zmařil provedení zkoušek a tím i předání předmětu díla.

Pokud se objednatel a zhotovitel nedohodnou o tom, zda byly zkoušky úspěšné, rozhodne o tom v rámci rozhodování o splnění závazku, zejména o zaplacení ceny díla, soud.

§ 556 [Nehmotné statky]

Spočívá-li dílo v jiném výsledku činnosti než zhotovení věci, montáži, údržbě, opravě nebo úpravě věci, je zhotovitel povinen při této činnosti postupovat v rámci stanovené smlouvou s odbornou péčí tak, aby se dosáhlo hmotně zachyceného výsledku činnosti určeného ve smlouvě. Zhotovitel je povinen hmotně zachycený výsledek předat objednateli.

Související ustanovení: § 536 odst. 1, § 555 odst. 1

Ustanovení tohoto paragrafu se použije v případech, kdy je dílem vytvoření nehmotného statku, tedy např. vypracování projektu či posudku, vývoj technologického procesu, zpracování programového vybavení apod. Hmotně zachyceným výsledkem pak bude např. projektová dokumentace, písemně zpracovaný posudek, či na příslušných médiích zachycený software.

§ 557 [Poskytnutí předmětu díla jiným osobám]

Výsledek činnosti, jež je předmětem díla podle § 556, je zhotovitel oprávněn poskytnout i jiným osobám než objednateli, pokud to dovoluje smlouva. Neobsahuje-li smlouva zákaz tohoto poskytnutí, je k němu zhotovitel oprávněn, není-li to vzhledem k povaze díla v rozporu se zájmy objednatele.

Související ustanovení: § 556

Související předpisy: zák. č. 121/2000 Sb.; zák. č. 527/1990 Sb., v novelizovaném znění

Nehmotný statek, který je předmětem díla podle § 556, vytváří zhotovitel pro objednatele jako unikát v případech, kdy objednateli z obchodních či jiných důvodů záleží na tom, aby byl výhradním uživatelem předmětu díla. Výhradní užívání předmětu díla by měli účastníci dohodnout ve smlouvě. Při výhradním užívání předmětu díla bude zpravidla požadovat zhotovitel vyšší cenu než v případech, kdy může právo užívat předmět díla poskytnout i jiným osobám.

Ustanovení o tom, že objednatel bude výhradním uživatelem předmětu díla, by měli účastníci ve smlouvě dohodnout výslovně, předejdou tím možným komplikacím. Pokud smlouva výslovně ujednání v tomto smyslu neobsahuje, bude v některých případech zhotovitel oprávněn poskytnout předmět díla i jiným osobám (např. běžné, tzv. typové projekty); případy, kdy toto oprávnění nemá, budou zpravidla odůvodněny zejména vytvářením konkurence na trhu (např. dílem je vývoj nového postupu výroby léku, předmětem díla je potom nový technologický postup výroby léku – v rozporu se zájmy objednatele, který je výrobcem léků, zřejmě bude poskytnutí tohoto postupu dalším výrobcům léků). Lze očekávat, že případy, kdy objednatel prokáže, že poskytnutí předmětu díla jiným osobám je v rozporu s jeho zájmy, nebudou výjimečné. Ustanovení tohoto paragrafu se vztahuje pouze na případy, kdy je předmětem díla nehmotný statek, který není chráněn právem z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví. V opačném případě platí pro nakládání předmětem díla ustanovení příslušných zákonů.

Obchodní zákoník neupravuje vztahy účastníků smlouvy o dílo, jejímž předmětem je vytvoření nehmotného statku, který není chráněn právem z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví pro případ, že hmotně zachycený předmět díla poskytne k užívání

§ 558–559 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

jiným osobám objednatel. Pokud účastníci neupraví zákaz, popřípadě podmínky takového poskytnutí ve smlouvě, není objednatel při nakládání s předmětem díla nijak omezen.

Pokud smlouva obsahuje zákaz či omezení poskytování předmětu díla jiným osobám – a to platí jak ve vztahu k objednateli, tak ve vztahu ke zhotoviteli – je účelné dohodnout též důsledky porušení takové povinnosti (např. smluvní pokutu), jinak se může oprávněný účastník domáhat jen náhrady vzniklé škody podle § 373 n., popřípadě zdržení se takového postupu.

§ 558 [Použití předmětu díla k danému účelu]

Je-li předmětem díla podle § 556 výsledek činnosti, který je chráněn právem z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, je objednatel oprávněn použít jej pouze k účelu vyplývajícímu z uzavřené smlouvy o dílo. K jiným účelům je oprávněn jej použít jen se souhlasem zhotovitele.

Související ustanovení: § 556

Související předpisy: zák. č. 121/2000 Sb.; zák. č. 527/1990 Sb., v novelizovaném znění

Z literatury: *Kovařík, V.* Uplatnění průmyslověprávních hledisek ve smlouvách o dílo. Průmyslové vlastnictví, 1994, č. 4

Ustanovení tohoto paragrafu chrání zhotovitele, který vytvořil předmět díla na úrovni vynálezu, průmyslového vzoru, autorského díla apod. a který splnil i další případné podmínky ochrany.

Zatímco u děl, jejichž předmět nepoživá ochrany, může objednatel užívat předmět díla dle svého uvážení, pokud rozsah či obsah užívání neomezuje smlouva o dílo, u chráněných předmětů díla jej naopak lze užít jen k účelu, který je ve smlouvě výslovně uveden, nebo který ze smlouvy vyplývá. Pokud však rozsah a obsah využití ze smlouvy nevyplyvá, není ani v tomto případě uživateli právo objednatele omezeno.

§ 559 [Porušení práva jiné osoby]

Zhotovitel odpovídá za porušení práva jiné osoby z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví v důsledku použití předmětu díla, jestliže k tomuto porušení dojde podle československého právního řádu nebo podle právního řádu státu, kde má být předmět díla využit, a zhotovitel o tom věděl v době uzavření smlouvy. Pro právní vady díla platí přiměřeně § 434 a 435.

Související ustanovení: § 434, 435, 559

Související předpisy: zák. č. 121/2000 Sb.; zák. č. 527/1990 Sb., v novelizovaném znění

Ustanovení tohoto paragrafu poskytuje ochranu třetím osobám, jejichž autorská či průmyslová práva byla porušena použitím předmětu díla. Může jít např. o případy, kdy zhotovitel využije při zpracování technologického postupu, který je předmětem díla, cizí vynález a objednatel při používání tohoto postupu porušuje práva vynálezce apod.

Obchodní zákoník však ochranu omezuje jen na právní řád českého státu (podle kterého se řídí uzavřená smlouva) a právní řády státu užití známé objednateli při uzavření smlouvy. Za porušení ochrany podle jiných právních řádů zhotovitel neodpovídá.

Ustanovení § 434 a 435, na které tento paragraf odkazuje, upravují důsledky právních vad zboží. Za právní vadu díla se, přestože § 559 neodkazuje na přiměřené použití § 533, bude považovat to, že předmět díla je zatížen právem třetí osoby a objednatel s takovým zatížením neprojevil souhlas. Pokud objednatel projeví se zatížením souhlas, je zhotovitel odpovědný za porušení práva, kterého se dopustil vůči třetí osobě, není však odpovědný vůči objednateli. Objednatel v takovém případě odpovídá za porušení práv třetích osob, kterého se dopouští užíváním předmětu díla, sám.

Oddíl osmý. Vady díla

§ 560 [Podmínky odpovědnosti za vady]

(1) Dílo má vady, jestliže provedení díla neodpovídá výsledku určenému ve smlouvě.

(2) Zhotovitel odpovídá za vady, jež má dílo v době jeho předání (§ 554); jestliže však nebezpečí škody na zhotovené věci přechází na objednatele později, je rozhodující doba tohoto přechodu. Za vady díla, na něž se vztahuje záruka za jakost, odpovídá zhotovitel v rozsahu této záruky.

(3) Zhotovitel odpovídá za vady díla vzniklé po době uvedené v odstavci 2, jestliže byly způsobeny porušením jeho povinností.

(4) Spočívá-li dílo ve zhotovení věci, platí obdobně ustanovení § 420 až 422 a § 426.

Související ustanovení: § 324 odst. 3, § 368 odst. 2, § 420 až 422, § 429 n., § 426, 554

Z literatury: Čáp, M. Odpovědnost za vady. Bulletin Stavební právo, 1997, č. 3; Plíva, S. Záruka za jakost v obchodním zákoníku. Právo a podnikání, 1996, č. 3

Definice vadného díla uvedená v odstavci 1 je velmi obecná. Je proto důležité určit ve smlouvě co nejpodrobněji a nejpřesněji, jaké vlastnosti má dílo, popřípadě jeho předmět, mít a jakému výsledku má odpovídat. Jen pro případ, že dílo spočívá v provedení věci, určuje obchodní zákoník podpůrně provedení, popřípadě jakost předmětu díla v odstavci 4.

Obchodní zákoník stanoví odpovědnost zhotovitele pouze za ty vady, které má dílo v době předání, popřípadě přechodu nebezpečí škody. Za vady vzniklé později ze zákona zhotovitel neodpovídá, s výjimkou uvedenou v odstavci 3. Obchodní zákoník tedy nestanoví zákonnou záruku za dílo; připouští však, aby si účastníci smlouvy záruku smluvili. Takový postup je dosti obvyklý; obvyklé je u některých druhů díla i jednostranné poskytování záruky postupem stanoveným v § 429. Záruku lze poskytnout za celé dílo či za jeho části, záruční dobu dohodnou účastníci ve smlouvě, popřípadě ji stanoví zhotovitel (např. v záručním listu).

Odpovědnost zhotovitele za vady, které má dílo při předání či v době přechodu nebezpečí škody, je objektivní. Z ustanovení odstavce 3 vyplývá, že i za vady vzniklé po této době lze uplatňovat vůči zhotoviteli práva z odpovědnosti za vady díla, jeho odpovědnost však již není objektivní; pokud objednatel neprokáže, že vady vznikly porušením

povinnosti stanovené zhotoviteli právním předpisem nebo smlouvou, zhotovitel za vady díla vzniklé později neodpovídá. Za vady vzniklé porušením povinností zhotovitele lze považovat např. vady vzniklé vadným balením předmětu díla, vady vzniklé v důsledku chybného návodu k obsluze apod.

Z ustanovení odstavce 4 vyplývá, že pokud je dílem zhotovení věci, použije se pro odpovědnost za vady obdobně ustanovení o vadách zboží z úpravy kupní smlouvy. Z ustanovení § 420 a 421 vyplývá, v jaké jakosti, množství, provedení a obalu je zhotovitel povinen předat předmět díla. Přitom zákon preferuje určení jakosti, množství, provedení a obalu ve smlouvě.

Pro případ, že smlouva neurčuje jakost a provedení předmětu díla, stanoví zákon alespoň rámcově, pro určení jakosti a provedení, že se předmět díla musí hodit pro účel stanovený ve smlouvě, není-li stanoven, pro účel, k němuž se zpravidla užívá. Má-li být věc, která je předmětem díla, zhotovena dle vzorku či předlohy, musí se její vlastnosti shodovat s vlastnostmi vzorku či předlohy.

Pokud není ve smlouvě určen způsob balení, musí být předmět díla balen obvyklým způsobem, popřípadě způsobem potřebným k uchování a ochraně takového konkrétního předmětu díla.

Obchodní zákoník v § 421 též stanoví postup pro určení množství věcí zhotovených jako předmět díla pro případ, že ze smlouvy či z povahy díla toto množství nevyplývá.

Porušení ustanovení o množství, jakosti, provedení a obalu věcí, které jsou předmětem díla, se považuje za vadu díla; vadou díla je i zhotovení jiného předmětu díla než určuje smlouva (aliud). Vadou díla však není zhotovení menšího množství věcí, pokud je z přepravního dokladu či prohlášení zhotovitele zřejmé, že předává objednateli pouze toto menší množství věcí; závazek zhotovitele ke zhotovení zbývajících věcí však takovým předáním nezaniká.

Z judikatury:

PP 10/1997 s. V.: 1. Dílo (např. dodávka stavebních prací) má vady, jestliže provedení díla neodpovídá výsledku určenému ve smlouvě (§ 560 odst. 1 ObchZ), např. vymezením díla (stavebních prací) odkazem na projektovou dokumentaci, podle níž se stavební práce realizují.

2. Případné vady díla je objednatel mj. povinen oznámit zhotoviteli bez zbytečného odkladu poté, kdy je měl zjistit při vynaložení odborné péče při prohlídce uskutečněné podle možnosti co nejdříve po předání předmětu díla [§ 562 odst. 1 a odstavec 2 písm. b) ObchZ]. Pokud objednatel neoznámil zhotoviteli vady díla bez zbytečného odkladu poté, kdy je měl za výše uvedených podmínek zjistit, a zhotovitel v soudním řízení namítl tuto skutečnost, nelze objednateli právo z takto oznámené vady přiznat.

3. Uvedené však podle § 562 odst. 3 v návaznosti na § 428 odst. 3 ObchZ neplatí, jestliže vady díla jsou důsledkem skutečností, o kterých zhotovitel věděl nebo musel vědět v době předání díla.

4. Pokud zhotovitel prováděl dílo (stavební práce) podle objednatелеm předané dokumentace, v níž byly rozměrově nesrovnalosti, a tyto nesrovnalosti s objednatелеm nevyjasnil a dále stavební práce provedl odchýleně od dokumentace, je zřejmé, že o této oznámené vadě v době předání díla věděl, a proto nelze postupovat podle § 562 odst. 2 ObchZ a právo u důvodu opožděnosti nepřiznat.

SouRNS 1/2001 s. 198: Za řádně odstraněnou vadu díla je možno považovat pouze takový výsledek opravy, který vedl k odstranění vady beze zbytku tak, aby předmět díla nebyl výskytem vady ani jejím odstraňováním nijak znehodnocen. (*Poznámka autorů:* v projednávané věci se vztah mezi účastníky řídil občanským zákoníkem, judikát se však uplatní i v obchodních vztazích)

SouRNS 23/2003 s. 296: 1. Trestněprávní posouzení věci musí korespondovat s tím, co pro posuzovaný vztah vyplývá z obchodního práva. Tak je třeba posuzovat i otázku, zda a za jakých podmínek přichází v úvahu, aby se osoba jednající jako zhotovitel díla (§ 536 odst. 1 ObchZ) dopustila trestného činu podvodu podle § 250 TrZ, pokud v rámci provedení díla, jímž je úprava věci (stavby) ve smyslu § 536 odst. 2 ObchZ, úmyslně dodá v rozporu s povinnostmi vyplývajícími ze smlouvy, jako součást předmětu díla nefunkční věc a přijme peněžní plnění odpovídající bezvadnému dílu.

2. Spáchání trestného činu podvodu je v takovém případě možné, avšak trestný čin je dokonán, jestliže pachatel zahrne tuto věc do předání předmětu díla objednateli podle § 554 odst. 1 ObchZ a přitom předstírá, že dílo je bezvadné, resp. vadu díla zatají. Pokud pachatel zahrne nefunkční věc do zhotovovaného díla, aniž dojde k předání předmětu díla objednateli, může jít podle okolností jen o nedokonanou formu trestného činu, tj. o přípravu (§ 7 odst. 1 TrZ) nebo o pokus (§ 8 odst. 1 TrZ), v závislosti na tom, nakolik se posuzované jednání přiblížilo dokonání trestného činu, avšak vždy jen za předpokladu, že jednání pachatele směřovalo k tomu, aby nakonec objednateli předal předmět díla zahrnující věc jako jeho součást.

R 34/2004: Zhotovitel, který na základě smlouvy o úpravě věci provedl vadně vnější omítku domu, čímž způsobil poškození domu (zvlhnutí zdiva, zatékání a popraskání vnitřních omítek), je povinen nahradit škodu tím vzniklou podle ustanovení § 420 n. ObčZ a nikoli z důvodu odpovědnosti za vady díla. (*Poznámka autorů:* v obchodních závazkových vztazích půjde o smlouvu o dílo a ustanovení § 373 n. ObchZ)

§ 561 [Zproštění odpovědnosti]

Zhotovitel neodpovídá za vady díla, jestliže tyto vady byly způsobeny použitím věcí předaných mu k zpracování objednatelem v případě, že zhotovitel ani při vynaložení odborné péče nevhodnost těchto věcí nemohl zjistit nebo na ně objednatel upozornil a objednatel na jejich použití trval. Zhotovitel rovněž neodpovídá za vady způsobené dodržením nevhodných pokynů daných mu objednatelem, jestliže zhotovitel na nevhodnost těchto pokynů upozornil a objednatel na jejich dodržení trval nebo jestliže zhotovitel tuto nevhodnost nemohl zjistit.

Související ustanovení: § 551

Ustanovení tohoto paragrafu modifikuje odpovědnost zhotovitele za vady díla ve vazbě na informační povinnost uloženou v § 551; splnění této povinnosti zbavuje zhotovitele odpovědnosti za vady v rozsahu, v jakém je způsobily vady věcí, které mu předal objednatel ke zpracování, nebo nedostatky pokynů objednatele.

§ 562 [Prohlídka předmětu díla, doba odpovědnosti]

(1) Objednatel je povinen předmět díla prohlédnout nebo zařídit jeho prohlídku podle možnosti co nejdříve po předání předmětu díla.

(2) Soud nepřizná objednateli právo z vad díla, jestliže objednatel neoznámí vady díla

a) bez zbytečného odkladu poté, kdy je zjistí,

b) bez zbytečného odkladu poté, kdy je měl zjistit při vynaložení odborné péče při prohlídce uskutečněné podle odstavce 1,

c) bez zbytečného odkladu poté, kdy mohly být zjištěny později při vynaložení odborné péče, nejpozději však do dvou let a u staveb do pěti let od předání předmětu díla. U vad, na něž se vztahuje záruka, platí místo této lhůty záruční doba.

(3) Ustanovení § 428 odst. 2 a 3 se použijí obdobně na účinky uvedené v odstavci 2.

Související ustanovení: § 428 odst. 2 a 3, § 554, 555, 560

Z literatury: Čáp, M. Odpovědnost za vady. Bulletin Stavební právo, 1997, č. 3; Plíva, S. Záruka za jakost v obchodním zákoníku. Právo a podnikání, 1996, č. 3

Z ustanovení § 560 vyplývá, že zhotovitel odpovídá objektivně pouze za vady, které mělo dílo v době předání. Tyto vady mohou být zjevné nebo skryté.

Ustanovení odstavce 1 ukládá objednateli povinnost provést kontrolu předmětu díla co nejdříve po předání. Při této kontrole by měl objednatel odhalit všechny zjevné vady díla. Nedodržení povinnosti uložené v odstavci 1 nepostihuje zákon přímou sankcí, nesplnění této povinnosti však může být příčinou, že se objednatel nedomůže práv z odpovědnosti za vady soudní cestou.

Odstavec 2 upravuje lhůty, ve kterých nejdéle musí objednatel oznámit vady díla zhotoviteli (dobu odpovědnosti), pokud nechce omezit svou možnost domoci se uspokojení práv z odpovědnosti za vady soudní cestou. Pokud objednatel oznámí vady díla zhotoviteli později, může jej zhotovitel uspokojit dobrovolně, objednatel se však může svého práva domoci soudně jen s omezením vyplývajícím z odstavce 3.

Lhůtu uvedenou pod písmenem a) lze využít jak pro vady zjevné, tak pro vady skryté; její uplatnění však je omezeno ustanovením písmena b). Pokud totiž např. objednatel u zjevných vad nesplnil povinnost uloženou v odstavci 1 a neprohlédl předmět díla co nejdříve po předání, ani nezařídil jeho prohlídku, nelze ustanovení písmena a) použít. Na jiném principu je založena lhůta k oznámení vad pro skryté vady. Pro jejich oznámení je určena maximální lhůta a současně povinnost vynaložit potřebnou péči na jejich zjištění. Pokud jde o pětiletou dobu odpovědnosti stanovenou v písmenu c), je formulace tohoto ustanovení poněkud nejasná, takže vyvolává pochybnosti, zda se vztahuje pouze na „hmotné“ dodávky pro stavby nebo např. i na projektovou dokumentaci. Z logického i historického výkladu vyplývá použití této doby odpovědnosti pro všechna plnění realizovaná na základě smlouvy o dílo pro stavby. Pro nejasnost ustanovení však lze doporučit výslovné sjednání doby odpovědnosti či záruční doby ve smlouvě.

Ustanovení § 428 odst. 2 a 3, na něž se odvolává třetí odstavec, koncipuje nemožnost domoci se práv z odpovědnosti za vady po uplynutí stanovené lhůty soudní cestou podobně jako u promlčení. Soud práva z odpovědnosti za vady nepřizná, pokud objednatel neoznámí zhotoviteli vady ve lhůtách uvedených v odstavci 2 a zhotovitel nedodržení lhůty v soudním řízení namítne; soud však práva z odpovědnosti za vady přizná, i když lhůta stanovená v odstavci 2 nebyla dodržena, pokud se zhotovitel nedodržení lhůty u soudu nedovolá. Pokud však zhotovitel věděl nebo vědět musel v době předání předmětu díla o skutečnostech, jejichž důsledkem jsou vady díla, může se objednatel domoci u soudu práv z odpovědnosti za vady bez ohledu na nedodržení lhůt podle odstavce 2 a námítku zhotovitele.

Z judikatury:

PPP 4/2000 s. 23: 1. Chováním objednatele, který dílo jako řádné dokončené a bez vad předal svému dalšímu objednateli a který také bez námitek následně převzal od zhotovitele fakturu, jejíž vystavení se podle smlouvy vázalo na dokončení díla, je prokázáno, že k převzetí díla objednatelem došlo.

2. Pokud objednatel sám opravil vady, aniž by je zhotoviteli oznámil (§ 562 ObchZ), nemůže důvodně odmítat zaplacení ceny díla s tím, že dílo nebylo provedeno řádně (§ 548 odst. 1, v návaznosti na § 554 odst. 1 ObchZ). Skutečnosti, pro které objednatel nemohl zhotoviteli vady oznámit, jsou z tohoto hlediska právně bezvýznamné.

PP 10/1997 s. V.: 1. Dílo (např. dodávka stavebních prací) má vady, jestliže provedení díla neodpovídá výsledku určenému ve smlouvě (§ 560 odst. 1 ObchZ), např. vymezením díla (stavebních prací) odkazem na projektovou dokumentaci, podle níž se stavební práce realizují.

2. Případné vady díla je objednatel mj. povinen oznámit zhotoviteli bez zbytečného odkladu poté, kdy je měl zjistit při vynaložení odborné péče při prohlídce uskutečněné podle možnosti co nejdříve po předání předmětu díla [§ 562 odst. 1 a odstavec 2 písm. b) ObchZ]. Pokud objednatel neoznámil zhotoviteli vady díla bez zbytečného odkladu poté, kdy je měl za výše uvedených podmínek zjistit, a zhotovitel v soudním řízení namítl tuto skutečnost, nelze objednateli právo z takto oznámené vady přiznat.

3. Uvedené však podle § 562 odst. 3 v návaznosti na § 428 odst. 3 ObchZ neplatí, jestliže vady díla jsou důsledkem skutečností, o kterých zhotovitel věděl nebo musel vědět v době předání díla.

4. Pokud zhotovitel prováděl dílo (stavební práce) podle objednatelům předané dokumentace, v níž byly rozměrové nesrovnalosti, a tyto nesrovnalosti s objednatelům nevyjasnil a dále stavební práce provedl odchýlně od dokumentace, je zřejmé, že o této oznámené vadě v době předání díla věděl, a proto nelze postupovat podle § 562 odst. 2 ObchZ a právo u důvodu opožděnosti nepřiznat.

SJ 4/2001 s. 201: Lhůta pro oznámení vad díla podle § 562 odst. 2 písm. a) ObchZ počíná běžet od předání stavby jako předmětu díla, nikoli od kolaudace této stavby.

Sou RNS 1/2001 s. 198. Za řádně odstraněnou vadu díla je možno považovat pouze takový výsledek opravy, který vedl k odstranění vady beze zbytku tak, aby předmět díla nebyl výskytem vady ani její odstraňováním nijak znehodnocen. (*Poznámka autorů:* rozhodnutí se týká smlouvy o dílo podle občanského zákoníku, závěr je však použitelný i pro obchodní vztahy)

§ 563 [Záruka]

(1) Záruční doba týkající se díla počíná běžet předáním díla.

(2) Pro záruku za jakost díla jinak platí přiměřeně ustanovení § 429 až 431.

Související ustanovení: § 429 až 431, § 554, 555

Z literatury: Čáp, M. Odpovědnost za vady. Bulletin Stavební právo, 1997, č. 3; Plíva, S. Záruka za jakost v obchodním zákoníku. Právo a podnikání, 1996, č. 3

Dohodnou-li si účastníci smlouvy o dílo záruku a nedohodnou počátek běhu záruční doby, použije se ustanovení odstavce 1.

Ustanovení § 429 až 431, na jejichž přiměřeně použití odkazuje odstavec 2, upravují smluvní záruku za jakost u kupní smlouvy.

Zárukou za jakost přejímá zhotovitel písemně závazek, že předmět díla bude po určitou dobu způsobilý ke smluvenému, jinak k obvyklému účelu, nebo že si zachová smluvené, jinak obvyklé vlastnosti. Záruku mohou účastníci dohodnout ve smlouvě nebo ji může jednostranně poskytnout zhotovitel např. ve formě záručního listu. Z povahy plnění u smlouvy o dílo a z pouze přiměřeného použití ustanovení § 429 odst. 2 však vyplývá, že pokud hodlá zhotovitel poskytnout záruku jednostranným prohlášením, měl by o tom objednatel před uzavřením smlouvy zásadně informovat. To platí i při poskytnutí záruky vyznačením délky záruční doby nebo doby trvanlivosti nebo použitelnosti na obalu, které ustanovení § 429 odst. 2 připouští pro dodávky zboží. Takový postup však připadá u smlouvy o dílo v úvahu spíše výjimečně – i zde však bude nutné předchozí informování objednatel.

Z ustanovení § 430 vyplývá, že záruční doba neběží po dobu, po kterou objednatel nemůže předmět díla užívat pro vady, za které zhotovitel odpovídá.

Odpovědnost zhotovitele za vady, na něž se vztahuje záruka, však nevzniká, jestliže tyto vady byly způsobeny po přechodu na nebezpečí škody na zhotovené věci vnějšími událostmi a nezpůsobil je zhotovitel nebo osoby, s jejichž pomocí zhotovitel splnil svůj závazek (§ 431).

§ 564 [Nároky z vad díla]

Při vadách díla platí přiměřeně § 436 až 441. Objednatel však není oprávněn požadovat provedení náhradního díla, jestliže předmět díla vzhledem k jeho povaze nelze vrátit nebo předat zhotoviteli.

Související ustanovení: § 345 odst. 2, § 436 až 441

Z ustanovení § 436 až 441 vyplývají pro objednatele, který převzal vadný předmět díla, podobné nároky, jaké má kupující při dodání vadného zboží.

Objednatel, který převzal předmět díla s vadami, které znamenají podle § 345 odst. 2 podstatné porušení smlouvy, má právo, při splnění podmínek stanovených zákonem, zvolit si některou z možností vypořádání upravených v § 436 odst. 1 a dále má nárok na náhradu škody, popřípadě na sjednanou smluvní pokutu.

Z ustanovení § 436 odst. 1 vyplývá, že objednatel může požadovat odstranění vady nebo přiměřenou slevu z ceny anebo může od smlouvy odstoupit. Odstranění vady lze uskutečnit buď provedením náhradního díla nebo odstraněním nedodělků nebo odstraněním právních vad anebo, pokud jde o vady opravitelné, bezplatnou opravou. Provedení náhradního díla však je omezeno na případy, kdy lze předmět díla předat nebo vrátit zhotoviteli. Volbu mezi uvedenými nároky má objednatel, musí však svou volbu oznámit zhotoviteli včas, tj. ve včasném oznámení vad, popřípadě bez zbytečného odkladu po tomto oznámení. Pokud však jsou vady neopravitelné anebo by s jejich opravou byly spojeny nepřiměřené náklady, nemůže objednatel požadovat jejich opravu, ale může požadovat provedení náhradního díla – tam, kde zákon tento způsob vypořádání umožňuje. Jestliže zhotovitel neodstraní vady v přiměřené dodatečné lhůtě nebo oznámí před jejím uplynutím, že vady neodstraní, může objednatel odstoupit od smlouvy nebo požadovat přiměřenou slevu z ceny. Pokud objednatel neoznámí zhotoviteli volbu nároku z vad díla včas, má nároky jen jako při nepodstatném porušení smlouvy.

Rozsah nároků z vad díla v případě, že je smlouva vadami díla porušena nepodstatným způsobem, je stejný jako u podstatného porušení smlouvy, kromě možnosti odstoupit od smlouvy. Dokud objednatel neuplatní nárok na slevu z ceny, je zhotovitel oprávněn odstranit vady. Pokud zhotovitel neodstraní vady ani v dodatečně přiměřené lhůtě, může objednatel uplatnit nárok na slevu z ceny, nebo po předchozím upozornění od smlouvy odstoupit.

Pro jednotlivé způsoby vypořádání práv z odpovědnosti za vady stanoví obchodní zákoník v ustanoveních § 438 až 441 další podmínky.

Tak při provedení náhradního díla je zhotovitel oprávněn požadovat, aby mu na jeho náklady objednatel vrátil původní předmět díla ve stavu, v jakém mu byl předán; to neplatí, pokud nemožnost vrácení v původním stavu nezpůsobil objednatel, nebo jestliže ke změně stavu došlo v důsledku prohlídky podle ustanovení § 562 odst. 1, anebo pokud objednatel před objevením vad předmět díla nebo jeho část prodal nebo zčásti spotřeboval anebo pozměnil při jeho obvyklém použití. V tomto případě je povinen vrátit neprodanou nebo nespotřebovanou část předmětu díla a poskytnout zhotoviteli náhradu do výše, v níž měl z uvedeného použití prospěch.

Nárok na slevu z ceny díla odpovídá rozdílu mezi hodnotou, kterou by měl předmět díla bez vad, a hodnotou, kterou má předaný předmět díla. Objednatel může o slevu snížit cenu díla; pokud již cenu zaplatil, může požadovat její vrácení do výše slevy spolu se sjednanými, popřípadě obdobně podle § 502 určenými úroky. Pokud se práva z odpovědnosti za vady vypořádávají odstraněním vad, není objednatel povinen platit do odstranění vad část ceny díla, jež by odpovídala jeho nároku na slevu, jestliže by vady nebyly odstraněny.

Uspokojení, kterého lze dosáhnout uplatněním některého z nároků z vad díla, nelze dosáhnout uplatněním nároku z jiného právního důvodu (§ 440 odst. 2). Nelze se tedy např. domáhat náhrady škody spočívající v tom, že vadný předmět díla má menší hodnotu, než by měl předmět díla bezvadný.

Objednatel nemůže odstoupit od smlouvy pro vadné plnění, pokud vady zhotoviteli včas neoznámil. Účinky odstoupení od smlouvy nevzniknou nebo zaniknou, jestliže objednatel nemůže zhotoviteli vrátit předmět díla v původním stavu; to neplatí v případech, ve kterých nelze požadovat vrácení předmětu díla v původním stavu při náhradním provedení díla.

Mezi způsoby vypořádání práv z odpovědnosti za vady nezahrnuje obchodní zákoník možnost objednatele odstranit si vady sám nebo je nechat odstranit a domáhat se na zhotoviteli náhrady nákladů takto vzniklých. Tuto možnost si však mohou účastníci sjednat ve smlouvě.

Z judikatury:

OP 8/1999 s. 25: 1. Zhotovitel splní svou povinnost provést dílo jeho řádným ukončením a předáním předmětu díla objednateli. Má-li dílo vady (zjevné nebo skryté), není řádně ukončeno, a to ani v případě, že bylo objednatelem převzato. Povinnost řádně provést dílo trvá i nadále, přičemž obsah závazku zhotovitele se mění tak, že odpovídá nárokům objednatele vzniklým z vadného plnění (§ 324 odst. 3 ObchZ) a závazek zaniká až uspokojením práva z vadného plnění.

2. Při vadách díla platí podle ustanovení § 564 ObchZ přiměřeně i ustanovení § 439 odst. 4 ObchZ. Objednatel proto není povinen do doby odstranění vad platit část ceny díla, odpovídající jeho nároku na slevu, jestliže vady nebyly odstraněny. Do doby odstranění vad díla proto nemůže být objednatel v prodlení se zaplacením té části ceny díla, která odpovídá jeho případnému nároku na slevu z důvodu těchto vad díla.

SJ 8/1999 s. 309: 1. Ustanovení § 547 odst. 3 ObchZ se vztahuje pouze na nevyhnutelné zvýšení ceny jednotlivých složek plnění (tj. materiálu a prací, popřípadě režijních a dalších nákladů); nelze je vztáhnout na změnu rozsahu předmětu plnění.

2. Obchodní zákoník neumožňuje, aby objednatel bez dohody se zhotovitelem sám odstranil nebo nechal odstranit vady díla. Takový postup je možný jen pokud objednatel uplatnil právo na slevu z ceny anebo pokud odstoupil od smlouvy.

PR 3/1999 s. 158: Převzal-li objednatel dílo i s vadami, platí pro objednatele podle ustanovení § 564 ObchZ přiměřeně úprava pro kupní smlouvu, tj. obdobné nároky, jaké má kupující při dodání vadného zboží. Podle ustanovení § 439 odst. 1 ObchZ má objednatel právo nezaplatit příslušnou část ceny díla v rozsahu v úvahu přicházející přiměřeně slevy, jestliže objednatel požadoval po zhotoviteli odstranění vad, a to do té doby, než budou vady odstraněny.

OP 5/2001 s. 32: 1. V případě vad díla se podle § 564 ObchZ přiměřeně aplikují ustanovení § 436 až 441 ObchZ. Podle § 440 odst. 2 ObchZ pro nároky z vad díla platí, že uspokojení, kterého lze dosáhnout uplatněním některého z nároků z vad, nelze dosáhnout uplatněním nároku z jiného právního důvodu.

2. Objednatel se tedy nemůže domoci nahrazení újmy vzniklé z vadného plnění např. cestou institutu bezdůvodného obohacení, pokud ovšem nebyla stranami ve smlouvě o dílo vyloučena, popřípadě jinak modifikována aplikace ustanovení § 440 odst. 2 ObchZ, neboť jde o ustanovení, které má podle § 263 ObchZ, ve znění platném do 31. 12. 2000, dispozitivní povahu.

SJ 2/2004 s. 129: Při určení slevy z ceny díla (§ 439 odst. 1 ve spojení s § 564 ObchZ) se nepřihlíží k plnění, které zhotovitel poskytl objednateli bez právního důvodu.

SJ 5/2004 s. 377: Objednatel díla ze smlouvy uzavřené podle ustanovení § 536 a násl. ObchZ má právo odstranit sám vady díla nebo nechat si je odstranit jiným a domáhat se po zhotoviteli náhrady nákladů takového odstranění, jen byl-li takový způsob vypořádání práv z odpovědnosti za vady sjednán.

SJ 7/2004 s. 558: Uspokojení, kterého lze ve smyslu ustanovení § 440 odst. 2 a § 564 ObchZ dosáhnout uplatněním některého z nároků z vad díla, se nelze domoci cestou bezdůvodného obohacení.

Sou R NS 28/2004 s. 32: Rozlišování mezi vadami a nedodělkami ve smyslu nedokončení díla je z pohledu podmínek odpovědnosti za vady bez právního významu. I ve vztahu k vadám spočívajícím v nedokončení díla nutno aplikovat, pokud jde o práva objednatele, příslušná ustanovení obchodního zákoníku o odpovědnosti za vady, včetně § 440 odst. 2.

BSP 1/2005 s. 62: Při stanovení výše slevy z ceny díla (§ 439 odst. 1 ve spojení s § 564 ObchZ) nelze přihlížet k hodnotě plnění, které zhotovitel poskytl objednateli nad rámec závazku převzatého smlouvou o dílo bez právního důvodu.

SR 2/2006 s. 70: 1. Předpokladem vzniku odpovědnosti zhotovitele za vady díla je předání díla objednateli.

2. Oprávnění objednatele dožadovat se toho, aby zhotovitel odstranil vady vzniklé vadným prováděním a dílo prováděl řádným způsobem, není právem z odpovědnosti za vady.

§ 565 [Odstoupení od smlouvy]

Využije-li objednatel podle ustanovení uvedených v § 564 práva odstoupit od smlouvy týkající se předmětu díla, který nelze vrátit nebo předat zhotoviteli, neplatí § 441. Objednatel však není oprávněn odstoupit od smlouvy, jestliže vady díla neoznámil včas zhotoviteli.

Související ustanovení: § 441, 564

Ustanovení tohoto paragrafu logicky vylučuje použití ustanovení o účincích toho, že objednatel nepředá při odstoupení od smlouvy předmět díla zhotoviteli v nezměněném stavu tam, kde předmět díla nelze vrátit nebo předat zhotoviteli vůbec a přesto vzniká právo na odstoupení od smlouvy.

Díl desátý. Smlouva mandátní

§ 566 [Vymezení pojmu]

(1) Mandátní smlouvou se zavazuje mandatář, že pro mandanta na jeho účet zařídí za úplaty určitou obchodní záležitost uskutečněním právních úkonů jménem mandanta nebo uskutečněním jiné činnosti, a mandant se zavazuje zaplatit mu za to úplatu.

(2) Je-li zařízení záležitosti předmětem podnikatelské činnosti mandatáře, má se za to, že úplata byla smluvena.

Související ustanovení: § 261, 571 odst. 1, § 262, 642 n., § 652 n., § 577 až 590

Související předpisy: § 724 až 732, § 733 až 736, § 737 až 741 ObčZ; § 33 odst. 1 CenP

Z literatury: Marek, K. Smlouva mandátní a smlouva komisionářská v obchodním zákoníku. Právní obzor, 1993, č. 3 (obecně); Němcová, M. Smlouvy o obchodování s cennými papíry. Právní rádce, 1994, č. 5 (obecně); Spáčil, J. Poznámky k problematice zastoupení na základě plněné moci. Právo a podnikání, 1996, č. 1; Švarc, Z. Mandátní smlouva, komisionářská smlouva, smlouva o zprostředkování, smlouva o obchodním zastoupení. Ekonomický a právní poradce podnikatele, 1995, č. 10, 11 (obecně)

Skutečnost, že v obchodním zákoníku je upravena mandátní smlouva jako samostatný smluvní typ vedle úpravy v občanském zákoníku, má za následek, že tu vznikl nový typ obchodní smlouvy – obchodní smlouva příkazní. Obchodní zákoníky kontinentálního práva tento typ obchodní smlouvy neupravují a vystačí s jedinou úpravou příkazní smlouvy v občanských zákonících i pro obchodní vztahy, resp. vztahy při podnikatelské činnosti.

Mandátní smlouva obecně patří do rámce těch smluv, jejichž podstatou je jednání za jiného především na základě zmocnění. Do téhož rámce v zásadě náleží i tzv. nezmocněné jednatelství, jehož jediným podstatným znakem, který jej odlišuje od těchto ostatních vztahů, je to, že jde o jednatelství mimosmluvní.

Jednání za jiného na základě smlouvy je ovšem základním znakem řady smluvních typů obdobného obsahu, které se střídavě nebo souběžně nacházejí v občanském i obchodním zákoníku, ale i v zákonu o cenných papírech č. 591/1992 Sb., ve znění novel. Jde např. o smlouvu o zprostředkování (§ 642 n.), při níž obstarání záležitosti je specifikováno

tak, že spočívá v činnosti směřující k tomu, aby zájemce měl příležitost uzavřít určitou smlouvu s třetí osobou. Jde-li o zprostředkování určitého druhu smluv (nikoliv jen určité smlouvy), pak jde o smlouvu o obchodním zastoupení (§ 652 n.).

Také komisionářská smlouva se vyvinula ze smlouvy mandátní. Její specifická povaha spočívá v tom, že komisionář zařizuje určitou obchodní záležitost vlastním jménem, nikoliv jménem komitenta (mandanta).

V občanském zákoníku je příkazní smlouva obecně a jen pro vztahy mezi občany upravena v § 724 až 732; zvláště jsou pak jako její specifické formy upraveny smlouva o obstarání věci (§ 733 až 736) a smlouva o obstarání prodeje věci (§ 737 až 741).

V zákonu o cenných papírech jsou upraveny jak mandátní smlouva (§ 33 odst. 1), tak smlouva zprostředkovatelská (§ 33 odst. 2), která vykazuje znaky smlouvy makléřské, ale není takto výslovně označena, a smlouva komisionářská (§ 28). Jestliže však mandátní smlouva a smlouva zprostředkovatelská, upravené v zákonu o cenných papírech, odkazují na přímé použití obchodního zákoníku všude tam, kde zmíněný zákon neobsahuje jinou úpravu, komisionářská smlouva ohledně cenných papírů stanoví sice v § 28 odst. 2 totéž, ale poté následuje několik ustanovení zvláštních, která tento smluvní typ blíže precizují s ohledem na předmět komisionářského vztahu.

V důsledku této zvláštní situace, v našem polistopadovém právním vývoji neobvyklé, tj. souběžné existence úprav těchto smluvních typů v obou zákonících, přičemž jejich úprava v obchodním zákoníku je komplexní, nepřichází prakticky subsidiární použití uvedených ustanovení občanského zákoníku v obchodních vztazích v úvahu. Subsidiárním použitím občanskoprávní úpravy smluvního typu mandátní smlouvy však není, jestliže smlouvu uvedeného obsahu a úplatně uzavře občan jako subjekt, který není podnikatelem, s někým, u něhož zařizování příslušné činnosti je předmětem jeho podnikatelské činnosti (např. s advokátem). V tomto případě nejde o smlouvu mandátní, ale o příkazní nebo obdobnou smlouvu podle občanského zákoníku (srov. § 724 ObčZ), pokud by se strany písemně nedohodly jinak (viz komentář k § 262).

Podstatnými částmi (znaky) mandátní smlouvy – a tím se občanskoprávní a obchodněprávní typ od sebe odlišují, protože terminologický rozdíl mezi mandátní a příkazní smlouvou není – jsou úplatnost, obchodní povaha záležitosti, kterou se mandatář zavazuje zařídit, a dále to, že mandatář jedná jménem mandanta. Z hlediska subjektů je pojmovým znakem zde upravené mandátní smlouvy to, že mandant i mandatář jsou podnikateli ve smyslu obchodního zákoníku, neboť mandátní smlouva není uvedena mezi tzv. absolutními obchody (viz § 261).

Pokud by nebyla ve smlouvě výslovně stanovena výše odměny, což by přímo kvalifikovalo ujednanou dohodu jako smluvní typ mandátní smlouvy, ale smlouva by jinak vykazovala její znaky (což by bylo zejména tehdy, patří-li zařizování obchodních záležitostí do rámce předmětu podnikatelské činnosti mandatáře), platí podle odstavce 2 právní domněnka, že si strany úplatu sjednaly. Jde o vyvratitelnou právní domněnku. Výše a podmínky úplaty se v takovém případě řídí ustanovením § 571 (srov. dále). Pokud by však ve smlouvě bylo výslovně uvedeno, že zařízení záležitosti bude provedeno bezplatně, byl by takový vztah posuzován podle ustanovení občanského zákoníku o smlouvě příkazní, protože by nebyla naplněna podmínka úplatnosti pro kvalifikaci smlouvy jako obchodní smlouvy mandátní.

Pokud jde o obchodní povahu záležitosti, kterou se mandatář zavazuje zařídit, může mít z právního hlediska dvojí povahu: především může jít o přímé uskutečňování právních úkonů mandatářem jménem mandanta na základě buď speciálního nebo obecného zmocnění, např. uzavírání určitých smluv, uplatňování reklamačních nároků, zastupování při soudním jednání apod., nebo může spočívat ve faktické činnosti, k níž není zmocnění

třeba (např. obstarání určitých informací, zjištění podmínek pro uzavření konkrétních obchodů apod.).

Je-li obsahem mandátářova závazku to, že za úplatu jménem mandanta a na jeho účet koupí nebo prodá cenný papír podle pokynů mandanta, nebo že za úplaty uskuteční činnost k dosažení takového výsledku, jde o mandátní smlouvu o obstarání koupě nebo prodeje cenných papírů podle ustanovení § 33 odst. 1 CenP. Uvedené ustanovení upravuje specificky toliko pojmové vymezení této smlouvy. Jinak – jak uvedeno výše – řídí se práva a povinnosti stran výlučně ustanoveními obchodního zákoníku o mandátní smlouvě. To platí i tehdy, nevystupují-li na obou stranách podnikatelé, ale na straně mandanta stojí soukromá osoba – občan, protože úplatné smlouvy týkající se cenných papírů patří do rámce absolutních obchodů [viz § 261 odst. 3 písm. c)], pro něž nepřichází použití občanskoprávní úpravy v úvahu.

§ 567 [Závaznost pokynů mandanta]

- (1) Mandatář je povinen postupovat při **zařizování záležitosti s odbornou péčí**.
- (2) Činnost, k níž se mandatář zavázal, je povinen uskutečňovat **podle pokynů mandanta a v souladu s jeho zájmy, které mandatář zná nebo musí znát**. Mandatář je povinen oznámit mandantovi všechny okolnosti, které zjistil při zařizování záležitosti a jež mohou mít vliv na změnu pokynů mandanta.
- (3) Od pokynů mandanta se může mandatář odchýlit, jen je-li to **naléhavě nezbytné v zájmu mandanta a mandatář nemůže včas obdržet jeho souhlas**. Ani v těchto případech se však mandatář nesmí od pokynů odchýlit, jestliže je to **zakázáno smlouvou nebo mandantem**.

Související ustanovení: § 331

Zařizování záležitosti obchodní povahy musí být k tomu, aby v daném vztahu šlo o obchodní vztah mandátní, vždy předmětem mandátářovy podnikatelské činnosti, k níž získal oprávnění na základě průkazu své odborné způsobilosti, resp. kvalifikace. I kdyby zákon mandátáři výslovně neuložil, jak to činí v odstavci 1, povinnost postupovat s odbornou péčí, podávala by se tato jeho povinnost již z jeho profesní odpovědnosti.

Předmětem obchodní mandátní smlouvy, jak vyplývá z předchozího i tohoto ustanovení, může být v zásadě jen taková činnost, která může být vykonávána v zastoupení, při níž kromě pokynů a příkazů se přímá osobní účast mandanta nepředpokládá a není ani nutná. Z celého ztvárnění tohoto komentovaného ustanovení je patrné, že mandant má v daném vztahu dominantní postavení a mandatář jednající jménem mandanta je v podstatě jen jeho výkonnou rukou. Zákon to vyjadřuje tak, že mandátáři určuje povinnost – navzdory tomu, že ten je zpravidla pro realizaci vztahu podléhajícího režimu obchodního zákoníku vybaven profesionálními znalostmi – řídit se jen pokyny a příkazy mandanta a pocho- pitelně v souladu s jeho zájmy.

Aby mandatář mohl plnit svou povinnost jednat podle pokynů mandanta, musí tyto pokyny znát. Proto by příkaz ve smlouvě měl být určitý, měl by z něho být zřejmý mandantův zájem a smlouva by měla obsahovat i pokyny pro mandatáře závazné. V praxi nebude vždy možné již při uzavření smlouvy vymezit podrobně postup mandátáře při její realizaci. Protože obstarání obchodní věci zpravidla nebývá jednorázovou záležitostí, bude i smlouva zejména v té části obsahující pokyny pro mandatáře často postupně upřesňována. Proto zákon zajišťuje ustanovením druhé věty druhého odstavce natolik úzkou spolupráci mezi mandantem a mandatářem, aby mohla být včas zajištěna

případná změna mandantových instrukcí, jestliže by respektování původních pokynů bylo na újmu mandantových zájmů.

V ustanovení odstavce 3 zákon předjímá řešení situací, kdy plnění určitého pokynu by se dostalo do rozporu se sledovaným celkovým zájmem nebo cílem mandanta. To má specifický význam zvláště u tzv. imperativních instrukcí, tj. pokynů, od nichž se mandatář nesmí odchýlit, je-li to výslovně zakázáno smlouvou nebo mandantem. Je otázka, zda a za jakých okolností by takový absolutní zákaz mohl mandatář překročit a jaké důsledky by takové překročení mělo v mandátním vztahu. Nepochybně by v takovém případě jednal mandatář na svůj vrub, nicméně pokud by tím odvrátil nesporně hrozící škodu nebo získal pro mandanta prospěch, přišlo by zřejmě v úvahu vypořádání podle ustanovení § 742 n. ObčZ o jednatelství bez příkazu (srov. dále komentář k § 576).

Pokud by se mandatář odchýlil od pokynů mandanta v jiných případech, aniž by to bylo v zájmu mandanta a aniž by si k tomu vyžádal jeho souhlas, porušoval by smluvní závazek a nesl by odpovědnost za případně vzniklou škodu. Zákon zde výslovně omezuje jednání mandatáře, které je odchýlné od příkazů mandanta, které by však mandant musel akceptovat, jen na ty případy, kdy je nerespektování pokynů mandantovi ku prospěchu a mandatář nemohl k takovému postupu získat souhlas mandanta včas. Obě podmínky musí být splněny kumulativně.

Zákon výslovně neřeší, zda do rámce mandatářových povinností patří i upozornění mandanta na to, že udílené pokyny nejsou správné nebo vhodné. Tuto povinnost však lze dovodit z mandatářovy profesní odpovědnosti, při níž musí postupovat s odbornou péčí a jednat v zájmu mandanta.

§ 568 [Plná moc]

(1) Mandatář je povinen zařídit záležitost osobně, jen jestliže to stanoví smlouva. Poruší-li tuto povinnost, odpovídá za škodu tím způsobenou mandantovi.

(2) Mandant je povinen předat včas mandatáři věci a informace, jež jsou nutné k zařizení záležitosti, pokud z jejich povahy nevyplyvá, že je má obstarat mandatář.

(3) Vyžaduje-li zařizení záležitosti uskutečnění právních úkonů jménem mandanta, je mandant povinen vystavit včas mandatáři písemně potřebnou plnou moc.

(4) Není-li plná moc obsažena ve smlouvě, nenahrazuje ji převzetí smluvního závazku mandatářem jednat jménem mandanta, a to ani v případě, že osoba, s kterou mandatář jedná, o tomto závazku ví.

Související předpisy: § 31 až 33b ObčZ

Uzavřením mandátní smlouvy vzniká vztah jen mezi mandantem a mandatářem. Mandant si osobu mandatáře často volí především proto, že má k němu důvěru, pokud jde o jeho schopnosti, pečlivost a poctivost v jednání. Proto si mandant může ve smlouvě vyhradit, že mandatář bude zařizovat záležitost osobně. Pokud takové ustanovení ve smlouvě není, může mandatář zařídit záležitost zcela nebo zčásti použitím jiné osoby (viz § 331). Jestliže však je ve smlouvě ujednáno, že mandatář bude jednat za mandanta osobně, a přes toto výslovné ustanovení smlouvu poruší, odpovídá mandantovi za škodu tím způsobenou.

Z hlediska formy zmocnění k zařizení obchodní záležitosti rozlišuje zákon mezi jednáním jménem mandanta a takovým jednáním, které je právním úkonem, činěným mandatářem jménem mandanta. Pro první případ mandátní smlouva může (ale také nemusí) obsahovat zmocnění, aby mandatář jednal jménem mandanta; pokud takové zmocnění

§ 569–570 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

obsahuje, nelze z ní přímo vyvozovat plnou moc, a to ani tehdy, jestliže osoba, s kterou mandatář jedná, o takovém závazku mezi mandantem a mandatářem ví.

Má-li mandatář činit jménem mandanta právní úkony, může tak činit jen na základě plné moci. Její náležitosti jsou upraveny občanským zákoníkem (§ 31 n.); její význam spočívá v tom, že zmocnitel sděluje také třetím osobám, že někoho zmocnil, aby v rozsahu, který je v plné moci uveden, jednal jeho jménem. Pokud jde o samotnou formu plné moci, může být plná moc vystavena jako zvláštní listina, nebo musí být výslovně uvedena ve smlouvě. V praxi je obvyklejší vystavovat plnou moc odděleně od vlastní mandátní smlouvy.

Také mandant je ve svém zájmu povinen přispět k úspěšnému zařízení záležitosti. Zákon mu proto výslovně ukládá povinnost předat mandatáři věci a informace nutné k zařízení záležitosti. Pokud ovšem je součástí obstarání záležitosti, které je uloženo smlouvou mandatáři, i opatření věci, popřípadě informací, nebo takové opatření vyplývá z povahy věci, je taková povinnost povinností mandatáře. Půjde zpravidla o různé listiny, doklady, připravené materiály apod.

Na druhé straně zákon neupravuje výslovně povinnost mandatáře předané věci po skončení mandátu také mandantovi vrátit. Doporučovalo by se proto patřičně ujednání vložit do mandátní smlouvy, aby se předešlo do budoucna zbytečným sporům.

§ 569 [Předání věci]

Mandatář je povinen předat bez zbytečného odkladu mandantovi věci, které za něho převzal při vyřizování záležitosti.

Do rámce vyřizování záležitosti mandatářem často náleží i přejímání věci za mandanta. Počátek lhůty „bez zbytečného odkladu“ pro odevzdání věci převzatých za mandanta je stanoven s maximální mírou obecnosti, aby se umožnil rozumný způsob a čas vydání s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Praktické je toto ustanovení zejména v souvislosti s koupí a prodejem cenných papírů. Stranám ovšem nic nebrání, aby si ve smlouvě způsob a čas odevzdání a převzetí určily přesněji.

Odevzdání věci pro mandanta nabytých pokud možná rychle je i v zájmu mandatáře, protože odpovídá za škody na nich vzniklé objektivně (srov. dále ust. § 570) a nesvědčí mu automaticky ani ty zprošťující důvody, s nimiž počítá § 533 upravující odpovědnost skladovatele. Ohledně pojištění srov. dále komentář k § 570.

§ 570 [Odpovědnost za škodu]

Mandatář odpovídá za škodu na věcech převzatých od mandanta k zařízení záležitosti a na věcech převzatých při jejím zařizování od třetích osob, ledaže tuto škodu nemohl odvrátit ani při vynaložení odborné péče. Tyto věci je mandatář povinen dát včas pojistit, jen když to stanoví smlouva nebo když jej mandant o to požádá, a to na účet mandanta.

Za škodu na věcech, které mandatář převzal za účelem zařízení obchodní záležitosti od mandanta nebo které v průběhu obstarávání záležitosti nebo po jejím skončení pro něj převzal od třetích osob, odpovídá mandatář objektivně. Tato přísná odpovědnost vyplývá z profesního charakteru mandatářova jednání, je v souladu s úplatností mandátní smlouvy a s povinností zařizovat záležitost s odbornou péčí. Zprostit odpovědnosti

(liberovat se) může mandátář jen tehdy, jestliže prokáže, že škodu nemohl odvrátit ani při vynaložení odborné péče. Důkazní břemeno tedy leží na mandátáři.

Ohledně pojištění platí obdobně totéž jako v komisionářském vztahu. Povinnost dát převzaté věci včas pojistit vzniká mandátáři výlučně buď na základě smlouvy nebo příkazu mandanta – v těchto případech hradí náklady na pojištění mandant. Mandátáři ovšem nic nebrání v tom, aby věci, které převzal od mandanta nebo které pro něj přejímá v průběhu realizace mandátního vztahu, i bez těchto podmínek dal pojistit. Pojištění jde v tomto případě ovšem na jeho náklad.

§ 571 [Nárok na úplatu]

(1) Není-li výše úplaty ve smlouvě stanovena, je mandant povinen zaplatit mandátáři úplatu, která je obvyklá v době uzavření smlouvy za činnost obdobnou činnosti, kterou mandátář uskutečnil při zařizení záležitosti.

(2) Nevyplyvá-li ze smlouvy něco jiného, vznikne mandátáři nárok na úplatu, když řádně vykoná činnost, ke které byl povinen, a to bez ohledu na to, zda přinesla očekávaný výsledek, či nikoliv. Lze-li očekávat, že v souvislosti s vyřizováním záležitosti vzniknou mandátáři značné náklady, může mandátář požadovat po uzavření smlouvy přiměřenou zálohu.

Úplatnost, jak je uvedeno v komentáři k § 566, patří k základním znakům mandátní smlouvy. Z toho ovšem nevyplyvá, že by konečná výše odměny musela být stanovena již ve smlouvě. Protože její konkrétní výše mnohdy závisí na rozsahu úkonů, které musel mandátář činit na základě dalších pokynů mandanta nebo k řádnému zařízení příslušné obchodní záležitosti, mělo by být ve smlouvě sjednáno, jakým způsobem se k výpočtu odměny po skončení mandátu dospěje. Vždy však musí jít o skutečnou, nikoli fiktivní úplatu.

Při stanovení odměny je samozřejmě třeba respektovat příslušné právní předpisy, které jednak stanoví výši odměn za provedení určitých činností, jestliže mezi stranami není sjednána smluvní odměna, a které také mnohdy určují mandátáři povinnost informovat mandanta o předpokládaném rozsahu prací, výši odměny za ně a o případných změnách

Předmětem mandátní smlouvy je provedení určité činnosti nebo činností, nikoli dosažení určitého výsledku (na rozdíl např. od smlouvy o dílo). Proto nárok na odměnu mandátáři vzniká bez ohledu na to, zda očekávaný výsledek nastal či nikoliv. Předpokladem ovšem je, aby smlouvou převzaté povinnosti mandátář řádně plnil a zejména přitom dbal zájmů a pokynů mandanta. Ve smlouvě ovšem mohou strany smluvit i něco jiného.

Protože povinnosti mandátáře pozůstávají mnohdy z činností, k jejichž řádnému provedení je třeba vynaložit náklady, např. při podání žaloby zaplatit soudní poplatky, stanoví se v zákoně, ale např. i v příslušných stavovských předpisech, např. v advokátním tarifu, oprávnění mandátáře požádat po uzavření smlouvy o poskytnutí přiměřené zálohy. Zákon však nepočítá s tím, že by mandátář měl totéž oprávnění v případě, kdy sice značné náklady očekávat nemůže, ale realizace mandátu bude trvat delší dobu. Pokud by chtěl od mandanta pro tyto případy požadovat zálohové platby, muselo by jejich poskytování být sjednáno ve smlouvě.

Z judikatury:

Sou CR NS 3312/32: Není-li účastníky ve smlouvě ujednáno jinak, je jedinou podmínkou pro vznik nároku mandátáře na úplatu jen jím řádně vykonaná činnost. Nemohl-li mandátář vykonávat činnost pro okolnosti na straně mandanta, nezakládá to samo o sobě mandátáři nárok na úplatu.

§ 572 [Úhrada nákladů]

Mandant je povinen uhradit mandatáři náklady, které mandatář nutně nebo účelně vynaložil při plnění svého závazku, ledaže z jejich povahy vyplývá, že jsou již zahrnuty v úplatě.

Související předpisy: § 451 až 459 ObčZ

Při plnění mandátní smlouvy jedná mandatář v zastoupení a na účet mandanta. Proto má vedle nároku na úplatu také nárok na náhradu nákladů, jestliže ze smlouvy nebo z povahy věci nevyplývá, že jsou buď všechny nebo alespoň některé z nich zahrnuty v odměně. Pokud jde o to, které náklady přísluší mandantovi uhradit, spokojuje se komentované ustanovení s jejich kvalifikací jako nutně nebo účelně vynaložených. Do rámce nutných je třeba zahrnout soudní nebo správní poplatky, poštovné, náklady na telefony, fax atd., do rámce účelně vynaložených např. cestovní náklady na osobní intervence, konané mimo sídlo mandatáře.

Zákon neřeší otázku hrazení nákladů v případě, že mandatář nesplnil smluvní povinnosti buď vůbec, nebo je nesplnil s odbornou péčí. Nárok na odměnu sice v tomto případě nemá, má však nárok na náhradu nutně a účelně vynaložených nákladů v zájmu mandanta. Důkazní břemeno samozřejmě leží na něm. Při splnění příkazu má na náhradu nákladů nárok tehdy, nejsou-li vzhledem ke své povaze zahrnuty ve smluvené nebo právním předpisem stanovené odměně.

§ 573 [Odpovědnost za porušení závazku]

Mandatář neodpovídá za porušení závazku osoby, s níž uzavřel smlouvu při zařizování záležitosti, ledaže se ve smlouvě zaručil za splnění závazků převzatých jinými osobami v souvislosti se zařizováním záležitosti.

Související ustanovení: § 303 n.

Skutečnost, že v rámci plnění povinností z mandátní smlouvy může, resp. bude mandatář činit jménem mandanta právní úkony, zvláště pak uzavírat smlouvy, vyžaduje i úpravu odpovědnosti mandatáře ve vztahu k takto sjednaným závazkům. Z mandátního vztahu vyplývá, že účinky právních úkonů mandatáře – zástupce učiněných v rámci oprávnění postihují přímo zastoupeného, proto také neodpovídá za to, že třetí osoba vůči mandantovi sjednaný závazek nesplní. To by ostatně odporovalo zásadě, že mandatář neodpovídá za dosažení určitého výsledku. Nicméně může mandatář v mandátní smlouvě převzít záruku za to, že třetí osoby vůči mandantovi sjednané závazky splní. Jestliže ke splnění nedojde, je mandatář zavázán vůči mandantovi sám. Vzniklé vztahy se pak vypořádají podle ustanovení § 303 n.

§ 574 [Výpověď mandanta]

- (1) Mandant může smlouvu kdykoli částečně nebo v celém rozsahu vypovědět.
- (2) Nestanoví-li výpověď pozdější účinnost, nabývá účinnosti dnem, kdy se o ní mandatář dověděl nebo mohl dovědět.
- (3) Od účinnosti výpovědi je mandatář povinen nepokračovat v činnosti, na kterou se výpověď vztahuje. Je však povinen mandanta upozornit na opatření

potřebná k tomu, aby se zabránilo vzniku škody bezprostředně hrozící mandantovi nedokončením činnosti související se zařizováním záležitosti.

(4) Za činnost řádně uskutečněnou do účinnosti výpovědi má mandatář nárok na úhradu nákladů vynaložených podle § 572 a na přiměřenou část úplaty.

Související ustanovení: § 324 až 357

Ze způsobů zániku závazků z mandátní smlouvy, které zanikají z obecných důvodů především včasným a řádným splněním, tj. zařízením příslušné obchodní záležitosti nebo též dohodou stran, upravuje obchodní zákoník v rámci tohoto smluvního typu zvláště výpověď. O jiných způsobech zániku srov. komentář k § 575 in fine. Zásadně platí, že smlouvu mohou vypovědět jak mandant, tak mandatář, pro oba však platí rozdílné podmínky a tedy rozdílná úprava. Žádnému z nich také zákon neukládá povinnost výpověď odůvodnit.

Výpověď ze strany mandanta je upravena v § 574. Tím, že v mandátním vztahu má dominantní postavení mandant, je také charakterizováno v tomto ustanovení jeho oprávnění mandátní smlouvu vypovědět, jak pokud jde o čas, tak pokud jde o rozsah. Pokud jde o čas, může tak mandant učinit kdykoli, pokud pak jde o rozsah výpovědi, může ji vypovědět zcela nebo – jestliže a nakolik to připouští povaha konkrétního závazkového vztahu – i zčásti.

Protože o formě se tu neustanovuje nic specifického, platí o této otázce obecná úprava v § 272 – písemná forma je obligatorní tehdy, jestliže smlouva byla uzavřena v písemné formě a jestliže obsahuje ujednání o tom, že takto uzavřená smlouva může být změněna nebo zrušena rovněž pouze písemně.

Pokud jde o okamžik, k němuž mandant smlouvu vypovídá, může být stanoven buď výslovně označením dne, kdy mandát zaniká, nebo s okamžitou účinností. Pro tento druhý případ pak zákon stanoví, že účinnost výpovědi nastává okamžikem, kdy se mandatář o výpovědi dozvěděl nebo mohl dozvědět. Zjištění tohoto okamžiku je významné pro stanovení, kdy měl mandatář skončit s prováděním smlouvy, resp. při částečné výpovědi s činností, na kterou se výpověď vztahuje, i pro jeho povinnosti další, které jsou důsledkem tohoto relativně náhlého ukončení daného závazkového vztahu. I v tom se projevuje povaha mandátního vztahu a závaznost mandantových příkazů je tu převládajícím prvkem. Od okamžiku ukončení závazkového vztahu není mandatář oprávněn pokračovat v mandátní činnosti a z jeho profesní odpovědnosti se pouze podává, že je povinen mandanta zároveň upozornit na potřebnost provedení těch opatření, která jsou s to odvrátit škodu, která by mandantovi a jeho zájmům z náhlého ukončení závazkového vztahu hrozila.

Protože až do účinnosti výpovědi mandatář plnil smlouvu, má do tohoto okamžiku nárok na patřičnou část úplaty a také nárok na náklady, které při zařizování věci nutně nebo účelně vynaložil.

§ 575 [Výpověď mandatáře]

(1) Mandatář může smlouvu vypovědět s účinností ke konci kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena mandantovi, nevyplývá-li z výpovědi doba pozdější.

(2) Ke dni účinnosti výpovědi zaniká závazek mandatáře uskutečňovat činnost, ke které se zavázal. Jestliže tímto přerušením činnosti by vznikla mandantovi škoda, je mandatář povinen jej upozornit, jaká opatření je třeba učinit k jejímu odvrácení. Jestliže tato opatření mandant nemůže učinit ani pomocí jiných osob a požádá mandatáře, aby je učinil sám, je mandatář k tomu povinen.

(3) **Závazek mandátáře zaniká jeho smrtí, je-li fyzickou osobou, nebo jeho zánikem, je-li právnickou osobou.**

(4) **Ohledně činnosti uskutečněné ode dne výpovědi do její účinnosti a uskutečněné podle odstavce 2 má mandátář nárok na úhradu nákladů podle § 572 a na část úplaty přiměřené výsledku dosaženému při zařízení záležitosti.**

Související předpisy: § 33b ObčZ; § 14 odst. 1 písm. k) KV

Toto ustanovení upravuje výpověď danou mandátářem, která oproti výpovědi mandantově se vyznačuje některými odchylkami. Tak zejména mandátář nemůže vypovědět mandátní smlouvu s okamžitou účinností. Ochraně mandantových zájmů, zejména proti možným nepříznivým důsledkům, které by jej mohly postihnout při okamžitém zastavení činnosti mandátáře (např. ztráta lhůt), slouží i to, že účinek mandátářovy výpovědi (tj. zánik povinnosti pokračovat v započaté činnosti) nastává nejdříve ke konci měsíce následujícího po měsíci, kdy byla výpověď mandantovi doručena. V mandátní smlouvě může být okamžik účinnosti případné mandátářovy výpovědi sjednán jinak, ale nemůže být sjednán tak, aby nastal dříve, než je zákonem upravené měsíční minimum.

Ode dne účinnosti výpovědi mandátářův závazek k provádění sjednaných činností zaniká, nezaniká však jeho povinnost upozornit mandanta na to, jaká opatření musí provést, aby odvrátil hrozící škodu.

V této souvislosti však toto ustanovení zakládá pro mandátáře povinnost další, a to aby taková potřebná opatření k odvrácení hrozící škody provedl i sám, ovšem za dvou předpokladů: že mandant je přes upozornění nemůže provést ani pomoci jiných osob a že o jejich provedení mandátáře požádá.

Do úpravy výpovědi mandátní smlouvy mandátářem byla zařazena i úprava zániku závazku mandátáře jeho smrtí, pokud je fyzickou osobou, nebo zánikem právnické osoby, jestliže byla mandátářem ona.

I v tomto případě platí, že až do výpovědi mandátář plnil smlouvu: za dobu od podání výpovědi až do její účinnosti má nárok na úhradu nákladů jako podle ustanovení § 572. Pokud jde o úplatu, vzniká mu nárok na část úplaty, která je přiměřená výsledku, dosaženému při realizaci mandátní smlouvy. Totéž platí i pro úplatu za provedení opatření k odvrácení škody, která bývalý mandátář na žádost mandanta uskutečnil již po zániku závazků z mandátní smlouvy za podmínky podle odstavce 2 poslední věta.

Pro úplnost výkladu je vhodné ještě uvést toto: Pokud jde o zmocnění, resp. vystavení plné moci. O tom i pro obchodní vztahy platí ustanovení § 33b ObčZ, podle něhož plná moc nezaniká smrtí zmocnitele (mandanta), pokud z jejího obsahu nevyplývá něco jiného. Zánikem právnické osoby, pokud je mandantem, zaniká plná moc jen tehdy, nepřecházejí-li její práva a závazky na jinou osobu.

Ze zvláštních způsobů zániku mandátní smlouvy je třeba upozornit na ustanovení § 14 odst. 1 písm. h) KV, podle něhož prohlášením konkursu zanikají úpadečové příkazy, plné moci, prokury a dosud nepřijaté návrhy na uzavření smlouvy, jestliže se týkají majetku patřícího do podstaty.

§ 576 [Přiměřené použití]

Ustanovení § 567 až 575 se použijí přiměřeně v případech, kdy je povinnost podle jiných ustanovení tohoto zákona zařídít určitou záležitost na účet jiného, ledaže z těchto jiných ustanovení vyplývá něco jiného.

Související ustanovení: § 66 odst. 2, § 589

Související předpisy: § 742 až 746 ObčZ

Z literatury: *Munková, J. a kol.* Velká kniha smluvních vzorů. Praha : C. H. Beck, 1997, s. 39 n.

Mandátní smlouva patří mezi ty základní smluvní typy, které mají řadu variant. Nicméně pro všechny z nich lze v případě, že účastníci v konkrétní smlouvě některou otázku svých oprávnění nebo povinností výslovně neřeší, přiměřeně použít úpravy mandátního vztahu. To platí zejména pro vztahy uvnitř obchodních společností, zvláště pak pro ty případy, kdy statutární nebo jiné orgány, popřípadě společníci jednájí jménem a na účet společnosti. Obchodní zákoník v tomto případě výslovně odkazuje na přiměřenou aplikaci ustanovení o smlouvě mandátní, jestliže a pokud mezi společnostmi a jednající osobou nebyla uzavřena dohoda zvláštní, resp. pokud z některého jiného ustanovení zákona nevyplyvá něco jiného o právech a povinnostech obou stran (srov. § 66 odst. 2 a komentář k němu).

Tyto zvláštní dohody jsou zpravidla tzv. jednatelské smlouvy, které blíže než stanoviny, popřípadě společenská smlouva vymezují práva a povinnosti jednatele, zvláště pak v případech, kdy má společnost jednatelů více. Je ovšem třeba mít na zřeteli dvě skutečnosti: zaprvé že samo uzavření jednatelské smlouvy k výkonu funkce jednatele nestačí a je vždy třeba aktu jmenování jednatele, a za druhé že v žádném případě nejde o pracovněprávní vztah, i když za výkon funkce jednatele může být smluvna odměna, ale výlučně o vztah mandátní.

Stejně tak lze použít přiměřeně ustanovení o mandátní smlouvě i na jiné typy smluv, pokud jejich obsahem je povinnost zařídit určitou záležitost na účet jiného. Zejména to platí pro smlouvu komisionářskou (srov. dále § 589 a komentář k němu). Je však třeba dbát, aby oba smluvní typy nebyly mezi sebou navzájem zaměňovány, a to zejména pokud jde o to, jménem koho pověřená osoba jedná.

Jestliže se občanské vztahy řídí principem nevměšovat se do nich bez svolení, tím spíše platí zásada respektovat osobu a vůli jiného v obchodních vztazích mezi podnikateli. Jsou však výjimky, za nichž je porušení pravidla nevměšovat se dovoleno: v takovém případě jde o tzv. jednatelství bez příkazu nebo také nezmocněné jednatelství. Obchodní zákoník tento vztah samostatně neupravuje a spoléhá na jeho úpravu v občanském zákoníku (srov. § 742 až 746 ObčZ), a to i pro ty případy, že na obou stranách tohoto právního vztahu jsou podnikatelé.

Úprava jednatelství bez příkazu rozlišuje z hlediska právních důsledků dva případy dovoleného zásahu do cizích záležitostí: zaprvé jde o případy, kdy někdo obstará cizí záležitost, aby odvrátil hrozící škodu, za druhé pak jde o případy jiné, kdy škoda nehrozí, ale přesto má jednající za to, že zásah do záležitostí jiného je namístě.

Obstará-li někdo cizí záležitost, aby odvrátil hrozící škodu, je ten, jehož záležitost byla obstarána, povinen nahradit jednatele bez příkazu nutný náklad, i když se výsledek bez zavinění jednajícího nedostavil (viz § 742 ObčZ). Jednatel bez příkazu je povinen jednání dokončit a zastoupenému podat zprávu a vyúčtování.

Nejde-li o odvrácení škody, musí ten, kdo chce obstarat záležitost jiného, informovat jej o tom a vyčkat jeho souhlasu. Jestliže tak neučinil a jde o záležitost k prospěchu jiného, má jednatel bez příkazu nárok na náhradu nákladů, jejichž vynaložením byl ten, v jehož zájmu jednal, v době skončení jednání obohacen (viz § 743 ObčZ). K této situaci může mezi podnikateli dojít poměrně často, např. v rámci negociačních jednání, při získání informace o poptávce po určitém zboží nebezpečí z prodloužení jednajícím nedovoluje vyčkat na získání mandátu apod. V této situaci ovšem jednající odpovídá za vzniklou

škodu, a to i náhodnou, pokud by ovšem nevznikla i bez jeho zásahu. To platí i tehdy, jestliže někdo zasáhne do záležitosti jiného proti jeho vůli, i když toto ustanovení je značně sporné při své aplikaci na případy hrozící škody, jejíž hrozbu jednající sám nevyvolal.

Díl jedenáctý. Smlouva komisionářská

§ 577 Základní ustanovení

Smlouvou komisionářskou se zavazuje komisionář, že zařídí vlastním jménem pro komitenta na jeho účet určitou obchodní záležitost, a komitent se zavazuje zaplatit mu úplatu.

Související ustanovení: § 2 odst. 2, § 261 odst. 3 písm. c), § 587, 609, § 642 až 651

Související předpisy: § 737 až 741 ObčZ; § 28 až 33b CenP

Z literatury: Marek, K. Smlouva mandátní a smlouva komisionářská v obchodním zákoníku. Právní obzor, 1993, č. 3 (obecně); Němcová, M. Smlouvy o obchodování s cennými papíry. Právní rádce, 1994, č. 5 (obecně); Švarc, Z. Mandátní smlouva, komisionářská smlouva, smlouva o zprostředkování, smlouva o obchodním zastoupení. Ekonomický a právní poradce podnikatele, 1995, č. 10, 11 (obecně)

Komisionářská smlouva je klasickým typem obchodní smlouvy, který je upraven ve všech právních řádech kontinentální Evropy. Byla obsažena také ve zrušeném zákoníku mezinárodního obchodu, na který zcela zřetelně navazuje.

Ustanovení tohoto paragrafu vymezuje pojmové znaky komisionářské smlouvy, jimiž jsou:

- zařizení určité obchodní záležitosti,
- komisionářovo jednání vlastním jménem, avšak na účet komitenta,
- úplatnost a
- skutečnost, že komitent i komisionář jsou podnikateli ve smyslu obchodního zákoníku.

Těmito základními pojmovými znaky se komisionářská smlouva odlišuje od tzv. dealerské smlouvy, u níž dealer vystupuje vlastním jménem a jedná na svůj účet (tato smlouva není v našem právním řádu upravena, ale v praxi se uzavírá jako smlouva nepojmenovaná, srov. komentář k § 269, zejména k odstavci 2), a od smlouvy o zprostředkování (makléřské), jejímž pojmovým znakem není uzavření určité smlouvy, nýbrž jen zprostředkování příležitosti, aby zájemce mohl sám uzavřít určitou smlouvu se třetí osobou (viz komentář k § 642 až 651), resp. od smlouvy o obchodním zastoupení (viz komentář k § 652 až 672).

Také smlouva zasilatelská je v podstatě komisí, a to k uzavření smlouvy o přepravě věci. Proto se na ni podpůrně použijí ustanovení o smlouvě komisionářské (viz komentář k § 609).

Od mandátní smlouvy vpředu uvedené se vlastně toto vymezení liší jen v tom, že u komisionářské smlouvy jedná komisionář vlastním jménem, kdežto u mandátní smlouvy jedná jménem mandanta. Proto by komitentovi nevznikly práva a závazky ze smlouvy v podstatě v jeho prospěch uzavřené ani tehdy, kdyby komisionář porušil svou povinnost jednat vlastním jménem.

Občas se vyskytující konstatování, že zařizení obchodní záležitosti spočívá obvykle v závazku prodat či koupit movité věci na účet komitenta, reflektuje spíše praxi a při-

pominá, že v jiných právních řádech je vymezení přesnější, zahrnuje zpravidla zboží i cenné papíry, a případně vyžaduje, aby zařizování těchto koupí a prodejů se dělo po živnostensku. Předmětem činnosti komisionáře bude proto vždy právní úkon, nejčastěji uzavření smlouvy (resp. smluv), a to smlouvy kupní, mohlo by však jít vzhledem k poměrně neurčitému vymezení „zařízení obchodní záležitosti“ v našem právním řádu např. i o smlouvu o dílo.

Aby šlo o smlouvu komisionářskou, je zapotřebí, buď aby na obou stranách závazkového vztahu byli podnikatelé ve smyslu obchodního zákoníku (§ 2 odst. 2) a zařizovaná záležitost měla obchodní povahu, nebo aby komisním zbožím byly cenné papíry. V tomto posléze uvedeném případě se práva a povinnosti stran posuzují vždy podle obchodního zákoníku, bez ohledu na to, zda komitent je nebo není podnikatelem [viz § 261 odst. 3 písm. c)], pokud není v zákonu o cenných papírech úprava zvláštní.

Pokud objednatel není podnikatelem a zařizovaná záležitost (vyjma nákup a prodej cenných papírů) nemá obchodní povahu, posuzuje se takový vztah podle příslušných ustanovení občanského zákoníku, např. jako smlouva o obstarání prodeje věci (§ 737 až 741 ObčZ).

Skutečnost, že komisionářská smlouva je smlouvou úplatnou, neznamená nutně, že výše odměny musí být ve smlouvě stanovena konečnou částkou. Není-li tomu tak, stanoví se odměna komisionáře podle ustanovení § 587.

Zpravidla se v praxi rozeznává komise nákupní a komise prodejní. Pokud jde o vlastnictví k věcem svěřených komisionáři k prodeji, resp. nabytých pro komitenta srov. dále komentář k § 583.

Komisionářskou smlouvu o obstarání koupě nebo prodeje cenného papíru upravuje zákon o cenných papírech podstatně úžeji než obchodní zákoník. Vymezuje ji tak, že komisionářskou smlouvou o obstarání koupě nebo prodeje cenného papíru se zavazuje komisionář, že zařídí vlastním jménem pro komitenta a na jeho účet koupí nebo prodej cenného papíru, nebo že uskuteční činnost k dosažení tohoto výsledku, a komitent se zavazuje zaplatit za to úplatu (§ 28 odst. 1 CenP). Smlouva musí mít písemnou formu. Není-li v tomto zákonu stanoveno něco jiného, platí pro právní vztahy z ní vzniklé ustanovení obchodního zákoníku o komisionářské smlouvě (viz § 28 odst. 3 CenP).

Ke zvláštním úpravám komise cenných papírů viz komentáře k jednotlivým ustanovením komisionářské smlouvy podle obchodního zákoníku.

§ 578 [Povinnosti komisionáře]

(1) Komisionář je povinen při zařizování záležitosti jednat s potřebnou odbornou péčí podle pokynů komitenta.

(2) Od pokynů komitenta se může komisionář odchýlit, jen když je to v zájmu komitenta a nemůže-li si vyžádat jeho včasný souhlas. Při porušení této povinnosti nemusí komitent uznat jednání za uskutečněné na svůj účet, jestliže účinnost jednání pro sebe odmítl bez zbytečného odkladu poté, co se o obsahu jednání dověděl.

Související předpisy: § 30, 31 CenP

Komisionář je povinen jakožto podnikatel – profesionál jednat s odbornou péčí a podle pokynů komitenta. Jako u všech typů obstaravatelských smluv musí dbát především zájmů komitenta. Pokud by se jeho obchodní zájmy – vzhledem ke zvláštní povaze komisionářského vztahu, umožňujícího samovstup komisionáře – křížily se zájmy komitentovými, musí dát zájmům komitentovým přednost, jestliže komisi přezveze.

Jestliže se výsledek zařizování nedostaví, je na komisionáři, aby prokázal, že jednal s potřebnou odbornou péčí.

I když komentované ustanovení neurčuje, že komisionář jedná vždy v zájmu komitenta, vyplývá to z obstaravatelské povahy komisionářského vztahu. Zákon však stanoví, že komisionář je povinen jednat podle pokynů komitenta. Jsou-li tyto pokyny v rozporu s řádnou realizací komise, musí se komisionář především snažit získat včas komitentův souhlas s případnou změnou pokynů, které od komitenta obdržel. Sám se může od těchto pokynů odchýlit jen v zájmu komitenta, ovšem jen pokud nemohl uvedený souhlas získat včas.

Důsledky porušení této povinnosti upravuje odstavec 2. Jestliže komisionář nezíská včas komitentův souhlas se změnou pokynů, ač tak učinit mohl, a komitent takové jednání neuzná, je z něho komisionář zavázán sám. Podmínkou ovšem je, že komitent účinnost jednání pro sebe odmítá bez zbytečného odkladu, když se o obsahu jednání dozvěděl.

I komisionářská smlouva je v zásadě smlouvou neformální, tzn. že komitentem udílené pokyny nemusí mít písemnou formu.

Naproti tomu je komise cenných papírů daleko více formalizována. Proto musí mít komitentův pokyn, podle kterého komisionář obstarává koupi nebo prodej cenného papíru, písemnou formu. Stranám je však ponecháno na vůli, aby se dohodly jinak. Jestliže komitent nedal svůj pokyn komisionáři v písemné formě, je komisionář povinen vydat komitentovi na jeho žádost potvrzení o tom, jaký pokyn mu dal (§ 29 CenP). Při koupi a prodeji cenných papírů má komisionář vůči komitentovi jistá oprávnění: v případě příkazu ke koupi může od komitenta žádat zálohu, v případě prodeje cenného papíru může od komitenta požadovat, aby mu komitent listinný cenný papír předal, nebo aby u zaknihovaného cenného papíru bylo ve středisku zaregistrováno pozastavení výkonu práva nakládat s tímto cenným papírem. Po dobu závaznosti pokynu k obstarání prodeje cenného papíru není komitent oprávněn s tímto cenným papírem nakládat (viz § 30 CenP).

Ze zákona o cenných papírech se pak v našem právním řádu dá odvodit zásada, že pokud se komisionář, který jedná vždy v zájmu (a tedy ve prospěch) komitenta, odchýlí od pokynů komitenta ve smyslu sjednání výhodnějších podmínek než stanovených komitentem, jdou tyto výhody na účet komitenta. Komisionář proto není např. oprávněn ponechat si kladný cenový rozdíl, sjedná-li prodej zboží komitenta za vyšší cenu apod. Zásada, že pokyn komitenta co do výše ceny, za kterou komisionář má nakoupit nebo prodat, je minimální podmínkou, je výslovně vyjádřena v § 31 odst. 2 CenP. Jde-li o komisi cenných papírů a ze smlouvy nevyplývá něco jiného, je komisionář povinen prodat cenný papír za vyšší cenu nebo koupit za cenu nižší, než která byla uvedena v pokynu, pokud má takovou možnost; tuto povinnost má i bez souhlasu komitenta. Tuto povinnost nelze ve smlouvě vyloučit, je-li komisionářem obchodník s cennými papíry.

Není-li určena výše kupní nebo prodejní ceny v pokynu komitenta, je komisionář povinen koupit cenný papír nejvýše za nejnižší a prodat jej nejméně za nejvyšší kurs, za který byl v den koupě nebo prodeje zastupitelný cenný papír kupován a prodáván na regulovaném trhu. Pokud takový cenný papír není v tento den na regulovaném trhu obchodován, je komisionář povinen koupit cenný papír za nejnižší cenu, za jakou jej bylo možno při vynaložení odborné péče koupit, a prodat za nejvyšší cenu, za jakou jej bylo možno při vynaložení odborné péče prodat (§ 31 odst. 3 CenP).

§ 579 [Ochrana zájmů komitenta]

(1) Komisionář je povinen chránit jemu známé zájmy komitenta související se zařizováním záležitosti a oznámit mu všechny okolnosti, jež mohou mít vliv na změnu

komitentových příkazů. Pojištění je komisionář povinen obstarat, jen když to stanoví smlouva nebo když dostal k tomu příkaz od komitenta, a to na účet komitenta.

(2) Komisionář je povinen podávat komitentovi zprávy o zařizování záležitosti způsobem stanoveným ve smlouvě, jinak na výzvu komitenta.

Stejně jako u mandátní smlouvy je i u komisionářské smlouvy prvořadou povinností jednatel chránit zájmy svého klienta, v daném případě komitenta, pokud komisionář může tyto zájmy seznat buď ze smlouvy nebo z pokynů komitenta nebo z okolností případu. Součástí toho je i oznamovací povinnost, kterou má komisionář vůči komitentovi a která se týká všech okolností, které mohou jakkoli ovlivnit komitentovy pokyny nebo příkazy ohledně sjednáváných obchodů.

O pojištění platí totéž jako u mandátní smlouvy – povinnost pojistit věci svěřené nebo nabyté vzniká jen tehdy, je-li tak sjednáno ve smlouvě, nebo jestliže si to komitent výslovně přeje. Toto pojištění jde vždy na účet komitenta, ale nemusí být hrazeno zvlášť, může být obsaženo i v komisionářově odměně. V tomto směru záleží na tom, jaké je ujednání ve smlouvě.

Oznamovací povinnost podle odstavce 1 ke třeba odlišit od pravidelného informování, ke kterému je komisionář vůči komitentovi povinen buď na základě smlouvy nebo na výzvu komisionáře.

§ 580 [Plnění jinou osobou]

(1) Nestanoví-li smlouva něco jiného, je komisionář povinen použít ke splnění smlouvy jiné osoby, jestliže nemůže svůj závazek splnit sám.

(2) Použije-li komisionář ke splnění závazku jiné osoby, odpovídá jako by záležitost obstarával sám.

Související ustanovení: § 331

Komisionář je zásadně povinen v tomto vztahu jednat sám. Nemůže-li však sám svůj závazek splnit, určuje mu výslovně zákon povinnost, nikoli pouze možnost, aby ke splnění smlouvy použil třetí osoby. Smlouvou však může být mezi komitentem a komisionářem ujednáno něco jiného.

Ustanovení odstavce 2 je výslovnou úpravou potvrzující obecné ustanovení § 331, podle něhož plní-li dlužník pomocí jiné osoby, odpovídá tak, jako by závazek plnil sám. Tato obecná úprava však v komisionářském vztahu přichází k uplatnění jen tehdy, může nebo musí-li buď ze zákona nebo podle smluvního ujednání komisionář plnit prostřednictvím třetí osoby, aby dostal svému závazku z komisionářské smlouvy.

§ 581 [Vztah k třetím osobám]

Z jednání komisionáře nevznikají komitentu ve vztahu k třetím osobám ani práva ani povinnosti. Komitent však může přímo na třetí osobě požadovat vydání věci nebo splnění závazku, které pro něho opatřil komisionář, jestliže tak nemůže učinit komisionář pro okolnosti, které se týkají jeho osoby.

Z pojmového vymezení komisionářské smlouvy, podle něhož komisionář zásadně jedná vlastním jménem, vyplývá, že z právních úkonů, které učinil komisionář (zejména

§ 582–583 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

z uzavřených smluv) ve vztahu k třetím osobám, není ani zavázán ani oprávněn komitent, nýbrž komisionář sám. To platí samozřejmě i v případech, kdy třetí osoba ví, že komisionář jedná na účet komitenta. Výjimka z této zásady, tzn. že se komitent může o vydání věci nebo splnění jiného závazku obrátit na třetí osobu přímo, platí jen pro ty případy, kdy komisionář nemůže dovést komisní vztah do konce, tj. vydat komitentovi pro něj získané věci z důvodů, které se týkají jeho osoby (úmrtí, prohlášení konkursu apod.). Třetí osobě ovšem musí komitent existenci komisionářského vztahu prokázat.

§ 582 [Splnění závazku třetí osoby]

Komitent může požadovat na komisionáři splnění závazku třetí osoby, aniž tato splnila svůj závazek vůči komisionáři, jen pokud komisionář tento závazek písemně převzal nebo jestliže porušil příkazy komitenta týkající se osoby, s níž měla být smlouva na účet komitenta uzavřena. V takovém případě platí přiměřené ustanovení o ručení.

Související ustanovení: § 303 n., § 577

Podstatou komisionářského vztahu je uzavření smlouvy s třetí osobou, jejímž obsahem je zařízení „obchodní záležitosti“ na účet komitenta (viz výše § 577) a obvykle také dohodnutí podmínek realizace této smlouvy. Tím také ve většině případů úloha komisionáře končí a rovněž končí i jeho odpovědnost ve vztahu ke komitentovi za to, že sjednaný obchod bude také uskutečněn, tj. že třetí osoba také skutečně splní to, co s komisionářem sjednala (srov. též § 586). Z této zásady jsou však dvě výjimky: zaprvé může být v komisionářské smlouvě ujednáno, že komitent bude oprávněn na komisionáři požadovat splnění závazku třetí osoby, aniž tato fakticky plnila vůči komisionáři. Takový závazek, tzv. ručení delkredere, však musí komisionář ve smlouvě výslovně převzít. Takové ujednání o převzetí zvláštní odpovědnosti zpravidla bývá také honorováno zvýšenou odměnou komisionáře, i když v tomto směru naše právní úprava žádné výslovné ustanovení neobsahuje.

Druhou výjimkou, při níž může komitent požadovat plnění od komisionáře, je případ, kdy komisionář ohledně osoby, s níž měl smlouvu na účet komitenta uzavřít, komitentovy příkazy porušil. Pak se stává ze zákona ručitelem komitenta a na takto vzniklý vztah se přiměřeně použijí ustanovení o ručení (viz § 303 n. a komentáře k nim).

§ 583 [Vlastnické právo k věcem]

(1) K movitým věcem svěřeným komisionáři k prodeji má komitent vlastnické právo, dokud je nenabude třetí osoba. Vlastnické právo k movitým věcem získaným pro komitenta nabývá komitent jejich předáním komisionáři.

(2) Za škodu na věcech uvedených v odstavci 1 odpovídá komisionář podle ustanovení o smlouvě o skladování.

Související ustanovení: § 446, 527 až 535, § 584 odst. 2

Související předpisy: § 32 CenP

Toto ustanovení upravuje v odstavci 1 vlastnictví tzv. komisního zboží, které má být prodáno (u tzv. prodejní komise), a zboží, které komisionář koupil (u tzv. nákupní komise). Ze

skutečnosti, že komisionář jedná vlastním jménem, byť na účet komitenta, vyplývá i způsob řešení přechodu vlastnictví u věcí, které komitent svěřil komisionáři k prodeji. Věcná stránka tohoto vlastnictví převažuje nad obligačněprávní stránkou smlouvy uzavřené komisionářovým jménem. Komisionář se nestává vlastníkem komisního zboží. Věci svěřené k prodeji (prodejní zboží) zůstávají ve vlastnictví komitenta, dokud jejich vlastnictví nepřejde na třetí osobu nebo na komisionáře při tzv. samovstupu (viz § 584 odst. 2). Vlastnictví věcí získaných nákupem nabývá přímo komitent, a to v okamžiku, kdy je třetí osoba předá komisionáři.

Nabytí vlastnictví třetí osobou při předání věci komisionářem je typickým příkladem nabytí vlastnického práva od nevlastníka, tj. komisionáře (viz komentář k § 446). Na rozdíl od úpravy přechodu vlastnictví k cenným papírům nepraví obchodní zákoník nic o podmínkách, za nichž je komisionář povinen vydat získanou věc komitentovi.

Pokud jde o odpovědnost za škodu na svěřených věcech, odkazuje zákon výslovně na úpravu smlouvy o skladování. Odpovědnost za škodu je koncipována na objektivním principu s možností liberace, přičemž zákon sám uvádí některé případy, kdy skladovatel za škodu neodpovídá (srov. § 533 a komentář k němu).

Stejně je řešen přechod vlastnického práva u cenných papírů. I tady jsou listinné cenné papíry svěřené komisionáři k prodeji majetkem komitenta, dokud je nenabude třetí osoba (§ 32 odst. 1 CenP).

Listinné cenné papíry, které pro komitenta komisionář obstará, přecházejí do majetku komitenta dnem jejich předání komisionáři. Komisionář je povinen předat tyto cenné papíry komitentovi bez zbytečného odkladu, ale jen za splnění dvou podmínek, že komitent zaplatil cenu koupených cenných papírů a provizi z komisionářské smlouvy. Povinnost předat cenné papíry komisionář nemá, pokud je podle smlouvy povinen pro komitenta cenné papíry uložit (§ 32 odst. 2 CenP).

U zaknihovaných cenných papírů je komisionář povinen bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy o koupi nebo prodeji těchto papírů dát příkaz Středisku cenných papírů k registraci převodu ve prospěch nebo k tíži účtu komitenta (§ 32 odst. 3 CenP), protože jejich fyzické předání je pojmově vyloučeno.

Z judikatury:

SJ 1/2004 s. 52: Dojde-li k prodeji cenných papírů prostřednictvím obchodníka s cennými papíry jako komisionáře, získává vlastnické právo k cenným papírům od komitenta (jejich majitele) a nikoli od komisionáře (obchodníka s cennými papíry).

§ 584 [Zpráva o výsledku]

(1) Po zařízení záležitosti je komisionář povinen o výsledku podat komitentovi zprávu a provést vyúčtování.

(2) Ve zprávě komisionář označí osobu, s kterou smlouvu uzavřel. Jestliže tak neučiní, je komitent oprávněn vymáhat vůči komisionáři nárok na plnění závazku z této smlouvy.

Související ustanovení: § 581, 582

Toto a další ustanovení upravují povinnosti komisionáře po zařízení dohodnuté obchodní záležitosti, tj. nejčastěji po uzavření smlouvy s třetí osobou.

Zpráva, která je povinností komisionáře po skončení komise a zařízení záležitosti, je závěrečnou zprávou o realizovaném obchodu, odlišnou od průběžných informací, které podává komisionář komitentovi během realizace komisního vztahu. Její obsah zákon neupravuje, ale její součástí musí být označení osoby, se kterou komisionář smlouvu uzavřel.

§ 585–587 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Zákon však nevylučuje (pokud to neodporuje ujednání ve smlouvě nebo pokynům komitenta), aby komisionář sám poskytl komitentovi plnění, které měla poskytnout třetí osoba, nebo si ponechal plnění, které mělo být třetí osobě poskytnuto (tzv. samovstup). Za podmínek odstavce 2 dochází k tomuto samovstupu přímo ze zákona a komitent může uplatňovat nároky ze smlouvy přímo proti komisionáři (tzv. zákonný samovstup). V takovém případě se neuplatní ustanovení § 581 ani § 582.

§ 585 [Převedení získaných práv]

Komisionář je povinen bez zbytečného odkladu převést na komitenta práva získaná při zařizování záležitosti a vydat mu vše, co přitom získal, a komitent je povinen je převzít.

Související předpisy: § 524 až 530 ObčZ

Protože se komisionář nikdy nestane vlastníkem komisního zboží, nepřichází v úvahu převod vlastnických práv. Ta přecházejí na komitenta v okamžiku, kdy třetí osoba předá věci komisionáři. Převést na komitenta může komisionář pouze pohledávky. Převod se řídí ustanoveními občanského zákoníku o postoupení pohledávky (§ 524 až 530 ObčZ) s výjimkou ustanovení, která odporují povaze komisního vztahu.

§ 586 [Porušení závazku třetí osobou]

Jestliže osoba, s kterou komisionář uzavřel smlouvu při zařizování záležitosti, poruší své závazky, je komisionář povinen na účet komitenta splnění těchto závazků vymáhat, nebo jestliže s tím komitent souhlasí, postoupit mu pohledávky odpovídající těmto závazkům.

Související ustanovení: § 303 až 312

Z ustanovení § 582 se podává, že komitent zpravidla nemůže požadovat na komisionáři reálné splnění závazků, které má třetí osoba vůči komisionáři z uzavřených ujednání, když tato třetí osoba svým závazkům nedostojí, ledaže komisionář na sebe převzal takovou vyšší odpovědnost (delkredere).

Co však komitent na komisionáři požadovat může je, aby ten na jeho účet splnění těchto závazků na této třetí osobě vymáhal. Zákon neukládá komisionáři povinnost, aby toto vymáhání prováděl sám, může proto vymáháním pověřit i osoby jiné.

Další možnost, jak se může komitent zajistit v případě nesplnění své pohledávky, spočívá v tom, že mu komisionář postoupí své pohledávky vůči třetí osobě, které odpovídají těmto závazkům, a komitent se pak bude domáhat jejich uspokojení sám.

§ 587 [Nárok na úplatu]

(1) Nebyla-li výše úplaty sjednána, přísluší komisionáři úplata přiměřená uskutečněné činnosti a dosaženému výsledku s přihlédnutím k úplatě obvykle poskytované za obdobnou činnost v době uzavření smlouvy.

(2) Komisionáři vzniká nárok na úplatu, jakmile splní povinnosti stanovené v § 584 až 586.

Související ustanovení: § 584 až 586

Podle tohoto ustanovení se výše úplaty – pokud nebyla odměna sjednána ve smlouvě – řídí kritériem přiměřenosti odměny komisionáře. Ze skutečnosti, že se přihlíží k úplatě obvykle poskytované za obdobnou činnost, by bylo možno odvodit i možnost sjednání vyšší (tzv. delkredere) provize v případě, že komisionář převzal ručební závazek za splnění smlouvy třetí osobou (srov. výše komentář k § 582). Nárok nevzniká již uzavřením smlouvy se třetí osobou, ale teprve splněním dalších povinností podle § 584 až 586, zvláště pak po podání celkové zprávy, provedení vyúčtování, vydání věci nebo věcí, popřípadě převodu práv.

§ 588 [Úhrada nákladů]

Zároveň s úplatou je komitent povinen uhradit komisionáři náklady, které komisionář nutně nebo užitečně vynaložil při plnění svého závazku. V pochybnostech se má za to, že v úplatě je obsažena i náhrada nákladů.

Komisionář má nárok na to, aby mu komitent nahradil náklady, které komisionář při plnění závazku vynaložit musel, nebo jejich vynaložení bylo v daném případě rozumné. Nutně vynaloženými náklady lze rozumět např. skladné, přepravné, náklady užitečnými např. provize za obstarání příležitosti k uzavření smlouvy. K jejich vyúčtování zpravidla dojde – pokud jde o jednotlivý obchod – zároveň se zprávou o výsledku a provedení vyúčtování (srov. § 584).

Jestliže však je vztah z komisionářské smlouvy dlouhodobý, je účelné sjednat odměnu tak, aby zahrnovala i náklady, které komisionář na plnění svých závazků zpravidla vynakládá.

Pro případy, kdy úplata nebude ve smlouvě sjednána s dostatečnou přesností, stanoví zákon vyvratitelnou domněnku, že se v pochybnostech má za to, že v úplatě je obsažena i náhrada nákladů. Důkazní břemeno stíhá komisionáře.

Z judikatury:

§ 589 [Obdobná platnost]

Pro komisionářskou smlouvu platí obdobně ustanovení § 574 a 575.

Související ustanovení: § 574, 575

Zákon u tohoto smluvního typu neřeší výslovně podmínky, za nichž mohou komitent a komisionář vypovědět komisionářskou smlouvu, ani důsledky, které v souvislosti s výpovědí v těchto případech nastanou. Odvolává se jen – vzhledem k tomu, že komisionářská smlouva je specifickým typem smlouvy mandátní – na ustanovení, která řeší výpověď smlouvy mandátní, a stanoví jejich obdobnou platnost i pro smlouvu komisionářskou.

§ 590 [Obdobné použití smlouvy o obchodním zastoupení]

Je-li předmětem závazku komisionáře trvalá činnost, použije se na vztah mezi komitentem a komisionářem přiměřeně též ustanovení upravující smlouvu o obchodním zastoupení.

Související ustanovení: § 652 n.

Pokud je komisionářská smlouva uzavřena jako smlouva dlouhodobá, má svou podstatou velmi blízko k obchodnímu zastoupení. Liší se však zásadně tím, že komisionář jménem komitenta smlouvy na jeho účet uzavírá, kdežto obchodní zástupce vyhledává pro zastoupeného možnost uzavření určitých vymezených obchodů a zprostředkovává uzavření příslušných smluv. Nicméně v obou případech jde o smlouvu úplatnou, úplatou je zpravidla provize z uzavřených nebo zprostředkovaných obchodů, komisionář i obchodní zástupce jsou povinni respektovat udělené příkazy, jednat s odbornou péčí, utajovat svěřené jim informace atd.

Proto je možné i na komisionářský vztah použít přiměřeně i předpisy upravující smlouvu o obchodním zastoupení.

Díl dvanáctý. Smlouva o kontrolní činnosti

§ 591 Základní ustanovení

Smlouvou o kontrolní činnosti se zavazuje vykonavatel kontroly provést nestranně zjištění stavu určité věci nebo ověření výsledku určité činnosti a vydat o tom kontrolní osvědčení a objednavatel kontroly se zavazuje zaplatit mu za to úplatu.

Související ustanovení: § 261 odst. 3 písm. d), § 592 odst. 1

Související předpisy: zák. č. 254/2000 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 455/1991 Sb. (přílohy č. 2 a 3)

Z literatury: Marek, K. Smlouva o kontrolní činnosti. Právní praxe v podnikání, 1997, č. 6

Smlouva o kontrolní činnosti představuje zvláštní smluvní typ. Závazkový vztah na základě ní vzniklý má vždy povahu závazkového vztahu řídicího se obchodním zákoníkem, bez ohledu na to, zda jsou strany podnikateli či nikoliv. Její úprava má dispozitivní povahu s výjimkou § 591, 592 a 597, které jsou závazné. Neplatí pro ni ani podpůrně ustanovení upravující jiné smluvní typy. To platí i ve vztahu ke smlouvě o kontrolní činnosti podobné jako je smlouva mandátní nebo smlouva o dílo.

Podstatnými částmi této smlouvy jsou závazek vykonavatele kontroly provést určitou kontrolní činnost, provést tuto kontrolní činnost nestranně a vydat o tom kontrolní osvědčení a na druhé straně závazek objednavatele kontroly zaplatit vykonavateli kontroly úplatu. Vykonavatelem kontroly může být obecně kterákoliv právnická nebo fyzická osoba, pokud ze zvláštního zákona nevyplývá, že vykonavatel určité kontrolní činnosti musí splňovat určité podmínky. Fakticky však musí vykonavatel kontroly mít pro tuto činnost odbornou způsobilost (viz § 593) a kontrolní činnost bude většinou předmětem jeho podnikatelské činnosti. Vzhledem k § 261 odst. 3 písm. d) však nemusí mít vykonavatel kontroly povahu podnikatele, pokud kontrolní činnost nebude provádět jako podnikání. Pro provádění určité kontrolní činnosti podnikatelským způsobem je

vyžadováno splnění zvláštním zákonem stanovených podmínek (např. zák. č. 254/2000 Sb., § 6 a 7 a přílohy č. 2 a 3 ŽZ). Objednavatelem kontrolní činnosti může být nejen podnikatel, ale i jiná právnická nebo fyzická osoba.

Kontrolní činnost jako předmět smlouvy může záležet buď ve zjištění stavu určité věci (např. přesného množství dodávaného zboží nebo jeho kvality) nebo v ověření výsledku určité činnosti (např. zda je účetnictví objednavatele kontroly vedeno úplně, průkazným způsobem a správně, nebo v měření emisí a imisí). Pokud jde o závazek nestranného provedení kontroly, je zastáván názor, že nemusí být výslovně vyjádřen ve smlouvě a stačí, jestliže vyplývá z označení smlouvy jako smlouvy o kontrolní činnosti, popřípadě o kontrole (inspekci) nebo z předmětu podnikání vykonavatele kontroly. Je současně argumentováno, že uvedený závazek vyplývá ze zákona, ze závazného ustanovení § 592 odst. 1. Totéž by platilo o závazku vydat kontrolní osvědčení a závazku objednavatele zaplatit úplat. Tento výklad není dosud ověřen soudní judikaturou. Výše úplaty, jakož i rozsah, způsob, doba a místo kontroly nepatří k podstatným částem této smlouvy, i když zpravidla ve smlouvě upraveny budou.

§ 592 [Způsob kontroly]

(1) Vykonavatel kontroly je povinen provést kontrolu nestranným způsobem a zjištěný stav popsat v kontrolním osvědčení.

(2) Ustanovení smlouvy, jimiž se ukládají vykonavateli kontroly povinnosti, jež by mohly ovlivnit nestrannost prováděné kontroly nebo správnost kontrolního osvědčení, jsou neplatná.

Související ustanovení: § 591

Nestranný způsob provedení kontroly znamená, že vykonavatel kontrolu provádí nikoliv v zájmu objednavatele, ale je povinen zjistit stav určité věci nebo ověřit výsledek určité činnosti objektivně. Proto nemůže být vykonavatel kontroly vázán ustanoveními smlouvy, která mu ukládají povinnosti způsobilé ovlivnit nestrannost kontroly. Taková ustanovení jsou zákonem prohlášena za neplatná. Přitom podmínkou neplatnosti není zjištění, že skutečně k ovlivnění nestrannosti kontroly došlo, ale stačí, že jde o ustanovení, která by k takovému důsledku mohla vést. Neplatnost je absolutní a nelze na ni vztáhnout § 267 odst. 1.

K základním povinnostem vykonavatele kontroly patří nejen provedení kontroly nestranným způsobem, ale také popsání zjištěného stavu v kontrolním osvědčení. Zjištěným stavem je třeba rozumět stav, jaký byl vykonavatelem kontroly shledán na základě kontroly provedené nestranným způsobem. Vykonavatel je dále povinen do kontrolního osvědčení zahrnout výsledek kontroly v celém rozsahu. Rovněž ve vztahu ke kontrolnímu osvědčení platí, že jsou absolutně neplatná ta ustanovení smlouvy o kontrolní činnosti, která ukládají vykonavateli kontroly povinnosti, jež by mohly ovlivnit správnost kontrolního osvědčení. Zákon podrobněji nevymezuje obsahové náležitosti kontrolního osvědčení. Není však pochyb, že by osvědčení mělo obsahovat označení objednavatele kontroly, vymezení předmětu kontroly, jejího rozsahu a způsobu provedení a popis zjištěného stavu. Kontrolní osvědčení nemá povahu veřejné listiny. Může však sloužit jako důkazní prostředek ve sporu nebo jako doklad, který musí být předložen při použití dokumentárního akreditivu nebo dokumentárního inkasa.

Celé ustanovení má kogentní povahu a smluvní strany je proto nemohou vzájemnou dohodou vyloučit, ani se od něj odchýlit.

§ 593 [Kvalita kontroly]

Vykonavatel kontroly je povinen provádět kontrolu s vynaložením odborné péče s přihlédnutím ke stanovenému způsobu kontroly, k době, místu a rozsahu kontroly, jakož i ke stavu, v jakém se nacházel předmět kontroly v době jejího provádění.

Požadavek odborné péče při výkonu kontroly je obdobný jako u jiných smluv obsahujících závazek zařídít určitou záležitost. Úroveň odborné péče je třeba posuzovat individuálně, přitom však objektivně. Individuální posouzení je určeno hledisky, k nimž se má podle tohoto ustanovení přihlížet. Pokud jde o způsob kontroly, nelze přihlížet k takovému způsobu, který by mohl ovlivnit nestrannost kontroly (§ 592 odst. 2).

§ 594 [Rozsah, způsob, doba a místo kontroly]

(1) Vykonavatel kontroly je povinen ji provést v rozsahu a způsobem stanoveným ve smlouvě, jinak v rozsahu a způsobem obvyklým při obdobných kontrolách.

(2) Nevyplývá-li ze smlouvy něco jiného, má se za to, že se kontrola má uskutečnit bez zbytečného odkladu v místě, kde se podle smlouvy nachází předmět kontroly. Není-li toto místo ve smlouvě uvedeno, je objednavatel povinen oznámit včas vykonavateli kontroly dobu a místo, kde se má kontrola uskutečnit.

Toto ustanovení vychází z předpokladu, že rozsah, způsob, doba a místo kontroly budou upraveny ve smlouvě. V případě, že smlouva rozsah a způsob kontroly neupravuje nebo způsob kontroly upravuje tak, že by mohl ovlivnit nestrannost kontroly a úprava by proto byla neplatná (§ 292 odst. 2), je určující rozsah a způsob obvyklý při podobných kontrolách. Tato obvyklost může vyplývat z již existující praxe mezi smluvními stranami nebo z obchodních zvyklostí. Jestliže smlouva neupravuje místo, kde se má kontrola uskutečnit, platí vyvratitelná domněnka, že se tak má stát v místě, kde se předmět kontroly nachází, pokud je ve smlouvě toto místo uvedeno. V ostatních případech je pak místem kontroly místo, které objednavatel kontroly oznámil vykonavateli kontroly. Musí tak ale učinit včas, tedy s dostatečným předstihem s přihlédnutím k místu a době, kdy má být kontrola provedena. Při absenci ujednání o době kontroly ve smlouvě zákon dobu kontroly podpůrně stanoví jako „bez zbytečného odkladu“, což bude třeba posoudit podle konkrétních okolností případu s přihlédnutím k rozsahu, způsobu a místu kontroly. Jestliže však není ve smlouvě uvedeno místo kontroly, ani místo, kde se předmět kontroly nachází, je objednavatel povinen včas oznámit vykonavateli nejen místo kontroly, ale také dobu, kdy se má kontrola uskutečnit.

§ 595 [Nárok na úplatu a na náhradu nákladů]

(1) Vykonavatel kontroly má nárok na úplatu po splnění povinnosti provést kontrolu a vydat kontrolní osvědčení.

(2) Není-li úplata smluvna, je objednatel povinen zaplatit úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy se zřetelem k předmětu, rozsahu, způsobu a místu kontroly.

(3) Vedle úplaty je objednatel povinen uhradit vykonavateli kontroly i nutné a účelně vynaložené náklady vzniklé při provedení kontroly, pokud z jejich povahy nevyplývá, že jsou již zahrnuty v úplatě.

Nárok na úplatu a na náhradu vynaložených nákladů má vykonavatel kontroly pouze v případě, že splnil povinnost provést kontrolu a vydat kontrolní osvědčení řádně (srov. § 598). Pokud jde o náhradu vynaložených nákladů, je další podmínkou nároku vykonavatele kontroly to, že jde o náklady nutné a účelně vynaložené, vzniklé při provedení kontroly a z jejich povahy nevyplývá, že jsou již zahrnuty v úplatě. Za náklady zpravidla zahrnuté do úplaty lze považovat věcné a osobní náklady spojené s administrativním zajištěním kontroly (včetně poštovních nákladů). Naopak náklady spojené s cestou a pobytem kontrolujících osob v místě kontroly zpravidla (nevyplývá-li ze smlouvy něco jiného) nejsou v úplatě zahrnuty.

Výše úplaty se řídí smlouvou. Může být určena buď přímo nebo i odkazem na ceník (sazebník), jestliže je s ním objednavatel předem seznámen a souhlasí s ním. Pokud smlouva výši úplaty neupravuje, má vykonavatel kontroly nárok na úplatu ve výši obvyklé v době uzavření smlouvy.

§ 596 [Povinnost součinnosti]

Objednatel je povinen poskytnout vykonavateli kontroly součinnost nutnou k provedení kontroly, zejména mu umožnit potřebný přístup k předmětu kontroly.

Související ustanovení: § 594

Konkrétní podoba součinnosti objednavatele je závislá na obsahu smlouvy a na předmětu, rozsahu a způsobu provedení kontroly. Vedle umožnění potřebného přístupu k předmětu kontroly může záležet také například v poskytnutí údajů o místě, kde se má kontrola uskutečnit. Nesplnění povinnosti součinnosti má za následek prodlení objednavatele kontroly (§ 370) s dohodnutými nebo zákonem stanovenými důsledky a současně vylučuje prodlení vykonavatele kontroly (§ 365).

§ 597 [Vztah kontroly k třetím osobám]

Provedení kontroly se nedotýká právních poměrů mezi objednatelům a jinými osobami, zejména osobami, jimž je určen nebo od nichž pochází předmět kontroly.

Související ustanovení: § 427 odst. 1, § 428

Ustanovení má kogentní povahu. Výslovně stanoví to, co je důsledkem skutečnosti, že na základě smlouvy o kontrolní činnosti vzniká závazkový vztah pouze mezi objednavatelem kontroly a vykonavatelem kontroly. Výsledek činnosti vykonavatele kontroly se proto nemůže dotýkat právních poměrů mezi objednavatelem kontroly a jinými osobami. Vzhledem k tomu nelze ani zaslání kontrolního osvědčení o kontrole jakosti zboží vykonavatelem kontroly prodávajícímu považovat za oznámení vad ve smyslu § 428. Vykonavatel kontroly není na základě smlouvy o kontrolní činnosti oprávněn k žádným právním úkonům jménem objednavatele kontroly vůči třetím osobám. Kontrolní osvědčení však může být kupujícím využito jako podklad pro oznámení vady prodávajícímu. Stejně tak na základě smlouvy o kontrolní činnosti nevzniká třetím osobám vůči vykonavateli kontroly nárok na náhradu škody v případě, že vykonavatel provedl kontrolu vadně.

§ 598 [Vady kontroly]

Jestliže vykonavatel kontroly neprovedl kontrolu řádně, nevznikají mu nároky podle § 595 a objednatel může po uplynutí doby stanovené pro provedení kontroly od smlouvy odstoupit.

Související ustanovení: § 591, 592, 593, 594, 599, 600

Jde o speciální ustanovení rozšiřující oprávnění objednatele kontroly oproti oprávněným podle obecné úpravy. Vztahuje se pouze na porušení smlouvy, záležející v nikoliv řádném provedení kontroly. Tím je třeba rozumět především porušení povinnosti provést kontrolu nestranným způsobem a zjištěný stav popsat v kontrolním osvědčení (§ 592 odst. 1) nebo provést kontrolu s vynaložením odborné péče (§ 593). Lze mít za to, že vadným (nikoliv řádným) provedením kontroly je rovněž provedení kontroly v jiném rozsahu nebo jiným způsobem než byl dohodnut, popřípadě než je obvyklý při obdobných kontrolách (§ 594 odst. 1).

Důsledkem vadného provedení kontroly je, že vykonavatel nemá nárok na úplatu a na vynaložené náklady, a to ani částečně. Právo odstoupit od smlouvy má objednavatel, aniž by musel vykonavateli kontroly stanovit přiměřenou lhůtu k odstranění vad. Může však toto právo využít teprve po uplynutí doby stanovené pro provedení kontroly. Z toho vyplývá, že do uplynutí této doby může vykonavatel kontroly provést kontrolu řádně, vady kontroly odstranit a tím odvrátit možnost objednatele od smlouvy odstoupit.

Jestliže vykonavatel porušil povinnost provést kontrolu včas, platí obecná úprava důsledků prodlení (§ 365 a násl.).

§ 599 [Náhrada škody]

Vykonavatel kontroly je povinen nahradit škodu způsobenou porušením povinnosti provést řádně kontrolu, jen pokud tato škoda nemůže být nahrazena uplatněním nároku objednatele vůči osobě odpovědné za vadné plnění, jež je předmětem kontroly. Jako náhradu škody však nemůže objednatel požadovat náhradu toho, co opomenul včas oznámit nebo vymáhat vůči osobě odpovědné za vadné plnění předmětu kontroly, nebo co objednatel nemůže vymáhat vzhledem k ujednání uzavřenému s touto osobou, jež takový nárok po provedené kontrole vylučuje.

Související ustanovení: § 373 až 386

Toto ustanovení představuje zvláštní úpravu odpovědnosti vykonavatele kontroly za škodu způsobenou porušením povinnosti provést kontrolu řádně. Je odůvodněna tím, že v případě vadného provedení kontroly určité věci může být tato věc vadná a objednavatel kontroly má jako kupující (objednatel) vůči prodávajícímu (zhotoviteli) nárok z vady zboží (díla) a současně nárok vůči vykonavateli kontroly na náhradu škody. Zvláštnost úpravy záleží v tom, že povinnost vykonavatele nahradit způsobenou škodu vzniká jen za podmínky, že škoda nemůže být uhrazena uplatněním nároku z vadného plnění vůči osobě za vadné plnění odpovědné ve vztahu k objednavateli kontroly. Současně je omezen rozsah škody, kterou je vykonavatel kontroly povinen hradit. Z jeho náhradové povinnosti je vyloučeno to, co objednavatel opomenul včas oznámit nebo vymáhat vůči osobě odpovědné za vadné plnění předmětu kontroly. Stejně tak je vyloučeno to, co objednavatel nemůže vymáhat, protože to vylučuje ujednání mezi ním a osobou odpovědnou za vadné plnění předmětu kontroly (např. ujednání o smluvní pokutě). V těchto

případech je nemožnost uspokojení nároku objednavatele vůči osobě odpovědné za vadné plnění způsobena jednáním, resp. nečinností objednavatele, takže mezi vznikem škody a porušením povinnosti vykonavatele kontroly není příčinná souvislost.

§ 600 [Přechod nároků]

Je-li vykonavatel kontroly podle § 599 povinen k náhradě škody, přecházejí na něho zaplacením této náhrady nároky, které má objednatel vůči osobě odpovědné za vadné plnění předmětu kontroly tak, jako by mu byly tyto nároky postoupeny.

Ustanovení zakládá zákonnou cesi práv objednavatele z vad zboží nebo díla vůči osobě odpovědné za vadné plnění předmětu kontroly. Podmínkou přechodu těchto práv je nejen existence povinnosti k náhradě škody podle § 599, ale také skutečná úhrada škody vykonavatelem kontroly objednavateli kontroly. Osoba odpovědná za vadné plnění může vůči vykonavateli kontroly jako postupníkovi uplatňovat všechny námitky, které měla proti objednavateli kontroly jako postupiteli. Vzhledem k tomu je praktické uplatnění této zákonné cese značně omezené.

Díl třináctý. Smlouva zasílatelská

§ 601 Základní ustanovení

(1) Smlouvou zasílatelskou se zavazuje zasílatel příkazci, že mu vlastním jménem na jeho účet obstará přepravu věcí z určitého místa do určitého jiného místa, a příkazce se zavazuje zaplatit zasílateli úplatu.

(2) Zasílatel je oprávněn žádat, aby mu byl dán písemně příkaz k obstarání přepravy (zasílatelský příkaz), jestliže smlouva nemá písemnou formu.

Související ustanovení: § 609, 577 až 590

Z literatury: *Marek, K.* Smlouvy k zajišťování přepravy a se vztahem k dopravním prostředkům. Právní rádce, 1997, č. 8; *Marek K.* Smlouva zasílatelská. Právní rozhledy, 1999, č. 11

Smlouva zasílatelská je druhem smlouvy komisionářské. To se v její právní úpravě projevuje tím, že tato úprava neobsahuje zvláštní ustanovení o všech otázkách, ale jen o těch, které jsou specifické a odlišují smlouvu zasílatelskou od smlouvy komisionářské. Zbývající otázky se řeší podle ustanovení o smlouvě komisionářské (podrobněji viz komentář k § 609). Všechna ustanovení upravující smlouvu zasílatelskou (s výjimkou § 608) mají dispozitivní povahu.

Zasílatelem může být obecně kterákoliv právnická nebo fyzická osoba. Smlouva podle tohoto ustanovení zakládá vždy závazek, který se řídí obchodním zákoníkem, bez ohledu na povahu smluvních stran [§ 261 odst. 3 písm. d)]. V praxi však na straně zasílatele bude osoba provozující zasílatelskou činnost jako podnikání ve smyslu § 2. Naproti tomu druhou smluvní stranou i v praxi může poměrně často být i jiná osoba než podnikatel, ať právnická či fyzická.

K podstatným částem obsahu této smlouvy patří závazek zasílatele obstarat příkazci přepravu, a to vlastním jménem a na účet příkazce, vymezení věcí, které mají být přepraveny, určení místa odeslání a místa určení a závazek příkazce zaplatit za obstarání

přepravy zasílateli úplatu. Obstaráním přepravy se rozumí především uzavření smluv o přepravě věci do dohodnutého místa určení. Podle obsahu smlouvy a okolností případu může jít též o provedení jiných úkonů potřebných k obstarání přepravy. Věci, jejichž přeprava má být obstarána, stačí ve smlouvě určit druhem a množstvím. Je zastáván názor, že závazek příkazce zaplatit úplatu nemusí být ve smlouvě výslovně vyjádřen. Stačí, jestliže vyplývá z označení uzavřené smlouvy s uvedeným obsahem jako smlouvy zasílatelské, popřípadě dokonce jen z označení strany, která má přepravu obstarat, jako zasílatele. Výše úplaty nemusí být ve smlouvě dohodnuta (§ 607 odst. 1).

Podmínkou platného uzavření smlouvy zasílatelské není písemná forma. Bude proto platná i smlouva uzavřená jako ústní dohoda, která bude mít zpravidla podobu požadavku příkazce na obstarání přepravy se stanoveným obsahem a jeho přijetí zasílatелеm. I pro tuto smlouvu však platí § 272 odst. 1, podle něhož smlouva vyžaduje k platnosti písemnou formu, jestliže při jednání o jejím uzavření alespoň jedna strana projeví vůli, aby smlouva byla uzavřena písemně. Od tohoto případu je třeba odlišovat případ, kdy smlouva je platně uzavřena nikoliv písemně a zasílatel požaduje, aby mu příkazce dal písemný příkaz k obstarání přepravy. Tento zasílatelský příkaz není zasílatel povinen požadovat a pro uzavření smlouvy je nerozhodné, zda byl dán či nikoliv. Zákon blíže nevymezuje obsahové náležitosti zasílatelského příkazu. Z povahy věci a účelu, kterému má příkaz sloužit, vyplývá, že by měl obsahovat alespoň podstatné části smlouvy. Příkazce nemá oprávnění požadovat, aby mu zasílatel zasílatelský příkaz potvrdil.

§ 602 [Povinnosti zasílatele]

(1) V rámci smlouvy je zasílatel povinen plnit pokyny příkazce. Zasílatel je povinen upozornit příkazce na zjevnou nesprávnost jeho pokynů. Neobdrží-li zasílatel od příkazce potřebné pokyny, je povinen požádat příkazce o jejich doplnění. Při nebezpečí z prodlení je však povinen postupovat i bez těchto pokynů tak, aby byly co nejlépe chráněny zájmy příkazce, které jsou zasílateli známy.

(2) Stanoví-li smlouva, že před vydáním zásilků nebo dokladu umožňujících nakládat se zásilkou, zasílatel vybere určitou peněžní částku od příjemce nebo uskuteční jiný inkasní úkon, platí přiměřené ustanovení o bankovním dokumentárním inkasu (§ 697 a násl.).

Související ustanovení: § 697 až 699

Z odstavce 1 vyplývá, že zasílatel není povinen plnit ty pokyny příkazce, které nejsou vydány v rámci uzavřené smlouvy. V takovém případě by se jednalo o změnu smlouvy, na niž by se strany musely dohodnout. Povahu dohody o změně smlouvy by zřejmě mělo také udělení příkazu nad rámec smlouvy a jeho provedení zasílatелеm. I když je pokyn udělen v rámci smlouvy, není zasílatel povinen ho plnit, jestliže jde o pokyn zjevně nesprávný. Za takový je třeba považovat pokyn, jehož chybnost je poznatelná z jeho obsahu při vynaložení odborné péče ze strany zasílatele. Pokud však příkazce trvá na provedení pokynu, na jehož zjevnou nesprávnost byl zasílatелеm upozorněn, je zasílatel povinen podle takového pokynu postupovat. Zasílatel je také povinen s odbornou péčí posoudit, zda příkazcem dané pokyny jsou k obstarání přepravy dostatečné. V záporném případě má povinnost požádat o doplnění pokynů příkazce. Bez pokynů příkazce může postupovat pouze v případě, že hrozí nebezpečí z prodlení. Musí tak činit s odbornou péčí tak, aby bylo jemu známo (ze smlouvy nebo jinak) zájmy příkazce co nejlépe chráněny.

Přiměřená platnost ustanovení o bankovním dokumentárním inkasu podle odstavce 2 v sobě zahrnuje také přiměřené použití ostatních ustanovení o inkasní smlouvě (§ 692

a násl.), protože tato ustanovení se vztahují i na dokumentární inkaso. Rovněž zahrnuje podle § 699 podpůrnou platnost ustanovení o smlouvě mandátní (§ 566 až 576).

§ 603 [Další povinnosti zasílatele]

(1) Při plnění závazku je zasílatel povinen s vynaložením odborné péče sjednat způsob a podmínky přepravy odpovídající co nejlépe zájmům příkazce, jež vyplývají ze smlouvy a jeho příkazů nebo jež jsou zasílateli jinak známy.

(2) Zasílatel odpovídá za škodu na převzaté zásilce vzniklou při obstarávání přepravy, ledaže ji nemohl odvrátit při vynaložení odborné péče.

(3) Zasílatel je povinen zásilku pojistit, jen když to stanoví smlouva.

Související ustanovení: § 375 až 386, § 606

Z odstavce 1 ve spojení s § 601 odst. 1 vyplývá, že činnost zasílatele při plnění závazku ze smlouvy nemůže záležet jen ve vyvíjení úsilí směřujícího k uzavření smlouvy o přepravě věci. Jestliže má být závazek splněn, musí být přeprava obstarána (tj. uzavřena smlouva o přepravě), popřípadě přeprava zasílatelem uskutečněna (§ 605 odst. 1).

Pro postup zasílatele při sjednávání přepravy jsou určující požadavky odborné péče a zájmy příkazce známy zasílateli. Z výslovného ustanovení odstavce 3 lze vyvodit, že pojištění zásilky není obecně součástí odborné péče ve smyslu odstavce 1.

Z odstavce 2 vyplývá, že zasílatel se odpovědnosti za škodu na převzaté zásilce nemůže zprostit prokázáním okolností vylučujících odpovědnost za škodu podle § 374, ale jen v případě, že prokáže nemožnost škodu odvrátit při vynaložení odborné péče. Jinak však, zejména pokud jde o rozsah a způsob náhrady škody, platí obecná úprava náhrady škody, pokud je na odpovědnost zasílatele za škodu na převzaté zásilce vzniklé při obstarávání přepravy použitelná. Pro odpovědnost zasílatele za jinou škodu vzniklou příkazci porušením povinností ze smlouvy zasílatelské platí obecná úprava náhrady škody v celém rozsahu.

Z judikatury:

SJ 5/2004 s. 381: Ustanovení § 603 odst. 2 ObchZ upravuje odpovědnost zasílatele za škodu na převzaté zásilce vzniklou při obstarávání přepravy, a nikoli při přepravě zásilky.

§ 604 [Informace příkazce zasílateli]

Příkazce je povinen poskytnout zasílateli správné údaje o obsahu zásilky a jeho povaze, jakož i o jiných skutečnostech potřebných k uzavření smlouvy o přepravě a odpovídá za škodu, která zasílateli vznikne porušením této povinnosti.

Související ustanovení: § 375 až 386

Povinnost stanovená v tomto ustanovení má povahu součinnosti příkazce nutné k vytvoření podmínek pro řádné a včasné splnění povinností zasílatelem. Jiné skutečnosti potřebné k uzavření smlouvy o přepravě budou záležet na obsahu smlouvy, popřípadě na odůvodněném požadavku zasílatele.

Z formulace tohoto ustanovení, jakož i z povahy porušení povinnosti stanovené příkazci však je možné vyvozovat, že se nelze zprostit odpovědnosti za škodu důkazem, že porušení povinnosti bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost (§ 374). Přitom

§ 605–606 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

porušení povinnosti může záležet buď v poskytnutí nesprávných údajů nebo v tom, že příkazce zasílateli oprávněně požadované údaje vůbec neposkytl. Pro rozsah a způsob náhrady škody zásadně platí ustanovení obecné úpravy náhrady škody.

§ 605 [Uskutečněné přepravy zasílatelem, použití mezizasílatele]

(1) Neodporuje-li to smlouvě nebo nezakáže-li to příkazce nejpozději do začátku uskutečňování přepravy, může zasílatel přepravu, kterou má obstarat, uskutečnit sám.

(2) Použije-li zasílatel k obstarání přepravy dalšího zasílatele (mezizasílatele), odpovídá přitom, jako by přepravu obstaral sám.

Související ustanovení: § 331

V odstavci 1 je upraven zvláštní způsob splnění závazku zasílatele obstarat přepravu. Místo uzavření smlouvy o přepravě věci s dopravcem má zasílatel možnost uskutečnit sám přepravu, kterou má obstarat. Toto tzv. právo samovstupu má zasílatel přímo ze zákona, aniž by muselo být ujednáno ve smlouvě. Smlouva však může právo samovstupu vyloučit. I když smlouva zákaz samovstupu neobsahuje, může ho stanovit jednostranným úkonem příkazce. Musí tak učinit dříve než zasílatel započne s uskutečňováním přepravy. V této době musí být zákaz doručen zasílateli. Vzhledem k dispozitivnosti právní úpravy je možné, aby smlouva zasílatelská obsahovala ustanovení, které by vyloučilo možnost příkazce dodatečně po uzavření smlouvy dát zákaz samovstupu.

Zasílatel může na základě práva samovstupu uskutečnit jak celou přepravu, kterou má obstarat, tak i její část, samozřejmě za podmínky, že ze smlouvy nevyplyvá něco jiného.

Využití práva samovstupu zasílatelem má za následek, že zasílatel má vůči příkazci práva a povinnosti dopravce a jejich vzájemný vztah se při uskutečňování přepravy řídí ustanoveními o smlouvě o přepravě věci (§ 610 a násl.), popřípadě smlouvy o přepravě nákladu (§ 765 a násl. ObčZ), jestliže zasílatelská smlouva byla uzavřena k obstarání přepravy, jejíž uskutečnění se řídí občanským zákoníkem. Při uskutečnění celé přepravy zasílatelem nemá zasílatel právo na úplatu a na náhradu vynaložených nákladů podle smlouvy zasílatelské (§ 607 odst. 3 a komentář k tomuto ustanovení). Má však nárok na přepravné, a to ve výši obvyklé v době uzavření smlouvy zasílatelské, pokud tato smlouva neobsahuje pro případ samovstupu dohodu o výši úplaty za uskutečnění přepravy zasílatelem. V případě částečného využití práva samovstupu má zasílatel právo na úplatu a na náhradu jím vynaložených nákladů podle smlouvy zasílatelské v rozsahu, ve kterém právo samovstupu nevyužil a splnil podmínky § 607 odst. 3.

Druhý odstavec, který je konkretizací ustanovení § 331, umožňuje zasílateli, aby závazek obstarat přepravu neplnil sám, ale použil k jeho splnění jiného zasílatele, a to buď zcela nebo částečně. Právo zasílatele použít mezizasílatele může být vyloučeno smlouvou, nikoliv jednostranným úkonem příkazce.

§ 606 [Zpráva o škodě na zásilce]

(1) Zasílatel je povinen podat příkazci zprávu o škodě, která zásilce hrozí nebo která na ní vznikla, jakmile se o tom dozví, jinak odpovídá za škodu vzniklou příkazci tím, že tuto povinnost nesplnil.

(2) Hrozí-li bezprostředně podstatná škoda na zásilce a není-li čas vyžádat si pokyny příkazce nebo prodlévá-li příkazce s takovými pokyny, může zasílatel zásilku prodat vhodným způsobem na účet příkazce.

Související ustanovení: § 603 odst. 1

Povinnost podat příkazci zprávu o škodě zásilce hrozící nebo na zásilce vzniklé má zasílatel bez ohledu na to, zda by za škodu odpovídal či nikoliv. Splní ji, jestliže zprávu odešle řádně a včas (jakmile se o hrozící nebo vzniklé škodě dozví). Nesplnění uvedené povinnosti má za následek odpovědnost za škodu, jejíž vznik je s tím v příčinné souvislosti. Řídí se obecnou úpravou odpovědnosti za škodu podle § 373 a násl.

Právo zasílatele prodat zásilku je v odstavci 2 konstruováno jako výjimka z povinnosti obstarat její přepravu. Podmínky pro uplatnění tohoto práva, tj. bezprostřední hrozba podstatné škody na zásilce a nedostatek času vyžádat si pokyny příkazce, popřípadě prodlení příkazce s udělením pokynů, jsou stanoveny jako kumulativní. Vzhledem k povinnosti zasílatele postupovat při obstarávání přepravy způsobem odpovídajícím co nejlépe zájmům příkazce, může být za určitých podmínek prodej zásilky nejen právem zasílatele, ale i jeho povinností. Bude tomu tak zejména v případě, že by neprovedením prodeje zásilky vznikla větší škoda než jeho provedením, byť i za nižší cenu. Za vhodný způsob prodeje je třeba považovat takový, který podle konkrétních okolností případu a s přihlédnutím k povaze prodávané zásilky bude co nejučelnější s hlediska ochrany zájmů příkazce (i s přihlédnutím na náklady, které si prodej vyžádá).

§ 607 [Úplata zasílateli]

(1) Zasílateli přísluší smluvní úplata, nebo nebyla-li smluvena, úplata obvyklá v době sjednání smlouvy při obstarání obdobné přepravy. Kromě toho má zasílatel nárok na úhradu nutných a užitečných nákladů, které zasílatel vynaložil za účelem splnění svých závazků. Kromě toho má zasílatel nárok na úhradu nákladů, které účelně vynaložil při plnění svého závazku.

(2) Příkazce je povinen poskytnout zasílateli přiměřenou zálohu na náklady spojené s plněním závazku zasílatele, a to dříve, než zasílatel začne s jeho plněním.

(3) Příkazce je povinen zaplatit zasílateli úplatu a vzniklé náklady bez zbytečného odkladu poté, kdy zasílatel zajistil obstarání přepravy uzavřením potřebných smluv s dopravci, popřípadě mezi zasílateli a podal o tom zprávu příkazci.

Z odstavce 1 vyplývá, že nárok na náhradu nákladů, které zasílatel vynaložil za účelem splnění svých závazků, zásadně není součástí úplaty za obstarání přepravy. Smlouva by však mohla stanovit něco jiného. Není také vyloučeno, aby ve smlouvě byl odlišně od zákona vymezen rozsah nároku zasílatele na náhradu uvedených nákladů. S ohledem na povinnost zasílatele vynaložit při obstarávání přepravy odbornou péči a chránit zájmy příkazce lze mít za to, že je zasílatel povinen volit při plnění svého závazku takový postup, který vyžaduje nejnižší náklady.

Povinnost příkazce poskytnout zasílateli zálohu podle odstavce 2 vyplývá přímo ze zákona a nemusí být ujednána ve smlouvě. Naopak smlouva může tuto povinnost vyloučit. Poskytnutí zálohy příkazcem má povahu vzájemného závazku (§ 325). Proto lze dovozovat, že neposkytnutí zálohy příkazcem zasílateli před započítáním s obstaráváním přepravy je důvodem, pro který může zasílatel odmítnout plnit svůj závazek. Povinnost poskytnout zálohu se nevztahuje na úplatu za obstarání přepravy.

§ 608–609 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Ustanovení odstavce 3 upravuje podpůrně okamžik vzniku nároku na úplatu a na náhradu vzniklých nákladů a dále okamžik splatnosti těchto nároků. Vznik nároků je vázán na zajištění obstarání přepravy uzavřením potřebných smluv, tedy na splnění závazku zasílatele podle smlouvy. Pro splatnost uvedených nároků musí být ještě splněna další podmínka, a to podání zprávy zasílatele o zajištění obstarání přepravy příkazci. Pro zprávu není předepsána písemná forma, pokud však je zpráva podávána písemně, musí být příkazci nejen odeslána, ale také doručena. Vlastní splatnost pak je určena lhůtou bez zbytečného odkladu poté, kdy příkazce obdržel od zasílatele zprávu o zajištění obstarání přepravy uzavřením potřebných smluv s dopravci.

Součástí zprávy bude také vyúčtování vzniklých a požadovaných nákladů a poskytnuté zálohy.

§ 608 [Zástavní právo zasílatele]

K zajištění svých nároků vůči příkazci má zasílatel zástavní právo k zásilce, dokud je zásilka u zasílatele nebo u někoho, kdo ji má u sebe jeho jménem, anebo dokud má zasílatel listiny, které jej opravňují, aby se zásilkou nakládal.

Související ustanovení: § 612 až 616, § 628

Související předpisy: § 152 až 174 ObčZ

Ustanovení má závaznou povahu.

Zástavní právo zasílatele vzniká ze zákona, bez dohody s příkazcem nebo příjemcem zásilky. Je časově omezeno na dobu, kdy má zásilku u sebe zasílatel nebo někdo jiný jménem zasílatele (např. dopravce, skladovatel), anebo kdy má zasílatel listiny, které jej opravňují se zásilkou nakládat (např. náložný list). Proto zaniká vydáním zásilky příjemci.

Předmětem zajištění jsou pohledávky, které zasílateli vznikly vůči příkazci na základě zasílatelské smlouvy, nikoliv jiné. Není však vyloučeno, aby šlo o pohledávky z jiné zasílatelské smlouvy než je zasílatelská smlouva, jejímž předmětem je obstarání přepravy věci, ke které vzniká zástavní právo.

Pokud je zásilka, k níž má zasílatel zástavní právo, u dopravce nebo u skladovatele, potom jejich zákonné zástavní právo má přednost před zástavním právem zasílatele (§ 535, § 628 odst. 2). Obdobně to platí i o zástavním právu meziasílatele.

Obsah zástavního práva zasílatele se řídí příslušnými ustanoveními občanského zákoníku.

§ 609 [Použití komisionářské smlouvy]

Na zasílatelskou smlouvu se použijí podpůrně ustanovení o smlouvě komisionářské.

Související ustanovení: § 574, 575, 577 až 590

Podpůrným použitím ustanovení o smlouvě komisionářské je třeba rozumět použití v případě, že ustanovení o smlouvě zasílatelské určitou otázku neupravují. Přitom jde

také o použití § 574 a 575 z úpravy smlouvy mandátní, a to vzhledem k výslovnému ustanovení § 589.

Viz též komentář k § 574, 575, 577 až 590.

Z judikatury:

SJ 6/2003 s. 476: Přiměřenou aplikací ustanovení o smlouvě komisionářské na zasilatelskou smlouvu se rozumí takové použití příslušných ustanovení o komisionářské smlouvě, podle kterého se na postavení zasilatele, coby obstaravatele přepravy věci, přiměřeně vztahují ustanovení o právech a povinnostech komisionáře, coby osoby, jež pro komitenta zařizuje vlastním jménem a na jeho účet určitou obchodní záležitost.

SJ 5/2003 s. 184: Při posuzování postavení zasilatele se přiměřeně použijí ustanovení o právech a povinnostech komisionáře.

Díl čtrnáctý. Smlouva o přepravě věci

§ 610 Základní ustanovení

Smlouvou o přepravě věci se dopravce zavazuje odesílateli, že přepraví věc (zásilku) z určitého místa (místo odeslání) do určitého jiného místa (místo určení), a odesílatel se zavazuje zaplatit mu úplat (přepravné).

Související ustanovení: § 625, 629, 773

Související předpisy: přepravní řády (veřejné drážní nákladní, silniční, letecký)

Z literatury: *Marek, K.* Smlouvy k zajišťování přepravy a se vztahem k dopravním prostředkům. Právní rádce, 1997, č. 8

Smluvními stranami mohou být podnikatelé, popřípadě jiné osoby za podmínky § 261 odst. 2 a § 262. Předmětem smlouvy je pouze přeprava věcí, nikoliv osob. Vztah ze smlouvy o přepravě osob se řídí občanským zákoníkem (§ 760 až 764 ObčZ), a obchodním zákoníkem v případě, že takovou smlouvu uzavírají podnikatelé při své podnikatelské činnosti (viz § 261 odst. 6 a komentář k němu). V oblasti mezinárodní přepravy budou mít před úpravou v obchodním zákoníku přednost mezinárodní smlouvy, pokud jsou pro Českou republiku závazné a byly uveřejněny ve Sbírce zákonů (§ 756). Mezi ně patří zejména Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě (vyhl. č. 15/1935 Sb., v novelizovaném znění), Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě – CMR (vyhl. č. 11/1975 Sb.) a Úmluva o mezinárodní železniční přepravě – COTIF (vyhl. č. 8/1985 Sb., v novelizovaném znění).

Úprava smlouvy o přepravě věci má dispozitivní povahu s výjimkou § 612, 613, 614, 620, § 622 odst. 4, § 628, 629. Podstatnými částmi smlouvy o přepravě věci jsou: označení zásilky (věci, která má být přepravena), označení místa odeslání (místa, z něhož má být přeprava provedena), označení místa určení (místa, do něhož má být přeprava provedena), závazek dopravce provést přepravu a závazek odesílatele zaplatit za provedení přepravy úplat (přepravné). Ve smlouvě nemusí být obsažena výše úplaty, lhůta k provedení přepravy ani příjemce, i když v praxi tyto náležitosti zpravidla budou dojednány. Výše úplaty a lhůta k provedení přepravy jsou podpůrně stanoveny zákonem (§ 617 odst. 1 a § 625 odst. 1 a 3).

Smlouva o přepravě věci má charakter smlouvy konsenzuální. K jejímu vzniku se nevyžaduje převzetí zásilky dopravcem. Vzhledem k tomu a s přihlédnutím k § 611 odst. 3 lze dovodit, že závazek dopravce záleží nejprve v povinnosti na žádost odesílatele zásilku

stanoveným způsobem převzít. Povinnost zásilku přepravit má dopravce za podmínky, že zásilku skutečně převzal, popřípadě byl odesílatelem o převzetí oprávněně požádán. Zákonná úprava vzniku smlouvy o přepravě věci se však vztahuje pouze na případy, kdy přepravní řády vznik smlouvy neupravují jinak (§ 629).

Podle přepravního řádu pro veřejnou drážní nákladní dopravu (nař. vlády č. 1/2000 Sb., ve znění nař. vl. č. 295/2000 Sb.) je přepravní smlouva uzavřena převzetím vozové zásilky dopravcem k přepravě a potvrzením přijetí vozové zásilky k přepravě dopravcem v nákladním listu (§ 3 odst. 2). Přepravní smlouva na přepravu spěšniny je uzavřena přijetím spěšniny k přepravě, zaplacením dovozného odesílatelem a potvrzením těchto skutečností dopravcem vydáním orazítkovaného druhopisu přepravního listu odesílateli (§ 23 odst. 2). Silniční přepravní řád upravuje vznik přepravní smlouvy ve svém § 41. Ke vzniku smlouvy může prakticky dojít dvěma způsoby (další dva způsoby v přepravním řádu upravené nejsou aplikovatelné, protože již nedochází ke schvalování závazných měsíčních plánů přepravy, ani k ohlašování přepravy dopravním středisku), a to přijetím objednávky a převzetím zásilky k přepravě. Přitom se za přijetí objednávky považuje podle § 41 odst. 2 silničního přepravního řádu také započetí přepravy, pokud nebyla objednávka přijata formou ústní nebo telefonické dohody, anebo tak, že dopravce přijetí objednávky písemně, telegraficky nebo dálnopisně potvrdil objednateli.

Z judikatury:

SJ 7/2002 s. 539: Na nároky ze smlouvy o přepravě věci, uzavřené podle § 610 a násl. ObchZ, se v případě, že místo převzetí zásilky a předpokládané místo jejího dodání, jak jsou uvedena ve smlouvě, leží ve dvou různých státech, z nichž jeden je smluvním státem Úmluvy o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR), uveřejněné pod č. 11/1975 Sb., vztahuje tato Úmluva. Promlčecí doba u nároku na přepravné činí v takovém případě 1 rok (čl. 32 odst. 1 Úmluvy).

SR 2/2003 s. 52: Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR) se vztahuje i na spor o zaplacení přepravného.

SJ 5/2003 s. 371: Úmluva CMR (uveřejněná vyhl. č. 11/1975 Sb.) v čl. 32 odst. 1 neváže promlčecí dobu 1 roku jen k těm nárokům, které sama výslovně upravuje, ale ke všem nárokům vzniklým z přeprav prováděných v režimu Úmluvy CMR. Úprava promlčecí doby obsažená v Úmluvě CMR se proto uplatní i u práva na zaplacení ceny přepravy (přepravného), prováděné podle Úmluvy CMR.

R 68/2004: Je-li sporné, zda odesílatelem zásilky je jiná osoba, než která je jako odesílatel označena v nákladním listě, nese o tom břemeno tvrzení a důkazní břemeno dopravce.

SJ 10/2004 s. 825: Za okolnost, kterou dopravce nemůže odvrátit a jejíž následky odstranit není v jeho moci, se ve smyslu článku 17 odst. 2 Úmluvy o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR), uveřejněné pod č. 11/1975 Sb., považuje též přepadení, ozbrojený útok nebo jiné obdobné jednání.

§ 611 [Přepravní doklady, zánik smlouvy]

(1) Dopravce je oprávněn požadovat, aby mu odesílatel potvrdil požadovanou přepravu v přepravním dokladu, a odesílatel je oprávněn požadovat, aby mu dopravce písemně potvrdil převzetí zásilky.

(2) Je-li k provedení přepravy potřeba zvláštních listin, je odesílatel povinen předat je dopravci nejpozději při předání zásilky k přepravě. Odesílatel odpovídá za škodu způsobenou dopravci nepředáním těchto listin nebo jejich nesprávností.

(3) Nevyplývá-li ze smlouvy něco jiného, smlouva zaniká, jestliže odesílatel nepožádal dopravce o převzetí zásilky v době stanovené ve smlouvě, jinak do šesti měsíců od uzavření smlouvy.

Související ustanovení: § 373 až 386, § 610

Související předpisy: přepravní řády

Podmínkou platného uzavření smlouvy o přepravě věci není písemná forma. Přepravní doklad potvrzený odesílatelem a písemné potvrzení dopravce o převzetí zásilky plní funkci důkazního prostředku o sjednání smlouvy a o jejím obsahu, jakož i o převzetí zásilky k přepravě. Prevzetí přepravního dokladu dopravcem však může být i podmínkou vzniku smlouvy podle zvláštní úpravy v přepravních řádech (viz komentář k § 610).

Přepravní doklady upravují přepravní řády. Ve veřejné drážní nákladní dopravě je přepravním dokladem nákladní list nebo přepravní list. Vyplňuje ho a podepisuje odesílatel. Dopravce na něm potvrzuje převzetí zásilky k přepravě a jeho druhopis vydá odesílateli jako doklad o přijetí zásilky k přepravě. Pro oblast silniční dopravy přepravní řád stanoví, že přepravním dokladem je přepravní list vyplněný a odevzdaný odesílatelem. Jestliže vyhovuje podrobnějším přepravním podmínkám, může sloužit jako přepravní doklad i dodací list. Přepravní řády rovněž stanoví odpovědnost odesílatele za správnost a úplnost zápisů v přepravních dokladech, jakož i důsledky zápisů nesprávných nebo neúplných (viz též § 626).

Zvláštními listinami podle odstavce 2 jsou jiné listiny než přepravní doklady, pokud jsou potřebné podle právních předpisů nebo smlouvy. Nepředání těchto listin odesílatelem dopravci včas má za následek prodlení odesílatele (§ 370) a současně vylučuje prodlení dopravce (§ 365), který proto nemusí provádět přepravu, ke které se zavázal. Stejně důsledky má i včasné předání potřebných listin, pokud jsou tyto listiny nesprávné (vadné).

Nárok na náhradu škody se řídí § 373 a násl.

Ustanovení odstavce 3 je důsledkem toho, že sjednáním smlouvy nevzniká podle zákona odesílateli povinnost požádat dopravce o převzetí zásilky k přepravě, resp. mu zásilku k přepravě předat. Zánik smlouvy za podmínek tohoto ustanovení nastává ze zákona, aniž by kterákoliv smluvní strana musela činit nějaký právní úkon. Praktická aplikace však přichází v úvahu jen v případech, kdy smlouva o přepravě věci nevzniká převzetím zásilky k přepravě. Smlouva může především odchýlně od zákona stanovit dobu, po jejímž marném uplynutí dojde k zániku smlouvy, a to jak kratší, tak i delší. Může též zánik smlouvy vyloučit nebo důsledky marného uplynutí smlouvené nebo zákonné doby stanovit jinak.

§ 612 [Náložný list]

(1) Podle smlouvy může být dopravce povinen vydat odesílateli při převzetí zásilky k přepravě náložný list.

(2) Náložný list je listina, s níž je spojeno právo požadovat na dopravci vydání zásilky v souladu s obsahem této listiny. Dopravce je povinen zásilku vydat osobě oprávněné podle náložného listu, jestliže mu tato osoba náložný list předloží a potvrdí na něm převzetí zásilky.

Související ustanovení: § 611 odst. 1

Související předpisy: § 1 CenP

Povinnost vydat odesílateli náložný list může vyplývat nejen ze smlouvy, ale také z právního předpisu upravujícího určitý druh přepravy. Jinak dopravce takovou povinnost nemá.

§ 613–614 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Svoji povahou cenného papíru se náložný list liší od přepravního dokladu podle § 611 odst. 1. Nemůže být vydán jako cenný papír zaknihovaný (§ 91 PKT). Je podmínkou práva osoby podle náložného listu oprávněné na vydání zásilky. Jeho obsah je také určující pro práva a povinnosti ve vztahu mezi dopravcem a osobou z náložného listu oprávněnou (viz též § 616, 618, 620). Předložením náložného listu se rozumí jeho předání dopravci. Musí tak učinit osoba z náložného listu oprávněná.

Právo na vydání zásilky má oprávněná osoba i v případě, že byl vydán náhradní náložný list (§ 615).

Ustanovení je závazné (§ 263).

§ 613 [Osoba oprávněná z náložného listu]

(1) Náložný list může znít na doručitele, na jméno určité osoby nebo na její řad.

(2) Práva z náložného listu na doručitele se převádějí předáním náložného listu osobě, která má tato práva nabýt. Práva z náložného listu na jméno lze převést na jinou osobu podle ustanovení o postoupení pohledávky. Práva z náložného listu vystaveného na řad oprávněné osoby lze převést vyplněným nebo nevyplněným rubopisem. Není-li v náložném listu uvedeno, na čí řad je vydán, platí, že je vydán na řad odesílatele.

Související ustanovení: § 612, 614

Související předpisy: § 524 až 530 ObčZ; § 11 a násl. SŠZ

Údaj o formě náložného listu ve smyslu § 3 CenP, tj. zda byl vydán na doručitele nebo na jméno příjemce, popřípadě na řad, je jeho obligatorní náležitostí (§ 614 odst. 1). Z náložného listu na doručitele je vůči dopravci oprávněna osoba, která mu náložný list předloží. Z náložného listu na jméno pak osoba, která je v něm uvedena. Jiná osoba pouze v případě, že na ni byla převedena práva této osoby podle ustanovení o postoupení pohledávky, že postupníkovi byl předán náložný list a osoba v náložném listě uvedená postoupení oznámila dopravci (§ 524 a násl. ObčZ). V případě, že je náložný list vystaven na řad oprávněné osoby, je oprávněna požadovat vydání zásilky osoba, jejíž jméno je uvedeno, nebo osoba, na kterou bylo toto právo převedeno tzv. rubopisem (indosamentem). Viz též § 620 a komentář k němu.

Odstavec 2 upravuje způsoby převodu práv z náložného listu v závislosti na formě náložného listu. Pro rubopis platí obdobně ustanovení o směnkách, tj. § 11 a násl. SŠZ (§ 620 odst. 2).

Ustanovení je závazné (§ 263).

§ 614 [Obsah náložného listu]

(1) Dopravce je povinen v náložném listu uvést:

- a) firmu nebo název a sídlo právnické osoby nebo jméno a místo podnikání, popřípadě bydliště fyzické osoby dopravce,
- b) firmu nebo název a sídlo právnické osoby nebo jméno a místo podnikání, popřípadě bydliště fyzické osoby odesílatele,
- c) označení přepravované věci,
- d) údaj, zda byl náložný list vydán na doručitele nebo jméno příjemce, popřípadě údaj, že byl vydán na jeho řad,

e) místo určení,

f) místo a den vydání náložného listu a podpis dopravce.

(2) Byl-li náložný list vydán ve více stejnopisech, vyznačí se jejich počet na každém z nich. Po vydání zásilky oprávněné osobě na jeden stejnopis pozbývají ostatní stejnopisy platnosti.

Související ustanovení: § 612, 613, 615, 616

V odstavci 1 uvedený obsah náložného listu může dopravce rozšířit o další údaje. Může být sporné, jaké jsou důsledky toho, že listina vydaná dopravcem jako náložný list neobsahuje všechny údaje stanovené zákonem. Je zastáván názor, že i v takovém případě je náložný list platný, pokud z jeho označení vyplývá, že jde o náložný list a z jeho obsahu vyplývá dopravcův závazek podle § 612 odst. 2. Je však třeba vzít v úvahu, že absence některého zákonem stanoveného údaje by nepochybně měla za následek neurčitost náložného listu jako právního úkonu a náložný list by stěží mohl být rozhodný pro nároky osoby oprávněné z náložného listu (§ 37 odst. 1 ObčZ a § 616). Proto by bylo velmi problematické náložný list neobsahující náležitosti zákonem stanovené považovat za platný. Kromě toho z § 4 odst. 1 CenP lze vyvodit, že cenné papíry musí mít náležitosti, které stanoví zákon nebo jiný právní předpis. Pro náložný list jako cenný papír tyto náležitosti stanoví § 614 odst. 1. S účinností od 1. 1. 2001 je navíc toto ustanovení zařazeno do výčtu závazných ustanovení (§ 263), takže jakékoliv pochybnosti odpadají.

Zákon umožňuje, aby byl náložný list vydán v několika stejnopisech. Všechny pak mají stejný právní význam a dopravce je povinen vydat zásilku na základě kteréhokoliv z nich.

§ 615 [Ztráta nebo zničení náložného listu]

Za zničený nebo ztracený náložný list je povinen dopravce vydat odesílateli nový náložný list s vyznačením, že jde o náložný list náhradní. V případě zneužití původního náložného listu je odesílatel povinen uhradit škodu, která tím dopravci byla způsobena.

Související ustanovení: § 612 až 614, § 616

Ztráta nebo zničení náložného listu by vzhledem k jeho povaze cenného papíru značně ztěžovaly možnost vyzvednout zásilku. Umožovací řízení podle § 185i a násl. OSŘ je značně komplikované a zdlouhavé. Právo žádat vydání náhradního náložného listu má odesílatel, nikoliv osoba z náložného listu oprávněná. Povinnost dopravce vydat náhradní náložný list vyplývá ze zákona a nemusí být dojednána ve smlouvě o přepravě věci. Dopravce je chráněn tím, že riziko zneužití původního náložného listu nese odesílatel, a to bez ohledu na to, kdo se zneužití dopustil. Vzhledem k formulaci druhé věty tohoto ustanovení lze mít za to, že odpovědnost odesílatele za škodu způsobenou dopravci zneužitím původního náložného listu je objektivní bez možnosti se jí zprostit. Jinak, zejména pro rozsah a způsob náhrady škody, platí obecná úprava náhrady škody v § 373 a násl.

§ 616 [Nároky z náložného listu]

Obsah náložného listu je rozhodný pro nároky osoby oprávněné podle náložného listu. Dopravce se může vůči ní dovolávat ustanovení smlouvy uzavřené s odesílatелеm, jen pokud jsou obsažena v náložném listu nebo pokud se na tato ustanovení

v něm výslovně odkazuje. Vůči osobě oprávněné podle náložného listu může dopravce uplatnit jen námitky, které vyplývají z obsahu náložného listu nebo ze vztahu dopravce k oprávněné osobě. Ustanovení § 627 tím není dotčeno.

Související ustanovení: § 612 až 615, § 618, 627

Toto ustanovení zakotvuje přednost obsahu náložného listu před obsahem smlouvy o přepravě věci, pokud jde o vztah mezi dopravcem a osobou z náložného listu oprávněnou. Smluvní ujednání dopravce a odesílatele platí vůči osobě oprávněné z náložného listu jen v případě, že jsou zahrnuta do náložného listu nebo že na ně náložný list výslovně odkazuje. Pokud jde o námitky, může dopravce vůči oprávněné osobě navíc uplatnit také námitky, které vůči ní má sám.

Osoba oprávněná z náložného listu má vždy dispoziční právo k zásilce (§ 618 odst. 1) a stíhá ji zákonné ručení (§ 627).

§ 617 [Přepavní lhůta, doručení nebo oznámení zásilky příjemci]

(1) Dopravce je povinen přepravu provést do místa určení s odbornou péčí ve smluvené lhůtě, jinak bez zbytečného odkladu. V pochybnostech počíná lhůta běžet dnem následujícím po převzetí zásilky dopravcem.

(2) Je-li dopravci znám příjemce zásilky, je povinen mu zásilku doručit, nebo má-li podle smlouvy příjemce zásilku v místě určení vyzvednout, oznámit mu ukončení přepravy.

Související ustanovení: § 340

Související předpisy: přepravní řády

Povinnost provést přepravu s odbornou péčí představuje povinnost nakládat se zásilkou během přepravy způsobem odpovídajícím odborným znalostem a zkušenostem obvyklým profesionálnímu provádění dopravy. Zahrnuje také povinnost nakládat se zásilkou způsobem, který odpovídá povaze zásilky uvedené ve smlouvě nebo jinak známé dopravci (např. ze symbolů, jimiž je obal zásilky označen).

Jako základní stanoví zákon přepravní lhůtu smlouvenou, současně však podle § 629 a 773 zůstávají nedotčena ustanovení přepravních řádů upravující přepravní (dodací) lhůty (např. § 9 přepravního řádu pro veřejnou nákladní drážní dopravu.). Silniční přepravní řád dává přednost lhůtám ujednaným a lhůty stanovené v jeho § 57 mají jen podpůrnou povahu. Máme za to, že zásadám, na nichž je obchodní zákoník založen, zejména jeho část upravující závazkové vztahy, odpovídá interpretace, podle které lhůty stanovené přepravními řády obecně nejsou závazné a přepravní lhůtu lze dohodnout ve smlouvě i v případě železniční dopravy a vodní dopravy. Lhůty stanovené v přepravních řádech je patrně třeba považovat za lhůty odpovídající podpůrné lhůtě podle odstavce 1, tj. lhůtě „bez zbytečného odkladu“.

Příjemce zásilky bude dopravci znám v případě, že bude uveden ve smlouvě, resp. v přepravním dokladu. Může jím být i odesílatel. Osoba příjemce může být za podmínek stanovených v § 618 odst. 1 změněna. Jestliže smlouva neurčuje příjemce zásilky, potom lze za osobu oprávněnou požadovat vydání zásilky zásadně považovat odesílatele, pokud nebyl vydán náložný list. Byl-li náložný list vydán, je příjemcem osoba uvedená v § 620 odst. 1. U některých přeprav (např. odvoz zeminy nebo odpadků na místo skládky) nepři-

chází zpravidla určení příjemce v úvahu. Za vydání zásilky lze v takových případech považovat vyložení zásilky na určeném místě. Silniční přepravní řád upravuje možnost vydat zásilku i tzv. náhradnímu příjemci (§ 58 odst. 1).

Z odstavce 2 vyplývá, že povinnost zásilku doručit dopravce nemá jednak v případě, že mu není znám příjemce, jednak v případě, kdy je ve smlouvě (přepravním dokladu) stanoveno, že zásilku si má v místě určení příjemce vyzvednout.

§ 618 [Dispoziční právo odesílatele]

(1) Dokud dopravce zásilku nevydal příjemci, je odesílatel oprávněn požadovat, aby přeprava byla přerušena a zásilka mu byla vrácena, anebo aby s ní bylo jinak naloženo, a uhradí účelně vynaložené náklady s tím spojené. Jestliže však byl vydán náložný list, může to odesílatel požadovat jen na základě náložného listu. Byl-li náložný list již předán osobě oprávněně požadovat vydání zásilky, může takové příkazy udělit jen tato osoba. Bylo-li vydáno více stejnopisů náložného listu, vyžaduje se předložení všech stejnopisů.

(2) Stanoví-li smlouva, že před vydáním zásilky dopravce vybere od příjemce určitou peněžní částku nebo uskuteční jiný inkasní úkon, platí přiměřeně ustanovení o bankovním dokumentárním inkasu (§ 697 a násl.).

Dispoziční právo odesílatele, popřípadě osoby oprávněné z náložného listu upravené v odstavci 1 představuje právo těchto osob změnit jednostranným úkonem závazek dopravce přepravit zásilku. Jde o právo časově omezené do doby, než dopravce zásilku vydal příjemci. Dispoziční právo neobsahuje právo požadovat jakoukoliv změnu, ale jen přerušení přepravy a vrácení zásilky, anebo jiné naložení se zásilkou (např. uskladnění, změna osoby oprávněné k přijetí zásilky, zákaz vydání zásilky příjemci podle smlouvy). Jestliže byl vydán náložný list, má dispoziční právo odesílatel za podmínky, že náložný list nepředal osobě oprávněně požadovat vydání zásilky a dopravci předloží náložný list, popřípadě všechny jeho stejnopisy. Po předání náložného listu osobě z něho oprávněně má dispoziční právo pouze tato osoba.

Oprávněné a včasné žádosti je dopravce povinen vyhovět. Má však nárok, aby mu osoba uplatňující dispoziční právo uhradila náklady účelně vynaložené s jeho realizací.

Z ustanovení odstavce 2 vyplývá, že dopravce má povinnost vybrat od příjemce určitou peněžitou částku (např. kupní cenu za zboží, které je předmětem přepravy) nebo uskutečnit jiný inkasní úkon (např. předložení směnky k akceptaci příjemcem zásilky) jen v případě, že se k tomu ve smlouvě zavázal. Přiměřeně použití ustanovení o bankovním dokumentárním inkasu zahrnuje také použití obecných ustanovení o bankovním inkasu (§ 692 a násl.), která rovněž platí pro inkaso dokumentární.

§ 619 [Přechod práv ze smlouvy na příjemce]

Je-li ve smlouvě určen příjemce zásilky, nabývá práva ze smlouvy, když požádá o vydání zásilky po jejím dojetí do místa určení nebo po uplynutí lhůty, kdy tam měla dojít. Tímto okamžikem přecházejí na příjemce i nároky týkající se škody na zásilce. Dopravce však zásilku příjemci nevydává, jestliže by to bylo v rozporu s pokyny danými mu odesílatelem podle § 618. V tomto případě má nadále právo nakládat se zásilkou odesílatel. Určí-li odesílatel dopravci jinou osobu jako příjemce, nabývá tato osoba práva ze smlouvy týmž způsobem jako původní příjemce.

§ 620–621 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Související ustanovení: § 617, 618

Zvláštností smlouvy o přepravě věci je, že na základě ní právo na vydání zásilky může vzniknout jiné osobě než smluvní straně, a to příjemci. Podmínkou však je, že příjemce je určen ve smlouvě, požádá o vydání zásilky a odesílatel na základě svého dispozičního práva podle § 618 odst. 1 dopravci vydání zásilky nezakázal. Na takového příjemce okamžikem, kdy požádal o vydání zásilky, přecházejí také nároky na náhradu škody na zásilce. Jiné nároky dopravce, včetně jiných nároků na náhradu škody, na příjemce nepřecházejí. Stejně postavení jako příjemce určený ve smlouvě má i osoba, kterou na základě svého dispozičního práva dopravce určil jako nového příjemce.

§ 620 [Vydání zásilky osobě oprávněné z náložného listu]

(1) Byl-li vydán náložný list, má právo domáhat se vydání zásilky při jeho předložení osoba oprávněná k tomu podle náložného listu. Touto osobou je:

- a) podle náložného listu na jméno osoba v něm určená,
- b) podle náložného listu na řad osoba, na čí řad byl náložný list vystaven, nebyl-li převeden rubopisem nebo byl-li náložný list převeden, osoba, která je uvedena jako poslední v nepřerušené řadě rubopisů, nebo doručitel náložného listu s posledním rubopisem nevyplněným,
- c) podle náložného listu na doručitele osoba, která náložný list předloží dopravci.

(2) Byl-li náložný list převeden rubopisem, zprošťuje se dopravce závazku, jestliže v dobré víře vydá zásilku osobě, která nabyla náložný list na základě rubopisu bez ohledu na to, zda na ni byly převedeny nároky ze smlouvy. O rubopisu platí obdobně ustanovení o směnkách.

Související ustanovení: § 612 až 616

Související předpisy: § 11 a násl. SŠZ

V tomto ustanovení je specifikováno, kdo je osobou oprávněnou požadovat vydání zásilky v případě, že byl vydán náložný list. Příjemce zásilky na základě náložného listu je závislý na formě tohoto cenného papíru. Dopravce splní svoji povinnost ze smlouvy, jestliže zásilku vydá oprávněnému příjemci. Přitom nezkontroluje, zda na příjemce na základě náložného listu na řad byly převedeny nároky ze smlouvy o přepravě věci. Svoji povinnost však dopravce nesplní, jestliže v době vydání zásilky ví, že na osobu, na kterou byl rubopisem převeden náložný list, nebyly převedeny nároky ze smlouvy o přepravě věci.

Viz též § 613 a komentář k němu. Ustanoveními o směnkách platnými obdobně pro rubopis náložného listu jsou § 11 a násl. SŠZ. Z nich kromě jiného vyplývá, že rubopis náložného listu musí být bezpodmínečný a úplný, týkající se celého náložného listu.

Ustanovení je závazné (§ 263).

§ 621 [Další dopravce]

Dopravce může svůj závazek plnit pomocí dalšího dopravce a odpovídá při tom, jako by přepravu uskutečňoval sám.

Související ustanovení: § 331

Dopravce má právo použít ke splnění svého závazku dalšího dopravce, pokud to smlouva nevyklučuje. Tímto způsobem může dopravce provést přepravu jak v celém rozsahu, tak i jen částečně. Využití je praktické zejména při tzv. kombinované přepravě, kdy se přeprava uskutečňuje různými dopravními prostředky. Vždy však zůstává v právním vztahu k odesílateli zavázaným a odpovědným jen ten dopravce, který s odesílatelem uzavřel smlouvu (tzv. hlavní dopravce), nikoliv další dopravci. Další dopravci jsou v právním vztahu vůči hlavnímu dopravci a tomu také odpovídají za nesplnění svých povinností.

§ 622 [Odpovědnost za škodu na zásilce]

(1) Dopravce odpovídá za škodu na zásilce, jež vznikla po jejím převzetí dopravcem až do jejího vydání příjemci, ledaže ji dopravce nemohl odvrátit při vynaložení odborné péče.

(2) Za škodu na zásilce však dopravce neodpovídá, jestliže prokáže, že byla způsobena:

- a) odesílatelem, příjemcem nebo vlastníkem zásilky,
- b) vadou nebo přirozenou povahou obsahu zásilky včetně obvyklého úbytku, nebo
- c) vadným obalem, na který dopravce upozornil odesílatele při převzetí zásilky k přepravě, a byl-li vydán nákladní nebo náložný list, byla v něm vadnost obalu poznamenána; neupozornil-li dopravce na vadnost obalu, neodpovídá dopravce za škodu na zásilce vzniklou v důsledku této vadnosti jen tehdy, jestliže vadnost nebyla při převzetí zásilky poznatelná.

(3) Při škodě na zásilce vzniklé podle odstavce 2 je dopravce povinen vynaložit odbornou péči, aby škoda byla co nejmenší.

(4) Smlouvou je možno odpovědnost podle předchozích odstavců rozšířit. Ustanovení smlouvy, kterou se omezuje odpovědnost dopravce stanovená podle odstavců 1 až 3, jsou neplatná.

Související ustanovení: § 623, 624, 629, 773

Ustanovení obsahuje speciální úpravu podmínek odpovědnosti dopravce za škodu na zásilce. Nevztahuje se na jiné škody způsobené dopravcem porušením povinností ze smlouvy o přepravě věci. Původně celé ustanovení nebylo zařazeno mezi ustanovení, od nichž se strany nemohou odchýlit nebo je vyloučit (viz § 263). Současně však bylo v odstavci 4 pod sankci neplatnosti zakázáno, aby strany vzájemnou dohodou (smlouvou) omezily odpovědnost dopravce oproti úpravě v odstavcích 1 až 3. Bylo proto možné již před 1. 1. 2001 smlouvou odpovědnost dopravce pouze zpřísnit (rozšířit), například omezením možnosti dopravce prokazovat, že za škodu na zásilce neodpovídá (tím, že některé liberační důvody v zákoně uvedené budou pro konkrétní vztah vyloučeny). V praxi bylo takové zpřísnění odpovědnosti dopravce dost nepravděpodobné. K uvedenému dni byl doplněn odstavec 4 o větu, která výslovně uvedený výklad potvrdila a odstraňuje tak pochybnosti. Kromě toho byl celý odstavec 4 zařazen do výčtu závazných ustanovení v § 263.

Pro vznik odpovědnosti dopravce za škodu na zásilce není důležité, zda dopravce porušil konkrétní povinnost či nikoliv (ledaže za porušení povinností bude považováno doručení zásilky poškozené, znehodnocené nebo zničené, popřípadě ztráta zásilky).

Z odstavce 1 vyplývají tyto podmínky dopravcovy odpovědnosti, které musí prokázat osoba poškozená (odesílatel nebo příjemce): převzetí zásilky dopravcem k přepravě, škoda na zásilce záležející ve zničení, znehodnocení, poškození nebo ztrátě, vznik této škody v době od převzetí zásilky dopravcem do jejího vydání příjemci.

Dopravce za škodu vzniklou za uvedených podmínek neodpovídá pouze ve dvou případech: předně je tomu tak v případě, že vzniklá škoda byla způsobena některou z okolností uvedených jako zprošťující v odstavci 2. Prokázat existenci takového liberačního důvodu v konkrétním případě je povinností dopravce, který se chce odpovědnosti zprostit. Je třeba zdůraznit, že není možné, aby přepravní řády stanovily, že existence liberačního důvodu se za určitých podmínek předpokládá a že dopravce za škodu neodpovídá, pokud dopravce neprokáže, že škoda nebyla takovou liberační skutečností způsobena. Takovou možnost znal hospodářský zákoník a na základě něho konkrétní případy stanovily přepravní řády, například § 63 odst. 2 železničního přepravního řádu, § 70 odst. 3 silničního přepravního řádu a § 27 odst. 3 přepravního řádu vodní dopravy. Přenesení důkazního břemene o existenci liberačního důvodu na dopravce by znamenalo omezení odpovědnosti dopravce oproti zákonné úpravě, což je výslovně vyloučeno (§ 629). Proto je také stanoveno (§ 773), že jsou z přepravních řádů vydaných před účinností obchodního zákoníku nepoužitelná ustanovení, která jsou v rozporu s § 622 a 624, zatím co ostatní ustanovení těchto předpisů zůstávají nedotčena. Pro nákladní dopravu na dráze celostátní a na dráze regionální § 65 zák. č. 266/1994 Sb., o drahách, umožňuje, aby se přepravní řád odchýlil od ustanovení obchodního zákoníku, pokud přejímá ustanovení mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů. Přepravní řád pro veřejnou drážní nákladní dopravu (nař. vl. č. 1/2000 Sb., ve znění nař. vl. č. 295/2000 Sb.) však z uvedeného hlediska odchylnou úpravu ve svém § 27 neobsahuje.

Liberační důvody uvedené v odstavci 2 nemohou být rozšířeny nejen přepravními řády, ale ani smlouvou, neboť by rovněž šlo o omezení odpovědnosti dopravce (viz odstavec 4). U škod způsobených osobami podle odstavce 1 písm. a) nezáleží na zavinění. Za škody způsobené během přepravy na zásilce jinými osobami než odesílatelem, příjemcem nebo vlastním zásilkou dopravce zásadně odpovídá a odpovědnosti by se mohl zprostit jen důkazem, že takovou škodu nemohl odvrátit při vynaložení odborné péče. Vadou je škoda způsobena, jestliže příčinou jejího vzniku je určitá vlastnost přepravované věci (např. nákaza ovoce, brambor), která bez vnějšího vlivu způsobuje zhoršení nebo zničení zásilky. Přirozená povaha zásilky je příčinou vzniku škody v případě, že by bez ní škoda na přepravované věci nevznikla (např. příčinou vzniku škody je křehkost přepravované věci). Obvyklým úbytkem se rozumí zejména snížení váhy vyschnutím, rozprášením apod. Vadný obal je liberačním důvodem především tehdy, když dopravce na vadnost obalu odesílatele upozornil při převzetí zásilky k přepravě a současně vadnost poznamenal do nákladního listu (popřípadě jinak nazvaného přepravního dokladu) nebo do náložného listu. V ostatních případech pak pouze za podmínky, že vadnost obalu nebyla poznatelná při převzetí zásilky. Poznatelnost nutno posuzovat s přihlédnutím k odborné péči, kterou je dopravce povinen při provádění přepravy vynaložit. Pokud byla vadnost obalu poznatelná a nedošlo ze strany dopravce k upozornění zaslátelce nebo k zaznamenání vadnosti do nákladního nebo náložného listu, dopravce za škodu vadností způsobenou odpovídá. Pro všechny případy škod způsobených liberačními důvody uvedenými v odstavci 2 je dopravci stanovena zákonem povinnost vynaložit odbornou péči, aby škoda byla co nejmenší. Porušení této povinnosti bude mít za následek povinnost dopravce hradit škodu tím způsobenou, a to za podmínek § 373 a násl., takže vznik škody, porušení uvedené povinnosti, jakož i příčinnou souvislost mezi nimi musí prokazovat odesílatel, popřípadě příjemce.

Jestliže v konkrétním případě není škoda způsobena některým z liberačních důvodů, resp. tato skutečnost není dopravcem prokázána, může se dopravce odpovědnosti za škodu na zásilce zprostit pouze v případě, že prokáže, že škodu nemohl odvrátit při vynaložení odborné péče.

Z judikatury:

R 36/1997: Ustanovení § 63 vyhl. č. 132/1964 Sb. (železničního přepravního řádu) bylo až do 1. 1. 1995 za platnosti obchodního zákoníku (zák. č. 513/1991 Sb.) vzhledem k ustanovením § 622 a § 773 ObchZ nepoužitelné. Na dopravci bylo, aby vzhledem k ustanovení § 622 ObchZ prokazoval, že škoda na zásilce byla způsobena vadou nebo přirozenou povahou obsahu zásilky, včetně obvyklého úbytku, a že proto za tuto škodu neodpovídá. (Poznámka autorů: Nyní ovšem srov. § 65 zák. č. 266/1994 Sb. a čl. 41 Úmluvy o mezinárodní přepravě (COTIF).)

§ 623 [Zpráva o škodě]

(1) Dopravce je povinen urychleně podat odesílateli zprávu o škodě na zásilce vzniklé do jejího předání příjemci. Jestliže však příjemce nabyl práva na vydání zásilky, je povinen tuto zprávu podat příjemci. Dopravce odpovídá za škodu způsobenou odesílateli nebo příjemci porušením této povinnosti.

(2) Hrozí-li bezprostředně podstatná škoda na zásilce a není-li čas si vyžádat pokyny odesílatele nebo prodlévá-li odesílatel s takovými pokyny, může dopravce zásilku vhodným způsobem prodat na účet odesílatele.

Související ustanovení: § 373 až 386, § 384, 606, 619

Toto ustanovení je obdobné jako § 606 u smlouvy zasilatelské (viz komentář k němu). Oznamovací povinnost podle odstavce 1 se týká nejen škody, za kterou dopravce odpovídá, ale i jakékoliv jiné škody, která na zásilce vznikla během přepravy. Odpovědnost za škodu způsobenou jejím porušením se řídí § 373 a násl. O nabytí práva na vydání zásilky viz § 619 a komentář k němu.

Třebaže odstavce 2 výslovně hovoří jen o pokynech odesílatele, je třeba jej aplikovat i ve vztahu k příjemci. V případě prodlení odesílatele, popřípadě příjemce lze mít za to, že dopravce nemá povinnost zásilku prodat, ale jen možnost. Naproti tomu v ostatních případech podléhajících tomuto ustanovení lze z obecné povinnosti dopravce provádět přepravu s odbornou péčí, včetně odvracení škody na zásilce, dovodit povinnost dopravce prodej zásilky uskutečnit.

§ 624 [Rozsah náhrady škody]

(1) Při ztrátě nebo zničení zásilky je dopravce povinen nahradit cenu, kterou zásilka měla v době, kdy byla předána dopravci.

(2) Při poškození nebo znehodnocení zásilky je dopravce povinen nahradit rozdíl mezi cenou, kterou měla zásilka v době jejího převzetí dopravcem, a cenou, kterou by v této době měla zásilka poškozená nebo znehodnocená.

Související ustanovení: § 378, 629

Rozsah nároku přepravce vůči dopravci na náhradu škody způsobené na zásilce je upraven odlišně od obecné úpravy v § 379. Dopravce je povinen podle této úpravy hradit pouze škodu na zásilce, nikoliv jinou škodu způsobenou ztrátou, zničením, poškozením nebo znehodnocením zásilky. Takto stanovený rozsah náhrady škody nemůže být přepravními řády omezen, mohl by však být rozšířen (§ 629).

Máme za to, že smluvní omezení rozsahu náhrady škody není vyloučeno. Ustanovení § 624 není pro strany závazné (§ 263) a zákaz omezení odpovědnosti dopravce se vztahuje jen na podmínky odpovědnosti (§ 622 odst. 4) a dále na celou úpravu obsaženou v přepravních

§ 625–626 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

řádech (§ 629). Ani pro rozsah náhrady škody na zásilce přepravní řád pro veřejnou drážní dopravu nevyužil možnost danou § 65 zák. č. 266/1994 Sb., o drahách (viz komentář k § 620). Výjimku lze spatřovat v jeho odstavci 5, podle kterého pokud je součet náhrad při částečné ztrátě zásilky a poškození zásilky vyšší než náhrada škody při úplné ztrátě zásilky, nesmí náhrada škody oprávněnému překročit výši náhrady škody při úplné ztrátě zásilky.

Speciálně není upraven způsob náhrady škody na zásilce. Vzhledem k tomu platí § 378. Doprovce je povinen škodu hradit jen v penězích. Přepravce nemůže žádat náhradu škody uvedením v předešlý stav (naturální restituce), protože takový způsob náhrad není obvyklý. Není však vyloučeno, aby se na něm dopravce a přepravce dohodli.

Zvláštní úprava podle § 622 a 624 se týká jen přímých škod na zásilce. Jiné škody (např. i následné škody vzniklé v důsledku ztráty, zničení, znehodnocení, ztráty zásilky) se řídí § 373 a násl., popřípadě přepravním řádem.

§ 625 [Nárok na úplatu]

(1) Dopravci přísluší smluvená úplata nebo, nebyla-li smluvena, úplata obvyklá v době uzavření smlouvy s přihlédnutím k obsahu závazku dopravce.

(2) Dopravci vzniká nárok na přepravné po provedení přepravy do místa určení, nestanoví-li smlouva za rozhodnou jinou dobu.

(3) Nemůže-li dopravce dokončit přepravu pro skutečnosti, za něž neodpovídá, má nárok na poměrnou část přepravného s přihlédnutím k přepravě již uskutečněné.

Související ustanovení: § 610

Při aplikaci úplaty obvyklé bude třeba přihlížet zejména k povaze zásilky, ke vzdálenosti mezi místem odeslání a místem určení a k použitému dopravnímu prostředku. Smlouvenou úplatou může být jednak úplata, jejíž výše je ve smlouvě výslovně uvedena, jednak úplata stanovená ve smlouvě odkazem na tarif dopravce.

Vznik nároku dopravce na přepravné je vázán na uskutečnění přepravy do místa určení. Jinak zásadně dopravce nárok na přepravné nemá, nejde-li o případ uvedený v odstavci 3. Jinou rozhodnou dobou určenou ve smlouvě může být například odevzdání zásilky k přepravě (tzv. vyplacená zásilka). Jinak může být vznik nároku dopravce na přepravné stanoven také v přepravních řádech (§ 629), jako je tomu například v § 6 a § 23 odst. 1 přepravního řádu pro veřejnou drážní nákladní dopravu.

Z odstavce 3 vyplývá, že v případě, kdy dopravce nemůže dokončit přepravu pro jiné skutečnosti než ty, za které neodpovídá, nárok na přepravné nemá. Prokázat, že důvodem nedokončení přepravy je skutečnost, za niž dopravce neodpovídá, musí dopravce. Překážka, která brání dopravci dokončit přepravu, nesmí být jen přechodného charakteru. O trvalou překážku půjde například tehdy, když odesílatel, popřípadě osoba oprávněná z náložného listu dá dopravci pokyn ukončit přepravu v určitém místě (§ 618 odst. 1) dříve než zásilka dojde do místa určení.

§ 626 [Údaje o obsahu zásilky]

Odesílatel je povinen poskytnout dopravci správné údaje o obsahu zásilky a jeho povaze a odpovídá za škodu způsobenou dopravci porušením této povinnosti.

Související ustanovení: § 373 a násl.

Údaje o zásilce, které je odesílatel povinen poskytnout dopravci, jsou zpravidla podrobněji vymezeny v přepravních řádech a promítnuty do přepravních dokladů. Vzhledem k povaze porušení povinnosti odesílatele nutno dovodit, že se odesílatel nemůže odpovědnosti za škodu porušením této povinnosti způsobené zprostit podle § 373 a 374. Uvedení nesprávných údajů o obsahu zásilky může vést také ke zproštění se odpovědnosti dopravce za škodu na zásilce podle § 622 odst. 1, popřípadě odstavec 2 písm. a). Bude tomu tak tehdy, když nesprávné údaje ovlivní míru odborné péče vynakládané dopravcem na provádění přepravy.

§ 627 [Ručení příjemce]

Přijetím zásilky přejímá příjemce ručení za úhradu pohledávek dopravce vůči odesílateli ze smlouvy týkající se přepravy převzaté zásilky, jestliže o těchto pohledávkách příjemce věděl nebo musel vědět.

Související ustanovení: § 303 až 312, § 619, 620

Ručení příjemce zásilky vzniká za stanovených podmínek přímo ze zákona. Předmětem ručení jsou pouze nároky dopravce ze smlouvy, na základě které byla přijatá zásilka přepravena, nikoliv nároky z porušení této smlouvy. Podmínka, že příjemce o pohledávkách dopravce věděl nebo musel vědět, se vztahuje k době přijetí zásilky.

Pro ručení příjemce zásilky platí přiměřeně úprava dobrovolného ručení podle § 303 až 311 (§ 312). Z přiměřené platnosti je třeba vyvodit, že vůči odesílateli nemá příjemce, který nároky dopravce uspokojil, vždy postavení věřitele, který na odesílateli může požadovat to, co plnil jako ručitel (§ 308). Bude záležet na právním vztahu mezi odesílatelem a příjemcem.

§ 628 [Zástavní právo dopravce]

(1) Dopravce má k zajištění svých nároků vyplývajících ze smlouvy zástavní právo k zásilce, dokud s ní může nakládat.

(2) Vázne-li na zásilce několik zástavních práv, má zástavní právo dopravce přednost před zástavními právy dříve vzniklými a zástavní právo dopravce má přednost před zástavním právem zasílatele.

Související ustanovení: § 299, 608

Související předpisy: § 152 až 174 ObčZ

Jedná se o zástavní právo zákonné, které vzniká převzetím zásilky dopravcem k přepravě a zaniká vydáním zásilky příjemci. Předmětem zajištění jsou pohledávky, které dopravci vznikly vůči odesílateli ze smlouvy o přepravě věci, a to (na rozdíl od zástavního práva zasílatele) pouze té, na základě které se uskutečňuje přeprava zásilky zatížené zástavním právem. Předmětem zajištění nejsou jiné nároky dopravce vůči odesílateli, včetně nároků z porušení smlouvy o přepravě věci.

O přednosti zástavního práva dopravce před zástavním právem zasílatele viz komentář k § 608. Z odstavce 2 vyplývá, že zástavní právo dalšího dopravce (§ 621) má přednost před zástavním právem hlavního dopravce.

§ 629–630 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Obsah zástavního práva dopravce se řídí příslušnými ustanoveními občanského zákoníku.

Ustanovení je závazné.

§ 629 [Odchylné úpravy v přepravních řádech]

Prováděcí předpisy mohou upravit odchylně přepravu železniční, leteckou, silniční, vnitrozemskou vodní a námořní, pokud jde o vznik smlouvy, přepravní doklady, vyloučení věci z přepravy, přebírání zásilky dopravcem a její vydávání příjemci, rozsah nároků vůči dopravci a jejich uplatnění; tato úprava však nesmí omezit odpovědnost dopravce při škodě na zásilce stanovenou v § 622 a 624.

Související ustanovení: § 756, 771, 773

Úprava smlouvy o přepravě v obchodním zákoníku má obecnou povahu, bez přihlídnutí ke specifickým potřebám jednotlivých druhů přepravy. Proto zákon připouští, aby zákonná úprava byla doplněna úpravou v prováděcích předpisech (přepravních řádech). K jejich vydání formou nařízení je zmocněna pouze vláda (§ 771).

Ze znění tohoto ustanovení vyplývá, že odchylná úprava v přepravních řádech se může týkat jen těch otázek, které jsou v něm uvedeny (vznik smlouvy, přepravní doklady, vyloučení věci z přepravy, přebírání zásilky dopravcem a její vydávání příjemci, rozsah nároků vůči dopravci a jejich uplatnění). Pokud jde o zákaz omezit odpovědnost dopravce za škodu na zásilce, viz komentář k § 622 a 624.

Vzhledem k tomu, že nové přepravní řády podle uvedeného zmocnění vláda pro všechny druhy přepravy nevydala, platí v současné době i nadále (viz § 773) některé přepravní řády vydané podle hospodářského zákoníku. Z nich jsou nepoužitelná ta ustanovení, která omezují odpovědnost dopravce stanovenou v § 622 a 624. Jsou však použitelná ta ustanovení, která omezují odpovědnost dopravce v jiných případech (např. v případě škody způsobené prodlením s provedením přepravy). Rovněž jsou použitelná ustanovení, která upravují uplatňování nároků přepravce vůči dopravci, a to i pokud jde o odpovědnost za škodu na zásilce.

Platnými přepravními řády jsou tyto:

- pro veřejnou drážní dopravu (nař. vl. č. 1/2000 Sb., v novelizovaném znění),
- silniční (vyhl. č. 133/1964 Sb., v novelizovaném znění),
- letecký (vyhl. č. 17/1966 Sb., v novelizovaném znění).

Díl patnáctý. Smlouva o nájmu dopravního prostředku

§ 630 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o nájmu dopravního prostředku se pronajímatel zavazuje přenechat nájemci dopravní prostředek k dočasnému užívání a nájemce se zavazuje zaplatit úplatu (nájemné).

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu.

Související ustanovení: 631 odst. 1, § 632 odst. 1 a 2, § 634 odst. 1

Související předpisy: § 663 až 684 ObčZ

Z literatury: Marek K. Smlouva o nájmu dopravního prostředku a smlouva o provozu dopravního prostředku. Právní rozhledy, 1999, č. 7.

Smlouva o nájmu dopravního prostředku je zvláštním typem nájemní smlouvy ve vztahu k nájemní smlouvě upravené v § 663 a násl. ObčZ. K jejím podstatným obsahovým částem patří: určení dopravního prostředku, dočasnost užívání a úplatnost. Předmětem nájmu může být jakýkoliv dopravní prostředek (k vymezení dopravního prostředku viz komentář k § 638), a to jak pro dopravu nákladní, tak i osobní. Určení dopravního prostředku lze provést individuálně nebo i druhově. Ze smlouvy musí být patrné, že jedna strana přenechává druhé straně užívání dopravního prostředku. Dočasnost užívání vyplývá z toho, že smlouva je uzavřena na dobu určitou nebo sice na dobu neurčitou, ale s možností výpovědi. Výše úplaty nemusí být ve smlouvě dojednána (§ 634 odst. 1).

Ustanovení upravující smlouvu o nájmu dopravního prostředku mají dispozitivní povahu. Vztahují se na smlouvu uzavřenou mezi osobami uvedenými v § 261 odst. 1 a 2 nebo za podmínek § 262. Smlouva je konstruována jako konsenzuální, takže k jejímu uzavření stačí dohoda stran o stanoveném obsahu a nemusí dojít k předání dopravního prostředku nájemci (§ 631 odst. 1).

§ 631 [Předání dopravního prostředku]

(1) Pronajímatel je povinen předat nájemci dopravní prostředek spolu s potřebnými doklady v době určené ve smlouvě, jinak bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy. Dopravní prostředek musí být způsobilý k provozu a k užívání určenému ve smlouvě, jinak k užívání, k němuž dopravní prostředek obvykle slouží.

(2) Pronajímatel odpovídá za škody způsobené nájemci tím, že dopravní prostředek není způsobilý podle odstavce 1. Těto odpovědnosti se pronajímatel zproští, jestliže prokáže, že nemohl zjistit ani předvídat nezpůsobilost dopravního prostředku při zachování odborné péče do jeho převzetí nájemcem.

Související ustanovení: § 373 až 386, § 632, 633

Potřebnými doklady jsou doklady týkající se dopravního prostředku (např. technický průkaz), nikoliv doklady potřebné pro uskutečňování přepravy nájemcem. Místo předání dopravního prostředku se řídí § 336. Způsobilostí k obvyklému užívání se rozumí způsobilost k takové přepravě, která nevyžaduje zvláštní vybavení s přihlédnutím k povaze pronajatého dopravního prostředku.

Odpovědnost za škodu podle odstavce 2 je zvláštní úpravou ve vztahu k úpravě v § 373 až 375. V ostatním platí obecná ustanovení o náhradě škody (§ 376 až 386). Zjistitelnost a předvídatelnost nezpůsobilosti dopravního prostředku se posuzuje objektivně s přihlédnutím k míře odborné péče, kterou lze na pronajímateli požadovat (např. provedení odborné prohlídky před předáním dopravního prostředku nájemci). Úprava obsažená v odst. 2 se nevztahuje na škody vzniklé z jiného důvodu než nezpůsobilosti ke smlouvenému nebo obvyklému provozu a užívání (např. z důvodu opožděného předání dopravního prostředku). Ty se řídí obecnou úpravou náhrady škody v celém rozsahu.

§ 632 [Nakládání s dopravním prostředkem]

(1) Nájemce je oprávněn užívat dopravní prostředek k účelům uvedeným v § 631 odst. 1.

(2) Nestanoví-li smlouva něco jiného, nesmí nájemce přenechat užívání dopravního prostředku jiné osobě.

(3) Nájemce je povinen pečovat o to, aby na dopravním prostředku nevznikla škoda. Škodu na dopravním prostředku nese pronajímatel, ledaže škoda byla způsobena nájemcem nebo osobami, jimž nájemce umožnil přístup k dopravnímu prostředku. Nájemce je povinen dát dopravní prostředek pojistit, jen když to stanoví smlouva.

(4) Právo pronajímatele na náhradu škody na dopravním prostředku zanikne, jestliže pronajímatel nepožaduje tuto náhradu na nájemci do šesti měsíců po vrácení dopravního prostředku.

Související ustanovení: § 373 až 386, § 631 odst. 1

Související předpisy: § 583, 666 ObčZ

Rozsah užívání práva nájemce je vymezen buď smlouvou nebo jde o užívání k účelu, ke kterému pronajatý dopravní prostředek obvykle slouží.

Smlouva může právo nájemce přenechat dopravní prostředek do podnájmu nebo k jinému užívání podle odstavce 2 založit buď přímo nebo tak, že podmíní takovou dispozici nájemce předchozím souhlasem pronajímatele. Jinak ze zákona nájemce takové právo nemá.

Osobami, jimž nájemce umožnil přístup k dopravnímu prostředku, nemusí být zaměstnanci nájemce. Je věcí výkladu podle konkrétních okolností případu, co se rozumí přístupem k dopravnímu prostředku. Nepochybně půjde o případy, kdy nájemce umožnil přístup do vnitřku dopravního prostředku.

Lhůta šesti měsíců podle odstavce 4 má prekluzivní povahu (§ 583 ObčZ). Vzhledem k dispozitivnosti tohoto ustanovení lze mít za to, že smlouvou může být zánik práva jako důsledek včasného neoznámení vyloučen, popřípadě modifikován. Strany si mohou sjednat lhůtu odlišnou od zákonné. Kromě lhůty podle odstavce 4 se při včasné požadování náhrady škody na nájemci uplatní ještě obecná promlčecí lhůta pro uplatnění práva na náhradu škody u soudu, pokud nárok pronajímatele nebyl nájemcem dobrovolně uspokojen (§ 391 a násl.).

§ 633 [Údržba dopravního prostředku]

(1) Nájemce je povinen udržovat dopravní prostředek na účet pronajímatele ve stavu, v jakém dopravní prostředek převzal s přihlédnutím k obvyklému opotřebení.

(2) Nájemce je povinen potřebu oprav, k jejichž provedení je povinen podle odstavce 1, oznámit bez zbytečného odkladu pronajímateli. Nesplní-li tuto povinnost, ztrácí právo na úhradu nákladů, může však požadovat, o co se pronajímatel opravou obohatil.

(3) Právo na náklady podle odstavce 1 musí nájemce uplatnit u pronajímatele do tří měsíců po jejich vynaložení, neučiní-li tak, nemůže být právo přiznáno v soudním řízení, jestliže pronajímatel oprávněně namítne, že právo nebylo uplatněno včas.

Povinnost nájemce udržovat dopravní prostředek se týká nejen běžné údržby, ale také jakýchkoliv jiných oprav. Protože tak nájemce činí na účet pronajímatele, má nárok na náhradu vynaložených nákladů. Výjimku nepochybně představují náklady, které musel

nájemce na opravy vynaložit za účelem odstranění škod, které nenese pronajímatel (§ 632 odst. 3).

Oznamovací povinnost podle odstavce 2 se netýká běžné údržby, ale pouze potřebných oprav. Lhůta bez zbytečného odkladu je prekluzivní. Obohacení pronajímatele je nájemce povinen prokázat, jestliže vyžaduje jeho vydání.

Úprava v odstavci 3 dává pronajímateli právo namítnout, že u něho nájemce náklady na udržování včas neuplatnil a způsobit tak jejich nevymahatelnost v soudním řízení. Marné uplynutí lhůty podle tohoto ustanovení však neznamená zánik nájemcova nároku. Délka lhůty a důsledky jejího marného uplynutí mohou být smlouvou modifikovány, popřípadě vyloučeny. Promlčení práva na náhradu nákladů se řídí obecnou úpravou v § 391 a násl.

§ 634 [Placení nájemného]

(1) Nájemce je povinen platit nájemné ve smluvené výši, jinak nájemné obvyklé v době uzavření smlouvy s přihlédnutím k povaze pronajatého dopravního prostředku a stanovenému způsobu jeho užívání.

(2) Nestanoví-li smlouva jinak, je nájemce povinen platit nájemné po ukončení užívání dopravního prostředku, je-li však nájemní smlouva uzavřena na dobu delší než tři měsíce, koncem každého kalendářního měsíce, v němž byl dopravní prostředek užíván.

Související ustanovení: § 630, 635

V odstavci 1 je upravena výše nájemního. Povinnost platit nájemné má nájemce bez ohledu na to, zda dopravní prostředek skutečně užívá či nikoliv. Výjimky stanoví § 635.

Splatnost nájemného se řídí především smlouvou. Podpůrná úprava v odstavci 2 je závislá na délce doby, na kterou je nájemní smlouva uzavřena. Měsíční splatnost ke konci každého kalendářního měsíce přichází v úvahu, jestliže byla smlouva uzavřena na dobu delší než tři měsíce nebo na dobu neurčitou. Zákonem stanovená splatnost může být smlouvou modifikována.

§ 635 [Případy neplacení nájemného]

(1) Nájemce není povinen platit nájemné za dobu, po kterou nemohl dopravní prostředek užívat pro nezpůsobilost dopravního prostředku nebo potřebu jeho opravy, ledaže nemožnost užívat dopravní prostředek způsobil nájemce nebo osoby, kterým nájemce umožnil k dopravnímu prostředku přístup.

(2) Neoznámí-li nájemce nemožnost užívání dopravního prostředku bez zbytečného odkladu pronajímateli, jeho povinnost platit nájemné trvá.

Související ustanovení: § 635

Nemožnost užívat dopravní prostředek a délku této nemožnosti, jakož i zákonem stanovený důvod musí prokázat nájemce. Naopak skutečnost, že nemožnost užívání byla způsobena nájemcem nebo osobami, kterým nájemce umožnil přístup k dopravnímu prostředku, musí prokázat pronajímatel, jestliže chce trvat na povinnosti nájemce platit

§ 636–637 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

nájemné. Pokud jde o osoby, kterým nájemce umožnil přístup k dopravnímu prostředku, viz komentář k § 632.

Vedle prokázané nemožnosti užívat dopravní prostředek musí být podle odstavce 2 splněna současně i další podmínka, a to oznámení této nemožnosti bez zbytečného odkladu. Tato lhůta má prekluzivní povahu a počíná běžet od okamžiku, kdy nemožnost užívání skutečně nastala.

§ 636 [Zánik užívacího práva]

(1) **Právo užívat dopravní prostředek zaniká uplynutím doby, na kterou byla smlouva sjednána, nebo zničením dopravního prostředku.**

(2) **Smlouvu o nájmu dopravního prostředku sjednanou na dobu neurčitou lze ukončit výpovědí.**

(3) **Výpověď nabývá účinnosti uplynutím 30 dnů, nestanoví-li smlouva o nájmu dopravního prostředku jinou výpovědní lhůtu nebo z výpovědi nevyplývá doba pozdější. Smlouva může stanovit, že ji lze ukončit již doručením výpovědi.**

Související ustanovení: § 352, 353, 630, 637

Související předpisy: § 572 odst. 2 a 3, § 573, 584, 585 ObčZ

Jde o speciální úpravu zániku smlouvy o nájmu dopravního prostředku uplynutím doby, zničením dopravního prostředku a výpovědí. Kromě toho se mohou uplatnit i obecné způsoby, a to dohoda, splynutí a narovnání. I ve smlouvě uzavřené na dobu určitou lze sjednat možnost výpovědi z určitých důvodů. V takovém případě je třeba sjednat délku výpovědní lhůty, protože aplikace odstavce 3 je sporná a byla by možná jen cestou analogie.

Výpověď smlouvy mohou dát, a to bez uvedení důvodů, jak pronajímatel, tak i nájemce. Výpovědní lhůta se počítá od doručení výpovědi druhé straně. Pokud jde o formu výpovědi, je závislá na výkladu § 272 odst. 2 ve vztahu ke smlouvám, pro jejichž uzavření zákon vyžaduje písemnou formu. Pro určitou nejednotnost tohoto výkladu lze doporučit, aby výpověď byla vždy dávana písemně.

Jestliže je ve smlouvě stanovena délka výpovědní lhůty nebo podle odstavce 3 platí výpovědní lhůta 30 dnů, zákon umožňuje, aby smluvní strana, která výpověď dává, v ní určila výpovědní lhůtu delší. Adresát výpovědi ovšem může dát sám výpověď, tak negovat uvedenou delší výpovědní lhůtu a způsobit dřívější zánik nájmu. Poslední věta odstavce 3 se jeví jako nadbytečná. Možnost ve smlouvě ujednat účinnost výpovědi již jejím doručením vyplývá z dispozitivní povahy věty první.

§ 637 [Vrácení dopravního prostředku]

Po zániku práva užívat dopravní prostředek je nájemce povinen vrátit dopravní prostředek do místa, kde jej převzal, pokud ze smlouvy nevyplývá něco jiného.

Související ustanovení: § 636

Povinnost vrátit dopravní prostředek vzniká nájemci po zániku práva dopravní prostředek užívat. Proto k jejímu splnění stačí, jestliže nájemce ihned poté dopravní prostředek

vyšle do místa určení. Vracení se děje na náklady nájemce. Nesplnění povinnosti může mít za následek povinnost k náhradě tím způsobené škody (§ 373 a násl.) a na nájemce přechází nebezpečí vzniku škody na včas nevráceném dopravním prostředku (§ 368). Včasné nevrácení by také znamenalo prodloužení možnosti užívání dopravního prostředku, tedy jeho užívání bez právního důvodu a povinnost vydat tím získaný majetkový prospěch podle ustanovení o bezdůvodném obohacení (§ 451 a násl. ObčZ).

Díl šestnáctý. Smlouva o provozu dopravního prostředku

§ 638 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o provozu dopravního prostředku se zavazuje poskytovatel provozu dopravního prostředku (provozce) přepravit náklad určený objednatelům provozu dopravního prostředku a k tomu účelu s dopravním prostředkem buď vykonat jednu nebo více předem určených cest nebo během smluvené doby vykonat cesty podle určení objednatele a objednatel se zavazuje zaplatit úplaty.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu.

Předmětem provozu podle této smlouvy může být obecně každý dopravní prostředek, i když praktické použití je zejména u lodí, letadel a kamionů. Odpověď na otázku, co je dopravním prostředkem, je třeba hledat v právních předpisech, které upravují podle jednotlivých druhů dopravy podmínky provozu dopravních prostředků (např. zák. č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, zák. č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích). Úprava této smlouvy má dispozitivní povahu v celém rozsahu. Vztah smlouvou založený se řídí vždy obchodním zákoníkem (§ 261 odst. 3).

Podstatnými částmi smlouvy jsou určení dopravního prostředku a určení jedné nebo více cest, popřípadě určení doby, během které mají být cesty vykonány. Určením cest nebo doby pro vykonání cest je vymezen provoz dopravního prostředku. Určité pochybnosti vznikají, pokud jde o výši úplaty. Smlouva o provozu dopravního prostředku je pojmově smlouvou úplatnou, a proto musí obsahovat závazek objednatele provozu zaplatit provozci úplatu. Výslovně však není stanoveno, že by si strany ve smlouvě musely výši úplaty dohodnout. Na druhé straně právní úprava této smlouvy neobsahuje podpůrné ustanovení upravující výši úplaty pro případ, že si ji strany nedohodly, jako je tomu u řady jiných smluv. To svědčí pro závěr, že smlouva o provozu dopravního prostředku musí obsahovat také dohodu o výši úplaty, protože jinak by smlouva nebyla dostatečně určitá. Někteří autoři však dohodu o výši úplaty mezi podstatné části smlouvy o provozu dopravního prostředku nezahrnují, ale ani nezaujímají stanovisko k určení výše úplaty pro případ, že ji nestanoví smlouva. V této souvislosti snad lze uvažovat o úplatě obvyklé v době uzavření smlouvy s přihlédnutím k obsahu závazku provozce. Umožňuje to § 641, který odkazuje na přiměřené použití ustanovení o smlouvě o přepravě, pokud to povaha smlouvy o provozu dopravního prostředku připouští, ovšem jen v případech, že náklad k přepravě přejímá provozce lodí. Rozšíření použitelnosti § 641 i na provoz jiných dopravních prostředků než lodí by se muselo zakládat na analogii (viz komentář k § 1).

Předmětem přepravy podle smlouvy o provozu dopravního prostředku je jen náklad, nikoliv osoby. Náklad nemusí být ve smlouvě určen. Součástí závazku provozce není péče o přepravovaný náklad. Je jím však nejen poskytnutí dopravního prostředku, ale také zabezpečení jeho provozu a provedení přepravy po cestách určených předem ve smlouvě (tzv. trip charter) nebo určených během smluvené doby objednatelům provozu (tzv. time charter). Viz též § 639 a komentář k němu.

§ 639 [Povinnosti provozce]

(1) Provozce je povinen zabezpečit, aby dopravní prostředek byl způsobilý k cestám, které jsou předmětem smlouvy, a použitelný pro přepravu stanovenou ve smlouvě. Pro odpovědnost provozce platí obdobně § 631.

(2) Provozce je povinen opatřit dopravní prostředek způsobilou posádkou a pohonnými hmotami a dalšími věcmi potřebnými pro smlouvené cesty.

Související ustanovení: § 631

Povinnost zabezpečit způsobilý a použitelný dopravní prostředek je třeba posuzovat také podle toho, zda smlouva zakládá time charter nebo trip charter. V prvním případě musí být dopravní prostředek způsobilý po celou dobu platnosti smlouvy s přihlédnutím k charakteru cest, které je objednatel oprávněn určit. Tato povinnost se vztahuje také na pomocná zařízení používaná pro nakládku a vykládku nákladu. Dopravní prostředek musí provozce zabezpečovat na své náklady ve způsobilém a použitelném stavu po celou dobu jeho provozu.

Obdobná platnost § 631 znamená, že provozce odpovídá za škody způsobené objednateli tím, že dopravní prostředek není způsobilý a použitelný ke smlouvenému provozu. Jde o odpovědnost objektivní, které se provozce zproští pouze v případě, že prokáže, že nemohl zjistit ani předvídat nezpůsobilost dopravního prostředku při zachování odborné péče při zahájení provozu dopravního prostředku.

Způsobilost posádky je třeba posuzovat podle povahy přepravy, která má být uskutečněna, podle povahy cest a povahy nákladu. Dalšími věcmi potřebnými pro smlouvené cesty mohou být podle okolností případu např. zásoby, víza a devizové prostředky pro členy posádky.

§ 640 [Postoupení oprávnění]

Oprávnění požadovat smlouvený provoz dopravního prostředku může objednatel postoupit jiné osobě.

Související ustanovení: § 638

Využití tohoto práva objednatelem nemá vliv na jeho závazky vůči provozci. Praktické je zejména u time charteru, jestliže objednatel provozu uzavře s třetí osobou další charter (tzv. subcharter), a to trip charter. K postoupení oprávnění požadovat smlouvený provoz není třeba souhlasu provozce. Vůči němu je však postoupení účinné za podmínky, že mu bylo objednatelem oznámeno. Smlouvou může být toto právo objednatele vyloučeno, popřípadě jeho využití podmíněno souhlasem provozce.

§ 641 [Použití smlouvy o přepravě]

Jestliže podle smlouvy přejímá náklad k přepravě provozce lodi, použije se pro určení práv a povinností stran přiměřeně ustanovení upravující smlouvu o přepravě, pokud to povaha smlouvy o provozu dopravního prostředku připouští.

Související ustanovení: § 610 až 629

Související předpisy: vyhl. č. 17/1966 Sb., v novelizovaném znění

Poněkud nelogicky je přiměřené použití ustanovení smlouvy o přepravě omezeno na případ, kdy náklad k přepravě přejímá provozce lodi. Zdá se, že jde o reziduum úpravy před obchodním zákoníkem, kterou byla smlouva o provozu dopravního prostředku omezena jen na provoz lodi. Jak již bylo uvedeno v komentáři k § 638, lze mít za to, že přiměřené použití ustanovení o smlouvě o přepravě věci je možné rozšířit analogicky i na případy převzetí nákladu k přepravě provozcem jiného dopravního prostředku.

Přiměřené použití zahrnuje také ustanovení § 629 (ve spojení s § 773) poskytující možnost odchýlné úpravy v prováděcích předpisech, tedy v přepravních řádech. Z úpravy smlouvy o přepravě v obchodním zákoníku se uplatní zejména ustanovení týkající se odpovědnosti za škodu na zásilce (§ 622 až 624) a zákonného zástavního práva provozce (§ 628).

Díl sedmnáctý. Smlouva o zprostředkování

§ 642 Základní ustanovení

Smlouvou o zprostředkování se zprostředkovatel zavazuje, že bude vyvíjet činnost směřující k tomu, aby zájemce měl příležitost uzavřít určitou smlouvu s třetí osobou, a zájemce se zavazuje zaplatit zprostředkovateli úplatu (provizi).

Související předpisy: § 774 až 777 ObčZ; § 33 CenP

Z literatury: Bělohávek, A. Vzor smlouvy o zprostředkování. Právní rozhledy, 1993, č. 5; Marek, K. Smlouva o zprostředkování a smlouva o obchodním zastoupení. Obchodní právo, 1997, č. 5; Nesnídal, J. Smlouvy obstaravatelského typu: Smlouva o zprostředkování. Ekonom, 1993, č. 7

Smlouva o zprostředkování je široce pojatý smluvní typ. Tato smlouva se vztahuje na jednorázové zprostředkování uzavření smlouvy, může se vztahovat i na opakované zprostředkování uzavření smlouvy, ne však na takové opakované zprostředkování uzavření smlouvy, které má charakter soustavné činnosti pro určitého zájemce. Jakmile by šlo o soustavné zprostředkovávání uzavírání smluv určitého druhu, šlo by již o speciální typ smlouvy, smlouvu o obchodním zastoupení upravenou v dalším díle. Smlouva o zprostředkování je smlouvou obecně charakteru relativního obchodu, jejími subjekty musí být podnikatelé. (Pokud by tomu tak nebylo, šlo by o smlouvu o zprostředkování podle § 774 n. ObčZ). Avšak jde-li o zprostředkování burzovních obchodů a obchodů s cennými papíry, jde o tuto smlouvu bez ohledu na to, zda subjektem na obou stranách jsou podnikatelé nebo ne, jak vyplývá z § 261 a dále z § 33 CenP.

Předmět smlouvy o zprostředkování je v tomto základním ustanovení formulován obecně: vyvíjet činnost směřující k vytvoření příležitosti zájemci k uzavření smlouvy. Míra požadované aktivity zprostředkovatele může být různá a bude především záležet na obsahu smlouvy. Z navazujících ustanovení vyplývá základní členění na dva stupně očekávané aktivity: buď jde jen o obstarání příležitosti pro zájemce uzavřít s třetí osobou smlouvu určitého obsahu, nebo se očekává spolupůsobení vedoucí k uzavření této smlouvy. Ve druhém případě se ještě rozlišuje, zda nárok na provizi vzniká hned uzavřením zprostředkované smlouvy nebo až jejím splněním, v žádném případě však zprostředkovatel ze zprostředkovatelské smlouvy neručí za výsledek, za to, že k uzavření zprostředkované smlouvy dojde a za splnění závazku ze zprostředkované smlouvy, jeho

§ 643–645 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

odpovědnost za důvěryhodnost partnera, se kterým zprostředkoval uzavření smlouvy je jen v rozsahu stanoveném v § 649.

Základním obsahem smlouvy je určení obsahu smlouvy, jejíž uzavření má být zprostředkováno. Jde vždy o úplatnou smlouvu, úplatou je provize, ale výše nemusí být stanovena ve smlouvě, protože pro ten případ obsahují určení nároků zprostředkovatele další ustanovení.

§ 643 [Informace zájemci]

Zprostředkovatel je povinen bez zbytečného odkladu sdělovat zájemci okolnosti důležité pro jeho rozhodování o uzavření zprostředkovávané smlouvy a zájemce je povinen sdělovat zprostředkovateli skutečnosti, jež pro něho mají rozhodný význam pro uzavření této smlouvy.

Související ustanovení: § 17, 271

Potřeba podávání informací vyplývá z charakteru této smlouvy. Pokud by zájemce sděloval mezi údaji o smlouvě, jejíž uzavření má být zprostředkováno, údaje, které tvoří jeho obchodní tajemství, musí ve smlouvě zajistit jejich utajení jak požaduje § 17, pokud při uzavření zprostředkovatelské smlouvy sdělil v údajích o smlouvě, jejíž uzavření má být zprostředkováno, informace důvěrné, které nemají být rozšiřovány, musí je takto podle § 271 označit.

§ 644 [Provize z uzavření smlouvy]

Zprostředkovateli vzniká nárok na provizi, je-li uzavřena smlouva, jež je předmětem zprostředkování.

Související ustanovení: § 645, 646, 647

Smlouva o zprostředkování je smlouvou úplatnou, podle obsahu smlouvy se však bude lišit jak výše provize, tak doba a podmínky vzniku nároku na provizi, jak to vyplývá z tohoto a následujících tří ustanovení. Pokud jde o výši provize, bude především platit určení ve smlouvě. Pokud smlouva nebude obsahovat o výši provize ujednání, bude to podle § 647 provize obvyklá pro takové smlouvy, bude se tedy lišit podle obsahu smluv, který může, jak je z kontextu tohoto a následujících ustanovení patrné, představovat rozdílný rozsah činnosti zprostředkovatele. Ke všem těmto případům dlužno uvést, že stanoví vznik nároku na provizi, splatnost se bude řídit smlouvou nebo bude dána podle obecných ustanovení.

V tomto ustanovení se uvádí případ, který se považuje za svým charakterem základní, běžný a typický, kdy cíle sledovaného uzavřením zprostředkovatelské smlouvy bylo dosaženo tím, že zprostředkováná smlouva byla uzavřena s osobou, kterou zprostředkovatel vybral s dodržením péče podle § 649. Za splnění zprostředkované smlouvy zprostředkovatel neodpovídá ani neručí a nárok na provizi na ně není vázán.

§ 645 [Provize z obstarání příležitosti]

Vyplývá-li ze smlouvy, že zprostředkovatel je povinen pouze obstarat pro zájemce příležitost uzavřít s třetí osobou smlouvu s určitým obsahem, vzniká zprostředkovateli nárok na provizi již obstaráním této příležitosti.

Související ustanovení: § 642, 644

Toto ustanovení se vztahuje jen k jedné z upravených možností smlouvy o zprostředkování, k takové smlouvě o zprostředkování, jejímž obsahem je jen obstarání příležitosti k uzavření smlouvy. Rozsah smlouvou požadované činnosti zprostředkovatele je ze zákonem uvažovaných možností nejmenší a obvyklá provize bude také nejnižší. Zprostředkovatel se zavazuje vyhledat osobu (typicky podnikatele), se kterou přichází uzavření smlouvy požadovaného obsahu v úvahu, a oznámit její jméno zájemci. Musí jít o reálnou příležitost uzavřít smlouvu. Nepostačovalo by oznámit osobu, která jen má takovou činnost v předmětu podnikání. Zprostředkovatel musí objednateli navrhnout osobu, která požadovanou činnost v té době skutečně vykonává (prodává dané zboží, provádí požadované práce, poskytuje požadované služby) a uzavírá takové smlouvy a jeví se, že má zájem na uzavírání dalších smluv tohoto druhu. Popřípadě může dát objednateli na výběr více takových osob. Pro tento případ zprostředkování se podle tohoto ustanovení nepožaduje, aby zprostředkovatel aktivně působil při vlastním uzavírání smlouvy a nárok na provizi není vázán na to, že k uzavření smlouvy skutečně dojde.

§ 646 [Provize vázaná na splnění závazku třetí osoby]

Jestliže podle smlouvy vzniká zprostředkovateli nárok na provizi teprve splněním závazku třetí osoby ze zprostředkované smlouvy, vzniká zprostředkovateli tento nárok rovněž v případě, kdy závazek třetí osoby vůči zájemci zanikl nebo splnění závazku třetí osoby se oddálilo z důvodů, za něž odpovídá zájemce. Je-li základem pro určení výše provize rozsah splněného závazku třetí osoby, započítává se do tohoto základu i plnění neuskutečněné z důvodů, za něž odpovídá zájemce.

Vznik nároku na provizi podle tohoto ustanovení musí být výslovně uveden ve smlouvě. Základním předpokladem vzniku nároku na provizi v tomto případě je, že došlo k uzavření zprostředkované smlouvy, tak jako v případě podle § 644, ale přistupuje podmínka, že závazek ze zprostředkované smlouvy bude třetí osobou splněn, nebo že k jeho nesplnění, popřípadě jen částečnému splnění došlo z důvodů na straně zájemce. Nepřímo se tak zvyšuje nárok na výběr osoby, s níž se navrhuje uzavřít smlouvu, protože vznik nároku na provizi je vázán na splnění závazku ze zprostředkované smlouvy. Nejde však o přímé, v odpovědnosti zprostředkovatele vyjádřené zvýšení nároku na výběr osoby, se kterou zprostředkovatel navrhuje uzavření smlouvy. Ani v tomto případě zprostředkovatel ze zprostředkovatelské smlouvy neodpovídá za splnění závazku ze zprostředkované smlouvy, ani za ně neručí (ledaže by ručení zvláště převzal).

§ 647 [Náhrada nákladů]

(1) Zprostředkovatel má nárok na provizi sjednanou, jinak obvyklou za zprostředkování obdobných smluv v době uzavření smlouvy o zprostředkování. Zprostředkovateli však nevzniká nárok na provizi, jestliže smlouva s třetí osobou byla uzavřena bez jeho součinnosti nebo jestliže v rozporu se smlouvou byl činný jako zprostředkovatel též pro osobu, s níž byla uzavřena zprostředkovaná smlouva.

(2) Nárok na úhradu nákladů spojených se zprostředkováním má zprostředkovatel vedle provize, jen když to bylo výslovně sjednáno, a v pochybnostech jen při vzniku nároku na provizi.

§ 648–649 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Pokud jde o výši úplaty – provize, platí stejné pravidlo jaké je dáno v obdobných případech, že rozhodující je výše sjednaná, a není-li výše sjednána, platí zájemce provizi obvyklou pro případy, jaké svým obsahem odpovídají dané smlouvě. Podle obsahu závazku zprostředkovatele a podmínek vzniku nároku na provizi se tedy bude obvyklá výše lišit. Výslovně se uvádí, že nárok je vázán na to, že k uzavření smlouvy došlo ve vazbě na činnost zprostředkovatele – zájemce, i když uzavřel smlouvu o zprostředkování, může sám vyhledávat vhodného obchodního partnera a uzavřít smlouvu, o jejímž zprostředkování uzavřel se zprostředkovatelem smlouvu, sám, bez součinnosti zprostředkovatele. Úprava této smlouvy nevylučuje, aby zprostředkovatel byl činný pro obě strany a může mu tedy vzniknout nárok na provizi od obou účastníků, pokud to smlouva nevylučuje – jinak je tomu, zprostředkuje-li uzavření smlouvy obchodní zástupce.

U smluv, k nimž smlouva o zprostředkování patří, vzniká vedle práva na úplatu za splnění závazku podle smlouvy i právo na náhradu nutných a účelně vynaložených nákladů, pokud hrazení nákladů není zahrnuto v úplatě. Zahrnutí nákladů v úplatě uvádí buď smlouva, nebo to vyplývá z obvyklosti, anebo to přímo uvádí zákon. Pro smlouvu o zprostředkování vyplývá, že platí, že náklady jsou zahrnuty v úplatě, z pravidla daného v tomto ustanovení, které dále obsahuje závazný výklad smluvního ujednání, pokud by vznik nároku na náhradu vynaložených nákladů nebyl výslovně upraven jako nárok, který není na vznik provize vázán.

§ 648 [Úschova dokladů]

Zprostředkovatel je povinen pro potřebu zájemce uschovat doklady, jež nabyl v souvislosti se zprostředkovatelskou činností, a to po dobu, po kterou mohou být tyto doklady významné pro ochranu zájmů zájemce.

I po splnění závazku a zániku smlouvy o zprostředkování přetrvává tato povinnost zprostředkovatele. Jde o povinnost, jejíž rozsah je dán možnou důležitostí dokladů pro zájemce. Tím není nijak dotčena povinnost zprostředkovatele uchovávat doklady o vlastní činnosti podle obecných předpisů.

§ 649 [Důvěryhodnost smluvního partnera]

(1) Zprostředkovatel neručí za splnění závazku třetích osob, s kterými zprostředkoval uzavření smlouvy; nesmí však navrhnout zájemci uzavření smlouvy s osobou, ohledně které ví nebo musí vědět, že je důvodná pochybnost, že splní řádně a včas své závazky ze zprostředkované smlouvy.

(2) Jestliže o to zájemce požádá, je zprostředkovatel povinen mu sdělit údaje potřebné k posouzení důvěryhodnosti osoby, s kterou zprostředkovatel navrhuje uzavření smlouvy.

Související ustanovení: § 373 až 386, § 642, 643

Podnikatel je obecně povinen plnit své závazky a postupovat při tom s odpovídající pečlivostí. Míra péče, kterou je povinen věnovat zprostředkovatel výběru osoby, se kterou navrhuje zájemci uzavření smlouvy, je vymezena v tomto ustanovení jako běžná péče podnikatele, a to podnikatele působícího v daném oboru a oblasti. Z použitého výrazu „musí vědět“ plyne, že se neočekává zvláštní zjišťování informací o této osobě, ale

požaduje se znalost informací běžně dostupných v daném oboru. Smlouvou o zprostředkování nepřebírá zprostředkovatel odpovědnost za to, že osoba, se kterou zprostředkoval uzavření smlouvy, svůj závazek ze zprostředkované smlouvy splní, ani za to neručí.

Poslední odstavce zakládá zvláštní informační povinnost, která by jinak z této smlouvy, pokud by o tom nebylo zvláštní ustanovení, neplynula.

§ 650 [Zánik smlouvy]

Smlouva o zprostředkování zaniká, jestliže smlouva, jež je předmětem zprostředkování, není uzavřena v době určené ve smlouvě o zprostředkování. Není-li tato doba takto určena, může kterákoli strana smlouvu ukončit tím, že to oznámí druhé straně.

Související ustanovení: § 651

Zprostředkování je činnost, která vyžaduje určitý čas, i když směřuje k uzavření určité jediné smlouvy. Smlouva může určit časový limit trvání smlouvy, nezanikne-li smlouva do té doby splněním, ale zákon sám takovou dobu pro případ, že ji neurčuje smlouva, nestanoví. Upravuje však zánik smlouvy v důsledku oznámení kterékoli ze stran, které je možno dát kdykoli, ovšem bez újmy případného pozdějšího vzniku nároku na provizi podle následujícího paragrafu.

§ 651 [Provize po zániku smlouvy]

Vzniku práva zprostředkovatele na provizi nebrání skutečnost, že teprve po zániku smlouvy o zprostředkování je s třetí osobou uzavřena smlouva (§ 644), popřípadě splněna smlouva (§ 646), na kterou se vztahovala jeho zprostředkovatelská činnost.

Související ustanovení: § 644 a 646

I po zániku smlouvy může zprostředkovateli vzniknout nárok na provizi, pokud splnil svůj závazek, avšak k uzavření zprostředkované smlouvy dojde až po zániku smlouvy o zprostředkování, za podmínky, že k uzavření smlouvy došlo v důsledku zprostředkování.

Díl osmnáctý. Smlouva o obchodním zastoupení

§ 652 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o obchodním zastoupení se obchodní zástupce jako nezávislý podnikatel zavazuje dlouhodobě pro zastoupeného vyvíjet činnost směřující k uzavírání určitého druhu smluv (dále jen „obchody“) nebo sjednávat a uzavírat obchody jménem zastoupeného a na jeho účet.

(2) Obchodním zástupcem nemůže být

a) osoba, která může jako orgán zavazovat právnickou osobu,

b) společník či člen podle zákona zmocněný zavazovat ostatní společníky nebo členy, nebo

- c) likvidátor nebo správce konkursní podstaty či vyrovnací správce.
- (3) Ustanovení o obchodním zastoupení se nepoužijí na
 - a) obchodní zástupce, jejichž činnost není placena, nebo
 - b) osoby působící na burze cenných papírů nebo na komoditní burze.
- (4) Smlouva o obchodním zastoupení musí mít písemnou formu.

Související ustanovení: § 642, 654

Související předpisy EU: směrnice č. 86/653/EHS

Z literatury: *Bělohávek, A.* Vzor smlouvy o obchodním zastoupení. Právní rozhledy, 1994, č. 5; *Černohlávek, J.* Obchodní zastupitelství zahraničních osob v České republice. Právo a podnikání, 1993, č. 3; *Němeček, P.* Zamyšlení nad § 652 odst. 2 ObchZ a § 55 ObčZ. Právní rozhledy, 2005, č. 12; *Švarc, Z.* Mandátní smlouva, komisionářská smlouva, smlouva o zprostředkování, smlouva o obchodním zastoupení. Ekonomický a právní poradce podnikatele, 1995, č. 10, 11 (obecně); *Tomsa, M.* Smlouva o obchodním zastoupení. Obchodní právo, 1994, č. 10 (obecně); *Tomsa, M.* Smlouva o obchodním zastoupení. Obchodní právo, 2001, č. 11

Smlouva o obchodním zastoupení je svou podstatou smlouvou o soustavném zprostředkování obchodů určitého druhu jako samostatné podnikatelské činnosti. Od smlouvy o zprostředkování upravené v předchozím dílu se svým charakterem odlišuje tím, že jde o soustavnou činnost, trvale vykonávanou, o trvalé podnikatelské spojení s určitým podnikatelem a z toho vyplývá, že obsah činnosti obchodního zástupce v určitém směru překračuje pouhé zprostředkování uzavření smluv na daný druh obchodu (kupních smluv, smluv o dílo nebo jiných smluv).

Názvy obchodní zastoupení, obchodní zástupce a zastoupený jsou tradiční a odpovídají v ekonomickém smyslu, obchodní zástupce však vůbec nemusí mít zmocnění jednat s právními účinky jako zástupce podnikatele, se kterým uzavřel smlouvu o obchodním zastoupení, i když ten je nazýván zastoupený. Z této smlouvy neplyne jako nutný obsah smlouvy závazek a oprávnění obchodního zástupce činit za zastoupeného právní úkony (uzavírat smlouvy o zprostředkovaných obchodech), ale takový závazek může být smlouvou převzat a k tomu musí obchodní zástupce dostat příslušné zmocnění.

V úpravě této smlouvy došlo novelou zák. č. 370/2000 Sb. ke změnám a doplnění právní úpravy tak, aby byla v patřičném souladu s příslušnou směrnicí Evropského společenství – směrnicí Rady č. 86/653/EHS o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců.

Základními obsahovými prvky této smlouvy je závazek vyvíjet soustavnou činnost pro zastoupeného a vymezení druhu obchodů, které se obchodní zástupce zavazuje zprostředkovávat. V základním ustanovení se výslovně uvádí, že obchodní zastoupení je samostatnou podnikatelskou činností prováděnou za úplatu, proto se tato úprava nevztahuje na případy bezúplatného provádění takové činnosti. Dále se působnost této úpravy nevztahuje na osoby působící na burze cenných papírů nebo na komoditní burze, neboť v těchto případech jde o činnosti upravenou zvláštními předpisy. Současně se stanoví, kdo nemůže být obchodním zástupcem, tak aby nedocházelo ke konfliktu zájmů. Smlouva může obsahovat další náležitosti, zejména určení územní oblasti, v níž má být tato činnost vykonávána, dobu, na kterou je smlouva uzavírána, výši provize a další, ale pokud je neobsahuje, platí úprava dalších ustanovení. Podpůrně pro tuto smlouvu platí ustanovení daná pro smlouvu o zprostředkování. Obchodní zastoupení může být výhradní nebo nevýhradní, pokud má být výhradní, musí to stanovit smlouva.

Smlouva musí být uzavřena v písemné formě.

§ 653 [Oblast činnosti]

Obchodní zástupce je povinen ve stanovené územní oblasti vyvíjet s odbornou péčí činnost, jež je předmětem jeho závazku. Není-li ve smlouvě tato územní oblast určena, má se za to, že obchodní zástupce má vyvíjet činnost na území České republiky.

Související ustanovení: § 655, 738

V tomto ustanovení se vyjadřuje obecně povinnost obchodního zástupce vyvíjet činnost pro zastoupeného s odbornou péčí, bližší vymezení požadavků na péči, jakou je obchodní zástupce povinen dodržovat, je uvedeno v § 655.

Obchodní zástupce je povinen vyvíjet zprostředkovatelskou činnost v určitém území. To může být určeno ve smlouvě, není-li zde určeno, je to podle právní domněnky (která je vyvratitelná) celé území České republiky, ale nemá-li tu obchodní zástupce sídlo nebo místo podnikání, platí ustanovení § 738. Oblast, v níž má obchodní zástupce vyvíjet činnost, může být vymezena v jakémkoli rozsahu, musí však být určitá – může jít o obec, kraj, několik obcí nebo krajů, stát, území několika států, nebo může být vymezena odchýlně od politického členění státu.

§ 654 [Jednání obchodního zástupce]

(1) Předmětem závazku obchodního zástupce je vyhledávání zájemců o uzavření obchodů, jež jsou vymezeny ve smlouvě.

(2) Stanoví-li smlouva, že obchodní zástupce činí právní úkony jménem zastoupeného, řídí se práva a povinnosti s tím související ustanoveními o smlouvě mandátní.

(3) Bez udělené plné moci není obchodní zástupce oprávněn jménem zastoupeného uzavírat obchody, cokoli pro něho přijímat nebo činit jiné právní úkony.

Základním charakterem činnosti obchodního zástupce je vyhledávání osob, s nimiž je předpoklad sjednat obchod, tedy uzavřít smlouvu. Toto ustanovení však uvádí jen tuto podstatu, z kontextu úpravy vyplývá, že obchodní zástupce spolupůsobí k uzavření smlouvy a v určitém směru, jak vyplývá z § 656 i po uzavření smlouvy a jejím splnění. Obecně není obsahem smlouvy o obchodním zastoupení závazek a také oprávnění obchodního zástupce uzavřít smlouvu za zastoupeného, obchodní zástupce jen uzavření určité smlouvy zastoupenému navrhuje (a k jejímu uzavření spolupůsobí), ale smlouvu uzavírá zastoupený sám. Smlouva o obchodním zastoupení však může obsahovat ustanovení, že obchodní zástupce bude jednat za zastoupeného podle jeho pokynů – pak jde o současně uzavření smlouvy o obchodním zastoupení a mandátní smlouvy na jedné listině. Ustanovení o mandátní smlouvě ovšem platí s tím, že pokud jsou v dalších ustanoveních o smlouvě o obchodním zastoupení určitá specifika, platí tyto odchylky nebo doplnění (tak hned v § 655, 655a). Pokud má obchodní zástupce jednat za zastoupeného, musí mu být udělena plná moc, zpravidla bude udělena na zvláštní listině.

§ 655 [Odborná péče]

(1) Obchodní zástupce je povinen uskutečňovat činnost, k níž je zavázán, poctivě, s vynaložením odborné péče, v dobré víře, je povinen dbát zájmů zastoupeného,

jednat v souladu s pověřením a rozumnými pokyny zastoupeného a sdělovat zastoupenému nutné informace, které má k dispozici.

(2) Obchodní zástupce podává zastoupenému zprávu o vývoji trhu a všech okolnostech důležitých pro zájmy zastoupeného, zejména pro jeho rozhodování související s uzavíráním obchodů.

(3) Zahrnuje-li smlouva i uzavírání obchodů obchodním zástupcem jménem zastoupeného, je obchodní zástupce povinen uzavírat tyto obchody jen za obchodních podmínek stanovených zastoupeným, neprojevil-li zastoupený souhlas s jiným postupem.

(4) Nemůže-li zástupce vykonávat svou činnost, musí o tom bez zbytečného odkladu podat zprávu zastoupenému.

Související ustanovení: § 654 odst. 2

V prvním odstavci jsou stanoveny povinnosti obchodního zástupce. Základní požadavek na jeho činnost, podle smlouvy o obchodním zastoupení je dán ze dvou hledisek. Za prvé, aby tuto činnost vykonával s odbornou péčí, jakou je možno očekávat od podnikatele při činnosti, která je předmětem jeho podnikání. Za druhé, aby ji vykonával poctivě, v dobré víře. Termín „dobrá víra“ je použit v návaznosti na terminologii směrnic ES. Je jej v daném kontextu třeba chápat jako dobrou víru obchodního zástupce, že ve své činnosti, k níž se zavázal, postupuje podle zásad poctivého obchodního styku a dobrých mravů v obchodním styku. Jde tu o vyjádření určitého subjektivního vztahu jednajícího k jeho činnosti, ale je současně nutno vzít v úvahu, že tento vztah jednajícího musí vycházet z nároků na podnikatele jako profesionála, který si musí být vědom dosahu a důsledků svého jednání, jaké lze z hlediska profesionála předpokládat. Za druhé je v tomto ustanovení výslovně uveden požadavek, aby obchodní zástupce jednal poctivě, tedy tak, aby jeho jednání objektivně posuzováno odpovídalo zásadám poctivého obchodního styku. Jde tu o vyjádření jednoho požadavku na činnost obchodního zástupce z různých hledisek, takže se vyjádření této povinnosti do jisté míry překrývají, její vyslovení se zdvojuje.

Dále se v tomto ustanovení upravuje určitá významná odchylka od obecného ustanovení pro mandátní smlouvy v tom, že obchodní zástupce je povinen jednat v souladu s rozumnými pokyny zastoupeného. Vychází se tedy z principu příkazního vztahu, ale projevuje se i určitý rys partnerství obchodního zástupce a vliv jeho vlastního obchodního zájmu. Požaduje se, aby obchodní zástupce vždy posuzoval z hlediska svých znalostí daného trhu (trhu v oblasti pro kterou vykonává obchodní zastoupení) správnost a rozumnost pokynů daných zastoupeným, sděloval zastoupenému připomínky a pojednával je s ním. Podle našeho názoru z formulace tohoto ustanovení vyplývá, že oproti zásadám platným pro mandátní smlouvu se v krajním případě může obchodní zástupce od nerozumných pokynů v nutné míře odchýlit. Podmínkou je, že pokyn je objektivně zřejmě nerozumný, jinak by obchodní zástupce porušil své smluvní povinnosti. Ovšem pokud uzavírá smlouvy jménem zastoupeného, je povinen ve všech případech uzavírat tyto smlouvy za obchodních podmínek stanovených zastoupeným, pokud ten nedal k odchylce souhlas.

Obchodní zástupce má, jak je uvedeno ve druhém odstavci, širokou informační povinnost. Je povinen podávat zastoupenému všechny informace, které mohou být užitečné pro jeho rozhodování, tedy o jednotlivých partnerech, s nimiž je v obchodním styku, o konkurenci a souhrnné informace o vývoji trhu. Tato povinnost vyplývá ze soustavnosti činnosti obchodního zástupce, předpokládané dlouhodobosti vztahu a shodnosti obchodních zájmů. Na to navazuje poslední odstavec, který výslovně uvádí povinnost podat bezodkladně zprávu v případě překážky, která mu znemožňuje vykonávat činnost.

Od tohoto ustanovení se strany nemohou dohodou odchýlit.

§ 655a [Povinnosti zastoupeného]

(1) Ve vztazích s obchodním zástupcem je zastoupený povinen jednat poctivě a v dobré víře. Zvláště je zastoupený povinen

a) poskytnout zástupci nezbytnou dokumentaci, která se vztahuje k předmětu obchodů, a

b) obstarat zástupci informace nezbytné k plnění závazků ze smlouvy o obchodním zastoupení, zejména v rozumné lhůtě sdělit obchodnímu zástupci, že předpokládá významné snížení rozsahu činnosti oproti tomu, co by mohl zástupce normálně očekávat.

(2) Zastoupený je povinen informovat obchodního zástupce v přiměřené lhůtě o tom, že přijal, odmítl nebo nesplnil úkon obstaraný zástupcem.

Novelou zák. č. 370/2000 Sb. byla doplněna úprava povinností zastoupeného. Předně je to požadavek na poctivé jednání v dobré víře vůči obchodnímu zástupci. Taková povinnost je tak ve vztazích obchodního zastoupení vyjádřena shodně pro obě smluvní strany. K pojmu „dobrá víra“ srov. komentář k § 655. Dále se uvádějí zvláště informační povinnosti zastoupeného vůči obchodnímu zástupci a povinnost poskytnout mu potřebnou dokumentaci tak, aby mohl co nejlépe vyvíjet činnost jak k vlastnímu prospěchu, tak i k prospěchu zastoupeného. (Vedle toho ovšem předává zastoupený obchodnímu zástupci potřebné podklady a pomůcky podle § 663, propagační materiály podle zvláštní dohody apod.)

Od tohoto ustanovení se strany nemohou dohodou odchýlit.

§ 656 [Povinnost spolupůsobení]

Obchodní zástupce je povinen spolupůsobit v rámci svého závazku při uskutečňování uzavřených obchodů podle pokynů zastoupeného a v zájmu zastoupeného, které jsou nebo musí být obchodnímu zástupci známé, zejména při řešení nesrovnalostí, jež vzniknou z uzavřených obchodů.

Podstatou činnosti obchodního zástupce je zprostředkování uzavření smluv. Ale ze soustavnosti vyplývá zájem obou partnerů na dobrém průběhu obchodu a případně rychlém a hladkém vypořádání důsledků vadného plnění a neshod, ke kterým může v obchodním styku dojít. Povinnosti obchodního zástupce proto přesahují pouhé přímé působení k uzavření smluv.

§ 657 [Utajení informací]

Obchodní zástupce nesmí sdělit údaje získané od zastoupeného při své činnosti bez souhlasu zastoupeného jiným osobám nebo je využít pro sebe nebo pro jiné osoby, pokud by to bylo v rozporu se zájmy zastoupeného. Tato povinnost trvá i po ukončení smlouvy o obchodním zastoupení.

Související ustanovení: § 17, 51, 271

Obecně je v obchodních vztazích upravena ochrana obchodního tajemství v § 17, dále je speciálně upravena ochrana důvěrných informací, sdělených při uzavírání smlouvy

§ 658–659 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

v § 271. Zde je upraven další speciální případ ochrany informací. Tato úprava vychází ze skutečnosti, že souhrn údajů a poznatků získaných při soustavném obchodním působení v zájmu zastoupeného představuje oproti jednotlivým datům a poznatkům novou kvalitu, souhrnnou informaci, která může být obchodně významná a kterou je třeba chránit.

§ 658 [Důvěryhodnost smluvního partnera]

(1) Není-li v tomto dílu stanoveno jinak, použijí se na smlouvu o obchodním zastoupení ustanovení o smlouvě o zprostředkování.

(2) Zástupce ručí za splnění povinností třetí osobou, s níž navrhl zastoupenému uzavření obchodu nebo se kterou jménem zastoupeného uzavřel obchod, jen když se k tomu písemně zavázal a obdržel-li za převzetí ručení zvláštní odměnu. V takovém případě řídí se jeho práva a povinnosti podle ustanovení o ručení.

Související ustanovení: § 303 až 312, § 373 n., § 642 až 651

V prvním odstavci se po speciálních ustanoveních o povinnostech smluvních stran upravuje podpůrné použití ustanovení o smlouvě o zprostředkování. Toto ustanovení je kogentní; ustanovení, na něž se odkazuje, však mají opět dispozitivní charakter. Z toho, podle našeho názoru, vyplývá možnost sjednat odchylky v rámci ustanovení, na něž se odkazuje. Z tohoto odkazu vyplývá i nárok na péči, kterou musí obchodní zástupce věnovat výběru partnera, s nímž navrhuje uzavřít smlouvu (speciální úprava v této otázce, která byla v odstavci 1 tohoto paragrafu, byla novelou zák. č. 370/2000 Sb. vypuštěna). Podle tohoto odkazu obchodní zástupce nesmí navrhopvat zastoupenému uzavření smlouvy, popřípadě jeho jménem uzavřít smlouvu s osobou, o které ví nebo musí vědět, že je důvodná pochybnost, že splní řádně a včas své závazky ze zprostředkované smlouvy, a je povinen, jestliže o to zastoupený požádá, sdělit mu údaje potřebné k posouzení důvěryhodnosti osoby, se kterou navrhuje uzavření smlouvy. Nepřímý vliv má jistě vazba provize na splnění závazku ze zprostředkované smlouvy. Obchodní zástupce však neručí za splnění závazků třetí osoby ze smlouvy, jejíž uzavření zprostředkoval, ledaže ručení zvláště převzal. Převzetí ručení vyžaduje písemnou formu a je dále vázáno na podmínku, že za to obchodní zástupce obdrží zvláštní odměnu.

Od tohoto ustanovení se strany nemohou odchýlit.

§ 659 [Nárok na provizi]

(1) Obchodní zástupce má nárok na provizi sjednanou, jinak odpovídající zvyklostem podle místa jeho činnosti a s ohledem na druh zboží, jehož se týká smlouva o obchodním zastoupení. Nejsou-li takové zvyklosti, má obchodní zástupce právo na rozumnou odměnu, která přihlíží ke všem okolnostem uskutečněného úkonu. Každá část odměny, která se mění podle počtu a hodnoty obchodních případů, je považována za složku provize.

(2) Nárok na úhradu nákladů spojených se svou činností má obchodní zástupce vedle provize, jen když to bylo sjednáno a nevyplývá-li ze smlouvy něco jiného, jen když mu vznikl nárok na provizi z obchodu, kterého se náklady týkají.

(3) Nárok na provizi a na smlouvenou úhradu nákladů nevzniká v případech, kdy obchodní zástupce byl při uzavírání obchodu činný jako obchodní zástupce nebo zprostředkovatel pro osobu, s níž zastoupený uzavřel obchod.

Pro výši provize platí obecné pravidlo, že pokud ji nestanoví smlouva, vzniká nárok na provizi v obvyklé výši jaká odpovídá z hlediska místního trhu v oblasti obchodního zastoupení podle smlouvy a druhu zboží. Toto základní pravidlo je doplněno pro případ, že pro daný druh zboží by na daném trhu nebyly takové zvyklosti vytvořeny, tak že má nárok na odměnu v rozumné výši. Při uvážení výše provize podle tohoto pravidla, pokud k tomu dojde, bude třeba vyjít z průměrné výše provize na daném trhu s přihlédnutím k druhu zboží a obchodním podmínkám, jaké uvádí zprostředkované smlouvy, případně s uvážením i dalších okolností. Provize představuje odměnu za činnost obchodního zástupce, výpočet její výše může sestávat z různých položek, ale v tom jde vždy o složky celkové provize. Kdy vzniká na provizi nárok, je pak stanoveno v § 660 a 661.

Ze soustavnosti činnosti obchodního zástupce pro zastoupeného a vazby obchodních zájmů obchodního zástupce a zastoupeného vyplývá, že oproti zprostředkování uzavření jednotlivé smlouvy nemá nárok na provizi z uzavřeného obchodu, jestliže by zprostředkoval uzavření smlouvy i pro druhou stranu podle smlouvy s touto stranou, a to ať v tomto vztahu šlo o zprostředkování uzavření jednotlivé smlouvy nebo též o obchodní zastoupení. Toto ustanovení je však dispozitivní.

Ve druhém odstavci je vyslovena zásada, že provize zahrnuje náklady spojené s činností obchodního zástupce. Smlouva, popřípadě zvláštní dohoda, ovšem může zástupci přiznat náhradu nákladů, respektive určitých nákladů (např. nákladů určité reklamní akce).

§ 659a [Provize po dobu zastoupení]

(1) Za úkony uskutečněné po dobu trvání smluvního závazku má zástupce právo na provizi,

a) jestliže byl obchod uzavřen v důsledku jeho činnosti, nebo

b) jestliže obchod byl uzavřen s třetí osobou, kterou před účinností smlouvy o obchodním zastoupení získal jako zákazníka za účelem uskutečňování obchodů tohoto druhu.

(2) Za úkony uskutečněné během trvání smluvního závazku má obchodní zástupce právo na provizi také v případě, že bylo smluvně výhradní obchodní zastoupení pro určité území nebo okruh osob a jestliže obchod anebo činnost k němu směřující byl uskutečněn se zákazníkem příslušejícím k tomuto území nebo k této skupině osob, nejedná-li se o případ uvedený v § 659 odst. 3.

Související ustanovení: § 659b, 659c, 661, 662, 666

Toto ustanovení vyjadřuje základní zásadu, že nárok na provizi přísluší obchodnímu zástupci z činnosti uskutečněné po dobu trvání smlouvy o obchodním zastoupení. Ale nárok na provizi mu může vzniknout v některých případech předcházejících této době nebo po uplynutí této doby. První případ, nárok na provizi z obchodů uzavřených před účinností smlouvy o obchodním zastoupení, je uveden v tomto ustanovení, druhý případ v následujících dvou paragrafech. Nárok na provizi podle tohoto ustanovení je však omezen ustanovením § 659c.

Druhý odstavec upravuje vznik nároku na provizi, jestliže jde o výhradní obchodní zastoupení podle § 665.

Od tohoto ustanovení se strany nemohou dohodou odchýlit.

§ 659b–660 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

§ 659b [Provize po ukončení zastoupení]

Jde-li o úkony uskutečněné po ukončení smlouvy, má zástupce právo na provizi,
a) jestliže byl úkon uskutečněn především v důsledku činnosti obchodního zástupce, je-li smlouva uzavřena v rozumné lhůtě po ukončení smlouvy, nebo
b) jestliže v souladu s podmínkami uvedenými v § 659a byla objednávka třetí osoby obdržena zastoupeným nebo obchodním zástupcem před ukončením smlouvy.

Související ustanovení: § 659, 659c, 660 až 662

Toto ustanovení upravuje v návaznosti na předchozí ustanovení vznik nároku na provizi, pokud k rozhodným úkonům dojde až po ukončení smlouvy. Prosazuje se zásada, že rozhodující je vazba na činnost obchodního zástupce. Termín „v rozumné lhůtě“ je podle našeho názoru nutno chápat tak, že je třeba posoudit vazbu na činnost obchodního zástupce z časového hlediska, s ohledem na druh zboží, obchodní podmínky a rozsah daného obchodu, jakož i další okolnosti jednání o uzavření zprostředkované smlouvy a plnění závazků z této smlouvy.

Od tohoto ustanovení se strany nemohou dohodou odchýlit.

§ 659c [Provize při změně zástupců]

Obchodní zástupce nemá právo na provizi podle § 659a, jestliže na ni má podle § 659b právo předcházející obchodní zástupce, není-li vzhledem k okolnostem spravedlivé provizi rozdělit mezi oba obchodní zástupce.

Související ustanovení: § 659, 659a, 660 až 662

Toto ustanovení řeší stav, kdy by právo na provizi při změně obchodního zástupce vzniklo podle ustanovení § 659a a 659b jak předchozímu, tak novému obchodnímu zástupci. Rozhodná je podstatná vazba na činnost buď ještě předchozího, nebo již nového obchodního zástupce, kterou bude nutno posoudit podle okolností konkrétního případu. Pokud se na zprostředkování daného obchodu podíleli ve významném rozsahu oba obchodní zástupci, musí být provize mezi ně rozdělena, neboť z jednoho obchodu přísluší jen jedna provize.

Od tohoto ustanovení se strany nemohou dohodou odchýlit.

§ 660 [Vznik práva na provizi]

(1) Právo na provizi, nebyla-li uzavřena dohoda podle § 661, vzniká v okamžiku, kdy

- a) zastoupený splnil závazek ze smlouvy,
- b) zastoupený byl povinen splnit závazek na základě smlouvy uzavřené s třetí osobou, nebo
- c) třetí osoba splnila závazek ze smlouvy.

(2) Právo na provizi vzniká nejpozději v okamžiku, kdy třetí osoba splnila svou část závazku nebo byla povinna ji splnit, splnil-li zastoupený svoji část. Jestliže však

má třetí osoba splnit svůj závazek až po uplynutí více než šesti měsíců po uzavření obchodu, vzniká obchodnímu zástupci nárok na provizi po uzavření obchodu.

(3) **Provize je splatná nejpozději v poslední den měsíce, který následuje po skončení čtvrtletí, ve kterém na ni vzniklo právo.**

(4) **Od ustanovení odstavců 2 a 3 se lze dohodou odchýlit jen ve prospěch obchodního zástupce.**

(5) **Je-li základem pro určení provize rozsah splněného závazku třetí osoby, započítává se do tohoto základu i plnění neuskutečněné z důvodů, za něž odpovídá zastoupený.**

Související ustanovení: § 659 až 659c, § 661, 662

Zásadně vzniká právo na provizi při splnění dvou podmínek, a to že došlo k uzavření zprostředkované smlouvy a že základní závazek z této smlouvy byl povinným splněn. Tedy buď zastoupeným nebo osobou, s níž byla uzavřena smlouva, podle toho, jaká smlouva byla předmětem zprostředkování, který závazek je základem pro provizi. Ale pokud byl povinným z této smlouvy zastoupený, právo na provizi vzniká, jakmile byl zastoupený povinen splnit závazek ze smlouvy uzavřené s třetí osobou.

Ve druhém odstavci je doplňující speciální ustanovení, které stanoví, že nejpozději vzniká obchodnímu zástupci právo na provizi, když třetí osoba splnila svou část závazku nebo byla povinna ji splnit, splnil-li zastoupený svoji část, a dále pro případ, že třetí osoba má svůj závazek splnit za více než 6 měsíců od uzavření zprostředkované smlouvy (tedy typicky v případě kupní smlouvy uzavřené zastoupeným jako prodávajícím, v níž je splatnost kupní ceny stanovena při poskytnutí delšího zbožového úvěru), že na provizi vzniká nárok hned po uzavření obchodu, tedy v den následující po uzavření smlouvy. Jinak je však upraven v následujícím paragrafu vznik práva na provizi v případě, že obchodní zástupce obstarává jen příležitost k uzavření smlouvy určitého druhu.

Nově navazuje ve třetím odstavci ustanovení, které stanoví nejdelší možnou lhůtu jakou lze sjednat pro splatnost provize. Dohoda stran je možná jen ve prospěch obchodního zástupce.

V posledním odstavci je upraveno ve vazbě na ustanovení první věty druhého odstavce právo na provizi v rozsahu nesplněného závazku třetí osoby, jestliže závazek třetí osoby, který je základem provize, nebyl splněn z důvodů, které je nutno přičíst zastoupenému. Od tohoto ustanovení se nelze dohodou odchýlit.

§ 661 [Obstarání příležitosti]

Vyplývá-li ze smlouvy, že obchodní zástupce je povinen pouze obstarat pro zastoupeného příležitost, aby zastoupený mohl s třetí osobou uzavřít obchod s určitým obsahem, vzniká obchodnímu zástupci nárok na provizi již obstaráním této příležitosti.

Obchodní zastoupení, jehož obsahem je jen obstarání příležitosti k uzavření obchodu s určitým obsahem, nelze považovat za běžné, tento rozsah činnosti obchodního zástupce, z něhož vzniká právo na provizi již okamžikem obstarání příležitosti k uzavření smlouvy, musí být výslovně smluven.

§ 662 [Zánik práva na provizi]

(1) Právo na provizi zanikne, je-li zřejmé, že smlouva mezi zastoupeným a třetí osobou nebude splněna, a jestliže nesplnění není důsledkem okolností přičitatelných zastoupenému, nestanoví-li smlouva něco jiného.

(2) Provize, která byla již uhrazena, musí být vrácena, jestliže právo na ni zaniklo podle předchozího odstavce.

(3) Od ustanovení odstavce 1 se lze dohodou odchýlit jen ve prospěch obchodního zástupce.

Související ustanovení: § 659 až 659c

Zásada, že nárok na provizi je vázán zásadně na uzavření zprostředkovatelské smlouvy a splnění závazků z této smlouvy, jak je vyjádřena v § 659a, je zde dovedena do důsledku tak, že i pokud podle předcházejících ustanovení nárok na provizi vznikl (tak může vzniknout podle § 660 odst. 2 věty druhé), toto právo zanikne, jestliže je zřejmé, že zprostředkovaná smlouva nebude splněna. Zachováno však zůstane, jestliže nesplnění smlouvy je důsledkem okolností, které lze přičíst k tíži zastoupeného. Jestliže provize, na kterou vznikl nárok, který pak podle tohoto ustanovení zanikl, již byla zaplacená, musí být vrácena, neboť důvod pro její zaplacení dodatečně odpadl. Od tohoto ustanovení se nelze dohodou odchýlit.

Dohoda stran může mít ustanovení pro obchodního zástupce výhodnější, nemůže však právo na provizi nad toto ustanovení dále omezit.

§ 662a [Výkaz dlužné provize]

(1) Zastoupený předá obchodnímu zástupci výkaz o dlužné provizi nejpozději poslední den měsíce následujícího po čtvrtletí, ve kterém se stala splatnou. Tento výkaz obsahuje hlavní složky, na základě kterých byla provize vypočítána.

(2) Obchodní zástupce je oprávněn požadovat, aby mu byly poskytnuty veškeré údaje, zejména výpis z účetních knih, které má zastoupený k dispozici a které obchodní zástupce potřebuje k ověření výše provizí, které mu náleží.

(3) Od ustanovení odstavců 1 a 2 se lze dohodou odchýlit jen ve prospěch obchodního zástupce.

Související ustanovení: § 659 až 662

V tomto ustanovení jde o výslovné stanovení povinností zastoupeného k tomu, aby obchodní zástupce mohl vždy ověřit správnost výše vyplácené provize. Vždy jde o podklady, které sám k dispozici nemá. Tato povinnost vyplývá z předchozích ustanovení o provizi, zde je vyjádřena konkrétně a výslovně.

§ 663 [Předání podkladů a pomůcek]

(1) Zastoupený je povinen předat obchodnímu zástupci všechny podklady a pomůcky potřebné k plnění závazku obchodního zástupce.

(2) Podklady a pomůcky nezbytné podle odstavce 1 zůstávají majetkem zastoupeného a obchodní zástupce je povinen je vrátit po ukončení smlouvy, pokud

je obchodní zástupce, vzhledem k jejich povaze, nespotřeboval při plnění svého závazku.

(3) Obchodní zástupce je povinen pro potřebu zastoupeného uschovat doklady, jež nabyl v souvislosti se svou činností, a to po dobu, po kterou tyto doklady mohou být významné pro ochranu zájmů zastoupeného.

Z charakteru vztahu při obchodním zastoupení vyplývají pro obě strany specifické povinnosti spolupůsobení. Zde je upravena povinnost zastoupeného předat obchodnímu zástupci jednak podklady, jednak pomůcky, které potřebuje k provádění své činnosti tak, jak je to v zájmu zastoupeného. Zásadně zůstávají tyto pomůcky a podklady majetkem zastoupeného a obchodní zástupce je povinen je opatrovat s péčí, jaká se vyžaduje podle smlouvy o uložení věci, po skončení obchodního zastoupení je povinen je vrátit. Část těchto věcí – a v některých případech to může být valná většina těchto věcí – se však vzhledem k jejich určení nevrací, jde o věci, které obchodní zástupce spotřebovává, může jít o reklamní předměty určené k rozdáni apod. Půjde-li o větší propagační akci, bude o jejím provedení zřejmě uzavřena zvláštní dohoda.

V posledním odstavci je stanovena povinnost uchovávat doklady, které mohou být důležité pro zastoupeného po celou dobu, po kterou mohou mít pro zastoupeného význam, obdobně jako je k tomu povinen zprostředkovatel u zprostředkování uzavření jednotlivé smlouvy. Tím není dotčena povinnost obchodního zástupce uchovávat doklady o vlastní činnosti podle obecné úpravy.

§ 664 Nevýhradní obchodní zastoupení

Nevyplývá-li ze smlouvy něco jiného, může zastoupený pověřit i jiné osoby obchodním zastoupením, jež sjednal s obchodním zástupcem, a obchodní zástupce může vykonávat činnost, ke které se zavázal vůči zastoupenému, i pro jiné osoby nebo uzavírat obchody, jež jsou předmětem obchodního zastoupení, na vlastní účet nebo účet jiné osoby.

Související ustanovení: § 659a, 665

Obecně má obchodní zastoupení nevýhradní charakter. Zastoupenému, který uzavřel smlouvu o obchodním zastoupení s určitým obchodním zástupcem, zůstává zachováno oprávnění vyvíjet v územní oblasti, na kterou se uzavřená smlouva o obchodním zastoupení vztahuje, obchodní činnost přímo, vlastní činností a zůstává mu právo využívat i zprostředkování daných obchodů prostřednictvím jiných obchodních zástupců. Jiná situace bude při uzavření smlouvy o výhradním obchodním zastoupení, pro něž platí speciální úprava § 665, 666, 670 a 672, ve kterých jsou uvedeny odchylky a zvláštní ustanovení k obecné úpravě.

Výhradní obchodní zastoupení

§ 665 [Vymezení pojmu]

Bylo-li sjednáno výhradní zastoupení, je zastoupený povinen ve stanovené územní oblasti a pro určený okruh obchodů nepoužívat jiného obchodního zástupce a obchodní zástupce není oprávněn v tomto rozsahu vykonávat obchodní zastoupení pro jiné osoby nebo uzavírat obchody na vlastní účet nebo účet jiné osoby.

§ 666–667 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Související ustanovení: § 670, 672

Obchodní zastoupení lze sjednat jako zastoupení výhradní. V takovém případě musí smlouva určovat územní oblast, na kterou se obchodní zastoupení vztahuje. Sjednání výhradního zastoupení se dotýká obou smluvních stran. Zastoupený se zavazuje, že pro území a pro druh obchodů, na které se smlouva vztahuje, nebude používat jiného obchodního zástupce a obchodní zástupce se zavazuje, že na tomto území nebude jako obchodní zástupce zprostředkovávat dané obchody pro jiného, ani nebude takové obchody uzavírat na vlastní ani na cizí účet. Pokud by některý z partnerů porušil smlouvou o výhradním zastoupení převzatou povinnost zdržet se takového jednání, odpovídal by za škodu v důsledku toho vzniklou. Zastoupený však neztrácí právo uzavírat na území, kterého se výhradní obchodní zastoupení týká, obchody sám, jen bude povinen podle ustanovení následujícího paragrafu zaplatit obchodnímu zástupci provizi tak, jako kdyby byl obchod uzavřen s jeho součinností. Smlouva ovšem může mít v této věci zvláštní ujednání. Ochrana obchodního zájmu zastoupeného na dosahování možnostem odpovídajících obchodních výsledků je v ustanovení § 670.

§ 666 [Nárok na provizi]

Zastoupený je oprávněn uzavírat obchody, na které se vztahuje výhradní obchodní zastoupení i bez součinnosti obchodního zástupce, je však povinen, pokud smlouva nestanoví něco jiného, platit z těchto obchodů obchodnímu zástupci provizi tak, jako kdyby tyto obchody byly uzavřeny s jeho součinností (§ 659a odst. 2).

Je-li smlouva o obchodním zastoupení uzavřena s tím, že jde o zastoupení výhradní, má obchodní zástupce nárok na provizi i z obchodů, které uzavřel zastoupený sám, bez přímé součinnosti s obchodním zástupcem. Smlouva může toto právo vyloučit.

Zánik obchodního zastoupení

§ 667 [Prodloužení smlouvy]

Závazek obchodního zástupce zaniká uplynutím doby, na kterou byla uzavřena smlouva. Jestliže po uplynutí této doby se strany smlouvou dále řídí, mění se na smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou.

Související předpisy: § 578 ObčZ

Jestliže je smlouva o obchodním zastoupení (jak nevýhradním tak výhradním) uzavřena na určitý čas, zanikají závazky vyhledávat zájemce, zprostředkovávat uzavření smluv a k potřebnému spolupůsobení uplynutím této doby. Potud se jen opakuje obecné pravidlo, které by se i jinak na smlouvu o obchodním zastoupení vztahovalo. Úprava prodloužení smlouvy navazuje na dosavadní smlouvu, a to tak, že zde dochází ze zákona ke změně dosavadní smlouvy uzavřené na dobu určitou na smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou v případě, že strany v činnosti obchodního zastoupení podle dosavadní smlouvy pokračují, a to ode dne následujícího po dni uplynutí původní doby její platnosti, i když skutečnost, že se strany touto smlouvou dále řídí, bude prokázána až později.

§ 668 [Doba trvání smlouvy]

(1) Smlouva je sjednána na dobu neurčitou, stanoví-li to smlouva nebo neobsahuje-li smlouva ustanovení o době, na kterou byla uzavřena, nebo nevyplývá-li omezení z účelu smlouvy.

(2) Smlouva sjednaná na dobu neurčitou může být ukončena kteroukoliv ze stran výpovědí.

(3) Délka výpovědní lhůty je jeden měsíc pro první rok, dva měsíce pro druhý rok, tři měsíce pro třetí a další roky trvání smluvního závazku. Strany nemohou dohodnout kratší výpovědní lhůtu.

(4) Jestliže smluvní strany dohodnou delší výpovědní lhůtu, než jaké stanoví odstavec 3, nesmí být lhůta, kterou je vázán zastoupený, kratší než lhůta, kterou musí dodržet obchodní zástupce.

(5) Nedohodly-li strany něco jiného, musí výpovědní lhůta skončit ke konci kalendářního měsíce.

(6) Předchozí odstavce se použijí i na smlouvy uzavřené na dobu určitou, které se změnily ve smlouvy na dobu neurčitou podle § 667, s tím, že výpovědní lhůta bude počítána s přihlédnutím k uplynulé určité době trvání smluvního závazku, která předcházela přeměně na smlouvu na dobu neurčitou.

Smlouva o obchodním zastoupení může být sjednána na dobu neurčitou buď tak, že to uvádí smlouva výslovně, nebo tím, že o době trvání smlouvy neuvádí nic. Smlouvu uzavřenou na neurčitou dobu mohou ukončit výpovědí obě strany. Výpovědní lhůta je rovná pro obchodního zástupce i zastoupeného, je však různá podle doby, po kterou obchodní zastoupení trvalo do doby podání výpovědi. Strany mohou sjednat výpovědní lhůtu delší.

Ustanovení odstavců 2 až 4 a 6 jsou kogentní, jak to odpovídá charakteru těchto ustanovení daných k ochraně oprávněných zájmů smluvních stran podle povahy obchodního zastoupení, zejména obchodního zástupce jako strany ve slabším postavení. Lze poznamenat, že kogentnost ustanovení odstavce 2 je vyslovena pro úplnost, neboť vyloučit možnost výpovědi smlouvy uzavřené na neurčitou dobu zakazuje již obecná úprava občanského zákoníku.

§ 669 Právo na odškodnění

(1) Obchodní zástupce má v případě ukončení smlouvy právo na odškodnění, jestliže

a) zastoupenému získal nové zákazníky nebo rozvinul významně obchod s dosavadními zákazníky a zastoupený má dosud podstatné výhody vyplývající z obchodů s nimi, a

b) placení tohoto odškodnění je spravedlivé, jsou-li vzaty v úvahu všechny okolnosti, zejména provize, kterou obchodní zástupce ztrácí a která vyplývá z obchodů uskutečněných s těmito zákazníky; tyto okolnosti zahrnují také použití nebo nepoužití konkurenční doložky ve smyslu § 672a.

(2) Výše odškodnění nesmí překročit roční provizi vypočítanou z ročního průměru odměn získaných zástupcem během posledních pěti let, a trvala-li smlouva dobu kratší než pět let, musí být vypočítáno z průměru za celé smluvní období.

(3) Přiznání odškodnění nezbavuje obchodního zástupce práva na náhradu škody.

(4) Právo na odškodnění vznikne rovněž, jestliže ukončení smlouvy nastane na základě úmrtí obchodního zástupce.

(5) Obchodní zástupce ztrácí právo na odškodnění podle odstavce 1, jestliže neoznámí zastoupenému do jednoho roku od ukončení smlouvy, že uplatňuje svá práva.

(6) Strany se nemohou před uplynutím smluvené doby platnosti smlouvy dohodnout odchýlně od předchozích odstavců v neprospech obchodního zástupce.

Související ustanovení: § 669a, 672a

Novelou zák. č. 370/2000 Sb. bylo v tomto a následujícím paragrafu nově upraveno právo obchodního zástupce na odškodnění, které nahrazuje dosavadní úpravu práva na odměnu za získané zákazníky. Odškodnění zde upravené, na něž vzniká obchodnímu zástupci nárok při skončení obchodního zastoupení z důvodů, které nelze přičítat k tíži obchodního zástupce, představuje přiměřenou náhradu za provizi, již by obchodní zástupce vzhledem k výsledkům své činnosti mohl ještě získat, pokud by obchodní zastoupení neskončilo, a určité vyrovnání přínosu činnosti obchodního zástupce pro postavení zastoupeného na daném trhu a jeho zvýhodnění. Z tohoto hlediska jsou určeny podmínky pro vznik práva na odškodnění, které musí být splněny současně. Obchodní zástupce musí pro zastoupeného získat nové zákazníky nebo významně rozvinout obchod s dosavadními zákazníky a prospěch z toho musí zastoupenému plynout ještě v době skončení smlouvy o obchodním zastoupení. Současně musí být odškodnění posouzeno jako spravedlivé, tedy odpovídající podle zásad poctivého obchodního styku a obchodní morálky, a to s ohledem na všechny okolnosti dosavadního vztahu obchodního zastoupení. Výslovně se uvádí, že v rámci toho je třeba vzít také v úvahu, zda obsahem smlouvy byla nebo nebyla konkurenční doložka upravená v § 672a.

Právo na odškodnění musí být u zastoupeného uplatněno do jednoho roku od ukončení smlouvy – jde o úkon nutný k zachování práva, nebude-li právo včas uplatněno, zaniká prekluzí.

Právo na odškodnění podle tohoto ustanovení není náhradou škody ve smyslu § 373, což uvádí ustanovení čtvrtého odstavce výslovně pro jasnost úpravy. Na odškodnění má za stanovených podmínek obchodní zástupce právo a nemůže se ho vzdát předem, tj. po dobu, po kterou trvá zastoupení podle smlouvy a do té doby nemohou strany dohodou ani změnit podmínky vzniku práva na odškodnění a jeho výši v neprospech obchodního zástupce, mohou jen sjednat úpravu pro obchodního zástupce výhodnější.

§ 669a [Výjimky z práva na odškodnění]

(1) Právo na odškodnění podle § 669 nevznikne,

a) jestliže zastoupený ukončil smlouvu pro takové porušení smluvního závazku obchodním zástupcem, které by opravňovalo k odstoupení od smlouvy,

b) jestliže obchodní zástupce ukončil smlouvu, není-li toto ukončení odůvodněno okolnostmi na straně zastoupeného nebo není-li odůvodněno věkem, invaliditou nebo nemocí obchodního zástupce, jestliže od něj pokračování v činnosti nelze rozumně požadovat, nebo

c) jestliže podle dohody se zastoupeným obchodní zástupce převede práva a povinnosti ze smlouvy o obchodním zastoupení na třetí osobu.

(2) Strany se nemohou před uplynutím smluvené doby platnosti smlouvy dohodnout v neprospech obchodního zástupce odchýlně od předchozího odstavce.

Související ustanovení: § 669

Toto ustanovení navazuje na stanovení předpokladů pro vznik práva obchodního zástupce na odškodnění v § 669 odst. 1 a uvádí taxativně případy, kdy právo na odškodnění obchodnímu zástupci nevznikne. Jde za prvé o případ, že smlouvu sice ukončil (výpovědí, odstoupením od smlouvy) zastoupený, ale důvodem ukončení smlouvy je porušení povinností obchodního zástupce, pro které měl zastoupený právo od smlouvy odstoupit. Není podmínkou, aby tohoto práva využil a od smlouvy skutečně odstoupil, bude ovšem muset prokázat skutečnosti, které jej k odstoupení od smlouvy opravňovaly. Za druhé jde o případ, že ukončil smlouvu sám obchodní zástupce a k tomuto ukončení smlouvy nedošlo z důvodů na straně zastoupeného nebo proto, že obchodní zástupce nemůže pro svůj zdravotní stav nebo věk ve své činnosti pro zastoupeného pokračovat. Za třetí jde o případ, kdy obchodní zástupce převede obchodní zastoupení na třetí osobu – podmínka souhlasu zastoupeného je nutná, neboť jde o novaci smlouvy o obchodním zastoupení.

Strany nemohou, pokud zastoupení trvá, dohodou rozšířit podmínky, za nichž právo na odškodnění obchodnímu zástupci nevznikne.

§ 670 [Zastoupení na dobu určitou]

Bylo-li výhradní zastoupení sjednáno na dobu určitou, může kterákoliv strana vypovědět smlouvu způsobem stanoveným v § 668 odst. 3, jestliže objem obchodu nedosáhl během posledních 12 měsíců objemu obchodů stanoveného ve smlouvě, jinak přiměřeného odbytovým možnostem.

Související ustanovení: § 668, 669

Toto ustanovení se vztahuje jen na sjednané výhradní obchodní zastoupení. Protějškem závazku zastoupeného zdržet se využití jiného obchodního zástupce je možnost sjednat určitý objem obchodu, kterého bude dosaženo během jednoho běžného roku s tím, že nedosažení tohoto objemu dává zastoupenému právo vypovědět smlouvu. Nebude-li určitý objem obchodů sjednán, má zastoupený možnost vypovědět smlouvu, nebude-li za období běžného roku dosažen objem podle objektivního posouzení přiměřený odbytovým možnostem daného zboží ve smlouvou určené oblasti.

§ 671 *zrušen*

Ustanovení bylo zrušeno novelou zák. č. 370/2000 Sb. vzhledem k nové úpravě § 659 až 659c.

§ 672 [Odstoupení od smlouvy]

(1) Jestliže při sjednání výhradního obchodního zastoupení používá zastoupený jiného obchodního zástupce, je oprávněn obchodní zástupce odstoupit od smlouvy.

§ 672a–673 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

(2) Jestliže při sjednání výhradního obchodního zastoupení vykonává obchodní zástupce činnost, jež je předmětem jeho závazku vůči zastoupenému, i pro jiné osoby, může zastoupený odstoupit od smlouvy.

Související ustanovení: § 344, 351

Toto ustanovení se opět vztahuje jen na sjednané výhradní zastoupení a upravuje jako důsledek porušení výhradnosti obchodního zastoupení právo odstoupit od smlouvy. Tím samozřejmě není dotčeno právo na náhradu škody podle § 373 n. Pokud takto porušil smlouvu zastoupený, vzniká obchodnímu zástupci za podmínek § 669 a 669a právo na odškodnění.

§ 672a Konkurenční doložky

(1) Ve smlouvě o obchodním zastoupení je možno písemně dohodnout, že obchodní zástupce nesmí po stanovenou dobu, nejdéle však 2 roky po ukončení smlouvy, na stanoveném území nebo vůči stanovenému okruhu osob na tomto území vykonávat na vlastní nebo na cizí účet činnost, která byla předmětem obchodního zastoupení, nebo jinou činnost, která by měla soutěžní povahu vůči podnikání zastoupeného.

(2) Konkurenční doložka odporující podmínkám uvedeným v odstavci 1 je neplatná.

(3) V případě pochybností může soud konkurenční doložku, která by omezovala zástupce více, než kolik vyžaduje potřebná míra ochrany zastoupeného, omezit nebo prohlásit za neplatnou.

Možnost uvedení konkurenční doložky ve smlouvě o obchodním zastoupení je dána k ochraně obchodních zájmů zastoupeného. Konkurenční doložka ve smlouvě být uvedena může, ale nemusí. Jestliže však je uvedena, musí být sjednána za podmínek daných tímto ustanovením, které je stanoví kogentně. Jestliže by smluvní ujednání o konkurenční doložce stanoveným podmínkám odporovalo, byla by celá doložka neplatná – protože jde o úpravu danou výlučně k ochraně zájmu zastoupeného, jde o relativní neplatnost.

Konkurenční doložka nesmí ani při formálním splnění podmínek daných v prvním odstavci být nepřiměřená, nesmí omezit činnost obchodního zástupce po skončení obchodního zastoupení více než odpovídá pravidlům poctivého obchodního styku. Proto je dáno soudu právo konkurenční doložku v případě pochybností o její přiměřenosti omezit nebo i prohlásit za neplatnou.

Díl devatenáctý. Smlouva o tichém společenství

§ 673 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o tichém společenství se zavazuje tichý společník poskytnout podnikateli určitý vklad a podílet se jím na jeho podnikání a podnikatel se zavazuje k placení části čistého zisku po odečtení povinného přídeľu do rezervního fondu, je-li podnikatel povinen tento fond vytvářet, vyplývající z podílu tichého společníka na výsledku podnikání. Ve smlouvě o tichém společenství musí být dohodnutý rozsah účasti tichého společníka na zisku a ztrátě stejný.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu.

Související ustanovení: § 2, 67, 124, § 125 odst. 1 písm. l), § 127 odst. 4, § 186, § 187 odst. 1 písm. m), § 217, 261, 263, § 269 až 288, § 303, 344, § 497 až 507

Související předpisy: § 40, 50, 657, 658, 829 ObčZ; § 8 odst. 1 písm. b) DPřij

Z literatury: *Bartošíková, M.* Tiché společenství. Obchodní právo, 1998, č. 5; *Bartošíková, M.* Smlouva o tichém společenství. Právní rádce, 1998, č. 7; *Eliáš, K.* Tiché společenství. Daňová a hospodářská kartotéka, 1994, č. 9; *Forejt, A.* O tichém společenství. Právní rádce, 1993 č. 2; *Marek, K., Schulze, J.* Tiché společenství. Ekonom, 1993, č. 25; *Marek, K.* Tiché společenství. Právní rádce, 1995, č. 11; *Marek, K.* Smlouva o tichém společenství. Právo a podnikání, 1997, č. 6; *Rada, I.* Smlouva o tichém společenství. Právo a podnikání, 2000, č. 5

Smlouvou o tichém společenství vzniká mezi účastníky smlouvy, tj. podnikatelem a tichým společníkem, obligační (závazkový) vztah, který se nazývá tichým společenstvím nebo též „tichou společností“. Přesto, že tento vztah je nazýván „tichou společností“, nevzniká ze smlouvy o tichém společenství obchodní společnost jako nový subjekt práva. Proto se ani „tichá společnost“ nezapisuje do obchodního rejstříku jako subjekt práva. Nezapisuje se ani údaj o tom, že mezi podnikatelem zapsaným v obchodním rejstříku a určitou osobou – tichým společníkem, vznikl vztah tichého společenství. To by narušilo, vzhledem k principu publicity obchodního rejstříku, „tichost“ uvedeného společenství. Subjektem smlouvy o tichém společenství je na straně jedné příjemce vkladu, který vždy musí být podnikatelem ve smyslu § 2 odst. 2. Může to být jak fyzická, tak i právnická osoba. Na straně druhé smlouvy vystupuje tichý společník, který nemusí (ale může) být podnikatelem. Může to být jak osoba právnická, tak i osoba fyzická. Na obou stranách mohou vystupovat i zahraniční právnické či fyzické osoby. I investiční fond mohl být tichým společníkem a poskytnout majetek jako vklad podle smlouvy o tichém společenství. Novelou zákona o investičních společnostech a fondech provedenou zák. č. 124/1998 Sb. však smlouvy o tichém společenství uzavřené před nabytím účinnosti tohoto zákona zanikly k 31. 12. 1998, pokud nezanikly již dříve.

Pokud by na straně podnikatele uzavřel takovou smlouvu subjekt, který podnikatelem není, nemohlo by se jednat o smlouvu o tichém společenství. Šlo by patrně o smlouvu nepojmenovanou podle § 51 ObčZ. Pokud by si účastníci smlouvy dohodli režim obchodního práva (§ 269 odst. 2 v souvislosti s § 262 odst. 1), vztáhla by se podle K. Eliáše ustanovení § 673 n. na tuto smlouvu analogicky (viz *Eliáš, K. a kol.* Kurz obchodního práva – Obchodní závazky. Cenné papíry. 1. vydání. C. H. Beck, 1996, s. 357). S tímto názorem nesouhlasí K. Marek a argumentuje, textem kogentního ustanovení § 269 odst. 1, podle něhož na jiné než jen pojmenované smlouvy nelze ustanovení druhé hlavy třetí části obchodního zákoníku analogicky použít (viz *Marek, K.* Smlouva o tichém společenství. Právo a podnikání, 1997, č. 6, s. 2). Podle našeho názoru je správné stanovisko K. Marka.

Podstatnými náležitostmi smlouvy o tichém společenství jsou:

- a) označení účastníků smlouvy,
- b) určení předmětu a hodnoty vkladu,
- c) závazek tichého společníka k poskytnutí vkladu podnikateli,
- d) určení podílu tichého společníka na zisku podnikatele,
- e) určení podílu tichého společníka na ztrátě podnikatele.

Podíl tichého společníka na zisku musí být vymezen určitě, zpravidla procentem nebo zlomkem. Není vyloučeno, aby za trvání závazkového vztahu byl tento podíl na zisku každý rok rozdílný. Je např. možné ve smlouvě uzavřené na dobu určitou (5 let) upravit podíl tichého společníka na zisku podnikatele v prvním roce 10 % a v každém následujícím roce o 5 % vyšší než v roce předchozím apod. Také je možné dohodou stran smlouvu o tichém společenství změnit.

Z dikce § 673 odst. 1 poslední věta výslovně vyplývá, že podstatnou náležitostí smlouvy je i určení podílu tichého společníka na ztrátě podnikatele a že rozsah účasti tichého společníka na zisku a na ztrátě podnikatele musí být stejný. Smlouva o tichém společenství musí mít písemnou formu. Lze ji uzavřít na dobu určitou i neurčitou. Zákon nedává jasnou odpověď na otázku, zdali může uzavřít jeden podnikatel jednu smlouvu o tichém společenství s více účastníky na straně tichého společníka. V literatuře se doporučuje v zájmu právní jistoty, aby smlouva o tichém společenství byla uzavřena vždy mezi jedním podnikatelem a jedním tichým společníkem. Jeden podnikatel však může mít několik tichých společníků, přičemž jednotlivé závazkové vztahy je patrně třeba založit separátními smlouvami o tichém společenství. Jedna a táž osoba může být ve vztahu tichého společníka k více podnikatelům.

Zákon rovněž nedává jednoznačnou odpověď na otázku, zda tichý společník se musí podílet svým vkladem na celém podnikání podnikatele nebo lze vklad tichého společníka vázat jen k podnikání podnikatele v určitém konkrétním závodě, provozovně či k určitému jednomu předmětu podnikání. Vzhledem k dispozitivnosti ustanovení § 673 odst. 1 někteří autoři dovozují, že lze ve smlouvě vyspecifikovat, ke kterému konkrétnímu předmětu podnikání se vklad tichého společníka váže, popřípadě ke které provozovně či účetní jednotce. Převážná část autorů však zastává názor, že vklad tichého společníka se musí vázat k celé podnikatelské činnosti podnikatele (viz např. *Forejt, A.* Obchodní společnosti. Praha : Prospektrum, 1992, s. 147, *Eliáš, K. a kol.* Kurz obchodního práva – Obchodní závazky. Cenné papíry. 1. vydání. C. H. Beck, 1996, s. 359).

Smlouva o tichém společenství patří mezi absolutní obchody (§ 261 odst. 3 písm. d)], to znamená, že právní úprava obsažená v § 673 n. se použije bez ohledu na to, zda tichý společník bude podnikatelem či nikoliv. Převážná většina ustanovení obchodního zákoníku upravující tiché společenství má dispozitivní povahu. Kogentní povahu mají pouze ustanovení obsažená v § 263. Jedná se o ustanovení § 673 odst. 2, § 678, § 679 odst. 1 a § 680. Smlouvu o tichém společenství je třeba odlišovat od smlouvy o úvěru (§ 497 n.) a od smlouvy o půjčce podle občanského zákoníku (§ 657 a 658 ObčZ), dále pak od smlouvy o založení komanditní společnosti.

Základní rozdíl mezi smlouvou o tichém společenství a smlouvou o úvěru spočívá v tom, že vkladem tichého společníka nemusí být pouze peníze a že tichý společník nemá a ani nesmí mít z vkladu zajištěn bezpečný úrokový výnos. Kdyby měl tichý společník smlouvou zajištěn pevný úrokový výnos, jednalo by se patrně o simulaci úvěrové smlouvy. Rozdíl mezi tichou společností a komanditní společností o jednom komplementáři a jednom komanditistovi spočívá především v tom, že komanditní společnost je právnickou osobou, zatímco tiché společenství je pouze obligačním vztahem. Komanditista se nepodílí na podnikání komplementáře, ale na podnikání komanditní společnosti. Postavení tichého společníka je bezpečnější než postavení komanditisty, protože v případě prohlášení konkursu na majetek podnikatele získává tichý společník postavení konkursního věřitele. Takové postavení komanditista při prohlášení konkursu na majetek komanditní společnosti nemá.

S účinností od 1. 1. 2001 musí být smlouva o tichém společenství schválena valnou hromadou u společnosti s ručením omezeným (§ 125 odst. 1 písm. l)) a valnou hromadou akciové společnosti (§ 187 odst. 1 písm. m)).

K takovému rozhodnutí je třeba u společnosti s ručením omezeným prostě většiny hlasů všech společníků, nevyžaduje-li společenská smlouva vyšší počet hlasů (§ 127 odst. 3).

Valná hromada akciové společnosti schvaluje smlouvu o tichém společenství rovněž prostou většinou hlasů akcionářů přítomných na valné hromadě (§ 186).

Ustanovení smluv o tichém společenství, která jsou v rozporu s donucujícími ustanoveními zák. č. 370/2000 Sb. pozbývají účinnosti k 1. 1. 2001.

Novela obchodního zákoníku, přijatá zák. č. 501/2001 Sb., upravila poslední větu § 673 odst. 1, která nyní zní: „Ve smlouvě o tichém společenství musí být dohodnutý (místo dohodnut) rozsah účasti tichého společníka na zisku a ztrátě stejný.“ Podle našeho názoru jde pouze o změnu gramatickou, i když nová dikce by mohla evokovat i jiné závěry.

Z judikatury:

EPP 4/1997 s. 97: Jestliže se tichý společník domáhá splnění povinností z uzavřené smlouvy o tichém společenství vůči druhé smluvní straně, pak jeho žaloba musí směřovat proti obchodní společnosti jako právnické osobě, nikoli proti společníkům jako fyzickým osobám.

OP 6/1999 s. 29: Smlouva o tichém společenství zakládá mezi subjekty oboustranný závazkový vztah. Pokud není ve smlouvě určená část zisku, vyplývající z podílu tichého společníka na výsledku podnikání, kterou se podnikatel zavazuje platit tichému společníkovi, nedojde k jejímu vzniku, protože ve smlouvě chybí podstatná část (§ 673 ObchZ).

R 55/2004: 1 Předmětem výpůjčky může být i nemovitost.

2. Věc, kterou tichý společník užívá na základě výpůjčky, může přenechat podnikateli k užívání, jen jestliže se s půjčitelem dohodl, že věc může přenechat k užívání jinému.

§ 674 [Předmět vkladu]

(1) Předmětem vkladu může být určitá peněžní částka, určitá věc, právo nebo jiná majetková hodnota využitelná při podnikání.

(2) Tichý společník je povinen předmět vkladu předat podnikateli nebo umožnit mu jeho využití při podnikání v době smluvené, jinak bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy.

(3) Nestanoví-li se smlouvou jinak, stává se podnikatel převzetím věci, s výjimkou nemovitých věcí, jejím vlastníkem. Je-li předmětem vkladu nemovitá věc, je podnikatel oprávněn k jejímu užívání po dobu trvání smlouvy. Je-li předmětem vkladu právo a smlouva nestanoví něco jiného, je podnikatel oprávněn po dobu trvání smlouvy k jeho výkonu.

Související ustanovení: § 6, 59

Související předpisy: § 118, 119, 120, 123 n., § 663 n. ObčZ

Předmět vkladu tichého společníka může být peněžitý i nepeněžitý. Za nepeněžitý vklad se považují věci (movité i nemovité), práva (jako např. právo k ochranné známce, k vynálezu, k průmyslovému vzoru atd.) a jiné majetkové hodnoty použitelné při podnikání. Sporné je, zdali vkladem tichého společníka mohou být osobní výkony. V současné době spíše převládá názor, že osobní výkony (práce) nemohou být vkladem tichého společníka, i když to zákon výslovně nezakazuje. Jde o otázku spornou, zatím však nejudikovanou. Vklad tichého společníka se svým charakterem do určité míry blíží vkladu společníka do obchodní společnosti (viz § 59).

Tichý společník je povinen předmět vkladu předat podnikateli nebo mu umožnit jeho využití při podnikání v době smluvené, jinak bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy. O předání předmětu vkladu se bude jednat např. u věcí movitých. O umožnění využití vkladu půjde tam, kde fyzické předání je pojmově vyloučeno, např. u využití práva či nehmotného statku. Pokud je předmětem vkladu věc movitá, stává se vlastnictvím podnikatele ke dni jejího převzetí podnikatelem. Vzhledem k dispozitivnosti ustanovení § 674 odst. 3 si mohou strany dohodnout, že i movitá věc přechází pouze do užívání, nikoliv do vlastnictví. Pokud je předmětem vkladu věc nemovitá, je podnikatel oprávněn užívat ji po dobu trvání smlouvy. Je však možné si smluvně dohodnout i převedení vlastnického práva k nemovitosti za podmínek občanského zákoníku.

§ 675–676 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Z judikatury:

Sou R NS 20/2003 s. 100: 1. Věc, kterou tichý společník užívá na základě výpůjčky, může přenechat podnikateli k užívání jen v případě, že se s půjčitelem dohodl, že může přenechat věc k užívání jinému.

2. Smlouva, jejímž obsahem je přenechání nemovitosti k dočasnému a bezúplatnému užívání, je smlouvou o výpůjčce.

§ 675 [Právo nahlížet do dokladů]

Tichý společník je oprávněn nahlížet do obchodních dokladů a účetních záznamů týkajících se podnikání, na němž se účastní, a je oprávněn požadovat stejnopis účetní závěrky.

Související ustanovení: § 35 n.

Vzhledem k tomu, že tichý společník se přímo neúčastní podnikatelské činnosti podnikatele, nemá také právo rozhodovat o konkrétních obchodních záležitostech podnikatele. Protože se však jedná i o jeho podíl na zisku (popřípadě ztrátě) podnikatele, musí mu být zaručena určitá informovanost a kontrolní oprávnění vůči podnikání podnikatele. Tichý společník je proto oprávněn nahlížet do obchodních dokladů a účetních záznamů týkajících se podnikání, na němž se účastní.

Z díkce „týkajících se podnikání, na němž se účastní“ někteří autoři dovozují, že tichý společník se nemusí nutně podílet na veškeré podnikatelské činnosti podnikatele (viz komentář k § 673). Tichý společník je oprávněn požadovat stejnopis účetní závěrky.

Dovozuje se, že má nárok nejen na stejnopis řádné účetní závěrky, ale i mimořádné účetní závěrky, popřípadě mezitímní účetní závěrky.

Z judikatury:

SJ 1/2003 s. 37: Z ustanovení § 675 ObchZ nevyplývá povinnost podnikatele vydat tichému společníku originály obchodních dokladů a účetních záznamů.

§ 676 [Nárok na podíl]

(1) Pro určení podílu tichého společníka na výsledku podnikání je rozhodná účetní závěrka.

(2) Tichému společníku vzniká nárok na podíl ze zisku do 30 dnů po vyhotovení roční účetní závěrky. Je-li podnikatelem právnická osoba, běží tato lhůta od schválení této závěrky v souladu s jejími stanovami, společenskou smlouvou nebo zákonem.

(3) Při pozdější ztrátě není společník povinen přijatý podíl na zisku vracet.

Související ustanovení: § 35 n.

Související ustanovení: § 8 odst. 1 písm. b) zák. č. 586/1992 Sb., v novelizovaném znění

Pro určení podílu tichého společníka na zisku podnikatele je rozhodná účetní závěrka. Patrně není vyloučeno, aby smlouva stanovila, že pokud zanikne tiché společenství v průběhu kalendářního roku, nechá podnikatel vyhotovit mimořádnou účetní závěrku, která bude rozhodná pro určení podílu tichého společníka na výsledku podnikání podnikatele. Pokud však smlouva o tichém společenství ustanovení o mimořádné účetní závěrce neob-

sahuje a smlouva o tichém společenství skončí v průběhu kalendářního roku, bude muset tichý společník čekat až na vyhotovení, popřípadě schválení řádné účetní závěrky.

Tichému společníkovi vzniká nárok na podíl na zisku, a to do 30 dnů po vyhotovení účetní závěrky. Je-li podnikatelem právnická osoba, běží tato lhůta od schválení této závěrky. Podíl na zisku musí být tichému společníkovi vyplacen, i kdyby to bylo nevýhodné pro další podnikání. Vyplacený podíl na zisku tichý společník nemusí vrátet ani při případné pozdější ztrátě. Kdyby nebyl podíl na zisku tichému společníkovi vyplacen, nezvyšuje se o tento podíl jeho vklad, ale tichý společník má vůči podnikateli postavení věřitele. Podíl na zisku, pokud nestanoví smlouva jinak, se vyplácí v penězích.

§ 677 [Podíl na ztrátě]

(1) O podíl na ztrátě se zkracuje vklad tichého společníka. O podíl na zisku v dalších letech se snížený vklad zvyšuje a nárok na podíl na zisku vzniká společníku po dosažení původní výše vkladu.

(2) Tichý společník není povinen při podílu na ztrátě z podnikání svůj vklad doplňovat a na ztrátě se účastní jen do výše svého vkladu.

Související ustanovení: § 673, 679

Tichý společník se podílí na ztrátě podnikatele ve stejném rozsahu jako na zisku (§ 673). Pokud by ustanovení smlouvy o tichém společenství odporovalo § 673, pozbývá platnosti dnem nabytí účinnosti zák. č. 370/2000 Sb., to znamená k 1. 1. 2001.

Zákon stanovuje, že o podíl na ztrátě se vklad tichého společníka zmenšuje. Pokud se ztrátou vklad tichého společníka zmenšil, použije se roční podíl na zisku nejprve na vyrovnaní vkladu. Nárok na podíl na zisku vzniká společníkovi zase až po dosažení původní výše vkladu. Tichý společník také není povinen při podílu na ztrátě svůj vklad doplňovat a na ztrátě se účastní jen do výše svého vkladu. Pokud by podílem na ztrátě byl vyčerpan celý vklad, smlouva o tichém společenství zanikne podle § 679 odst. 1 písm. c).

§ 678 [Ručení za závazky podnikatele]

(1) Práva a povinnosti vůči třetím osobám z podnikání vznikají pouze podnikateli.

(2) Tichý společník však ručí za závazky podnikatele, jestliže

- a) jeho jméno je obsaženo ve firmě podnikatele, nebo**
- b) prohlásí osobě, s níž jedná podnikatel o uzavření smlouvy, že oba podnikají společně.**

Související ustanovení: § 8 až 12, § 263, § 303 až 312

Práva a povinnosti vůči třetím osobám z podnikání vznikají pouze podnikateli, nikoliv tichému společníkovi. Tato konstrukce vychází z toho, že smlouva o tichém společenství je pouze vnitřním obligačním vztahem mezi podnikatelem a tichým společníkem. Ručení tichého společníka za závazky podnikatele vznikají jen při splnění některé z podmínek uvedených v odstavci 2, to znamená, když je narušena „tichost“ či „utajenost“ kapitálového propojení mezi podnikatelem a tichým společníkem.

Toto ustanovení má kogentní povahu.

§ 679 [Zánik účasti]

- (1) Účast tichého společníka na podnikání zaniká:
- a) uplynutím doby, na kterou byla uzavřena,
 - b) výpovědí, nebyla-li smlouva uzavřena na dobu určitou,
 - c) dosáhne-li podíl tichého společníka na ztrátě výše jeho vkladu,
 - d) ukončením podnikání, na něž se smlouva vztahuje,
 - e) prohlášením konkursu na majetek podnikatele nebo zamítnutím návrhu na prohlášení tohoto konkursu pro nedostatek majetku,
 - f) prohlášením konkursu na majetek tichého společníka; ustanovení § 148 odst. 3 se použije přiměřeně.
- (2) Nestanoví-li smlouva jinou výpovědní lhůtu, lze smlouvu vypovědět nejpozději šest měsíců před koncem kalendářního roku.

Související ustanovení: § 148 odst. 3, § 263, 344 n., § 676

Související předpisy: § 578 ObčZ; § 14 odst. 1 písm. g) KV

Ustanovení odstavce 1 má kogentní povahu. V odstavci 1 jsou uvedeny důvody zániku smlouvy o tichém společenství. Kromě důvodů podle písmena a) jde o důvody specifické. Zánik smlouvy uplynutím doby, na kterou byla uzavřena, je obecným důvodem zániku smlouvy a vyplývá z § 578 ObčZ. Nově se do odstavce 1 zařazuje pod písmeno f) důvod spočívající v prohlášení konkursu na majetek tichého společníka. Zavedení tohoto důvodu je nezbytné, nemá-li podíl v tiché společnosti zůstat nepostižitelnou součástí majetku tichého společníka, která je pro věřitele nedostupná dokonce i v případě konkursu. Kromě důvodů zániku smlouvy uvedených v odstavci 1 může účast tichého společníka na podnikání podnikatele zaniknout:

- dohodou mezi tichým společníkem a podnikatelem,
- zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu na majetek tichého společníka,
- odstoupením od smlouvy z důvodů sjednaných ve smlouvě, jinak dle § 344 n.,
- splynutím osoby podnikatele a tichého společníka.

Ze zákona nevyplývá, že smlouva o tichém společenství zaniká také smrtí tichého společníka. To znamená, že po smrti tichého společníka vstupuje do jeho práv a povinností dědic, pokud však smlouva nestanoví něco jiného. Dědic, který vstoupí do práv a povinností tichého společníka, může využít ustanovení o zániku smlouvy výpovědí, nechce-li ve smlouvě pokračovat. Je-li smlouva uzavřena na dobu neurčitou a nestanoví-li smlouva délku výpovědní lhůty, nastupuje zákonné ustanovení § 679 odst. 2, podle něhož lze smlouvu vypovědět nejpozději 6 měsíců před koncem kalendářního roku.

Z judikatury:

R 72/2003: Ustanovení § 679 odst. 1 písm. b) ObchZ ve znění účinném před 1. 1. 2001 nebránilo dohodě o zániku účasti tichého společníka na podnikání výpovědí u smlouvy uzavřené na dobu určitou.

§ 679a [Zrušení závazků ze smlouvy]

Před uplynutím doby stanovené pro trvání tichého společenství je možno domáhat se u soudu zrušení závazků z této smlouvy, jsou-li pro to důležité důvody. To platí i pro smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou.

Související ustanovení: § 679

Související předpisy: § 578 ObčZ

Ustanovení umožňuje rychle zrušit tiché společenství, jsou-li pro to vážné důvody, ať již na straně podnikatele či tichého společníka. Navrhovatelem může být jak podnikatel, tak i tichý společník. Vážným důvodem na straně tichého společníka může být např. jeho vážná ekonomická situace apod.

§ 680 [Vrácení vkladu]

Podnikatel je povinen vrátit tichému společníkovi vklad zvýšený nebo snížený o jeho podíl na výsledku podnikání.

Související ustanovení: § 263, 674

Toto ustanovení je ustanovením kogentním a upravuje vypořádání mezi podnikatelem a tichým společníkem po zániku tichého společenství. Podnikatel je povinen vrátit tichému společníkovi po zániku smlouvy vklad zvýšený nebo snížený o podíl na výsledku podnikání.

Na rozdíl od předchozí úpravy se z dikce § 680 vypouští 30 denní lhůta pro vypořádání s tichým společníkem.

§ 681 [Právní postavení tichého společníka]

Pokud z ustanovení § 673 až 680 nevyplývá něco jiného, má tichý společník ohledně svého vkladu právní postavení, jaké má věřitel ohledně své pohledávky, není však oprávněn požadovat vrácení svého vkladu před zánikem smlouvy.

Související ustanovení: § 497 až 507, § 673 až 680

Tichý společník má ohledně svého vkladu právní postavení jaké má věřitel ohledně své pohledávky, pokud z ustanovení § 673 až 680 nebo ze smlouvy nevyplývá něco jiného. Tichý společník nemá právo požadovat vrácení svého vkladu před zánikem smlouvy.

Díl dvacátý. Smlouva o otevření akreditivu

§ 682 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o otevření akreditivu se zavazuje banka příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění, jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky, a příkazce se zavazuje zaplatit bance úplatu.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu.

Související ustanovení: § 762 odst. 1

Související předpisy: § 1, § 4 až 7 BankZ

Z literatury: Marek, K. Smlouva o otevření akreditivu. Právní rozhledy, 1998, č. 7; Marek, K. Smluvní zabezpečení bankovních služeb. Obchodní právo, 1997, č. 9; Richter, J. Akreditiv – nástroj zajištění plateb. Daňová a hospodářská kartotéka, 1993, č. 8; Richter, J. Zajištění plateb akreditivy. Právní rádce, 1993, č. 10 (obecně)

Bankou se rozumí právnická osoba se sídlem v České republice, která byla založena jako akciová společnost a která má povolení působit jako banka. Banka by nebyla oprávněna tuto smlouvu uzavřít, jestliže by činnost záležející v otevírání akreditivů byla v povolení působit jako banka vyloučena (§ 6 odst. 2 BankZ). Na druhé straně poskytování akreditivů není činností, která by byla zák. č. 21/1992 Sb., v novelizovaném znění, vyhrazena pro banky (viz jeho § 2). Proto není vyloučeno, aby smlouvu o otevření akreditivu uzavřela i jiná osoba, pokud k tomu bude oprávněna (§ 762 odst. 2). Jako příkazce může smlouvu o otevření akreditivu uzavřít jakákoliv právnická nebo fyzická osoba. Smlouva má vždy povahu absolutního obchodu, vztah vzniklý na jejím základě se řídí vždy obchodním zákoníkem bez ohledu na povahu účastníků [§ 261 odst. 3 písm. d)].

Podstatnou částí smlouvy je především určení plnění, které se banka zavazuje poskytnout oprávněnému. Většinou půjde o plnění určité peněžité částky. Plnění však může mít také povahu jinou, zejména akceptace směnky, odkoupení směnky nebo obstarání akceptace směnky. Další podstatnou částí smlouvy je určení oprávněné osoby. Tou může být i sám příkazce (při tzv. osobním nebo též cestovním akreditivu). Doba platnosti vymezuje časové období, ve kterém musí oprávněná osoba splnit podmínky stanovené v akreditivní listině, aby mohla požadovat plnění od banky. Podmínky akreditivu budou rozdílné podle toho, zda se bude jednat o akreditiv dokumentární nebo osobní. Mohou záležet v předložení vymezených dokumentů nebo v prokázání totožnosti. Smlouva je ze zákona smlouvou úplatnou. Stačí, jestliže z ní vyplývá závazek příkazce zaplatit za otevření akreditivu úplatu, její výše nemusí být ve smlouvě obsažena (§ 684). Projevy vůle banky i příkazce směřující k uzavření smlouvy musí být učiněny písemně, jinak smlouva platně nevznikne.

Pro banku ze smlouvy vyplývají dva závazky. Především je to závazek vůči příkazci otevřít akreditiv ve prospěch oprávněného. Vedle toho je banka povinna oprávněnému na jeho žádost poskytnout během platnosti akreditivu ve smlouvě uvedené plnění za stanovených podmínek. Také tento závazek má banka na základě smlouvy vůči příkazci. Závazkový vztah banky vůči oprávněnému ze smlouvy nevzniká, vzniká až doručením akreditivní listiny (§ 683 odst. 3).

Akreditiv plní funkci platební. Jeho prostřednictvím plní banka peněžitý závazek místo dlužníka (příkazce), ale na jeho účet. Kromě toho slouží akreditiv i k ochraně práv oprávněného (věřitele) a plní tak i funkci zajišťovací tím, že usnadňuje uspokojení peněžité pohledávky oprávněného vůči příkazci. Přitom závazek banky vůči oprávněnému není závislý na závazku příkazce vůči oprávněnému. Pro jeho vznik a obsah je rozhodující akreditivní listina (§ 683) a její doručení oprávněnému.

Pro dokumentární akreditiv, který je v praxi nejčastější, mají mimořádný význam „Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy“, vydané Mezinárodní obchodní komorou a touto také revidované. Poslední revize vstoupila v účinnost od 1. 1. 1994 (publikace Mezinárodní obchodní komory č. 500). Jejich podpůrná použitelnost jak ve vztazích tuzemských, tak i v oblasti mezinárodního obchodu vyplývá z § 264 a 730.

Všechna ustanovení upravující tuto smlouvu mají dispozitivní povahu. Přiměřeně se na vztah banky a příkazce použijí ustanovení upravující mandátní smlouvu (§ 576).

§ 683 [Otevření akreditivu]

(1) Banka v souladu se smlouvou písemně sdělí oprávněnému, že v jeho prospěch otvírá akreditiv, a oznámí mu jeho obsah. V akreditivní listině musí být určeno plnění, ke kterému se banka zavazuje, doba platnosti akreditivu a akreditivní podmínky, jež má oprávněný v této době splnit k tomu, aby se mohl domáhat plnění vůči bance.

(2) Sdělení podle odstavce 1 banka učiní bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy, ledaže ze smlouvy vyplývá, že tak má učinit teprve v době, kdy jí k tomu dá příkazce pokyn.

(3) Závazek banky vůči oprávněnému vzniká oznámením uvedeným v odstavci 1.

(4) Závazek příkazce vůči bance vzniká otevřením akreditivu.

(5) Akreditivní listina může zejména obsahovat povinnost banky zaplatit určitou částku nebo přijmout směnku.

Související ustanovení: § 682, 687, 688

Povinnost otevřít akreditiv je pro banku závazkem ze smlouvy o otevření akreditivu. Právní vztah mezi bankou a oprávněným, kterému má být plněno, vzniká až doručením písemného sdělení banky oprávněnému (akreditivní listina), že v jeho prospěch otvírá akreditiv. Akreditivní listina není cenným papírem.

Oznámení o otevření akreditivu může provést banka, která smlouvu uzavřela, také prostřednictvím jiné banky. Ta může oprávněnému buď jen oznámit, že určitá banka pro něj akreditiv otevřela, nebo v případě neodvolatelného akreditivu může akreditiv potvrdit (§ 687). Obsahové náležitosti akreditivní listiny jsou stanoveny obdobně jako podstatné části smlouvy o otevření akreditivu. Povahu oznámení o otevření akreditivu nemá v praxi často užívané předběžné návštěi („akreditivní préavis“). Podle č. 11 odst. c) Jednotných zvyklostí a pravidel pro dokumentární akreditivy však zakládá závazek k otevření akreditivu. Doba, kdy má banka akreditiv otevřít, může být stanovena ve smlouvě o otevření akreditivu. Určení této doby jednostranným pokynem příkazce, jeho pokynem bance, je možné, jen pokud toto právo vyplývá ze smlouvy. Zákonná lhůta „bez zbytečného odkladu“ je stanovena podpůrně, jestliže doba otevření není určena smlouvou. Banka je povinna otevřít akreditiv neodvolatelný, pokud ze smlouvy nevyplývá, že má otevřít akreditiv odvolatelný (§ 686).

V odstavci 3 jde o závazek banky poskytnout oprávněnému za stanovených podmínek na jeho žádost určené plnění. Peněžité plnění nemusí být poskytováno celé najednou. Oprávněný může požadovat plnění i po částech. Oznámením se rozumí doručení akreditivní listiny. Tímto okamžikem je také akreditiv otevřen ve smyslu odstavce 4. Oprávněný otevřený akreditiv nepřijímá a není vůči bance povinen, ale pouze oprávněn akreditiv využít. Povinnost však pro něj může vyplývat ze smlouvy s příkazcem. Závazek příkazce podle tohoto ustanovení záleží v povinnosti zaplatit bance sjednanou nebo obvyklou úplatu (§ 682 odst. 1 a § 684).

§ 684 [Výše úplaty]

Není-li úplata za otevření akreditivu smluvena, je příkazce povinen zaplatit bance úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy.

§ 685–686 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

Související ustanovení: § 682

Za úplatu smlouvenou je třeba považovat i úplatu stanovenou podle sazebníku banky, pokud je ve smlouvě na sazebník odkázáno. Úplata obvyklá v době uzavření smlouvy by přicházela v úvahu podřídně v případech, že by výjimečně nebyla úplata za otevření akreditivu mezi bankou a příkazcem sjednána. Při jejím určení se bude zpravidla vycházet z průměrů v úvahu přicházejících sazebníků bank. Nárok na úplatu za otevření akreditivu je třeba odlišovat od nároku na zaplacení peněžité částky, kterou banka na základě otevření akreditivu poskytla oprávněnému. Ten má banka vůči příkazci vzhledem k tomu, že plnění poskytla oprávněnému na účet příkazce.

Vztah banky k oprávněnému

§ 685 [Nezávislost závazku banky]

Závazek banky z akreditivu je nezávislý na právním vztahu mezi příkazcem a oprávněným.

Toto ustanovení má praktický význam jen pro dokumentární akreditiv. Vyjadřuje zásadu, že závazek banky vůči oprávněnému je závazkem samostatným. Jde o samostatnost právní, fakticky je zpravidla mezi závazkem banky a právním vztahem mezi oprávněným a příkazcem úzká souvislost. Nezávislost závazku banky znamená, že pro vzájemný vztah banky a oprávněného je rozhodující obsah akreditivní listiny a v ní stanovené podmínky. Proto také námitky, které by mohl příkazce použít vůči oprávněnému, může vůči němu použít banka jen za podmínky, že jsou promítnuty do akreditivních podmínek, které je povinen splnit oprávněný ve vztahu k bance. Rovněž změna nebo zánik závazkového vztahu nemá přímý vliv na povinnost banky plnit podle akreditivní listiny, jestliže akreditiv platí.

§ 686 [Změna nebo zrušení akreditivu]

(1) Nestanoví-li akreditivní listina, že akreditiv je odvolatelný, může banka akreditiv změnit nebo zrušit pouze se souhlasem oprávněného a příkazce.

(2) Stanoví-li akreditivní listina, že akreditiv je odvolatelný, může jej banka ve vztahu k oprávněnému změnit nebo zrušit do doby, než oprávněný splní podmínky stanovené v akreditivní listině.

(3) Změnit nebo zrušit akreditiv lze pouze písemně.

Související ustanovení: § 683

Z ustanovení odstavce 1 vyplývá, že akreditiv je zásadně neodvolatelný. Ten může banka změnit nebo zrušit jen se souhlasem nejen oprávněného, ale také i příkazce. Možnost banky akreditiv jednostranným úkonem odvolat nebo změnit by musela být v akreditivní listině výslovně stanovena. Z formulace odstavce 2 vyplývá, že i v tomto případě jsou odvolání nebo změna omezeny. Především může banka takový jednostranný úkon učinit pouze ve vztahu k oprávněnému. S příkazcem se musí o změně nebo zrušení akreditivu dohodnout formou změny nebo zrušení smlouvy o otevření akreditivu. Druhé omezení spočívá v tom, že změnu nebo zrušení nemůže banka provést, jestliže již oprávněný splnil podmínky stanovené v akreditivní listině pro vznik jeho práva na plnění. Bankou

oprávněnou akreditiv změnit nebo zrušit je třeba jak v případě odstavce 1, tak i v případě odstavce 2 rozumět banku, která akreditiv otevřela. Postavení banky, která akreditiv potvrdila, je upraveno samostatně (§ 687 odst. 2). Písemné sdělení o změně nebo zrušení akreditivu musí být oprávněnému doručeno dříve než splní akreditivní podmínky.

Ustanovení odstavce 3 je závazné (§ 263 odst. 2).

§ 687 [Potvrzení akreditivu]

(1) Jestliže neodvolatelný akreditiv je z podnětu banky, jež je jím vázána, potvrzen další bankou, vzniká oprávněnému nárok na plnění vůči této bance od doby, kdy oprávněnému potvrzení akreditivu oznámí. Banka, která požádala o potvrzení akreditivu, a banka, která akreditiv potvrdila, jsou zavázány vůči oprávněnému společně a nerozdílně.

(2) Ke změně nebo zrušení akreditivu potvrzeného další bankou se vyžaduje i souhlas potvrzující banky.

(3) Jestliže banka, která akreditiv potvrdila, poskytla plnění oprávněnému v souladu s obsahem akreditivu, má nárok na toto plnění vůči bance, která o potvrzení akreditivu požádala.

Související ustanovení: § 293, 686

Související předpisy: § 511 ObčZ

Na základě potvrzení akreditivu další bankou vzniká mezi oprávněným a potvrzující bankou nový závazkový vztah, jehož obsahem je povinnost banky poskytnout oprávněnému na jeho žádost a za podmínek akreditivu v něm uvedené plnění. Solidarita banky, která akreditiv otevřela, a banky akreditiv potvrzující je dána přímo ze zákona. Toto ustanovení má sice dispozitivní povahu, takže je lze vyloučit (§ 263), ale v tomto případě jen vzájemnou dohodou mezi oběma bankami a oprávněným. Nemůže se tak stát prohlášením potvrzující banky, a to ani se souhlasem jen banky, která akreditiv otevřela, ani se souhlasem jen oprávněného.

Pro změnu a zrušení akreditivu platí jako základní úprava § 686. Souhlas potvrzující banky se vyžaduje navíc, což je plně odůvodněno povahou vztahu, který potvrzením akreditivu vznikl.

I když závazek bank vůči oprávněnému má povahu závazku solidárního, neplatí, že ve vzájemném poměru společně zavázaných jsou podíly stejné (§ 511 odst. 2 ObčZ). Odstavec 3 výslovně stanoví, že potvrzující banka, která poskytla plnění oprávněnému v souladu s obsahem akreditivu, má nárok na toto plnění vůči bance, která o potvrzení akreditivu požádala. Je nesporné, že výraz „toto plnění“ má význam z hlediska kvantitativního, tedy pokud jde o rozsah plnění. To znamená, že potvrzující banka má nárok požadovat celé poskytnuté plnění.

Určité pochybnosti mohou vznikat, pokud jde o povahu plnění, které může potvrzující banka požadovat. Bez problémů je situace, jestliže bylo poskytnuto plnění v penězích. Jinak je tomu v případě, že plnění záleželo v akceptaci směnky nebo v odkoupení směnky. Lze se setkat s dvěma výklady odstavce 3. Podle jednoho plnění banky, která o potvrzení akreditivu požádala, nebude nikdy shodné s plněním banky potvrzující. Může záležet v placení směnky nebo obstarání placení směnky nebo v poskytnutí peněžních prostředků bance, která směnku akceptovala. Druhý výklad spočívá v tom, že potvrzující bance přiznává vůči bance, která o potvrzení akreditivu požádala, právo požadovat akceptaci směnky se stejným obsahem, kterou sama akceptovala, nebo odkoupení směnky, kterou

§ 688–689 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

sama odkoupila. Jednoznačnou odpověď může dát až rozhodovací praxe soudů. Máme za to, že potřebám praxe spíše vyhovuje výklad první. Přitom ho nelze považovat za odporující znění odstavce 3. Výraz „toto plnění“ nemusí být interpretován ve významu co do povahy „totéž plnění“. Lze ho vztahovat jen k rozsahu poskytnutého plnění.

§ 688 [Odpovědnost banky oznamující akreditiv]

Banka, která pouze oznamuje oprávněnému, že jiná banka pro něho otevřela akreditiv, odpovídá za škodu způsobenou za nesprávnost tohoto oznámení, nevzniká jí však závazek z akreditivu.

Související ustanovení: § 373 a n., § 687

Banku oznamující akreditiv je nutné odlišovat od banky, která akreditiv potvrdila (§ 687). Přitom se jedná o banku odlišnou od banky, která akreditiv otevřela. Nesprávnost oznámení může záležet v tom, že banka oznámí otevření akreditivu jinou bankou, aniž ji tato jiná banka k takovému oznámení zmocnila. O nesprávné oznámení půjde také v případě, že bude oznámen oprávněnému akreditiv s jiným obsahem než je obsah akreditivu, k jehož oznámení byla banka zmocněna. Na základě nesprávného oznámení akreditivu nevzniká bance, která takové oznámení provedla, závazek z akreditivu. Je však povinna nahradit škodu tomu, kdo byl nesprávným oznámením poškozen. Této odpovědnosti za škodu se nemůže zprostit, protože nemohou nastat okolnosti odpovědnost vylučující (§ 374).

V praxi se lze setkat s tím, že banka, která akreditiv otevřela, současně banku, kterou žádá o oznámení otevření, pověří splněním závazku z akreditivu. Ani takové zmocnění nezakládá právo oprávněného požadovat plnění přímo na oznamující bance. Jestliže oznamující banka jménem banky, která otevřela akreditiv, zaplatila podle akreditivní listiny, má právo na zaplacení poskytnuté částky, a to na základě mandátní smlouvy uzavřené mezi bankami.

Dokumentární akreditiv

§ 689 [Vymezení pojmu]

Při dokumentárním akreditivu je banka povinna poskytnout oprávněnému plnění, jestliže bance jsou řádně předloženy během platnosti akreditivu dokumenty určené v akreditivní listině.

Související ustanovení: § 682 až 688

Dokumentární akreditiv je charakterizován jako akreditiv, u něhož povinnost banky poskytnout plnění je podmíněna předložením dokumentů určených v akreditivní listině. Platí pro něj předcházející ustanovení (§ 682 až 688). V akreditivní listině budou určeny nejen dokumenty, ale také jejich náležitosti, včetně podpisu. Zpravidla bude věcná vazba mezi dokumenty a smlouvou, která založila právní vztah mezi příkazcem a oprávněným. Nemusí tomu tak však být a pro dokumentární akreditiv je při rozdílnosti rozhodující obsah akreditivní listiny. Oprávněný musí předložit všechny předepsané dokumenty. Neven že nemusí předkládat dokumenty jiné, ale banka není oprávněna jiné dokumenty

požadovat. Význam dokumentů je též v tom, že banka přihlíží pouze k těm podmínkám akreditivu, které jsou z určených a předložených dokumentů ověřitelné. Dokumenty musí být bance předloženy v době platnosti akreditivu, která je určena v akreditivní listině (§ 683 odst. 1). Povinnost doklady předložit má oprávněný, který nemůže své právo z akreditivu převést na jinou osobu tak, že by tato osoba měla právo na plnění, jestliže ona splní podmínky stanovené v akreditivní listině. Oprávněný však může za obecných podmínek postoupit svoji pohledávku vůči bance třetí osobě, jestliže sám oprávněný splní akreditivní podmínky.

§ 690 [Přezkoumání dokladů bankou]

(1) Banka je povinna přezkoumat s odbornou péčí vzájemnou souvislost předložených dokumentů a zda jejich obsah zjevně odpovídá podmínkám stanoveným v akreditivní listině.

(2) Banka odpovídá za škodu způsobenou příkazci ztrátou, zničením nebo poškozením dokumentů převzatých od oprávněného, ledaže tuto škodu nemohla odvrátit ani při vynaložení odborné péče.

Související ustanovení: § 373, § 375 n., § 689

Povinnost banky přezkoumávat předložené dokumenty nezahrnuje přezkoumávání jejich pravosti a zda odpovídají skutečnosti, pokud nejde o vady zjevné a odhalitelné při odborné péči. Je zaměřena na soulad s podmínkami akreditivu, na vzájemnou souvislost jednotlivých dokumentů. Přitom se vychází z dokumentů a zkoumání by banka prováděla, jen pokud by se jednalo o doklady samotné. Podrobnosti stanoví Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy.

Odpovědnost banky se týká jak škody vzniklé samotnou ztrátou, zničením nebo poškozením převzatých dokumentů, tak i škody vzniklé jako jejich důsledek (např. škoda vzniklá zaplacením smluvní pokuty nebo úroku z prodlení jako důsledku prodlení s poskytnutím plnění oprávněnému). Odborná péče zahrnuje především řádnou ochranu dokumentů před ztrátou a poškozením. Vztahuje se také na jejich předání a vybavení k odeslání. Požadavek odborné péče vyjadřuje vyšší míru péče banky jako podnikatele zabývajícího se profesně otevíráním akreditivů a jejich realizací. Možnost zprostit se odpovědnosti za škodu z důvodů uvedených v § 374 je s ohledem na zvláštní úpravu vyloučena.

§ 691 Jiné akreditivy

Ustanovení § 689 a 690 platí přiměřeně i na akreditivy, podle nichž se lze domáhat plnění při splnění jiných podmínek, než je předložení dokumentů.

Související ustanovení: § 682 až 690

Jiné než dokumentární akreditivy se v praxi vyskytují jen výjimečně, a to jako tzv. osobní akreditivy. Z nich je banka povinna poskytnout plnění oprávněné osobě v určité výši nebo až do určité výše a do stanovené doby platnosti. Přitom podmínkou výplaty není předložení dokumentů, ale splnění jiných v akreditivní listině uvedených podmínek. K nim patří zejména předložení akreditivní listiny a prokázání totožnosti oprávněné osoby. Obecná ustanovení o akreditivu pro ně platí, pokud nejsou svojí povahou vyloučena.

Díl dvacátý první. Smlouva o inkasu

§ 692 Základní ustanovení

Smlouvou o inkasu se zavazuje banka obstarat pro příkazce přijetí plnění určité peněžní pohledávky od určitého dlužníka nebo obstarat jiný inkasní úkon.

Související ustanovení: § 762

Související předpisy: § 1, § 4 až 7 BankZ

Z literatury: *Marek, K.* Smlouva o otevření akreditivu, smlouva o inkasu. *Ekonom*, 1993, č. 34 (obecně); *Marek, K.* Smluvní zabezpečení bankovních služeb. *Obchodní právo*, 1997, č. 9; *Ondříšek, Č.* Smlouva o inkasu. *Právní rádce*, 1997, č. 10

Smluvní stranou je banka ve smyslu zák. č. 21/1992 Sb., o bankách, v novelizovaném znění, popřípadě jiná oprávněná osoba ve smyslu § 762 (viz komentář k § 682). Druhou smluvní stranou může být kterákoliv osoba. Smlouva o inkasu má vždy povahu absolutního obchodu, vztah vzniklý na jejím základě se vždy řídí obchodním zákoníkem, bez ohledu na povahu účastníků [§ 261 odst. 3 písm. d)]. Celá její úprava je dispozitivní, takže strany mají možnost se dohodou od jednotlivých ustanovení odchýlit nebo je vyloučit. K platnosti smlouvy se nevyžaduje její uzavření v písemné formě. V praxi se smlouva zpravidla uzavírá tak, že její návrh činí formou písemného požadavku na inkaso příkazce a banka tento návrh akceptuje konkludentně tím, že začne obdržený požadavek (příkaz) realizovat.

Závazek banky spočívá v obstarání přijetí plnění určité peněžité pohledávky nebo obstarání jiného inkasního úkonu. Ve smlouvě musí být provedeno vymezení peněžité pohledávky (její výše) a dlužníka nebo vymezení jiného inkasního úkonu. Jiným inkasním úkonem bude zejména obstarání přijetí (akceptu) směnky nebo obstarání směnečného rukojemství (avalu). „Obstarání“ záleží ve vyvíjení činnosti, která směřuje k tomu, aby dlužník poskytl plnění určité peněžité částky nebo aby určitá osoba uskutečnila inkasní právní úkon. Bance ze smlouvy nevzniká povinnost poskytnout plnění. Tím se liší od smlouvy o otevření akreditivu i od bankovní záruky. Pro smlouvu o inkasu mají mimořádný význam „Jednotná pravidla pro inkasa“ vydaná Mezinárodní obchodní komorou v r. 1978. Vyjadřují obchodní zvyklosti a mají podpůrnou platnost ve smyslu § 264 a 730. Podpůrně platí pro smlouvu o inkasu též ustanovení o smlouvě mandátní (§ 699).

§ 693 [Postup banky vůči dlužníkovi]

(1) Banka požádá dlužníka o zaplacení peněžní částky nebo provedení úkonu vyžadovaného podle smlouvy uzavřené s příkazcem. Odmítne-li dlužník požadovanou částku zaplatit nebo uskutečnit požadovaný právní úkon anebo jestliže tak neučiní bez zbytečného odkladu, podá o tom banka ihned zprávu příkazci.

(2) Při obstarávání inkasa je banka povinna postupovat s odbornou péčí podle pokynu příkazce, avšak neodpovídá za to, že inkaso se neuskuteční.

Související ustanovení: § 692, 695

Pro požádání banky podle odstavce 1 není stanovena písemná forma. Podat zprávu příkazci v případě, že dlužník zaplacení nebo uskutečnění požadovaného právního úkonu

odmítl, je banka povinná ihned. Naproti tomu nečinnost dlužníka zakládá uvedenou povinnost banky až po marném uplynutí lhůty „bez zbytečného odkladu“.

Porušení povinnosti postupovat při obstarávání inkasa s odbornou péčí může mít za následek povinnost k náhradě škody podle obecných ustanovení (§ 373 a násl. a § 757). Takovou povinnost by mohl mít pro banku, která je smluvní stranou, za následek také nedostatek odborné péče u bank použitých ke splnění jejich povinností ze smlouvy. Vyloučení odpovědnosti banky podle odstavce 2 se týká jen případu, kdy inkaso bylo neúspěšné, ačkoliv při jeho obstarávání banka postupovala s odbornou péčí podle pokynu příkazce. Banka by však odpovídala za škodu způsobenou neúspěšností inkasa, jestliže by příčinou této škody bylo porušení povinnosti postupovat s odbornou péčí podle pokynu příkazce.

§ 694 [Předání přijatých hodnot]

Přijatou peněžní částku nebo cenné papíry, jež byly předmětem inkasního úkonu, je povinná banka předat bez zbytečného odkladu příkazci. Banka odpovídá za škodu způsobenou ztrátou, zničením nebo poškozením těchto dokumentů, ledaže jim nemohla zabránit při vynaložení odborné péče.

Související ustanovení: § 373, § 375 n., § 697, 698

Povinnost předání peněžní částky se v případě částečného plnění dlužníka týká částky skutečně přijaté, nikoliv částky, jejíž plnění mělo být bankou podle smlouvy obstaráno. Z cenných papírů se bude většinou jednat o cizí směnku (i když není vyloučena ani směnka vlastní). V případě protestu směnky se povinnost předání vztahuje také na protestní listinu, i když není cenným papírem. Pro způsob předání přijaté peněžní částky bude určující obsah smlouvy. V něm by měl být způsob předání podrobněji upraven zvláště pro případ, že banka ke splnění svého závazku použije další banky. Nesplnění povinnosti předat přijaté hodnoty včas, tj. ve lhůtě „bez zbytečného odkladu“ (rozumí se od přijetí), může mít za následek odpovědnost za škodu tím příkazci způsobenou. Dokumenty, na které se vztahuje odpovědnost za škodu způsobenou jejich ztrátou nebo poškozením, jsou cenné papíry, zejména směnky, které byly předmětem inkasního úkonu. Od toho je třeba odlišovat odpovědnost banky za škodu způsobenou ztrátou, poškozením nebo zničením dokumentů, které měla banka předat třetí osobě (§ 697 a 698).

§ 695 [Inkaso prostřednictvím jiné banky]

Má-li podle smlouvy banka obstarat inkaso prostřednictvím jiné banky určené příkazcem, uskutečňuje se inkaso touto bankou na účet a nebezpečí příkazce.

Související ustanovení: § 568 odst. 1

Toto ustanovení vychází ze zásady, že banka, která se ve smlouvě zavázala inkaso obstarat, tak může učinit buď sama nebo prostřednictvím jiné banky. Z formulace „má-li podle smlouvy“ mohou vznikat pochybnosti, zda možnost obstarat inkaso prostřednictvím jiné banky musí být ve smlouvě o inkasu uvedena. Z podpůrné platnosti ustanovení o mandátní smlouvě pro smlouvu o inkasu lze usuzovat, že takovou možnost má banka ze zákona a neměla by ji pouze v případě, že by tak smlouva o inkasu stanovila (§ 568 odst. 1). Na druhé straně toto ustanovení jako ustanovení zvláštní vyžaduje, aby jinou

§ 696–697 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

banku, která má inkaso obstarat, určil příkazce, tedy nikoliv banka. V praxi proto bude patrně třeba rozlišovat, kdy inkaso obstarává jiná banka určená příkazcem, a případy, kdy inkaso obstarává banka určená bankou, která je smluvní stranou. V prvním případě se inkaso uskutečňuje příkazcem určenou bankou na účet a nebezpečí příkazce. V druhém případě banka odpovídá za porušení povinností použitou bankou tak, jako kdyby závazek plnila sama (§ 331).

Určení jiné banky příkazcem může být buď obsaženo ve smlouvě o inkasu nebo může být provedeno dodatečně. V druhém případě je třeba, aby příkazce provedl určení v dohodnuté lhůtě, aby mohla banka plnit svůj závazek obstarat inkaso prostřednictvím určené banky.

§ 696 [Úplata za obstarání inkasa]

Není-li úplata za obstarání inkasa určena ve smlouvě, je příkazce povinen zaplatit bance úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy.

Související ustanovení: § 692

Z vymezení smlouvy o inkasu v § 692 vyplývá, že jde o smlouvu povinně úplatnou. Výše úplaty nebo způsob jejího určení však nemusí být ve smlouvě stanoven. Podpůrná platnost § 566 odst. 2 (§ 699) znamená, že ve smlouvě nemusí být ani výslovný závazek příkazce za obstarání inkasa zaplatit úplatu. Obstarání inkasa za úplatu se předpokládá, protože je tato činnost předmětem podnikatelské činnosti banky. Výše úplaty může být ve smlouvě určena odkazem na sazebník banky. Základem pro určení obvyklé odměny bude rovněž sazebník podle stavu ke dni uzavření smlouvy, pokud ovšem nebude vybočovat z obvyklosti ve srovnání s jinými bankami.

Vedle nároku na úplatu má banka nárok také na náhradu nutně nebo účelně vynaložených nákladů při plnění svého závazku, které nelze považovat za zahrnuté v dohodnuté ani v obvyklé odměně (§ 572). Jejich součástí jsou i náklady a odměna banky, jejímž prostřednictvím je inkaso obstaráváno. V Jednotných pravidlech pro inkasa (čl. 22) je řešena situace, kdy podle smlouvy o inkasu mají jít úplata za obstarání inkasa a náklady bank za takové obstarání k tíži dlužníka a dlužník je odmítne zaplatit. K obchodním zvyklostem podle Jednotných pravidel pro inkasa patří možnost banky si úplatu (odměnu) a náklady srazit z výnosu inkasa.

Bankovní dokumentární inkaso

§ 697 [Podstata smlouvy]

Smlouvou o bankovním dokumentárním inkasu se zavazuje banka vydat třetí osobě dokumenty opravňující nakládat se zbožím nebo jiné doklady, bude-li při jejich vydání zaplacená určitá peněžní částka nebo proveden jiný inkasní úkon.

Související ustanovení: § 692

Ve srovnání s obecnou úpravou smlouvy o inkasu smlouva o bankovním dokumentárním inkasu obsahuje navíc závazek banky vydat třetí osobě dokumenty. Může jít jak o doku-

menty opravňující nakládat se zbožím (náložný list apod.), tak i o jiné doklady. Nemusí být ve smlouvě uvedeny a jejich určení záleží na příkazci. Zpravidla se jedná o doklady týkající se dodání zboží (faktura, doklady o dopravě zboží). Doklady je banka oprávněna a povinna vydat proti zaplacení určité peněžní částky nebo provedení jiného inkasního úkonu. Částka, která má být zaplacena nebo inkasní úkon, který má být proveden, musí být ve smlouvě určeny. O zaplacení peněžní částky a provedení jiného inkasního úkonu platí to, co bylo uvedeno obecně u smlouvy o inkasu (§ 692). Jiný inkasní úkon může záležet také ve výměně dokladů týkajících se jedné dodávky zboží za doklady týkající se jiné dodávky zboží jako způsobu realizace výměnného obchodu.

§ 698 [Péče o dokumenty]

Dokumenty uvedené ve smlouvě je banka povinna převzít a opatrovat s odbornou péčí.

Za dokumenty, které musí banka opatrovat s odbornou péčí, je nutné považovat také ty, které banka převzala a ve spojení s nimi přistoupila k vyřizování inkasa. Pro odpovědnost za škodu způsobenou ztrátou, zničením nebo poškozením dokumentů platí § 570.

§ 699 [Podpůrné použití ustanovení o mandátní smlouvě]

Práva a povinnosti stran se řídí podpůrně ustanoveními o smlouvě mandátní.

Související ustanovení: § 566 až 576

Pro práva a povinnosti stran je určující především obsah smlouvy o inkasu. Vedle toho mají význam dispozitivní ustanovení § 692 až 698. Podpůrné použití ustanovení o mandátní smlouvě přichází v úvahu až v případě, že práva a povinnosti stran se neřídí podle smlouvy, ani podle ustanovení obchodního zákoníku o smlouvě o inkasu. V úvahu přicházejí zejména tato ustanovení: § 566 odst. 2, § 567, 570, § 571 odst. 2, § 572, 574, 575.

Díl dvacátý druhý. Smlouva o bankovním uložení věci

§ 700 [Základní ustanovení]

Smlouvou o bankovním uložení věci se zavazuje banka převzít určité věci mimo cenných papírů (předmět uložení), aby je uložila a spravovala, a uložitel se zavazuje platit za to úplatu.

Související ustanovení: § 701, 704, 707

Související předpisy: § 34 až 38 CenP; § 1, § 4 až 7 BankZ

Z literatury: Marek, K. Smluvní zabezpečení bankovních služeb. Obchodní právo, 1997, č. 9

Původně byl v obchodním zákoníku díl XXII označen jako „Smlouva o uložení cenných papírů nebo jiných hodnot.“ Právní úprava smluvních vztahů vznikajících v souvislosti s uložením, správou a úschovou cenných papírů byla k 1. 7. 1996 z obchodního zákoníku vyňata a zařazena do hlavy III. zák. č. 591/1992 Sb., v novelizovaném znění (§ 34 až 38). Původně jeden smluvní typ byl rozdělen na tři smluvní typy: smlouva o úschově cenných papírů, smlouva o správě cenných papírů a smlouva o uložení cenných papírů, a od 1. 1. 2000 přibyl další smluvní typ: smlouva o obhospodařování cenných papírů (§ 37a). Vzhledem k tomu pak byla úprava v obchodním zákoníku označena jako „Smlouva o bankovním uložení věci“. Může se vztahovat jen na uložení jiných věcí než jsou cenné papíry. Závazkový vztah založený na jejím základě se vždy řídí obchodním zákoníkem [§ 261 odst. 3 písm. d)]. O možnosti jiné osoby než banky uzavřít tuto smlouvu v postavení banky platí obdobně to, co je uvedeno v komentáři k § 682. Úprava smlouvy o bankovním uložení věci (s výjimkou § 700 a 707) je dispozitivní (§ 263).

Závazek banky předmět uložení převzít může být uskutečněn buď převzetím určité konkrétní věci, nebo uložením věci do bezpečnostní schránky. V druhém případě banka uložiteli poskytne bezpečnostní schránku a umožní mu, aby si do ní věci uložil. Předmět uložení je vymezen určením bezpečnostní schránky a věcmi, které jsou v ní uloženy. Ukládání však neprovádí banka, ale sám uložitel.

Z použité formulace vyplývá, že účelem převzetí věci bankou je její uložení a správa. V pojetí § 702 odst. 1 je správa prováděním veškerých úkonů, které jsou nutné k výkonu a zachování práv, jež uložiteli vyplývají z předmětu uložení. To však přichází prakticky v úvahu zejména u cenných papírů, na něž se nyní tato smlouva nevztahuje. Proto bude vzhledem k povaze předmětu uložení, kterým nemohou být cenné papíry, u smlouvy o bankovním uložení věci závazek banky uložené věci spravovat přicházet v úvahu jen výjimečně. Mohlo by například jít o správu určitých dokumentů, které nemají povahu cenných papírů (např. výherní listy nebo depozitní listy) a jejichž předložení se vyžaduje při realizaci oprávnění majitelů těchto dokumentů (např. práva na výběr výhry nebo na výběr splatného vkladu). Činnost banky v rámci správy by pak záležela v realizaci uvedených oprávnění a v nakládání se získanými prostředky podle pokynů uložitele. V ostatních případech, kde chybí činnost banky spočívající ve správě předmětu uložení, jde spíše o smlouvu o skladování (§ 527).

S výjimkou cenných papírů mohou být předmětem smlouvy o bankovním uložení věci teoreticky všechny věci bez jakéhokoliv omezení. Z povahy závazku banky však nepochybně vyplývá, že jsou vyloučeny věci nemovité. Kromě toho jsou prakticky vyloučeny i ty movité věci, které vzhledem ke své povaze nemohou být u banky uloženy. Smlouva musí obsahovat závazek uložitele zaplatit úplatu. Její výše nebo způsob jejího určení mohou, avšak nemusí být ve smlouvě určeny.

§ 701 [Uložení věci a úplata]

(1) Banka je povinna předmět uložení převzít a s vynaložením odborné péče chránit jej před ztrátou, zničením, poškozením nebo znehodnocením.

(2) Není-li výše úplaty sjednána, je banka oprávněna požadovat úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy.

Související ustanovení: § 700, 707

V odstavci 1 je provedena konkretizace základní povinnosti banky věc uložit. O uložení věci do bezpečnostní schránky je podán výklad u § 700. Banka je povinna chránit s vyna-

ložením odborné péče věci do bezpečnostní schránky uložené. Stejnou povinnost má i pokud jde o věci, které přímo od uložitele převzala. Pokud jde o ochranu práv spojených s předmětem uložení, viz § 702.

Výše úplaty je zásadně věcí dohody mezi smluvními stranami. Obvyklá úplata přichází v úvahu jen podpůrně, není-li ve smlouvě sjednána ani konkrétní výše ani způsob jejího dodatečného určení. Při zjišťování obvyklé úplaty se bude zpravidla vycházet ze sazebníku banky, pokud nebudou sazby překračovat průměr sazeb bankami požadovaných.

§ 702 [Správa předmětu uložení]

(1) S přihlédnutím k povaze předmětu uložení je banka povinna s odbornou péčí učinit veškeré úkony, které jsou nutné k výkonu a zachování práv, jež uložiteli vyplývají z předmětu uložení, a předat mu bez zbytečného odkladu, co přijala z uplatnění těchto práv.

(2) Uložitel je povinen bance vystavit plnou moc, jež je potřebná k právním úkonům uvedeným v odstavci 1, a uhradit výlohy, které bance vznikly při plnění její povinnosti.

Související ustanovení: § 700

Z důvodů vyložených u § 700 je aplikovatelnost tohoto ustanovení značně omezená. Prakticky na ty výjimečné případy, kdy s předmětem uložení (jímž nemohou být cenné papíry) bude spojena též jeho správa (viz blíže komentář k § 700).

Odborná péče při provedení úkonů nutných k výkonu a zachování práv bude záležet v dodržení všech stanovených podmínek pro příslušný úkon a jeho provedení včas, aby získané prostředky nesly uložiteli majetkový prospěch. Povinnost vydat uložiteli, co přijala z uplatnění práv uložitele, může banka splnit výplatou prostředků v hotovosti, převodem na účet určený uložitelem nebo i jiným způsobem určeným ve smlouvě o bankovním uložení věci.

K výlohám banky patří cestovní náklady, telefonní poplatky, poštovné apod. Povinnost úhrady se týká těch výloh, které vznikly a jsou v příčinné souvislosti s plněním jejich povinností podle smlouvy. Není však vyloučeno, aby se strany ve smlouvě dohodly, že uložitel je povinen hradit výlohy v určité paušální částce, popřípadě ve výši stanovené jiným dostatečně určitým způsobem.

§ 703 [Vyžádání uloženého předmětu]

Uložitel je oprávněn kdykoli požádat o vydání uloženého předmětu nebo jeho části a uložit jej zpět, jestliže smlouva mezitím nezanikla. Po vydání předmětu uložení až do jeho vrácení nemá banka povinností stanovené v § 701 a 702.

Související ustanovení: § 701, 702, 705, 706

Vydáním uloženého předmětu nebo jeho části je třeba při uložení věci do bezpečnostní schránky rozumět umožnění uložiteli bankou přístup k bezpečnostní schránce. Výzvednutí uloženého předmětu zásadně nemá vliv na nárok banky na úplatu, pokud nedošlo k zániku smlouvy (§ 705) nebo pokud není ve smlouvě sjednáno něco jiného.

§ 704 [Odpovědnost banky za škodu]

Banka odpovídá za škodu způsobenou uložiteli ztrátou, zničením nebo poškozením předmětu uložení, ledaže je nemohla odvrátit při vynaložení odborné péče.

Související ustanovení: § 373, § 375 n., § 701 odst. 1

Při uložení věci do bezpečnostní schránky je za škodu, za niž odpovídá banka, třeba považovat škodu na uložených věcech, jestliže k obsahu schránky měla přístup osoba odlišná od majitele a od osoby jím k přístupu zmocněné. Nemožnost odvrátit škodu při vynaložení odborné péče musí při každé škodě způsobené na předmětu uložení prokázat banka. Přitom odpovídá i za osoby použité k ochraně předmětu uložení, a to nejen za své vlastní zaměstnance, ale i za fyzické nebo právnické osoby použité na základě smlouvy.

§ 705 [Zánik smlouvy]

Obě strany mohou kdykoli s okamžitou účinností smlouvu vypovědět. Smlouva rovněž zaniká, jestliže uložitel si vyzvedl všechny věci, jež jsou předmětem uložení, a neprojevil vůli, aby smlouva dále trvala.

Související ustanovení: § 703, 706

Smlouva o bankovním uložení věci může být uzavřena jak na dobu neurčitou, což se předpokládá, tak i na dobu určitou, což by muselo být ve smlouvě dohodnuto. Možnost výpovědi je v tomto ustanovení dána pro případ smlouvy uzavřené na dobu neurčitou. Mají ji obě smluvní strany. Okamžitou účinností se rozumí den doručení výpovědi druhé smluvní straně. Dispozitivní povaha úpravy umožňuje, aby délka výpovědní lhůty, po jejímž uplynutí se stane teprve výpověď účinnou, byla ve smlouvě upravena odchylem.

Projev vůle uložitel, aby smlouva trvala i po vyzvednutí všech věcí, může být obsažen již předem ve smlouvě. Uložitel ho ale může učinit, neodporuje-li to smlouvě, také při vyzvednutí všech věcí. V případě, že si uložitel věci vyzvedává postupně, dochází k zániku smlouvy vyzvednutím poslední věci, pokud uložitel neprojevil vůli, aby smlouva trvala dále.

§ 706 [Vrácení uloženého předmětu]

Po zániku smlouvy je banka povinna vydat uložiteli předmět uložení a uložitel je povinen jej bez zbytečného odkladu převzít a vyrovnat dlužnou úplatu za dobu uložení.

Související ustanovení: § 701, 705

Ustanovení má obecnou povahu a vztahuje se na zánik smlouvy jakýmkoliv způsobem. Banka není v prodlení se splněním povinnosti vydat předmět uložiteli, jestliže uložitel bez zbytečného odkladu předmět plnění nepřevzme. Naopak je v prodlení uložitel a vystavuje se důsledkům s tím spojeným (§ 370 až 372). Povinnost vydat předmět uložení uložiteli však banka nemá v případě zániku smlouvy v důsledku toho, že si

uložitel všechny věci vyzvedl (§ 705). Lhůta pro vyrovnaní dlužné úplaty může být ve smlouvě dohodnuta jinak.

§ 707 [Zástavní právo banky]

Banka má k zajištění svých práv ze smlouvy o uložení jiných hodnot zástavní právo k předmětu uložení, dokud se u ní nachází.

Související ustanovení: § 701 odst. 2, § 706

Související předpisy: § 152 až 174 ObčZ; § 34 odst. 10 a § 37a odst. 6 CenP

Vznik zákonného zástavního práva banky je spojen pouze s právy ze smlouvy o bankovním uložení věci. Pro smlouvu o úschově cenných papírů je zákonné zástavní právo k listinnému cennému papíru výslovně upraveno v § 34 odst. 10 CenP. Pro smlouvu o uložení cenných papírů je možno takové právo dovodit z přiměřené platnosti ustanovení upravujících smlouvu o úschově cenných papírů (§ 37 odst. 3 CenP).

Uvedený výklad může vyvolávat určité pochybnosti, pokud jde o případy, kdy po účinnosti novelizace obchodního zákoníku provedené § 101 CenP pokračoval smluvní vztah na základě dříve sjednané smlouvy o uložení cenných papírů a jiných hodnot. Je zastáván i výklad, že bance zůstalo po změně obchodního zákoníku zachováno zástavní právo. Problém však ztratil zřejmě na aktuálnosti vzhledem k tomu, že banky v dohodě s uložiteli přeměnily dřívější smlouvy o uložení cenných papírů a jiných hodnot na příslušné smlouvy podle § 34 až 37 CenP. Ve vztahu k předmětu uložení, kterým jsou jiné věci než cenné papíry, nemá zástavní právo banky praktický význam z hlediska jeho možné realizace k uspokojení pohledávek banky z této smlouvy.

Díl dvacátý třetí. Smlouva o běžném účtu

§ 708 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o běžném účtu se zavazuje banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, přijímat na zřízený účet vklady a platby a uskutečňovat z něho výplaty a platby.

(2) Smlouva o běžném účtu vyžaduje písemnou formu.

Související ustanovení: § 263, § 269 odst. 1, § 711, § 762 odst. 1, § 763 odst. 1

Související předpisy: § 1 až 7, § 11 BankZ; zák. č. 124/2002 Sb., v novelizovaném znění; § 9 až 23, § 35 a 36 DevZ; § 40 ObčZ

Z literatury: Marek, K. Ke smlouvání bankovních služeb. Právní rádce, 1994, č. 3, 4; Plíva, S. Smlouva o běžném účtu. Právo a podnikání, 2004, č. 7–8; Ševců, R. Právní povaha platebních karet. Právní rozhledy, 2002, č. 4

Původní úprava této smlouvy je s účinností od 1. 1. 2003 nahrazena v celém rozsahu úpravou novou, a to zák. č. 125/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zák. č. 124/2002 Sb. v novelizovaném znění (část druhá). Uvedený zákon neobsahuje ustanovení, které by novou úpravu vztáhlo na smlouvy uzavřené přede dnem,

kdy zákon nabyl účinnosti. Vzhledem k tomu se závazkové vztahy vzniklé na základě smluv o běžném účtu uzavřených před 1. 1. 2003 řídí právní úpravou platnou v době uzavření smlouvy, a to pokud jde o vznik závazkového vztahu a o nároky vzniklé na základě smlouvy před 1. 1. 2003. Nároky vzniklé po 1. 1. 2003 je třeba posuzovat podle nové právní úpravy. Změny uvedených smluv včetně obchodních podmínek, na něž smlouvy odkazují, pokud k nim dochází po 1. 1. 2003, musí být v souladu s kogentními (závaznými) ustanoveními nové právní úpravy. Dílčí změny úpravy smlouvy o běžném účtu přinesl s účinností od 1. 1. 2005 zák. č. 554/2004 Sb., kterým se mění občanský zákoník, občanský soudní řád, notářský řád, obchodní zákoník a zák. č. 337/1992 Sb., v novelizovaném znění (§ 709 odst. 3, § 710 odst. 2, § 715a).

Tato úprava má zásadně dispozitivní povahu, výjimkou jsou § 708, § 709 odst. 3, § 710 odst. 2 a 3, § 713 odst. 2 a § 714 odst. 4, s účinností od 1. 1. 2005 též § 715a.

Smlouvaj je vždy smlouvou obchodní bez ohledu na povahu smluvních stran. Závazkový vztah, který na základě ní vznikne, je absolutním obchodním závazkovým vztahem a jako takový se v celém rozsahu řídí obchodním zákoníkem. S ohledem na § 763 odst. 1 to platí i o běžných účtech, které byly zřízeny přede dnem účinnosti obchodního zákoníku, tj. před 1. 1. 1992. Stranou, která se zavazuje zřídit běžný účet může být pouze banka podle zák. č. 21/1992 Sb., o bankách, v novelizovaném znění, a to proto, že běžné účty slouží též k přijímání vkladů ve smyslu § 1 odst. 1 a 2 a § 2 citovaného zákona. Za podmínek stanovených zák. č. 87/1995 Sb., v novelizovaném znění, může běžný účet vést také spořitelna a úvěrové družstvo.

Mimořádný význam pro uzavírání smluv o běžném účtu a pro vedení běžných účtů mají tzv. bankovní podmínky (podmínky, za nichž banka smlouvy uzavírá). Mají povahu obchodních podmínek ve smyslu § 273 odst. 1. Banky je někdy označují jako všeobecné obchodní podmínky nebo jen všeobecné podmínky. Nelze je však považovat za všeobecné obchodní podmínky vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi (§ 273). Proto k tomu, aby se jejich obsah stal součástí smlouvy o běžném účtu v konkrétním případě, nestačí na ně ve smlouvě odkázat, ale musí k tomu ještě přistoupit splnění další podmínky, a to že jsou stranám uzavírajícím smlouvu známe nebo že jsou připojeny k návrhu smlouvy. V této souvislosti je třeba poukázat na § 11 BankZ, podle něhož jsou banky a pobočky zahraničních bank povinny ve svých provozovnách písemnou formou informovat v českém jazyce o podmínkách bankovních obchodů a služeb. Výslovně je však stanoveno, že ustanovení § 273 odst. 1 tím není dotčeno. To znamená, že uvedená informace nenahrazuje podmínky stanovené v § 273 odst. 1 pro určení obsahu smlouvy odkazem na obchodní podmínky.

Pokud bankou vydané podmínky pro vedení běžných účtů upravují práva a povinnosti stran, tedy část obsahu smlouvy (§ 273 odst. 1), je změna takových podmínek, resp. jejich ustanovení nebo vydání nových podmínek pro majitele účtu závazné za podmínky, že s nimi souhlasí. Dochází tak totiž ke změně smlouvy o běžném účtu, která není možná jednostranným úkonem banky. Ustanovení smlouvy, které by jednostrannou změnu závislou jen na vůli banky bez vymezení určitých objektivních podmínek umožňovalo, by bylo neplatné (šlo by ovšem o neplatnost relativní podle § 267 odst. 1).

Všeobecné obchodní podmínky pro vedení běžných a vkladových účtů vydává také Česká národní banka. Slouží jednak jako vzor pro vypracování obchodních podmínek jednotlivých bank, jednak mohou působit přímo jako všeobecné obchodní podmínky podle § 273.

K podstatným částem smlouvy o běžném účtu patří závazek banky zřídit běžný účet, dále určení doby, od níž bude běžný účet zřízen, určení měny, na kterou má být běžný účet zřízen a závazek banky na účet přijímat vklady a platby a uskutečňovat z něho výplaty a platby. Tato poslední podstatná část byla do základního ustanovení doplněna.

Představuje pojmový znak smlouvy o běžném účtu a odlišuje běžný účet od jiných účtů, zejména od vkladového účtu.

Závazek běžný účet zřídit nemusí být ve smlouvě vyjádřen výslovně. Stačí jestliže bude ve smlouvě vyjádřen jiným způsobem, z něhož bude zřejmé, že se banka zavazuje zřídit účet, na který bude přijímat pro druhou smluvní stranu vklady a platby a jejím jménem z účtu výplaty a platby provádět. Pro povahu účtu jako účtu běžného není rozhodující jeho označení. Účet může být označen jiným názvem (např. sporožirový), jestliže má zmíněnou povahu. Doba, od kdy bude běžný účet zřízen, bude zpravidla totožná se dnem uzavření smlouvy. Může však být ve smlouvě určena i jinak. Z formulace odstavce 1 plyne, že běžný účet lze vést nejen v české měně, ale za podmínek vyplývajících ze zák. č. 219/1995 Sb., v novelizovaném znění, také v cizí měně.

Označení smluvní strany, pro kterou je účet zřízen, jako „majitele“ účtu není zcela přesné, vychází však z vžitě praxe. Majitelem účtu může být jak právnická, tak i fyzická osoba, a to bez ohledu na to, zda je nebo není podnikatelem ve smyslu § 2. Účet může být zřízen i pro více osob, které pak mají všechny postavení majitele účtu, ledaže je ve smlouvě dohodnuto něco jiného (§ 709 odst. 4 ve spojení s § 263 odst. 1).

Pro platné uzavření smlouvy se vyžaduje písemná forma, což platí jak pro návrh smlouvy, tak i pro jeho přijetí. Při uzavírání smluv o běžném účtu se často využívá formulářů (tiskopisů banky).

Při uzavírání smlouvy o běžném účtu banka vyžaduje, aby druhá smluvní strana prokázala svoji totožnost. U právnických osob se tak děje výpisem z obchodního rejstříku, jestliže se do obchodního rejstříku zapisují. U ostatních právnických osob pak jinými dokumenty, které dokládají vznik právnické osoby (např. stanovy potvrzené příslušným orgánem státní správy, výpis ze zřizovací listiny). Z dokladů musí být patrný způsob zřízení, den vzniku, název, sídlo, označení statutárních orgánů a způsob jak za právnickou osobu jednájí.

Účet zřízený na cizí měnu lze použít nejen k platbám v mezinárodním styku, ale i k platbám v tuzemsku. Účet zřízený v české měně může být použit jak pro tuzemský, tak i pro zahraniční platební styk. Vklady a platby v cizí měně ve prospěch účtu v české měně převede banka na českou měnu a platby v cizí měně z účtu v české měně převede banka na cizí měnu.

Z judikatury:

PR 54/1993: Tzv. sporožirové účty byly a jsou svou povahou druhem běžného účtu. Smlouvy o sporožirovém účtu se řídí podle § 763 odst. 1 ObchZ ustanoveními obchodního zákoníku, i když byly uzavřeny přede dnem nabytí jeho účinnosti. Podle ustanovení § 261 odst. 3 písm. d) ObchZ se závazkové vztahy ze smlouvy o sporožirovém účtu řídí třetí částí obchodního zákoníku bez ohledu na to, zda jde o vztahy podnikatelů, které se týkají jejich podnikatelské činnosti (tzv. absolutní obchody).

PR 7/1998 s. 380: 1. Držitel platební karty, který nedodržel smluvní povinnost ochránit platební kartu a utajit osobní identifikační číslo (PIN) před neoprávněnými osobami, nese v zásadě důsledky spojené se zneužitím platební karty, leda by bylo spolehlivě prokázáno, že se na vzniku škody takto vzniklé zcela nebo zčásti podílí i ten, kdo platební kartu vydal.

2. Ustanovení ve smlouvě o běžném účtu, která stanoví právo banky, nikoliv její povinnost, provést podle okolností i platby nekryté vkladem, aniž by byl zároveň dohodnut kontokorentní úvěr podle § 710 ObchZ, nejsou neplatná.

3. Obchodní zákoník vychází ze smluvní suverenity účastníků, a proto mají podle § 263 ObchZ obchodní podmínky, jež jsou součástí smlouvy, přednost před dispozitivními ustanoveními zákona.

SR 2/1999 s. 53: Obchodní podmínky jsou součástí smluvního ujednání. Ustanovení § 763 odst. 1 ObchZ u smluv, které se od účinnosti obchodního zákoníku řídí novou právní úpravou, nemění bez dalšího obsah těchto předtím uzavřených smluv, a obchodní podmínky, na které tyto smlouvy odkazují, zůstávají nadále pro účastníky závazné.

PR 16/2004 s. 618: Dluh klienta na běžném účtu je závazkem ze smlouvy o běžném účtu, banka má právo na zúčtování provedených plateb k tíži majitele účtu a tomuto právu odpovídá povinnost majitele účtu uvedený dluh splnit.

SJ 1/2005 s. 55: Bylo-li bance odňato povolení působit jako banka, nemá to ve smyslu ustanovení § 35 odst. 2 zákona č. 21/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vliv na povinnost banky platit úroky z vkladů přijatých přede dnem právní moci rozhodnutí o odnětí povolení působit jako banka.

Sou CR NS 3137/32: 1. „Peněžní prostředky na účtu“ vedeném peněžním ústavem na základě smlouvy o běžném účtu nebo na základě smlouvy o vkladovém účtu nejsou v majetku majitele účtu, v jehož prospěch byl tento účet zřízen, nýbrž v majetku peněžního ústavu. Oprávnění majitele účtu, spočívající v tom, aby na základě jeho příkazu byly vyplaceny peněžní prostředky z účtu u peněžního ústavu, představuje pohledávku z účtu u peněžního ústavu.

2. Prikázáním pohledávky z účtu povinného u peněžního ústavu při výkonu rozhodnutí nedochází k bezdůvodnému obohacení oprávněného na úkor osoby, která omylem uhradila peněžní částku na tento účet.

§ 709 Pravidelný obsah smlouvy

(1) Ve smlouvě o běžném účtu banka označí majitele účtu uvedením obchodní firmy nebo názvu a sídla majitele a identifikačního čísla, pokud bylo přiděleno, jde-li o osobu právnickou, nebo uvedením jména, příjmení, bydliště a rodného čísla nebo data narození majitele, popřípadě obchodní firmy, místa podnikání a identifikačního čísla, jde-li o osobu fyzickou.

(2) Smlouva o běžném účtu může obsahovat dále

a) osoby oprávněné nakládat s peněžními prostředky na účtu a způsob nakládání s nimi,

b) výši nebo způsob stanovení výše úrokové sazby, období splatnosti úroků, které banka platí ze zůstatku peněžních prostředků na účtu jeho majiteli, popřípadě ujednání, že úroky nebudou placeny,

c) lhůty, v nichž oznamuje banka majiteli účtu přijaté vklady a platby a provedené výplaty a platby a výši zůstatku peněžních prostředků na účtu a dále formu tohoto oznámení,

d) výši nebo způsob stanovení výše úplaty a způsob, jakým tuto úplatu majitel účtu bance zaplatí, popřípadě ujednání, že úplata nebude bankou požadována. Výši úplaty lze sjednat i odkazem na ceník banky.

(3) Uzavřít nebo změnit smlouvu o běžném účtu anebo ukončit vztah založený smlouvou o běžném účtu (dále jen „nakládání s účtem“) je oprávněn majitel účtu. Jiná osoba než majitel účtu může nakládat s účtem jen na základě zvláštní plné moci udělené majitelem účtu, na níž je jeho podpis úředně ověřen. Úřední ověření podpisu se nevyžaduje, je-li plná moc udělena před bankou.

(4) Je-li zřízen účet pro více osob, má každá z nich postavení majitele účtu. Spolumajitelé nakládají s účtem společně, pokud se ve smlouvě o běžném účtu s bankou nedohodnou, že s účtem nakládá jeden z nich. Nestanoví-li smlouva o běžném účtu nebo rozhodnutí soudu něco jiného, jsou podíly všech spolumajitelů na zůstatku peněžních prostředků na účtu stejné.

Související ustanovení: § 8, 9, 13a, § 710 odst. 4, § 712, 714

Související předpisy: § 19c odst. 1 a 2 ObčZ; § 62 a násl. NotŘ; § 3 až 13 zák. č. 124/2002 Sb., v novelizovaném znění

Ve srovnání s předcházející úpravou jde o ustanovení s novým obsahem. Nemá závaznou povahu (výjimkou je odst. 3).

V odstavci 1 je konkretizováno označení majitele účtu. Pokud jde o značení banky, povinnost uvedení obdobných údajů vyplývá z § 13a (viz komentář k tomuto ustanovení), jakož i z požadavku určitosti právního úkonu (§ 37 ObčZ).

V odstavci 2 jsou uvedeny pravidelné obsahové náležitosti smlouvy o běžném účtu, které však nepatří k jejím podstatným částem ve smyslu § 269 odst. 1. Proto dohoda o nich není povinnou náležitostí smlouvy.

Uvedení určitých osob ve smlouvě jako osob oprávněných nakládat o peněžními prostředky na účtu stačí, aby tyto osoby takové oprávnění měly, aniž by musely být uvedeny v podpisových vzorech předaných majitelem účtu bance. To vyplývá z § 710 odst. 2, podle něhož kromě osob uvedených v podpisových vzorech mohou s peněžními prostředky nakládat za podmínek stanovených ve smlouvě o běžném účtu i jiné osoby. Naopak osoby uvedené v podpisových vzorech mohou s prostředky na účtu nakládat, aniž by musely být uvedeny ve smlouvě o běžném účtu.

Z odstavce 2 písm. b) a písm. d) ve spojení s § 710 odst. 4 a § 714 odst. 1 vyplývá, že vyloučení povinnosti banky platit úroky ze zůstatku peněžních prostředků na účtu, stejně jako vyloučení povinnosti majitele účtu platit bance úplatu za vedení běžného účtu, by muselo být ve smlouvě výslovně dohodnuto.

Platná právní úprava připouští dva způsoby určení úrokové sazby ve smlouvě o běžném účtu. Především může být ve smlouvě dohodnuta určitá úroková sazba. Jednalo by se o fixní úrokovou sazbu, kterou by bylo možné měnit jen změnou smlouvy, tedy dohodou smluvních stran. Banka takovou smlouvu bude zřejmě uzavírat jen výjimečně.

Druhý způsob určení úrokové sazby může záležet v tom, že smluvní strany dohodnou způsob jakým bude výše úrokové sazby stanovena (dohodnou „způsob stanovení výše úrokové sazby“). Z formulace odstavce 2 písm. b) není zcela jasné, zda umožňuje, aby bylo ve smlouvě dohodnuto právo banky za trvání smluvního vztahu výši úrokové sazby měnit. Zejména, zda lze dohodnout, že stanovení výše úrokové sazby bude prováděno pro určité časové období jednostranným úkonem banky (jejím oznámením). Zákon blíže nevymezuje jak má být způsob stanovení výše úrokové sazby ve smlouvě dohodnut a výslovně nijak v tomto ustanovení smluvní strany neomezuje. Lze proto mít za to, že zásadně je možné smluvní ujednání o možnosti banky za trvání smluvního vztahu určovat jednostranným úkonem konkrétní výši úrokové sazby považovat za dohodu o způsobu stanovení výše úrokové sazby.

Může být ale sporné, zda může být takové oprávnění banky ve smlouvě sjednáno bez omezení. Máme za to, že nelze nebrat v úvahu ustanovení § 269 odst. 3, podle něhož dohoda stran o způsobu umožňujícím dodatečně určení obsahu závazku nesmí obsahovat takový způsob, který závisí jen na vůli jedné strany. Jinak by takové ujednání bylo neplatné, přičemž by se zřejmě jednalo o neplatnost relativní, k níž soud přihlíží pouze v případě, že se jí účastník, na jehož ochranu je neplatnost pouze stanovena (tj. majitel účtu), dovolá (§ 267 odst. 1). Ve vztahu k majitelům účtů, kteří nejsou podnikateli, je třeba vzít v úvahu také § 262 odst. 4 věta za středníkem. Podle něho ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele, však třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Vzhledem k tomu nutno aplikovat kromě jiného i ustanovení § 56 odst. 3 ObčZ, které výslovně prohlašuje za nepřijatelné smluvní ujednání, které dovoluje dodavateli (bance) jednostranně změnit smluvní podmínky bez důvodu sjednaného ve smlouvě, a to pod sankcí relativní neplatnosti (§ 55 odst. 2 ObčZ). Nelze patrně ani vyloučit, že stanovení výše úrokové sazby jednostranným úkonem banky, tj. jejím oznámením, bez jakýchkoliv podmínek, by mohlo být posuzováno jako výkon práva odporující zásadám poctivého obchodního styku a proto nepoživající právní ochrany (§ 265). Stejně tak nelze ani

vyloučit kvalifikaci ujednání s uvedeným obsahem jako odporující dobrým mravům a tím jako ujednání absolutně neplatné (§ 39 ObčZ).

Z uvedeného podle našeho názoru vyplývají tyto závěry:

a) Dohoda o způsobu stanovení výše úrokové sazby ve smlouvě o běžném účtu může záležet v dohodě, podle níž může za trvání smluvního vztahu stanovovat banka různě úrokové sazby, resp. provádět změny úrokové sazby.

b) Ve smlouvě mohou banka a majitel účtu dohodnout způsob stanovení výše úrokové sazby tak, že ji určí a oznámí banka jednostranným úkonem, který dohodnutým způsobem uveřejní.

c) Ve smlouvě (včetně obchodních podmínek) je třeba dohodnout podmínky a určitý rámec pro výkon práva banky určit výši úrokové sazby svým oznámením, jinak může být ujednání o právu banky považováno za neplatné pro rozpor se zákonem, popřípadě z důvodu obcházení zákona nebo výkon práva banky za odporující zásadám poctivého obchodního styku.

Úroková sazba sjednaná nebo stanovená dohodnutým způsobem má v konkrétním případě přednost před úrokovou sazbou určenou podle závazného ustanovení § 714 odst. 4. Totéž platí pro sjednané období splatnosti úroků ve vztahu ke splatnosti podle § 714 odst. 3.

Ustanovení odstavce 2 písm. c) umožňuje smluvním stranám, aby si dojednaly lhůty pro oznámení banky majiteli účtu o operacích na účtu a o zůstatku peněžních prostředků na účtu, jakož i formu oznámení odchýlně od § 712 odst. 1.

Obdobně jako úroky ze zůstatku peněžních prostředků na běžném účtu upravuje zákon i úplatu, kterou platí majitel účtu bance. Výše této úplaty může být sjednána konkrétní částkou nebo odkazem na ceník banky. Stejně problémy a pochybnosti jako u úroků ze zůstatku peněžních prostředků na účtu vznikají i pokud jde o možnost banky měnit ceník úplat (poplatků), tím i rozsah povinnosti majitele účtu ze smlouvy vyplývající a tedy vlastně obsah závazkového vztahu. Odkaz na ceník banky co do své podstaty představuje dohodu o způsobu stanovení výše úplaty. Proto máme za to, že to, co je uvedeno výše ve vztahu k úrokům, platí obdobně i ve vztahu k ceníku úplat. Úplata ve smlouvě sjednaná nebo podle ujednání ve smlouvě stanovená má přednost před úplatou určenou podle § 710 odst. 4.

Nakládání s účtem je třeba odlišovat od nakládání s prostředky na účtu (§ 710 odst. 2). Nakládáním s účtem se rozumí úkony, které se týkají účtu samotného, resp. smlouvy o běžném účtu. Patří sem po poslední novelizaci odstavce 3 uzavření smlouvy, její změny a ukončení vztahu založeného smlouvou o běžném účtu. Právo nakládat s účtem má především majitel účtu. Jestliže je majitel účtu právnickou osobou, má toto oprávnění její statutární orgán, respektive osoby oprávněné jménem právnické osoby za statutární orgán jednat, popřípadě osoba, na kterou přechází působnost statutárního orgánu (např. likvidátor, správce konkursní podstaty). Vyskytuje se i názor, že oprávnění nakládat s účtem má také prokurista, což považujeme za sporné. Vzhledem k tomu, že podpis podnikatele na udělené prokuře nemusí být ověřen, ani nebude prokura udělována před bankou, zpravidla nebudou splněny podmínky stanovené odstavcem 3. Podle našeho názoru pak vůbec nelze souhlasit s tím, že právo nakládat s účtem bez zvláštní plné moci mají také osoby oprávněné jednat podle § 13 odst. 1 a § 15 ObchZ a podle § 20 odst. 2 ObčZ.

Jiná osoba než majitel účtu, která je oprávněna s účtem nakládat pouze na základě plné moci, tak bude činit jménem majitele účtu jako jeho zmocněnec. Podle odstavce 3 však musí majitel udělit plnou moc kvalifikovanou. Z toho, že zákon vyžaduje „zvláštní plnou moc“ vyplývá, že zmocnění musí být formulováno jako oprávnění nakládat s konkrétním účtem zmocnitele. Druhým požadavkem bylo před poslední novelizací sepsání plné moci ve formě notářského zápisu. Musely být splněny obě podmínky.

Účinné znění odstavce 3 od požadavku notářského zápisu upouští. Podle současné úpravy postačí, aby byl podpisu majitele účtu na plné moci úředně ověřen. Z tohoto požadavku pak zákon navíc stanoví výjimku pro případ, že majitel účtu zvláštní plnou moc k nakládání s účtem uděluje (podepisuje) před bankou. Na takto udělené plné moci není úřední ověření podpisu majitele účtu vyžadováno. Ověření zřejmě provede, po zjištění, že osoba podepisující plnou moc je majitelem účtu (jejím statutárním orgánem), příslušný pracovník banky. Při respektování podmínek odstavce 3 není patrně vyloučeno, aby plná moc k nakládání s účtem byla majitelem účtu udělena jako součást smlouvy o běžném účtu. Osoba, které byla majitelem účtu udělena plná moc k nakládání s účtem, není oprávněna udělit stejnou plnou moc další osobě. Z dikce odstavce 3 (srov. slova „plné moci udělené majitelem účtu“) a z kogentní povahy tohoto ustanovení nutno dovodit, že možnost zmocnění osoby ustanovit si dalšího zmocněnce pro nakládání s účtem nemůže být zodhodnuta účastníky, jak to dovoluje § 24 ObčZ. Úpravu v odstavci 3 je třeba považovat za úpravu speciální, která v uvedeném otázce vylučuje pro plnou moc k nakládání s účtem použití úpravy obecnou. Nesplnění podmínek odstavce 3 by mělo za následek absolutní neplatnost plné moci pro rozpor se zákonem (§ 39 ObčZ).

Z odstavce 4 vyplývá možnost, aby smlouvu o běžném účtu na straně majitele účtu uzavřelo více osob, přičemž jejich počet není omezen. Podle zákonné úpravy mohou s účtem nakládat jen společně. Z této zásady lze dovodit, že také udělit plnou moc k nakládání s účtem jiné osobě mohou spolumajitelé jen společně. Zákon výslovně stanoví, že spolumajitelé se mohou dohodnout s bankou ve smlouvě o běžném účtu, že s účtem nakládá jeden ze spolumajitelů. Ten by musel být ve smlouvě určen. Také k udělení plné moci jiné osobě (podle odstavce 3) by byl oprávněn takto určený spolumajitel. Ostatní spolumajitelé by v takovém případě nebyli k nakládání s účtem, včetně udělení plné moci, oprávněni. Ustanovení odstavce 4 však není kogentní, takže není teoreticky vyloučeno, aby se spolumajitelé a banka ve smlouvě dohodli o nakládání s účtem i jinak než zákon předpokládá.

Stejně jako nakládání spolumajitelů s účtem může smlouva o běžném účtu upravit podíl jednotlivých spolumajitelů na zůstatku peněžních prostředků na účtu. Výše podílů může být stanovena také rozhodnutím soudu. Rovnost podílů všech spolumajitelů se uplatní podpůrně v případech, že smlouva nebo rozhodnutí soudu neurčuje podíly jinak. Výše podílů má význam především při zrušení účtu a vyplacení zůstatku bankou majitelům, popřípadě podle jejich určení jiným osobám (§ 715 odst. 5). Každý ze spolumajitelů má právo na výplatu zůstatku v rozsahu svého podílu.

§ 710 [Vedení účtu]

(1) Banka je povinna přijímat na účet v měně, na kterou zní, vklady nebo platby uskutečněné ve prospěch majitele účtu a z peněžních prostředků na účtu uskutečnit podle příkazu majitele účtu nebo osob oprávněných podle odstavce 2 výplaty nebo platby majiteli účtu nebo jím určeným osobám.

(2) S peněžními prostředky na účtu jsou oprávněny nakládat jen osoby uvedené v podpisových vzorech předaných majitelem účtu bance, jiné osoby pouze za podmínek stanovených ve smlouvě o běžném účtu. Podpisové vzory musí mít náležitosti plné moci. Banka je oprávněna nakládat s peněžními prostředky na účtu, stanoví-li tak zákon nebo smlouva o běžném účtu.

(3) Banka je povinna provést platby řádně a včas, pokud majitel účtu splnil požadavky stanovené zákonem a smlouvou o běžném účtu.

(4) Nejsou-li výše úplaty ani způsob jejího stanovení sjednány ve smlouvě o běžném účtu, je majitel účtu povinen platit úplatu obvyklou v době provedení služby.

Související ustanovení: § 709 odst. 2, 3 a 4

Související předpisy: § 3 až 13 zák. č. 124/2002 Sb., v novelizovaném znění

Povinnost provádět výplaty a platby z běžného účtu je podmíněna tím, že jsou na účtu potřebné peněžní prostředky (dostatečný zůstatek). Povinnost provádět platby i při chybějících prostředcích by banka měla jen v případě, že by to bylo ve smlouvě výslovně dojednáno. V takovém případě je pro vzájemná práva a povinnosti banky a majitele účtu určující obsah smlouvy o běžném účtu. Pokud v tomto směru dohoda smluvních stran chybí, řídí se práva a povinnosti smluvních stran podpůrně úpravou smlouvy o úvěru (rozumí se ve vztahu k částce, o které bankou provedený příkaz k platbě překračuje zůstatek na účtu).

S prostředky na běžném účtu mohou disponovat osoby, které jsou uvedeny v podpisových vzorech předaných majitelem účtu bance. Po poslední novelizaci je v odstavci 2 výslovně stanoveno, že podpisové vzory musí mít náležitosti plné moci (§ 31 ObčZ). To znamená, že musí obsahovat zmocnění podepsané majitelem účtu a vymezení rozsahu zmocněncova oprávnění (§ 31 odst. 1 a 4 ObčZ). Může být sporné, zda lze podpisový vzor neobsahující rozsah zmocnění považovat za zmocnění neomezené a výslovně vymezení rozsahu zmocnění vyžadovat jen v případě, že má být rozsah u určité osoby omezen. Máme za to, že takový výklad je praktický a neodporuje zákonu. Osoby neuvedené v podpisových vzorech mohou s prostředky na účtu nakládat jen v případě, že jsou k tomu oprávněny ve smlouvě o běžném účtu a za podmínek tam uvedených. Banka zásadně dispoziční oprávnění k prostředkům na účtu nemá. Může jí však být příznáno zákonem nebo smlouvou o běžném účtu.

Čl. VI Přechodná ustanovení, bod č. 3 písm. b) zák. č. 554/2004 Sb. stanoví, že zánik plné moci k nakládání s peněžními prostředky na účtu podle § 710 obchodního zákoníku udělené před účinností tohoto zákona se posuzuje podle dosavadních právních předpisů. Současně toto ustanovení umožňuje, aby zmocnitel (majitel účtu) prohlásil, že jím udělená plná moc k nakládání s peněžními prostředky na jeho účtu nezaniká jeho smrtí. Takové prohlášení musí mít písemnou formu a podpis majitele musí být úředně ověřen. Úřední ověření se nevyžaduje, jestliže majitel účtu učiní uvedené prohlášení před bankou.

Určitým problémem je, co rozumět plnou mocí podle § 710. V tomto ustanovení ve znění před poslední novelizací se přímo o plné moci nehovořilo. Osobami oprávněnými nakládat s peněžními prostředky byly především osoby uvedené v podpisových vzorech předaných majitelem účtu bance. Uvedení určité osoby v podpisovém vzoru lze považovat za udělení plné moci majitelem účtu. Stejně oprávnění měly osoby uvedené ve smlouvě o běžném účtu. Může být sporné, zda také tyto osoby lze považovat za osoby, kterým byla majitelem účtu udělena plná moc. I když oprávnění k nakládání s peněžními prostředky je předmětem ujednání s bankou, máme za to, že vzhledem k povaze takového ujednání je lze považovat za udělení plné moci. Z těchto důvodů se přikláníme k názoru, že citované přechodné ustanovení se vztahuje na obě uvedené skupiny. Je však třeba si uvědomit, že takový výklad má za následek, že zmocněná osoba uvedená v podpisových vzorech předaných bance před 1. 1. 2005 a zmocnění osob uvedených ve smlouvě o běžném účtu uzavřené před tímto dnem smrtí podnikatele zanikají. Aby se tak nestalo, musel by majitel účtu prohlásit, a to způsobem podle bodu č. 3 přechodného ustanovení zák. č. 554/2004 Sb., že uvedené zmocnění (udělení plné moci) jeho smrtí nezaniká. Oprávnění podnikatele toto prohlášení učinit není zákonem časově omezeno.

Příkazy k provedení výplaty nebo platby je oprávněn dávat především majitel účtu. Jestliže je majitel účtu právnickou osobou, má toto oprávnění její statutární orgán, respektive osoby oprávněné jménem právnické osoby jako statutární orgán jednat. V případě, že je majitel účtu více, má postavení a tedy i dispoziční právo s prostředky každý z nich,

a to nezávisle na ostatních. Ustanovení § 709 odst. 4 je svojí povahou dispozitivní, takže je mohou smluvní strany písemnou dohodou vyloučit nebo modifikovat (např. tak, že je třeba podpisu všech majitelů nebo že postavení majitele účtu má pouze některá ze smluvních stran). Kromě majitele účtu mohou s prostředky na běžném účtu disponovat také osoby, které jsou uvedeny v podpisových vzorech předaných majitelem účtu bance. Osoby neuvedené v podpisových vzorech mohou s prostředky na účtu nakládat jen v případě, že jsou k tomu oprávněny ve smlouvě o běžném účtu a za podmínek tam uvedených. Banka zásadně dispoziční oprávnění k prostředkům na účtu nemá. Může jí však být přiznáno zákonem nebo smlouvou o běžném účtu.

Příkazy k provedení platby nemusí podle současné úpravy být dány písemně. Podle podmínek banky tomu tak většinou bude muset být. Pro dodržení písemné formy platí obecná úprava v § 40 odst. 3 a 4 ObčZ. Je proto písemným příkazem i příkaz udělený telegraficky, dálnopisně nebo elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení obsahu právního úkonu a určení osoby, která právní úkon učinila. V praxi pak většinou je jako podmínka platného udělení příkazu k provedení platby nebo výplaty v podmínkách banky stanoveno, že příkaz musí být dán na tiskopise banky. Pokud je takové ustanovení ve smyslu § 273 odst. 1 součástí obsahu smlouvy o běžném účtu, jde o dohodnutý způsob nakládání s prostředky na účtu [§ 709 odst. 2 písm. a)]. Na základě dohody lze dávat příkazy k provedení platby i bez dodržení písemné formy, např. telefonicky. Podrobnosti o příkazech k převodu, podmínky jejich účinnosti a lhůty provádění převodů stanoví zák. č. 124/2002 Sb., o převezech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zák. č. 124/1992 Sb., v novelizovaném znění).

Příkazy majitele účtu nebo oprávněné osoby mohou mít formu příkazu k úhradě, šeku a platební karty. Mohou být uděleny jednorázově nebo také jako trvalé, jestliže jde o pravidelné převody, opakující se platby. Trvalý příkaz platí až do odvolání.

Pro určení doby, kdy má být platba provedena, je rozhodující především obsah příkazu. Není-li v něm tato doba stanovena, je jí den následující po doručení příkazu bance. Smlouva může dobu provedení platby upravit jinak. V té době je banka povinna příslušnou částku odepsat z účtu a provést potřebné kroky k převodu peněžních prostředků. Připsání uhrazené částky na účet příjemce musí být v této lhůtě uskutečněno pouze v případě, že pobočka banky, která platbu provádí, je současně pobočkou, která vede účet příjemce platby.

Ustanovení odstavce 3 je kogentní. Požadavky stanovenými zákonem se rozumí zejména požadavky stanovené v zák. č. 124/2002 Sb.

Povinnost majitele účtu platit bance úplatu nemusí být ve smlouvě sjednána, ale vyplývá přímo ze zákona. Může být sjednána její výše nebo způsob jejího stanovení, a to i odkazem na ceník banky [§ 709 odst. 2 písm. d) a komentář k tomuto ustanovení].

Úplata obvyklá v době provedení služby podle odstavce 4 přichází v úvahu pouze v případě, že ve smlouvě není sjednáno něco jiného. Pokud by majitele účtu neměl mít povinnost obvyklou úplatu platit, musela by smlouva o běžném účtu obsahovat výslovné ujednání, že úplata nebude bankou požadována (§ 709 odst. 2).

Z judikatury:

OP 4/2001 s. 25: 1. Pokud banka provede příkaz, který neobsahuje pravý podpis jako vyjádření projevu vůle oprávněné osoby, jde vždy o porušení povinnosti uvedené v § 709 odst. 1 (Poznámka autorů: nyní § 710 odst. 1) ObchZ.

2. Každé smluvní rozšíření liberačních důvodů s sebou nutně nese i prvek vzdání se práva na náhradu škody ještě před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout. Uvedené vzdání se práva je však kogentním ustanovením § 386 odst. 1 ObchZ výslovně zakázáno. Vzhledem k tomuto kogentnímu ustanovení je u náhrady škody smluvní volnost stran vyjádřená v § 263 ObchZ omezena do té míry, že není možné liberační důvody uvedené v § 374 odst. 1 ObchZ rozšiřovat tak, že by byl smluvní úpravou eliminován prvek nepředvídatelnosti a nahodilosti, jenž je výchozím atributem zákonné úpravy.

§ 711 [Kontokorentní účet]

Smlouva o běžném účtu může stanovit, že banka provede do určité částky příkazy k platbám, i když k tomu není dostatek peněžních prostředků na účtu. Nejsou-li práva a povinnosti stran při poskytnutí těchto peněžních prostředků sjednány ve smlouvě o běžném účtu, řídí se úpravou smlouvy o úvěru (§ 497 a násl.).

Související ustanovení: § 497 n.

Toto ustanovení umožňuje, aby banka prováděla z běžného účtu platby, i když nejsou kryty potřebnými prostředky na účtu. Podmínkou je, že takový postup byl ve smlouvě o běžném účtu sjednán a že současně byl dohodnut limit prostředků, které může majitel tímto způsobem čerpat. Jde vlastně o kombinaci smlouvy o běžném účtu a smlouvy o úvěru. Zřízení tohoto tzv. kontokorentního účtu a jeho vedení se řídí ustanoveními o smlouvě o běžném účtu. Ustanovení smlouvy o úvěru (§ 497 n.) platí pouze pro práva a povinnosti stran při uskutečňování těch plateb, jimiž je čerpán úvěr v rámci dohodnutého limitu, pokud není o právech a povinnostech dohodnuto ve smlouvě o běžném účtu něco jiného. Na obsahu smlouvy bude proto také záležet, zda bude majitel účtu oprávněn prostředky čerpat jen k určitému účelu, zda budou dohodnuty termíny, čerpání a termíny splácení. Bude však dohodnuta lhůta, ve které musí být vyčerpaná částka bance vrácena. Na druhé straně poskytnutý úvěr je splácen automaticky platbami, které dojdou na běžný účet.

Z judikatury:

PPP 5/2000 s. 22: Povinnost poskytnout sjednané peněžní prostředky podle sjednaného kontokorentního úvěru plní banka tak, že provádí platby nebo umožňuje výběry z běžného účtu dlužníka, i když ten na účtu nemá dostatek vlastních prostředků. Úvěrující banka vlastní prostředky ve prospěch běžného účtu dlužníka není povinna připisovat.

§ 712 [Informace majiteli účtu]

(1) Nestanoví-li smlouva o běžném účtu něco jiného, je banka povinna oznámit majiteli účtu po skončení kalendářního měsíce každý přijatý vklad a platbu a každou provedenou výplatu a platbu v tomto kalendářním měsíci a po skončení kalendářního roku je povinna informovat majitele účtu o zůstatku peněžních prostředků na účtu, a to výpisem z účtu.

(2) Banka prokáže majiteli účtu na jeho žádost provedení plateb.

Související ustanovení: § 709 odst. 2

Související předpisy: § 7 zák. č. 124/2002 Sb., v novelizovaném znění

Povinnost banky stanovená v odstavci 1 má majiteli účtu umožnit, aby byl dostatečně informován o stavu svého účtu, tedy nejen o případech bezhotovostního placení (platby), ale i případech hotovostního placení (vklady a výplaty).

Oznámení banka provádí zpravidla ve formě výpisu z účtu. V něm uvádí číslo účtu, datum provedených účetních zápisů, počáteční zůstatek účtu, kreditní položky (došlé platby, přijaté vklady), debetní položky (provedené platby a výplaty z účtu), součty kreditních a debetních položek, konečný stav účtu. Forma oznámení může být dohodnuta ve smlouvě o běžném účtu [§ 709 odst. 2 písm. c)], stejně tak i lhůty, odchýlné od odstavce 1. Při neurčení lhůty pro zaslání výpisů z účtu ve smlouvě je banka povinna výpis z účtu

zaslat po skončení každého kalendářního měsíce. Kromě toho je banka povinna oznámit majiteli účtu výši zůstatku jeho účtu ke konci kalendářního roku. Také tato povinnost může být smlouvou upravena odchylně, popřípadě i vyloučena.

Prokázání provedení plateb je povinností banky nikoliv ze zákona, ale jen na žádost majitele účtu. Lze mít za to, že se týká pouze provedení plateb ve smyslu § 708 odst. 1. Bude se proto dojití bezhotovostní platby až na účet příjemce týkat pouze v případě, že banka, která platbu provedla, současně vede účet příjemce platby. Jinak je reálné pouze prokázání provedení platby ve smyslu odepsání z účtu a uskutečnění potřebných kroků k připsání na účet příjemce. Od banky, která vede účet příjemce, může banka majitele účtu, který dal příkaz k platbě, nanejvýš obstarat její sdělení o požadovaných údajích, pokud tím nebude narušeno bankovní tajemství.

§ 713 [Záznamy na běžném účtu]

(1) Banka je povinna odepsat peněžní prostředky z účtu v den určený osobou oprávněnou nakládat s peněžními prostředky na účtu, předá-li tato osoba proveditelný příkaz v době dohodnuté s bankou; není-li tento den určen, ve lhůtě stanovené smlouvou o běžném účtu, a není-li lhůta stanovena, pak nejpozději následující pracovní den po předání příkazu.

(2) Banka je povinna připsat peněžní prostředky ve prospěch účtu nejpozději ve lhůtách stanovených zvláštním právním předpisem.

(3) Nestanoví-li lhůtu zvláštní právní předpis nebo smlouva o běžném účtu, připsá banky peněžní prostředky ve prospěch účtu nejpozději následující pracovní den poté, kdy získala právo s nimi nakládat.

Související ustanovení: § 709 odst. 2

Související předpisy: § 8 zák. č. 124/2002 Sb., v novelizovaném znění

Ustanovení odstavce 1 je dispozitivní, takže může být den, kdy je banka povinna peněžní prostředky z účtu odepsat, dohodnut jinak. Totéž platí i o podmínkách takové povinnosti banky. Odchylna od požadavku, aby příkaz předala osoba oprávněná nakládat s peněžními prostředky na účtu však možná není vzhledem k tomu, že ustanovení § 710 odst. 2 upravující okruh osob nakládat s peněžními prostředky na účtu, je kogentní. Stejně tak zřejmě není možná odchylna od požadavku, aby předaný příkaz byl proveditelný. Zák. č. 124/2002 Sb. ve svém § 6 odst. 1 stanoví, že podmínkami účinnosti příkazu k převodu jsou zajištění krytí částky převodu a předání podkladů nutných k provedení převodu převádějící instituci, tj. bance.

Pokud jde o dobu, kdy je banka povinna odepsání peněžních prostředků provést, je rozhodující projev vůle osoby, která dává příkaz k platbě, pokud je osobou oprávněnou nakládat s peněžními prostředky, dala bance příkaz proveditelný a dala ho v době dohodnuté s bankou, tedy včas. Banka v takovém případě musí odepsání provést v den určený v příkazu oprávněné osoby. Porušením povinnosti by bylo nejen provedení odpisu později, ale i dříve. Vázanost banky příkazem oprávněné osoby však neplatí, jestliže je dán zákonný důvod k prodloužení lhůty (např. § 6 zák. č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů, v platném znění) nebo k neprovedení příkazu [např. rozhodnutí soudu podle § 74 OSŘ o předběžném opatření, zakazující nakládat s prostředky na účtu, rozhodnutí soudu o prohlášení konkursu na majetek majitele účtu a jeho účinek podle § 14 odst. 1 písm. a) a h) KV].

Jestliže oprávněná osoba ve svém příkazu bance den odepsání peněžních prostředků neurčí, je banka povinna provést odepsání ve lhůtě stanovené ve smlouvě o běžném účtu. Pracovní den následující po předání příkazu bance se uplatní jen v případě, že den odepsání oprávněná osoba v příkazu neurčila a ani smlouva o běžném účtu neobsahuje dohodnutou lhůtu pro provedení odepsání peněžních prostředků z účtu. Také v těchto dvou případech platí, že příkaz musí dát osoba oprávněná, že příkaz musí být proveditelný a že byl bance předán v době s ní dohodnuté (pokud taková doba dohodnuta byla).

Lhůty, v nichž je banka povinna peněžní prostředky (vklady a platby) na účet připsat současná úprava v odstavci 2 (na rozdíl od předcházející úpravy v původním § 713 odst. 1) přímo nestanoví. Odkazuje na lhůty stanovené zvláštním právním předpisem, kterým je zák. č. 124/2002 Sb., v novelizovaném znění. Ten ve svém § 8 odst. 5 stanoví, že převádějící instituce (banka) příjemce připiše částku převodu ve prospěch účtu příjemce nebo zajistí, aby částka převodu byla příjemci k dispozici, nejpozději následující bankovní pracovní den po dni, kdy byla částka převodu připsána ve prospěch účtu převádějící instituce (tj. banky) příjemce a kdy tato obdržela podklady nutné k poskytnutí částky převodu příjemci, nebyla-li dohodnuta lhůta kratší. Bankovním pracovním dnem se rozumí den, ve kterém všechny převádějící instituce, které se účastní provádění nebo zprostředkování příslušné části převodu běžně vykonávají svoji činnost (§ 8 odst. 4 zák. č. 124/2002 Sb., v novelizovaném znění). Ustanovení odstavce 2 je kogentní. Z toho lze dovozovat, že se banka a majitel účtu nemohou od lhůty stanovené v citovaném ustanovení zák. č. 124/2002 Sb., v novelizovaném znění, odchýlit a dohodnout si lhůtu jinou. O případy, kdy zvláštní právní předpis nestanoví lhůtu pro připsání prostředků ve prospěch účtu by se jednalo při převodech, které se nepovažují za převody podle zákona o platebním styku a na něž se tento zákon nevztahuje (§ 1 a § 2 odst. 3 zák. č. 124/2002 Sb., v novelizovaném znění).

§ 714 [Úrok ze zůstatku peněžních prostředků]

(1) Nestanoví-li smlouva o běžném účtu něco jiného, platí banka majiteli účtu ze zůstatku peněžních prostředků na účtu úroky.

(2) Úroky z peněžních prostředků na účtu náleží majiteli účtu ode dne, k němuž byly peněžní prostředky ve prospěch jeho účtu v souladu s § 713 odst. 2 nebo 3 připsány, do dne, který předchází dni, k němuž byly peněžní prostředky z účtu majitele odepsány nebo k němuž byly vyplaceny.

(3) Úroková sazba se stanoví jako roční. Úroky jsou splatné, nestanoví-li smlouva o běžném účtu jinak, koncem každého kalendářního měsíce a banka je povinna připsat je k zůstatku peněžních prostředků na účtu nejpozději do pěti pracovních dnů po skončení kalendářního měsíce, za který se k zůstatku peněžních prostředků na účtu připisují.

(4) Nejsou-li výše úrokové sazby nebo způsob jejího stanovení sjednány ve smlouvě o běžném účtu, činí úroková sazba polovinu diskontní sazby stanovené Českou národní bankou ke dni, k němuž se úroky připisují k zůstatku peněžních prostředků na účtu.

Související ustanovení: § 708 odst. 1, § 709 odst. 2

O povinnosti banky platit majiteli účtu úroky ze zůstatků peněžních prostředků, o výši úroků a o možnosti dojednat, že úroky nebudou bankou placeny viz § 709 odst. 2 písm. b) a komentář k tomuto ustanovení.

V odstavci 2 je upraven okamžik vzniku práva majitele účtu na úroky a doba, po kterou toto právo trvá. Jde o ustanovení dispozitivní, takže se uplatní jen v případě, že ve smlouvě není dojednáno něco jiného. Jestliže by banka peněžní prostředky ve prospěch účtu připsala později než stanoví lhůty podle odstavce 2 nebo 3, lze mít za to, že by majitel účtu měl právo na úroky ode dne, k němuž peněžní prostředky připsány být měly. Obdobně, jestliže by banka peněžní prostředky z účtu odepsala nebo vyplatila dříve než měla podle odstavce 1, měl by majitel účtu právo na úroky až do dne, kdy banka odepsání či výplatu prostředků provést měla.

Stanovení úrokové sazby jako sazby roční je pravidlem. Dispozitivní povaha odstavce 3 umožňuje, aby si smluvní strany úrokovou sazbu dohodly jinak. Rovněž úprava splatnosti úroků a stanovení povinnosti banky úroky připsat k zůstatku peněžních prostředků na účtu v zákonem stanovené lhůtě má podpůrnou platnost, jestliže si banka a majitel účtu ve smlouvě o běžném účtu (včetně obchodních podmínek) tyto otázky neupraví odlišně. Připsání úroků znamená, že připsané úroky (popřípadě úroky, které měla banka povinnost připsat) se stávají součástí zůstatku peněžních prostředků na účtu a jsou znovu úročeny.

Kogentní ustanovení odstavce 4 upustilo od úroků stanovených zákonem nebo na základě zákona a rovněž od úroků obvyklých pro účty vedené za podobných podmínek (viz dříve platné znění § 714 odst. 2). Podpůrně pro případ, že není ve smlouvě o běžném účtu sjednána výše úrokové sazby ani způsob jejich stanovení, (§ 709 odst. 2 písm. b) a komentář k tomuto ustanovení) závazně určuje výši úrokové sazby jako polovinu diskontní sazby stanovené Českou národní bankou ke dni, k němuž se úroky připsují (je banka povinna připsat) k zůstatku peněžních prostředků (odstavec 3 a komentář k tomuto ustanovení). Toto ustanovení nemohou banka a majitel účtu vyloučit nebo se od něho odchýlit ani vzájemnou dohodou ve smlouvě o běžném účtu. Výjimku představuje případ, že by si smluvní strany výslovně dohodly, že banka nebude úroky ze zůstatku peněžních prostředků platit [§ 709 odst. 2 písm. b) a komentář k tomuto ustanovení].

§ 715 [Výpověď smlouvy]

(1) Smlouva o běžném účtu může být majitelem účtu kdykoli písemně vypovězena, i když byla uzavřena na dobu určitou. Dnem doručení výpovědi bance smlouva o běžném účtu zaniká.

(2) Banka může smlouvu o běžném účtu kdykoli písemně vypovědět. Smlouva o běžném účtu zaniká s účinností ke konci kalendářního měsíce, který následuje po měsíci, v němž byla výpověď doručena majiteli účtu.

(3) Jestliže banka vypoví smlouvu o běžném účtu proto, že majitel účtu porušil podstatným způsobem povinnosti ze smlouvy o běžném účtu, zaniká smlouva o běžném účtu dnem doručení výpovědi majiteli účtu. Výpověď musí být v tomto případě podána jako doporučená zásilka na adresu uvedenou ve smlouvě o běžném účtu. Odmítne-li adresát výpověď převzít nebo výpověď nebylo možné doručit, účinky doručení nastávají v den, v němž držitel poštovní licence vrátil výpověď bance.

(4) Zanikne-li smlouva o běžném účtu, banka bez zbytečného odkladu vypořádá pohledávky a závazky týkající se účtu, zejména provede platby uskutečněné prostřednictvím platebních karet a šeků, pokud byly použity do dne zániku smlouvy o běžném účtu, a dále je banka oprávněna si započítat své pohledávky, které má vůči majiteli účtu ze smlouvy o běžném účtu. Majitel účtu je povinen vrátit bance platební karty a tiskopisy šeků, které mu k účtu vydala.

(5) Po vypořádání pohledávek a závazků týkajících se účtu banka účet zruší. Zůstatek peněžních prostředků zrušeného účtu banka vyplátí majiteli účtu, pokud nedal příkaz, aby jej banka převedla na jiný účet nebo vyplátila jím určeným osobám. Banka je oprávněna si započítat svou pohledávku na úplatu za převod zůstatku peněžních prostředků zrušeného účtu na jiný účet, popřípadě svou pohledávku na úhradu nákladů spojených s úschovou zůstatku peněžních prostředků, jestliže nemohl být vyplacen ani převeden na jiný účet. Banka je povinna majiteli po zrušení účtu písemně oznámit, ke kterému dni byl účet zrušen.

Související ustanovení: § 345 odst. 2, § 358 až 364

Související předpisy: § 40, 581 a 582 ObčZ

V tomto ustanovení obsažená speciální úprava výpovědi smlouvy o běžném účtu a jejích důsledků má podpůrnou platnost pro případ, že není ve smlouvě obsažena úprava odchýlná (§ 263). Odchýlná úprava se může týkat jak majitele účtu, tak i banky. Od okamžiku účinnosti výpovědi smlouvy není banka povinna ani oprávněna přijímat na účet peněžité vklady a platby ve prospěch původního majitele. Stejně tak není povinna plnit příkazy majitele účtu a osob jím zmocněných týkající se plateb z tohoto účtu. Je však povinna splnit příkaz týkající se zůstatku vypovězeného běžného účtu, pokud je dán v souladu se smlouvou pro takový případ nebo v souladu s odstavcem 4. Výpověď banky i majitele účtu musí být pod sankcí neplatnosti dána písemně a od předepsané písemné formy se strany odchýlit nemohou (§ 263 odst. 2). Vypovězení smlouvy o tzv. kontokorentním účtu (§ 711) je třeba považovat též za vypovězení v ní obsažené smlouvy o úvěru, pokud není ve smlouvě stanoveno něco jiného.

V odstavci 1 je výslovně majiteli účtu přiznáno právo vypovědět i smlouvu uzavřenou na dobu určitou. V odstavci 2 takové výslovné ustanovení chybí a proto máme za to, že banka by mohla smlouvu uzavřenou na dobu určitou vypovědět jen v případě, že by to bylo stanoveno ve smlouvě o běžném účtu jako odchylka od dispozitivní úpravy v zákoně.

V odstavci 3 upravené právo banky vypovědět smlouvu o běžném účtu s účinností ke dni doručení výpovědi majiteli účtu bylo do § 715 zakotveno s účinností od 1. 1. 2003 (zák. č. 125/2002 Sb.). Důvodem výpovědi však musí být porušení povinnosti ze smlouvy majitelem účtu podstatným způsobem. Pro kvalifikaci porušení povinnosti jako porušení podstatným způsobem je třeba použít ustanovení § 345 odst. 2. Vzhledem k výjimečnosti případu zákon stanoví, že výpověď musí být podána jako doporučená zásilka na adresu uvedenou ve smlouvě o běžném účtu. Současně je stanovena fikce doručení pro případ, že doporučenou zásilku nebylo možno na uvedenou adresu doručit (adresát změnil bydliště apod.), nebo že adresát odmítl výpověď převzít. Účinky doručení, tj. zejména zánik smlouvy a právo i povinnost banky postupovat podle ustanovení smlouvy o běžném účtu nebo podle odstavců 3 a 4, nastávají v den, v němž držitel poštovní licence vrátil výpověď bance.

Právní úprava rozlišuje zánik smlouvy a zrušení účtu. Zánik nastává účinností platné výpovědi. Zrušení účtu je banka povinna provést po vypořádání pohledávek a závazků týkajících se účtu. Současně je povinna majiteli účtu zrušení účtu písemně oznámit s uvedením dne, k němuž byl účet zrušen. Právo banky započítat si v rámci vypořádání pohledávek a závazků své pohledávky je jednostranným právem banky. Předmětem započtení však nemohou být jakékoliv pohledávky banky, ale jen ty, které má vůči majiteli ze smlouvy o běžném účtu [např. na zaplacení úplaty – § 709 odst. 2 písm. d), popřípadě § 710 odst. 4, na vrácení peněžních prostředků poskytnutých za podmínek § 711].

Na zrušení účtu navazuje povinnost banky naložit s jeho zůstatkem, a to podle pokynů majitele účtu, popřípadě osoby majitelem zmocněné s účtem nakládat (§ 709 odst. 3)

Majitel účtu je oprávněn stanovit, že banka má zůstatek převést na jiný účet (majitele zrušeného účtu nebo jiné osoby) nebo vyplatit jím určeným osobám. Pokud banka takový příkaz k naložení se zůstatkem účtu od majitele nedostane, je povinna zůstatek vyplatit majiteli účtu. Banka je oprávněna převáděný nebo vyplácený zůstatek snížit o svoji pohledávku na úplatu za převod zůstatku peněžních prostředků na jiný účet. Pokud nemohl být zůstatek vyplacen majiteli účtu nebo jím určeným osobám ani převeden na jiný účet, má banka vůči majiteli účtu právo na úhradu nákladů spojených s úschovou zůstatku peněžních prostředků zrušeného účtu. Svoji pohledávku z tohoto titulu si rovněž může započítat proti pohledávce odpovídající zůstatku účtu.

Protože jak v odstavci 4, tak i v odstavci 5 jde o právo banky provést započtení, je třeba, aby banka učinila vůči majiteli účtu projev směřující k započtení (§ 580 ObčZ). Obchodní ani občanský zákoník pro takový projev nevyžadují písemnou formu.

§ 715a [Smrt majitele běžného účtu]

(1) Smrtí majitele účtu smlouva o běžném účtu nezaniká. Banka pokračuje v přijímání peněžních prostředků na účet a ve výplatách a platbách z účtu na základě příkazů, které jí dal majitel účtu a osoby jím zmocněné.

(2) Jestliže se banka hodnověrně dozví, že majitel účtu zemřel, zastaví následujícím dnem ty výplaty a platby z účtu, u kterých majitel účtu stanovil, že po jeho smrti nemá banka ve výplatách a platbách pokračovat.

(3) Plná moc udělená majitelem účtu k nakládání s peněžními prostředky na účtu jeho smrtí nezaniká, pokud z jejího obsahu nevyplývá, že má trvat pouze za života majitele účtu.

(4) Je-li bance prokázáno, že byl ustanoven správce dědictví, který je oprávněn spravovat běžný účet zemřelého majitele účtu, má práva a povinnosti majitele účtu a banka se řídí jeho příkazy.

Související ustanovení: § 709 odst. 3, § 710 odst. 2

Související předpisy: § 33, 480a až 480e ObčZ; § 175c až 175f OSŘ; § 35a, § 91 odst. 2 a 4, § 100 odst. 2 NotR

Toto ustanovení bylo do obchodního zákoníku vloženo zák. č. 554/2004 Sb., a to s účinností od 1. 1. 2005. Má kogentní povahu, takže odchylná dohoda stran je vyloučena (doplňný § 263 odst. 1). Upravuje důsledky smrti majitele účtu pro smlouvu o běžném účtu a závazkový vztah touto smlouvou založený.

Smlouvou o běžném účtu, stejně jako jinou smlouvou, je založen závazkový vztah mezi smluvními stranami, tedy majitelem účtu a bankou. Smrt smluvní strany obecně nemá za následek zánik smlouvy ani závazkového vztahu smlouvou založeného. Podle § 579 ObčZ způsobuje smrt dlužníka nebo věřitele zánik povinnosti jen výjimečně za podmínek v tomto ustanovení uvedených. Z tohoto hlediska se může odstavec 1 tohoto nového ustanovení jevit jako nadbytečný. Jeho zařazení do obchodního zákoníku si vyžádala zvláštní povaha závazkového vztahu založeného smlouvou o běžném účtu, jakož i pochybnosti a problémy vyskytující se v praxi bank a soudů, zejména při projednávání dědictví. Z těchto důvodů první věta odstavce 1 výslovně potvrzuje trvání smlouvy i po smrti majitele účtu.

Z toho, že smlouva nezaniká, vyplývá, že smrtí majitele účtu nezanikají práva a povinnosti ze smlouvy vyplývající. Banka je povinna nadále přijímat na účet peněžní prostředky. Pokud jde o výplaty a platby z účtu, je banka povinna je provádět především na základě

příkazů, které jí dal majitel účtu před svou smrtí. Může jít jak o příkazy jednorázové, tak zejména o příkazy trvalé. Nesmí však provádět ty výplaty a platby z účtu, u kterých majitel účtu stanovil, že po jeho smrti nemá banka ve výplatách a platbách pokračovat. Podmínkou však je, že se banka hodnověrně dozvěděla, že majitel účtu zemřel. Máme za to, že povahu hodnověrné informace bude mít nejen zpráva soudu, ale i zpráva obecního úřadu, který vede matriku a podle okolností případu i zpráva policie nebo předložení úmrtního listu.

Příkazy k výplatám a platbám z účtu je banka povinna provádět po smrti majitele účtu také na základě příkazu osob zmocněných majitelem účtu k nakládání s prostředky na účtu. Těmi je třeba rozumět jak osoby uvedené v podpisovém vzoru předaném majitelem účtu bance, tak osoby uvedené ve smlouvě o běžném účtu (§ 710 odst. 2 a komentář k tomuto ustanovení). Jestliže však z obsahu plné moci těmito osobám vyplývá, že plná moc má trvat pouze za života majitele účtu, plná moc smrtí majitele účtu zaniká. Banka je pak povinna zastavit provádění výplat a plateb z účtu na základě příkazů zmocněných osob, jestliže se hodnověrně dozví, že majitel účtu zemřel. Tuto povinnost má ode dne následujícího poté, kdy se o smrti majitele účtu dozvěděla. V případě, že z obsahu plné moci (podpisového vzoru nebo smlouvy o běžném účtu) nevyplyvá, že má trvat pouze za života majitele účtu, plná moc smrtí majitele účtu nezaniká. Tato úprava tak představuje odchylku od obecné úpravy plné moci v § 33b odst. 2 ObčZ, podle něhož plná moc smrtí zmocnitele zaniká, nevyplyvá-li z jejího obsahu něco jiného. Zmocněné osoby proto mohou nadále nakládat s prostředky na účtu.

Zákon výslovně neupravuje situaci, kdy plná moc k nakládání s prostředky na účtu smrtí majitele účtu zanikla (její trvání bylo omezeno na život majitele účtu), zmocněná osoba po smrti majitel účtu dala příkaz k provedení výplaty nebo platby z účtu, banka se o smrti majitele účtu hodnověrně nedozvěděla a příkaz provedla. Máme za to, že banka nenese žádnou odpovědnost. Příkaz k výplatě nebo platbě však byl dán osobou, kterou již nelze považovat za osobu zmocněnou (byl tedy dán bez zmocnění). Přitom o zániku plné moci tato osoba v době, kdy dala příkaz buď věděla (věděla o smrti majitele účtu) nebo nevěděla. Možnost aplikace § 33 odst. 2 ObčZ je dost problematická.

Prostředky na běžném účtu, jehož majitel zemřel, mohou být jako majetek náležející do dědictví, svěřeny až do skončení projednání dědictví správci dědictví.

Správcem dědictví je osoba fyzická popřípadě výjimečně stát, kterou do této funkce ustanovil soud v řízení o dědictví (§ 175e odst. 1 a 4 OSŘ) nebo zůstavitel (§ 480d ObčZ). Může vykonávat správu buď celého dědictví nebo jeho části. Vykonává práva a plní povinnosti, které ke svěřenému majetku příslušely zůstaviteli. K úkonům, které přesahují rámec obvyklého hospodaření však potřebuje souhlas dědiců a svolení soudu. Dědici nemohou po dobu trvání správy dědictví nakládat s majetkem náležejícím do dědictví, který byl svěřen správci dědictví. Nemohou s ním činit ani jiná opatření.

Na obecnou úpravu správce dědictví v občanském zákoníku (§ 480a až 480e) a v občanském soudním řádu (§ 175c až 175f) navazuje odstavec 4. Správcem dědictví, který je oprávněn spravovat běžný účet zemřelého majitele účtu je buď správce celého dědictví nebo správce části dědictví, pokud do ní náležejí prostředky na běžném účtu.

Způsob prokázání bance, že byl ustanoven správce dědictví je závislý na tom, zda byl správce dědictví ustanoven zůstavitelem nebo rozhodnutím soudu. Ustanovení zůstavitelem se musí stát listinou ve formě notářského zápisu se zákonem stanoveným obsahem (kdo má funkci správce dědictví vykonávat, jeho souhlas s ustanovením do funkce správce a uvedení, zda se správa dědictví má týkat veškerého majetku zůstavitele nebo jaké jeho části). Prokázání ustanovení správce dědictví zůstavitelem se uskuteční předložením uvedené listiny o ustanovení správce dědictví, a to zpravidla osobou ustanovenou správcem dědictví.

Úprava správce dědictví v občanském zákoníku umožňuje zrušení listiny o ustanovení správce dědictví zůstavitelem jejím odvoláním nebo pořízením pozdější listiny o ustanovení správce dědictví, nemůže-li vedle ní původní listina obstát. Zrušení má za následek také odvolání souhlasu s funkcí správce dědictví, pokud k němu dojde za života zůstavitele. Odvolání listiny i odvolání souhlasu s funkcí musí mít formu notářského zápisu. Formu notářského zápisu musí samozřejmě mít i pozdější listina o ustanovení správce dědictví. Kromě toho může být listina o ustanovení správce dědictví zpochybněna dědici, avšak pouze podáním žaloby proti správci dědictví na určení její neplatnosti. Do pravomocného rozhodnutí soudu, kterým bylo určeno, že listina o ustanovení správce dědictví je neplatná, je správce dědictví oprávněn a povinen funkci vykonávat. Výjimku představuje případ, kdy soud v dědickém řízení správce dědictví funkce zproští.

Jestliže byl soudem nebo zůstavitelem ustanoven správce dědictví, který je oprávněn spravovat běžný účet zemřelého majitele účtu, je banka povinna se řídit jeho příkazy. Podmínkou je, že ustanovení správcem dědictví bylo bance prokázáno (viz výše). Z toho, že má správce dědictví v takovém případě práva a povinnosti majitele účtu vyplývá, že je oprávněn také nakládat s běžným účtem (§ 709 odst. 3 a komentář k němu), udělit popřípadě odvolat plnou moc k nakládání s účtem, udělit oprávnění k nakládání s prostředky na běžném účtu (§ 710 odst. 2 a komentář k němu). Z § 480a odst. 2 ObčZ vyplývá, že úkony, které přesahují rámec obvyklého hospodaření, může správce dědictví učinit jen se souhlasem dědiců a se svolením soudu. Přitom dědici rozhodují nadpoloviční většinou. Jestliže dojde k rovnosti hlasů nebo se nedosáhne většiny, má kterýkoliv dědic právo požádat o rozhodnutí soud. Rozhodnutí soudu pak nahrazuje rozhodnutí dědiců.

Díl dvacátý čtvrtý. Smlouva o vkladovém účtu

§ 716 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o vkladovém účtu se zavazuje banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele a platit z peněžních prostředků na účtu úroky a majitel účtu se zavazuje vložit na účet peněžní prostředky, přenechat jejich využití bance na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou.

(2) Smlouva o vkladovém účtu vyžaduje písemnou formu.

Související ustanovení: § 263, § 269 odst. 1, § 273, § 718 odst. 1, § 762 odst. 1, § 763 odst. 1

Související předpisy: § 1 až 7, § 11 BankZ; § 2 až 23, § 35 a 36 DevZ; § 40 ObčZ; zák. č. 124/2002 Sb., v novelizovaném znění

Z literatury: Marek, K. Ke smlouvání bankovních služeb. Právní rádce, 1994, č. 3, 4; Plíva, S. Smlouva o vkladovém účtu. Právo a podnikání, 2005, č. 2

Stejně jako u smlouvy o běžném účtu byla také u smlouvy o vkladovém účtu původní úprava nahrazena s účinností od 1. 1. 2003 v celém rozsahu úpravou novou, a to zák. č. 125/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zák. č. 214/2002 Sb., v novelizovaném znění (část druhá). Pro posuzování smluv o vkladovém účtu uzavřených před 1. 1. 2003 a nároků na základě nich vzniklých, jakož i pro změny těchto smluv, platí obdobně to, co je uvedeno v komentáři k § 708. Zák. č. 554/2004 Sb. pak s účinností od 1. 1. 2005 přinesl nové znění § 719a a doplněný text dosavadního § 719a označil jako § 719b.

Ze základního ustanovení vymezujícího smlouvu o vkladovém účtu vyplývá, že k jejím podstatným částem (pojmovým znakům) patří: závazek banky vkladový účet zřídit; určení doby, od kdy bude účet zřízen; určení měny, ve které bude účet zřízen (na rozdíl od dřívější úpravy už není stanoveno, že v případě, kdy není měna ve smlouvě určena, platí, že se účet zřizuje v české měně); závazek banky platit z peněžních prostředků úroky; závazek majitele účtu vložit na účet peněžní prostředky; závazek majitele účtu přenechat peněžní prostředky vložené na účet k využití bance; určení doby, na kterou se peněžní prostředky bance k využití přenechávají nebo určení výpovědní lhůty, jestliže určitá doba využití není stanovena a peněžní prostředky jsou bance přenechány na dobu neurčitou. Dohoda o těchto podstatných částech stejně jako dohoda o ostatních (nikoliv podstatných) částech musí mít písemnou formu (§ 40 odst. 3 a 4 ObčZ).

Smlouvu o vkladovém účtu není možné, ze stejných důvodů jako smlouvu o úvěru (§ 497), uzavřít jako bezúročnou. Ve smlouvě však nemusí být stanovena výše úroků, které se banka zavazuje majiteli účtu platit. Ta je buď dohodnuta (§ 716a) nebo vyplývá z kogentního ustanovení § 718. Z formulace odstavce 1 lze dovodit, že obligatorní náležitostí smlouvy o vkladovém účtu rovněž není určení výše peněžních prostředků, které se majitel účtu zavazuje na účet vložit. Je tedy možné uzavřít smlouvu, podle níž by majitel vkladového účtu mohl na účet vkládat během trvání smlouvy jakoukoliv částku. Zákon takovou možnost nevylučuje, ale mohla být tak učiněna smlouva včetně obchodních podmínek banky.

Z vymezení smlouvy o vkladovém účtu v tomto ustanovení vyplývá, že jestliže se strany nedohodnou na určité době, na níž se smlouva uzavírá, musí si předem dohodnout výpovědní lhůtu. Bez toho by dohodě stran chyběla jedna z podstatných částí a smlouva by jako smlouva o vkladovém účtu nebyla platně uzavřena (§ 263 odst. 2 a § 269 odst. 1). Z toho pak plyne, že při absenci dohody o výpovědní lhůtě nelze aplikovat výpovědní lhůtu tříměsíční podle § 582 odst. 1 ObčZ. Na rozdíl od dřívější úpravy (§ 717) již obchodní zákoník u smlouvy o vkladovém účtu podpůrnou výpovědní lhůtu nestanoví. Přenechání peněžních prostředků bance k využití má za následek, že možnost majitele účtu s vloženými prostředky nakládat je vyloučena nebo alespoň omezena (viz § 717 a komentář k němu).

Obdobně jako smlouvu o běžném účtu i smlouvu o vkladovém účtu může jako strana zavazující se zřídit účet uzavřít jen banka. Právní úprava této smlouvy má převážně dispozitivní povahu. Výjimku představují ustanovení § 716, 718 odst. 1 a § 719a. Další výjimky by mohly být důsledkem přiměřeného použití ustanovení o smlouvě o běžném účtu na smlouvu o vkladovém účtu (§ 719b), konkrétně ustanovení § 709 odst. 3, 710 odst. 2 a 3, 713 odst. 2 a § 715a. Při uzavírání této smlouvy mají zvláštní význam podmínky bank, které mají charakter obchodních podmínek podle § 273 odst. 1 (nikoliv však všeobecných obchodních podmínek podle tohoto ustanovení). Platí proto v tomto směru to, co je uvedeno u smlouvy o běžném účtu (§ 708). Totéž platí pokud jde o termín „majitel vkladového účtu“. Smlouva o vkladovém účtu může být na straně osoby, která se zavazuje peněžní prostředky na účet vložit, uzavřena kýmkoliv. Jde o smlouvu, na základě níž vzniká závazkový vztah, který se řídí obchodním zákoníkem bez ohledu na povahu účastníků [§ 261 odst. 3 písm. d)]. Také pro ni platí omezení vyplývající z § 262 odst. 4 věta za středníkem a poslední věta (viz komentář k tomuto ustanovení). Obchodním zákoníkem se řídí i smlouvy o vkladovém účtu uzavřené před 1. 1. 1992 (§ 763 odst. 1).

Z judikatury:

OP 10/2001 s. 19: Zákonná úprava neobsahuje možnost výpovědi smlouvy nazvané o termínovaném vkladu (obsahově však odpovídající smlouvě o vkladovém účtu) ze strany banky. Za této situace, kdy je smlouva uzavřena na dobu neurčitou a pro banku ze smlouvy ani ze zákona nevyplývá způsob její výpovědi, je namísto aplikace § 582 odst. 1 ObčZ a smlouvu

lze vypovědět ve lhůtě tří měsíců ke konci kalendářního čtvrtletí. (*Poznámka autorů:* platilo do 1. 1. 2003)

R 22/2002: Za pohledávku z vkladů, kterou nelze podle § 581 odst. 2 ObčZ započíst, je nutno považovat pohledávku z vkladů upravených v § 778 n. ObčZ nikoliv pohledávku z vkladového účtu podle § 716 n. ObchZ.

SJ 1/2004 s. 55: Bylo-li bance odňato povolení působit jako banka, nemá to ve smyslu ustanovení § 35 odst. 2 zák. č. 21/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vliv na povinnost banky platit úroky z vkladů přijatých přede dnem právní moci rozhodnutí o odnětí povolení působit jako banka.

Sou CR NS 3137/32: 1. „Peněžní prostředky na účtu“ vedeném peněžním ústavem na základě smlouvy o běžném účtu nebo na základě smlouvy o vkladovém účtu nejsou v majetku majitele účtu, v jehož prospěch byl tento účet zřízen, nýbrž v majetku peněžního ústavu. Oprávnění majitele účtu, spočívající v tom, aby na základě jeho příkazu byly vyplaceny peněžní prostředky z účtu u peněžního ústavu, představuje pohledávku z účtu u peněžního ústavu.

2. Prikázáním pohledávky z účtu povinného u peněžního ústavu při výkonu rozhodnutí nedochází k bezdůvodnému obohacení oprávněného na úkor osoby, která omylem uhradila peněžní částku na tento účet.

§ 716a [Pravidelný obsah smlouvy]

Smlouva o vkladovém účtu může obsahovat dále

- a) osoby oprávněné nakládat s peněžními prostředky na účtu,
- b) výši nebo způsob stanovení výše úrokové sazby a období splatnosti úroků, které banka platí ze zůstatku účtu jeho majiteli,
- c) lhůty, v nichž oznamuje banka majiteli účtu přijaté vklady a platby a provedené výplaty a platby a výši zůstatku peněžních prostředků na účtu a dále formu tohoto oznámení,
- d) ujednání, zda a za jakých podmínek může majitel účtu nakládat s peněžními prostředky na účtu před uplynutím doby určené ve smlouvě o vkladovém účtu nebo před uplynutím výpovědní lhůty (§ 717 odst. 1).

Související ustanovení: § 709, 710, 712, 713, 714, 715, 717, 718

Související předpisy: § 8 zák. č. 124/2002 Sb., o platebním styku

Toto ustanovení je obdobou § 709 odst. 2 u smlouvy o běžném účtu. Chybí obdoba § 709 odst. 1. Povinnost banky označit ve smlouvě o vkladovém účtu majitele účtu stanovenými údaji však plyne z přiměřeného použití § 709 odst. 1 i pro smlouvu o vkladovém účtu (§ 719b).

V tomto ustanovení jsou uvedeny pravidelné obsahové náležitosti smlouvy o vkladovém účtu, které však nepatří k jejím podstatným částem ve smyslu § 269 odst. 1. Dohoda o nich není povinnou náležitostí smlouvy. Samozřejmě může a často bude smlouva obsahovat i jiné náležitosti. Obsahové náležitosti uvedené pod písm. a), b) a c) jsou obdobou náležitostí uvedených pod stejnými písmeny v § 709 odst. 2. Proto o nich platí obdobně to, co je uvedeno v komentáři k tomuto ustanovení. S ohledem na pojmové vymezení smlouvy o vkladovém účtu (§ 716 odst. 1) však není u této smlouvy možné, třebaže je § 716a ustanovením dispozitivním, aby si strany ve smlouvě dojednaly, že úroky nebudou placeny.

Ve výčtu náležitostí, které může smlouva o vkladovém účtu obsahovat, není (na rozdíl od § 709 odst. 2 u smlouvy o běžném účtu) uvedena výše nebo způsob stanovení výše úplaty a způsob jakým tuto úplatu majitel účtu bance zaplatí, popřípadě ujednání, že úplata nebude bankou požadována. Úprava této smlouvy nemá ani ustanovení obdobně

§ 710 odst. 4. Vzniká tak otázka, zda má banka na úplatu právo. V § 719b je stanovena přiměřená použitelnost ustanovení o smlouvě o běžném účtu i pro smlouvu o vkladovém účtu. To může vést ke kladné odpovědi na uvedenou otázku. Nelze však přehlížet, že použití má být přiměřené povaze smlouvy o vkladovém účtu. Z celkové koncepce její úpravy a z toho, že § 716a ostatní náležitosti obdobné náležitostem podle § 709 odst. 2 upravuje, se spíše zdá, že zákonodárce vycházel z principu, že u smlouvy o vkladovém účtu má banka právo na úplatu, jen když to bylo mezi smluvními stranami ujednané. Z přiměřeného použití nelze právo banky vyvozovat, když jí je zákon nepřiznává. Máme za to, že takovému výkladu je třeba přisvědčit.

Pokud jde o obsahovou náležitost uvedenou pod písm. d), právo majitele účtu nakládat s peněžními prostředky na účtu před uplynutím doby určené ve smlouvě (jestliže byla smlouva uzavřena na dobu určitou) nebo před uplynutím výpovědní lhůty (jestliže byla smlouva uzavřena na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou – viz § 716 a komentář k němu) vyplývá přímo ze zákona a nemusí být ve smlouvě sjednáno. Naopak, jestliže nemá majitel účtu toto oprávnění mít, musí to smlouva o vkladovém účtu stanovit (§ 717 odst. 2).

§ 717 [Termínovanost vkladu]

(1) Jestliže majitel účtu nakládá s peněžními prostředky na účtu před dobou určenou ve smlouvě o vkladovém účtu, nebo není-li v ní tato doba určena, před uplynutím výpovědní lhůty, nárok na úroky zaniká nebo se sníží způsobem stanoveným ve smlouvě o vkladovém účtu. Účinky zániku nebo snížení nároku na úroky se týkají pouze úroků z částky, u níž nebyla dodržena výpovědní lhůta.

(2) Stanoví-li to smlouva o vkladovém účtu, není majitel účtu oprávněn nakládat s peněžními prostředky na účtu před uplynutím doby stanovené v odstavci 1.

(3) Majitel účtu se může s bankou dohodnout, že doba určená ve smlouvě o vkladovém účtu se opakovaně prodlužuje.

(4) Je-li smlouva o vkladovém účtu uzavřena na dobu neurčitou, lze vypovědět i část vkladu.

Související ustanovení: § 715, § 716 odst. 1

V tomto dispozitivním ustanovení jsou upraveny podpůrně důsledky toho, že majitel účtu nakládá s peněžními prostředky na účtu předčasně.

Tímto ustanovením je nepřímou určena časová termínovanost vkladů, i když doba uložení peněžních prostředků podle § 716 odst. 1 nepatří k podstatným částem smlouvy o vkladovém účtu. Z odstavců 1 a 2 lze dovodit, že termínovanost může být určena takto:

- dobou uvedenou ve smlouvě,
- výpovědní lhůtou stanovenou ve smlouvě.

Kromě toho upravují oba odstavce možnost majitele vkladového účtu s peněžními prostředky na účtu nakládat. Tuto možnost samozřejmě má majitel účtu po uplynutí termínu stanoveného některým z uvedených způsobů (uplynutím dohodnuté doby, okamžikem účinnosti výpovědi podle smlouvy). V odstavci 1 je však dána možnost, aby majitel účtu s vloženými peněžními prostředky nakládal dříve, před uplynutím termínu, nejde-li o případ podle odstavce 2. Může tak učinit se všemi prostředky nebo jen s jejich částí. Předčasné nakládání s vkladem má však pro majitele nepříznivé důsledky v tom, že zaniká jeho nárok na úroky nebo se sníží způsobem stanoveným ve smlouvě, a to ohledně té části vkladu, u níž nebyla dodržena dohodnutá doba nebo dohodnutá výpovědní lhůta. Z formulace odst. 1 lze dovodit, že předčasné nakládání s prostředky

na účtu má za následek zánik nároku na úroky, jestliže ve smlouvě není stanoveno, že se nárok na úroky sniží a jak.

V odstavci 2 je pak upraven tzv. absolutně pevný termín vkladu (na rozdíl od relativně pevného termínu vkladu v předcházejících případech). Ten vylučuje, aby majitel vkladového účtu nakládal s peněžními prostředky na účtu uloženými před uplynutím doby, na kterou byla smlouva sjednána nebo před účinností výpovědi. Absolutně pevný termín však musí být ve smlouvě výslovně sjednán. Jestliže smlouva v tomto směru nic neobsahuje, jde o vkladový účet s relativně pevným termínem podle odstavce 1.

V odstavci 1 ani v jiném ustanovení není zvláštní úprava práva smlouvou o vkladovém účtu vypovědět. Proto bude rozhodující obsah smlouvy o vkladovém účtu. Pokud smluvní ujednání není, potom u smlouvy uzavřené na určitou dobu není výpověď možná. Jestliže ve smlouvě není uvedena doba, na kterou je smlouva uzavřena, lze ji vypovědět ve lhůtě předem stanovené ve smlouvě (§ 716 a komentář k tomuto ustanovení).. Tuto možnost mají obě smluvní strany.

Nakládání s peněžními prostředky podle odstavce 1 může záležet zejména ve výběru hotovosti z účtu nebo v převodu na jiný účet u téže nebo jiné banky. Povahu takového nakládání však nemá převod na účet vedený u téže banky za stejných podmínek jako dosud. V takovém případě se nemění podmínky, za nichž může banka prostředky využít.

V odstavci 1 se zdá být určitý rozpor. První věta spojuje zánik nebo snížení nároku na úroky jak s nakládáním s peněžními prostředky na účtu před dobou určenou ve smlouvě o vkladovém účtu, tak s uplynutím výpovědní lhůty. Naproti tomu věta druhá hovoří jen o nedodržení výpovědní lhůty. Máme za to, že omezení účinků zániku nebo snížení nároku na úroky podle druhé věty, je třeba vztáhnout i na případ, kdy bylo částečně nakládáno s vkladem vloženým na základě smlouvy uzavřené na dobu určitou, v níž nebyl sjednán tzv. absolutně pevný termín vkladu (odstavec 2).

Ustanovení odstavce 3 reaguje na praxi bank. Jedná se o tzv. revolvingové smlouvy o vkladových účtech, které byly běžně bankami uzavírány již před 1. 1. 2003. Dělo se tak v rámci dispozitivní úpravy a smluvní volnosti stran.

Ustanovení odstavce 4 umožňuje vypovědět v předem dohodnuté lhůtě nikoliv smlouvu o vkladovém účtu, ale část vkladu. Vypovězení části vkladu na základě smlouvy uzavřené na dobu určitou by patrně mohlo přicházet v úvahu jen v případě, že by taková možnost byla ve smlouvě o vkladovém účtu předvídána.

§ 718 [Nárok na úroky]

(1) Banka je povinna platit majiteli účtu úroky sjednané ve smlouvě o vkladovém účtu. Nejsou-li výše úrokové sazby nebo způsob jejího stanovení ve smlouvě o vkladovém účtu sjednány, činí úroková sazba polovinu lombardní sazby stanovené Českou národní bankou ke dni, k němuž se úroky přisuzují k zůstatku peněžních prostředků na účtu.

(2) Jsou-li peněžní prostředky uloženy na dobu kratší než jeden rok, jsou úroky splatny po uplynutí lhůty, po kterou jsou peněžní prostředky na účtu vázány, nebo po účinnosti výpovědi podle § 717 odst. 1. Nebyla-li smlouva o vkladovém účtu sjednána na dobu určitou, jsou úroky splatny nejpozději koncem každého kalendářního roku.

(3) Jsou-li peněžní prostředky uloženy na dobu delší než jeden rok, je banka povinna na žádost majitele účtu úroky vyplatit po uplynutí kalendářního roku.

§ 719–719a Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

(4) Úroky z peněžních prostředků na účtu náleží majiteli účtu ode dne, k němuž byly peněžní prostředky ve prospěch jeho účtu připsány, do dne, který předchází dni, k němuž byly peněžní prostředky z účtu majitele odepsány nebo k němuž byly vyplaceny.

Související ustanovení: § 716a

Závazek banky platit majiteli účtu úroky tvoří podstatnou část smlouvy o vkladovém účtu (§ 716 a komentář k tomuto ustanovení). V odstavci 1 je upraveno v jaké výši je banka povinna úroky platit. Základem jsou úroky ve smlouvě (§ 716a) sjednané. O sjednání výše úrokové sazby nebo způsobu jejího stanovení platí obdobně to, co je uvedeno u smlouvy o běžném účtu (§ 709 odst. 2 a komentář k tomuto ustanovení). Úroková sazba určená závazně jako polovina lombardní sazby stanovené Českou národní bankou ke dni, k němuž se úroky připsují k zůstatku peněžních prostředků na účtu se uplatní jen podpůrně. Úprava splatnosti úroků v odstavci 2 rovněž platí podpůrně, pokud není ve smlouvě splatnost dojednána odchylně. Na rozdíl od úpravy dřívejší se u smlouvy o vkladovém účtu splatné úroky připsují ve prospěch vkladového účtu [pokud není smlouveno něco jiného (§ 719b ve spojení s § 714 odst. 3)].

Vznik práva majitele účtu na úroky v odstavci 4 je obdobný jako u smlouvy o běžném účtu. Platí proto v tomto směru to, co je uvedeno u § 714.

§ 719 [Vrácení vkladu]

Banka je povinna uvolněné peněžní prostředky podle příkazu majitele účtu vyplatit nebo převést majiteli účtu nebo jím určeným osobám.

Související ustanovení: § 717

Stanovení povinnosti banky vrátit majiteli vkladového účtu peněžní prostředky je zpravidla důsledkem zániku smlouvy. Uvolněnými peněžními prostředky jsou také prostředky, s nimiž majitel naložil předčasně v souladu se smlouvou nebo § 717, aniž by smlouva zanikla. Způsob vrácení záleží na rozhodnutí majitele účtu.

Protože zákon vyžaduje příkaz majitele účtu, může banka provést převod uvolněných peněžních prostředků na běžný účet majitele vkladového účtu, který mu vede, bez jeho příkazu, jen jestliže je to dohodnuto ve smlouvě o vkladovém účtu.

§ 719a [Obdobné použití § 715a]

Ustanovení § 715a se na smlouvu o vkladovém účtu použije obdobně.

Související ustanovení: § 709 odst. 3, § 710 odst. 2

Související předpisy: § 33, § 480a až 480e ObčZ; § 175c až 175f OSŘ; § 35a, § 91 odst. 2 a 4, § 100 odst. 2 NotŘ

Obdobné použití § 715a (na rozdíl od použití přiměřeného podle § 719b) znamená, že toto ustanovení se na smlouvu o vkladovém účtu použije beze změny, pokud použití je s ohledem na povahu vztahu možné. Výplaty a platby z účtu budou pak přicházet v úvahu jen výjimečně. Ve vztahu k prokuristovi, zmocnění podle § 15 a plné moci podle § 710

se obdobně použije též přechodné ustanovení čl. VI, bod č. 3 zák. č. 554/2004 Sb. (viz § 14, 15 a § 710 a komentář k těmto ustanovením).

§ 719b [Přiměřené použití § 709 až 715]

Není-li v ustanoveních § 716 až 719a stanoveno něco jiného, použijí se na smlouvu o vkladovém účtu přiměřeně ustanovení o smlouvě o běžném účtu.

Související ustanovení: § 709, 710, 712, 713, § 714 odst. 3, § 715

Z ustanovení upravujících smlouvu o běžném účtu lze na smlouvu o vkladovém účtu přiměřeně použít zejména následující:

- § 709 odst. 1, který stanoví povinnost banky označit majitele účtu ve smlouvě v tomto ustanovení uvedenými údaji,
- § 709 odst. 3 a 4 upravující oprávnění nakládat s účtem a postavení spolumajitelů účtu,
- § 710 odst. 1 až 3 (nikoliv odstavce 4 – viz komentář k § 716) upravující povinnosti banky a okruh osob oprávněných nakládat s peněžními prostředky na účtu,
- § 712, zejména pokud jde o povinnost banky oznámit majiteli účtu přijaté vklady a provedené výplaty a platby a povinnost informovat majitele účtu o zůstatku peněžních prostředků na účtu výpisem z účtu,
- § 713 upravující lhůty pro odepsání peněžních prostředků bankou z účtu a pro připsání peněžních prostředků bankou ve prospěch účtu,
- § 714 odst. 3 pokud jde o zásadu, že úroková sazba se stanoví jako roční a o povinnost banky připsat úroky k zůstatku peněžních prostředků na účtu včetně lhůty pěti dnů, ve které mají být úroky připsány,
- § 715 upravující výpověď smlouvy, protože § 717 podmínky a důsledky výpovědi smlouvy o vkladovém účtu neupravuje. Vzhledem ke zvláštní povaze vztahu založeného smlouvou o vkladovém účtu lze mít pochybnosti, zda je na ni možné, byť přiměřeně, použít § 715 odst. 1 o právu majitele účtu smlouvu vypovědět, když byla uzavřena na dobu určitou. Spíše se kloníme k názoru, že takové právo majitele účtu by mělo být ve smlouvě dohodnuto. Výpověď bude přicházet v úvahu u smlouvy uzavřené na dobu neurčitou, u níž by muselo být předem ve smlouvě stanovena výpovědní lhůta (§ 716 odst. 1). Máme za to, že není vyloučena přiměřená aplikace odstavců 2, 3, 4 a 5 (s tím, že povinnost banky vyplatit majiteli účtu uvolněné peněžní prostředky je stanovena v § 719).

Díl dvacátý pátý. Cestovní šek

§ 720 Základní ustanovení

Cestovní šek je cenným papírem, který opravňuje osobu v něm uvedenou k přijetí částky v něm určené při jeho předložení k výplatě, a to podle podmínek stanovených výstavcem šeku.

Související ustanovení: § 722, 724

Z formulace základního ustanovení vyplývá, že výstavcem šeku nemusí být banka. Cestovní šek je výslovně určen jako cenný papír. Vztahuje se proto na něj obecná úprava

§ 721–722 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

cenných papírů, pokud vzhledem k povaze cestovního šeku přichází v úvahu a pokud v obchodním zákoníku úprava některých otázek chybí [§ 1 odst. 1 a odst. 2 CenP]. Z toho, že v cestovním šeku musí být uvedena osoba oprávněná k přijetí částky v šeku uvedeně by bylo možné dovozovat, že cestovní šek může být vystaven jen jako cenný papír na jméno. Z § 722 odst. 3 však vyplývá, že oprávněná osoba v cestovním šeku nemusí být uvedena. Povinné obsahové náležitosti šeku stanoví § 722. Z uvedeného důvodu je možné, aby byl cestovní šek vystaven i na doručitele.

Ustanovení je závazné (§ 263 odst. 2).

§ 721 [Příslušnost k proplácení]

Osoba, která cestovní šek vydala, je povinna cestovní šek proplatit nebo obstarat jeho proplácení.

Související ustanovení: § 723

Povinnost šek proplatit má výstavce v případě, že je cestovní šek formulován jako slib vyplatit určitou částku. V případě cestovního šeku formulovaného jako příkaz k výplatě je výstavce povinen proplácení obstarat. Osoba, které je příkaz k proplácení určen, musí být uvedena v cestovním šeku (§ 722 odst. 2). Vyplacení šeku je podmíněno tím, že oprávněná osoba splní podmínky stanovené výstavcem (§ 720), že prokáže svoji totožnost, na šeku provede svůj kontrolní podpis (§ 723 odst. 1) a že proplacení šeku potvrdí na šeku svým podpisem (§ 723 odst. 2).

Ustanovení je závazné (§ 263 odst. 1).

§ 722 [Obsah šeku]

(1) Cestovní šek musí obsahovat:

a) označení, že jde o cestovní šek,

b) příkaz nebo slib vyplatit určitou částku oprávněné osobě,

c) firmu, název nebo jméno výstavce, jeho podpis nebo dostatečnou náhradu podpisu.

(2) Obsahuje-li cestovní šek příkaz k placení, musí obsahovat i označení osoby, které je příkaz určen.

(3) Není-li v cestovním šeku uvedeno označení oprávněné osoby, může proplacení šeku požadovat, kdo šek předloží.

(4) Cestovní šek lze vystavit i na jinou než českou měnu.

Související ustanovení: § 720

Obsahové náležitosti cestovního šeku jsou stanoveny tímto ustanovením a neplatí pro ně čl. II § 1 SŠZ (§ 724). Označení, že jde o cestovní šek, nemusí být v textu šeku, postačí, je-li cenný papír jako cestovní šek nadepsán. Možnost neuvést v šeku označení oprávněné osoby představuje odchylku od jinak obecného a závazného vymezení cestovního šeku v § 720.

Ustanovení je závazné (§ 263 odst. 1).

§ 723 [Průkaz totožnosti]

- (1) Při předložení cestovního šeku je proplácející osoba oprávněna požadovat průkaz totožnosti předkladatele a jeho kontrolní podpis na cestovním šeku.
(2) Proplacení šeku musí být na něm potvrzeno podpisem oprávněné osoby.

Související ustanovení: § 720, 721, 722

Související předpisy: zák. č. 591/1992 Sb., v novelizovaném znění

Proplácející osobou je buď výstavce šeku nebo osoba, které byl určen příkaz k placení (§ 722 odst. 2). K podepsání šeku oprávněnou osobou podle odstavce 2 dochází již při jeho předání. Kontrolní podpis podle odstavce 1, stejně jako průkaz totožnosti slouží k ochraně majitele cestovního šeku před následky ztráty nebo odcizení. Požadavek průkazu totožnosti a kontrolního podpisu předkladatele je v odstavci 1 formulován jako právo proplácející osoby, nikoliv její povinnost. Vzhledem k odstavci 2 však lze alespoň požadavek na podpis předkladatele považovat za povinnost proplácející osoby.

Ustanovení je závazné (§ 263 odst. 1).

§ 724 [Nepoužitelnost zákona směnečného a šekového]

Na cestovní šek se nevztahují právní předpisy upravující směnky a šeky.

Související ustanovení: § 720, 722

Toto ustanovení má za následek, že cestovní šek je právní institut odlišný od klasického šeku. Jeho úprava v obchodním zákoníku je ve vztahu k zákonu směnečnému a šekovému komplexní. Není však vyloučeno uplatnění zák. č. 591/1992 Sb., v novelizovaném znění.

Ustanovení je závazné (§ 263 odst. 1).

Díl dvacátý šestý. Slib odškodnění

§ 725 Základní ustanovení

- (1) Slibem odškodnění se zavazuje slibující, že nahradí příjemci slibu škodu, jež mu vznikne z určitého jeho jednání, o něž ho slibující žádá a k němuž není příjemce slibu povinen.
(2) Slib odškodnění musí být učiněn písemně.

Související ustanovení: § 261

Z literatury: *Eliáš, K.* Slib odškodnění. Právní rozhledy, 1995, č. 2; *Grulich, T.* Slib odškodnění. Právní rozhledy, 2006, č. 5

K tomu, aby šlo o slib odškodnění, z něhož vzniká závazek podle úpravy tohoto dílu, musí obsahovat závazek slibujícího uhradit příjemci slibu škodu, jestliže vznikne

§ 726–727 Zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích

z určitého jeho jednání, a vymezení tohoto požadovaného jednání. Slib musí být učiněn v písemné formě a doručen příjemci slibu.

Slib odškodnění (indemnizační prohlášení) podle úpravy obchodního zákoníku vykazuje v systému úpravy závazkových vztahů specifické rysy. Jde o závazek z jednostranného úkonu slibujícího. Je věcně vázán na požadované jednání, ale formálně jde o samostatný závazek (podmíněný závazek), příjemce slibu nepřijímá přijetím slibu závazek požadované jednání uskutečnit, taková povinnost by mu mohla vzejít, jen pokud by se k tomu zavázal zvláštní smlouvou. Takový závazek by mohl i předcházet slibu odškodnění s tím, že bude podmíněn tím, že bude učiněn slib odškodnění (ať odkládací podmínkou nebo rozvazovací podmínkou).

Slib odškodnění a vztah jím založený se řídí vždy úpravou obchodního zákoníku, i pokud požadované jednání, na které se slib odškodnění vztahuje, bude jednáním jehož smluvní typ je upraven v občanském zákoníku, popřípadě se vůbec nebude řídit úpravou obchodního zákoníku ale jen úpravou občanského zákoníku nebo zvláštního zákona.

K tomu je třeba uvést, že slovo škoda se používá v obecném významu, charakterizuje, že jde o náhradu majetkové újmy, která případně z požadovaného jednání, pokud bude skutečně vykonáno, vznikne a že rozsah této majetkové újmy se rozumí tak, jak je pod pojmem škoda chápán, tj. jak je vymezen v obecné právní úpravě. Nejde ovšem o náhradu škody ve smyslu § 373 n., nejde o závazek z odpovědnosti, ale o závazek založený právním úkonem.

§ 726 [Vznik závazku]

(1) Závazek slibujícího vzniká doručením písemného prohlášení slibujícího jeho příjemci.

(2) Příjemce slibu je povinen uskutečnit jednání, o nějž ho slibující žádá, jen když se k tomu zavázal.

Závazek slibujícího, i když je tu věcná vazba na určité požadované jednání, které je ve slibu uvedeno, vzniká okamžikem doručení písemného prohlášení o slibu, daném slibujícím. Příjemci tohoto prohlášení tím vzniká právo požadovat náhradu škody za podmínky, že vykoná požadované jednání a v důsledku toho mu vznikne škoda, ale tím, že převzal projev o slibu odškodnění, mu nevzniká závazek požadované jednání vykonat. Buď požadované jednání vykoná bez dalšího, nebo se k tomu může zvláště (zvláštní smlouvou) zavázat. Nebo požadované jednání, pokud se k tomu zvláště nezavázal, nevykoná a pokud je nevykoná, zůstane platný a závazný slib nevyužit, příjemce slibu tím ovšem neporušil právní povinnost.

§ 727 [Náhrada nákladů a škody]

Slibující je povinen nahradit náklady a veškerou škodu, které příjemci slibu vzniknou v souvislosti s jednáním, o nějž slibující požádal.

Související ustanovení: § 373 až 378

Pokud příjemce slibu vykoná slibujícím požadované jednání, má vždy právo na náhradu nákladů, které mu tím vznikly (pokud bude o tomto jednání uzavřena zvláštní smlouva, může v ní být výše náhrady popřípadě vůbec úplata sjednána). Pokud vznikne příjemci

slibu v důsledku provedení požadovaného jednání škoda, má právo na její náhradu z titulu slibu odškodnění. Úprava § 373 a následujících se na tento případ nevztahuje, analogicky však je nutno použít ustanovení o rozsahu a způsobu náhrady. Příjemce slibu je však povinen podle § 728 učinit opatření k odvrácení hrozící škody nebo alespoň k jejímu omezení.

§ 728 [Součinnost příjemce slibu]

Příjemce slibu je povinen na účet slibujícího učinit včas opatření potřebná k odvrácení škody nebo jejího omezení na nejnutnější míru.

Související ustanovení: § 384

Povinnost předcházet škodám je zcela všeobecná a tento požadavek platí ve všech případech, je proto výslovně stanoven i pro tento případ. Pokud by příjemce slibu tuto povinnost porušil, odpovídal by z titulu porušení obchodním zákoníkem stanovené povinnosti za škodu, která by z tohoto porušení povinnosti vznikla a v rozsahu, ve kterém by vznikla, podle § 373 n.

Hlava třetí. Zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu

Obchodní operace překračující hranice státu (přesnější by bylo hovořit o hranicích hospodářského prostoru, neboť pro vymezení této problematiky je určující nikoliv politické dělení, nýbrž existence hospodářských jednotek vymezených vůči jiným jednotkám jako jednotné celní, fiskální, ve vztahu k zahraničnímu obchodu administrativní apod. území; protože takto vymezené hospodářské prostory se většinou kryjí se státy jako politickými jednotkami, je možno dále v této souvislosti hovořit o státu) se vyznačují některými odchylkami od obchodních operací probíhajících pouze vnitrostátně. Tyto odchylky jsou dány jednak samotnou povahou těchto obchodů vyplývající např. z velkých vzdáleností, rozdílů v národních právních úpravách, místních zvyklostech, klimatu apod. Velký význam mají i politické faktory.

Při posuzování právní úpravy zahraničního obchodu je třeba vycházet ze skutečnosti, že neexistuje jednotná celosvětově platná právní úprava vztahů vznikajících v procesu mezinárodní hospodářské spolupráce. Lze však konstatovat, že unifikace práva dosáhla právě v oblasti mezinárodní hospodářské spolupráce, jíž je zahraniční obchod tradiční a významnou součástí, ze všech oblastí práva největšího pokroku.

Právní úprava zahraničního obchodu má řadu pramenů, a to jak tuzemského, tak zahraničního, nadnárodního a mezinárodního původu.

V České republice, resp. v bývalém Československu, má právní úprava zahraničního obchodu zajímavou tradici.

Na soukromoprávní úrovni patřil mezi právní pozoruhodnosti zák. č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu), ve své podstatě klasický závazkový obchodní kodex, který se stal spolu s Uniform Commercial Code (obchodní zákoník USA, původně obchodní zákoník státu New York) zpočátku právním základem pro unifikaci práva mezinárodního obchodu na půdě UNCITRALu.

Ve veřejnoprávní sféře byl postoj státu k problematice zahraničního obchodu určen ideologickým dogmatem o státním monopolu zahraničního obchodu. Dobové představy o přístupu státu k mezinárodním hospodářským stykům našly svůj právně velmi sofistikovaný výraz v zák. č. 42/1980 Sb., o hospodářských stycích se zahraničím.

Tak jako i v jiných státech na chod zahraničního obchodu měla (a má) velký vliv mezistátní (mezinárodní) úprava obsažená v mezinárodních obchodních smlouvách.

Mezinárodní obchod je v současnosti pod silným vlivem globalizačních tendencí, mezi něž patří snižující se možnosti jednotlivých národních států autonomně ovlivňovat fungování mezinárodního obchodu, zatímco stoupá úloha mezinárodních organizací (Světová obchodní organizace, Mezinárodní měnový fond, Světová banka) a především velkých nadnárodních globálních korporací, které svým reálným vlivem mnohdy předčí řadu menších států.

Po přistoupení České republiky k Evropské unii s účinností od 1. května 2004 se pro zahraniční obchod realizovaný tuzemskými subjekty stalo určující právní a ekonomické prostředí Evropské unie, a to jak v rámci fungování společného trhu Evropské unie, resp. v rámci Evropského hospodářského prostoru (25 států EU a Norsko, Island, Lichtenštejnsko; na základě rozsáhlé dvoustranné smluvní úpravy má obdobné postavení i Švýcarsko), tak i navenek ve vztahu k obchodním subjektům ze států stojících mimo tento hospodářský celek. Stávající obchodně – politická mezistátní smluvní úprava mezi Českou republikou a jinými státy, vyjma stanovených (smluvních) výjimek, přestala po vstupu ČR do EU platit a české obchodní subjekty musejí respektovat platný obchodně-

politický rámec ve vztahu EU k danému teritoriu. Uvnitř společného trhu se pak musí řídit přímo aplikovatelnými předpisy Evropského společenství i směrodatnou judikaturou (srov. rozsudek Evropského soudního dvora ve věci 9/70 SbSD 725). Proto je na některá ustanovení této hlavy třeba nahlížet prismatem právních předpisů Evropského společenství, pokud mají být směrodatná pro úpravu smluvních vztahů dotýkajících se obchodu mezi členskými státy, resp. společného trhu nebo jeho podstatné části. To platí zejména v souvislosti s realizací volného pohybu zboží a hospodářskou soutěží. V této souvislosti jde o relevantní ustanovení Smlouvy o Evropské unii, tak i o příslušná nařízení, směrnice a judikaturu. Pro praxi nemalý význam mají i jiné výkladové dokumenty vydávané Evropskou komisí k objasnění některých pojmů (např. pojmu relevantního trhu či pojmu „de minimis“) nebo dosahu některých ustanovení. Jsou označovány jako informace, oznámení (notice) či pravidla (guidelines). Jsou sice formálně nezávazné, ale představují přístup Komise k danému problémovému okruhu, a je proto účelné se s nimi seznámit.

Instituce významné pro mezinárodní obchod

Mezi subjekty, které se významně podílejí na tvorbě pravidel mezinárodního obchodu, patří:

A. Státy

Státy upravují problematiku zahraničního obchodu jednak jednostranně svými vnitrostátními předpisy, jednak dvoustranně či mnohostranně mezinárodními smlouvami. Vzhledem k tomu, že na mezinárodním poli existuje silná tendence omezit jednostranná opatření států ve vztahu k mezinárodnímu obchodu (liberalizace mezinárodního obchodu v rámci globalizace), uchylují se státy k nepřímým regulacím, k čemuž jsou často využívány (zneužívány) právní úpravy směřující primárně mimo směnu zboží v zahraničním obchodě, jako jsou různé právní regulace hygienické, veterinární, technicko bezpečnostní apod.). V této souvislosti se též mluví o technických překážkách obchodu. Z druhé strany se státy snaží různými způsoby podporovat export vlastního zboží (daňově, úvěrovou politikou, vytvářením vhodného obchodně-politického rámce). Ve vztazích mezi členskými státy Evropské unie platí kromě obecných principů budování jednotného trhu Společenství v tomto kontextu zejména čl. 28 a 29 Smlouvy o Evropské unii, které zakazují jakákoli kvantitativní omezení vývozu a dovozu zboží a opatření podobné povahy; výjimky přípustné podle čl. 30 této smlouvy však nesmějí sloužit k zastřenému omezování obchodu mezi členskými státy. Na institucionální úrovni působí v tomto směru v ČR např. Česká agentura na podporu obchodu CzechTrade, Česká exportní banka, a. s., či Exportní garanční a pojišťovací společnost – EGAP.

B. Mezinárodní (mezivládní) organizace

Světová obchodní organizace – WTO vznikla k 1. 1. 1995, jako završení vyjednávacího procesu v rámci tzv. Uruguayského kola GATT. Česká republika je původním členem (sdělen MZV č. 191/1995 Sb.). Světová obchodní organizace vznikla jako zastřešující mezinárodní organizace pro záležitosti světového obchodu, výroby a služeb při optimálním využití světových zdrojů v souladu s cílem trvalého rozvoje a zachování životního prostředí. Smluvní základnu Světové obchodní organizace tvoří soustava smluv zahrnující i právní úpravy předchůdkyně WTO: Smlouvy GATT (GATT 1947, GATT 1994). WTO upravuje mezistátní pravidla světového obchodu, usiluje o liberalizaci světového obchodu, urovnává obchodní spory mezi státy apod. Jako jedna ze stran těchto vztahů vystupuje i EU (ES). Spektrum činnosti WTO je v porovnání s předchozím působením GATT velmi široké a dotýká se i problematiky, která nebyla v minulosti chápána jako tradičně obchodní (TRIPS – dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví). Sídlem sekretariátu Světové obchodní organizace je Ženeva.

Organizace spojených národů v rámci svého širokého spektra aktivit též významně zasahuje do úpravy mezinárodního obchodu. Pro sjednocování pravidel spíše technického charakteru má význam činnost regionálních orgánů OSN, např. Evropské hospodářská komise. Velký význam pro unifikaci práva zahraničního obchodu má činnost Komise OSN pro právo mezinárodního obchodu – UNCITRAL se sídlem ve Vídni. Tento specializovaný orgán OSN vytvořil za dobu své existence řadu návrhů mezinárodních normotvorných smluv, jakož i dokumentů doporučující povahy, které významně ovlivňují právní regulaci soukromoprávních vztahů v zahraničním obchodě. Podobnou náplň činnosti má Mezinárodní institut pro sjednocení soukromého práva – UNIDROIT.

Mezinárodního obchodu se dotýkají aktivity řady dalších mezinárodních organizací, jako např. Mezinárodní námořní organizace, Mezinárodní organizace civilního letectví apod.

C. Mezinárodní nevládní organizace

Mezi mezinárodními nevládními organizacemi, které svými aktivitami významně ovlivňují mezinárodní obchod, patří přední místo Mezinárodní obchodní komoře se sídlem v Paříži. Tato instituce vzniklá po první světové válce se zaměřuje na tvorbu různých vzorových dokumentů doporučujícího charakteru pro mezinárodní obchod a bankovníctví (např. INCOTERMS). Přední mezinárodní rozhodčí institucí pro rozhodování sporů z mezinárodního obchodu je Rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory se sekretariátem rovněž v Paříži.

Vedle nevládních mezinárodních organizací zabývajících se obecně problematikou mezinárodního obchodu existuje velké množství mezinárodních nevládních organizací specializovaných např. komoditně či jinak. Tyto organizace mají v případě mezinárodního obchodu s některými komoditami (např. suroviny) velký vliv na stanovení tržních pravidel obchodu s danou komoditou.

D. Nadnárodní (globální) ekonomické subjekty

Reálná síla velkých globálních ekonomických subjektů je poměrně novým, leč významným faktorem mezinárodního obchodu. Tyto subjekty mají často větší vliv na mezinárodní obchod než některé státy s menším ekonomickým potenciálem. Globální ekonomické subjekty prosazují své zájmy prostřednictvím nejširší škály ekonomických nástrojů, často skrytě. V právní sféře může být vhodným nástrojem pro prosazení představa nadnárodních ekonomických subjektů o soukromoprávní úpravě mezinárodního obchodu tzv. *lex mercatoria* – světové obchodní právo netvořené státy jako zákonodárci (též prostřednictvím mezinárodních organizací), nýbrž vágně vymezeným světovým společenstvím obchodníků. Organizované působení a zpravidla jednotně řízená obchodní politika v globálním rozsahu může mít též vliv na metody a formy zahraničně obchodních operací, např. omezení významu tradičního obchodního zastoupení.

Zahraničně obchodní operace

Obchodní metody se vytvářely po tisíciletí. Specifika zahraničního obchodu získala na významu s rozvojem světového obchodu v posledních staletích. V praxi zahraničního obchodu se lze setkat např. s těmito operacemi:

Barter-směna je zřejmě nejstarší obchodní metodou, která byla často využívána (prožila určitou renesanci v minulém století v souvislosti s platebními problémy mnohých účastníků světového obchodu) až do současnosti. Právním základem bartru je smlouva směnná, často vícestranná. V praxi mezinárodního obchodu se lze setkat též se složitými bartrovými (kompenzačními) operacemi prováděnými se státní ingerencí, které se odlišují od mezipodnikového (firemního) bartru tím, že se mezi soukromoprávními subjekty realizují prostřednictvím kupních smluv. Taková operace zpravidla vyžaduje svého organizátora – kompenzačního jednatele (agenta).

Dodávka zboží je tradiční metodou, jejímž právním základem je *kupní smlouva*. Charakteristickým rysem těchto operací je široké využívání obchodních formulářů – vzorových smluvních dokumentů, v nichž se pouze doplní konkrétní údaje pro daný obchod. Dále se běžně využívají standardizované obchodní podmínky. Snahy o maximální zjednodušení obchodní dokumentace vedly vedle sporadicky využívaného šifrování k vytvoření tzv. minicode, což byl systém jednoduchých hesel nahrazující typické obraty používané v obchodní korespondenci. Tyto minicode našly široké využití zvláště v době širokého používání dálnopisů. Rozvoj techniky elektronického přenosu dat (fax, e-mail) velmi usnadnil mezinárodní obchodní korespondenci. Tento bouřlivý rozvoj telekomunikačních prostředků obecně ovšem nemusí být automaticky následován právními předpisy, a proto z důvodů právní jistoty je nutno používat i tradiční listinné způsoby korespondence.

Zahraniční obchod s některými komoditami vykazuje specifika. Např. vývoz a dovoz investičních celků je všestranně náročnou obchodní operací. Smluvní dokumenty bývají v tomto případě sjednávány individuálně a představují konglomerát několika smluvních typů, jako je smlouva kupní, smlouva o dílo a další nepojmenované smluvní typy. Na rozdíl od běžných, často jednorázových obchodních operací, je třeba vzít v úvahu, že se jedná o víceletou obchodní operaci. Smluvní dokumentace bývá především s ohledem na technickou dokumentaci velmi rozsáhlá. V smluvních podmínkách musí být náležitě zohledněno, zda dodavatel dodává pouze část investičního celku, či zda se jedná o dodávku komplexní („na klíč“). Především v zájmu odběratele je úprava záruk za provozuschopnost investičního celku.

Obchodní kooperace představuje různé formy vzájemné spolupráce mezi obchodními partnery. Například piggybacking představuje spolupráci mezi silným, na trhu zavedeným partnerem a např. partnerem, který na trh teprve proniká, a to tak, že první dává k dispozici svoji distribuční síť druhému. Podobný charakter má frančíza, kdy poskytovatel frančízy poskytuje svůj good-will a své know-how, popřípadě některé průmyslové právo, a příjemce frančízy je sice samostatným podnikatelem, ale musí dodržovat jednotnou obchodní politiku a platit smlouvenou odměnu poskytovateli frančízy. Právním základem obou forem obchodní spolupráce jsou v českém právu licenční smlouva, popřípadě nepojmenované smlouvy.

Častou formou kooperace jsou obchodní operace uskutečňované v rámci tzv. zušlechtovacího styku. Právním základem je zde zpravidla *smlouva o dílo*. Podstatou operace je, že objednatel dodá vlastní materiál a technickou specifikaci a dodavatel s využitím vlastní výrobní základny a personálu dodává smlouvené výrobky.

Offsety jsou v poslední době rovněž aktuální formou obchodní kooperace. Jejich podstatou je vytvoření vzájemné vazby mezi prodávajícím a kupujícím tak, aby formou různých obchodních příležitostí získal kupující smlouvenou protihodnotu za zboží, které od prodávajícího koupil. Vzájemná obchodní vazba často překračuje rámec pouhé zahraničně obchodní operace a zasahuje do výrobní a výzkumné sféry. Právním základem jsou různé smluvní typy, resp. nepojmenované smlouvy, při jejichž uzavírání je třeba mít na zřeteli, že se jedná o smlouvy o vázaných obchodech, popřípadě o smlouvy o vícestranných výměnných obchodech.

Díl první. Předmět úpravy

Související předpisy: zák. č. 97/1963 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 42/1980 Sb., v novelizovaném znění; Umluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží č. 160/1991 Sb. (dále jen Vídeňská úmluva); zák. č. 13/1993 Sb., v novelizovaném znění; vyhl. č. 94/1993 Sb.; zák. č. 38/1994 Sb.; sdělení č. 186/1994 Sb.; zák. č. 216/1994 Sb.; zák. č. 58/1995 Sb. v novelizovaném znění; zák. č. 228/2005 Sb.

§ 729 [Zvláštní předmět úpravy]

Ustanovení této hlavy se použijí vedle ostatních ustanovení tohoto zákona na závazkové vztahy uvedené v § 261 a 262, na jejichž vzniku se podílí alespoň jeden účastník, který má sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území jiného státu než ostatní účastníci, jestliže tyto vztahy se řídí československým právním řádem.

Související ustanovení: § 1, 261, 262, 756, 760

Související předpisy: zák. č. 97/1963 Sb., v novelizovaném znění

Související předpisy ES: nařízení č. 44/2001/ES; nařízení č. 1206/2001/ES; směrnice č. 2003/8/ES

Z literatury: *Bělohávek, A. J., Kroft, M.* Rozhodčí řízení v USA. Daňová a hospodářská kartotéka, 1995, č. 1, 2; *Bělohávek, A. J., Jašek, V.* Rozhodčí řízení v SRN. Daňová a hospodářská kartotéka, 1996, č. 4; *Eliš, K.* Následná nemožnost plnění se zřetelem k obchodním závazkům. Právní praxe v podnikání, 1995, č. 7–8; *Kanda, A.* Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží – Úprava kupní smlouvy s mezinárodním prvkem v českém právním řádu. Právník, 1997, č. 1; *Klein, B.* Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů v České republice. Právní rozhledy, 1995, č. 7; *Kopác, L.* K účelnosti obchodního zákoníku. Ekonom, 1993, č. 38; *Kučera, Z.* Rozhodování sporů z mezinárodního a hospodářského styku. Právní praxe v podnikání, 1992, č. 2; *Muller, M.* Práva a povinnosti kupujícího pro případ porušení mezinárodní kupní smlouvy – Právo kupujícího snížit cenu, náhrada škody. Obchodní právo, 1997, č. 12; *Muller, M.* Práva a povinnosti kupujícího pro případ porušení mezinárodní kupní smlouvy – Povinnosti kupujícího. Obchodní právo, 1997, č. 12; *Parker, I.* Smlouvy v obchodu s Velkou Británií. Právní rádce, 1996, č. 5; *Pauknerová, M.* K některým stále aktuálním otázkám obchodních smluv s mezinárodním prvkem. Právní praxe v podnikání, 1994, č. 11, 12; *Pikna, P.* Informace o rozhodování sporů v rozhodčím řízení. Daňová a hospodářská kartotéka, 1995, č. 7; *Rozeňhlová, N.* Přechod nebezpečí náhodné zkázy či zničení zboží (z pohledu Vídeňské smlouvy, INCOTERMS a některých právních řádů). Právo v právní praxi, 1993, č. 12; *Rozeňhlová, N.* Smluvní pokuta jako způsob zajištění závazku v mezinárodních vztazích. Právní praxe v podnikání, 1994, č. 4; *Růžička, K.* Volba práva. Právo a podnikání, 1996, č. 1; *Schelleová, I.* Tradice a současnost rozhodčích soudů. Právní praxe v podnikání, 1995, č. 9; *Šturma P.* Dvoustranné dohody o podpoře a ochraně investic. Obchodní právo, 1997, č. 10; *Šturma P.* Vývoj v mnohostranné úpravě režimu a ochrany mezinárodních investic. EMP, 1997, č. 6, 7; *Vích, J.* Smlouvy v zahraničním obchodu na dodávky investičních celků. Právní praxe v podnikání, 1995, č. 10; *Vích, J.* K problematice uzavírání kontraktů na vybudování průmyslových celků. Právní rádce, 1999, č. 7; *Weinhold, D.* Vztah obchodního zákoníku k úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (Vídeňské konvenci). Právní rádce, 1994, č. 5; *Zajícová, M.* Právní aspekty obchodování se zeměmi Perského zálivu. Právní rádce, 1999, č. 6; *Zajícová, M.* Obchod se zeměmi Perského zálivu. Právní rádce, 1999, č. 11

Ve vztazích k zahraničním subjektům je použití obchodního zákoníku podmíněno aplikací pravidel mezinárodního práva soukromého, která určují, které hmotné právo bude použito.

Pramenem právní úpravy mezinárodního práva soukromého pro obchodní vztahy je především zák. č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, v novelizovaném znění, pro vztahy mezi členskými státy Evropské unie je tímto předpisem nařízení č. 44/2001/ES a dále řada mezinárodních smluv, především smlouvy o právní pomoci. Zvláštní úpravy doznaly v rámci spolupráce v civilních věcech v Evropské unii i některé instituty procesní, jmenovitě doručování a dokazování. Právní úprava obsažená v těchto smlouvách má přednost před úpravou zákonnou. V této souvislosti je třeba upozornit na to, že řada mezinárodních smluv obsahuje hmotněprávní úpravu obchodních vztahů.

Pro oblast závazkových právních vztahů je typická autonomie vůle stran, tj. možnost, aby si smluvní strany svůj vztah upravovaly libovolným způsobem s výjimkou kogentních předpisů. V právních vztazích, v nichž je obsažen mezinárodní prvek, se to projevuje možností volby práva, tj. stranám je umožněno, aby si samy určily právo státu, jímž se má řídit jejich smlouva.

Nezvolí-li smluvní strany rozhodné právo, řídí se jejich závazkové vztahy právním řádem, jehož použití odpovídá rozumnému uspořádání daného vztahu.

Při posuzování kritéria rozumného uspořádání daného vztahu se většinou vychází z pravidla charakteristického plnění. Charakteristickým plněním je plnění té smluvní strany, jejíž plnění je specifické a nemá charakter všeobecného ekvivalentu. Např. v případě smlouvy kupní je plnění prodávajícího (poskytuje zboží) charakteristické na rozdíl od plnění kupujícího (poskytuje všeobecný ekvivalent peníze).

Toto pravidlo se však neuplatňuje všeobecně. Např. smlouvy o nemovitostech se řídí právem místa, kde je nemovitost.

Zvláštností české právní úpravy je ustanovení o tom, že smlouvy o obchodním zastoupení a smlouvy o zprostředkování se řídí právem místa, kde má sídlo (bydliště) osoba, pro kterou zástupce nebo zprostředkovatel vykonává činnost.

Dále se lze v závazkových vztazích setkat např. s kritériem práva místa uzavření smlouvy, tj. smlouva se řídí právem státu, na jehož území byla mezi přítomnými uzavřena.

Pro věcná práva je typické používání kritéria práva státu, kde se věc nachází.

Výše uvedené zásady jsou společně většině právních řádů, v oblasti angloamerického práva se uplatňují některá odchylná pravidla zvýrazňující volnou úvahu soudu (např. tzv. „better law approach“).

Při posuzování právní způsobilosti se u fyzických osob vychází z právní způsobilosti, kterou jim poskytuje právní řád státu, jehož jsou občany.

V případě osob právnických se vychází ze způsobilosti, kterou má právnická osoba podle právního řádu, podle něhož byla zřízena (inkorporační zásada). Vedle tohoto kritéria se lze setkat i s aplikací zásady sídla a zásady kontroly.

Státy si zpravidla ponechávají možnost vyloučit použití právního předpisu cizího státu, pokud by se účinky tohoto použití přičily takovým zásadám společenského systému a právního řádu, na nichž je třeba bezpodmínečně trvat. Tato možnost se označuje jako výhrada veřejného pořádku.

Obdobně jako v oblasti hmotných majetkových práv je i pro právo procesní dána širší svoboda vůle stran (možnost smluvní úpravy), než je obvyklé ve vnitrostátních vztazích. Těmito principy je ovládána úprava mezinárodního práva soukromého ve všech státech i v mezinárodních smlouvách.

Vedle výběru národního práva jako rozhodného jsou některé soukromoprávní vztahy s cizím prvkem upraveny přímo mezinárodními smlouvami. V tomto ohledu má zvláštní význam pro zahraničněobchodní vztahy Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, běžně označovaná jako Vídeňská úmluva.

Vídeňská úmluva byla sjednána 11. 4. 1980 ve Vídni. V platnost vstoupila 1. 1. 1988, pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku 1. 4. 1991 [s výhradou k čl. 1 odst. 1 písm. b)]. Ve Sbírce zákonů byla uveřejněna pod č. 160/1991 Sb. Vídeňská úmluva vstoupila v platnost pro tyto státy: Argentina, Austrálie, Bělorusko, Belgie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Burundi, Česká republika, Čína, Dánsko, Egypt, Ekvádor, Estonsko, Finsko, Francie, Gabun, Guinea, Gruzie, Honduras, Chile, Chorvatsko, Irák, Island, Itálie, Izrael, Jugoslávie, Kanada, Kolumbie, Kuba, Kypr, Kyrgyzstán, Lesotho, Liberie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Mauretánie, Mexiko, Moldova, Mon-

golsko, Německo, Nizozemí, Nový Zéland, Norsko, Peru, Paraguay, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Ruská federace, Řecko, Singapur, Slovenská republika, Slovinsko, Spojené státy americké, Svatý Vincent a Grenadiny, Syrská arabská republika, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Uganda, Ukrajina, Uruguay, Uzbekistán, Zambie.

- Aplikovatelnost Vídeňské úmluvy je omezena na případy, kdy
- obě smluvní strany mají místo podnikání ve smluvních státech Vídeňské úmluvy (v tomto případě jsou národní kolizní normy vyloučeny z aplikovatelnosti a ustanovení Vídeňské úmluvy mají povahu přímo aplikovatelných norem),
 - pokud kolizní normy určují rozhodným právo některého smluvního státu (toto ustanovení v důsledku výhrady neplatí pro Českou republiku).

Vídeňská úmluva neupravuje otázky platnosti kupní smlouvy, přechodu vlastnického práva ke zboží, odpovědnosti prodávajícího za ublížení na zdraví, způsobené zbožím.

Úprava Vídeňské úmluvy je takřka plně dispozitivní. V případě tzv. mezer zákonné úpravy se použije obecných zásad, na nichž úmluva spočívá, a pokud chybějí, tak ustanovení práva, na něž odkazuje kolizní norma.

Vzhledem k mezinárodnímu charakteru Vídeňské úmluvy bylo nutno volit určité kompromisní formulace, což může vést k výkladovým odlišnostem např. v otázce promlčení či prekluze.

Většina sporů v mezinárodním obchodu je rozhodována v různých formách rozhodčího (nestátního) řízení. V České republice je právní úprava rozhodčího řízení dána zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Stálým rozhodčím soudem se všeobecnou působností je v České republice Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

Díl druhý. Obecná ustanovení

§ 730 Zvyklosti

Podle § 264 se přihlédne k obchodním zvyklostem obecně zachovávaným v mezinárodním obchodě v příslušném obchodním odvětví.

Související ustanovení: § 264, 273, 274, 729 a 756

Z literatury: *Bejček, J.* K působnosti obchodního zákoníku v závazkových vztazích. Použitelnost obchod. zák. a jeho postavení mezi prameny práva. *Právník*, 1992, č. 2; *Bejček, J.* Povinnosti kupujícího z kupní smlouvy. *Obchodní právo*, 1993, č. 7; *Klimeš, F.* Zahraničně obchodní činnost. Právní praxe v podnikání, 1993, č. 4; *Pokorná, J., Marek K.* Obchodní zvyklosti – důležitý prvek regulace právních vztahů. *Právní rádce*, 1999, č. 2; *Růžička, K.* Kupní smlouva se zahraničím. *Profit*, 1992, č. 12

Obchodní zvyklosti používané v mezinárodním obchodě jsou značně rozmanité a mohou se lišit podle druhů zboží a jednotlivých obchodních míst.

Protože rozmanitost obchodních zvyklostí komplikuje hladký průběh mezinárodních obchodních operací, vyvíjí řada institucí snahu unifikovat mezinárodní obchodní zvyklosti.

Např. Evropská hospodářská komise OSN vydala řadu standardních obchodních podmínek, vzorů smluv a jiných dokumentů (Všeobecné podmínky pro vývozní dodávky zařízení a strojů č. 188, Všeobecné podmínky pro montáž zařízení a strojů v zahraničí č. 574D, Všeobecné podmínky pro vývoz a dovoz pevných paliv COAL (Cond. Sales) 16,

Návod pro sestavování kontraktů o mezinárodním převodu know how ve strojírenském průmyslu TRADE/222 (Rev. I 73-II- E-13), Návod pro sestavování kontraktů o dodávce velkých investičních celků ECE/TRADE/117 a řada dalších.

Právní problematikou investičních celků se zabývala i Komise Organizace spojených národů pro právo mezinárodního obchodu (UNCITRAL), která připravila rovněž několik návrhů mezinárodních smluv unifikujících právo mezinárodního obchodu (viz komentář k § 756).

Vedle pravidel mezinárodního práva soukromého mají pro aplikovatelnost obchodního zákoníku význam i některé mezinárodní smlouvy obsahující úpravu, která má přednost před ustanoveními obchodního zákoníku.

Velký význam mají v této souvislosti unifikovaná vykládací pravidla, která definují řadu pojmů používaných v mezinárodním obchodě. Tato pravidla nejsou objektivním právem, tj. pro strany smlouvy jsou závazná pouze jejich přijetím smluvními stranami. Nejdůležitějšími vykládacími pravidly jsou INCOTERMS 2000. Na americkém kontinentě se používají v omezené míře vedle INCOTERMS i R. A. F. T. D. 1941.

INCOTERMS 2000 představují soubor třinácti dodacích doložek, z nichž některé jsou přizpůsobeny použití v multimodální přepravě. INCOTERMS neřeší otázky týkající se vlastnického práva ke zboží a jeho přechodu z prodávajícího na kupujícího. Neřeší ani problematiku dodacích lhůt, cen, platebních podmínek apod. INCOTERMS se věnují pouze úpravě vymezení místa předání přepravovaného zboží, místa přechodu rizik, ztráty či poškození přepravovaného zboží, rozdělení plateb přepravného mezi prodávajícího a kupujícího a rovněž rozdělení některých povinností spojených s přepravou zboží (placení cla, poplatků apod.) a upravují rovněž předávání průvodních dokumentů ke zboží. Důležitě je u každé doložky přesné vymezení tzv. kritického bodu, tj. místa, kde dochází k přechodu práv a povinností a rizik z prodávajícího na kupujícího. Jednotlivé dodací doložky jsou postupně řazeny tak, že vyjadřují postupné zvětšování míry povinností prodávajícího ve vztahu ke kupujícímu.

INCOTERMS existují v různých vydáních (1936, 1953, 1967, 1976, 1980, 1990, 2000). Pokud se strany výslovně neodvolají na některé z dříve platných znění, použije se aktuálně platné znění, tedy v současnosti INCOTERMS 2000.

Všechny dokumenty tohoto typu se používají pouze tehdy, jestliže se na ně smluvní strany ve smlouvě odvolají, a v tom případě mají přednost i před dispozitivními ustanoveními zákona, na rozdíl od obchodních zvyklostí samotných, které se používají přednostně před dispozitivními ustanoveními zákona, jen pokud se na ně strany odvolají, jinak až v případě, že daná otázka není výslovně upravena zákonem nebo smlouvou stran.

Na základě výše uvedeného můžeme sestavit hierarchickou posloupnost aplikovatelných právních pramenů při úpravě obchodních vztahů v mezinárodním obchodě.

I. Vztahy podléhající úpravě mezinárodní smlouvy:

1. Kogentní ustanovení mezinárodní smlouvy
2. Ustanovení soukromoprávní smlouvy
3. Obchodní zvyklost nebo obchodní či vykládací pravidla, na které se strany výslovně odvolaly
4. Dispozitivní ustanovení mezinárodní smlouvy
5. Obchodní zvyklosti a vykládací pravidla

II. Vztahy podléhající úpravě vnitrostátních předpisů:

1. Kogentní ustanovení zákona
2. Ustanovení soukromoprávní smlouvy
3. Obchodní zvyklost nebo obchodní či vykládací pravidla, na které se strany výslovně odvolaly
4. Dispozitivní ustanovení zákona

5. Obchodní zvyklosti a vykládací pravidla

Jak z uvedeného vyplývá, je nutno rozlišovat, zda se daný právní vztah řídí úpravou vyplývající z mezinárodní smlouvy (sub I), která, je-li jí Česká republika vázána a byla-li publikována ve Sbírce zákonů nebo ve Sbírce mezinárodních smluv, má přednost před vnitrostátními předpisy včetně kogentních ustanovení zákona (nikoliv z důvodu vyšší právní síly, nýbrž z důvodu zvláštní úpravy), nebo zda se jedná o vztah podléhající právním normám vnitrostátního původu (sub II).

Zvláště v případě kupních smluv se subjekty ze států, které jsou vázány Vídeňskou úmluvou, je nutno počítat s tím, že mnohá ustanovení kupní smlouvy se budou řídit podle schématu sub I, avšak vzhledem k tomu, že Vídeňská úmluva neupravuje zdaleka všechny otázky, týkající se kupní smlouvy, je zřejmé, že řada dalších ustanovení kupní smlouvy se bude řídit podle schématu sub II. Ke konkurenci mezinárodní smlouvy s vnitrostátní úpravou nemůže při správné aplikaci a normotvorbě dojít.

§ 731 Úřední povolení

(1) Dlužník je povinen řádně požádat o vývozní povolení, průvozní povolení nebo jiné úřední povolení, které se vyžaduje pro splnění jeho závazku v místě plnění.

(2) Věřitel je povinen řádně požádat o dovozní povolení nebo jiné úřední povolení, které se vyžaduje pro přijetí plnění ve stanoveném místě plnění.

(3) Povinnost podle odstavce 1 vzniká, jestliže v něm uvedená povolení jsou vyžadována v době plnění bez ohledu na to, zda byla vyžadována již v době uzavření smlouvy.

(4) Je-li žadateli pravomocně zamítnuta žádost o udělení povolení, nastávají účinky nemožnosti plnění. Strana, která o povolení neúspěšně požádala, je povinna druhé straně nahradit škodu způsobenou zánikem závazku, ledaže smlouva byla uzavřena s odkládací podmínkou udělení povolení.

(5) Na závazkové vztahy upravené tímto dílem zákona se nepoužije § 47 občanského zákoníku.

Související ustanovení: § 373, 377, 378, 379, 736

Související předpisy: § 47, 575 n. ObčZ; zák. č. 185/2001 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 122/2000 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 594/2000 Sb.; zák. č. 228/2005 Sb.; zák. č. 125/2001 Sb., v novelizovaném znění; vyhl. č. 199/2004 Sb.

Související předpisy ES: nařízení Rady ES č. 1334/2000; nařízení Rady ES č. 149/2003

Z literatury: *Růžička, K.* Kupní smlouva se zahraničím: Žádost o vývozní či dovozní licenci. Profit, 1992, č. 12

Všeobecně sice bývá proklamována potřeba volnosti mezinárodního obchodu, nicméně skoro všechny státy (popřípadě integrační seskupení států jako např. Evropská unie ve vztahu k třetím zemím) ve větší či menší míře regulují oběh zboží a služeb ve vztahu k zahraničí.

Tato regulace se může uskutečňovat v zásadě dvěma způsoby:

- ekonomická regulace (tarifní) – realizuje se v podobě cel, daní, subvencí apod.,
- administrativní regulace (netarifní) – realizuje se v podobě úředních povolení a zákazů.

Motivy pro státní zásahy do zahraničního obchodu lze zhruba rozdělit do těchto kategorií:

- obchodně politické důvody – z různých politických důvodů chce vláda omezit nebo zakázat obchod s určitým státem nebo s určitým zbožím, popřípadě s určitým zbožím ve vztahu k určitému státu,
- hospodářské důvody – v zájmu zabezpečení rovnováhy vlastního národního hospodářství vláda např. omezí nebo zakáže vývoz nebo dovoz určitého zboží,
- jiné závažné důvody – v zájmu zabezpečení ochrany zdraví, bezpečnosti, životního prostředí apod. lze též zakázat dovoz, popřípadě vývoz určitého zboží nebo služeb.

Povinnost opatřit potřebná povolení je rozložena mezi dlužníka a věřitele tak, že v zásadě každý z nich musí opatřit povolení zpravidla ve svém státě. Strana, která potřebná povolení neopatřila, ač k tomu byla povinná, je zavázána nahradit druhé straně škodu vzniklou v této souvislosti. Může jít o povolení k uskutečnění obchodní operace vůbec nebo o množství restriktí (anotace). Tato objektivní odpovědnost je přísná, leč v mezinárodním obchodě obvyklá. Závazek takto nesplněný zaniká (§ 575 n. ObčZ) a místo něj nastupuje závazek k náhradě škody. Zákonodárce však stranám nabízí východisko tím, že uzavřou smlouvu s odkládací podmínkou, spočívající v okolnosti opatření povolení, popřípadě s rozvazovací podmínkou nezískání povolení, ač o ně povinná strana včas a řádně požádala. Řešením by mohlo být v určitých případech uzavření smlouvy o budoucí smlouvě, toto však není vhodné v případech, kdy se k vydání úředního povolení vyžaduje předložení platné smlouvy.

Nebude v rozporu s praxí mezinárodního obchodu, ani s ustanovením tohoto paragrafu, resp. § 736, jestliže si strany sjednají, že nezískání úředního povolení je okolností vylučující odpovědnost (vyšší moc) jinak povinné strany, zvláště v případě, že k zavedení povinnosti úředního povolení došlo až po vzniku smlouvy, přičemž její zavedení se nedalo při vzniku smlouvy rozumně předpokládat. V případě množstevních restriktí se v posledním období v praxi mezinárodního obchodu prosazuje názor, že dlužník má uspokojit své věřitele poměrně.

Vyloučení aplikovatelnosti ustanovení § 47 ObčZ odpovídá principu objektivní odpovědnosti.

§ 732 Měna peněžního závazku

(1) Dlužník je povinen splnit svůj peněžitý závazek v měně, v níž byl peněžitý závazek sjednán. V pochybnostech je povinen v téže měně nahradit škodu, k níž je zavázán při porušení smlouvy nebo zániku závazku.

(2) Jestliže právní předpisy státu, na jehož území má dlužník sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště, nebo jiné rozhodné právní předpisy brání placení v měně uvedené v odstavci 1, je dlužník povinen nahradit škodu, která věřiteli vznikla placením v jiné měně.

Související ustanovení: § 733, 735, 744

Související předpisy: zák. č. 219/1995 Sb., v novelizovaném znění

Z literatury: Pavlasová, G. Právní aspekty měny euro. Právní rádce, 2000, č. 9

Ustanovení zjednáva potřebnou jistotu ohledně měny, v níž má být plněno. Kursovní rizika nemohou být důvodem pro nesplnění povinnosti dlužníka. Je však obvyklé, že se

§ 733–735 Zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu

strany proti kursovým rizikům zajišťují. Náklady platby (bankovní výlohy) zpravidla hradí ta strana, která plnění uskutečňuje. Pokud by výjimečně nebyla měna plnění sjednána, je obvyklé, že se platí v měně místa, kde má být plněno. Viz komentář k § 744.

§ 733 Přepočet měn

Je-li peněžité plnění sjednáno stranami v určité měně a dlužník podle smlouvy uzavřené s věřitelem nebo podle mezinárodní smlouvy či jiné právní úpravy má svůj závazek plnit v jiné měně, je pro měnový přepočet rozhodující střední kurs mezi oběma měnami platný v době, kdy se poskytuje peněžité plnění v místě stanoveném ve smlouvě, jinak v místě, kde má věřitel své sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště.

Související ustanovení: § 732

Související předpisy: zák. č. 6/1993 Sb., v novelizovaném znění

Pro měnový přepočet se používá kurs měny stanovený ústřední nebo komerční bankou. Kursy jednotlivých bank se ovšem mohou lišit. Je proto vhodné domluvit kurs podle kursovního listku konkrétní banky, např. České národní banky, popřípadě stanovit průměr kursů určitých bank.

Pokud dlužník nezaplatí včas a strany na tuto možnost nepamatují ve smlouvě, je v mezinárodní praxi obvyklé, že si věřitel může vybrat mezi kursem platným v době splatnosti nebo kursem platným v době uskutečnění platby.

Na platební vztahy vůči zahraničním subjektům mohou mít určující vliv mezistátní (mezibankovní) dohody, zvláště v případě států s nekonvertibilní měnou.

§ 734 Obvyklá cena nebo úplata

Stanoví-li tento zákon, že pro výši peněžitého závazku je obvyklá cena nebo úplata, přihlíží se k cenám a úplatám obvyklým na mezinárodním trhu.

Související ustanovení: § 448 odst. 2, § 531 odst. 2, § 546 odst. 1, § 571 odst. 1, § 587 odst. 1, § 595 odst. 2, § 607 odst. 1, § 625 odst. 1, § 634 odst. 1, § 647 odst. 1, § 659 odst. 1, § 684, 696, § 701 odst. 2, § 737

Zákon nestanoví pevné pravidlo, jak určit obvyklou cenu nebo úplatu, což není v tomto případě ani dost dobře možné.

V případě sporu by znalci vycházeli z běžných postupů zjišťování obvyklých cen nebo úplat (burzovní kotace, srovnání cen nejvýznamnějších dodavatelů, zpravidla používané provize apod.).

§ 735 Prodlení s plněním peněžitého závazku

Při prodlení s plněním peněžitého závazku platí se úroky z prodlení v téže měně, na kterou zní peněžitý závazek. Dlužník je povinen platit úroky z prodlení o 1 %

vyšší, než činí úroky určené podle § 502, přičemž jsou rozhodné úrokové sazby stanovené nebo bankami poskytované při úvěrech na dobu odpovídající době prodlení dlužníka ve státu, na jehož území má dlužník sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště.

Související ustanovení: § 365 n., § 502 n.

Úroky z prodlení se platí v téže měně, na kterou zní dluh, což vyplývá z akcesorické povahy tohoto závazku.

Úrok z prodlení je sankcí, proto je zákonem stanovena jeho vyšší sazba o 1 %. Toto ustanovení však nebrání tomu, aby si strany sjednaly namísto úroku z prodlení nebo také vedle úroku z prodlení smluvní pokutu, v níž si upraví sankci podstatně vyšší.

§ 736 Okolnosti vylučující odpovědnost

Za okolnosti vylučující odpovědnost se nepovažuje neudělení úředního povolení, o které se má požádat podle § 731.

Související ustanovení: § 374, 731

Znovu se vyjadřuje koncepce objektivní odpovědnosti, pro niž neudělení úředního povolení není liberačním důvodem.

Vzhledem k tomu, že se jedná o ustanovení dispozitivní, mohou si strany ve smlouvě sjednat i opak.

§ 737 [Průměrný zisk a běžná cena]

(1) Při použití § 381 se přihlíží k výši zisku zpravidla dosahovaného ve státu, kde má sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště oprávněná osoba.

(2) Při použití § 470 je rozhodující běžná cena, která je sjednávána v místě, kde má být zboží dodáno, nebo není-li tam taková cena, běžná cena ve srovnatelném jiném místě, přičemž se vezme zřetel na rozdíl v dopravních nákladech.

Související ustanovení: § 381 n., § 470

Ustanovení doplňuje § 381 a 470 pro potřeby mezinárodního obchodu.

Místem, kam má být zboží dodáno, je třeba rozumět místo jako dodací sjednané, které se bere v úvahu při výpočtu kupní ceny, resp. podle dodacích podmínek. Nemusí jít o místo konečného určení zboží.

§ 738 [Území státu]

Má-li obchodní zástupce sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště mimo území České republiky, je při použití § 653 rozhodující území státu, na jehož území má obchodní zástupce v době uzavření smlouvy o obchodním zastoupení sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště.

§ 739–740 Zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu

Související ustanovení: § 2 odst. 3, § 653

Ustanovení doplňuje § 653 pro potřeby mezinárodního obchodu. Státem pro potřeby tohoto ustanovení je třeba rozumět státní útvar, který je subjektem mezinárodního práva. To nevylučuje u složených států (federace, spolek), aby pro úpravu obchodních vztahů platily různé úpravy v jednotlivých částech státu. V případě nejasností je nutno postupovat tak, jak vyplývá z předpisů (mezioblastní právo soukromé) nebo z judikatury příslušného státu. Pro tento účel nelze použít Klasifikaci zemí CZ-GEONOM, kterou vydává Český statistický úřad pro statistické účely (Sdělení ČSÚ č. 487/2003 Sb., v novelizovaném znění).

Díl třetí. Zvláštní ujednání

Oddíl první. Zákaz dalšího vývozu

§ 739 [Odpovědnost kupujícího]

Je-li v kupní smlouvě písemně stanoveno, že se kupujícímu zakazuje zpětný vývoz (reexport) koupeného zboží, odpovídá kupující prodávajícímu v případě, že by zboží bylo kýmkoli vyvezeno ze stanovené oblasti. Kupující je povinen nahradit prodávajícímu škodu způsobenou mu porušením tohoto závazku bez ohledu na to, zda zboží vyvezl kupující sám nebo někdo jiný, a bez ohledu na to, zda kupující zavázal potřebným způsobem další nabyvatele zboží nevyvážet.

Související ustanovení: § 409 n., § 740, 741

Z literatury: *Bejček, J.* Ujednání související s kupní smlouvou. Právo a podnikání, 1993, č. 6; *Richter, J.* Zákaz reexportu. Právní rádce, 1993, č. 7; *Růžička, K.* Kupní smlouva se zahraničím: Zvláštní ujednání. Profit 1992, č. 12

Kupujícímu je uloženo, aby sám zboží nevyvezl, ale současně odpovídá prodávajícímu, že tak neučiní ani nikdo jiný. Je tedy v právním zájmu kupujícího (je-li překupníkem), zavázat každého dalšího kupujícího, že zboží nevyveze do zahraničí. Ve vztazích v rámci Evropské unie je však třeba toto ustanovení konfrontovat s principem volného pohybu zboží.

Odpovědnost kupujícího je dána objektivně a nastane, jestliže zboží bylo znovu vyvezeno bez ohledu na to, kdo je vyvezl, jestliže tím prodávajícímu vznikla škoda. Této odpovědnosti se kupující nemůže zprostit ani v případě, že smluvně zavázal dalšího kupujícího, že zboží dále nevyveze. Může ale samostatně uplatňovat vůči tomuto dalšímu kupujícímu náhradu vlastní škody (regres).

Z předmětu úpravy obchodního zákoníku vyplývá, že dalším vývozem podle tohoto ustanovení nemůže být přemístění zboží do jiného státu, pokud se tak nestalo pro podnikatelský účel (osobní potřeba, výpomoc apod.).

§ 740 [Prokazování]

Kupující, který převzal povinnost zboží nevyvážet, je povinen na vyzvání prodávajícího prokázat, kde se zboží nachází nebo že bylo spotřebováno, aniž bylo vyvezeno.

Související ustanovení: § 739

Tato povinnost kupujícího platí bez ohledu na to, zda má zboží u sebe či nikoli. Je v právním zájmu kupujícího zavázat adekvátním způsobem další kupující, neboť jinak se může dostat do situace, že nebude moci svému závazku vůči prodávajícímu dostát, což by jej pochopitelně nezpřostilo odpovědnosti.

Výraz „spotřebování“ je nutno vykládat v souladu s povahou zboží. Může jím být i případný rozprodej.

§ 741 [Území]

Je-li pochybné, z kterého území je zpětný vývoz zakázán, má se za to, že je to území státu, kam mělo být zboží prodávajícím podle kupní smlouvy odesláno, jinak území státu, v němž měl kupující v době dodání zboží sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště.

Související ustanovení: § 739

Místo určení zboží se bude odvozovat především od závazku prodávajícího obstarat přepravu zboží. K pojmu stát viz komentář k § 738.

Oddíl druhý. Ujednání o omezení prodeje**§ 742 [Vymezení pojmu]**

(1) Ujednáním o omezení prodeje se prodávající zavazuje, že nebude určité zboží prodávat určitému okruhu zákazníků nebo do určitého státu, nebo že toto zboží bude prodávat jen v omezené míře nebo za podmínek stanovených v ujednání.

(2) Toto ujednání vyžaduje písemnou formu a jeho platnost je závislá na platnosti kupní smlouvy, jejíž je součástí nebo v souvislosti s níž bylo smluveno.

Související předpisy: zák. č. 143/2001 Sb., v novelizovaném znění

Související předpisy ES: Smlouva o Evropské unii; nařízení č. 1/2003/ES; nařízení č. 2790/99/ES; nařízení č. 742/2004/ES

Na rozdíl od zákazu dalšího vývozu stíhá toto smluvní omezení prodávajícího. Závazek neprodávat zboží určitému okruhu zákazníků nebo jej prodávat pouze v omezené míře musí být formulován pouze na základě komerčních kritérií (nikoli na základě kritérií rasových, náboženských, politických apod.). Účelem takového ujednání může být ochrana např. průmyslových práv nebo v přípustné míře zabránění konkurence. Je však nutno respektovat předpisy zakazující omezování soutěže na trhu, přičemž zásadní význam má vždy vymezení relevantního trhu. Je-li relevantním trhem trh Evropské unie, uplatní se předpisy soutěžního práva Evropského společenství (viz komentář v úvodu k této hlavě).

Český zákon o ochraně hospodářské soutěže se použije v souladu s principem účinků na trhu i na činnosti a jednání, k nimž došlo v cizině, pokud se jejich účinky projeví na tuzemském trhu, nevztahuje se však na jednání, jejichž účinky se projevují v zahraničí

§ 743–744 Zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu

(pokud z mezinárodních smluv nevyplývá opak). Zákon zakazuje mj. kartelové dohody, tj. dohody soutěžitelů, směřující k omezení soutěže na určitém trhu. Nedovolené jsou např. kartelové dohody horizontální i vertikální, obsahující ujednání o rozdělení trhu, závazek účastníků uplatňovat rozdílné obchodní podmínky vůči jednotlivým odběratelům, čímž budou někteří kupující diskriminováni, nebo závazek účastníka, že smlouvy s kupujícími budou vázány na podmínku, že kupující odeberou i další plnění, věcně ani podle obchodních zvyklostí nesouvisející s požadovaným předmětem plnění (použití obdobných podmínek ve smlouvách může také představovat zneužití dominantního postavení, pokud je zjištěno, že dotčený podnik na relevantním trhu takové postavení má). Přichází-li v konkrétním případě v úvahu souběžné použití národních soutěžních předpisů a soutěžních předpisů Evropské unie, platí princip priority evropského soutěžního práva. Tzn. že použití předpisů národního soutěžního práva na dohody omezující soutěž ve smyslu čl. 81 Smlouvy o Evropské unii smí vést k zákazu takových dohod jen tehdy, jsou-li také zakázány podle soutěžního práva Společenství.

§ 743 [Zánik ujednání]

Není-li účelem ujednání podle § 742 plnění povinností stanovené mezinárodní smlouvou nebo předcházení tomu, aby došlo k porušení práv z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, zaniká závaznost tohoto ujednání porušením smlouvy kupujícím nebo nejpozději uplynutím dvou let od dodání zboží.

Související ustanovení: § 263 a 742

Související předpisy: zák. č. 159/1973 Sb.; zák. č. 527/1990 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 137/1995 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 121/2000 Sb.

Od tohoto ustanovení se strany smlouvy nesmějí odchýlit (kogentní ustanovení). Dvoutletá lhůta platnosti ujednání o omezení prodeje, pokud je tato dohoda přípustná, má mimo jiné bránit nepřiměřenému omezování soutěže na trhu. Mezinárodní smlouvou je třeba rozumět právní dokument ve smyslu mezinárodního práva veřejného.

Oddíl třetí. Měnová doložka

§ 744 [Zajišťovací měna]

(1) Stanoví-li smlouva, že cena nebo jiný peněžitý závazek se rozumí při určitém kursu měny, v níž má být závazek plněn (zajišťovaná měna) ve vztahu k určité jiné měně (zajišťující měna), a dojde-li po uzavření smlouvy ke změně kursovního poměru obou měn, je dlužník povinen zaplatit částku sníženou nebo zvýšenou tak, aby částka v zajišťující měně zůstala nezměněná.

(2) Není-li ve smlouvě stanoveno, ke kterým měnovým kursům se přihlíží, má se za to, že jsou rozhodně střední devizové kursy platné ve státu, v němž má dlužník sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště, a to v době uzavření smlouvy a v době, kdy je peněžitý závazek plněn.

(3) Je-li v doložce použito k zajištění více měn, je rozhodující průměr kursů mezi zajišťovanou měnou a zajišťujícími měnami, pokud z doložky nevyplývá něco jiného.

Související předpisy: zák. č. 6/1993 Sb., v novelizovaném znění

Toto ustanovení má především interpretační povahu a uplatní se jen v případě, že si strany ve smlouvě smluvily měnovou doložku, ale neupravily v ní otázky, na které se toto ustanovení vztahuje.

Účelem sjednávání měnových doložek je zajištění prodávajícího proti ztrátám vznikajícím ze znehodnocení měny, ve které se má platit kupní cena.

Cena, nebo jiný peněžitý závazek, se podle měnové doložky v nominální hodnotě zvyšuje nebo snižuje automaticky.

V případě sporu a není-li ve smlouvě stanoveno jinak, je třeba vycházet z oficiálních kursů dotčených měn (kursy cedulových bank).

Tzv. zlatá doložka, kde se pro srovnání místo kursu měny používá její úředně stanovený zlatý obsah, přestala být aktuální. Naopak se v současnosti používá vazeb na tzv. koš měn, tj. průměrné hodnoty získané porovnáním většího počtu měn, přičemž toto porovnání může být i vážené, nebo se používá vazeb na zúčtovací jednotky, které samy o sobě představují koš měn jako např. SDR (zvláštní práva čerpání Mezinárodního měnového fondu) nebo EURO (společná měnová jednotka Evropské unie).

Oddíl čtvrtý. Smlouva o výhradním prodeji

§ 745 Základní ustanovení

(1) Smlouvou o výhradním prodeji se zavazuje dodavatel, že zboží určené ve smlouvě nebude v určité oblasti dodávat jiné osobě než odběrateli.

(2) Není-li smlouva sjednána písemně nebo není-li v ní určena oblast nebo druhy zboží, na něž se smlouva vztahuje, je neplatná.

Související ustanovení: § 409 n.

Související předpisy ES: Smlouva o Evropské unii; nařízení č. 2790/99/ES; nařízení č. 2659/2000/ES; nařízení č. 742/2004/ES

Smlouvou o výhradním prodeji přebírá dodavatel (prodávající) závazek nedodávat v určité oblasti určité zboží nikomu jinému než výhradnímu odběrateli.

V konkrétním smluvním ujednání může být však obsažen i závazek k uzavření budoucích smluv. Závazek dodávat určité zboží však vzniká až z kupních smluv, které budou na základě předchozích ujednání uzavřeny.

V praxi tak může být smlouva o výhradním prodeji současně spojena se smlouvou o smlouvě budoucí ve vztahu ke kupní smlouvě.

Na rozdíl od výhradního obchodního zastoupení (§ 665 a 666) není dodavatel v žádném právním vztahu s konečnými odběrateli (uživateli) zboží, neboť oprávněný z tohoto vztahu – odběratel (překupník) kupuje od dodavatele zboží vlastním jménem a na vlastní účet.

Při uzavírání smlouvy o výhradním prodeji je třeba brát ohled na předpisy zabírající omezování volné soutěže (viz komentář v úvodu k této hlavě a k § 742).

Od ustanovení odstavce 2 se strany nesmí odchýlit (kogentní).

§ 746–748 Zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu

§ 746 [Omezení dodávek]

Dodavatel nesmí po dobu platnosti smlouvy dodávat stanovené zboží přímo ani nepřímo nikomu jinému ve vyhrazené oblasti než odběrateli, popřípadě osobám, kterým to smlouva dovoluje. Smlouva nezabývá práva dodavatele provádět propagaci a průzkum trhu ve vyhrazené oblasti.

Související ustanovení: § 409 n.

Pod pojmem nepřímé dodávky je nutno rozumět prodej prostřednictvím komisionáře, přes třetí osobu, která koupí a prodá na vlastní účet apod.

Smlouvou mohou být stanoveny další osoby, kterým může být zboží dodáváno.

§ 747 [Jednotlivé prodeje]

Jednotlivé prodeje v rámci smlouvy o výhradním prodeji se uskutečňují na základě samostatných kupních smluv. Část obsahu těchto smluv může být dohodnuta již ve smlouvě o výhradním prodeji.

Související ustanovení: § 409 n., § 745

Jelikož ze smlouvy o výhradním prodeji vyplývá pouze povinnost zdržet se určité činnosti, povinnost uzavřít v budoucnosti kupní smlouvy k realizaci daného komerčního vztahu může vzniknout jen na základě smlouvy o budoucí smlouvě.

Ustanovení tohoto paragrafu předpokládá, že smlouva o výhradním prodeji bude uzavírána v jednom smluvním dokumentu spolu se smlouvou o smlouvě budoucí nebo určitou rámcovou smlouvou upravující budoucí konkrétní smlouvu, tj. kupní smlouvu.

§ 748 [Zánik smlouvy]

Není-li ve smlouvě stanoveno, na jakou dobu se uzavírá, zaniká smlouva po uplynutí jednoho roku po jejím uzavření. Vyplývá-li ze smlouvy, že ji strany zamýšlely uzavřít na dobu neurčitou a nesmluvily výpovědní lhůtu, může ji kterákoli ze stran ukončit výpovědí, jež nabývá účinnosti ke konci kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž výpověď byla doručena druhé straně.

Související předpisy: § 582 ObčZ

Jelikož smlouva o výhradním prodeji (společně s případnou smlouvou o budoucí smlouvě) představuje pouze rámcovou úpravu budoucích obchodů, je zákonodárce veden snahou vyloučit existenci nenaplněných vztahů.

Přestože je smlouva o výhradním prodeji určitým zrcadlovým opakem ujednání o omezení prodeje, není její platnost zákonem tak striktně časově omezena.

§ 749 [Odstoupení od smlouvy]

(1) Nedodržel-li odběratel časové rozvržení odběru zboží předpokládané ve smlouvě nebo odebírá-li zboží, jež je předmětem smlouvy o výhradním prodeji, od jiného dodavatele, ačkoliv mu toto právo nebylo ve smlouvě přiznáno, může dodavatel od smlouvy odstoupit, nemá však nárok na náhradu škody.

(2) Dodává-li dodavatel v rozporu se smlouvou jiným odběratelům, může odběratel odstoupit od smlouvy.

Související ustanovení: § 344 n., § 373 n.

Z literatury: *Plíva, S.* Odstoupení od obchodní smlouvy. Bulletin advokacie, 1993, č. 6, 7

Z charakteru smlouvy o výhradním prodeji jako smlouvy stanovící pouze rámcové podmínky pro jednotlivé obchody vyplývá zvláštní úprava možnosti jejího jednostranného ukončení. Dodatečnou lhůtu pro splnění závazku není nutno stanovit (viz § 346).

K otázce zániku smlouvy viz § 349.

Z rozdílného postavení dodavatele a odběratele, kdy povinnost nedodávat nikomu jinému stíhá dodavatele, avšak odběratel povinnosti výhradního odběru vázán není (jinak by tomu bylo v případě smlouvy o výhradním odběru), vyplývá rozdílná úprava nároku na náhradu škody.

Poruší-li v tomto ustanovení uvedené povinnosti odběratel, nemá dodavatel nárok na náhradu škody a obecná úprava podle § 351 (pouze však v části o náhradě škody) se neuplatní.

Poruší-li však dodavatel svoji povinnost nedodávat jiným odběratelům, není nárok odběratele podle § 351 nijak omezen.

Oddíl pátý. Smlouvy o vázaných obchodech

§ 750 Smlouvy závislé

Vyplývá-li ze smlouvy nebo z okolností, za nichž byla smlouva uzavřena a jež jsou při uzavření smlouvy známy oběma stranám, že plnění z této smlouvy (hlavní smlouvy) je závislé na plnění jiné smlouvy (vedlejší smlouvy), má se za to, že plnění z vedlejší smlouvy tvoří odkládací podmínku účinnosti smlouvy hlavní. Má-li být nebo je-li z hlavní smlouvy plněno předem, má nesplnění vedlejší smlouvy povahu podmínky rozvazovací.

Související předpisy: § 36 ObčZ

Častý výskyt různých forem vázaných obchodů je odrazem současné situace světového obchodu, především takových jeho aspektů, jako je platební neschopnost řady států i soukromých podnikatelů, obchodně politická opatření států (tarifní a netarifní) apod.

V zásadě existují dva principy vzájemné vázanosti zboží:

- vazba zboží vedle sebe – A je ochoten prodat B zboží x, jestliže současně B koupí i zboží y (junktim; zde je však třeba konfrontovat tento závazek s předpisy na ochranu hospodářské soutěže na národní úrovni i na úrovni Evropského společenství, viz výše komentář k § 742),

§ 751–752 Zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu

– vazba zboží proti sobě – A je ochoten prodat B zboží x, jestliže naopak B prodá A zboží y (reciprocita, barter).

Úprava je založena na rozlišování hlavní a vedlejší smlouvy. Hlavní smlouva v smyslu tohoto ustanovení je ta smlouva, jejíž plnění je závislé na plnění smlouvy vedlejší.

Podmínka je odkládací, jestliže na jejím splnění závisí, zda právní následky úkonu nastanou.

Podmínka je rozvazovací, jestliže na jejím splnění závisí, zda následky již nastalé pominou.

Obecná úprava právních podmínek je obsažena v § 36 ObčZ.

Vícestranné výměnné obchody

§ 751 [Vymezení pojmu]

Za vícestranné výměnné obchody pro účely tohoto zákona se považují obchody, při nichž uzavírá několik osob jednu smlouvu nebo několik spolu souvisejících smluv, podle nichž má dojít k vzájemnému dodání zboží mezi účastníky majícími sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území různých států, avšak kupní cena má být vyrovnána pouze mezi účastníky, kteří mají sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území téhož státu.

Související ustanovení: § 2 odst. 3, § 409 n.

Vícestranné výměnné obchody (kompenzační obchody) jsou zpravidla důsledkem mezistátních platebních obtíží a devizových omezení.

Podstatou vícestranného výměnného obchodu je vzájemné dodání zboží mezi stranami z různých států, aniž by platby překročily hranice státu.

Vzájemné závazky musí být přesně určeny, protože každý z účastníků může vymáhat splnění závazku jen vůči účastníku, který mu měl plnit, neboť solidární ručení nevzniká (jinak v případě podle § 754).

§ 752 [Úprava vztahů]

Vztahy vznikající z vícestranných výměnných obchodů se řídí podle ustanovení o smlouvě kupní. Každý z účastníků má nárok na plnění smlouvou mu určené podle ustanovení o smlouvách ve prospěch třetího. Účastníci však nemohou smlouvu zrušit nebo změnit bez souhlasu účastníka, jemuž je plnění dotčené zrušením nebo změnou určeno.

Související ustanovení: § 409 n.

Související předpisy: § 50, 611 ObčZ

Vztahy mezi účastníky se podle tohoto výslovného ustanovení řídí ustanoveními o smlouvě kupní. Jinak by tomu bylo v případě dvoustranného výměnného obchodu, kde

z povahy věci vyplývá, že se jedná o smlouvu směnnou. S ohledem na použitelnost úpravy kupní smlouvy podle občanského zákoníku však v právních důsledcích není rozdíl.

§ 753 [Nepřípustný odklad plnění]

Žádný z účastníků vícestranného výměnného obchodu nemůže odkládat dodání zboží vůči účastníku, který má sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území jiného státu, jen proto, že mu nesplnil jiný účastník, který má s ním sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území téhož státu.

Související ustanovení: § 754

Ustanovení vychází z potřeby právní jistoty v mezinárodním obchodě. Úprava při neplnění závazků mezi účastníky z téhož státu tím není dotčena.

§ 754 [Solidární ručení]

Účastníci vícestranného výměnného obchodu, kteří mají sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území téhož státu, ručí společně a nerozdílně za splnění závazku každého z nich vůči účastníkům, kteří mají sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území jiného státu.

Související ustanovení: § 303 n., § 293, § 373 n., § 736

Solidární ručení účastníků vícestranného výměnného obchodu z jednoho státu zvyšuje právní jistotu cizích účastníků a je též důsledkem představy, že všichni účastníci vícestranného výměnného obchodu z jednoho státu jsou jakoby jednou „stranou“ obchodu, neboť je pravidlem, že právní spory mezi stranami jednoho státu lze snáze vyřešit.

§ 755 [Odstoupení od smlouvy]

Účastník vícestranného výměnného obchodu není oprávněn odstoupit od smlouvy při prodlení některého z ostatních účastníků, jestliže některý jiný účastník již splnil svůj závazek, ledaže účastník odstupující od smlouvy nahradí škodu způsobenou odstoupením od smlouvy účastníku, který již splnil svůj závazek.

Související ustanovení: § 344 n.

Možnost jednostranného odstoupení od smlouvy je výrazně omezena v zájmu právní jistoty ostatních účastníků vícestranného výměnného obchodu.

Část čtvrtá. Ustanovení společná, přechodná a závěrečná

§ 756 [Přednost mezinárodní smlouvy]

Ustanovení tohoto zákona se použije, jen pokud mezinárodní smlouva, která je pro Českou republiku závazná a byla uveřejněna ve Sbírce zákonů, neobsahuje odlišnou úpravu.

Související ustanovení: § 1, 25 odst. 3, § 43 odst. 2, § 772

Související předpisy: sdělení 330/1993 Sb.; úst. zák. č. 4/1993 Sb.; zák. č. 97/1963 Sb., v novelizovaném znění; sdělení č. 160/1991 Sb.

Z literatury: *Weinhold, D.* O mezinárodní koupi zboží – vztah obchodního zákoníku k úmluvě OSN. Právní rádce, 1994, č. 4

Obchodní zákoník zrušil a nahradil dříve platný zák. č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu), takže se obchodním zákoníkem řídí i vztahy, které se před jeho účinností řídily zákoníkem mezinárodního obchodu. Jedná se o vztahy, ve kterých je jednou ze stran právnická nebo fyzická osoba, která má sídlo nebo bydliště na území jiného státu, a jestliže je pro takový vztah rozhodné právo České republiky. Toto ustanovení zakotvuje přednost mezinárodní smlouvy před zákonem, tzn. že se přednostně použije úprava vyplývající z mezinárodní smlouvy před úpravou obsaženou v zákoně. Podmínkou však je, aby mezinárodní smlouvou byla Česká republika vázána a aby tato smlouva byla uveřejněna ve Sbírce zákonů. Od 1. 1. 2000 se platné smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, uveřejňují ve Sbírce mezinárodních smluv. V této souvislosti je třeba uvést, že Česká republika je podle zák. č. 4/1993 Sb. vázána mezinárodními smlouvami, kterými byla vázána Česká a Slovenská Federativní Republika a které byly uveřejněny ve Sbírce zákonů.

§ 757 [Odpovědnost za škodu způsobenou porušením povinností podle obchodního zákoníku]

Pro odpovědnost za škodu způsobenou porušením povinností stanovených tímto zákonem platí obdobně ustanovení § 373 a násl.

Související ustanovení: § 41, § 373 n.

Z literatury: *Bejček, J.* Odpovědnost za škodu v obchodních vztazích. Právní praxe, 1993, č. 10; *Bejček, J.* Rozsah a způsob náhrady škody. Právní rádce, 1995, č. 3; *Chalupa, R.* Náhrada škody. Obchodní právo, 1993, č. 3; *Ovečková, O.* Zodpovednosť za škodu v Obchodnom zákoníku. Právny obzor, 1993, č. 1; *Plíva, S.* Odpovědnost podnikatele za škodu podle obchodního zákoníku. Právo a podnikání, 1992, č. 2 a 3

Obchodní zákoník upravuje v § 373 n. výslovně pouze odpovědnost za škodu způsobenou porušením povinností z obchodních závazkových vztahů. Podle ustanovení § 757 se vztahuje tato úprava také na případy porušení povinností stanovených na různých místech obchodního zákoníku (např. porušení povinnosti nezneužívat účast v hospodářské soutěži stanovené v § 41).

§ 758 [Ceny, úplaty a jiná peněžitá plnění]

(1) Při uzavírání smluv, jejichž stranami jsou pouze osoby mající sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území České republiky, uplatní se ustanovení tohoto zákona o určení ceny nebo úplaty poskytované za plnění, jen pokud toto určení není v rozporu s obecně závaznými právními předpisy o cenách. Jinak vzniká povinnost platit cenu nebo úplatu ve výši nejvýše přípustné podle těchto předpisů.

(2) Ceny, úplaty a jiná peněžitá plnění, jež jsou předmětem závazků podle smluv upravených tímto zákonem a jsou předmětem úpravy předpisů uvedených v odstavci 1, se považují za ceny podle těchto předpisů.

Související ustanovení: § 448 n., § 473 až 475, § 482, 494, 499, 508, 527, 531, § 536 odst. 3, § 546, 547, 548, 566, 571, 591, 595, 601, 607, 610, 625, 630, 634, 638, 642, 645, 647, 652, 659, 666, 671, 682, 684, 696, 700, 701

Související předpisy: zák. č. 526/1990 Sb., v novelizovaném znění; § 13 odst. 2, § 28 odst. 1 CenP; sdělení č. 160/1991 Sb.

Z literatury: *Marčanová, J.* Ceny ve smlouvách uzavíraných podnikateli. Daňová a hospodářská kartotéka, 1994, č. 1, 2 až 4; *Marek, K.* Cena za dílo ve stavebnictví. Ekonom, 1994, č. 14; *Pohl, T.* Několik úvah o cenách ve smlouvě o dílo a v kupní smlouvě podle obchodního zákoníku. Obchodní právo, 1994, č. 4

Toto ustanovení upravuje určitá specifika pro oblast tuzemských závazkových vztahů, pokud jde o určení ceny. Je zde vyjádřena potřebná vazba na cenové předpisy, zejména na zák. č. 526/1990 Sb., v novelizovaném znění. Cena, odměna či jiné peněžitě plnění dohodnuté mezi smluvními stranami ve smlouvě budou platné, jen pokud tato cena, odměna či jiné peněžitě plnění nebude v rozporu s cenou stanovenou nebo nejvýše přípustnou podle cenových předpisů. V případě, že bude sjednaná cena vyšší než cena stanovená či nejvýše přípustná podle cenových předpisů, nebude neplatná celá smlouva, ale pouze smluvní ujednání o ceně, odměně či jiném peněžitém plnění. V takovém případě vznikne povinnost zaplatit cenu, odměnu či jiné peněžitě plnění ve výši nejvýše přípustné podle cenových předpisů.

V ustanovení druhého odstavce je vyjádřeno, že takové plnění, které má věcně charakter ceny, třebaže je nazváno jinak (např. odměna, úplata atd.), se z hlediska tohoto ustanovení považuje za cenu.

§ 759 [Jakost věci]

Pokud ve smlouvě, jejímiž stranami jsou osoby mající sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území České republiky, nebo jež mají na tomto území podnik nebo jeho organizační složku, je stanovena jakost věci v rozporu s ustanoveními právních předpisů, platí pro určení jakosti ustanovení těchto předpisů o jakosti přípustné k užívání; to neplatí, pokud ze smlouvy nebo z prohlášení strany, jež má věc nabýt nebo z předmětu jejího podnikání vyplývá, že věc má být vyvezena.

Související ustanovení: § 420, 429, 560, 563

Související předpisy: § 7 OchrSpotř; zák. č. 22/1997 Sb., v novelizovaném znění

Z literatury: *Plíva, S.* Záruka za jakost v obchodním zákoníku. Právo a podnikání, 1996, č. 3

Ustanovení § 759 se vztahuje na tuzemské vztahy, tzn. vztahy založené smlouvou, jejímiž stranami jsou osoby mající sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území České republiky a dále osoby, které mají na tomto území podnik nebo organizační složku. Ustanovení § 759 zajišťuje minimální jakost plnění v tuzemských vztazích. Pokud bude jakost ve smlouvě určena v rozporu s právními předpisy, platí pro určení jakosti ustanovení těchto předpisů o jakosti přípustné k užívání.

Obecná úprava jakosti je obsažena v zák. č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů. Kromě obecné úpravy jakosti existuje celá řada speciálních předpisů vztahujících se k jakosti výrobků. Jedná se např. o předpisy vážící se k ochraně zdraví občanů, k ochraně životního prostředí, k ochraně protipožární atd. Podle § 21 odst. 2 zák. č. 22/1997 Sb. se dosavadní technické normy označené jako ČSN a platné ke dni účinnosti tohoto zákona považují za normy podle tohoto zákona. Technické normy označené jako ČSN zůstávají závazné až do 31.12.1999 (viz § 21 odst. 3 zák. č. 22/1997 Sb.). Postupně bude závazná úprava vztahující se k jakosti výrobků přecházet do speciálních předpisů.

§ 760 [Rozhodčí řízení]

Ustanovení tohoto zákona o závazkových vztazích, jež se týkají uplatnění práva u soudu, soudního řízení nebo soudního rozhodnutí, použije se přiměřeně i pro uplatnění práva před rozhodcem, pro rozhodčí řízení nebo pro rozhodčí nález, jestliže se opírají o platnou rozhodčí smlouvu.

Související ustanovení: § 387 n.

Související předpisy: § 9, 99, § 120 odst. 2, § 228 odst. 1 písm. a) a b), § 268 OSŘ; zák. č. 97/1963 Sb., novelizovaném znění; vyhl. č. 176/1964 Sb.; vyhl. č. 74/1959 Sb.; § 4 odst. 3 zák. č. 182/1993 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 216/1994 Sb.; zák. č. 223/1994 Sb.; zák. č. 229/1992 Sb., v novelizovaném znění

Z literatury: *Bárta, J.* Malé zamyšlení nad podporou pro rozhodčí řízení v oblasti leasingu. Právní rozhledy, 1996, č. 6; *Bělohávek, A. J.* Rozhodčí řízení – spása pro rozhodování majetkových sporů? Právní rádce, 1995, č. 2; *Forejt, A.* Nové možnosti řešení sporů mezi podnikateli. Obchodní právo, 1995, č. 4; *Klein, B.* Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů v České republice. Právní rozhledy, 1995, č. 7; *Macur, J.* Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů. Právo a podnikání, 1995, č. 4, 5; *Schelleová, I.* Nová právní úprava rozhodčího řízení. Obchodní právo, 1995, č. 7, 8; *Schelleová, I.* Tradice a současnost rozhodčích soudů. Právní praxe v podnikání, 1995, č. 9

Až do účinnosti zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů (tj. do 1. ledna 1995), platil zák. č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů, podle něhož bylo rozhodčím soudům a rozhodcům vyhrazeno právo rozhodovat pouze spory z mezinárodního obchodu. Podle zák. č. 216/1994 Sb. se strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců nebo stálý rozhodčí soud.

Strany tedy uzavírají tzv. „rozhodčí smlouvu“. Rozhodčí smlouva se může týkat buď jednotlivého již vzniklého sporu (smlouva o rozhodci) nebo všech sporů, které by

v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů (rozhodčí doložka).

Rozhodčí smlouva může být uzavřena nejen v souvislosti s obchodněprávními věcmi, ale i občanskoprávními, s výjimkou případů, kdy zákon nepřipouští uzavření smíru.

Rozhodčí smlouva musí mít písemnou formu. Písemná forma je zachována v případě telegrafického, dálkopisného a elektronického přenosu dat.

Rozhodcem může být jak občan České republiky, tak i cizinec za předpokladu splnění podmínky způsobilosti k právním úkonům podle práva České republiky. Přijetí funkce rozhodce se musí uskutečnit písemně.

Zákon dále stanoví, že rozhodčí smlouva má zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny, přičemž konečný počet rozhodců musí být lichý. V případě, že smlouva takové ujednání neobsahuje, jmenuje každá ze stran jednoho rozhodce a toto potom zvolí rozhodce předsedajícího. Nový zákon v tomto ustanovení navazuje na úpravu již zmíněného zák. č. 98/1963 Sb.

Stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny jen na základě zákona. Pokud tyto soudy vydají své statuty a řády, musejí je zveřejnit v Obchodním věstníku. Jediným, v současné době fungujícím rozhodčím soudem je Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, který vznikl z Rozhodčího soudu při Československé obchodní a průmyslové komoře podle § 3 zák. č. 223/1994 Sb. Jedná se zatím o jediný stálý rozhodčí soud s působností v celé oblasti majetkových vztahů. Zák. č. 214/1992 Sb., v novelizovaném znění, a zák. č. 229/1992 Sb., v novelizovaném znění, vytvořily základ pro zřízení specializovaných rozhodčích soudů pro rozhodování sporů z obchodů uzavřených na těchto burzách.

Rozhodčí řízení se zahajuje žalobou a končí vydáním rozhodčího nálezu nebo usnesením v těch případech, kdy se nevydává rozhodčí nález.

§ 761 [Použití hospodářského zákoníku]

(1) Právo hospodaření státních organizací s majetkem státu se řídí dosavadními předpisy, včetně ustanovení § 64, 65 a § 72 až 74b hospodářského zákoníku, do vydání nové úpravy zákony Federálního shromáždění a národních rad.

(2) Ustanovení § 70 až 75 se použijí obdobně i na likvidaci jiných právnických osob než obchodních společností, jestliže nemají právního nástupce a z právních předpisů, jež je upravují, nevyplývá něco jiného.

(3) *zrušen*

Související ustanovení: § 24, § 28 odst. 4, § 70 až 75

Související předpisy: § 18 ObčZ; § 64, 65, 72 až 74b HZ; § 9 odst. 3 písm. b), § 81 odst. 1, § 200e odst. 1 a 2 OSŘ; § 9 odst. 6 StP; nař. vl. č. 577/1990 Sb.; § 10, 11 PrMajSt; zák. č. 427/1990 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 219/2000 Sb., v novelizovaném znění

Z literatury: *Plíva, S.* K současné úpravě hospodaření s hmotným majetkem státu. Právo a podnikání, 1993, č. 3; *Plíva, S.* Likvidace státních podniků. Právo a podnikání, 1996, č. 6; *Plíva, S.* Nová úprava právního postavení státního podniku. Právo a podnikání, 1997, č. 9

Až do nabytí účinnosti zák. č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, se právo hospodaření státních organizací s majetkem státu řídilo dosavadními předpisy, to znamená § 64 až 75 HZ, vyhl. č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem, ve znění pozdějších předpisů, a vyhl. č. 61/1986 Sb., o prozatímní

správě národního majetku, ve znění pozdějších předpisů. Obě výše uvedené vyhlášky byly zák. č. 219/2000 Sb. zrušeny. Státní rozpočtové organizace zřízené zvláštním právním předpisem (včetně ministerstev a jiných správních úřadů a orgánů státu, hospodařících s rozpočtovými prostředky) nebo zřízené, popřípadě řízené podle dosavadních předpisů ústředními orgány, okresními úřady a školskými úřady, jakož i některé další úřady, které ve vztahu k majetku státu dosud vykonávaly právo hospodaření, právo společného hospodaření nebo prozatímní správu podle dosavadních předpisů, se staly, počínaje dnem nabytí účinnosti zák. č. 219/2000 Sb., organizačními složkami státu ve smyslu § 3 tohoto zákona. Pokud státní organizace, na kterou se vztahuje § 51 odst. 1 zák. č. 219/2000 Sb., sama zřídila přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona státní rozpočtovou nebo státní příspěvkovou organizaci, je takto zřízena státní rozpočtová nebo státní příspěvková organizace vnitřní organizační jednotkou organizační složky.

Pokud jde o státní příspěvkové organizace zřízené, popřípadě řízené podle dosavadních předpisů ústředními orgány, okresními úřady a školskými úřady a dále státní podniky, Konsolidační banku Praha, státní peněžní ústav a jiné státní organizace, zřízené (založené) na základě zvláštního předpisu nebo zvláštním předpisem, které dosud vykonávaly právo hospodaření, popřípadě právo společného hospodaření podle dosavadních předpisů, jsou právníckými osobami a hospodaří s majetkem státu.

Postavení a právní poměry státního podniku jsou upraveny zák. č. 77/1997 Sb., o státním podniku, v novelizovaném znění. Státní podnik je právnickou osobou provozující podnikatelskou činnost s majetkem státu vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. K majetku státu má státní podnik právo hospodaření.

Podle odstavce 2 se ustanovení o likvidaci společností (§ 70 až 75) použijí obdobně i na likvidaci jiných právnických osob, jestliže tyto osoby nemají právního nástupce a z právních předpisů, které tyto právnícké osoby upravují, nevyplývá něco jiného.

I na družstva se vztahují ustanovení § 70 až 75, a to podle výslovné úpravy v § 260.

Na státní podniky se používají ustanovení § 70 až 75, nestanoví-li zákon o státním podniku jinak.

Zrušení podniku s likvidací přichází v úvahu zásadně v případě, že celé jmění rušeného podniku nepřechází na právního nástupce. K přechodu celého jmění na právního nástupce (popřípadě více právních nástupců) dochází při zrušení podniku jeho sloučením s jiným podnikem nebo naopak jeho rozdělením na dva či více podniků (viz § 8 StP). Zákon se z hlediska přechodu jmění zrušených podniků výslovně nezmiňuje o splnutí dvou či více podniků a vzniku nového podniku. I když celé jmění nepřechází na právního nástupce, neprovádí se likvidace, jestliže zvláštní zákon stanoví jiný způsob vypořádání majetkových poměrů zrušeného podniku a v případě, že je zamítnut návrh na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku. Vlastní likvidaci provádí likvidátor jmenovaný zakladatelem. Zakladatel určuje likvidátorovi odměnu a má právo ho odvolat. Informace o průběhu likvidace je likvidátor povinen předkládat zakladateli (viz § 9 odst. 4 StP). Rozhodnutím soudu může být podnik zrušen jen z důvodů taxativně vyjmenovaných v § 6 odst. 3 a 4 StP. Pokud soud o zrušení podniku rozhodne, nařídí jeho likvidaci, jmenuje likvidátora a určí mu odměnu.

Ustanovení odstavce 3 bylo zrušeno zák. č. 77/1997 Sb., o státním podniku.

Z judikatury:

PP 2/1996 s. 31: Osobami oprávněnými k podání návrhu na prohlášení konkursu je dlužník nebo kterýkoli z jeho věřitelů, anebo další osoby, pokud to stanoví zvláštní zákon (§ 4 odst. 2 KV). Likvidátor je oprávněn podat návrh na prohlášení konkursu podle ustanovení § 72 odst. 2 ObchZ v případě likvidace obchodní společnosti a jde-li o likvidaci státního podniku, podle § 761 odst. 3 ve vazbě na § 72 odst. 2 ObchZ. Z citovaného ustanovení vyplývá pro likvidátora pouze oprávnění a povinnost podat návrh na prohlášení konkursu, zjistí-li předlužení likvidované obchodní společnosti nebo státního podniku. Těmito ustanoveními se

nevyklučuje oprávnění jiných osob, zejména věřitelů, k podání návrhu na prohlášení konkurzu, je-li rozhodnuto o likvidaci.

PP 9/2000 s. 29: 1. Likvidace státních podniků se podle § 761 odst. 3 ObchZ řídila ustanovením § 27 až 27d hospodářského zákoníku a § 71 odst. 3 až 6 a § 75 odst. 2 a 3 ObchZ, neboť právní úprava předpokládána v ustanovení § 761 odst. 1 ObchZ nebyla dosud vydána. Po zrušení ustanovení § 761 odst. 3 ObchZ zák. č. 77/1997 Sb. se i nadále podle § 20 odst. 3 uvedeného zákona likvidace státních podniků řídí uvedenými ustanoveními.

2. Likvidátor je oprávněn po zápisu do obchodního rejstříku jednat jménem státního podniku ve věcech spojených s likvidací (§ 27b odst. 2 věta druhá hospodářského zákoníku). V průběhu likvidace soustřeďuje peněžní prostředky, dokončuje běžné záležitosti, vypořádává závazky, zpeněžuje majetek podniku atp. (§ 27c odst. 2 hospodářského zákoníku), obdobně platí i podle § 72 odst. 1 ObchZ, neboť likvidátor je oprávněn v rámci likvidace plnit závazky, uplatňovat pohledávky, zastupovat likvidovaný podnik před soudem atd.

3. Vzniknou-li pochybnosti o tom, zda určitý majetek je ve vlastnictví likvidovaného státního podniku, jde o věc spojenou s likvidací a vzhledem k tomu likvidátorovi přísluší oprávnění domáhat se u soudu určení, jsou-li splněny stanovené podmínky, zda sporný majetek je ve vlastnictví likvidovaného státního podniku, tj. zda ho lze zahrnout do majetku státního podniku a v rámci likvidace zpeněžit.

§ 762 [Bankovní obchody]

(1) Ustanovení upravující bankovní záruku, smlouvu o otevření akreditivu, smlouvu o inkasu, smlouvu o bankovním uložení věcí, smlouvu o běžném účtu, smlouvu o vkladovém účtu platí i pro případy, kdy místo banky bankovní záruku poskytuje a uvedené smlouvy uzavírá jiná osoba, která je k tomu oprávněna.

(2) Ustanovení § 187 odst. 1 písm. c), 191, § 211 odst. 1, § 211 odst. 3, § 215 a § 216 odst. 1 tohoto zákona se nepoužijí, rozhodne-li Česká národní banka o snížení základního kapitálu banky podle zvláštního právního předpisu.

Související ustanovení: § 187, 191, § 211 odst. 1, § 213 odst. 4, § 215, § 216 odst. 1, § 313 n., § 602, 618, 682 n., § 692 n., § 700 n., § 708 n., § 716 n.

Související předpisy: § 34, 35, 36 a 37 CenP; zák. č. 21/1992 Sb., v novelizovaném znění

Z literatury: *Dědič, J.* K Některým problémům novely zákona o bankách a obchodního zákoníku. Právní rádce, 1994, č. 11; *Marek, K.* Ke smlouvám bankovních služeb I. a II. Právní rádce, 1994, č. 3, 4; *Marek, K.* Bankovní obchody. Právní rádce, 1996, č. 1, 2; *Richter, J.* Zajištění plateb akreditivy. Právní rádce, 1993, č. 10

Smlouvy a další vztahy, kde je typickým účastníkem banka, se obecně označují jako bankovní obchody. Výlučnost banky jako jedné ze smluvních stran vyplývá ze zák. č. 21/1992 Sb., v novelizovaném znění, pouze pro smlouvu o běžném účtu a smlouvu o vkladovém účtu. U jiných bankovních smluv není vyloučeno, aby takové smlouvy uzavřel i jiný podnikatel v rámci svého podnikatelského oprávnění. Pokud jde o smlouvu o inkasu, vyplývá právo uzavírat tyto smlouvy přímo z obchodního zákoníku pro zaslátelce a dopravce. K tomu viz ustanovení § 602 odst. 2 a § 618 odst. 2.

Ustanovení druhého odstavce, který byl do obchodního zákoníku vložen v souvislosti s novelou zákona o bankách zák. č. 156/1994 Sb., upravuje postup při snižování základního kapitálu banky rozhodnutím České národní banky.

Druhý odstavec byl dotčen novelou provedenou zák. č. 370/2000 Sb. v tom smyslu, že byly upřesněny odkazy na příslušná ustanovení obchodního zákoníku.

§ 763 [Působnost dosavadních předpisů]

(1) Tímto zákonem se řídí právní vztahy, které vznikly ode dne jeho účinnosti. Právní vztahy vzniklé přede dnem účinnosti tohoto zákona a práva z nich vzniklá, jakož i práva z odpovědnosti za porušení závazků z hospodářských a jiných smluv uzavřených přede dnem účinnosti tohoto zákona se řídí dosavadními předpisy. Smlouvy o běžném účtu, smlouvy o vkladovém účtu, smlouvy o uložení cenných papírů a jiných hodnot se však řídí tímto zákonem ode dne jeho účinnosti, i když k jejich uzavření došlo před tímto dnem.

(2) Podle dosavadních předpisů se až do svého zakončení posuzují všechny lhůty, které začaly běžet přede dnem účinnosti tohoto zákona, jakož i lhůty pro uplatnění práva, které se podle předchozího odstavce řídí dosavadními předpisy, i když začnou běžet po účinnosti tohoto zákona.

Související ustanovení: § 700 n., § 708 n., § 716 n.

Související předpisy: zák. č. 109/1964 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 101/1963 Sb.; § 37 CenP

Z literatury: *Kopáč, L.* Časová působnost nových zákonů v obchodní oblasti. Právní rádce, 1993, č. 1; *Chalupa, R.* Promlčení práv z obchodních závazků. Obchodní právo, 1993, č. 9; *Plíva, S.* Promlčení v obchodním zákoníku. Právo a zákonnost, 1992, č. 6

Toto ustanovení upravuje, jak se posuzují a čím se řídí právní vztahy vzniklé za účinnosti dosavadních předpisů po dni nabytí účinnosti obchodního zákoníku. Jedná se o smlouvy uzavřené podle hospodářského zákoníku a o odpovědnostní vztahy s nimi spojené.

Vzhledem k nové koncepci úpravy obchodních vztahů v obchodním zákoníku nebylo možno přijmout konstrukci, že právní vztahy vzniklé před účinností obchodního zákoníku se řídí ode dne jeho účinnosti novou úpravou. Proto bylo zařazeno do ustanovení společných, přechodných a závěrečných přechodné ustanovení odstavce 1, které vyjadřuje, že právní vztahy, které vznikly přede dnem účinnosti obchodního zákoníku i práva z nich vzniklá, jakož i práva z odpovědnosti za porušení závazků z hospodářských a jiných smluv uzavřených přede dnem účinnosti obchodního zákoníku se řídí dosavadními předpisy. Dosavadními předpisy se rozumí zejména hospodářský zákoník a jeho prováděcí předpisy a pro smlouvy v mezinárodním obchodě zákoník mezinárodního obchodu. Je třeba zdůraznit, že u práv z odpovědnosti za porušení závazků není rozhodující, zda tato práva vznikla přede dnem účinnosti obchodního zákoníku nebo po tomto dni, ale rozhodující je, že jde o práva vzniklá z porušení závazků, které vznikly před účinností obchodního zákoníku, tedy ze smluv uzavřených do 31. prosince 1991. V tomto rozsahu přetrvává použití zejména úpravy hospodářského zákoníku. Tato konstrukce byla zvolena zejména s ohledem na právní jistotu v obchodním styku.

Právní jistota v obchodním styku vyžaduje, aby ze smlouvy nebo z jejího porušení vyplynuly právní následky, jichž si strany byly nebo měly být vědomy v době uzavření smlouvy. Tento princip by byl porušen, pokud by se novou úpravou řídily i vztahy ze smluv uzavřených před její účinností, neboť obchodní zákoník přinesl oproti hospodářskému zákoníku nové koncepční řešení, nový smluvní systém a upravil i nové smluvní typy. Proto byla zásadně vyloučena účinnost obchodního zákoníku na tyto vztahy, protože by to věcně znamenalo zpětnou účinnost. Bylo však účelné stanovit z této zásady výjimku u průběžně působících smluv o běžném a vkladovém účtu a u smluv o úschově cenných papírů (k poslední smlouvě viz komentář k § 700).

Podle dosavadních předpisů se až do svého zakončení posuzují též všechny lhůty, které začaly běžet přede dnem účinnosti obchodního zákoníku, jakož i lhůty pro uplatnění práv, které se podle předchozího odstavce řídí dosavadními předpisy, i když začnou běžet po účinnosti obchodního zákoníku.

Uvedený princip samozřejmě platí i pro vztahy v mezinárodním obchodu, tedy pro vztah k zákoníku mezinárodního obchodu.

Z judikatury:

R 6/1994: Tzv. sporožirové účty byly a jsou svou povahou druhem běžného účtu. Smlouvy o sporožirovém účtu se řídí podle § 763 odst. 1 ObchZ ustanoveními obchodního zákoníku, i když byly uzavřeny přede dnem nabytí jeho účinnosti. Podle ustanovení § 261 odst. 3 písm. d) ObchZ se závazkové vztahy ze smlouvy o sporožirovém účtu řídí třetí částí obchodního zákoníku bez ohledu na povahu jejich účastníků, tedy bez ohledu na to, zda jde o vztahy podnikatelů, které se týkají jejich podnikatelské činnosti (tzv. absolutní obchody). U sporů ze smluv o sporožirovém účtu zahájených před 1. 9. 1993 byla dána možnost volby soudu na výběr daného za splnění předpokladů stanovených v § 87 písm. d) OSŘ.

SR 2/1999 s. 53: Obchodní podmínky jsou součástí smluvního ujednání. Ustanovení § 763 odst. 1 ObchZ u smluv, které se od účinnosti obchodního zákoníku řídí novou právní úpravou, nemění bez dalšího obsah těchto předtím uzavřených smluv, a obchodní podmínky, na které tyto smlouvy odkazují, zůstávají nadále pro účastníky závazné.

PPP 7–8/1999 s. 23: Ustanovení obchodního zákoníku, obsažené v § 763 odst. 1, o tom, že právní vztahy vzniklé přede dnem účinnosti tohoto zákona a práva z nich vzniklá, jakož i práva z odpovědnosti za porušení závazků z hospodářských a jiných smluv, uzavřených přede dnem účinnosti tohoto zákona, se řídí dosavadními předpisy, je kogentní. To znamená, že se v takovém případě také započtení vzájemných pohledávek řídí dosavadními předpisy, tj. hospodářským zákoníkem, ustanovením § 361 odst. 3. Podle citovaného ustanovení nebylo možné započtení jednostranným úkonem.

SJ 9/1999 s. 353: Vznik zástavního práva k nemovitosti na základě hospodářské smlouvy o zřízení zástavního práva, uzavřené v době do 31. 12. 1991, se i v době ode dne 1. 1. 1992 řídí ustanovením § 129 odst. 3 d) hosp. zák. Hospodářským zákoníkem se řídí rovněž nároky z tohoto zástavního práva.

OP 10/2001 s. 23: Pokud účastníci uzavřeli smlouvu o vytvoření konsorcia v kombinaci s tichým společenstvím před 1. 1. 1992 a konsorcium bylo založeno v souvislosti s podnikatelskou činností, je nutné vztah mezi nimi s ohledem na ustanovení § 763 odst. 1 ObchZ ohledně konsorcia posuzovat podle § 106za hosp. zák., a to mj. jak jeho vznik, platnost smlouvy a vzniku konsorcia, účast v něm a jeho zánik; tiché společenství je pak nutné posuzovat podle § 106u n. hosp. zák.

§ 764 [Přechod obchodních společností na novou úpravu]

(1) Právní povaha veřejných obchodních společností, komanditních společností, společností s ručením omezeným a akciových společností, které vznikly podle dosavadních předpisů, se řídí ustanoveními tohoto zákona ode dne jeho účinnosti.

(2) Ustanovení společenské smlouvy, popřípadě stanov obchodních společností uvedených v odstavci 1, která odporují donucujícím ustanovením tohoto zákona, pozbývají závaznosti dnem nabytí jeho účinnosti; společníci, popřípadě orgány obchodních společností přizpůsobí do jednoho roku od tohoto dne společenské smlouvy, popřípadě stanovky úpravě tohoto zákona a zašlou je rejstříkovému soudu. Jestliže se tak neučiní, vyzve je k tomu rejstříkový soud, který ve výzvě zároveň stanoví dodatečnou přiměřenou lhůtu. Po marném uplynutí této dodatečné lhůty soud společnost zruší a nařídí její likvidaci.

(3) Akcie vydané před účinností tohoto zákona, s nimiž jsou spojeny výhody, které tento zákon nepřipouští, pozbývají těchto výhod dnem účinnosti tohoto zákona.

Související ustanovení: § 56 n., § 68 odst. 6 a 7, § 70 n., § 76 n., § 93 n., § 105 n., § 154 n., § 156, § 159 odst. 2, § 765, 766, 767

Související předpisy: § 106a, 106b, 106g, 106n, 106o, 106r HZ; § 200e OSŘ; zák. č. 104/1990 Sb.

Z literatury: *Eliáš, K.* Zrušení obchodní společnosti. Právník, 1994, č. 4; O obchodním rejstříku, redakční beseda. Právní rádce, 1993, č. 9

Nová právní úprava obsažená v obchodním zákoníku se v zásadě nedotkla existence právnických osob založených podle dosavadních předpisů s výjimkou komanditních společností na akcie založených podle § 106t HZ, družstevních podniků založených podle zák. č. 162/1990 Sb., o zemědělském družstevnictví, a zák. č. 176/1990 Sb., o bytovém, spotřebním, výrobním a jiném družstevnictví, podniků a hospodářských zařízení občanských sdružení založených podle § 102 n. HZ a společných podniků založených podle § 106zd n. HZ. Na tyto právnické osoby se vztahuje ustanovení § 766.

Právní povaha existujících obchodních společností, které byly založeny a vznikly podle hospodářského zákoníku, se od 1. ledna 1992 řídí zákoníkem obchodním. Ta ustanovení společenských smluv, popřípadě stanov, která odporovala kogentním ustanovením obchodního zákoníku, pozbyla závaznosti dnem účinnosti obchodního zákoníku, tj. dnem 1. ledna 1992.

Ustanovením odstavce 2 byla společníkům, popřípadě orgánům již existujících společností uložena povinnost přizpůsobit do 1 roku od účinnosti obchodního zákoníku společenskou smlouvu, popřípadě stanovy právní úpravě tohoto zákona a upravené je zaslat rejstříkovému soudu. Pokud společníci, popřípadě orgány společnosti, ve stanovené lhůtě upravenou společenskou smlouvu, popřípadě stanovy rejstříkovému soudu nezaslali, měl soud povinnost vyzvat je k tomu a stanovit jim dodatečnou příměšenou lhůtu. Teprve po nesplnění výzvy soudu bylo soudu uloženo společnost zrušit a naříditi její likvidaci. Věcně příslušným soudem, který rozhoduje o zrušení společnosti a nařízení její likvidace, je krajský soud s působností ve věcech obchodních místně příslušný podle sídla společnosti.

Díke odstavce 2 nasvědčuje tomu, že soud za splnění podmínek v tomto ustanovení uvedených společnost zrušit musí, nikoliv může. Tím se také odlišuje ustanovení § 764 odst. 2 od ustanovení § 68 odst. 6. To je také důvod, proč na případy uvedené v odstavci 2 nelze vztahovat ustanovení § 68 odst. 7. Otázkou je, zdali řízení ve věci zrušení společnosti a nařízení její likvidace z důvodů uvedených v odstavci 2 lze zahájit pouze bez návrhu nebo i na návrh. Názory právní teorie i praxe se v této otázce různí.

Z odstavce 3 vyplývá, že majitelé úrokových akcií vydaných podle dosavadních předpisů, tj. podle zák. č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech, ztrácejí dnem účinnosti obchodního zákoníku právo na výplatu úroků z nominální hodnoty akcií. Ustanovení § 159 odst. 2 totiž vydávání úrokových akcií výslovně zakazuje.

§ 765 [Družstva]

(1) Družstva, která vznikla před účinností tohoto zákona, se přeměňují na společnosti nebo družstva podle tohoto zákona způsobem, který stanoví zvláštní zákon.

(2) Družstva přeměněná podle odstavce 1 přizpůsobí své stanovy tomuto zákonu ve lhůtě stanovené zvláštním zákonem uvedeným v odstavci 1. Do této doby předloží své stanovy přizpůsobené úpravě družstev podle tohoto zákona rejstříkovému soudu s žádostí o provedení potřebných změn v obchodním rejstříku. S přizpůsobenými stanovami předloží současně zápis o členské schůzi, na které byla schválena změna stanov. Zápis zahrne schválenou výši zapisovaného základního jmění a podíly členů

na něm. Zapsáním změn se pokládají dosavadní družstva za družstva založená podle tohoto zákona.

(3) Právní povaha družstev uvedených v odstavci 1 se řídí do zápisu změn v obchodním rejstříku podle odstavce 2 dosavadními právními předpisy a stanovami.

(4) Jestliže družstva uvedená v odstavci 1 nepožádají o provedení změn v obchodním rejstříku ve stanovené lhůtě a neučiní tak ani po výzvě soudu, nařídí soud likvidaci družstva.

(5) Ustanovení zvláštního zákona uvedeného v odstavci 1, jež upravují majetkové podíly na čistém obchodním jmění družstva, se použijí i pro určení podílu na likvidačním zůstatku. Není-li rozdělení schváleno valnou hromadou oprávněných osob, rozhodne o rozdělení soud.

Související ustanovení: § 28 odst. 2 písm. e), § 28 odst. 5 až 9, § 31, § 68 odst. 6, § 221 n., § 225, 226, 233, 234, 249, 254, 257, 259, 260

Související předpisy: § 9 odst. 3 písm. b) a g) OSŘ; zák. č. 42/1992 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 229/1991, v novelizovaném znění

Z literatury: *Galičková, A.* Některé problémy kolem tzv. „vypořádacího podílu“ v družstvu. *Obchodní právo*, 1995, č. 3; *Kropáč, O.* Rozpory ve výkladu některých ustanovení transformačního zákona. *Právní rádce*, 1995, č. 8; *Pokorná, J., Průchová, I.* K majetkovým podílům při transformaci zemědělského družstva. *Právní rádce*, 1993, č. 10; *Suchánek, J.* Transformace zemědělských družstev a členské podíly. *Právník*, 1992, č. 9; *Suchánek, J.* Družstva a obchodní zákoník. *Právník*, 1992, č. 8

Družstva, která vznikla před účinností obchodního zákoníku, se přeměňovala na družstva nebo obchodní společnosti, které upravuje obchodní zákoník, způsobem stanoveným zvláštním zákonem. Tímto zvláštním zákonem je třeba rozumět zák. č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech, v novelizovaném znění (dále jen transformační zákon). Přeměněná družstva pak byla povinna přizpůsobit stanovy obchodnímu zákoníku a schválit na členské schůzi výši zapisovaného základního jmění a podíl členů na něm. Dále byla tato družstva povinna nejpozději ve lhůtě stanovené transformačním zákonem předložit nové stanovy a zápis o členské schůzi rejstříkovému soudu s návrhem na zápis změn v obchodním rejstříku. (V odstavci 2 se nepřesně označuje návrh na zápis změn jako žádost o provedení změn).

Teprve zapsáním změn se družstvo vzniklé před účinností obchodního zákoníku pokládalo za družstvo založené podle obchodního zákoníku. Do zápisu výše uvedených změn byl pro družstva zachován režim dosavadních právních předpisů a stanov.

Jestliže nedošlo k zápisu změn v obchodním rejstříku, protože družstvo návrh na zápis změn nepodalo ve lhůtě stanovené transformačním zákonem, uložil obchodní zákoník rejstříkovému soudu vyzvat je ke splnění zákonem uložené povinnosti. Pokud tak družstvo neučinilo ani po výzvě rejstříkového soudu, musel krajský soud s působností ve věcech obchodních místně příslušný podle sídla družstva nařídít likvidaci takového družstva. Z dikce odstavce 4 vyplývá, že soud v těchto případech likvidaci družstva nařídí, musí, nemůže se tedy rozhodnout, zdali řízení ve věci likvidace družstva zahájí či ne (srov. dikci § 257 odst. 1). I v tomto případě se vedly diskuse o tom, zdali se řízení zahajuje pouze bez návrhu nebo lze připustit i zahájení řízení na návrh. V této souvislosti je třeba upozornit na rozdílnost dikce § 68 odst. 6, podle níž může návrh podat státní orgán nebo osoba, která osvědčí právní zájem, zatímco podle § 257 odst. 1 návrh může podat orgán státní správy, orgán nebo člen družstva nebo osoba, která osvědčí právní zájem. Z judikatury vyplývá, že soudy zahajují řízení o nařízení likvidace družstev podle odstavce 4 i bez návrhu.

V odstavci 5 odkazuje obchodní zákoník na úpravu majetkových podílů na čistém obchodním jmění v transformačním zákoně. Tato úprava se použije i pro určení podílu na likvidačním zůstatku. Není-li rozdělení likvidačního zůstatku schváleno valnou hromadou, rozhodne o rozdělení soud. Opět se jedná o krajský soud s působností ve věcech obchodních místně příslušný podle sídla družstva.

Z judikatury:

PR 6/1994 s. 214: Pro posouzení charakteru družstva vzniklého před účinností zák. č. 513/1991 Sb. (obchodní zákoník) a možnost jeho transformace na obchodní společnost nebo družstvo z hlediska zák. č. 42/1992 Sb. (transformační zákon) je nutno vycházet nejen z právních předpisů (zákon č. 176/1990 Sb., o bytovém, spotřebním, výrobním a jiném družstevnictví), charakteristiky družstva obsažené v jeho stanovách, případně zapsaném názvu, ale především z celkového předmětu činnosti zapsaného v obchodním rejstříku.

R 16/1995: Z ustanovení § 9 odst. 6 a § 11 zák. č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech, ve vazbě na ustanovení § 765 odst. 1 ObchZ vyplývá, že v rámci transformace družstva lze rozhodnout buď o tom, aby družstvo po transformaci působilo dále, nebo aby se rozdělovalo na více družstev, anebo aby se přeměnilo na jednu nebo více právnických osob podle obchodního zákoníku. Z toho nelze dovodit, že by v rámci transformačního procesu mohlo dojít k přeměně družstva a na družstvo, které bude jinou právnickou osobou. Pokud se družstvo po transformaci nerozdělí na více družstev nebo nepřemění na obchodní společnost, anebo pokud nedošlo ke kombinaci obou způsobů, totiž k rozdělení družstva s tím, že některé nástupnické subjekty vznikají jako nová družstva, zatímco jiné vznikají jako obchodní společnost, trvá původní družstvo nadále s tím, že se po zápisu změn podle ustanovení § 765 odst. 2 ObchZ považuje za družstvo založené podle obchodního zákoníku.

SJ 3/1997 s. 58: Po skončení transformačního procesu podle zák. č. 42/1992 Sb. nemůže být dán naléhavý právní zájem na určení, že fyzická osoba je oprávněnou osobou ve smyslu § 14 písm. c) tohoto zákona, jestliže této osobě, jež se nestala účastníkem právnické osoby podle transformačního projektu, svědčí nárok na vydání majetkového podílu podle § 13 odst. 2 a 3 zákona.

SJ 4/1997 s. 73: K určení osoby oprávněné podle § 19 odst. 1 písm. b) zák. č. 42/1992 Sb. není podmínkou členství v družstvu.

SJ 6/1998 s. 130: Pro právo žádat o vydání majetkového podílu podle zák. č. 42/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, není rozhodný den zápisu změn, vyvolaných transformací družstva, do obchodního rejstříku.

SJ 6/1998 s. 132: Nedojde-li k dohodě o vydání majetkového podílu transformovaného družstva v jiné formě, vyplývá z ustanovení § 13 odst. 2 zák. č. 42/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, nárok na peněžitě plnění.

PR 8/1998 s. 420: 1. Právo oprávněné osoby, uvedené v § 13 odst. 2 zák. č. 42/1992 Sb., na vydání majetkového podílu není podmíněno dokončením transformace družstva.

2. Pokud oprávněné osobě již před vstupem zemědělského družstva do likvidace vznikl nárok na vydání majetkového podílu, nemůže tento nárok zaniknout jen proto, že družstvo vstoupilo do likvidace; to neplatí v případech, že družstvo vstoupilo do likvidace proto, že transformační projekt nebyl schválen, anebo pokud by tento projekt odporoval právním předpisům.

US/Nál. sv. 10/7 s. 55: 1. Došel-li soud právem k závěru, že se stěžovatel členem transformovaného družstva stal a že zároveň podnikatelem podle § 13 odst. 2 zák. č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech (dále jen „transformační zákon“) nebyl, je z toho zřejmé, že na tento případ výslovně nedopadají ani zákonné podmínky podle § 13 odst. 3 transformačního zákona. Soud se proto mylí, pokud tvrdí, že nesplnění podmínek § 13 odst. 2 transformačního zákona neznámá, že stěžovateli nebude majetkový podíl vydán později postupem podle § 13 odst. 3 transformačního zákona.

2. Jestliže se stěžovatel § 13 transformačního zákona dovolávat nemůže, je třeba zkoumat, zda jeho právo na vydání majetkového podílu nelze vyvozovat ze stanov transformovaného družstva.

SJ 1/1999 s. 1: 1. Podle zák. č. 42/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, je schválený transformační projekt pro oprávněné osoby a orgány družstva závazný v částech, které byly schváleny valnou hromadou oprávněných osob (§ 2 odst. 2 a § 10 tohoto zákona).

2. Výpočet majetkového podílu podle § 9 odst. 7 tohoto zákona má pouze pořádkovou povahu.

3. Je-li výpočet tohoto podílu nesprávný, může se oprávněná osoba domáhat soudní ochrany.

SR 2/1999 s. 48: Osoba oprávněná k přijetí náhrady podle restitučních zákonů je osobou oprávněnou podle transformačního zákona v případě, že náhrada se jí s jejím souhlasem poskytla formou podílu na majetku povinné osoby (družstva). Nárok na náhradu osobě oprávněné podle zákona o půdě (případně dalších restitučních zákonů) se započítává takto oprávněné osobě do základního podílu na majetku družstva podle § 7 odst. 4 transformačního zákona.

SR 2/1999 s. 49: Osoba, která na základě smlouvy (§ 33a odst. 1 VIVzP) nabyla nárok na vydání transformačního podílu, má právo na vydání podílu ve lhůtě uvedené v § 13 odst. 2 zák. č. 42/1992 Sb. jen v případě, že stejné právo měla i oprávněná osoba, která jí tento nárok převedla. Pokud převodce nesplňoval náležitosti uvedené v § 13 odst. 2 zák. č. 42/1992 Sb., může se nabyvatel domáhat vydání majetkového podílu až po sedmi letech od schválení transformačního projektu (§ 13 odst. 3 zák. č. 42/1992 Sb.).

SJ 11/1999 s. 418: Osoba, která se stala účastníkem právnické osoby podle transformačního projektu, nemá nárok na vydání majetkového podílu z transformace.

SR 12/1999 s. 405: 1. Nelze přičítat k tíži osoby oprávněné podle § 14 písm. b) zák. č. 42/1992 Sb. to, že pozemkový úřad nerozhodl o schválení dohody podle § 9 odst. 1 zák. č. 229/1991 Sb. v takové lhůtě, aby mohla svůj nárok ze zák. č. 42/1992 Sb. doložit jeho rozhodnutím.

2. Dostatečným průkazem ve smyslu ustanovení § 14 písm. b) zák. č. 42/1992 Sb. je to, že oprávněná osoba řádně uplatní svůj nárok podle zák. č. 229/1991 Sb. a že prokáže, že jí vznikl nárok na uzavření dohody podle § 9 odst. 1 a 2 zák. č. 229/1991 Sb.

3. Pokud by následně pozemkový úřad, popřípadě soud rozhodl o neschválení dohody uzavřené podle § 9 odst. 1 zák. č. 229/1991 Sb., anebo pokud by pozemkový úřad rozhodl, že osoba, která uplatnila svůj nárok podle § 9 odst. 4 zák. č. 229/1991 Sb., není vlastním nemovitostí, ze kterých nárok podle zák. č. 42/1992 Sb. uplatňuje, vyřadí ji družstvo ze seznamu oprávněných osob a majetkový podíl jí nevydává.

ÚS/Úsn. sv. 16/177 s. 289: 1. Postup podle § 705 odst. 2 ObčZ a uplatnění práva podle zák. č. 42/1992 Sb., resp. podle § 23 odst. 1 a 2 zák. č. 72/1994 Sb. jsou dva samostatné tituly. Přestože se jedná o dva právní tituly, je konstituování vlastnického práva podmíněno uživatelským vztahem k bytu a členstvím v družstvu, což ovšem neznamená, že by vzájemný vztah těchto právních titulů bylo možno zařadit do kategorie nadřazenosti a podřízenosti.

2. Úpravou právních vztahů podle § 705 odst. 2 ObčZ zákon sleduje spravedlivé řešení dalšího uživatelského vztahu k bytu a tím i odstranění neshod mezi účastníky, to vše se zřetelem k § 3 ObčZ, tj. s přihlédnutím k dobrým mrávům. Právo uplatnit žalobu podle § 705 odst. 2 ObčZ svědčilo každému z rozvedených manželů. Přípuštění námitky, že i druhému z rozvedených manželů mělo být zachováno právo na převod bytové jednotky do jeho vlastnictví, by bylo ve svém obsahu kontradiktorní, prakticky neuskutečnitelné. Představovalo by ohrožení a porušení občanskoprávních vztahů právě ve vztahu k bonos mores.

SJ 3/2000 s. 93: Okolnost, že osoba oprávněná podle zák. č. 42/1992 Sb. se stala společníkem nebo členem právnické osoby, podnikající v oblasti zemědělské výroby, sama o sobě nestačí ke splnění podmínky provozování zemědělské výroby ve smyslu § 13 odst. 2 cit. zák.

SJ 3/2000 s. 95: 1. Osobám oprávněným podle § 14 písm. b) zák. č. 42/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, se vypočte majetkový podíl podle § 17 cit. zákona.

2. Osobám oprávněným podle § 14 písm. c) zák. č. 42/1992 Sb., se vypočte podíl na jmění družstva (nikoli majetkový podíl) pouze tehdy, jestliže na něj vznikl nárok podle zvláštního předpisu; tento podíl se podle § 7 odst. 2 písm. a) cit. zákona uhrazuje z částky nezahrnuté do čistého jmění družstva, jako základu pro stanovení majetkových podílů podle § 17 cit. zákona.

SJ 11/2001 s. 527: I po novele § 13 zák. č. 42/1992 Sb., provedené zák. č. 144/1999 Sb., platí, že majetkový podíl osoby oprávněné podle tohoto ustanovení se vypořádá v penězích, nedohodne-li se oprávněná osoba s družstvem na jiném způsobu vypořádání.

SJ 5/2000 s. 166: 1. Oprávněnou osobu podle § 19 odst. 1 písm. a) zák. č. 42/1992 Sb. je i člen družstva, který přestal být členem družstva po účinnosti tohoto zákona, ale před zápisem změn družstva do obchodního rejstříku (§ 765 odst. 2 ObchZ).

2. Vypořádání podle § 233 n. ObchZ lze provést pouze u těch členů družstva, jejichž členství zaniklo až po zápisu změn družstva po transformaci do obchodního rejstříku.

Sou R NS 1/2001 s. 50: Z ustanovení § 765 odst. 3 ObchZ vyplývá, že do zápisu změn v obchodním rejstříku se transformující se družstva řídí dosavadními předpisy a stanovami a do této doby se takto řídí i právní povaha přeměňujícího se družstva. Z uvedeného ustanovení nevyplyvá možnost odchýlné dohody.

Sou R NS 10/2001 s. 81: 1. V případě osoby, jež nabyla majetek děděním, je před skončením dědického řízení dostatečným průkazem o převzetí nebo užívání majetku družstvem ve smyslu

§ 14 písm. b) zák. č. 42/1992 Sb. doklad o tom, že družstvo převzalo a užívá nebo užívalo majetek zůstavitele a že tato osoba patří do okruhu v úvahu připadajících dědiců zůstavitele.

2. Družstvo nevznikne povinností vyplatit majetkový podíl z transformace dříve, než bude skončeno řízení o dědictví. Pokud by následně došlo k tomu, že osoba, která uplatnila nárok podle § 14 písm. b) zák. č. 42/1992 Sb. uvedený majetek nezdědí, vyřadí ji družstvo ze seznamu oprávněných osob a majetkový podíl ji nevzdá.

SJ 1/2002 s. 57: Nedojde-li k dohodě účastníků o způsobu vypořádání majetkového podílu z transformace družstva podle § 13 odst. 3 zák. č. 42/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, je nutné vypořádat nárok v penězích; ustanovení § 561 odst. 1 ObčZ nelze použít ani analogicky (*Poznámka autorů:* rozhodnutí bylo vydáno po novele provedené zák. č. 144/1999 Sb.)

SJ 3/2002 s. 245: 1. Jestliže člen družstva, který je oprávněnou osobou ve smyslu § 13 zák. č. 42/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zůstane členem transformovaného družstva, řídí se nadále jeho vztah k družstvu obchodním zákoníkem, a skončí-li jeho členství, řídí se jeho vypořádání § 233 a 234 ObchZ.

2. Osoba, která byla členem družstva před transformací a zůstala jím i po transformaci, nevkládá do družstva členský vklad jako při založení družstva a nemusí činit právní úkon směřující ke splacení vkladu. Majetkový podíl takového člena z transformace se stává součástí obchodního majetku družstva.

SR 1/2002 s. 13: Nedošlo-li mezi oprávněnou osobou a družstvem k dohodě o způsobu vypořádání majetkového podílu, zakládá ustanovení § 13 odst. 2 a 3 zák. č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech, nárok oprávněné osoby na zaplacení peněžního ekvivalentu určeného majetkového podílu, i po novele zák. č. 42/1992 Sb., provedené zák. č. 144/1990 Sb.

SR 5/2002 s. 166: Zákon č. 176/1990 Sb. o bytovém, spotřebním, výrobním a jiném družstevnictví, ani zákon č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech nepřipouští rozdělení veškerého majetku družstva mezi jeho členy. Ustanovení stanov družstva, která takové rozdělení majetku umožňovala, jsou neplatná pro rozpor se zákonem.

SR 6/2002 s. 209: 1. Majetkový podíl z transformace osoby, která zůstala členem družstva i po jeho transformaci, se stal součástí obchodního majetku družstva jako vklad člena družstva, aniž by člen družstva musel učinit jakýkoli právní úkon. směřující ke vložení majetkového podílu do základního jmění družstva.

2. Jestliže se člen družstva, který je oprávněnou osobou ve smyslu § 14 písm. a) zák. č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech, stane členem transformovaného družstva, řídí se vypořádání s družstvem v případě zániku jeho členství ustanovením § 233 a 234 ObchZ.

SR 8/2002 s. 290: Domáhá-li se žalobce vydání majetkového podílu z transformace žalovaného družstva s poukazem na § 13 odst. 2 zák. č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech, ve znění po nálezů Ústavního soudu České republiky uveřejněného pod č. 3/2000 Sb., a neprokáže-li splnění zde stanovené podmínky provozování zemědělské výroby, může soud – uplyne-li v průběhu řízení sedmiletá lhůta od schválení transformačního projektu – žalobě vyhovět za užití § 13 odst. 3 tohoto zákona.

Sou R NS 12/2002 s. 119: Podmínkou vzniku nároku na vydání majetkového podílu z transformace družstev není, aby byla oprávněná osoba zahrnuta do seznamu oprávněných osob podle § 9 odst. 5 písm. f), ani seznámení oprávněných osob s jejich podíly podle § 9 odst. 7 zák. č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech.

Sou R NS 20/2003 s. 120: Splní-li oprávněná osoba podmínky stanovené transformačním zákonem, vzniká jí vůči družstvu nárok na vypořádání jejího majetkového podílu, který se promlčuje ve lhůtě podle občanského nebo obchodního zákoníku v závislosti na tom, zda osoba, která nárok uplatnila byla či nebyla členem transformujícího se družstva.

SJ 4/2003 s. 281: 1. Osoba splňující podmínky § 13 odst. 2 zák. č. 42/1992 Sb. může požádat o vypořádání majetkového podílu z transformace i po uplynutí 7 let od schválení transformačního projektu.

2. Z ustanovení § 13 odst. 2 zák. č. 42/1992 Sb. vyplývá, že uplynutím 7 let od schválení transformačního projektu počíná plynout obecná promlčecí doba pro uplatnění nároku na vypořádání majetkového podílu z transformace.

PR 4/2003 s. 198: Družstva transformovaná podle § 765 odst. 1 ObchZ a zák. č. 42/1992 Sb. se až do zápisu změn po transformaci do obchodního rejstříku řídila dosavadními právními předpisy a stanovami.

Sou R NS 23/2003 s. 131: Nárok na vypořádání majetkového podílu z transformace družstev vzniká ze zákona a jeho výše se neurčuje dohodou oprávněné a povinné osoby, ale vyplývá ze zákona a z transformačního projektu.

SJ 3/2004 s. 205: Schválením změn stanov podle § 11 odst. 1 zák. č. 42/1992 Sb. a § 765 odst. 2 ObchZ vznikla osobám, které zůstaly členy družstva po transformaci, vkladová povinnost.

SJ 2/2005 s. 126: Došlo-li ke transformaci družstva podle zák. č. 42/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, stanovy družstva určily, zda a v jakém rozsahu se stal majetkový podíl člena družstva základním nebo dalším členským vkladem anebo další majetkovou účastí.

SJ 2/2005 s. 130: Tichý společník podnikatele provozujícího zemědělskou výrobu není osobou provozující zemědělskou výrobu ve smyslu ustanovení § 13 odst. 2 zák. č. 42/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

SJ 7/2005 s. 506: 1. K projednání a rozhodnutí sporů o vyplacení vypořádacího podílu společníka obchodní společnosti, člena družstva či jejich dědice jsou podle § 9 odst. 3 písm. g) OSŘ jako soudy prvního stupně věcně příslušné krajské soudy.

2. K projednání a rozhodnutí sporů o vypořádání majetkového podílu z transformace podle zák. č. 42/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jsou jako soudy prvního stupně věcně příslušné okresní soudy.

Sou CR NS 3159/32: O tom, jakým režimem se bude řídit majetkový podíl člena družstva po transformaci, rozhodovaly stanovy družstva. Na nich záleželo, zda a v jakém rozsahu se stal majetkový podíl základním či dalším členským vkladem či další majetkovou účastí.

Sou CR NS 3132/32: Do doby, než byly do obchodního rejstříku zapsány změny související s transformací družstva, neměl zápis statutárního orgánu transformujícího se družstva konstitutivní charakter. Do zápisu změn do obchodního rejstříku do 30. 6. 1996 však zápis předsedy družstva (představenstva) do obchodního rejstříku konstitutivní povahu měl.

§ 766 [Lhůta k přeměně právnických osob]

(1) Zakladatelé družstevních podniků podle zákona č. 162/1990 Sb., o zemědělském družstevnictví, zákona č. 176/1990 Sb., o bytovém, spotřebním, výrobním a jiném družstevnictví, zřizovatelé podniků (hospodářských zařízení) občanských sdružení a účastníci společných podniků podle hospodářského zákoníku převedou uvedené podniky na obchodní společnosti nebo družstva podle tohoto zákona, a to nejpozději do jednoho roku ode dne nabytí jeho účinnosti, anebo je do této doby zruší. Nestane-li se tak, soud i bez návrhu nařídí likvidaci uvedených podniků. Totéž platí pro komanditní společnosti na akcie. Ustanovení § 69 se použije přiměřeně.

(2) Právní povaha a vnitřní poměry právnických osob uvedených v odstavci 1 až do přeměny na obchodní společnosti nebo družstva, popřípadě do zrušení se řídí dosavadními právními předpisy.

(3) Je-li zakladatelem právnických osob uvedených v odstavci 1 družstvo, počíná lhůta jednoho roku stanovená v odstavci 1 běžet od nabytí účinnosti zvláštního zákona (§ 765 odst. 1).

Související ustanovení: § 56 n., § 68, 69, 70 n., § 76 n., § 93 n., § 105 n., § 154 n., § 211 n., § 764, 765, 767

Související předpisy: § 102 n., § 106t, 106zd n. HZ; zák. č. 162/1990 Sb.; zák. č. 176/1990 Sb.

V tomto ustanovení jde o odchylku od právní úpravy vyjádřené v § 764 a 765. Jde o to, že subjekty, které již nejsou v rámci podnikatelských subjektů upraveny obchodním zákoníkem, nemají nadále přetrvávat. Týká se to družstevních podniků založených podle zák. č. 162/1990 Sb. a zák. č. 176/1990 Sb., společných podniků založených podle § 106zd n. HZ, podniků a hospodářských zařízení občanských sdružení založených podle § 102 n. HZ a komanditních společností na akcie založených podle § 106t HZ. Proto byla

jejich zakladatelům, zřizovatelům a účastníkům stanovena povinnost buď tyto subjekty převést na některou z obchodních společností nebo družstvo podle úpravy obchodního zákoníku, anebo je zrušit ve lhůtě 1 roku od účinnosti obchodního zákoníku. Pokud se tak nestalo, ukládá obchodní zákoník soudu nařít i bez návrhu likvidaci takových podniků. Totéž platí i pro komanditní společnost na akcie. Věcně příslušným soudem je krajský soud s působností ve věcech obchodních. Místní příslušnost soudu se bude řídit sídlem likvidované právnické osoby. Na rozdíl od ustanovení § 764 odst. 2 a § 765 odst. 4 je zde zákon zcela jasný a stanoví, že soud řízení zahájí i bez návrhu.

Právní povaha a vnitřní poměry výše uvedených právnických osob se až do přeměny na obchodní společnosti nebo družstva, popřípadě do jejich zrušení, řídily dosavadními předpisy.

Pro jiné subjekty než obchodní společnosti a družstva a subjekty vyjmenované v tomto ustanovení platí § 767 odst. 2.

§ 767 [Likvidace právnických osob]

(1) Likvidace právnických osob podle § 764 a 766 se provádí podle ustanovení tohoto zákona. Likvidační zůstatek se však rozděluje podle dosavadních předpisů, stanov, zakládací listiny, společenské či jiné smlouvy; není-li rozdělení takto upraveno, použijí se přiměřeně ustanovení tohoto zákona, která svým obsahem jsou nejbližší formě likvidované právnické osoby.

(2) Trvání jiných právnických osob vyvíjejících podnikatelskou činnost, než které jsou uvedeny v § 764 až 766 a které vznikly před nabytím účinnosti tohoto zákona podle dřívějších právních předpisů, zůstává tímto zákonem nedotčeno. Jejich právní povaha a vnitřní právní poměry se řídí právními předpisy, podle nichž byly zřízeny.

Související ustanovení: § 61 odst. 4, § 70 n., § 89, 92, 104, § 150 odst. 2, § 153 odst. 2, § 220, 260, 764 až 766, § 769

Související předpisy: § 9 odst. 3 písm. b), § 81 odst. 1, § 200e OSŘ; § 27 až 27d, § 360b HZ; § 636 ZMO; § 20f, 829 n., § 875 ObčZ

V prvním odstavci jde o úpravu, která doplňuje ustanovení § 764 až 766.

Z druhého odstavce vyplývá, že pro subjekty neuvedené v ustanoveních § 764 až 767 platí důsledně princip, že jejich právní postavení není úpravou obchodního zákoníku dotčeno. Jedná se o jiné subjekty než obchodní společnosti, družstva, družstevní podniky založené podle zák. č. 162/1990 Sb. a zák. č. 176/1990 Sb., podniky a hospodářská zařízení občanských sdružení a společné podniky založené podle hospodářského zákoníku. V praxi tedy jde o sdružení s právní subjektivitou založené podle § 636 ZMO a několik národních podniků založených podle hospodářského zákoníku. Právní povaha a vnitřní poměry těchto subjektů se i nadále řídí předpisy, podle nichž byly založeny. Pokud jde o sdružení s právní subjektivitou podle § 360b HZ vztahuje se na ně úprava § 875 ObčZ, podle níž se tato sdružení považují za sdružení podle § 20f ObčZ.

Z judikatury:

PR 2/1996: 1. Na právní poměry drobných provozoven, které dosud nezankly, jsou aplikovatelné dosavadní předpisy, zejména dosud nezrušené nařízení vlády č. 214/1988 Sb. a přiměřeně zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku.

2. Podle nyní platné právní úpravy se drobné provozovny s právní subjektivitou zapisují do obchodního rejstříku, tato povinnost jim byla uložena již zák. č. 103/1990 Sb. Pokud nebyla

drobná provozovna s právní subjektivitou, vzniklá před účinností zák. č. 103/1990 Sb., do obchodního rejstříku zapsána, nezaniká a existuje i nadále, vznikla jí však povinnost zapsat se do obchodního rejstříku a nemůže zaniknout, nebude-li z obchodního rejstříku vymazána.

§ 768 [Zápisy v podnikovém rejstříku]

(1) Zápisy v podnikovém rejstříku vedeném podle dosavadních předpisů se považují za zápisy v obchodním rejstříku podle tohoto zákona.

(2) Právnícké osoby, které se podle dosavadních předpisů zapisují do podnikového rejstříku, se od účinnosti tohoto zákona zapisují do obchodního rejstříku.

(3) Zápisy v podnikovém rejstříku, které neodpovídají ustanovením tohoto zákona, musí být uvedeny do souladu s tímto zákonem do jednoho roku od jeho účinnosti. Pokud tak zapsaná osoba neučiní, soud ji vyzve k úpravě zápisu a stanoví přiměřenou lhůtu. To se netýká právníckých osob uvedených v § 766.

(4) Právnícké osoby nebo jejich organizační složky, které se podle tohoto zákona zapisují do obchodního rejstříku a nejsou zapsány ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona do podnikového rejstříku, jsou povinny podat návrh na zápis do šesti měsíců od nabytí účinnosti tohoto zákona.

Související ustanovení: § 7, § 21 odst. 4, § 27 n.

Související předpisy: § 107 až 112a HZ; § 12 StP

Z literatury: Marek, K., Schulz, J. Poznámky k obchodnímu rejstříku a Obchodnímu věstníku. Daňová a hospodářská kartotéka, 1994, č. 9

Obchodní rejstřík byl zaveden k 1. lednu 1992 a vznikl z dosavadního podnikového rejstříku. Kontinuita mezi podnikovým rejstříkem a obchodním rejstříkem byla zachována a vyjádřena v přechodných ustanoveních obchodního zákoníku tak, že zápisy v podnikovém rejstříku podle ustanovení § 107 až 112a HZ se od 1. ledna 1992 považují za zápisy v obchodním rejstříku a dále tak, že všechny právnícké osoby, které se podle dosavadních předpisů zapisovaly do podnikového rejstříku, se od 1. ledna 1992 zapisují do obchodního rejstříku.

K zabezpečení souladu zápisů v bývalém podnikovém rejstříku se zápisy v obchodním rejstříku ukládá obchodní zákoník v ustanovení § 768 odst. 3 a 4 subjektům určité povinnosti.

Podle odstavce 3 zápisy v podnikovém rejstříku, které neodpovídaly novým ustanovením obchodního zákoníku, bylo třeba uvést do souladu s těmito ustanoveními nejpozději do jednoho roku od účinnosti obchodního zákoníku. Pokud tak zapsaná osoba neučinila, uložil obchodní zákoník soudu vyzvat ji k úpravě zápisu a stanovit ji přiměřenou lhůtu.

Po marném uplynutí soudem poskytnuté přiměřené lhůty však zákon soudu neuložil povinnost zrušit takovou společnost. To znamená, že pro nesplnění povinnosti upravit zápis v obchodním rejstříku nemá zákon obdobné ustanovení jako pro případ nepříspěsení společenské smlouvy, popřípadě stanov úpravě obchodního zákoníku (viz § 764 odst. 2 poslední věta). Prakticky to znamená, že pokud obchodní společnost upravila ve lhůtě jednoho roku od účinnosti obchodního zákoníku společenskou smlouvu, popřípadě stanov y zaslala je rejstříkovému soudu, ale nepožádala o změnu zápisu v obchodním rejstříku, nemůže ji soud zrušit a nařídít její likvidaci. Soud by měl v tomto případě zahájit řízení ve věci změny zápisu v obchodním rejstříku bez návrhu (tzn. z vlastního podnětu,

ve smyslu § 200b odst. 2 OSŘ), aby bylo dosaženo shody mezi zápisem v obchodním rejstříku a skutečným stavem.

Ustanovení odstavce 4 se vztahovalo především na bývalá obchodní zastoupení zahraničních osob v tehdejší České a Slovenské Federativní Republice, která se změnila v organizační složky zahraniční osoby, jejichž prostřednictvím zahraniční osoby hodlaly na území České a Slovenské Federativní republiky (posléze České republiky) podnikat.

§ 769 [Zveřejnění údajů]

Povinnost zveřejnění údajů stanovená tímto zákonem je splněna jejich zveřejněním v Obchodním věstníku.

Související ustanovení: § 27a, 28, 28a, 770

Související předpisy: § 50a OSŘ; § 5b, 67 KV; § 9, 10 CenP; § 35 zák. č. 21/1992 Sb., v novelizovaném znění; § 20 zák. č. 563/1991 Sb., v novelizovaném znění; vl. nař. č. 503/2000 Sb.; § 4, 27 zák. č. 229/1992 Sb., v novelizovaném znění; § 13 zák. č. 216/1994 Sb.; § 60 zák. č. 266/1994 Sb., v novelizovaném znění

Z literatury: *Eliáš, K.* Obchodní rejstřík. Právník, 1995, č. 1; *Marek, K., Schulz, J.* Poznámky k obchodnímu rejstříku a Obchodnímu věstníku. Daňová a hospodářská kartotéka, 1994, č. 9.

Právní úprava obchodních společností a družstev předepisuje povinné zveřejňování některých údajů týkajících se těchto subjektů. Ke zveřejňování údajů stanovených obchodním zákoníkem slouží Obchodní věstník. Právní úprava Obchodního věstníku je obsažena v nař. vl. č. 503/2000 Sb., o Obchodním věstníku. Vydávání Obchodního věstníku zajišťuje Ministerstvo spravedlnosti prostřednictvím nakladatelství.

V Obchodním věstníku se zveřejňují údaje v případech, ve kterých zveřejnění stanoví obchodní zákoník. Dále se v Obchodním věstníku zveřejňují skutečnosti v řízení o konkurzu nebo vyrovnání, o nichž to stanoví zvláštní předpis. Tímto zvláštním předpisem se rozumí zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, v novelizovaném znění. V neposlední řadě se v Obchodním věstníku zveřejňují také jiná oznámení a údaje, pokud tuto povinnost stanoví zvláštní právní předpis (např. zákon č. 199/1994 Sb., v novelizovaném znění). Od zveřejnění je třeba odlišovat uveřejnění údajů. V Obchodním věstníku se mohou uveřejňovat údaje v případech, ve kterých zákon stanoví povinnost jejich uveřejnění, avšak neurčuje způsob uveřejnění. V Obchodním věstníku se mohou též uveřejňovat rozsudky ve věcech obchodních, pokud soud v rozsudku přiznal právo na uveřejnění (viz např. § 12 a 55) a oznámení nebo rozhodnutí správních úřadů týkající se podnikatelů.

§ 770 [Způsob a podmínky zveřejňování]

Vláda České republiky stanoví nařízením rozsah a způsob zveřejňování údajů vyžadovaných tímto zákonem a podrobnosti o způsobu dokládání skutečností zapisovaných do obchodního rejstříku.

Související ustanovení: § 33, 34, 769, 771

Související předpisy: nař. vl. č. 503/2000 Sb.

Z literatury: Eliáš, K. Obchodní rejstřík. Právník, 1995, č. 1; Marek, K., Schulz, J. Poznámky k obchodnímu rejstříku a Obchodnímu věstníku. Daňová a hospodářská kartotéka, 1994, č. 9

Prováděcím předpisem, který stanoví rozsah a způsob zveřejňování údajů v Obchodním věstníku a podrobnosti o způsobu dokládání skutečností do obchodního rejstříku je nařízení vlády č. 503/2000 Sb., o Obchodním věstníku.

Z údajů zapisovaných do obchodního rejstříku podle § 28 a 28a se v Obchodním věstníku zveřejňují:

- a) veškeré údaje uvedené v § 28 odst. 1,
- b) z údajů uvedených v § 28 odst. 2 u komanditní společnosti, u společnosti s ručením omezeným, u akciové společnosti a družstva výše základního kapitálu nebo zapisovaného základního kapitálu, u veřejné obchodní společnosti jména nebo názvy nebo firmy společníků, u akciové společnosti též počet, druh, forma, podoba a jmenovitá hodnota akcií a údaj o tom, zda je či není omezena převoditelnost akcií na jméno, u státního podniku, kdo vykonává jménem státu funkci zakladatele, a výše kmenového jmění,
- c) u podniku zahraniční osoby a u organizační složky podniku zahraniční osoby údaje podle § 28 odst. 3,
- d) u podniku zahraniční osoby a u organizační složky podniku zahraniční osoby, která má sídlo v některém z členských států Evropské unie, údaje podle § 28 odst. 4,
- e) údaje uvedené v § 28 odst. 6 s výjimkou údajů, jež se zveřejňují podle § 2 odst. 2 nařízení vlády č. 503/2000 Sb.,
- f) v případě fúze, převodu jmění, rozdělení nebo změny právní formy údaje podle § 28a odst. 1 až 4 s výjimkou údajů zapisovaných při vzniku právnické osoby, které se zveřejňují jen v rozsahu uvedeném v § 3 odst. 1 písm. a) a b) nařízení vlády č. 503/2000 Sb.,
- g) den zápisu údajů podle písmen a) a e), označení soudu určeného zvláštním právním předpisem k vedení obchodního rejstříku, spisová značka, pod kterou je veden rejstříkový spis, jakož i změna a zánik zapisovaných skutečností, které byly zveřejněné.

Na základě žádosti obsažené v návrhu na zápis do obchodního rejstříku postačí, jestliže bude v Obchodním věstníku zveřejněno oznámení, že byl povolen zápis do obchodního rejstříku. V oznámení nutno uvést, o zápis jaké skutečnosti jde, koho se zápis týká, den zápisu, u kterého soudu je veden rejstříkový spis a spisová značka.

V Obchodním věstníku se zveřejňuje den a obsah zápisu v obchodním rejstříku, včetně toho, u kterého soudu je veden rejstříkový spis a pod jakou spisovou značkou, jde-li o

- a) usnesení valné hromady o zvýšení základního kapitálu podle § 203 odst. 4, § 207 odst. 3 a § 209a odst. 4,
- b) rozhodnutí představenstva akciové společnosti podle § 210 odst. 1 a 4,
- c) usnesení valné hromady akciové společnosti o snížení základního kapitálu podle § 211 odst. 1.

V Obchodním věstníku se také zveřejňují v plném znění údaje, jejichž zveřejnění ukládá podnikatelům obchodní zákoník s uvedením firmy, sídla nebo místa podnikání a identifikačního čísla podnikatele. Je-li podnikatel zapsán v obchodním rejstříku, uvede se i u kterého soudu je veden rejstříkový spis a pod jakou spisovou značkou.

Dále se v Obchodním věstníku zveřejňuje oznámení o uložení každé listiny do sbírky listin obchodního rejstříku podle § 27a. Oznámení obsahuje označení listiny, osoby nebo osob, jichž se listina týká a jsou-li tyto osoby zapsány v obchodním rejstříku, i u kterého soudu je veden rejstříkový spis a pod jakou spisovou značkou a datum, kdy byla uložena listina do sbírky listin rejstříkového soudu. Na základě žádosti připojené k listině ukládané do sbírky listin rejstříkového soudu se spolu s oznámením zveřejňuje i obsah ukládané listiny buď v plném znění, nebo výňatky z něj; ve výňatku je třeba uvést podstatné části obsahu listiny.

§ 771 [Zmocnění]

Vláda České republiky vydá nařízením prováděcí předpisy podle § 629.

Související předpisy: vyhl. č. 133/1964 Sb., v novelizovaném znění; vyhl. č. 17/1966 Sb., v novelizovaném znění; vyhl. č. 175/2000 Sb.; nař. vl. č. 1/2000 Sb., v novelizovaném znění

Z literatury: Marek, K. Smlouva zasilatelská, smlouva o přepravě věci, smlouva o nájmu dopravního prostředku, smlouva o provozu dopravního prostředku. Obchodní právo, 1993, č. 2

Vzhledem k specifickým jednotlivých druhů přepravy stanoví § 629, že prováděcí předpisy mohou upravit odchýlně přepravu železniční, leteckou, silniční, vnitrozemskou vodní a námořní, pokud jde o vznik smlouvy, přepravní doklady, vyloučení věci z přepravy, přebírání zásilky dopravcem a její vydávání příjemci, rozsah nároků vůči dopravci a jejich uplatnění, nesmí však omezit odpovědnost dopravce za škodu na zásilce oproti specifické úpravě odpovědnosti dopravce za škodu na zásilce v obchodním zákoníku v § 622 a 624. K vydání těchto předpisů je zmocněna vláda.

V současné době jsou platné tyto přepravní řády:

- silniční – vyhl. č. 133/1964 Sb., v novelizovaném znění,
- letecký – vyhl. č. 17/1966 Sb., v novelizovaném znění,
- pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu – vyhl. č. 175/2000 Sb.,
- pro veřejnou drážní nákladní dopravu – nařízení vlády č. 1/2000 Sb.

§ 772 [Zrušovací ustanovení]

Zrušují se:

1. § 352 občanského zákoníku č. 141/1950 Sb.,
2. zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu).
3. hospodářský zákoník č. 109/1964 Sb., ve znění zák. č. 82/1966 Sb., zákonného opatření č. 13/1967 Sb., zák. č. 69/1967 Sb., zák. č. 72/1970 Sb., zák. č. 138/1970 Sb., zák. č. 144/1975 Sb., zák. č. 165/1982 Sb., zák. 98/1988 Sb. a zák. č. 103/1990 Sb.,
4. zákon č. 173/1988 Sb., o podniku se zahraniční majetkovou účastí, ve znění zák. č. 112/1990 Sb.,
5. zákon č. 67/1989 Sb., o národohospodářském plánování,
6. zákon č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech,
7. zákon č. 162/1990 Sb., o zemědělském družstevnictví,
8. zákon č. 176/1990 Sb., o bytovém, spotřebním, výrobním a jiném družstevnictví,
9. § 1 odst. 2, § 3 odst. 2 a § 4 zák. č. 174/1950 Sb., o dražbách mimo exekuci,
10. zákon č. 42/1980 Sb., o hospodářských stycích se zahraničím, ve znění zák. č. 102/1988 Sb. a zák. č. 113/1990 Sb., s výjimkou ustanovení § 2, 3, 13 až 16, § 17 odst. 2 písm. c), § 18 odst. 1, § 19 odst. 1 písm. i), § 22 písm. j), § 43 až 56, 58 a 64,
11. § 13 odst. 1 a § 16 odst. 3 zák. č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů,
12. nařízení vlády České a Slovenské Federativní Republiky č. 81/1989 Sb., o povinném projednávání dodavatelsko-odběratelských vztahů a konkretizaci návazných výstupů státního plánu u dodávek produkce,
13. nařízení vlády České a Slovenské Federativní Republiky č. 256/1990 Sb., kterým se stanoví vývozy a dovozy věcí a další činnosti, k jejichž provádění se vyžaduje povolení zahraničně obchodní činnosti,

14. nařízení vlády České a Slovenské Federativní Republiky č. 132/1991 Sb., kterým se stanoví případy, kdy může podnik se zahraniční majetkovou účastí vzniknout bez povolení,

15. vyhláška ministerstva národní obrany č. 118/1964 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky výrobků a vývojových prací určených k zajištění obranyschopnosti státu, ve znění vyhl. č. 144/1989 Sb.,

16. vyhláška ministerstev všeobecného strojírenství a těžkého strojírenství č. 135/1964 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky strojírenských výrobků, ve znění vyhl. č. 57/1972 Sb., č. 107/1981 Sb. a č. 28/1990 Sb.,

17. vyhláška ministerstva všeobecného strojírenství č. 136/1964 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky oprav strojírenských výrobků, ve znění vyhl. č. 27/1990 Sb.,

18. vyhláška ministerstva všeobecného strojírenství č. 137/1964 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky oprav silničních vozidel pro motorovou dopravu, ve znění vládního nařízení č. 38/1966 Sb. a vyhl. č. 26/1990 Sb.,

19. vyhláška Správy státních hmotných rezerv č. 174/1964 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky státních rezerv, ve znění vyhl. č. 181/1989 Sb.,

20. vyhláška Státní komise pro techniku, ministerstva financí a hlavního arbitra Československé socialistické republiky č. 87/1966 Sb., o některých ekonomických opatřeních v investiční výstavbě, ve znění nařízení vlády Československé socialistické republiky č. 136/1973 Sb.,

21. vyhláška ministerstva zemědělství a výživy a ministerstva lesního a vodního hospodářství č. 73/1967 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky oprav zemědělských a lesních mechanizačních prostředků, polních a zemních prací, chemizace a jiných zemědělských prací, ve znění vyhl. č. 147/1989 Sb.,

22. vyhláška ministerstev chemického průmyslu, stavebnictví, spotřebního průmyslu, těžkého průmyslu a zahraničního obchodu č. 187/1968 Sb., kterou se stanoví záruční doby u dodávek pro výstavbu budov pro bydlení,

23. vyhláška federálního ministerstva dopravy č. 152/1971 Sb., o hospodářských závazcích v silniční nákladní dopravě,

24. vyhláška federálního ministerstva dopravy č. 156/1971 Sb., o hospodářských závazcích ve vnitrostátní vodní nákladní dopravě,

25. vyhláška předsedy Státní banky československé a federálního ministerstva financí č. 118/1972 Sb., o pokladních operacích v socialistických organizacích,

26. vyhláška federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj č. 101/1973 Sb., o projektových soutěžích, ve znění vyhl. č. 124/1991 Sb.,

27. vyhláška Státní arbitráže Československé socialistické republiky č. 104/1973 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky stavebních prací,

28. vyhláška federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj a Státní arbitráže Československé socialistické republiky č. 77/1977 Sb., o centrální regulaci výrobků a materiálů ve výstavbě,

29. vyhláška federálního ministerstva hutnictví a těžkého strojírenství č. 82/1977 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky hutních výrobků, rud, magnetitových výrobků a kovového odpadu, ve znění vyhl. č. 30/1990 Sb.,

30. vyhláška federálního ministerstva paliv a energetiky č. 106/1977 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky tuhých paliv, ve znění vyhl. č. 1/1987 Sb. a vyhl. č. 3/1990 Sb.,

31. vyhláška Státní arbitráže Československé socialistické republiky č. 44/1978 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky výrobků chemického průmyslu, ve znění vyhlásek č. 26/1982 Sb. a č. 12/1988 Sb.,

32. vyhláška federálního ministerstva zemědělství a výživy č. 84/1978 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky oprav zemědělské techniky, ve znění vyhl. č. 148/1989 Sb.,

33. vyhláška federálního ministerstva dopravy č. 1/1980 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky leteckých prací v zemědělství, lesním a vodním hospodářství, ve znění vyhl. č. 37/1990 Sb.,

34. vyhláška Státní arbitráže Československé socialistické republiky č. 28/1980 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky polygrafických výrobků, ve znění vyhl. č. 199/1989 Sb.,

35. vyhláška Státní arbitráže Československé socialistické republiky č. 38/1980 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky výrobků dodávaných organizacemi vnitřního obchodu, ve znění vyhl. č. 200/1989 Sb.,

36. vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 61/1980 Sb., o zřizování a činnosti organizačních složek československých právnických osob v zahraničí,

37. vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 62/1980 Sb., o kontrole zahraničně obchodní činnosti.

38. vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu a federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj č. 64/1980 Sb., o postupu při nakládání průmyslovými právy a výrobně technickými poznatky ve vztahu k zahraničí,

39. vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 140/1980 Sb., o preventivní kontrole vyváženého a dováženého zboží a o průkazu o použití a využití dovezeného zboží,

40. vyhláška Státní arbitráže Československé socialistické republiky č. 27/1981 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky zdravotnických a veterinárních výrobků, ve znění vyhl. č. 142/1989 Sb.,

41. vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 53/1981 Sb., o podmínkách poskytování zahraničně hospodářských služeb v oblasti dopravy,

42. vyhláška ministerstva kultury České socialistické republiky č. 57/1981 Sb., o udělování, změně a odnímání povolení k poskytování zahraničně hospodářských služeb v oblasti kultury a o kontrole těchto služeb,

43. vyhláška ministerstva kultury Slovenské socialistické republiky č. 61/1981 Sb., o udělování, změně a odnímání povolení k poskytování zahraničně hospodářských služeb v oblasti kultury a o kontrole těchto služeb,

44. vyhláška Státní arbitráže Československé socialistické republiky č. 91/1981 Sb., kterou se vydávají základní podmínky dodávky zeleniny a ovoce mezi organizacemi vnitřního obchodu a pro průmyslové zpracování, ve znění vyhl. č. 180/1989 Sb.,

45. vyhláška federálního ministerstva financí č. 179/1982 Sb., o rozsahu a podmínkách smluvního pojištění socialistických organizací,

46. vyhláška federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj č. 181/1982 Sb., o základních podmínkách dodávky k zabezpečení vědeckotechnického rozvoje, ve znění vyhl. č. 154/1989 Sb.,

47. vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky č. 23/1983 Sb., o udělování, změně a odnímání povolení k poskytování zahraničně hospodářských služeb v oblasti lázeňské léčby a o kontrole těchto služeb,

48. vyhláška Státní arbitráže Československé socialistické republiky č. 24/1983 Sb., o základních podmínkách dodávky sběrných surovin, ve znění vyhl. č. 140/1989 Sb.,

49. vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 104/1983 Sb., o dovozu investičních celků,

50. vyhláška federálního ministerstva dopravy č. 8/1984 Sb., o základních podmínkách některých činností prováděných Československými státními drahami v souvislosti s přepravou,

51. vyhláška Státní arbitráže Československé socialistické republiky č. 11/1984 Sb., o základních podmínkách dodávky stavebních hmot a dílců,

52. vyhláška ministerstva zdravotnictví Slovenské socialistické republiky č. 61/1984 Sb., o udělování, změně a odmítnutí povolení k poskytování zahraničně hospodářských služeb v oblasti lázeňské léčby a o kontrole těchto služeb,

53. vyhláška federálního ministerstva hutnictví a těžkého strojírenství, federálního ministerstva všeobecného strojírenství a federálního ministerstva elektrotechnického průmyslu č. 13/1985 Sb., o základních podmínkách strojírenských a elektrotechnických dodávek uskutečňovaných vyššími dodavatelskými formami a některých dalších dodávek určených pro tuzemsko, ve znění vyhl. č. 29/1990 Sb.,

54. vyhláška Federálního statistického úřadu č. 49/1985 Sb., o základních podmínkách dodávky prací a služeb v oblasti automatizovaného zpracování dat, ve znění vyhl. č. 170/1989 Sb.

55. vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu, federálního ministerstva hutnictví a těžkého strojírenství, federálního ministerstva všeobecného strojírenství a federálního ministerstva elektrotechnického průmyslu č. 31/1986 Sb., o základních podmínkách dodávky vývozních investičních celků,

56. vyhláška federálního ministerstva zemědělství a výživy č. 130/1988 Sb., o zásadách prodeje zemědělských výrobků členům a pracovníkům socialistických organizací se zemědělskou výrobou,

57. vyhláška federálního ministerstva zemědělství a výživy č. 155/1988 Sb., o základních podmínkách dodávky zemědělských výrobků,

58. vyhláška federálního ministerstva zemědělství a výživy č. 156/1988 Sb., o základních podmínkách dodávky potravinářských a některých jiných výrobků,

59. vyhláška federálního ministerstva dopravy a spojů č. 143/1989 Sb., o smlouvě a přípravě přeprav železničních vozových zásilek,

60. vyhláška Státní arbitráže Československé socialistické republiky č. 57/1990 Sb., o přechodné odchylně úpravě hospodářských závazků od ustanovení § 295 odst. 2 hospodářského zákoníku pro odvětví federálního ministerstva hutnictví, strojírenství a elektrotechniky, ministerstva výstavby a stavebnictví České socialistické republiky a ministerstva výstavby a stavebnictví Slovenské socialistické republiky,

61. vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 265/1990 Sb., o zřizování a provozování obchodních zastupitelství zahraničních osob,

62. vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 533/1990 Sb., o udělování povolení k zahraničně obchodní činnosti, o provádění zahraničně obchodní činnosti bez registrace nebo povolení a o provádění zahraničně obchodní činnosti zahraničními osobami,

63. vyhláška Státní banky československé č. 386/1991 Sb., o platebním styku a zúčtování,

64. vyhláška Státní banky československé č. 414/1991 Sb., o mezibankovním platebním styku a zúčtování,

65. výnos federálního ministerstva dopravy č. 17.525/1981, o postupu československých organizací při poskytování zahraničně hospodářských služeb při přepravě věci (registrován v částce 33/1981 Sb.),

66. výnos Státní arbitráže Československé socialistické republiky č. 2/1984 ze dne 15. listopadu 1984, kterým se stanoví odchylná úprava hospodářských závazků pro stavby jaderné energetických částí elektrárny Temelín (registrován v částce 1/1985 Sb.),

67. vyhláška ministerstva vnitřního obchodu č. 4/1952 Ú. l., kterou se vydávají podrobnější předpisy o dražbách mimo exekuci,

68. základní podmínky dodávky výrobků vyvážených organizacemi zahraničního obchodu Chemapol Praha a Chemapol Bratislava, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených výnosem

federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 12/1977 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

69. základní podmínky dodávky výrobků dovážených organizacemi zahraničního obchodu Chemapol Praha a Chemapol Bratislava, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění doplňku ze dne 30. března 1965 a výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 10/1977 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

70. základní podmínky dodávky výrobků vyvážených organizacemi zahraničního obchodu Metalimex a Kerametal, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 27/1977 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

71. základní podmínky dodávky výrobků dovážených organizacemi zahraničního obchodu Metalimex a Kerametal, vydaného ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených doplňkem ze dne 30. března 1965 a výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 26/1977 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

72. základní podmínky dodávky výrobků vyvážených podnikem zahraničního obchodu Pragoexport, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 11/1977 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

73. základní podmínky dodávky výrobků vyvážených organizacemi zahraničního obchodu Ligna Praha a Drevounia Bratislava, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 13/1977 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

74. základní podmínky dodávky výrobků dovážených organizacemi zahraničního obchodu Ligna Praha a Drevounia Bratislava, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených doplňkem ze dne 30. března 1965 a výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 9/1977 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu.

75. základní podmínky dodávky výrobků vyvážených podnikem zahraničního obchodu Československá keramika, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 25/1977 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

76. základní podmínky dodávky výrobků dovážených podnikem zahraničního obchodu Československá keramika, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených doplňkem ze dne 30. března 1965 a výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 24/1977 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

77. základní podmínky dodávky strojírenských výrobků pro vývoz, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 5/1977 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

78. základní podmínky dodávky strojírenských výrobků z dovozu, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených doplňkem ze dne 30. března 1965 a výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 5/1980 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

79. základní podmínky dodávky výrobků vyvážených organizacemi zahraničního obchodu Centrotex, Exico a Karaexport, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 6/1979 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

80. základní podmínky dodávky surovin, materiálů a výrobků dovážených organizacemi zahraničního obchodu Centrotex, Exico a Karaexport, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených doplňkem ze dne 30. března 1965 a výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 5/1979 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

81. základní podmínky dodávky výrobků vyvážených podnikem zahraničního obchodu Ferromet, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 7/1978 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

82. základní podmínky dodávky výrobků dovážených podnikem zahraničního obchodu Artia a a. s. Slovart, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených doplňkem ze dne 30. března 1965 a výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 19/1981 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

83. základní podmínky dodávky výrobků vyvážených podnikem zahraničního obchodu Artia a a. s. Slovart, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených doplňkem ze dne 30. března 1965 a výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 18/1981 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

84. základní podmínky dodávky pro vývoz potravin a zemědělských výrobků, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 33/1977 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

85. základní podmínky dodávky potravin a zemědělských výrobků z dovozu, vydané ministrem zahraničního obchodu dne 25. července 1964, ve znění změn a doplňků provedených doplňkem ze dne 30. března 1965 a výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 19/1983 Věstníku federálního ministerstva zahraničního obchodu,

86. výnos federálního ministerstva zahraničního obchodu ze dne 7. července 1978, kterým se vydávají základní podmínky dodávky sklářských výrobků vyvážených akciovou společností Skloexport.

§ 773 [Použití přepravních řádů a j.]

Ustanovení přepravních řádů a prováděcích předpisů k zákonu č. 61/1952 Sb., o námořní plavbě, o odpovědnosti za škodu na zásilce jsou nepoužitelná, pokud jsou v rozporu s § 622 a 624 tohoto zákona; ostatní ustanovení těchto předpisů zůstávají nedotčena.

Související ustanovení: § 622, 624, 771

Související předpisy: vyhl. č. 160/1956 Ú. I.; vyhl. č. 132/1964 Sb., v novelizovaném znění; vyhl. č. 133/1964 Sb., v novelizovaném znění; vyhl. č. 134/1964 Sb., v novelizovaném znění; vyhl. č. 17/1966 Sb., v novelizovaném znění; vyhl. č. 3/1977 Sb., v novelizovaném znění; vyhl. č. 7/1984 Sb., v novelizovaném znění

Obchodní zákoník ponechává v platnosti dosavadní přepravní řády s tím, že jsou neaplikovatelná ta jejich ustanovení, která jsou v rozporu s úpravou odpovědnosti dopravce za škodu podle § 622 a 624.

Z judikatury:

R 36/1997: Ustanovení § 63 vyhl. č. 132/1994 Sb. (železničního přepravního řádu) bylo až do 1. 1. 1995 za platnosti obchodního zákoníku (zák. č. 513/1991 Sb.) vzhledem k ustanovením § 622 a § 773 ObchZ nepoužitelné. Na dopravci bylo, aby vzhledem k ustanovení § 622 ObchZ prokazoval, že škoda na zásilce byla způsobena vadou nebo přirozenou povahou zásilky, včetně obvyklého úbytku, a že proto za tuto škodu neodpovídá.

§ 774 [Auditoři]

Vyhláška federálního ministerstva financí č. 63/1989 Sb., o ověřovateli (auditech) a jejich činnosti, se použije po účinnosti tohoto zákona i pro činnost auditorů podle § 39 tohoto zákona, a to až do nové zákonné úpravy.

Související ustanovení: § 439

Související předpisy: zák. č. 563/1991 Sb., v novelizovaném znění; zák. č. 524/1992 Sb., v novelizovaném znění

Po vydání zák. č. 524/1992 Sb., o auditorech a Komoře auditorů České republiky pozbylo toto ustanovení platnosti. Zákon č. 524/1992 Sb. byl nahrazen zák. č. 254/2000 Sb.

§ 775 [Účinnost]

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 1992.¹

¹ *Red. pozn.:* Zákon č. 264/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník, zrušuje zákon o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský řád) a mění a doplňuje některé další zákony, nabyt účinnosti dnem 1. 1. 1993; zákon ČNR č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, nabyt účinnosti dnem 1. 1. 1993; zákon č. 600/1992 Sb., o cenných papírech, nabyt účinnosti dnem 28. 12. 1992; zákon č. 286/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, nabyt účinnosti dnem 29. 11. 1993; zákon č. 156/1994 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, doplňuje zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, nabyt účinnosti dnem 29. 7. 1994; zákon č. 84/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 530/1990 Sb., o dluhopisech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, nabyt účinnosti dnem 1. 7. 1995; zákon č. 94/1996 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, nabyt účinnosti dnem 1. 6. 1996; zákon č. 142/1996 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a mění zákon č. 99/1993 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, nabyt účinnosti dnem 1. 7. 1996, v poměru k změnám § 183a až 183d a § 186a až 186d nabyt účinnosti dnem 30. 5. 1996; zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, nabyt účinnosti dnem 1. 7. 1997; zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry, nabyt účinnosti dnem 1. 4. 1998; zákon č. 165/1998 Sb., kterým se mění zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění

pozdějších předpisů, a některé další zákony, nabyt účinnosti dnem 1. 9. 1998; zákon č. **356/1999** Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, nabyt účinnosti dnem 1. 3. 2000; zákon č. **27/2000** Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o veřejných dražbách, nabyt účinnosti dnem 1. 5. 2000; zákon č. **29/2000** Sb., o poštovních službách a o změně některých zákonů (zákon o poštovních službách), nabyt účinnosti dnem 1. 7. 2000; zákon č. **30/2000** Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, nabyt účinnosti dnem 1. 1. 2001; zákon č. **105/2000** Sb., kterým se mění zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, nabyt účinnosti dnem 1. 5. 2000; zákon č. **367/2000** Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, nabyt účinnosti dnem 1. 1. 2001; zákon č. **370/2000** Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zák. č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, nabyt účinnosti dnem 1. 1. 2001 s výjimkou ust. § 21 odst. 5, které nabylo účinnosti dnem 1. 2. 2001, ust. § 27a odst. 4 a § 38 odst. 4, která nabývají účinnosti dnem přistoupení ČR k EU, a ust. § 31a ve znění tohoto zákona, které nabylo účinnosti dnem 25. 10. 2000; ustanovení § 183b odst. 3 písm. a) pozbývá platnosti dnem přistoupení ČR k EU; zákon č. **120/2001** Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, nabyt účinnosti dnem 1. 5. 2001, s výjimkou části první hlavy třetí až osmé a § 131, které nabývají účinnosti dnem 1. 9. 2001; zákon č. **239/2001** Sb., o České konsolidační agentuře a o změně některých zákonů, nabyt účinnosti dnem 1. září 2001; zákon č. **353/2001** Sb., kterým se mění zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, nabyt účinnosti dnem 1. ledna 2002; zákon č. **501/2001** Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zák. č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, nabyt účinnosti dnem 31. prosince 2001; zákon č. **15/2002** Sb., kterým se mění zákon č. 238/1992 Sb., o některých opatřeních souvisejících s ochranou veřejného zájmu a o neslučitelnosti některých funkcí (zákon o střetu zájmů), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, nabyt účinnosti dnem 1. dubna 2002; zákon č. **125/2002** Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku, nabyt účinnosti dnem 1. ledna 2003; zákon č. **126/2002** Sb., kterým se mění zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 239/2001 Sb., o České konsolidační agentuře a o změně některých zákonů (zákon o České konsolidační agentuře), ve znění zák. č. 15/2002 Sb., zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví), ve znění pozdějších předpisů, nabyt účinnosti dnem 1. května 2002; zákon č. **151/2002** Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního, nabyt účinnosti dnem 1. ledna 2003; zákon č. **308/2002** Sb., kterým se mění zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, nabyt účinnosti dnem 12. července 2002 s výjimkou ustanovení § 183d odst. 1 a 2 obchodního zákoníku, která nabývají účinnosti dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost; zákon č. **312/2002** Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, nabyt účinnosti dnem 1. led-

na 2003; náleží ÚS č. **87/2003** Sb. zrušil ustanovení § 183b odst. 3 písm. a) dnem 31. března 2003; náleží ÚS č. **476/2002** Sb. zrušil zákon č. 501/2001 Sb. dnem 31. března 2003; zákon č. **88/2003** Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zák. č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zák. č. 501/2001 Sb. a nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 476/2002 Sb., zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, nabyt účinnosti dnem 1. dubna 2003; zákon č. **437/2003** Sb., kterým se mění zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, nabyt účinnosti dnem 1. ledna 2004; zákon č. **85/2004** Sb., kterým se mění zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, nabyt účinnosti dnem 1. května 2004; zákon č. **257/2004** Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o podnikání na kapitálovém trhu, zákona o kolektivním investování a zákona o dluhopisech, nabyt účinnosti dnem 1. května 2004; zákon č. **360/2004** Sb., o Evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS) a o změně zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zák. č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o evropském hospodářském zájmovém sdružení), nabyt účinnosti dnem 15. června 2004 s výjimkou části druhé bodu 2, která nabyt účinnosti dnem 8. října 2004; zákon č. **484/2004** Sb., kterým se mění zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění zák. č. 340/2004 Sb., zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů, nabyt účinnosti dnem 7. září 2004; zákon č. **499/2004** Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, nabyt účinnosti dnem 1. ledna 2005; zákon č. **554/2004** Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, nabyt účinnosti dnem 1. ledna 2005; zákon č. **179/2005** Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zrušení Fondu národního majetku České republiky nabyt účinnosti dnem 1. ledna 2006; zákon č. **216/2005** Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů nabyt účinnosti dnem 1. července 2005; zákon č. **377/2005** Sb., o doplňkovém dozoru nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech), nabyt účinnosti dnem 29. září 2005; zákon č. **413/2005** Sb., o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, nabyt účinnosti dnem 1. ledna 2006; zákon č. **56/2006** Sb., kterým se mění zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, nabyt účinnosti dnem 8. března 2006; zákon č. **57/2006** Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem, nabyt účinnosti dnem 1. dubna 2006; zákon č. **79/2006** Sb., kterým se mění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, nabyt účinnosti dnem 1. dubna 2006; zákon č. **81/2006** Sb., kterým se mění zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, nabyt účinnosti dnem 1. ledna 2007; zákon č. **308/2006** Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o evropské družstevní společnosti, nabyt účinnosti dnem 18. srpna 2006

Článek II zák. č. 142/1996 Sb. zní:

Čl. II. Přejímaná ustanovení

1. Akciové společnosti, které jsou ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona zapsány v obchodním rejstříku, jsou povinny přizpůsobit své stanovy nové právní úpravě do 30. června 1997. Ustanovení stanov, která jsou v rozporu s čl. I tohoto zákona, pozbývají platnosti dnem jeho účinnosti.

2. Pokud bylo ke dni účinnosti tohoto zákona již zahájeno řízení ve věcech zápisu do obchodního rejstříku, dokončí se podle dosavadní právní úpravy, pokud návrhovateli nevezme návrh zpět nebo návrh nezmění.

3. Pokud valná hromada akciové společnosti rozhodla o zvýšení nebo snížení základního jmění, zrušení veřejné obchodovatelnosti akcií, změně formy akcií nebo o omezení převoditelnosti přede dnem účinnosti tohoto zákona, postupuje se podle dosavadních předpisů, pokud valná hromada nerozhodne jinak.

4. Pokud ukládá tento zákon akciové společnosti vytvořit rezervní fond ve vztahu k akciím, které má ve svém majetku ke dni účinnosti tohoto zákona, nejpozději do 30. června 1997, jinak je povinna vlastní akcie nebo zatímní listy prodat nebo o jejich jmenovitou hodnotu snížit základní jmění. Nesplní-li společnost tuto povinnost, může ji soud i bez návrhu zrušit a nařídít její likvidaci.

5. Osoby, které ke dni účinnosti tohoto zákona dosahují podílu na hlasovacích právech uvedeného v § 183d, jsou povinny splnit oznamovací povinnost uvedenou v tomto ustanovení do 60 dnů ode dne účinnosti tohoto zákona.

6. Pokud má ke dni účinnosti tohoto zákona ovládaná osoba nebo osoba ovládaná ovládanou osobou ve svém majetku akcie ovládací osoby, vztahuje se na ni, pokud jde o tyto akcie, ustanovení § 161f počínaje dnem 1. ledna 1997. Od tohoto dne se počítají i lhůty, v nichž je ovládaná osoba povinna akcie ovládací osoby zcizit.

7. Pokud má ke dni účinnosti tohoto zákona akcionář podíl na veřejně obchodovatelných akciích společnosti v rozsahu zakládajícím povinnost učinit veřejný návrh smlouvy o koupi akcií podle § 183b, není povinen veřejný návrh smlouvy o koupi akcií učinit, ledaže po nabytí účinnosti tohoto zákona nastanou předpoklady zakládající vznik povinnosti podle § 183b.

8. Ustanovení § 183b se nevztahuje na státní peněžní ústavy, Fond národního majetku České republiky, Pozemkový fond České republiky a na osobu, která nabývá akcie společnosti v souladu s rozhodnutím o privatizaci podle zvláštního zákona.

9. Pokud tento zákon vyžaduje zapsání určitých údajů do obchodního rejstříku, jsou osoby zapsané v obchodním rejstříku povinny podat návrh na povolení zápisu těchto údajů do 31. prosince 1996.

10. Pokud jednatelé, členové představenstva a dozorčích rad nesplňují ke dni účinnosti tohoto zákona požadavky uvedené v § 194 odst. 7, zaniká jejich funkce dnem 31. prosince 1996, pokud do této doby uvedené požadavky nesplní.

11. Osoby zapsané do obchodního rejstříku ke dni účinnosti tohoto zákona jsou povinny uložit do sbírky listin úplné znění společenských smluv a stanov a podat návrh na zápis údajů, které vyžaduje tento zákon, nejpozději do 30. června 1997. Do sbírky listin se uloží poprvé účetní závěrky za účetní období roku 1996.

12. Pokud bylo ke dni účinnosti tohoto zákona uveřejněno oznámení o konání valné hromady nebo zaslána pozvánka na valnou hromadu, posuzuje se, zda svolání valné hromady je řádné, podle dosavadních předpisů.

13. Pokud ke dni účinnosti tohoto zákona bylo rozhodnuto o sloučení, splynutí, rozdělení nebo přeměně společnosti, postupuje se podle dosavadních předpisů.

Hlava III zák. č. 30/2000 Sb. zní:

Hlava III. Přejímaná ustanovení k části třetí až desáté

1. Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní vztahy vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona; vznik těchto právních vztahů, jakož i nároky z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.

2. Podle nového ustanovení § 27a zák. č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, se postupuje jen tehdy, dospěl-li senát Nejvyššího soudu k právnímu názoru odlišnému od právního názoru vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu, které bylo vyhlášeno (vydáno) po účinnosti tohoto zákona.

Článek VII zák. č. 370/2000 Sb. zní:

Čl. VII. Společná ustanovení

1. Užívají-li právní předpisy pojem „základní jmění“, rozumí se tím „základní kapitál“.

2. Užívají-li právní předpisy pojem „zapisované základní jmění“, rozumí se tím „zapisovaný základní kapitál“.

3. Užívají-li právní předpisy pojem „obchodní jméno“, rozumí se tím podle povahy věci „obchodní firma“ nebo „firma, jméno a příjmení fyzické osoby nebo název právnické osoby“.

4. Užívá-li tento zákon pojem „roční účetní závěrka“, rozumí se tím „řádná účetní závěrka“.

Článek VIII zák. č. 370/2000 Sb. zní:

Čl. VIII. Přejímaná ustanovení k části první

1. Změny pojmů vyplývající z části první, které se týkají údajů zapsaných v obchodním rejstříku, provede rejstříkový soud v obchodním rejstříku i bez návrhu a bez řízení nejpozději do dvou let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.

2. Ukládá-li tento zákon osobě, která nevzniká ke dni zápisu do obchodního rejstříku, povinnost zapsat se do obchodního rejstříku, je tato osoba povinna podat návrh na zápis do obchodního rejstříku do šesti měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.

3. Ukládá-li tento zákon povinnost provést v obchodním rejstříku zápis skutečnosti, jež se dosud nezapisovala, nebo do sbírky listin uložit listinu, jež se dosud neukládala, musí ten, komu taková povinnost svědčí, podat návrh na zápis do obchodního rejstříku nebo uložit listinu do sbírky listin do jednoho roku ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud tento zákon nestanoví jinak. Tyto povinnosti neplatí ohledně zápisů a listin týkajících se přeměn právnických osob, k nimž došlo podle dosavadních právních předpisů.

4. Dosavadní předtištěné obchodní listiny (§ 13a), jež nemají náležitosti stanovené tímto zákonem, lze používat nejdéle po dobu šesti měsíců od účinnosti tohoto zákona. Podnikatelé jsou povinni přizpůsobit svoji firmu požadavkům tohoto zákona do dvou let ode dne nabytí jeho účinnosti.

5. Byla-li přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona společnost již založena, postupuje se až do vzniku společnosti podle dosavadních právních předpisů, pokud se zakladatelé nedohodnou na postupu podle tohoto zákona.

6. Bylo-li přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona rozhodnuto o zvýšení nebo snížení základního kapitálu společnosti, postupuje se až do zápisu zvýšení nebo snížení základního kapitálu do obchodního rejstříku podle dosavadních právních předpisů, pokud valná hromada do tří měsíců od účinnosti tohoto zákona nerozhodne, že má být postupováno podle tohoto zákona.

7. Bylo-li přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona rozhodnuto o zrušení nebo přeměně společnosti, postupuje se podle dosavadních právních předpisů, pokud společníci nebo příslušný orgán společnosti nerozhodnou do tří měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona o tom, že bude uplatněn postup podle tohoto zákona. Důvody vylučující možnost podání žaloby na neplatnost usnesení valné hromady se použijí i na rozhodnutí o zrušení společnosti bez likvidace, jež byla přijata přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona. Ustanovení tohoto zákona na ochranu věřitelů a ustanovení týkající se doplateků na dorovnání se použijí i na případy, kdy rozhodnutí o zrušení společnosti bylo přijato přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona a ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona nebylo ještě zapsáno do obchodního rejstříku.

8. Jestliže byl přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona učiněn veřejný návrh smlouvy o koupi akcií, postupuje se podle dosavadních právních předpisů.

9. Jestliže bylo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona přijato rozhodnutí podle § 186a, postupuje se podle dosavadních právních předpisů.

10. Bylo-li přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona společnosti doručeno oznámení o odstoupení z funkce podle § 66 odst. 1, postupuje se podle dosavadních právních předpisů.

11. Byla-li přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona uzavřena ovládací smlouva nebo smlouva o převodu zisku, smlouva o nájmu podniku nebo jeho části, jsou účastníci smlouvy povinni přizpůsobit ji požadavkům tohoto zákona, podat návrh na zápis do obchodního rejstříku a uložit smlouvu do sbírky listin do jednoho roku ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Ovládací smlouva nebo smlouva o převodu zisku anebo o nájmu podniku nebo jeho části musí být schválena valnou hromadou podle tohoto zákona do jednoho roku ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, jinak zaniká.

12. Ustanovení § 66a odst. 14 a 15 o ručení a odpovědnosti se vztahují na závazky po dni nabytí účinnosti tohoto zákona.

13. Bylo-li přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona zahájeno řízení o zrušení společnosti podle § 69b, soud pokračuje v řízení podle ustanovení tohoto zákona o neplatnosti společnosti.

14. Ustanovení o ručení společníků společnosti s ručením omezeným podle tohoto zákona se nepoužije na závazky, které vznikly přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

15. Ustanovení tohoto zákona o formě společenské smlouvy, zakladatelské smlouvy, stanov a jejich změn se nevztahují na společenské smlouvy, zakladatelské smlouvy, stanovy a jejich změny, které byly dohodnuty nebo usneseny přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

16. Ustanovení § 120 odst. 2 a 3 se dnem nabytí účinnosti tohoto zákona vztahují i na obchodní podíly nabyté společností nebo jí ovládanou osobou před účinností tohoto zákona.

17. Pokud bylo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona zahájeno řízení podle § 131, 183 nebo 242, pokračuje soud v řízení podle tohoto zákona.

18. Společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti, jež vznikly podle dosavadních právních předpisů, nejsou povinny zvýšit základní kapitál do výše stanovené tímto zákonem, nemohou však rozhodnout o snížení základního kapitálu pod částku stanovenou tímto zákonem. Budou-li však tyto společnosti po účinnosti tohoto zákona zvyšovat základní kapitál, zvýší jej alespoň tak, aby dosáhly výše základního kapitálu vyžadované tímto zákonem.

19. Je-li ke dni účinnosti tohoto zákona jedna fyzická osoba jediným společníkem ve více než třech společnostech s ručením omezeným nebo je-li společnost s jediným společníkem jediným společníkem jiné společnosti, je povinna uvést své právní postavení do souladu s tímto zákonem do dvou let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, jinak může soud i bez návrhu všechny tyto společnosti zrušit a naříditi jejich likvidaci.

20. Společnosti jsou povinny uvést společenské smlouvy a stanovy do souladu s ustanoveními tohoto zákona do jednoho roku ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud z ustanovení tohoto zákona nevyplývá něco jiného, jinak může soud i bez návrhu společnost zrušit a naříditi její likvidaci. Společník, který zneužije svého postavení ve společnosti nebo bude vázat přizpůsobení společenské smlouvy nebo stanov na neoprávněné výhody a v důsledku toho zmaří přizpůsobení společenské smlouvy nebo stanov požadavkům tohoto zákona, odpovídá ostatním společníkům a věřitelům společnosti za škodu, jež jim v důsledku tohoto jednání vznikla.

21. Nestanoví-li tento zákon jinak, ustanovení společenských smluv a stanov upravujících práva a povinnosti společníků nebo společnosti v rozporu s donucujícími ustanoveními tohoto zákona pozbývají platnosti dnem nabytí účinnosti tohoto zákona. To neplatí pro pravidla o svolávání valné hromady.

22. Pokud byly akcie na jméno zastaveny přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, použijí se na prodej takto zastavených akcií ustanovení tohoto zákona.

23. Pokud majitel akcie na jméno požádal orgán společnosti o udělení souhlasu s převodem akcie přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona a příslušný orgán společnosti nerozhodne o žádosti do dvou měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, platí, že souhlas byl dán.

24. Pokud přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona vzniklo akcionáři právo na odkoupení akcií na jméno podle § 156 odst. 4 obchodního zákoníku, postupuje se podle dosavadních právních předpisů, pokud se účastníci nedohodnou do jednoho měsíce ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona na použití tohoto zákona.

25. Dosavadní zaměstnanecké akcie přestávají být zvláštním druhem akcií dnem, kdy valná hromada rozhodne o změně zaměstnaneckých akcií na kmenové akcie bez zvláštních práv podle § 158 nebo rozhodne o změně stanov, jež upraví podmínky pro nabývání kmenových akcií zaměstnanci společnosti podle § 158 tohoto zákona, nejpozději však uplynutím dvou let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Do té doby se použijí na zaměstnanecké akcie dosavadní právní předpisy.

26. V případě, že v důsledku použití tohoto zákona vznikne mezi určitými osobami vztah ovládající a ovládané osoby, ačkoliv podle dosavadní právní úpravy takovými osobami nebyly, jsou povinny uvést své vzájemné vztahy do souladu s tímto zákonem do šesti měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, jestliže takovou povinnost dosud neměly. Ovládaná osoba je povinna zcizit obchodní podíl nebo akcie ovládající osoby, jež má ve svém majetku, do 18 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, jinak ji soud může i bez návrhu zrušit a naříditi její likvidaci.

27. Ovládaná osoba je povinna vytvořit rezervní fond vyžadovaný podle tohoto zákona do 12 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud ke dni účinnosti tohoto zákona má ve svém majetku obchodní podíl nebo akcie ovládající osoby a tuto povinnost dosud neměla, jinak je povinna bez zbytečného odkladu tyto akcie nebo obchodní podíl zcizit.

28. Kdo ke dni účinnosti tohoto zákona splňuje podmínky stanovené tímto zákonem pro vznik povinnosti učinit nabídku převzetí, ačkoliv ji podle dosavadní právní úpravy neměl, není povinen učinit nabídku převzetí podle tohoto zákona.

29. Osoby, které ke dni účinnosti tohoto zákona splňují podmínky pro vznik oznamovací povinnosti podílu na hlasovacích právech podle ustanovení tohoto zákona, jsou povinny splnit oznamovací povinnost uloženou tímto zákonem do šesti měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud jim nevznikne povinnost oznámit zvýšení nebo snížení podílu na hlasovacích právech před uplynutím této doby.

30. Pokud byla přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona svolána valná hromada na den po dni nabytí účinnosti tohoto zákona a text pozvánky na valnou hromadu již nelze změnit, použijí se na náležitosti pozvánky na valnou hromadu nebo oznámení o jejím konání dosavadní právní předpisy.

31. Ustanovení tohoto zákona o dohodách o výkonu hlasovacích práv se použijí i na dohody o výkonu hlasovacích práv, jež byly uzavřeny přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

32. Ustanovení tohoto zákona o důkazním břemenu ve vztahu k prokazování splnění povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře se nepoužijí na jednání, k nimž došlo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

33. Jestliže jsou ke dni účinnosti tohoto zákona členy dozorčí rady akciové společnosti zvolenými zaměstnanci osoby, jež nesplňují požadavky tohoto zákona, končí jejich funkční období nejpozději uplynutím 1 roku ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.

34. Jestliže jsou ke dni účinnosti tohoto zákona statutárním orgánem, jeho členem nebo členem jiného orgánu právnické osoby, která je podnikatelem, osoby, jež nesplňují požadavky tohoto zákona nebo zvláštního právního předpisu, končí jejich funkce nejpozději uplynutím 3 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.

35. Platnost smluv o obchodním zastoupení, jež byly uzavřeny přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se posuzuje podle dosavadních právních předpisů. Práva a povinnosti smluvních stran z takto uzavřených smluv se řídí tímto zákonem, pokud zákon nedovoluje, aby si smluvní strany sjednaly něco jiného.

36. Ustanovení tohoto zákona, jež stanoví, kdo může být společníkem veřejné obchodní společnosti a komplementářem, se nevztahují na osoby, jež jsou takovými společníky ke dni účinnosti tohoto zákona, ledaže po účinnosti tuto způsobilost po nabytí účinnosti tohoto zákona ztratí.

37. Průkazy živnostenských nebo jiných podnikatelských oprávnění vydané ke dni účinnosti tohoto zákona ani jiná povolení, souhlasy, popřípadě obdobné dokumenty znějící na obchodní jméno fyzických osob nepozbývají platnosti a nemusí být uvedeny do souladu s § 8 a násl. obchodního zákoníku.

38. Ustanovení smluv o tichém společenství, které jsou v rozporu s donucujícími ustanoveními tohoto zákona, pozbývají platnosti dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

39. Ustanovení § 369 odst. 1 o úroku z prodlení se použije i na vztahy vzniklé před účinností tohoto zákona, nastalo-li prodlení kdykoliv počínaje dnem účinnosti tohoto zákona.

Přechodná ustanovení (čl. II) zák. č. 501/2001 Sb.:

Čl. II. Přechodná ustanovení

1. Ustanovení čl. I bodu 3 se použije poprvé počínaje účetním obdobím započatým v roce 2002.

2. Osoby, které se zapsaly do obchodního rejstříku na základě dosavadní právní úpravy § 3 odst. 3 písm. a) obchodního zákoníku a čl. VIII bodu 2 zák. č. 370/2000 Sb., mohou podat návrh na výmaz z obchodního rejstříku do 31. 12. 2002 a povinnost účtovat v soustavě podvojného účetnictví jim z důvodu tohoto zápisu do obchodního rejstříku nevzniká.

3. Osoby, které ke dni účinnosti tohoto zákona nesplňují podmínky pro výkon funkce podle čl. 1 bodu 17 tohoto zákona, musí být potvrzeny ve funkci podle ustanovení § 31a odst. 6 obchodního zákoníku do osmi měsíců ode dne účinnosti tohoto zákona, jinak jejich funkce zaniká.

4. Řízení podle § 31 odst. 1 a 2 obchodního zákoníku zahájená přede dnem účinnosti tohoto zákona se dokončí podle ustanovení tohoto zákona, jestliže soud ke dni účinnosti tohoto zákona dosud nerozhodl o jmenování společného zástupce.

Článek II zák. č. 88/2003 Sb. zní:

Čl. II. Přejícná ustanovení

1. Ustanovení čl. I bodu 3 se použije poprvé počínaje účetním obdobím započatým v roce 2002.

2. Řízení podle § 131 odst. 1 a 2 obchodního zákoníku zahájená přede dnem nabytí účinnosti zák. č. 501/2001 Sb. se dokončí podle právní úpravy účinné dnem 31. prosince 2001, jestliže soud ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona dosud nerozhodl o jmenování společného zástupce.

Článek VI zák. č. 554/2004 Sb. zní:

Čl. VI

1. Ustanoveními tohoto zákona se řídí i právní vztahy vzniklé přede dnem nabytí jeho účinnosti; vznik těchto právních vztahů, jakož i nároky z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.

2. Ustanovení § 369a obchodního zákoníku, ve znění tohoto zákona, se nepoužije na vztahy založené smlouvami uzavřenými přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

3. Podle dosavadních právních předpisů se posuzuje zánik prokury podle § 14 obchodního zákoníku, obchodní plné moci podle § 15 obchodního zákoníku a plné moci k nakládání s peněžními prostředky na účtu podle § 710 obchodního zákoníku, udělených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, ledaže zmocnitel po dni nabytí účinnosti tohoto zákona písemným právním úkonem s úředně ověřeným podpisem prohlásí, že

a) jím udělená prokura nebo obchodní plná moc nezanikají po jeho smrti; v případě prokury je prokurista povinen postupovat obdobně podle § 14 odst. 7 obchodního zákoníku a osoba zmocněná obchodní plnou mocí postupovat obdobně podle § 15 odst. 3 obchodního zákoníku,

b) jím udělená plná moc k nakládání s peněžními prostředky na jeho účtu nezaniká po jeho smrti; je-li prohlášení majitele účtu učiněno před bankou, úřední ověření podpisu se nevyžaduje.

4. Pokud došlo k obnovení účasti společníka ve společnosti podle ustanovení § 148 odst. 4 obchodního zákoníku přede dnem účinnosti tohoto zákona, a pokud společníkovi v důsledku toho vznikl závazek nahradit společnosti vypořádací podíl a společník tento vypořádací podíl společnosti nenahradí do dvou měsíců od účinnosti tohoto zákona, jeho účast ve společnosti zanikne.

Přechodná ustanovení (čl. V) zák. č. 216/2005 Sb. zní:

Čl. V

1. Řízení ve věcech obchodního rejstříku zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se dokončí podle dosavadních právních předpisů.

2. V období jednoho roku ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona platí, že lhůta podle § 200db odst. 1 občanského soudního řádu, ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se pro potřeby zápisu pro zmeškání lhůty prodlužuje o dalších pět pracovních dnů, a to i v případě, že je lhůta prodloužena podle § 200db odst. 2 občanského soudního řádu.

3. Do 31. prosince 2006 vydá rejstříkový soud na žádost vždy listinný úředně ověřený částečný nebo úplný opis zápisu nebo listiny uložené ve sbírce listin nebo potvrzení o tom, že určitý údaj v obchodním rejstříku není; neověřený opis nebo potvrzení ani opis nebo potvrzení v elektronické podobě se nevydávají a ustanovení § 28 odst. 3 a 5 obchodního zákoníku se nepoužijí. Do 31. prosince 2006 lze obchodní rejstřík vést pouze v listinné podobě; ustanovení § 27 odst. 1 věta druhá a § 33 odst. 2 obchodního zákoníku, ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se nepoužijí.

4. Osoba, která splňuje podmínky podle § 183i odst. 1 tohoto zákona ke dni účinnosti tohoto zákona, může vykonávat právo výkupu účastnických cenných papírů podle § 183i až 183n obchodního zákoníku do tří měsíců ode dne účinnosti tohoto zákona, jinak toto právo zaniká.

Nařízení vlády o Obchodním věstníku

č. 503/2000 Sb. ze dne 18. prosince 2000

ve znění nařízení vlády č. 408/2003 Sb. a č. 511/2005 Sb.

Vláda nařizuje podle § 770 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění zákona č. 370/2000 Sb.:

§ 1 Vydávání Obchodního věstníku (dále jen „Věstník“) zabezpečuje Ministerstvo informatiky prostřednictvím portálu veřejné správy¹ (dále jen „portál“).

§ 2 (1) Ve Věstníku se zveřejňují údaje v případech, ve kterých zveřejnění stanoví obchodní zákoník.

(2) Ve Věstníku se dále zveřejňují skutečnosti v řízení o konkursu nebo vyrovnání, o nichž tak stanoví zvláštní právní předpis.²

(3) Ve Věstníku se mimo případů uvedených v odstavcích 1 a 2 zveřejňují také jiná oznámení a údaje, pokud tuto povinnost stanoví zvláštní právní předpis.³

§ 3 (1) Z údajů zapisovaných do obchodního rejstříku podle § 35, 36, 38, 38a až 38c, § 38g a 38h obchodního zákoníku se ve Věstníku zveřejňují

- a) údaje uvedené v § 35 obchodního zákoníku,
- b) z údajů uvedených v § 36 obchodního zákoníku u komanditní společnosti, u společnosti s ručením omezeným, u akciové společnosti a družstva výše základního kapitálu nebo zapisovaného základního kapitálu, u veřejné obchodní společnosti jména nebo názvy nebo firmy společníků, u akciové společnosti též počet, druh, forma, podoba a jmenovitá hodnota akcií a údaj o tom, zda je či není omezena převoditelnost akcií na jméno, u státního podniku, kdo vykonává jménem státu funkci zakladatele, a výše kmenového jmění,
- c) u podniku zahraniční osoby a u organizační složky podniku zahraniční osoby údaje podle § 38h odst. 1 obchodního zákoníku,
- d) u podniku zahraniční osoby a u organizační složky podniku zahraniční osoby, která má sídlo v některém z členských států Evropské unie nebo v jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor, údaje podle § 38h odst. 2 obchodního zákoníku,
- e) údaje uvedené v § 38g obchodního zákoníku s výjimkou údajů, jež se zveřejňují podle § 2 odst. 2,

¹ § 2 písm. r) a § 4 odst. 1 písm. i) zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 517/2002 Sb.

² Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění zákona č. 122/1993 Sb., zákona č. 42/1994 Sb., zákona č. 74/1994 Sb., zákona č. 117/1994 Sb., zákona č. 156/1994 Sb., zákona č. 224/1994 Sb., zákona č. 84/1995 Sb., zákona č. 94/1996 Sb., zákona č. 151/1997 Sb., zákona č. 12/1998 Sb., zákona č. 27/2000 Sb., zákona č. 30/2000 Sb., zákona č. 105/2000 Sb., zákona č. 214/2000 Sb., zákona č. 368/2000 Sb. a zákona č. 370/2000 Sb.

³ Například zákon č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, ve znění zákona č. 38/1995 Sb., zákona č. 304/1997 Sb., zákona č. 132/2000 Sb., zákona č. 150/2000 a zákona č. 361/2000 Sb., zákon č. 199/1994 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění zákona č. 148/1996 Sb., zákona č. 93/1998 Sb., zákona č. 28/2000 Sb. a zákona č. 256/2000 Sb.

- f) v případě fúze, převodu jmění, rozdělení nebo změny právní formy údaje podle § 38, 38a až 38c obchodního zákoníku s výjimkou údajů zapisovaných při vzniku právnické osoby, které se zveřejňují jen v rozsahu uvedeném v § 3 odst. 1 písm. a) a b),
- g) den zápisu údajů podle písmen a) a e), označení soudu určeného zvláštním právním předpisem k vedení obchodního rejstříku (dále jen „rejstříkový soud“), spisová značka, pod kterou je veden rejstříkový spis, jakož i změna a zánik zapisovaných skutečností, které byly zveřejněny.

(2) Požádá-li o to navrhovatel v návrhu na povolení zápisu do obchodního rejstříku, zveřejní se ve Věstníku pouze oznámení, že byl povolen zápis do obchodního rejstříku. V oznámení se uvede, o zápis jaké skutečnosti jde, koho se zápis týká, den zápisu, rejstříkový soud a spisová značka, pod kterou je veden rejstříkový spis.

(3) Ve Věstníku se zveřejňuje den a obsah zápisu v obchodním rejstříku, rejstříkový soud a spisová značka, pod kterou je veden rejstříkový spis, jde-li o

- a) usnesení valné hromady o přechodu účastnických cenných papírů podle § 183i odst. 1 obchodního zákoníku,
- b) usnesení valné hromady o zvýšení základního kapitálu podle § 203 odst. 2, § 207 odst. 3 a § 209a odst. 2 obchodního zákoníku,
- c) rozhodnutí představenstva akciové společnosti podle § 210 odst. 1 a 4 obchodního zákoníku,
- d) usnesení valné hromady akciové společnosti o snížení základního kapitálu podle § 211 odst. 1 obchodního zákoníku.

(4) Ve Věstníku se zveřejňují v plném znění údaje, jejichž zveřejnění ukládá podnikatelům obchodní zákoník s uvedením obchodní firmy, sídla nebo místa podnikání a identifikačního čísla podnikatele. Je-li podnikatel zapsán v obchodním rejstříku, uvede se též rejstříkový soud a spisová značka, pod kterou je veden rejstříkový spis.

§ 4 (1) Ve Věstníku se zveřejňuje oznámení o uložení každé listiny do sbírky listin obchodního rejstříku.

(2) Oznámení podle odstavce 1 obsahuje označení listiny, osoby nebo osob, jichž se listina týká, a jsou-li tyto osoby zapsány v obchodním rejstříku, i rejstříkový soud, spisovou značku, pod kterou je rejstříkový spis veden, a datum, kdy byla listina uložena do sbírky listin u rejstříkového soudu.

(3) Na základě žádosti připojené navrhovatelem k listině ukládané do sbírky listin rejstříkového soudu se spolu s oznámením podle odstavce 2 ve Věstníku zveřejňuje i obsah ukládané listiny buď v plném znění, nebo výňatky z něj; ve výňatku je třeba uvést podstatné části obsahu listiny.

§ 5 (1) Ve Věstníku se mohou uveřejňovat údaje v případech, ve kterých zákon stanoví povinnost jejich uveřejnění, avšak neurčuje způsob uveřejnění.

(2) Ve Věstníku se mohou též uveřejňovat

- a) rozsudky ve věcech obchodních, pokud soud v rozsudku přiznal právo na uveřejnění,
- b) oznámení nebo rozhodnutí správních úřadů týkající se podnikatelů.

§ 6 (1) Podkladem pro zveřejnění nebo uveřejnění ve Věstníku jsou originály nebo úředně ověřené kopie dokladů o údajích, oznámeních nebo rozhodnutích, které se

mají zveřejnit nebo uveřejnit. Údaje z obchodního rejstříku, nadačního rejstříku, rejstříku obecně prospěšných společností a rejstříku společenství vlastníků jednotek se zasílají ke zveřejnění v elektronické formě.

(2) Cenu za zveřejnění nebo uveřejnění je povinen provozovateli portálu uhradit v případech uvedených v § 2 až 4 ten, koho se zveřejněný údaj týká, v ostatních případech ten, kdo o uveřejnění požádal nebo komu bylo pravomocným rozhodnutím uloženo cenu uhradit.

§ 7 (1) Údaje určené k zveřejnění ve Věstníku se v případech uvedených v § 2 až 4 zasílají provozovateli portálu. Údaje určené ke zveřejnění podle § 3 odst. 1 až 3 a § 4, nestanoví-li zákon jinak, je povinen zaslat provozovateli portálu rejstříkový soud, který zápis údaje do obchodního rejstříku provedl nebo přijal listinu do sbírky listin, nejpozději do 2 týdnů od provedení zápisu nebo přijetí listiny do sbírky listin.

(2) Za obsahovou správnost podkladů pro zveřejnění nebo uveřejnění zodpovídá předkladatel. Za soulad obsahu zveřejněných nebo uveřejněných údajů s poskytnutým podkladem zodpovídá provozovatel portálu.

§ 7a (1) Ministerstvo informatiky bude po dobu 2 let zabezpečovat tisk Věstníku v listinné podobě.

(2) Z hlediska požadavků zvláštních právních předpisů rozhodnými jsou obsah zveřejněných nebo uveřejněných údajů na portálu a doba, kdy byly údaje na portálu zveřejněny nebo uveřejněny.

§ 8 Zrušuje se nařízení vlády č. 63/1992 Sb., o Obchodním věstníku.

§ 9 Toto nařízení nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2001, s výjimkou § 3 odst. 1 písm. d), který nabývá účinnosti dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost.

Přechodná ustanovení (čl. II) nařízení vlády č. 408/2003 Sb.

Čl. II. Přechodné ustanovení

Údaje zaslané ke zveřejnění nebo uveřejnění ve Věstníku do dne nabytí účinnosti tohoto nařízení se zveřejní podle dosavadních právních předpisů.

Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží zkontrolovat, zda jde o poslední verzi textu

Smluvní strany této Úmluvy, majíce na mysli obecné cíle vyjádřené v resolucích přijatých na šestém zvláštním zasedání Valného shromáždění OSN o nastolení nového mezinárodního ekonomického řádu,

berouce v úvahu, že rozvoj mezinárodního obchodu na základě rovnosti a vzájemné výhodnosti je důležitým činitelem při rozvíjení přátelských vztahů mezi státy,

jsouce názoru, že přijetí jednotných ustanovení upravujících smlouvy i mezinárodní koupi zboží a přihlížejících k různým sociálním, ekonomickým a právním systémům by přispělo k odstraňování právních překážek v mezinárodním obchodě a podpořilo rozvoj mezinárodního obchodu,

se dohodly takto:

Část I. Předmět úpravy a obecná ustanovení

Kapitola I. Předmět úpravy

Čl. 1 (1) Tato Úmluva upravuje smlouvy o koupi zboží mezi stranami, které mají místa podnikání v různých státech,

- a) jestliže tyto státy jsou smluvními státy, nebo
- b) jestliže podle ustanovení mezinárodního práva soukromého se má použít právního řádu některého smluvního státu.

(2) Ke skutečnosti, že strany mají místo podnikání v různých státech se nepřihlíží, jestliže tato skutečnost nevyplývá buď ze smlouvy nebo z jednání mezi stranami nebo z informací poskytnutých stranami kdykoli do uzavření smlouvy nebo při jejím uzavření.

(3) Při určování použitelnosti této Úmluvy se nepřihlíží k státní příslušnosti a ani k tomu, zda strany nebo smlouva mají občanskoprávní nebo obchodní povahu.

Čl. 2 Tato Úmluva se nepoužije na koupě

- a) zboží kupovaného pro osobní potřebu, potřebu rodiny nebo domácnosti, ledaže prodávající před uzavřením smlouvy nebo při jejím uzavření nevěděl a ani neměl vědět, že zboží je kupováno k takovému účelu,
- b) na dražbách,
- c) při výkonu rozhodnutí nebo podle rozhodnutí soudu,
- d) cenných papírů nebo peněz,
- e) lodí, člunů, vznášedel nebo letadel,
- f) elektrické energie.

Čl. 3 (1) Smlouvy o dodávce zboží, které má být vyrobeno nebo vyhotoveno, se považují za smlouvy o koupi zboží, ledaže strana, která zboží objednává, se zavazuje dodat podstatnou část věcí nutných pro jejich výrobu nebo zhotovení.

(2) Tato Úmluva se nepoužije na smlouvy, v nichž převažující část závazků strany, která dodává zboží, spočívá ve vykonání prací nebo poskytování služeb.

Čl. 4 Tato Úmluva upravuje pouze uzavírání smlouvy o koupi a práva a povinnosti prodávajícího a kupujícího vznikající z takové smlouvy. Pokud něco jiného není výslovně stanoveno v této Úmluvě, nedotýká se zejména

- a) platnosti smlouvy nebo kteréhokoli jejího ustanovení nebo jakékoli zvyklosti,
- b) účinku, který může mít smlouva na vlastnické právo k prodávanému zboží.

Čl. 5 Tato Úmluva se nepoužije na odpovědnosti prodávajícího za smrt nebo ublížení na zdraví, způsobené zbožím kterékoli osobě.

Čl. 6 Strany mohou vyloučit použití této Úmluvy nebo, s výjimkou článku 12, kteréhokoli jejího ustanovení nebo jeho účinky změnit.

Čl. 7 (1) Při výkladu této Úmluvy se přihlédne k její mezinárodní povaze a k potřebě podporovat jednotnost při jejím použití a dodržování dobré víry v mezinárodním obchodu.

(2) Otázky, spadající do předmětu úpravy této Úmluvy, které v ní nejsou výslovně řešeny, se řeší podle obecných zásad, na nichž Úmluva spočívá, nebo, jestliže takové zásady chybějí, podle ustanovení právního řádu rozhodného podle ustanovení mezinárodního práva soukromého.

Čl. 8 (1) Pro účely této Úmluvy prohlášení nebo jiné chování strany se vykládají podle jejího úmyslu, jestliže druhé straně byl tento úmysl znám nebo ji nemohl být neznám.

(2) Nepoužije-li se ustanovení předchozího odstavce, vykládají se prohlášení nebo jiné chování strany podle významu, který by jim přikládala za týchž okolností rozumná osoba v tomtéž postavení jako druhá strana.

(3) Při určování úmyslu strany nebo významu, který by prohlášení nebo chování přikládala rozumná osoba, vezme se náležitý zřetel na všechny rozhodné okolnosti případu, včetně jednání o smlouvě, praxe, kterou strany mezi sebou zavedly, zvyklostí a následného chování stran.

Čl. 9 (1) Strany jsou vázány jakoukoli zvyklostí, na které se dohodly, a praxí, kterou mezi sebou zavedly.

(2) Pokud není dohodnuto jinak, má se za to, že strany se nepřímo dohodly, že na smlouvu nebo na její uzavírání má být použita zvyklost, kterou obě strany znaly nebo měly znát, a která je v mezinárodním obchodu v široké míře známa stranám smlouvy téhož druhu v příslušném obchodním odvětví a zpravidla jimi dodržována.

Čl. 10 Pro účely této Úmluvy

- a) v případech, kdy strana má více míst podnikání, je rozhodující místo podnikání, které má nejužší vztah ke smlouvě a jejímu plnění, s přihlédnutím k okolnostem stranám známým nebo stranami zamýšlenými kdykoli před uzavřením smlouvy nebo při jejím uzavření,
- b) v případech, kdy strana nemá místo podnikání, je rozhodující její bydliště (sídlo).

Čl. 11 Smlouva o koupi nemusí být uzavřena nebo prokazována písemně a nevyžadují se u ní žádné jiné formální náležitosti; lze ji prokazovat jakýmkoli prostředky, včetně svědků.

Čl. 12 Ustanovení článku 11, článku 29 a části II této Úmluvy, jež připouštějí, aby uzavření smlouvy o koupi nebo dohoda o její změně nebo o zrušení nebo nabídka, její přijetí nebo jiný projev vůle stran se uskutečnily v jakékoli jiné formě než písemně, se nepoužijí, jestliže kterákoli strana má místo podnikání ve smluvním státě, který učinil prohlášení podle článku 96 této Úmluvy. Strany nemohou dohodnout vyloučení nebo změnu účinku tohoto článku.

Čl. 13 Pro účely této Úmluvy písemná forma zahrnuje telegram a dálnopis.

Část II. Uzavírání smlouvy

Čl. 14 (1) Návrh na uzavření smlouvy určený jedné nebo několika určitým osobám je nabídkou, jestliže je dostatečně určitý a projevuje vůli navrhovatele, aby byl zavázán v případě přijetí. Návrh je dostatečně určitý, je-li v něm označeno zboží a jestliže výslovně nebo nepřímo stanoví množství a kupní cenu zboží nebo obsahuje ustanovení umožňující jejich určení.

(2) Návrh, který není určen jedné nebo několika určitým osobám, se pokládá pouze za výzvu k podávání nabídek, ledaže osoba činící návrh jasně uvede opak.

Čl. 15 (1) Nabídka působí od doby, kdy dojde osobě, které je určena.

(2) Nabídku, i když je neodvolatelná, lze zrušit, dojde-li zrušení osobě, které je nabídka určena, dříve nebo současně s nabídkou.

Čl. 16 (1) Dokud nebyla smlouva uzavřena, může být nabídka odvolána, jestliže odvolání dojde osobě, které je nabídka určena, dříve než odeslala přijetí.

(2) Nabídka nemůže být odvolána:

- a) jestliže z ní vyplývá stanovením určité lhůty pro přijetí nebo jiným způsobem, že je neodvolatelná, nebo
- b) jestliže osoba, které byla určena, mohla důvodně spoléhat na její neodvolatelnost, podle toho jednala.

Čl. 17 Nabídka, i když je neodvolatelná, zaniká, jakmile navrhovateli dojde její odmítnutí.

Čl. 18 (1) Prohlášení učiněné osobou, které byla nabídka určena, nebo její jiné jednání naznačující její souhlas s nabídkou, je přijetím. Mlčení nebo nečinnost samy o sobě nejsou přijetím.

(2) Přijetí nabídky se stává účinným v okamžiku, kdy vyjádření souhlasu dojde navrhovateli. Přijetí není účinné, jestliže vyjádření souhlasu nedorazí navrhovateli v době, kterou určil, a není-li tato doba určena, v rozumné době s přihlédnutím k okolnostem obchodu, včetně rychlosti sdělovacích prostředků, které navrhovatel použil. Ústní nabídka musí být přijata ihned, ledaže z okolností vyplývá něco jiného.

(3) Jestliže však na základě nabídky nebo v důsledku praxe, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo zvyklostí, může osoba, které je nabídka určena, vyjádřit souhlas provedením úkonu bez vyrozumění navrhovatele, jako odesláním zboží nebo zaplacením kupní ceny, je přijetí účinné v okamžiku, kdy byl tento úkon vykonán, za předpokladu, že byl vykonán ve lhůtě stanovené v předchozím odstavci.

Čl. 19 (1) Odpověď na nabídku, která se jeví přijetím, avšak obsahuje dodatky, omezení nebo jiné změny, je odmítnutím nabídky a je protinabídkou.

(2) Avšak odpověď na nabídku, která se jeví přijetím, ale obsahuje dodatky nebo odchylky, které podstatně nemění podmínky nabídky je přijetím, ledaže navrhovatel bez zbytečného odkladu ústně vznese proti rozdílům námitky nebo za tímto účelem odešle oznámení. Jestliže tak neučiní, jsou součástí smlouvy podmínky uvedené v nabídce se změnami obsaženými v přijetí.

(3) Dodatky nebo odchylky, které se týkají zejména kupní ceny, placení, jakosti a množství zboží, místa a doby dodání, rozsahu odpovědnosti jedné strany vůči druhé straně nebo řešení sporů, se považují za podstatnou změnu podmínky nabídky.

Čl. 20 (1) Lhůta pro přijetí nabídky určená navrhovatelem v telegramu nebo v dopisu počíná běžet od okamžiku, kdy je telegram podán k odeslání nebo od data uvedeného v dopise, a není-li takové datum uvedeno, od data uvedeného na obálce. Lhůta pro přijetí nabídky určená navrhovatelem telefonicky, dálnopisně nebo jinými prostředky umožňujícími okamžité sdělení začíná běžet od okamžiku, kdy nabídka dojde osobě, která je určena.

(2) Státní svátky a dny pracovního klidu v průběhu lhůty pro přijetí se do ní započítávají při výpočtu její délky. Jestliže však zpráva o přijetí nemůže být doručena na adresu navrhovatele poslední den takové lhůty, poněvadž na tento den připadá státní svátek nebo jiný den pracovního klidu v místě podnikání navrhovatele, prodlužuje se lhůta do prvního následujícího pracovního dne.

Čl. 21 (1) Pozdní přijetí má nicméně účinky přijetí, jestliže navrhovatel bez odkladu vyrozumí o tom ústně osobu, které byla nabídka určena nebo jí v tomto smyslu odešle zprávu.

(2) Jestliže z dopisu nebo jiné písemnosti, jež obsahují pozdní přijetí nabídky, vyplývá, že byly odeslány za takových okolností, že by došly navrhovateli včas, kdyby jejich přeprava probíhala obvyklým způsobem, má pozdní přijetí účinky přijetí, ledaže navrhovatel bez odkladu vyrozumí ústně osobu, které byla nabídka určena, že považuje nabídku za zaniklou, nebo jí v tomto smyslu odešle zprávu.

Čl. 22 Přijetí může být vzato zpět, jestliže zpětvzetí dojde navrhovateli před okamžikem nebo v okamžiku, kdy by nastaly účinky přijetí.

Čl. 23 Smlouva je uzavřena okmžikem, kdy přijetí nabídky se stane účinným podle ustanovení této Úmluvy.

Čl. 24 Pro účely této části Úmluvy nabídka, prohlášení o přijetí nebo jakýkoli jiný projev vůle dojde osobě, které jsou určeny, když jsou jí sděleny ústně nebo jsou doručeny jakýmkoli jiným způsobem jí do vlastních rukou, do jejího místa podnikání nebo na její poštovní adresu, nebo, nemá-li místo podnikání nebo poštovní adresu, do jejího bydliště (sídla).

Část III. Koupě zboží

Kapitola I. Obecná ustanovení

Čl. 25 Porušení smlouvy jednou ze stran je podstatné, jestliže způsobuje takovou újmu druhé straně, že jí ve značné míře zbavuje toho, co tato strana je oprávněna očekávat podle smlouvy, ledaže strana porušující smlouvu nepředvídala takové důsledky a ani rozumná osoba v totéž postavení by je nepředvídala za týchž okolností.

Čl. 26 Prohlášení o odstoupení od smlouvy je účinné, jen když je oznámeno druhé straně.

Čl. 27 Jestliže strana v souladu s touto částí Úmluvy učiní oznámení, žádost nebo jiné sdělení a zašle je prostředky přiměřenými okolnostem, opoždění nebo omyl při předávání nebo skutečnost, že nedošly do místa určení, nezabývá tuto stranu práva se jich dovolávat, ledaže tato část Úmluvy výslovně nestanoví něco jiného.

Čl. 28 Jestliže je strana oprávněna podle této Úmluvy požadovat plnění jakékoli povinnosti druhé strany, není soud povinen rozhodnout o naturálním plnění, ledaže by tak rozhodl podle svého vlastního právního řádu o obdobných kupních smlouvách, které nejsou upraveny touto Úmluvou.

Čl. 29 (1) Smlouva může být změněna nebo ukončena pouhou dohodou stran.

(2) Písemná smlouva, která obsahuje ustanovení, že její změna nebo ukončení dohodou stran vyžaduje písemnou formu, může být takto změněna nebo ukončena jen při dodržení této formy. Strana však může svým chováním ztratit možnost dovolávat se tohoto ustanovení v rozsahu, v jakém druhá strana spoléhala na toto chování.

Kapitola II. Povinnosti prodávajícího

Čl. 30 Prodávající je povinen dodat zboží, předat jakékoliv doklady, které se k němu vztahují, a vlastnické právo ke zboží, jak vyžaduje smlouva a tato Úmluva za podmínek stanovených smlouvou a touto Úmluvou.

Oddíl I. Dodání zboží a předání dokladů

Čl. 31 Není-li prodávající povinen dodat zboží v určitém jiném místě, jeho povinnost dodat zboží spočívá

- a) v předání zboží prvnímu dopravci k přepravě pro kupujícího, jestliže smlouva o koupi zahrnuje přepravu zboží,
- b) u zboží, jež je ve smlouvě určeno jednotlivě nebo sice podle druhu, avšak má být dodáno z určitého skladu nebo vyrobeno nebo zhotoveno a strany věděly v době uzavření smlouvy, že zboží se nachází nebo má být vyrobeno nebo zhotoveno v určitém místě, v umožnění kupujícímu nakládat zboží v tomto místě, jestliže se na ně nevztahuje ustanovení písm. a),
- c) v ostatních případech v umožnění kupujícímu nakládat zbožím v místě, kde má prodávající své místo podnikání v době uzavření smlouvy.

Čl. 32 (1) Jestliže prodávající předává zboží podle smlouvy nebo této Úmluvy dopravci a není-li zboží zřetelně označeno pro účely smlouvy značkami na zboží, dopravními doklady nebo jinak, musí prodávající zaslat kupujícímu oznámení o odeslání zásilky a zboží v něm specifikovat.

(2) Je-li prodávající povinen obstarat přepravu zboží, musí uzavřít smlouvy nezbytné pro přepravu do stanoveného místa určení dopravními prostředky odpovídajícími daným okolnostem a za podmínek obvyklých pro takovou přepravu.

(3) Není-li prodávající povinen pojistit dopravu zboží, musí kupujícímu poskytnout na jeho žádost veškeré dostupné údaje, které jsou nutné k uzavření pojištění.

Čl. 33 Proávající je povinen dodat zboží

- a) dne, který je určen ve smlouvě nebo určitelný podle smlouvy,
- b) kdykoli během lhůty, která je ve smlouvě určena nebo podle smlouvy určitelná, ledaže z okolností vyplývá, že dobu dodání určuje kupující, nebo
- c) v přiměřené lhůtě po uzavření smlouvy v ostatních případech.

Čl. 34 Je-li prodávající povinen předat doklady vztahující se ke zboží, musí je předat v době a v místě a způsobem, jež jsou stanovené ve smlouvě. Předal-li prodávající doklady před stanovenou dobou, může do této doby odstranit jakékoli vady dokladů, jestliže tím nezpůsobí kupujícímu nepřiměřené obtíže nebo nepřiměřené náklady. Kupujícímu je však zachován nárok na náhradu škody podle této Úmluvy

Oddíl II. Zboží bez vad a nároky třetích osob

Čl. 35 (1) Proávající musí dodat zboží v množství, jakosti a provedení, jež určuje smlouva, a musí je zabalit nebo opatřit tak, jak určuje smlouva.

- (2) Pokud se strany nedohodly jinak, zboží neodpovídá smlouvě, ledaže
- a) se hodí pro účely, pro něž se používá zpravidla zboží téhož provedení,
- b) se hodí pro zvláštní účel, o kterém byl prodávající výslovně nebo jinak uvědoměn v době uzavření smlouvy s výjimkou případů, kdy z okolností vyplývá, že kupující se nespolehlal nebo kdyby nebylo od něj rozumné, aby spoléhal na odbornost a úsudek prodávajícího,
- c) má vlastnosti zboží, které prodávající předložil kupujícímu jako vzorek nebo předlohu,
- d) je uloženo pro přepravu nebo zabaleno způsobem, který je obvyklý pro takové zboží nebo, nelze-li tento způsob určit, způsobem přiměřeným k zachování a ochraně zboží.

(3) Proávající neodpovídá podle písmen a) až d) předchozího odstavce za vady zboží, o kterých kupující v době uzavření smlouvy věděl nebo nemohl nevědět.

Čl. 36 (1) Proávající odpovídá podle smlouvy a této Úmluvy za jakoukoli vadu, kterou má zboží v okamžiku přechodu nebezpečí na kupujícího, i když se vada stane zjevnou až po této době.

(2) Proávající rovněž odpovídá za jakoukoli vadu zboží, jež vznikne po době uvedené v předchozím odstavci, jestliže je způsobena porušením některé jeho povinnosti, včetně nedodržení záruky, že zboží po určitou dobu bude způsobilé pro obvyklé své použití nebo pro zvláštní použití nebo že si zachová určitou jakost nebo určité vlastnosti.

Čl. 37 Jestliže prodávající dodal zboží před dobou stanovenou pro dodání, může až do této doby dodat chybějící část nebo chybějící množství dodaného zboží nebo dodat náhradní zboží za dodané vadné zboží nebo odstranit vady dodaného zboží, jestliže výkon tohoto práva nezpůsobí kupujícímu nepřiměřené obtíže nebo nepřiměřené výdaje. Kupujícímu je však zachován nárok na náhradu škody podle této Úmluvy.

Čl. 38 (1) Kupující musí prohlédnout zboží nebo zařídít jeho prohlídku v době podle okolností co nejkratší.

(2) Jestliže smlouva zahrnuje přepravu zboží, může být prohlídka odložena až do doby, kdy zboží dojde do místa určení.

(3) Jestliže zboží je během přepravy směřováno do jiného místa určení nebo kupujícímu znovu odesláno, aniž by měl kupující přiměřenou možnost si je prohlédnout, a v době uzavření smlouvy prodávající věděl nebo měl vědět o možnosti takové změny místa určení nebo takového opětného odeslání, prohlídka může být odložena až do doby, kdy zboží dojde do nového místa určení.

Čl. 39 (1) Právo kupujícího z vad zboží zaniká, jestliže kupující neoznámil prodávajícímu povahu těchto vad v přiměřené době poté, kdy je zjistil nebo je měl zjistit.

(2) Právo kupujícího z vad zboží vždy zaniká, jestliže kupující neoznámí prodávajícímu vady zboží nejpozději do dvou let ode dne, kdy zboží bylo skutečně předáno kupujícímu, ledaže tato lhůta není v souladu se smluvní záruční lhůtou.

Čl. 40 Prodávající se nemůže dovolávat ustanovení článků 38 a 39, jsou-li vady zboží důsledkem skutečností, o kterých prodávající věděl nebo o kterých nemohl nevědět a které nesdělil kupujícímu.

Čl. 41 Prodávající musí dodat zboží, které není omezeno žádným právem nebo nárokem třetí osoby, ledaže kupující souhlasil s převzetím zboží s takovým omezením nebo nárokem. Jestliže však takové právo nebo nárok se zakládá na průmyslovém vlastnictví nebo jiném duševním vlastnictví, řídí se povinností prodávajícího ustanovením článku 42.

Čl. 42 (1) Prodávající musí dodat zboží, které není omezeno žádným právem nebo nárokem třetí osoby založeném na průmyslovém nebo jiném duševním vlastnictví, o němž v době uzavření smlouvy věděl nebo nemohl nevědět, jestliže takové právo nebo nárok se zakládá na průmyslovém nebo jiném duševním vlastnictví:

- a) podle práva státu, kde zboží bude znovu prodáno nebo jinak použito v případě, že strany v době uzavření smlouvy zamýšlely takový další prodej nebo jiné takové použití v tomto státě, nebo
- b) podle práva státu, kde má kupující místo podnikání, v ostatních případech.

(2) Povinnost prodávajícího podle předchozího odstavce se nevztahuje na případy, kdy

- a) v době uzavření smlouvy kupující věděl nebo nemohl nevědět o takovém právu nebo nároku, nebo
- b) právo nebo nárok vyplývá z toho, že prodávající postupoval podle technických výkresů, návrhů, vzorců nebo jiných podkladů, které mu opatřil kupující.

Čl. 43 (1) Kupující ztrácí právo dovolat se ustanovení čl. 41 nebo čl. 42, jestliže nepodá prodávajícímu zprávu, určující povahu práva nebo nároku třetí osoby v přiměřené době poté, kdy se dozvěděl nebo se měl dozvědět o tomto právu nebo nároku.

(2) Prodávající není oprávněn se dovolávat ustanovení předchozího odstavce, jestliže věděl o právu nebo nároku třetí osoby a jeho povaze.

Čl. 44 Bez ohledu na ustanovení čl. 39 odst. 1 a čl. 43 odst. 1 může kupující snížit kupní cenu podle ustanovení článku 50 nebo požadovat náhradu škody s výjimkou ušlého zisku, jestliže neučinil požadované oznámení z omluvitelných důvodů.

Oddíl III. Práva kupujícího při porušení smlouvy prodávajícím

Čl. 45 (1) Nesplní-li prodávající některou svou povinnost ze smlouvy o koupi nebo z této Úmluvy, může kupující:

- a) uplatnit práva stanovená v člancích 46 až 52,
- b) požadovat náhradu škody podle článků 74 až 77.

(2) Kupující není zbaven práva, které může mít na uplatnění náhrady škody, uplatní-li své právo na jiné náhrady.

(3) Uplatní-li kupující některé své právo z porušení smlouvy, nemůže být prodávajícímu povolen v soudním nebo rozhodčím řízení žádný odklad.

Čl. 46 (1) Kupující může požadovat, aby prodávající plnil své povinnosti, ledaže již uplatnil nárok, který není v souladu s takovým požadavkem.

(2) Jestliže zboží neodpovídá smlouvě, může kupující požadovat dodání náhradního zboží, jen jestliže vadné plnění zakládá podstatné porušení smlouvy a je-li požadavek na podání náhradního zboží uplatněn buď současně s oznámením učiněným podle článku 39 nebo v přiměřené době poté.

(3) Jestliže zboží neodpovídá smlouvě, může kupující požadovat na prodávajícím odstranění vadného plnění, ledaže by to bylo nepřiměřené s přihlédnutím ke všem okolnostem. Požadavek na odstranění vadného plnění musí být uplatněn buď současně s oznámením učiněným podle článku 39 nebo v přiměřené době poté.

Čl. 47 (1) Kupující může stanovit dodatečnou přiměřenou lhůtu ke splnění jeho povinností.

(2) Kupující nesmí před uplynutím takto stanovené lhůty uplatnit některý z nároků z porušení smlouvy, ledaže obdrží od prodávajícího oznámení, že nesplní své povinnosti v této lhůtě. Kupující však tímto neztrácí právo na náhradu škody způsobenou prodlením v plnění.

Čl. 48 (1) S výhradou článku 43 prodávající může i po stanovené lhůtě pro dodání zboží odstranit na své náklady jakékoli nesplnění svých povinností, jestliže tak může učinit bez nepřiměřeného odkladu a nezpůsobí tím kupujícímu nepřiměřené obtíže nebo pochybnosti, že kupující nebude muset uhradit náklady vynaložené prodávajícím. Nárok kupujícího na náhradu škody podle této Úmluvy zůstává však zachován.

(2) Jestliže prodávající požádá kupujícího, aby mu oznámil, zda přijme plnění, a kupující této žádosti v přiměřené lhůtě nevyhoví, může prodávající poskytnout plnění ve lhůtě, kterou stanovil ve své žádosti. Kupující nemůže během této lhůty uplatnit takový nárok, který je neslučitelný s plněním závazku prodávajícím.

(3) Zpráva prodávajícího, že poskytne plnění v určité lhůtě, se považuje za žádost ve smyslu předchozího odstavce, aby kupující oznámil své rozhodnutí.

(4) Žádost nebo oznámení prodávajícího podle odstavce 2 nebo 3 tohoto článku je účinná, jen když ji kupující obdrží.

Čl. 49 (1) Kupující může odstoupit od smlouvy:

- a) jestliže prodávající nesplněním některé své povinnosti ze smlouvy nebo z této Úmluvy porušil smlouvu podstatným způsobem, nebo
- b) v případě nedodání zboží, jestliže prodávající nedodá zboží v dodatečně lhůtě určené kupujícím podle článku 47 odst.1 nebo prohlásí, že nedodá zboží v takto určené lhůtě.

(2) Jestliže však prodávající dodal zboží, zaniká právo kupujícího odstoupit od smlouvy, ledaže tak učiní:

- a) při pozdní dodávce v přiměřené době poté, kdy se dozvěděl o uskutečnění dodávky,
- b) při jiném porušení povinností než při pozdní dodávce v přiměřené době,
 - i) poté, kdy se dozvěděl nebo musel dozvědět o takovém porušení,
 - ii) po uplynutí dodatečné lhůty určené kupujícím podle článku 47 odst.1 nebo po prohlášení prodávajícího, že nesplní své povinnosti v takové dodatečné lhůtě, nebo
 - iii) po uplynutí dodatečné lhůty stanovené prodávajícím podle článku 48 odst.2 nebo po prohlášení kupujícího, že nepřijme plnění.

Čl. 50 Jestliže zboží není v souladu se smlouvou, kupující může snížit kupní cenu bez ohledu na to, zda kupní cena byla již zaplacená, či nikoli, a to v rozsahu odpovídajícím poměru mezi hodnotou, kterou mělo skutečně dodané zboží v době dodání a hodnotou, kterou by mělo v této době zboží bez vad. Jestliže však prodávající odstraní neplnění své povinnosti podle článku 37 nebo článku 48 nebo jestliže kupující odmítne přijmout plnění poskytnuté prodávajícím v souladu s těmito články, nemůže kupující snížit kupní cenu.

Čl. 51 (1) Dodá-li prodávající pouze část zboží nebo jestliže pouze část dodaného zboží není v souladu se smlouvou, použijí se ustanovení článků 46 až 50 ohledně části zboží, která chybí nebo není v souladu se smlouvou.

(2) Kupující může odstoupit od celé smlouvy jen tehdy, jestliže částečné nesplnění nebo splnění neodpovídající smlouvě zakládá podstatné porušení smlouvy.

Čl. 52 (1) Dodá-li prodávající zboží před stanovenou dobou, může kupující dodávku přijmout nebo ji odmítnout.

(2) Dodá-li prodávající větší množství zboží, než je stanoveno ve smlouvě, může kupující dodávku přijmout nebo může odmítnout přijmout přebytečné množství zboží. Jestliže kupující přijme dodávku všeho nebo části přebytečného zboží, je povinen za ně zaplatit kupní cenu odpovídající kupní ceně stanovené ve smlouvě.

Kapitola III. Povinnosti kupujícího

Čl. 53 Kupující je povinen zaplatit za zboží kupní cenu a převzít dodávku v souladu se smlouvou a touto Úmluvou.

Oddíl I. Placení kupní ceny

Čl. 54 Povinnost kupujícího zaplatit kupní cenu zahrnuje povinnost učinit opatření a vyhovět formalitám, jež stanoví smlouva nebo zákony a jiné právní úpravy k tomu, aby se umožnilo zaplacení kupní ceny.

Čl. 55 Jestliže smlouva byla platně uzavřena, avšak není v ní výslovně nebo nepřímě stanovena kupní cena a ani ustanovení umožňující její určení, má se za to, že strany, pokud neprojevily jinou vůli, nepřímě určily kupní cenu odpovídající kupní ceně, která se všeobecně účtovala v době uzavření smlouvy za takové zboží za srovnatelných okolností v příslušném obchodním odvětví.

Čl. 56 Jestliže kupní cena je určena podle váhy zboží, je rozhodující v případě pochybnosti čistá váha.

Čl. 57 (1) Jestliže kupující nepřevzal povinnost zaplatit kupní cenu v určitém jiném místě, je povinen ji prodávajícímu zaplatit

- a) v místě podnikání prodávajícího, nebo
- b) jestliže má být cena placena při předání zboží nebo dokladů, v místě tohoto přání.

(2) Proávající nese jakékoli zvýšení výloh spojených s placením, jsou-li způsobeny změnou jeho místa podnikání po uzavření smlouvy.

Čl. 58 (1) Není-li kupující povinen zaplatit kupní cenu v jiné určité době, je povinen ji zaplatit, když prodávající v souladu se smlouvou a touto Úmluvou umožní kupujícímu nakládat se zbožím nebo s doklady, na základě kterých může kupující nakládat se zbožím. Proávající může učinit závislým předání zboží nebo dokladů na takovém zaplacení kupní ceny.

(2) Zahrnuje-li smlouva přepravu zboží, může prodávající odeslat zboží s podmínkou, že zboží nebo doklady umožňující nakládání zbožím budou předány kupujícímu jen proti zaplacení kupní ceny.

(3) Kupující není povinen zaplatit kupní cenu, dokud nemá možnost zboží si prohlédnout, ledaže postup při dodávce nebo placení, jenž byl mezi stranami dohodnut, mu neposkytne takovou možnost.

Čl. 59 Kupující je povinen zaplatit kupní cenu v době stanovené smlouvou nebo určitelně podle smlouvy a této Úmluvy a není zapotřebí, aby k tomu byl vyzván nebo aby byly splněny jiné formalities ze strany prodávajícího.

Oddíl II. Převzetí dodávky

Čl. 60 Povinnost kupujícího převzít dodávku spočívá:

- a) v provedení všech úkonů, které lze od něho rozumně očekávat k tomu účelu, aby prodávající mohl dodat zboží, a
- b) v převzetí zboží.

Oddíl III. Práva prodávajícího při porušení smlouvy kupujícím

Čl. 61 (1) Nesplní-li kupující některou svou povinnost stanovenou smlouvou nebo touto Úmluvou, může prodávající:

- a) uplatnit práva stanovená v článcích 62 až 65,
- b) požadovat náhradu škody podle článků 74 až 77.

(2) Proávající neztrácí právo na náhradu škody tím, že uplatní své právo na jiné nároky.

(3) Uplatní-li prodávající některý nárok z porušení smlouvy, nemůže být kupujícímu povolen v soudním nebo rozhodčím řízení žádný odklad pro splnění jeho povinnosti.

Čl. 62 Proávající může požadovat, aby kupující zaplatil cenu, převzal dodávku nebo splnil jiné své povinnosti, ledaže prodávající uplatnil nárok z porušení smlouvy, jenž je neslučitelný s takovým požadavkem.

Čl. 63 (1) Proávající může stanovit kupujícímu dodatečnou přiměřenou lhůtu ke splnění jeho povinností.

(2) Proávající nesmí před uplynutím takto stanovené lhůty uplatnit své nároky z porušení smlouvy kupujícím, ledaže prodávající obdrží od kupujícího oznámení, že nesplní svůj závazek v této lhůtě. Proávající však neztrácí tímto právo na náhradu škody způsobenou prodlením v plnění.

Čl. 64 (1) Proávající může odstoupit od smlouvy:

- a) jestliže kupující nesplněním některé své povinnosti ze smlouvy nebo z této Úmluvy porušil smlouvu podstatným způsobem, nebo
- b) jestliže kupující nesplnil povinnost zaplatit kupní cenu nebo převzít dodávku zboží v dodatečně lhůtě stanovené pro dávajícím podle článku 63 odst.1 nebo jestliže prohlásí, že tyto povinnosti v této lhůtě nesplní.

(2) Jestliže však kupující zaplatit kupní cenu, zaniká právo prodávajícího odstoupit od smlouvy, ledaže tak učiní:

- a) při opožděném plnění kupujícího dříve, než se dozvěděl, že kupující splnil svou povinnost nebo
- b) při jiném porušení smlouvy než opožděném plnění kupujícího v přiměřené době,
 - i) poté, kdy se prodávající dozvěděl nebo měl dozvědět o porušení smlouvy, nebo
 - ii) po uplynutí dodatečné lhůty stanovené prodávajícím podle článku 63 odst.1 nebo po prohlášení kupujícího, že nesplnil své povinnosti v této dodatečné lhůtě.

Čl. 65 (1) Jestliže má kupující podle smlouvy určit formu, velikost nebo jiné vlastnosti zboží a neučiní tak ve smluvené nebo přiměřené lhůtě po dojití žádosti prodávajícího, může je prodávající sám určit podle potřeb kupujícího, jež mu mohou být známy, aniž nejsou dotčena jiná práva, která může mít.

(2) Jestliže prodávající provedl určení sám, musí oznámit podrobné údaje o tom kupujícímu a stanovit přiměřenou lhůtu, v níž kupující může učinit rozdílné určení. Jestliže kupující tak neučiní po dojití takového sdělení v určené lhůtě, je určení provedené prodávajícím závazné.

Kapitola IV. Přejedání nebezpečí

Čl. 66 Ztráta nebo poškození zboží, k nimž došlo po přechodu nebezpečí na kupujícího, nezbavují kupujícího povinnosti zaplatit kupní cenu, ledaže ztráta nebo poškození byly způsobeny jednáním nebo opomenutím prodávajícího.

Čl. 67 (1) Jestliže smlouva o koupi zahrnuje přepravu zboží a prodávající není povinen předat je na určitém místě, přechází nebezpečí na kupujícího, když je zboží předáno prvnímu dopravci pro přepravu kupujícímu podle smlouvy o koupi. Jestliže je prodávající povinen předat zboží dopravci na určitém místě, nepřechází nebezpečí na kupujícího, dokud zboží není předáno dopravci na tomto místě. Skutečnost, že prodávající je oprávněn si ponechat doklady umožňující nakládat zbožím, nemá vliv na přechod nebezpečí.

(2) Nebezpečí však nepřechází na kupujícího, dokud zboží není jasně vyznačeno pro účel smlouvy značkami na zboží, přepravními doklady, zasláním zprávy kupujícímu nebo jinak.

Čl. 68 Nebezpečí škody na zboží, které je v době prodeje přepravováno, přechází na kupujícího od doby uzavření smlouvy. Jestliže to však vyplývá z okolností případu, přechází nebezpečí na kupujícího okamžikem, kdy zboží bylo předáno dopravci, který vystavil dokumenty zakládající smlouvu o přepravě. Jestliže však v době uzavření smlouvy o koupi prodávající věděl nebo měl vědět, že zboží bylo ztraceno nebo poškozeno a nesdělil to kupujícímu, nese nebezpečí ztráty nebo poškození zboží prodávající.

Čl. 69 (1) V případech, na které se nevztahují články 67 a 68, přechází nebezpečí na kupujícího v době, kdy převezme zboží, nebo, jestliže tak neučiní včas, v době, kdy je mu umožněno nakládat se zbožím a kupující poruší smlouvu tím, že dodávku nepřevzme.

(2) Jestliže však je kupující povinen převzít zboží v jiném místě, než je místo podnikání prodávajícího, přechází nebezpečí jakmile nastane okamžik, v němž dodávka měla být splněna a kupující se dozví o tom, že je mu umožněno ve stanoveném místě nakládat se zbožím.

(3) Jestliže smlouva se týká zboží, které v ní není identifikováno, má se za to, že je kupujícímu umožněno nakládat zbožím teprve, když je jasně identifikováno pro účel této smlouvy.

Čl. 70 Jestliže prodávající podstatně poruší smlouvu, ustanovení článků 67, 68 a 69 se nedotýkají nároků, které má kupující z důvodu takového porušení.

Kapitola V. Společná ustanovení o povinnostech prodávajícího a kupujícího

Oddíl I. Ohrožení plnění smlouvy a smlouvy s dílčím plněním

Čl. 71 (1) Strana může pozastavit plnění svých povinností, jestliže po uzavření smlouvy se stane zřejmým, že druhá strana nesplní podstatnou část svých povinností vzhledem

- a) k vážnému nedostatku své způsobilosti poskytnout plnění nebo své úvěruschopnosti nebo
- b) k svému chování při přepravě plnění smlouvy nebo při jejím plnění.

(2) Jestliže prodávající odeslal zboží dříve, než vyšly najevo důvody uvedené v předchozím odstavci, může zabránit předání zboží kupujícímu, i když kupující má doklady, jež ho opravňují k vydání zboží. Toto ustanovení se týká pouze práv ke zboží ve vztahu mezi kupujícím a prodávajícím.

(3) Strana, která pozastavila plnění, ať již před odesláním zboží nebo po něm, musí to okamžitě oznámit druhé straně a musí pokračovat v plnění, jestliže druhá strana jí poskytne přiměřené zajištění splnění svých povinností.

Čl. 72 (1) Jestliže před dobou plnění smlouvy je zřejmé, že jedna ze stran ji podstatně poruší, může druhá strana odstoupit od smlouvy.

(2) Nehrozí-li časové prodlení, musí strana, která zamýšlí odstoupit od smlouvy, to oznámit přiměřeným způsobem druhé straně a umožnit jí opatřit přiměřené zajištění řádného plnění.

Čl. 73 (1) Poruší-li jedna strana smlouvu, stanovící dílčí dodávky zboží tím, že nesplní povinnosti týkající se jednoho dílčího plnění, a toto porušení je podstatné ohledně tohoto dílčího plnění, může druhá strana odstoupit od smlouvy ohledně tohoto dílčího plnění.

(2) Jestliže strana nesplněním nějaké své povinnosti, týkající se kteréhokoli dílčího plnění, vyvolá odůvodněné obavy druhé strany, že dojde k podstatnému porušení smlouvy ohledně budoucích plnění, může tato strana odstoupit od smlouvy ohledně těchto budoucích plnění, jestliže tak učiní v přiměřené lhůtě.

(3) Kupující, který odstoupil od smlouvy ohledně kterékoli dodávky, může současně odstoupit od dodávek již uskutečněných nebo budoucích, jestliže vzhledem k jejich vzájemné závislosti by nebylo možno tyto dodávky použít k účelu, který strany zamýšlely při uzavření smlouvy.

Oddíl II. Náhrada škody

Čl. 74 Náhrada škody při porušení smlouvy jednou stranou zahrnuje částku odpovídající ztrátě, včetně ušlého zisku, kterou utrpěla druhá strana v důsledku porušení smlouvy. Náhrada škody nesmí přesáhnout ztrátu a ušlý zisk, kterou strana porušující smlouvu předvíдала nebo měla předvídat v době uzavření smlouvy s přihlédnutím ke skutečnostem, o nichž věděla nebo měla vědět, jako možný důsledek porušení smlouvy.

Čl. 75 Jestliže došlo k odstoupení od smlouvy a jestliže přiměřeným způsobem a v přiměřené době po odstoupení kupující již koupil náhradní zboží nebo prodá-

vající již prodal zboží, může strana uplatňující náhradu škody požadovat úhradu rozdílu mezi kupní cenou stanovenou ve smlouvě a cenou dohodnutou v náhradním obchodě, jakož i jinou škodu, na niž je nárok podle čl. 74.

Čl. 76 (1) Při odstoupení od smlouvy s běžnou cenou zboží může strana uplatňující náhradu škody, která neuskutečnila koupi nebo prodej podle článku 75, požadovat rozdíl mezi kupní cenou stanovenou ve smlouvě a běžnou cenou platnou v době odstoupení od smlouvy, jakož i náhradu jiné škody podle článku 74. Jestliže však strana, která uplatňuje náhradu škody, odstoupila od smlouvy teprve po převzetí zboží, je rozhodující běžná cena platná v době tohoto převzetí místo běžné ceny platné v době odstoupení od smlouvy.

(2) Pro účely předchozího odstavce je běžnou cenou cena, která převládá v místě, kde zboží mělo být dodáno, nebo, není-li tam taková cena, běžná cena přiměřeného náhradního místa, přičemž se vezme zřetel na rozdíly v dopravních nákladech zboží.

Čl. 77 Strana, která uplatňuje porušení smlouvy, musí učinit okolnostem případu přiměřená opatření ke zmenšení ztráty, včetně ušlého zisku z porušení smlouvy. Jestliže tak neučiní, může strana, která smlouvu porušila, domáhat se snížení její výše v rozsahu, ve kterém škoda měla být zmenšena.

Oddíl III. Úroky

Čl. 78 Jestliže strana se opozdí s placením kupní ceny nebo jiné peněžité částky, má druhá strana nárok na úroky z prodlení, aniž by byly dotčeny jakékoli nároky na náhradu škody podle článku 74.

Oddíl IV. Vyloučení odpovědnosti

Čl. 79 (1) Strana není odpovědná za nesplnění jakékoli povinnosti, jestliže prokáže, že toto nesplnění bylo způsobeno překážkou, která nezávisela na její vůli, a ohledně které nebylo možno rozumně očekávat, že by s ní strana počítala v době uzavření smlouvy, nebo že by tuto překážku nebo její důsledky odvrátila nebo překonala.

(2) Jestliže nesplnění povinnosti ze smlouvy je způsobeno třetí osobou, kterou strana pověřila plněním celého smluvního závazku nebo jeho části, je vyloučena její odpovědnost pouze v případě, že

- a) strana není odpovědná podle předchozího odstavce a
- b) osoba, kterou strana pověřila splněním povinnosti, by nebyla odpovědná, kdyby ustanovení předchozího odstavce se vztahovalo na ni.

(3) Vyloučení odpovědnosti podle tohoto článku je účinné po dobu, po kterou trvá překážka.

(4) Strana, která neplní povinnost, musí oznámit druhé straně překážku a její důsledky na svou způsobilost plnit. Jestliže oznámení neobdrží druhá strana v přiměřené lhůtě poté, co strana, která neplní povinnost, se dověděla nebo měla dovědět o takové překážce, je tato strana odpovědná za škodu tím vzniklou.

(5) Ustanovení tohoto článku nebrání tomu, aby kterákoli ze stran vykonala jiné právo než nárok na náhradu škody podle této Úmluvy.

Čl. 80 Strana nemůže uplatňovat nároky z nesplnění povinností druhou stranou v rozsahu, v kterém bylo způsobeno jednáním nebo opomenutím první strany.

Oddíl V. Účinky odstoupení od smlouvy

Čl. 81 (1) Odstoupení od smlouvy způsobuje zánik povinností stran podle smlouvy s výjimkou vzniklého nároku na náhradu škody. Odstoupení se nedotýká ustanovení smlouvy ohledně řešení sporů nebo jiných ustanovení smlouvy upravujících práva a povinnosti stran při odstoupení od smlouvy.

(2) Strana, která splnila smlouvu buď zcela nebo zčásti, může požadovat zpět od druhé strany to, co podle smlouvy dodala nebo zaplatila. Jsou-li obě strany povinny vrátit plnění, musí tak učinit současně.

Čl. 82 (1) Právo kupujícího odstoupit od smlouvy nebo požadovat dodání náhradního zboží zaniká, jestliže kupující nemůže vrátit zboží v podstatě ve stavu, v jakém je obdržel.

(2) Ustanovení předchozího odstavce neplatí

- a) jestliže nemožnost vrátit zboží nebo vrátit je v podstatě v tomtéž stavu, v jakém je kupující obdržel, není způsobena jeho jednáním nebo opomenutím,
- b) jestliže zboží zcela nebo zčásti bylo zničeno nebo se zhoršily jeho vlastnosti v důsledku prohlídky stanovené v článku 38, nebo
- c) jestliže kupující dříve než byly nebo měly být objeveny vady zboží, prodal zboží zcela nebo zčásti při obvyklém použití nebo spotřeboval nebo pozměnil zboží zcela nebo zčásti při obvyklém použití.

Čl. 83 Kupujícímu, jehož právo odstoupit od smlouvy nebo požadovat dodání náhradního zboží zaniklo podle článku 82, se zachovává právo uplatňovat nároky všemi ostatními prostředky, které má podle smlouvy a této Úmluvy.

Čl. 84 (1) Je-li prodávající povinen vrátit kupní cenu, je rovněž povinen zaplatit z ní úroky od doby, kdy kupní cena byla zaplacená.

(2) Kupující musí nahradit prodávajícímu všechny prospěchy, který kupující získal ze zboží nebo z jeho části, jestliže

- a) musí vrátit zboží nebo jeho část, nebo
- b) je pro něho nemožné vrátit všechno zboží nebo jeho část v podstatě ve stavu, v jakém je obdržel, avšak přesto odstoupil od smlouvy nebo požádal, aby mu prodávající dodal náhradní zboží.

Oddíl VI. Zachování zboží

Čl. 85 Je-li kupující v prodlení s převzetím dodávky zboží nebo v případech, kdy zaplacení kupní ceny a dodání zboží se má uskutečnit současně a kupující je v prodlení s placením kupní ceny, prodávající má zboží u sebe nebo může jinak s ním nakládat, musí prodávající učinit opatření přiměřená okolnostem případu k zachování zboží. Proávající je oprávněn zboží zadržovat, dokud mu kupující neuhradí přiměřené náklady.

Čl. 86 (1) Jestliže kupující obdržel zboží a zamýšlí podle smlouvy nebo této Úmluvy uplatnit právo je odmítnout, je povinen učinit opatření přiměřená okolnostem případu k jeho zachování. Kupující je oprávněn zadržovat zboží, dokud mu prodávající neuhradí přiměřené náklady.

(2) Je-li kupujícímu umožněno odeslaným zbožím nakládat v místě určení a kupující uplatní právo je odmítnout, je povinen zboží převzít a mít je u sebe na účet prodávajícího, jestliže tak může učinit bez zaplacení kupní ceny a bez nepřiměřených obtíží a nepřiměřených výloh. Toto ustanovení neplatí, jestliže je prodávající přítomen v místě určení nebo je-li v tomto místě osoba, kterou prodávající zmocnil, aby pro něho převzala péči o zboží. Jestliže kupující převezme zboží podle tohoto odstavce, řídí se jeho práva a povinnosti podle předchozího odstavce.

Čl. 87 Strana, která je povinna učinit opatření k zachování zboží, může je uložit ve skladišti třetí osoby na účet druhé strany, jestliže vzniklé náklady nejsou nepřiměřené.

Čl. 88 (1) Strana, která je povinna zachovat zboží podle článku 85 nebo 86, může je prodat vhodným způsobem, jestliže druhá strana je v nepřiměřeném prodlení s převzetím zboží nebo se zpětným převzetím zboží nebo s placením kupní ceny nebo nákladů spojených se zachováním zboží, za předpokladu, že druhá strana byla přiměřeným způsobem vyrozuměna o úmyslu zboží prodat.

(2) Jestliže zboží podléhá rychlé zkáze nebo se zachováním zboží by byly spojeny nepřiměřené náklady, musí strana, která je povinna zachovat zboží podle článku 85 nebo článku 86, učinit přiměřená opatření k jeho prodeji. Pokud je to možné, musí druhé straně oznámit úmysl zboží prodat.

(3) Strana, která zboží prodala, je oprávněna si ponechat z výtěžku prodeje částku odpovídající přiměřeným nákladům spojeným se zachováním a prodejem zboží a je povinna druhé straně vyrovnat zbytek.

Část IV. Závěrečná ustanovení

Čl. 89 Generální tajemník Organizace spojených národů je tímto určen depozitářem této Úmluvy.

Čl. 90 Tato Úmluva se nedotýká jakékoli mezinárodní dohody, která již byla nebo bude uzavřena a jež obsahuje ustanovení, týkající se věcí upravených touto Úmluvou, jestliže strany mají místo podnikání na území států, jež jsou smluvními stranami takové dohody.

Čl. 91 (1) Tato Úmluva může být podepsána na závěrečném zasedání Konference Organizace spojených národů o Úmluvě upravující smlouvy o mezinárodní koupi zboží nebo všemi státy do 30. září 1981 v ústředí Organizace spojených národů v New Yorku.

(2) Tato Úmluva podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení signatárních států.

(3) K Úmluvě mohou přistoupit všechny státy, které nejsou signatárními státy, a to ode dne, kdy ji lze podepsat.

(4) Listiny o ratifikaci, přijetí, schválení nebo přístupu budou uloženy u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

Čl. 92 (1) Smluvní stát může prohlásit při podpisu, ratifikaci, přijetí, schválení nebo přístupu, že nebude vázán částí II této Úmluvy, nebo že nebude vázán částí III této Úmluvy.

(2) Smluvní stát, který učinil prohlášení podle předchozího odstavce ohledně části II nebo části III této Úmluvy, se nepovažuje za smluvní stát ve smyslu článku 1, odst. 1 této Úmluvy ohledně obsahu úpravy obsažené v části, na kterou se prohlášení vztahuje.

Čl. 93 (1) Smluvní stát, který má dvě nebo víc územních jednotek, v nichž podle jeho ústavy platí různé právní řády ve věcech upravených touto Úmluvou, může při podpisu, ratifikaci, přijetí, schválení nebo přístupu prohlásit, že tato Úmluva se vztahuje na všechny jeho územní jednotky nebo pouze na jednu nebo několik z nich, a toto prohlášení může kdykoli doplňovat jiným prohlášením.

(2) Tato prohlášení budou sdělena depozitáři Úmluvy a uvede se v nich výslovně, na které územní jednotky se tato Úmluva vztahuje.

(3) Jestliže na základě prohlášení podle tohoto článku se Úmluva vztahuje na jednu nebo více územních jednotek smluvního státu, ale nikoli na všechny, a místo podnikání se nachází na území tohoto státu, toto místo podnikání pro účely této Úmluvy se nepovažuje za místo podnikání na území smluvního státu, ledaže se nachází v územní jednotce, na kterou se vztahuje tato Úmluva.

(4) Jestliže smluvní stát neučiní prohlášení podle odstavce 1 tohoto článku, vztahuje se Úmluva na všechny jeho územní jednotky.

Čl. 94 (1) Dva nebo více smluvních států, které mají tutěž nebo velmi podobnou právní úpravu věci, na kterou se vztahuje tato Úmluva, mohou kdykoli prohlásit, že se Úmluva nebude vztahovat na smlouvy o koupi nebo jejich uzavírání mezi stranami, jež mají místo podnikání na území těchto států. Taková prohlášení mohou být učiněna společně nebo vzájemnými jednostrannými prohlášeními.

(2) Smluvní státu, který má tutěž nebo velmi podobnou právní úpravu věci, na které se vztahuje tato Úmluva, jako jeden nebo více států, jež nejsou smluvní stranou této Úmluvy, může kdykoli prohlásit, že tato Úmluva se nebude vztahovat na smlouvy o koupi nebo jejich uzavírání mezi stranami, jež mají místo podnikání na území těchto států.

(3) Jestliže stát, vůči němuž bylo učiněno prohlášení podle předchozího odstavce, se později stane smluvním státem, bude mít toto prohlášení ode dne, kdy vůči novému smluvnímu státu nabude Úmluva platnosti, účinky podle odstavce 1, jestliže nový smluvní stát se připojí k takovému prohlášení nebo učiní vzájemné jednostranné prohlášení.

Čl. 95 Kterýkoli stát může prohlásit při uložení svých listin o ratifikaci, přijetí, schválení nebo přístupu, že nebude vázán ustanovením článku 1 odst. 1 písm. b) této Úmluvy.

Čl. 96 Smluvní stát, jehož právní předpisy vyžadují, aby smlouva o koupi byla uzavřena nebo prokazována písemně, může kdykoli učinit prohlášení podle článku 12, že ustanovení článku II, článku 29 nebo části II této Úmluvy, která připouští, aby smlouva o koupi zboží byla uzavřena, dohodou měněna nebo ukončena nebo aby nabídka, její přijetí nebo jiný projev vůle se uskutečnil v jakékoli jiné formě než písemně, neplatí, jestliže kterákoli strana má místo podnikání na jeho území.

Čl. 97 (1) Prohlášení učiněná podle této Úmluvy při podpisu vyžadují potvrzení při ratifikaci, přijetí nebo schválení.

(2) Prohlášení a potvrzení prohlášení musí mít písemnou formu a musí být formálně sdělena depozitáři.

(3) Prohlášení nabývá účinnosti současně s nabytím účinnosti Úmluvy pro stát, který je učinil. Jestliže však o prohlášení byl depozitář formálně vyrozuměn teprve po tomto nabytí účinnosti, má prohlášení účinky od prvního dne měsíce následujícího po uplynutí šesti měsíců po dni, kdy depozitář obdržel prohlášení.

(4) Každý stát, který učiní prohlášení podle této Úmluvy, může je kdykoli zrušit formálním písemným oznámením zaslaným depozitáři. Toto zrušení nabývá účinnosti prvního dne měsíce následujícího po uplynutí šesti měsíců ode dne, kdy depozitář obdržel oznámení.

(5) Zrušením prohlášení učiněného podle článku 94 pozbývá ode dne účinnosti tohoto zrušení platnosti vzájemné prohlášení jiného státu, které bylo učiněno podle uvedeného článku.

Čl. 98 Připouští se pouze výhrady, které tato Úmluva výslovně dovoluje.

Čl. 99 (1) Tato Úmluva nabude platnosti, pokud z ustanovení odstavce 6 tohoto článku nevyplývá něco jiného, prvního dne měsíce následujícího po uplynutí dvanácti měsíců ode dne uložení desáté listiny o ratifikaci, přijetí, schválení nebo přístupu, včetně listiny, která obsahuje prohlášení učiněné podle článku 92.

(2) Pro každý stát, který ratifikuje, přijme, schválí nebo přistoupí k této Úmluvě po uložení desáté listiny o ratifikaci, přijetí, schválení nebo přistoupení, nabude tato Úmluva platnosti s výjimkou části, kterou vyloučí, prvního dne měsíce následujícího po uplynutí dvanácti měsíců po dni uložení jeho listiny o ratifikaci, přijetí, schválení nebo přístupu, ustanovení odstavce 6 tohoto článku není tím dotčeno.

(3) Stát, který ratifikuje, přijme, schválí nebo přistoupí k této Úmluvě a je smluvní stranou Úmluvy týkající se jednotného zákona o uzavírání smluv o mezinárodní koupi zboží, uzavřené dne 1. července 1964 v Haagu (Haagská úmluva o uzavírání smluv 1964) a Úmluvy týkající se jednotného zákona o mezinárodní koupi zboží, uzavřené v Haagu dne 1. července 1964 (Haagská úmluva o mezinárodní koupi zboží 1964), nebo jedné z nich, vypoví současně Haagskou úmluvu o mezinárodní koupi zboží 1964 a Haagskou úmluvu o uzavírání smluv 1964, popřípadě tu z nich, jejíž je smluvní stranou tím, že vyrozumí o tom vládu Nizozemí.

(4) Stát, který ratifikuje, přijme, schválí nebo přistoupí k této Úmluvě a prohlásí podle článku 92, že nebude vázán částí II této Úmluvy, vypoví v době ratifikace, přijetí, schválení nebo přístupu Haagskou úmluvu o mezinárodní koupi zboží 1964, jestliže je její smluvní stranou tím, že vyrozumí o tom vládu Nizozemí.

(5) Stát, který ratifikuje, přijme, schválí nebo přistoupí k této Úmluvě a prohlásí podle článku 92, že nebude vázán částí III této Úmluvy, vypoví v době ratifikace, přijetí, schválení nebo přístupu Haagskou úmluvu o uzavírání smluv 1964, jestliže je její smluvní stranou, tím, že vyrozumí o tom vládu Nizozemí.

(6) Pro účely tohoto článku nenabude ratifikace, přijetí, schválení nebo přístup států, které jsou smluvními stranami Haagské úmluvy o mezinárodní koupi zboží 1964 účinnosti dříve, než nabudou účinnosti výpovědi, jichž může být zapotřebí pro uvedené státy ohledně obou úmluv. Depozitář této Úmluvy uskuteční v tomto

Úmluva OSN

ohledu porady s vládou Nizozemí, jako depozitářem uvedených úmluv z r.1964, k zabezpečení nutné spolupráce.

Čl. 100 (1) Této Úmluvy se použije na uzavírání smluv pouze v případech, kdy návrh na uzavření smlouvy je učiněn dne, kdy tato Úmluva nabude platnosti pro smluvní státy uvedené v článku i odst. 1 písm. a) nebo smluvní stát uvedený v článku l odst. 1 písm. b), nebo po tomto dni.

(2) Této Úmluvy se použije pouze na smlouvy uzavřené dne, kdy tato úmluva nabude platnosti pro smluvní státy uvedené v článku l, odst. 1 písm. a) nebo smluvní stát uvedený v článku l odst. 1 písm. b), nebo po tomto dni.

Čl. 101 (1) Smluvní stát může vypovědět tuto Úmluvu nebo část II nebo část III této Úmluvy, jestliže o tom zašle formální písemné oznámení depozitáři.

(2) Výpověď nabývá účinnosti prvního dne měsíce následujícího po uplynutí dvanácti měsíců od oznámení, které obdržel depozitář. Jestliže v oznámení je uvedena delší lhůta pro nabytí účinnosti výpovědi, nabude výpověď účinnosti uplynutím této delší lhůty po obdržení oznámení depozitářem.

Dáno ve Vídni dne 11. dubna 1980 v jednom původním vyhotovení, jehož arabské, anglické, čínské, francouzské, ruské a španělské znění je stejně autentické.

Na důkaz toho níže podepsaní řádně k tomu zplnomocnění svými vládami, podepsali tuto Úmluvu.

INCOTERMS 2000

International Commercial Terms

Soubor 13 dodacích doložek vydávaných Mezinárodní obchodní komorou v Paříži (ve znění poslední aktualizace provedené k roku 2000)

Stručný výťah:

1) EXW – Ex works

ze závodu (továrny, podniku, plantáže, ze skladu atd.)

Prodávající je povinen:

- dodat zboží podle podmínek smlouvy a prokázat to náležitým způsobem,
- zajistit balení, aby kupující mohl převzít zboží,
- vyrozumět kupujícího, kdy bude zboží k dispozici,
- nést výlohy s nutnou kontrolou,
- nést nebezpečí a výlohy, dokud nebylo zboží kupujícího dáno k dispozici,
- pomoc kupujícímu při obstarávání dokladů.

Kupující je povinen:

- převzít zboží, jakmile je mu dáno k dispozici a zaplatit cenu,
- nést výlohy a nebezpečí od okamžiku, kdy mu bylo zboží dáno k dispozici,
- nést jakékoli celní poplatky,
- platit poplatky a výlohy při obstarávání dokladů.

Okamžik přechodu nákladů a nebezpečí se kryje a nastává v závodě prodávajícího.

2) FCA – Free Carrier ... (named place)

Výplaceně dopravci ... (ujednané místo)

Doložka byla připravena zvl. pro kombinovanou dopravu jak v kontejnerech, tak „roll on roll off“ v kamiónech a v dopravních prostředcích pro přepravu po moři.

Povinnosti prodávajícího (podstatné):

- dodat zboží podle kupní smlouvy,
- dodat zboží dopravci jmenovanému kupujícím ve sjednané lhůtě v ujednaném bodě a nést do tohoto okamžiku všechny výlohy,
- nést do dodání v ujednaném bodě (místě) veškerá rizika spojená se zbožím,
- opatřit obvyklá balení zboží, zaplatit kontrolní úkony,
- naložit zboží, pokud jej předává ve svém sídle

- oznámit kupujícímu dodání zboží, na své náklady poskytnout kupujícímu obvyklý dokument nebo jiný důkaz o dodání zboží.

Povinnosti kupujícího:

- na své náklady sjednat přepravu zboží z ujednaného bodu (místa) a oznámit prodávajícímu včas jméno přepravce a čas, v němž má být zboží dodáno,
- nést veškeré náklady a nebezpečí od okamžiku dodání zboží,
- zaplatit cenu.

3) *F.A.S. (Free Alongside Ship) named port of shipment* *Výplaceně k boku lodi (ujednaný přístav nalodění)*

Prodávající je povinen:

- dodat zboží podle kupní smlouvy k bodu lodi v ujednaném přístavu a uvědomit o tom kupujícího (zboží dodat obvyklým způsobem ve stanovený den),
- nést výlohy a nebezpečí až do okamžiku, kdy zboží bylo skutečně dodáno k boku lodi,
- opatřit obvyklé balení,
- zaplatit kontrolu a obstarat doklady, prokazující dodání k boku lodi,
- zaplatit clo a veškeré další poplatky související s vývozem zboží.

Kupující je povinen:

- uvědomit prodávajícího o jménu lodi, přístavu a datu, určeném pro dodání,
- nést výlohy a nebezpečí do okamžiku skutečného dodání k boku lodi, zaplatit cenu,
- nést výlohy v případě zpoždění lodi,
- nést další výlohy vzniklé ze zpoždění nebo opomenutí, zaplatit výlohy a poplatky spojené s obstaráváním dokladů.

Okamžik přechodu nákladů a nebezpečí je stejný i u této doložky, nastává při dodání k boku lodi v přístavu nalodění.

4) *F.O.B. (Free on board) ... (named port of shipment)* *Výplaceně loď' ... (ujednaný přístav nalodění)*

Prodávající je povinen:

- dodat zboží a prokázat to,
- dodat zboží na loď v ujednaném přístavu obvyklým způsobem ve stanovený den a uvědomit kupujícího o nalodění,
- obstarat vývozní povolení,
- nést všechny výlohy a nebezpečí do okamžiku, kdy zboží skutečně přešlo přes zábradlí lodi v přístavu nalodění (i dávky a poplatky),
- opatřit obvyklé balení, zaplatit nutné kontrolní úkony,
- obstarat čistý doklad prokazující dodání zboží na loď.

INCOTERMS

Kupující je povinen:

- na vlastní útraty najmout loď, zajistit nutný prostor a informovat prodávajícího o lodi, přístavu a datu na loďení,
- nést výlohy a nebezpečí od přechodu zboží přes zábradlí lodi, poplatky při obstarávání konosamentů a dalších dokladů. (Konosament je podle definice Incoterms 1953, palubní konosament, vystavený dopravcem nebo jeho jménem. Je dokladem o smlouvě přepravní i průkazem o dodání zboží na loď, rozumí se úplná sada palubních konosamentů).

Přechod nákladů na kupujícího nastává v okamžiku nalodění zboží na palubu, přechod rizik při přechodu zboží nad zábradlí lodi (při nalodění).

U doložky F.O.B. se někdy používají další dodatky jako:

- „F.O.B. stowed“ – tj. včetně uložení zboží v lodi,
- „F.O.B. trimmed“ – tj. uložení volně sypaných nákladů (obilí, ruda atd.).

5) CFR (Cost and Freight)... named port of destination (Výlohy a dopravné placeny)... ujednaný přístav určení

Prodávající je povinen:

- dodat zboží a prokázat dodání,
- sjednat na vlastní útraty přepravu zboží do ujednaného přístavu obvyklou cestou lodí, zaplatit dopravné a poplatky za vykládku v přístavu vyloďení, pokud jsou vybírány pravidelnými námořními linkami,
- opatřit vývozní povolení,
- na vlastní útraty nalodit zboží v přístavu nalodění a uvědomit o tom kupujícího,
- nést nebezpečí spojená se zbožím až do okamžiku, kdy zboží skutečně přešlo zábradlí lodi v přístavu nalodění,
- dodat kupujícímu čistý konosament, plnou sadu palubních konosamentů,
- opatřit obvyklé balení zboží,
- zaplatit obvyklou kontrolu, poplatky, osvědčení.

Kupující je povinen:

- přijmout doklady odpovídající kupní smlouvě a zaplatit cenu,
- odebrat zboží v přístavu určení, kromě dopravného nést výlohy s vyloďením, včetně případného odlehčení (pokud tyto nejsou součástí dopravného),
- nést nebezpečí od okamžiku, kdy zboží přešlo zábradlí lodi v přístavu nalodění,
- hradit výlohy vzniklé se zpožděním vyloďení, nedal-li kupující včas dispozici, poplatky za osvědčení, doklady, celní poplatky, dovozní povolení.

Náklady přecházející na kupujícího v přístavu určení, nebezpečí při přechodu zboží přes zábradlí lodi v přístavu jako u F.O.B.

6) *C.I.F. (Cost, Insurance and Freight)...named port of destination*
(Výlohy, pojistné, dopravné placeny)...ujednaný přístav určení)

Prodávající je povinen:

- dodat zboží a prokázat dodání,
- sjednat na vlastní útraty přepravu zboží obvyklou cestou námořní lodí, zaplatit dopravné a poplatky za vykládku, pokud jsou tyto součástí liniového dopravného,
- opatřit vývozní povolení,
- na vlastní útraty nalodit zboží a uvědomit kupujícího,
- opatřit převoditelnou námořní pojistku proti dopravním nebezpečím u pojišťovny dobré pověsti (cena + 10%) podle podmínek F.P.A. (v dopravních nebezpečích nejsou zvláštní nebezpečí),
- veškerá nebezpečí nese prodávající až do okamžiku přechodu zboží přes zábradlí lodi v přístavu nalodění,
- dodat kupujícímu čistý konosament (plnou sadu), fakturu, pojistku,
- opatřit obvyklé balení, zaplatit kontrolní úkony, poplatky, daně, dávky, obstarat osvědčení o původu.

Kupující je povinen:

- přijmout doklady, předložené kupujícímu a zaplatit cenu,
- odebrat zboží v přístavu určení, zaplatit výlohy spojené s vyložením, pokud nejsou součástí dopravného,
- nést nebezpečí od okamžiku přechodu zboží přes zábradlí lodi v přístavu nalodění,
- zaplatit poplatky za osvědčení, celní poplatky, daně, dovozní povolení.

7) *CPT – Carriage paid to ...(named place of destination)*
Dopravné placeno do ...(ujednané místo určení)

Doložka byla zpracována pro použití u všech způsobů dopravy. Na rozdíl od doložky C a F ale přechází rizika na kupujícího v okamžiku předání zboží prvnímu dopravci.

Povinnosti prodávajícího (základní):

- dodat zboží podle kupní smlouvy,
- sjednat na své náklady přepravu zboží obvyklou cestou a způsobem do sjednaného bodu (místa) určení,
- nést nebezpečí spojená se zbožím do okamžiku dodání zboží prvnímu dopravci,
- oznámit kupujícímu, že zboží bylo předáno prvnímu dopravci,
- opatřit obvyklé balení, zaplatit kontrolní úkony, poskytnout kupujícímu dopravní doklad.

Povinnosti kupujícího:

- převzít zboží ve sjednaném bodu (místě) určení, zaplatit cenu,

INCOTERMS

- nést veškerá nebezpečí spojená se zbožím od okamžiku, kdy bylo zboží předáno prvnímu dopravci.

8) *CIP – Carriage and Insurance Paid to... (named place of destination)*
Dopravné a pojištění do ... (ujednané místo určení)

Doložka je tatáž jako „dopravné placeno do...“ (č.7) s dodatkem, že prodávající musí sjednat dopravní pojištění proti nebezpečí ztráty nebo poškození na něm během dopravy. Proávající je povinen poskytnout kupujícímu mj. pojistku. Kupující bude oprávněn domáhat se uspokojení svého nároku přímo od pojišťovny.

9) *DAF – „Delivered at Frontier... (named place of delivery at frontier)“*
S dodáním na hranici... (ujednané místo dodání na hranici)

Prodávající je povinen:

- dodat zboží a prokázat to, oznámit kupujícímu odeslání,
- na vlastní nebezpečí a útraty dát kupujícímu zboží ve sjednaném místě dodání a lhůtě k dispozici,
- poskytnout kupujícímu obvyklý dopravní nebo jiný doklad,
- uhradit všechny poplatky a dávky, vybírané v zemi odeslání nebo jinde až do okamžiku, kdy je zboží dáno k dispozici ve sjednaném místě dodání na hranici,
- sjednat na vlastní nebezpečí a útraty přepravu zboží do sjednaného místa na hranici,
- opatřit obvyklé balení, uhradit nutnou kontrolu.

Kupující je povinen:

- převzít zboží na hranici a zaplatit cenu,
- nést nebezpečí a výlohy od okamžiku, kdy mu bylo zboží dáno k dispozici v ujednaném místě na hranici,
- uhradit výlohy, které vzniknou neodebráním zboží.

Přechod nákladů na nebezpečí se kryje na sjednaném místě na hranici.

10) *DES – Delivered Ex Ship... (named port of destination)*
S dodáním z lodi ... (ujednaný přístav určení)

Prodávající je povinen:

- dodat zboží podle kupní smlouvy, prokázat dodání,
- dát zboží k dispozici na lodi v obvyklém vykládacím místě, tj. v ujednaném přístavu,
- nést nebezpečí a výlohy do okamžiku, kdy bylo zboží dáno k dispozici kupujícímu na palubě lodi,

- opatřit obvyklé balení,
- zaplatit kontrolní úkony, uvědomit kupujícího o příjezdu lodi, obstarat osvědčení.

Kupující je povinen:

- převzít zboží a zaplatit cenu,
- nést nebezpečí a výlohy od okamžiku, kdy mu bylo zboží dáno k dispozici,
- obstarat povolení a doklady nutné k vykládce zboží.

Přechod nákladů a nebezpečí nastává na palubě lodi v přístavu určení.

11) DEQ – Delivered Ex Quay (duty paid)...named port of destination
S dodáním z nábřeží (clo placeno)...(ujednaný přístav určení)

Prodávající je povinen:

- dodat zboží a prokázat dodání,
- dát zboží k dispozici kupujícímu na nábřeží v ujednaném přístavu,
- obstarat formality spojené s vývozem zboží
- obstarat balení, zaplatit kontrolu zboží,
- nést nebezpečí a výlohy do okamžiku, kdy bylo zboží skutečně dáno k dispozici kupujícímu,
- obstarat list o převzetí nebo jiné doklady, potřebné k převzetí zboží.

Kupující je povinen:

- převzít zboží a zaplatit cenu,
- nést výlohy a nebezpečí od okamžiku, kdy bylo zboží dáno k dispozici.
 obstarat formality spojené s dovozem zboží

U této položky nastává přechod nákladů a nebezpečí po vyloštění zboží na nábřeží v přístavu určení.

12) DDU – Delivered Duty Unpaid – (...named place of destination)
S dodáním – clo neplaceno (...ujednané místo určení)

Prodávající splní své závazky předáním zboží do dispozice kupujícího v ujednaném místě určení v místě dovozu, včetně vykládky. Kupující však nese výlohy a rizika spojená s dovozními celními formalitami a hradí celní poplatky a jiné výlohy spojené s dovozem zboží.

13) DDP – Delivered Duty Paid (...named place of destination)
S dodáním, clo placeno (...ujednané místo určení)

Prodávající je povinen:

- dodat zboží a prokázat to,

INCOTERMS

- dát zboží k dispozici v ujednaném místě určení a lhůtě,
- dát kupujícímu obvyklý doklad,
- opatřit dovozní povolení, uhradit clo, daně a poplatky,
- nést nebezpečí a náklady se zbožím do okamžiku, kdy je dáno kupujícímu k dispozici v ujednaném místě určení – až do závodu kupujícího,
- sjednat a uhradit dopravu,
- informovat kupujícího o odevzdání zboží prvnímu dopravci,
- opatřit balení, potřebnou kontrolu.

Kupující je povinen:

- odebrat zboží, uhradit cenu,
- nést výlohy a nebezpečí od příchodu do ujednaného místa určení.

Přechod nákladů a rizik se kryje a dochází k němu v místě určení.

Chronologický přehled souvisejících předpisů

191/1950 Sb. zákon směnečný a šekový, ve znění zákona č. 29/2000 Sb.

140/1961 Sb. trestní zákon, ve znění zákonů č. 120/1962 Sb., č. 53/1963 Sb., č. 184/1964 Sb., č. 56/1965 Sb., č. 81/1966 Sb., č. 99/1969 Sb., č. 148/1969 Sb., č. 45/1973 Sb., č. 113/1973 Sb., č. 45/1975 Sb., č. 121/1978 Sb., č. 43/1980 Sb., č. 10/1989 Sb., č. 159/1989 Sb., č. 47/1990 Sb., č. 84/1990 Sb., č. 175/1990 Sb., č. 309/1990 Sb., č. 456/1990 Sb., č. 457/1990 Sb., č. 545/1990 Sb., č. 490/1991 Sb., č. 509/1991 Sb., č. 557/1991 Sb., č. 47/1992 Sb., č. 331/1992 Sb., č. 392/1992 Sb., č. 188/1993 Sb., č. 198/1993 Sb., č. 290/1993 Sb., č. 38/1994 Sb., (úplné znění pod č. 65/1994 Sb.), nálezů ÚS (částka 93/1992 Sb.), č. 91/1994 Sb., zákonů č. 118/1995 Sb., č. 152/1995 Sb., č. 19/1997 Sb., nálezů ÚS č. 103/1997 Sb., zákonů č. 253/1997 Sb., č. 92/1998 Sb., č. 112/1998 Sb., č. 148/1998 Sb., č. 167/1998 Sb., č. 253/1998 Sb., č. 96/1999 Sb., č. 191/1999 Sb., č. 210/1999 Sb., č. 223/1999 Sb., č. 238/1999 Sb., č. 305/1999 Sb., č. 327/1999 Sb., č. 360/1999 Sb., č. 29/2000 Sb., č. 101/2000 Sb., č. 105/2000 Sb., č. 121/2000 Sb., č. 405/2000 Sb., č. 120/2001 Sb., č. 139/2001, č. 144/2001 Sb., č. 256/2001 Sb., č. 265/2001 Sb., č. 3/2002 Sb., č. 134/2002 Sb., č. 285/2002 Sb., č. 482/2002 Sb., č. 218/2003 Sb., č. 276/2003 Sb., č. 362/2003 Sb., č. 52/2004 Sb., č. 91/2004 Sb., č. 537/2004 Sb., č. 587/2004 Sb., č. 692/2004 Sb., č. 411/2005 Sb., č. 413/2005 Sb., č. 70/2006 Sb., č. 115/2006 Sb., č. 161/2006 Sb., č. 227/2006 Sb., č. 253/2006 Sb., č. 314/2006 Sb., č. 320/2006 Sb. a č. 343/2006 Sb.

94/1963 Sb. zákon o rodině, ve znění zákonů č. 78/1964 Sb., č. 50/1973 Sb., č. 132/1982 Sb., č. 234/1992 Sb., (úplné znění pod č. 66/1983 Sb.), nálezů ÚS č. 72/1995 Sb., zákonů č. 91/1998 Sb., (úplné znění pod č. 210/1998 Sb.), č. 360/1999 Sb., č. 301/2000 Sb., č. 109/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 321/2002 Sb., č. 315/2004 Sb., č. 383/2005 Sb., č. 115/2006 Sb., č. 134/2006 Sb., č. 227/2006 Sb., č. 342/2006 Sb.

97/1963 Sb. zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění zákonů č. 158/1969 Sb., č. 234/1992 Sb., č. 264/1992 Sb., č. 125/2002 Sb., č. 37/2004 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 361/2004 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 70/2006 Sb. a č. 233/2006 Sb.

99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění zákonů č. 36/1967 Sb., č. 158/1969 Sb., č. 49/1973 Sb., č. 162/1973 Sb., č. 20/1975 Sb., č. 133/1982 Sb., č. 78/1983 Sb., č. 180/1990 Sb., č. 328/1991 Sb., č. 519/1991 Sb., č. 70/1992 Sb., č. 263/1992 Sb., č. 501/1992 Sb., č. 24/1993 Sb., č. 171/1993 Sb. (úplné znění pod č. 240/1993 Sb.), č. 117/1994 Sb., č. 140/1994 Sb., č. 152/1994 Sb., č. 216/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 118/1995 Sb., č. 160/1995 Sb., č. 238/1995 Sb., č. 247/1995 Sb., č. 142/1996 Sb., (úplné znění pod č. 62/1996 Sb.), nálezů ÚS č. 31/1996 Sb. a č. 269/1996 Sb., zákonů č. 202/1997 Sb., č. 227/1997 Sb., č. 15/1998 Sb., č. 91/1998 Sb., č. 165/1998 Sb., č. 326/1999 Sb. a č. 360/1999 Sb., nálezů ÚS č. 2/2000 Sb., zákonů č. 27/2000 Sb., č. 30/2000 Sb., č. 46/2000 Sb., č. 105/2000 Sb., č. 130/2000 Sb., č. 155/2000 Sb., č. 204/2000 Sb., č. 220/2000 Sb., č. 227/2000 Sb., č. 367/2000 Sb., č. 370/2000 Sb., (úplné znění pod č. 69/2001 Sb.), č. 120/2001 Sb., č. 137/2001 Sb., č. 231/2001 Sb., č. 271/2001 Sb., č. 317/2001 Sb., č. 451/2001 Sb., č. 491/2001 Sb., č. 202/2002 Sb., č. 226/2002 Sb., nálezů ÚS č. 276/2001 Sb., zákonů č. 151/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., nálezů ÚS

- č. 476/2002 Sb., zákonů č. 88/2003 Sb., č. 120/2004 Sb., nálezů ÚS č. 153/2004 Sb., zákonů č. 237/2004 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 340/2004 Sb., č. 436/2004 Sb., č. 501/2004 Sb., č. 554/2004 Sb., č. 555/2004 Sb., č. 628/2004 Sb., č. 59/2005 Sb., č. 170/2005 Sb., č. 205/2005 Sb., č. 216/2005 Sb., č. 342/2005 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 383/2005 Sb., č. 413/2005 Sb., č. 56/2006 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 79/2006 Sb., č. 112/2006 Sb., č. 113/2006 Sb., č. 115/2006 Sb., č. 133/2006 Sb., č. 134/2006 Sb., č. 135/2006 Sb., č. 189/2006 Sb., č. 216/2006 Sb., č. 233/2006 Sb., č. 267/2006 Sb., č. 264/2006 Sb., č. 315/2006 Sb. a č. 308/2006 Sb.
- 40/1964 Sb.** občanský zákoník, ve znění zákonů č. 58/1969 Sb., č. 146/1971 Sb., č. 159/1971 Sb., č. 46/1976 Sb., č. 127/1976 Sb., č. 131/1982 Sb., č. 137/1982 Sb., č. 139/1982 Sb., č. 70/1983 Sb., č. 94/1988 Sb., č. 188/1988 Sb., č. 87/1990 Sb., č. 90/1990 Sb., č. 105/1990 Sb., č. 116/1990 Sb., č. 87/1991 Sb., č. 509/1991 Sb., (úplné znění pod č. 47/1992 Sb.), č. 264/1992 Sb., č. 305/1993 Sb., č. 50/1994 Sb., č. 267/1994 Sb., č. 104/1995 Sb., č. 118/1995 Sb., č. 89/1996 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 227/1997 Sb., č. 91/1998 Sb., č. 165/1998 Sb., č. 159/1999 Sb., č. 363/1999 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 103/2000 Sb., č. 227/2000 Sb., č. 367/2000 Sb., č. 229/2001 Sb., č. 317/2001 Sb., č. 125/2002 Sb., č. 135/2002 Sb., č. 136/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., nálezů ÚS č. 476/2002 Sb., zákonů č. 88/2003 Sb., č. 37/2004 Sb., č. 47/2004 Sb., č. 480/2004 Sb., č. 554/2004 Sb., č. 359/2005 Sb., č. 56/2006 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 107/2006 Sb., č. 115/2006 Sb., č. 160/2006 Sb., č. 264/2006 Sb., č. 315/2006 Sb. a č. 443/2006 Sb.
- 176/1964 Sb.** vyhláška ministra zahraničních věcí o Evropské úmluvě o obchodní arbitráži
- 65/1965 Sb.** zákoník práce, ve znění zákonů č. 53/1968 Sb., č. 88/1968 Sb., č. 153/1969 Sb., č. 42/1970 Sb., č. 100/1970 Sb., č. 146/1971 Sb., č. 159/1971 Sb., č. 20/1975 Sb., č. 55/1975 Sb., č. 56/1975 Sb., č. 72/1982 Sb., č. 73/1982 Sb., č. 148/1983 Sb., č. 111/1984 Sb., č. 22/1985 Sb., č. 51/1987 Sb., č. 52/1987 Sb., č. 98/1987 Sb., č. 141/1988 Sb., č. 188/1988 Sb., č. 52/1989 Sb., č. 110/1990 Sb., č. 167/1990 Sb., č. 180/1990 Sb., č. 3/1991 Sb., č. 167/1991 Sb., č. 218/1991 Sb., č. 297/1991 Sb., č. 306/1991 Sb., č. 343/1991 Sb., č. 352/1991 Sb., č. 406/1991 Sb., č. 410/1991 Sb., č. 451/1991 Sb., č. 582/1991 Sb., č. 231/1992 Sb., č. 235/1992 Sb., č. 264/1992 Sb., č. 451/1992 Sb., č. 590/1992 Sb., č. 37/1993 Sb., č. 191/1993 Sb., č. 295/1993 Sb., č. 308/1993 Sb., č. 74/1994 Sb., (úplné znění pod č. 126/1994 Sb.), č. 182/1994 Sb., č. 241/1994 Sb., č. 263/1994 Sb., č. 118/1995 Sb., č. 287/1995 Sb., č. 138/1996 Sb., č. 167/1999 Sb., č. 225/1999 Sb., č. 29/2000 Sb., č. 155/2000 Sb., č. 220/2000 Sb., č. 238/2000 Sb., č. 257/2000 Sb., č. 258/2000 Sb., (úplné znění pod č. 85/2001 Sb.), č. 177/2001 Sb., č. 6/2002 Sb., č. 136/2002 Sb., č. 202/2002 Sb., č. 311/2002 Sb., č. 312/2002 Sb., č. 274/2003 Sb., č. 362/2003 Sb., č. 46/2004 Sb., č. 436/2004 Sb., č. 562/2004 Sb., č. 563/2004 Sb., č. 628/2004 Sb., č. 169/2005 Sb., č. 253/2005 Sb., č. 342/2005 Sb., č. 413/2005 Sb., č. 72/2006 Sb., č. 79/2006 Sb., č. 115/2006 Sb., č. 189/2006 Sb., a č. 308/2006 Sb.
- 17/1966 Sb.** vyhláška ministerstva dopravy o leteckém přepravním řádu, ve znění vyhlášky č. 15/1971 Sb.
- 36/1967 Sb.** zákon o znalcích a tlumočnících ve znění zákona č. 322/2006 Sb.
- 64/1975 Sb.** vyhláška ministra zahraničních věcí o Pařížské úmluvě na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20. března 1883, revidované v Bruselu dne 14. prosince 1900, ve Washingtonu dne 2. června 1911, v Haagu dne 6. listopadu 1925, v Londýně dne 2. června 1934, v Lisabonu dne 31. října 1958 a ve Stockholmu dne 14. července 1967, ve znění vyhl. č. 81/1985 Sb.

- 65/1975 Sb.** vyhláška ministra zahraničních věcí o Madridské dohodě o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek ze dne 14. dubna 1891, revidované v Bruselu dne 14. prosince 1900, ve Washingtonu dne 2. června 1911, v Haagu dne 6. listopadu 1925, v Londýně dne 2. června 1934, v Nice dne 15. června 1957 a ve Stockholmu dne 14. července 1967, ve znění vyhl. č. 78/1985 Sb.
- 67/1975 Sb.** vyhláška ministra zahraničních věcí o Lisabonské dohodě na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu ze dne 31. října 1958, revidované ve Stockholmu dne 14. července 1967, ve znění vyhl. č. 79/1985 Sb.
- 64/1986 Sb.** zákon České národní rady o České obchodní inspekci, ve znění zákonů č. 11/1987 Sb., č. 240/1992 Sb., (úplné znění pod č. 425/1992 Sb.), č. 22/1997 Sb., č. 110/1997 Sb., č. 189/1999 Sb., č. 71/2000 Sb., č. 145/2000 Sb., č. 102/2001 Sb., č. 321/2001 Sb., č. 205/2002 Sb., č. 309/2002 Sb., č. 226/2003 Sb., č. 439/2003 Sb., č. 444/2005 Sb. a č. 229/2006 Sb.
- 116/1990 Sb.** zákon o nájmu a podnájmu nebytových prostor, ve znění zákonů č. 403/1990 Sb., č. 529/1990 Sb., č. 229/1991 Sb., č. 540/1991 Sb., č. 302/1999 Sb., č. 522/2002 Sb. a č. 360/2005 Sb.
- 427/1990 Sb.** zákon o převezech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby, ve znění zákonů č. 528/1990 Sb., č. 541/1990 Sb., č. 429/1991 Sb. a č. 561/1991 Sb.
- 526/1990 Sb.** zákon o cenách, ve znění zákonů č. 135/1994 Sb., č. 151/1997 Sb., č. 276/1990 Sb., č. 29/2000 Sb., č. 141/2001 Sb., č. 276/2002 Sb., č. 124/2003 Sb., č. 354/2003 Sb., č. 484/2004 Sb., č. 217/2005 Sb., č. 377/2005 Sb. a č. 230/2006 Sb.
- 527/1990 Sb.** zákon o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění zákonů č. 519/1991 Sb., č. 116/2000 Sb., č. 207/2000 Sb. (úplné znění pod č. 3/2001 Sb.), č. 173/2002 Sb., č. 501/2004 Sb., č. 59/2005 Sb., č. 413/2005 Sb. a č. 221/2006 Sb.
- 531/1990 Sb.** zákon České národní rady o územních finančních orgánech, ve znění zákonů č. 337/1992 Sb., č. 35/1993 Sb., č. 325/1993 Sb., č. 85/1994 Sb., č. 311/1999 Sb., č. 132/2000 Sb., č. 218/2000 Sb., č. 253/2000 Sb., č. 58/2001 Sb., č. 309/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 501/2004 Sb., č. 444/2005 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 130/2006 Sb., č. 165/2006 Sb. a č. 230/2006 Sb.
- 577/1990 Sb.** nařízení vlády o finančním hospodaření státních podniků
- 580/1990 Sb.** vyhláška, kterou se provádí zákon č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění vyhlášek č. 580/1992 Sb., č. 231/1997 Sb. a č. 511/2004 Sb.
- 92/1991 Sb.** zákon o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění zákonů č. 92/1992 Sb., č. 264/1992 Sb., č. 541/1992 Sb., č. 544/1992 Sb., č. 210/1993 Sb., č. 306/1993 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 220/2000 Sb. a č. 179/2005 Sb.
- 160/1991 Sb.** sdělení o sjednání Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (Viedeňská úmluva), ve znění sdělení č. 341/1999 Sb.
- 172/1991 Sb.** zákon České národní rady o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění zákonů č. 485/1991 Sb., č. 10/1993 Sb., č. 114/2000 Sb., (úplné znění pod č. 398/2000 Sb.), č. 277/2002 Sb. a č. 320/2002 Sb.
- 220/1991 Sb.** zákon České národní rady o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře, ve znění zákonů č. 160/1992 Sb. a č. 285/2002 Sb.
- 229/1991 Sb.** zákon o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákonů č. 42/1992 Sb., č. 93/1992 Sb., č. 39/1993 Sb.

- a č. 183/1993 Sb., (úplné znění pod č. 195/1993 Sb.), č. 131/1994 Sb., nálezů ÚS č. 166/1995 Sb. a č. 29/1996 Sb., zákonů č. 30/1996 Sb., č. 139/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 253/2003 Sb., č. 354/2004 Sb., č. 272/2005 Sb., č. 531/2005 Sb., č. 131/2006 Sb. a č. 178/2006 Sb.
- 328/1991 Sb.** zákon o konkursu a vyrovnání, ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 216/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., (úplné znění pod č. 238/1996 Sb.), č. 151/1997 Sb., č. 12/1998 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 30/2000 Sb., č. 105/2000 Sb., č. 214/2000 Sb., č. 368/2000 Sb., č. 370/2000 Sb. (úplné znění pod č. 45/2001 Sb.), č. 120/2001 Sb., č. 125/2002 Sb. a nálezů ÚS č. 403/2002 Sb., č. 101/2003 Sb., č. 210/2003 Sb., zákonů č. 257/2004 Sb., č. 499/2004 Sb., č. 179/2005 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 79/2006 Sb., č. 245/2006 Sb. a č. 264/2006 Sb.
- 381/1991 Sb.** zákon České národní rady o Komoře veterinárních lékařů České republiky, ve znění zákona č. 318/2004 Sb.
- 455/1991 Sb.** zákon o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění zákonů č. 231/1992 Sb., č. 591/1992 Sb., č. 600/1992 Sb., č. 273/1993 Sb., č. 303/1993 Sb., č. 38/1994 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 136/1994 Sb., č. 200/1994 Sb., č. 237/1995 Sb., č. 286/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 95/1996 Sb., č. 147/1996 Sb., č. 19/1997 Sb., č. 49/1997 Sb., č. 61/1997 Sb., č. 79/1997 Sb., č. 217/1997 Sb., č. 280/1997 Sb., č. 15/1998 Sb., č. 83/1998 Sb., č. 157/1998 Sb., č. 167/1998 Sb., č. 159/1999 Sb., č. 356/1999 Sb., č. 358/1999 Sb., č. 360/1999 Sb., č. 363/1999 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 29/2000 Sb., č. 121/2000 Sb., č. 122/2000 Sb., č. 123/2000 Sb., č. 124/2000 Sb., č. 149/2000 Sb., č. 151/2000 Sb., č. 158/2000 Sb., č. 247/2000 Sb., č. 249/2000 Sb., č. 258/2000 Sb., č. 309/2000 Sb., č. 362/2000 Sb., č. 409/2000 Sb., č. 458/2000 Sb., č. 100/2001 Sb., č. 120/2001 Sb., č. 164/2001 Sb., č. 256/2001 Sb., č. 274/2001 Sb., č. 477/2001 Sb., č. 478/2001 Sb., č. 86/2002 Sb., č. 119/2002 Sb., č. 174/2002 Sb., č. 281/2002 Sb., č. 308/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., nálezů ÚS č. 476/2002 Sb., zákonů č. 88/2003 Sb., č. 130/2003 Sb., č. 162/2003 Sb., č. 224/2003 Sb., č. 228/2003 Sb., č. 274/2003 Sb., č. 354/2003 Sb., č. 438/2003 Sb., č. 38/2004 Sb., č. 119/2004 Sb., č. 167/2004 Sb., č. 257/2004 Sb. (úplné znění pod č. 374/2004 Sb.), č. 326/2004 Sb., č. 499/2004 Sb., č. 695/2004 Sb., č. 58/2005 Sb., č. 95/2005 Sb., č. 127/2005 Sb., č. 215/2005 Sb., č. 253/2005 Sb., č. 358/2005 Sb., č. 444/2005 Sb., č. 62/2006 Sb., č. 76/2006 Sb., č. 109/2006 Sb., č. 115/2006 Sb., č. 131/2006 Sb., č. 161/2006 Sb., č. 165/2006 Sb., č. 179/2006 Sb., č. 186/2006 Sb., č. 191/2006 Sb., č. 212/2006 Sb., č. 214/2006 Sb., č. 225/2006 Sb., č. 315/2006 Sb. a č. 310/2006 Sb.
- 529/1991 Sb.** zákon o ochraně topografií polovodičových výrobků, ve znění zákonů č. 116/2000 Sb. (úplné znění pod č. 399/2000 Sb.), č. 501/2004 Sb., a č. 221/2006 Sb.
- 549/1991 Sb.** zákon České národní rady o soudních poplatcích, ve znění zákonů č. 271/1992 Sb., č. 273/1994 Sb., č. 36/1995 Sb., (úplné znění pod č. 78/1995 Sb.), č. 118/1995 Sb., č. 160/1995 Sb., č. 151/1997 Sb., č. 209/1997 Sb., č. 227/1997 Sb., č. 103/2000 Sb., č. 155/2000 Sb., č. 241/2000 Sb., č. 255/2000 Sb., (úplné znění pod č. 46/2001 Sb.), č. 451/2001 Sb., č. 151/2002 Sb., č. 309/2002 Sb., č. 192/2003 Sb., č. 555/2004 Sb., č. 628/2004 Sb., č. 357/2005 Sb., č. 72/2006 Sb., č. 112/2006 Sb., č. 115/2006 Sb., č. 159/2006 Sb. a č. 189/2006 Sb.
- 563/1991 Sb.** zákon o účetnictví, ve znění zákonů č. 117/1994 Sb., č. 227/1997 Sb., č. 492/2000 Sb., č. 353/2001 Sb., (úplné znění pod č. 56/2002 Sb.), č. 437/2003 Sb. (úplné znění pod č. 31/2004 Sb.), č. 257/2004 Sb., č. 669/2004

- Sb., č. 179/2005 Sb., č. 495/2005 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 81/2006 Sb., č. 230/2006 Sb. a č. 264/2006 Sb.
- 569/1991 Sb.** zákon České národní rady o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění zákonů č. 546/1992 Sb., č. 161/1997 Sb., č. 269/1998 Sb., č. 95/1999 Sb., č. 144/1999 Sb., nálezu ÚS č. 3/2000 Sb., zákonů č. 66/2000 Sb., č. 308/2000 Sb., č. 396/2000 Sb., č. 313/2001 Sb., č. 15/2002 Sb., č. 148/2002 Sb., č. 260/2002 Sb., č. 423/2002 Sb., č. 253/2003 Sb., č. 85/2004 Sb., č. 179/2005 Sb., č. 285/2005 Sb., č. 131/2006 Sb. a č. 178/2006 Sb.
- 17/1992 Sb.** zákon o životním prostředí, ve znění zákonů č. 123/1998 Sb. a č. 100/2001 Sb.
- 21/1992 Sb.** zákon o bankách, ve znění zákonů č. 264/1992 Sb., č. 292/1993 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 83/1995 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 61/1996 Sb., č. 306/1997 Sb., č. 16/1998 Sb., č. 127/1998 Sb., č. 165/1998 Sb., č. 215/1998 Sb., č. 120/2001 Sb., č. 239/2001 Sb., č. 126/2002 Sb., č. 453/2003 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 439/2004 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 413/2005 Sb., č. 62/2006 Sb., č. 56/2006 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 70/2006 Sb., č. 159/2006 Sb. a č. 189/2006 Sb.
- 37/1992 Sb.** vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění vyhlášek č. 584/1992 Sb., č. 194/1993 Sb., č. 246/1995 Sb., č. 278/1996 Sb., č. 234/1997 Sb., č. 482/2000 Sb., č. 104/2002 Sb. a č. 268/2003 Sb.
- 42/1992 Sb.** zákon o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech, ve znění zákonného opatření předsednictva FS č. 297/1992 Sb., zákona č. 496/1992 Sb., č. 72/1994 Sb. a č. 144/1999 Sb., nálezu ÚS č. 3/2000 Sb., zákonů č. 310/2002 Sb., č. 436/2004 Sb. a č. 179/2005 Sb.
- 229/1992 Sb.** zákon o komoditních burzách, ve znění zákonů č. 216/1994 Sb., č. 105/1995 Sb., č. 70/2000 Sb., č. 285/2005 Sb. a č. 444/2005 Sb.
- 239/1992 Sb.** zákon České národní rady o Státním fondu kultury České republiky, ve znění zákonů č. 482/2004 Sb. a č. 342/2006 Sb.
- 241/1992 Sb.** zákon České národní rady o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj České kinematografie, ve znění zákonů č. 273/1993 Sb., č. 482/2004 Sb. a č. 342/2006 Sb.
- 265/1992 Sb.** zákon o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění zákonů č. 210/1993 Sb., č. 90/1995 Sb., č. 90/1996 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 30/2000 Sb., č. 120/2001 Sb., č. 59/2005 Sb. a č. 186/2006 Sb.
- 280/1992 Sb.** zákon České národní rady o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, ve znění zákonů č. 10/1993 Sb., č. 15/1993 Sb., č. 60/1995 Sb., č. 149/1996 Sb., č. 48/1997 Sb., č. 93/1998 Sb., č. 127/1998 Sb., č. 225/1999 Sb., č. 220/2000 Sb., č. 49/2002 Sb., č. 420/2003 Sb., č. 438/2004 Sb., č. 117/2006 Sb. a č. 267/2006 Sb.
- 301/1992 Sb.** zákon České národní rady o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění zákonů č. 121/1993 Sb. a č. 223/1994 Sb. (úplné znění pod č. 259/1996 Sb.)
- 337/1992 Sb.** zákon České národní rady o správě daní a poplatků, ve znění zákonů č. 35/1993 Sb., č. 157/1993 Sb., č. 302/1993 Sb., č. 315/1993 Sb., č. 323/1993 Sb., č. 85/1994 Sb., č. 255/1994 Sb., č. 59/1995 Sb., (úplné znění pod č. 66/1995 Sb.), č. 118/1995 Sb., č. 323/1996 Sb., č. 61/1997 Sb., č. 242/1997 Sb., č. 91/1998 Sb., č. 168/1998 Sb., č. 29/2000 Sb., č. 159/2000 Sb., č. 218/2000 Sb., č. 227/2000 Sb., č. 367/2000 Sb., č. 492/2000 Sb., č. 120/2001 Sb., č. 271/2001 Sb., č. 320/2001 Sb., č. 226/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 322/2003 Sb., č. 354/2003 Sb., č. 438/2003 Sb., č. 440/2003 Sb., č. 479/2003 Sb., č. 19/2004 Sb., č. 237/2004

- Sb., č. 254/2004 Sb., č. 436/2004 Sb., č. 501/2004 Sb., č. 554/2004 Sb., č. 179/2005 Sb., č. 215/2005 Sb., č. 381/2005 Sb., č. 413/2005 Sb., č. 444/2005 Sb., č. 62/2006 Sb., č. 56/2006 Sb., č. 70/2006 Sb., č. 115/2006 Sb., č. 214/2006 Sb. a č. 230/2006 Sb.
- 344/1992 Sb.** zákon České národní rady o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění zákonů č. 89/1996 Sb., č. 103/2000 Sb., č. 120/2000 Sb., (úplné znění pod č. 172/2000 Sb.), č. 220/2000 Sb., č. 53/2004 Sb., č. 186/2006 Sb. a č. 342/2006 Sb.
- 358/1992 Sb.** zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákonů č. 82/1998 Sb., č. 30/2000 Sb., č. 370/2000 Sb., č. 120/2001 Sb., č. 317/2001 Sb., č. 352/2001 Sb., č. 6/2002 Sb., nálezů ÚS č. 349/2002 Sb. a č. 476/2002 Sb., zákonů č. 88/2003 Sb., č. 18/2004 Sb., č. 237/2004 Sb., č. 284/2004 Sb., č. 554/2004 Sb., č. 628/2004 Sb., č. 216/2005 Sb., č. 344/2005 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 70/2006 Sb., č. 81/2006 Sb. a č. 308/2006 Sb.
- 478/1992 Sb.** zákon o užitných vzorech, ve znění zákonů č. 116/2000 Sb., (úplné znění pod č. 4/2001 Sb.), č. 500/2004 Sb. a č. 221/2006 Sb.
- 517/1992 Sb.** zákon České národní rady o České tiskové kanceláři
- 523/1992 Sb.** zákon České národní rady o daňovém poradenství a komoře daňových poradců České republiky, ve znění zákonů č. 170/2004 Sb., č. 284/2004 Sb., č. 70/2006 Sb. a č. 312/2006 Sb.
- 591/1992 Sb.** zákon České národní rady o cenných papírech, ve znění zákonů č. 89/1993 Sb., č. 331/1993 Sb., č. 259/1994 Sb., č. 61/1996 Sb., č. 152/1996 Sb., č. 15/1998 Sb., č. 70/2000 Sb., č. 307/2000 Sb., č. 362/2000 Sb., (úplné znění pod č. 70/2001 Sb.), č. 239/2001 Sb., č. 259/2001 Sb., č. 308/2002 Sb., nálezů ÚS č. 476/2002 Sb., zákonů č. 88/2003 Sb., č. 257/2004 Sb. a č. 56/2006 Sb.
- 634/1992 Sb.** zákon o ochraně spotřebitele, ve znění zákonů č. 217/1993 Sb., č. 40/1995 Sb., č. 104/1995 Sb., (úplné znění pod č. 34/1996 Sb.), č. 110/1997 Sb., č. 356/1999 Sb., č. 64/2000 Sb., č. 145/2000 Sb., č. 258/2000 Sb., č. 102/2001 Sb., č. 452/2001 Sb., č. 477/2001 Sb., č. 151/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 227/2003 Sb., č. 277/2003 Sb., č. 439/2003 Sb., č. 119/2004 Sb., č. 186/2004 Sb., č. 217/2004 Sb., č. 444/2005 Sb., č. 214/2006 Sb. a č. 229/2006 Sb.
- 1/1993 Sb.** Ústava České republiky, ve znění ústavních zákonů č. 347/1997 Sb., č. 300/2000 Sb., č. 395/2001 Sb., č. 448/2001 Sb. a č. 515/2002 Sb.
- 2/1993 Sb.** Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- 4/1993 Sb.** ústavní zákon České národní rady o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky
- 6/1993 Sb.** zákon České národní rady o České národní bance, ve znění zákonů č. 60/1993 Sb., č. 15/1998 Sb., č. 442/2000 Sb., nálezů ÚS č. 278/2001 Sb., zákonů č. 482/2001 Sb., č. 127/2002 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 62/2006 Sb., č. 57/2006 Sb. a č. 230/2006 Sb.
- 13/1993 Sb.** celní zákon, ve znění zákonů č. 35/1993 Sb., č. 113/1997 Sb., č. 63/2000 Sb., č. 256/2000 Sb., č. 265/2001 Sb., č. 1/2002 Sb., č. 309/2002 Sb., č. 322/2003 Sb., č. 354/2003 Sb., č. 362/2003 Sb., č. 187/2004 Sb., č. 413/2005 Sb., č. 79/2006 Sb., č. 267/2006 Sb. a č. 342/2006 Sb.
- 182/1993 Sb.** zákon o Ústavním soudu, ve znění zákonů č. 331/1993 Sb., č. 236/1995 Sb., č. 77/1998 Sb., č. 18/2000 Sb., č. 132/2000 Sb., č. 48/2002 Sb., č. 202/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 114/2003 Sb., č. 83/2004 Sb., č. 120/2004 Sb., č. 234/2006 Sb. a č. 342/2006 Sb.

- 330/1993 Sb.** sdělení ministerstva zahraničních věcí o sjednání Smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o dočasném oprávnění k podnikání fyzických a právnických osob, které podnikají na území druhé republiky po 31. prosinci 1992
- 38/1994 Sb.** zákon o zahraničním obchodu s vojenským materiálem a o doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 140/1961 Sb. (trestní zákon), ve znění zákonů č. 310/2002 Sb., č. 357/2004 Sb. a č. 413/2005 Sb.
- 42/1994 Sb.** zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění zákonů č. 61/1996 Sb., č. 15/1998 Sb., č. 170/1999 Sb., č. 353/2001 Sb., č. 309/2002 Sb. a č. 36/2004 Sb., č. 237/2004 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 444/2005 Sb., č. 56/2006 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 70/2006 Sb. a č. 342/2006 Sb.
- 68/1994 Sb.** sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přístupu České a Slovenské Federativní Republiky k Mezinárodní úmluvě na ochranu nových odrůd rostlin ze dne 2. prosince 1961, ve znění revidovaném v Ženevě dne 10. listopadu 1972 a 23. října 1978
- 72/1994 Sb.** zákon, kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům (zákon o vlastnictví bytů), ve znění zákona č. 273/1994 Sb., nálezu ÚS č. 280/1996 Sb., zákonů č. 97/1999 Sb., č. 103/2000 Sb., (úplné znění pod č. 2/2001 Sb.), č. 229/2001 Sb., č. 451/2001 Sb., (úplné znění pod č. 65/2002 Sb.), č. 320/2002 Sb., č. 437/2003 Sb., č. 171/2005 Sb. a č. 179/2005 Sb.
- 189/1994 Sb.** zákon o vyšších soudních úřednících, ve znění zákonů č. 152/1995 Sb., č. 62/1999 Sb., č. 192/1993 Sb. a č. 216/2005 Sb.
- 216/1994 Sb.** zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů ve znění zákona č. 245/2006 Sb.
- 223/1994 Sb.** zákon o sloučení Československé obchodní a průmyslové komory s Hospodářskou komorou České republiky, o některých opatřeních s tím souvisejících a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění zákona č. 121/1993 Sb.
- 7/1995 Sb.** sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé, ve znění sdělení č. 67/1997 Sb., č. 251/1997 Sb., č. 265/1998 Sb., č. 75/1999 Sb., č. 16/2000 Sb. m. s., č. 32/2001 Sb. m. s., č. 43/2003 Sb. m. s. a č. 107/2003 Sb. m. s.
- 58/1995 Sb.** zákon o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění zákonů č. 60/1998 Sb., č. 151/1998 Sb., č. 188/1999 Sb., č. 282/2002 Sb., č. 377/2005 Sb. a č. 23/2006 Sb.
- 89/1995 Sb.** zákon o státní statistické službě, ve znění zákonů č. 356/1999 Sb., č. 220/2000 Sb., č. 256/2000 Sb., č. 411/2000 Sb., č. 202/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 81/2004 Sb., č. 562/2004 Sb., č. 342/2005 Sb., č. 230/2006 Sb., č. 245/2006 Sb. a č. 342/2006 Sb.
- 114/1995 Sb.** zákon o vnitrozemské plavbě, ve znění zákonů č. 358/1999 Sb., č. 254/2001 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 118/2004 Sb., č. 327/2005 Sb., č. 186/2006 Sb. a č. 342/2006 Sb.
- 219/1995 Sb.** devizový zákon, ve znění zákonů č. 159/2000 Sb., č. 362/2000 Sb., č. 482/2001 Sb., č. 126/2002 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 354/2004 Sb. a č. 444/2005 Sb.

- 248/1995 Sb.** zákon o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění zákonů č. 208/2002 Sb., č. 320/2002 Sb. a č. 437/2003 Sb.
- 85/1996 Sb.** zákon o advokacii, ve znění zákonů č. 210/1999 Sb., č. 120/2001 Sb., č. 6/2002 Sb., č. 228/2002 Sb., nálezu ÚS č. 349/2002 Sb., zákonů č. 192/2003 Sb., č. 237/2004 Sb., č. 284/2004 Sb., č. 555/2004 Sb., č. 205/2005 Sb., č. 79/2006 Sb. a č. 312/2006 Sb.
- 190/1996 Sb.** vyhláška Českého úřadu zeměměřického a katastrálního, kterou se provádí zákon č. 265/1992 Sb. o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění zákona č. 210/1993 Sb. a zákona č. 90/1996 Sb. a zákon České národní rady č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění zákona č. 89/1996 Sb., ve znění vyhlášek č. 179/1998 Sb., č. 113/2000 Sb. a č. 163/2001 Sb.
- 22/1997 Sb.** zákon o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění zákonů č. 71/2000 Sb., č. 102/2001 Sb., č. 205/2002 Sb., č. 226/2003 Sb., č. 277/2003 Sb., č. 186/2006 Sb. a č. 229/2006 Sb.
- 77/1997 Sb.** zákon o státním podniku, ve znění zákonů č. 30/2000 Sb., č. 220/2000 Sb., č. 103/2001 Sb., č. 77/2002 Sb., č. 202/2002 Sb. a č. 480/2003 Sb.
- 15/1998 Sb.** zákon o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákonů č. 30/2000 Sb., č. 362/2000 Sb., č. 370/2000 Sb., č. 308/2002 Sb., č. 309/2002 Sb. (úplné znění pod č. 407/2002 Sb.), č. 257/2004 Sb., č. 626/2004 Sb., č. 381/2005 Sb., č. 56/2006 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 70/2006 Sb., č. 224/2006 Sb. a č. 342/2006 Sb.
- 148/1998 Sb.** zákon o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění zákonů č. 164/1999 Sb., č. 18/2000 Sb., č. 29/2000 Sb., č. 30/2000 Sb., č. 363/2000 Sb. a č. 60/2001 Sb., nálezu ÚS č. 322/2001 Sb., zákonů č. 151/2002 Sb., č. 310/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 436/2003 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 386/2004 Sb., č. 190/2005 Sb., č. 220/2005 Sb., č. 290/2005 Sb., č. 413/2005 Sb., č. 444/2005 Sb. a č. 342/2006 Sb.
- 309/1999 Sb.** zákon o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění zákonů č. 320/2002 Sb., č. 114/2003 Sb., č. 127/2005 Sb. a č. 380/2005 Sb.
- 363/1999 Sb.** zákon o pojišťovnictví, ve znění zákonů č. 159/2000 Sb., č. 316/2001 Sb., č. 12/2002 Sb., č. 126/2002 Sb., č. 39/2004 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 381/2005 Sb., č. 413/2005 Sb., č. 444/2005 Sb., č. 57/2006 Sb. a č. 70/2006 Sb.
- 26/2000 Sb.** zákon o veřejných dražbách, ve znění zákonů č. 120/2001 Sb., č. 517/2002 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 181/2005 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 56/2006 Sb. a č. 315/2006 Sb.
- 121/2000 Sb.** zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákonů č. 81/2005 Sb., č. 61/2006 Sb., č. 186/2006 Sb. a č. 216/2006 Sb.
- 128/2000 Sb.** zákon o obcích (obecní zřízení), ve znění zákonů č. 273/2001 Sb., č. 320/2001 Sb., č. 450/2001 Sb., č. 311/2002 Sb., č. 313/2002 Sb., č. 59/2003 Sb., č. 22/2004 Sb., č. 216/2004 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 421/2004 Sb., č. 501/2004 Sb., č. 626/2004 Sb., č. 413/2005 Sb., č. 61/2006 Sb., č. 186/2006 Sb., č. 189/2006 Sb., č. 234/2006 Sb. a č. 245/2006 Sb.
- 175/2000 Sb.** vyhláška o přepravním řádu pro veřejnou drážni a silniční osobní dopravu
- 218/2000 Sb.** zákon o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění zákonů č. 493/2000 Sb., č. 141/2001 Sb.,

- č. 187/2001 Sb., č. 320/2001 Sb., č. 450/2001 Sb., č. 202/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 479/2003 Sb., č. 186/2004 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 436/2004 Sb., č. 482/2004 Sb., č. 1/2005 Sb., č. 127/2005 Sb., č. 361/2005 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 546/2005 Sb., č. 112/2006 Sb., č. 130/2006 Sb., č. 138/2006 Sb., č. 140/2006 Sb., č. 230/2006 Sb. a č. 267/2006 Sb.
- 219/2000 Sb.** zákon o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění zákonů č. 492/2000 Sb., č. 229/2001 Sb., č. 320/2001 Sb., č. 202/2002 Sb., č. 280/2002 Sb., nálezu ÚS č. 476/2002 Sb. a zákonů č. 88/2003 Sb., č. 354/2003 Sb., č. 480/2003 Sb., č. 41/2004 Sb., č. 218/2004 Sb., č. 217/2005 Sb., č. 359/2005 Sb., č. 22/2006 Sb., č. 140/2006 Sb. a č. 342/2006 Sb.
- 254/2000 Sb.** zákon o auditorech a o změně zákona č. 165/1998 Sb., ve znění zákonů č. 209/2002 Sb., č. 169/2004 Sb., č. 284/2004 Sb., č. 56/2006 Sb., č. 57/2006 Sb. a č. 70/2006 Sb.
- 408/2000 Sb.** zákon o ochraně práv k odrůdám rostlin a o změně zákona č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin, ve znění pozdějších předpisů (zákon o ochraně práv k odrůdám), ve znění zákonů č. 147/2002 Sb., č. 149/2002 Sb., č. 219/2003 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 444/2005 Sb. a č. 554/2005 Sb.
- 503/2000 Sb.** nařízení vlády v Obchodním věstníku, ve znění zákonů č. 408/2003 Sb. a č. 511/2005 Sb.
- 120/2001 Sb.** zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění zákonů č. 6/2002 Sb., č. 279/2003 Sb., č. 360/2003 Sb., č. 53/2004 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 284/2004 Sb., č. 499/2004 Sb., č. 501/2004 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 70/2006 Sb., č. 79/2006 Sb., č. 133/2006 Sb. a č. 253/2006 Sb.
- 143/2001 Sb.** zákon o ochraně hospodářské soutěže, ve znění zákonů č. 340/2004 Sb., č. 484/2004 Sb., č. 127/2005 Sb. a č. 361/2005 Sb.
- 231/2001 Sb.** zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění zákonů č. 309/2002 Sb., č. 274/2003 Sb., č. 341/2004 Sb., č. 626/2004 Sb., č. 82/2005 Sb., č. 127/2005 Sb., č. 348/2005 Sb. a č. 235/2006 Sb.
- 239/2001 Sb.** zákon o České konsolidační agentuře, ve znění zákonů č. 15/2002 Sb., č. 126/2002 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 482/2004 Sb., č. 179/2005 Sb. a č. 76/2006 Sb.
- 452/2001 Sb.** zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele, ve znění zákonů č. 131/2003 Sb., č. 501/2004 Sb. a č. 221/2006 Sb.
- 477/2001 Sb.** zákon o obalech, ve znění zákonů č. 274/2003 Sb., č. 94/2004 Sb., č. 237/2004 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 444/2005 Sb. a č. 66/2006 Sb.
- 6/2002 Sb.** zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů (zákon o soudech a soudcích), ve znění zákonů č. 151/2002 Sb., č. 228/2002 Sb., nálezu ÚS č. 349/2002 Sb., zákonů č. 192/2003 Sb., č. 441/2003 Sb., č. 626/2004 Sb., č. 349/2005 Sb., č. 413/2005 Sb., č. 79/2006 Sb., č. 221/2006 Sb., č. 233/2006 Sb., č. 267/2006 Sb., č. 264/2006 Sb. a č. 342/2006 Sb.
- 47/2002 Sb.** zákon o podpoře malého a středního podnikání a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákonů č. 1/2004 Sb. a č. 690/2004 Sb.
- 77/2002 Sb.** zákon o akciové společnosti České dráhy, státní organizaci Správa železniční dopravní cesty a o změně zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění

- pozdějších předpisů, ve znění nálezu ÚS č. 83/2003 Sb., zákonů č. 179/2003 Sb. a č. 293/2004 Sb.
- 441/2003 Sb.** zákon o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochranných známkách), ve znění zákonů č. 501/2004 Sb. a č. 221/2006 Sb.
- 189/2004 Sb.** zákon o kolektivním investování, ve znění zákonů č. 377/2005 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 70/2006 Sb. a č. 224/2006 Sb.
- 190/2004 Sb.** zákon o dluhopisech, ve znění zákonů č. 378/2005 Sb., č. 56/2006 Sb., a č. 57/2006 Sb.
- 191/2004 Sb.** zákon o mezinárodní pomoci při vymáhání některých finančních pohledávek
- 199/2004 Sb.** vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení celního zákona a kterou se zrušují některé vyhlášky upravující osvobození od dovozního cla a nepreferenční původ zboží, ve znění zákonů č. 200/2005 Sb. a č. 411/2006 Sb.
- 256/2004 Sb.** zákon o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění zákonů č. 635/2004 Sb., č. 179/2005 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 56/2006 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 62/2006 Sb., č. 70/2006 Sb. a č. 159/2006 Sb.
- 257/2004 Sb.** zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o podnikání na kapitálovém trhu, zákona o kolektivním investování a zákona o dluhopisech, ve znění zákonů č. 669/2004 Sb., č. 413/2005 Sb. a č. 264/2006 Sb.
- 258/2004 Sb.** vyhláška, kterou se stanoví podrobnosti dodržování pravidel obezřetného poskytování investičních služeb a podrobnější způsoby jednání obchodníka s cennými papíry se zákazníky
- 259/2004 Sb.** vyhláška o druzích odborných obchodních činností obchodníka s cennými papíry vykonávaných prostřednictvím makléře, o druzích odborné specializace makléře a o makléřské zkoušce
- 260/2004 Sb.** vyhláška o náležitostech technického provedení kótovaných listinných cenných papírů
- 261/2004 Sb.** vyhláška o náležitostech a způsobu vedení deníku obchodníka s cennými papíry a zásadách pro vedení evidence přijatých a předaných pokynů investičního zprostředkovatele, ve znění vyhl. č. 221/2005 Sb.
- 262/2004 Sb.** vyhláška o pravidlech pro výpočet kapitálové přiměřenosti obchodníka s cennými papíry, který není bankou, na individuálním základě, ve znění vyhl. č. 383/2004 Sb. a č. 105/2006 Sb.
- 264/2004 Sb.** vyhláška o formě a způsobu zasilání výroční zprávy a pololetní zprávy emitenta kótovaného cenného papíru a o způsobu plnění povinnosti oznámit podíl na hlasovacích právech, ve znění vyhl. č. 458/2004 Sb.
- 265/2004 Sb.** vyhláška o podrobnostech plnění povinností depozitáře
- 266/2004 Sb.** vyhláška o hlášení obchodů s investičními nástroji přijatými k obchodování na regulovaném trhu
- 267/2004 Sb.** vyhláška o obsahu informačních povinností obchodníka s cennými papíry a způsobu jejich plnění, ve znění vyhl. č. 222/2005 Sb.
- 268/2004 Sb.** vyhláška o náležitostech a přílohách žádostí podle zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu
- 269/2004 Sb.** vyhláška o náležitostech a přílohách žádostí podle zákona č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování
- 270/2004 Sb.** vyhláška o způsobu stanovení reálné hodnoty majetku a závazků fondu kolektivního investování a o způsobu stanovení aktuální hodnoty akcie nebo podílového listu fondu kolektivního investování, ve znění vyhl. č. 431/2006 Sb.

- 271/2004 Sb.** vyhláška o informační povinnosti fondu kolektivního investování a investiční společnosti
- 355/2004 Sb.** vyhláška, kterou se stanoví forma, lhůta a způsob uveřejňování kurzu investičního nástroje přijatého k obchodování na regulovaném trhu a způsob informování Komise pro cenné papíry o využívání vnitřních informací a o manipulaci s trhem
- 383/2004 Sb.** vyhláška kterou se mění vyhláška Komise pro cenné papíry č. 262/2004 Sb., o pravidlech pro výpočet kapitálové přiměřenosti obchodníka s cennými papíry, který není bankou, na individuálním základě
- 414/2004 Sb.** vyhláška, o odměně nuceného správce, likvidátora a správce konkursní podstaty některých poskytovatelů služeb na kapitálovém trhu a o náhradě jejich hotových výdajů
- 417/2004 Sb.** zákon o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví
- 429/2004 Sb.** vyhláška, kterou se stanoví pravidla jednání investičního zprostředkovatele se zákazníky, administrativní postupy a mechanismus vnitřní kontroly nezbytné pro řádný výkon činnosti investičního zprostředkovatele
- 360/2004 Sb.** zákon o Evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS) a o změně zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o evropském hospodářském zájmovém sdružení)
- 500/2004 Sb.** správní řád, ve znění zákona č. 413/2005 Sb.
- 536/2004 Sb.** vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o podnikání na kapitálovém trhu v oblasti ochrany proti zneužívání trhu
- 594/2004 Sb.** zákon, jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu zboží a technologií dvojího užití
- 627/2004 Sb.** o evropské společnosti, ve znění zákona č. 264/2006 Sb.
- 14/2005 Sb. m. s.** Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o ukončení platnosti dvoustranných a mnohostranných mezinárodních smluv sjednaných v gesci Ministerstva průmyslu a obchodu, ve znění vyhl. č. 43/2006 Sb.
- 201/2005 Sb.** o statistice vyváženého a dováženého zboží a způsobu sdělování údajů o obchodu mezi Českou republikou a ostatními členskými státy Evropských společenství
- 228/2005 Sb.** zákon o kontrole obchodu s výrobky, jejichž držení se v České republice omezuje z bezpečnostních důvodů, a o změně některých zákonů
- 412/2005 Sb.** o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti
- 21/2006 Sb.** o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování), ve znění zákona č. 165/2006 Sb.
- 137/2006 Sb.** zákon o veřejných zakázkách, ve znění zákona č. 328/2006 Sb.
- 307/2006 Sb.** zákon o evropské družstevní společnosti

Literatura

- Bakeš, M. a kol.* Finanční právo. 3. aktualizované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003
- Barák, J. a kol.* Zákon o bankách s komentářem. Praha : ASPI, a. s., 2002
- Bartošíková, M. a kol.* Základy obchodního práva. Praha : Prospektrum, 1994
- Bartošíková, M., Štenglová, I.* Společnost s ručením omezeným. Praha : C. H. Beck, 2003
- Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. a kol.* Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003
- Bělohávek, A.* Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2004
- Bílek, P., Drápal, L., Jindřich, M., Wawerka, K.* Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005
- Boháček, M. a kol.* Právo průmyslového a jiného duševního vlastnictví. Praha : VŠE, 1994
- Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M.* Občanský soudní řád. Komentář. 6. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003
- Bureš, J., Drápal, L.* Zástavní právo a soudní praxe. Praha : C. H. Beck, 1996
- Černá, S.* Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice. Praha : C. H. Beck, 1999
- Černá, S.* Faktický koncern, ovládací smlouva a smlouva o převodu zisku. Praha : Linde Praha, 2004
- Černá, S.* Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl. Praha : ASPI, 2006
- Dědič, J., Forejt, A., Kopáč, L., Knap, K., Kučera, Z., Koláček, M., Tomsa, M., Stuna, S.* Obchodní zákoník. Komentář. Praha : Trizonia, 1992
- Dědič, J., Švarc, Z. a kol.* Učebnice práva pro ekonomy. Praha : Prospektrum, 1994
- Dědič, J., Pauly, J.* Cenné papíry. Praha : Prospektrum, 1994
- Dědič, J., Kopáč, L.* Obchodní zákoník s úvodním komentářem. Praha : Prospektrum, 1996
- Dědič, J., Kříž, R., Štenglová, I.* Akciové společnosti. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003
- Dědič, J.* Obchodní zákoník. Komentář. I.–III. díl. Praha : POLYGON, 2002
- Dědič, J., Štenglová, I.* Zákon o cenných papírech. Komentář. Praha : C. H. Beck, 1997
- Dědič, J., Kunešová, J.* Společnost s ručením omezeným. Praha : POLYGON, 1999
- Dědič, J., Křetínský, D., Vacek, L.* Zákon o investičních společnostech a investičních fondech. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2001
- Dědič, J., Čech, P.* Evropské právo společností. Praha : POLYGON, 2004
- Dědič, J., Čech, P.* Obchodní právo po vstupu ČR do EU. 2. vydání. Praha : POLYGON, 2005

- Dědič, J., Čech, P.* Evropská akciová společnost. Praha : POLYGON, 2006
- Dvořák, T.* Družstevní právo. Praha. 2. vydání. C. H. Beck, 2001
- Dvořák, T.* Společnost s ručením omezeným. Komplexní pohled na s. r. o. Praha : ASPI, a. s., 2002
- Dvořák, T.* Veřejná obchodní společnost. Praha : ASPI a. s., 2003
- Dvořák, T.* Akciová společnost a Evropská společnost. Praha : ASPI, a. s., 2005
- Eliáš, K.* Obchodní společnosti. Praha : C. H. Beck, 1994
- Eliáš, K.* Kurs obchodního práva I., II. Praha : C. H. Beck, 1995
- Eliáš, K. a kol.* Kurs obchodního práva III. Praha : C. H. Beck, 1996
- Eliáš, K.* Společnost s ručením omezeným. Praha : Prospektrum, 1997
- Eliáš, K.* Akciová společnost. Praha : Linde, a. s., 2000
- Eliáš, K.* Obchodní zákoník, poznámkové vydání. 3. vydání. Praha : Linde, a. s., 1999
- Eliáš, K., Dvořák, T., Havel, B.* Zákon o penzijním připojištění. Komentář. Praha : Linde, a. s., 2001
- Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. a kol.* Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003
- Eliáš, K., Bejček, J., Hajn, P., Ježek, J. a kol.* Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002
- Faldyna, F., Bejček, J., Hajn, P., Hušek, J., Marek, K., Pokorná, J., Rozehnalová, N.* Obchodní zákoník s komentářem. I. a II. díl. Praha : Codex, 2000
- Fiala, J., Novotný, M., Oehm, J.* Zákon o vlastnictví bytů. Komentář. 2., doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2002
- Forejt, A.* Řešení sporů v rozhodčím řízení. Praha : Prospektrum, 1995
- Giese, E., Dušek, P., Koubová, M., Dietschová, L.* Zajištění závazků v České republice. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003
- Hajn, P.* Právo nekalé soutěže. Brno : Masarykova univerzita, 1994
- Hajn, P.* Jak jednat v boji s konkurencí. Praha : Linde, 1995
- Helešic, F.* Evropské a české družstevní právo. Praha : Eurolex Bohemia, 2006
- Hendrych, D. a kol.* Právnícký slovník. Praha : C. H. Beck, 2001
- Holeyšovský, M.* Zástavní právo. Praha : Newsletter, 1995
- Holeyšovský, J.* Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy. Praha : C. H. Beck, 2003
- Horáček, R. a kol.* Práva na označení (zákon o ochranných známkách a zákon o označení původu a zeměpisných označení). Komentář. Praha : C. H. Beck, 2004
- Hrušáková, M. a kol.* Zákon o rodině. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2001
- Hurdík, J.* Právnícké osoby a jejich typologie. Praha : C. H. Beck, 2003
- Chalupa, R., Štenglová, I., Tomsa, M. a kol.* Obchodní zákoník. Komentář. Praha : C. H. Beck, 1994

- Chalupa, R., Štruplová, E.* Obchodní smlouvy podle obchodního a občanského zákoníku. Praha : Management Press, Profit, 1992
- Immenga, Mestmäcker* GWB Kommentar. München : C. H. Beck, 1992
- Janatka, F., Händl, J., Novák, R. a kol.* Obchodní operace ve vývozu a dovozu. Praha : Codex Bohemia, s. r. o., 1999
- Jasanský, J., Bača, J., Macek, J., Svátková, S., Tomsa, M.* Sdružení bez právní subjektivity a tiché společenství. Ostrava : Montanex, 1996
- K vybraným otázkám obchodního práva. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica, 1998, č. 2
- Kamlach, M.* Zákon o rozhodčím řízení s komentářem. Ostrava : Sagit, 1995
- Kanda, A.* Mezinárodní kupní smlouva. Praha : Academia, 1988
- Kanda, A.* Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku. Praha : Linde Praha, 1999
- Kislingerová, E.* Oceňování podniku. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2001
- Knap, K.* Autorský zákon a předpisy související. Praha : Právnické a ekonomické nakladatelství Linde, 1993
- Knap, K., Opltová M., Kříž, J., Růžek, M.* Práva k nehmotným statkům. Praha : Codex, Nakladatelství Hugo Grotia, 1993
- Knap, K., Munková, J., Tomsa, M.* Ochrana práv a zájmů podnikatelů v hospodářské soutěži. Ostrava : Montanex, 1993
- Knap, K.* Právo hospodářské soutěže. Praha : Orbis, 1993
- Knap, K.* Právní ochrana hospodářské soutěže. Díl 2. Ochrana proti nekalé soutěži. Praha : ABF – nadace pro rozvoj architektury a stavitelství, 1992
- Knapová, M., Švestka, J. a kol.* Občanské právo hmotné I. II. Praha : Codex, 1995
- Kolektiv* Účetní a daňové dopady obchodního zákoníku. Ostrava : Sagit, 1997
- Konečná, H., Moravcová, J.* Nový devizový zákon a prováděcí předpisy s komentářem. Praha : POLYGON, 1996
- Kopáč, L.* Obchodní kontrakty I. II. Praha : Prospektrum, 1993
- Kopáč, L.* Směnky a směnečné právo. Praha : Prospektrum, 1992
- Kovařík, Z.* Směnka a šek v České republice. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2000
- Kovařík, Z.* Zákon směnečný a šekový. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 1997
- Kučera, Z.* Mezinárodní právo soukromé. Doplněk. 1994
- Kučera, Z., Tichý, L.* Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. Praha : Panorama, 1989
- Musil, R.* Ochrana utajovaných skutečností. Praha : Eurounion, s. r. o., 2001
- Liška, P.* Zákon o bankách a předpisy související. Zákony s poznámkami. Praha : C. H. Beck, 1999
- Motejzlíková, J., Steiner, V. a kol.* Zákon o rozhodčím řízení. Komentář. Praha : C. H. Beck, 1996

- Munková, J.* Zákon o ochraně hospodářské soutěže. Komentář. Praha : C. H. Beck, 1994
- Munková, J.* Právo proti nekalé soutěži. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2001
- Munková, J., Svoboda, P. Kincl, J.* Soutěžní právo. Praha : C. H. Beck, 2006
- Patsch, H., Nesý, P., Kozáková, A.* Společnost s ručením omezeným. Praha : V. Linhart, 1934
- Pauknerová, M.* Společnosti v mezinárodním právu soukromém. Praha : Karolinum, 1998
- Pauly, J.* K zákonu o cenných papírech. Praha : Orac, 1998
- Pelikánová, I., Plíva, S., Příbyl, Z., Černá, S., Vít, J., Zahradníčková, M.* Obchodní právo I. II. Praha : Codex, Nakladatelství Hugo Grotia, 1993
- Pelikánová, I.* Komentář k obchodnímu zákoníku. 1. díl. 4. vydání. Praha : ASPI, a. s. , 2004
- Pelikánová, I.* Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. díl. 3. vydání. Praha : ASPI, a. s. , 2004
- Pelikánová, I.* Komentář k obchodnímu zákoníku III. Praha : Linde, 1996
- Pelikánová, I.* Komentář k obchodnímu zákoníku IV. Praha : Linde, 1997
- Pelikánová, I.* Komentář k obchodnímu zákoníku V. Praha : Linde, 1999
- Pelikánová, I.* Úvod do srovnávacího práva obchodního. Praha : C. H. Beck, 2000
- Pelikánová, I.* Srovnávací právo obchodní: veřejná obchodní společnost. Praha : Orac, 2002
- Pelikánová, I.* Obchodní právo. I. díl. Praha: ASPI, a. s. , 2005
- Pelikánová, I., Černá, S. a kol.* Obchodní právo. Společnosti obchodního práva a družstva. II. díl. ASPI, a. s. , 2006
- Plíva, S.* Hospodaření s majetkem státu. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2004
- Pokorná, J.* Obchodní společnosti a družstvo. Acta Universitatis Brunensis – Iuridica, No 114. Brno : Masarykova univerzita, 1992
- Pošvář, J.* Akciová společnost. Praha : V. Linhart, 1933
- Právní otázky fúzí, holdingů, koncernů a jiných forem propojení podniků. Acta oeconomica pragensia, ročník 7, 1999, č. 2
- Raban, P.* Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004
- Růžička, K.* Jak obchodovat se zahraničím. Ostrava : Montanex, 1995
- Růžička, K.* Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. 1. vydání. Plzeň : Vydavatel Aleš Čeněk.
- Římalová, O., Holejšovský, J.* Družstva. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2004
- Součková, M. a kol.* Zákoník práce. Komentář. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2001
- Staša, J., Srbová, J.* Zákon o živnostenském podnikání (živnostenský zákon) a předpisy související. Komentář. 4. doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2005

Literatura

- Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. vydání. Praha : C. H. Beck, 2004
- Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F. Trestní řád. Komentář I. a II. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005
- Šámal, P., Púry, F., Sotolář, A., Štenglová, I. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha : C. H. Beck, 2001
- Štenglová, I., Tomsa, M., Plíva, S. a kol. Obchodní a občanský zákoník pro podnikatele. Ostrava : Montanex, 1992
- Štenglová, I. Smlouvy ve výstavbě. Praha : Prospektrum, 1995
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005
- Štenglová, I. a kol. Stavební právo soukromé. Praha : POLYGON, 2000
- Štenglová, I. Obchodní rejstřík po novele. Praha : ASPI, a. s., 2005
- Štenglová, I., Drápal, L., Púry, F., Korbel, F. Obchodní tajemství. Praha : Linde, a. s., 2005
- Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006
- Telec, I. Autorský zákon. Komentář. Praha : C. H. Beck, 1997
- Tichý, L., Rainer, A., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2004
- UNIDROIT – Zásady mezinárodních obchodních smluv. Praha : CODEX Bohemia, 1997
- Vomáčková, H. Účetnictví akvizic, fúzí a jiných vlastnických transakcí. Praha : POLYGON, 2005
- Weinhold, D. Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2000
- Zoufalý, V., Munková, J. a kol. Velká kniha smluvních vzorů. Komentované vzory s disketou. 4. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2003

Věcný rejstřík

Číslo uvádějí paragrafy

A

absolutní obchody 261
adhézní smlouvy 262
akcie druhy 155, 158, 159
– forma 156
– pojem 155
– podoba 155
– splácení 168, 177, 204
– upisování 164 n., 203
– získávání vlastních akcií 161 n.
akciová společnost 154–236
– – akcionář, práva akcionáře 155 n., 178 n., 181 n.
– – dozorčí rada 197 n.
– – dluhopisy 160, 207, 217a
– – likvidace 75 n., 179, 219, 220
– – obchodní jméno 154
– – orgány 184 n.
– – oznamovací povinnost 183d
– – představenstvo 191 n.
– – rezervní fond 67, 217
– – stanovy 173 n.
– – valná hromada 180, 184 n., 191, 193
– – ustavující valná hromada 169 n.
– – účetní závěrka 39 n., 187
– – vyloučení upisovatele 177
– – zákaz konkurence 65, 196
– – základní jmění 58, 162, 202 n., 211 n.
– – založení a vznik 62, 162 n., 172
– – zrušení a zánik 68–69, 161c, 218, 220a
akreditiv 261, 334, 682 n., 691, 762
– dokumentární 261, 689 n., 762
analogie 1
apostilace 31

atest 591
auditor 39, 774

B

balení zboží 420, 422, 425
bankovní dokumentární inkaso 261, 602, 692 n., 697 n., 762
bankovní uložení věci 261, 700 n., 763
bankovní záruka 261, 313 n., 762
bezdůvodné obohacení 53
bezúhonnost 31, 135, 194
běžný účet 261, 708 n., 762
bojkot 44

C

cena kupní 409, 445, 448, 450, 454, 476, 482, 758
– za dílo 536, 546 n., 758
– běžná nebo obvyklá v mezinárodním obchodu 734, 737
cenné papíry 155 n., 160, 176, 217a, 261, 528, 577, 612, 720
cenová doložka 473
cestovní šek 261, 720 n.
cizinci 21, 73

Č

čistý obchodní majetek 6

D

dědění po členu družstva 232
– podílu společníka společnosti

- s ručením omezeným 116
 - podílu společníka veřejné obchodní společnosti 91
 - delcredere 586
 - delokalizační doložky 46
 - devizový kurs 744
 - dispoziční právo odesílatele 618
 - dispozitivní ustanovení 1, 263
 - dividenda 178 n.
 - dluhopisy 160, 207, 217a
 - prioritní 160
 - vyměnitelné 160
 - dobu plnění, obecně 340 n.
 - – u kupní smlouvy 414, 416
 - – u smlouvy o dílo 537, 548
 - – u smlouvy o koupi najaté věci 494
 - dodání zboží 412 n.
 - dohody o výkonu hlasovacích práv 66a, 66, 186d
 - doklady ke zboží 417–419, 422
 - dokumentární inkaso 602, 618, 697, 698, 762
 - doložky dodací 266, 274
 - dozorčí rada akciové společnosti 197 n.
 - – společnosti s ručením omezeným 137 n.
 - družstvo 221–260
 - členství 221 n., 227 n.
 - členství v orgánech 246 n., 251
 - členská schůze 237, 239
 - členská schůze ustavující 224
 - členský vklad 223
 - družstva založená před účinností obchodního zákoníku 765
 - družstevní podnik 766, 767
 - družstevní záložna 221 n., 229, 232 n., 235 n., 240, 242, 249, 255, 257
 - kontrolní komise 244
 - likvidace 75 n., 259
 - malé družstvo 245
 - podíl vypořádací 233 n., 255
 - nedělitelný fond 235
 - orgány 237 n., 251
 - orgány malého družstva 245
 - předseda 243, 245
 - představenstvo 243, 245
 - přechod členských práv a povinností 229 n.
 - rozdělení zisku 236, 252
 - sloučení, splynutí, rozdělení 69, 256
 - stanovy 226
 - účetní závěrka 39 n., 252
 - úhrada ztrát 222 n., 252
 - uhrazovací povinnost 222 n., 252
 - vstupní vklad 223
 - výroční zpráva 253
 - zákaz konkurence 65, 249
 - základní členský vklad 223
 - základní jmění 223
 - založení a vznik 224, 225
 - zrušení a likvidace 75 n., 254 n.
- E**
- emisní ážio 163a
 - emisní kurs 163a
 - Evropský hospodářský prostor 21
- F**
- finanční zajištění 323 n.
 - finanční kolaterál 323a
 - forma právních úkonů 272
 - fyzická osoba jako podnikatel (obchodní jméno, zápis do obchodního rejstříku) 2, 3, 9, 10, 13 n., 28
 - – zahraniční 21
 - fúze – viz sloučení, splynutí
- H**
- holding 66a
 - hospodářská soutěž 41–55

Věcný rejstřík

- – nedovolené omezování 42
- – nekalá soutěž 42 n.
- hospodářská zařízení občanských sdružení 766 n.
- hospodářské tajemství 51

CH

- charter 638, 640
- chráněné odrůdy rostlin a plemen zvířat 46, 47, 508

I

- inominátní smlouvy 261, 262, 269
- Incoterms 274, příloha
- inkaso a dokumentární inkaso 261, 449, 450, 692 n.
- inventura 35

J

- jakost zboží 420, 422, 759
- jednání podnikatele 13 n.
- jednání ve shodě 66b
- jednatel 128, 133, 135 n.
- jmění 6, 69

K

- kartel 42
- kartelová dohoda 42
- klamání spotřebitelů 44
- klamavá reklama 44, 45
- klamavé označení zboží a služeb 44, 46
- kogentní ustanovení 1, 263
- kolaterál finanční 323a
- komanditní společnost 93–104
 - – komanditista 93, 95, 98
 - – komplementář 93
 - – na akcie 56, 766
 - – obchodní jméno 8 n., 95
 - – obchodní vedení 97

- – práva a povinnosti společníků 97
- – rozdělení zisku 100
- – ručení společníků 93
- – statutární orgán 101
- – založení společnosti 57, 93, 96
- – změna společenské smlouvy 97, 103
- – zrušení společnosti 103 n.
- komise nákupní 577
- prodejní 577
- komisionářská smlouva 577–590
- – vymezení a obecné povinnosti 577
- – odměna a náklady 587, 588
- – přechod vlastnického práva 583
- – obstarání převodu cenných papírů 583
- kompenzace viz započtení
- koncern 66
- konkurenční nabídka převzetí 183f
- konkurs 28, 68, 72, 359, 364
 - komanditisty 102
 - společníka společnosti s ručením omezeným 148
 - společníka veřejné obchodní společnosti 88
 - podnikatele v tichém společenství 679
- kontrolní komise družstva 244
- kontrolní osvědčení 591, 592
- koupě na zkoušku 471, 472
- kritický bod 730
- kumulace žalob 54
- kupní smlouva 409–470
 - – balení a obal 420, 422
 - – cena kupní 409, 445, 448 n., 482, 486, 758
 - – cenová doložka 473 n.
 - – doklady vztahující se ke zboží 411, 417, 418, 419, 422
 - – dodací lhůta 414 n.
 - – jakost a provedení 420, 422, 759

- – místo dodání 412 n.
- – nabytí vlastnického práva 443–446
- – náhrada škody, zvláštní ustanovení 440, 469, 470
- – nebezpečí škody na zboží 368, 372, 455–461
- – odpovědnost za vady, záruka 422–432, 433–442
- – oznámení vad (reklamace) 428, 436, 438, 441
- – právní vady 433–435
- – součinnost kupujícího 451, 452
- – uchování zboží 462 n.
- – zajištění zaplacení 454
- – základní povinnosti kupujícího 447 n.
- – základní povinnosti prodávajícího 411 n.

L

- leasing 489 n.
- legitimace aktivní 53, 54
 - pasivní 53
- lhůta pro dodání zboží 414–416
 - návrh na výmaz společnosti 75
 - návrh na vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze 242, 259
 - návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady 131, 183
 - odpor věřitele při prodeji podniku 478
 - otevření akreditivu 683
 - oznámení konání valné hromady 129, 184
 - oznámení vad díla 562
 - oznámení vad zboží 428
 - oznámení vůle koupit najatou věc 491
 - oznámení změny stanov družstva 226
 - poskytnutí dodatečné lhůty k plnění 350

- – poskytnutí úvěru 500
- – projednání odstoupení z funkce v družstvu 248
- – projednání odstoupení členů orgánů společnosti 66
- – provedení díla 537
- – přihlášení pohledávek v likvidaci 73
- – splacení akcií 177
- – splacení vkladu v družstvu 224
- – splacení vypořádacího podílu 61, 233, 255
- – splatnost úroků z úvěru 503
- – svolání ustavující valné hromady 169
- – svolání řádné, mimořádné a náhradní valné hromady a. s. 181, 184, 185
- – svolání valné hromady s. r. o. 129
- – uplatnění práva dědice na účast ve v. o. s. a s. r. o. 91, 116
- – uplatnění práva z cenové doložky 475
- – uplatnění práva z porušení zákazu konkurence 65
- – uplatnění práva na zvýšení ceny díla 547
- – uplatnění práva na uzavření či doplnění smlouvy 292
- – určení obsahu budoucí smlouvy a doplnění smlouvy 292
- – vrácení prostředků z úvěru 504
- – výmaz z obchodního rejstříku při prodeji podniku 488
- – výpověď smlouvy o úvěru 500
- – výpověď smlouvy o běžném účtu 715
- – výpověď smlouvy o vkladovém účtu 717
- – výpověď společníka 88
- – zápis společnosti do obchodního rejstříku (podání návrhu) 62

Věcný rejstřík

- zaslání účetní závěrky akcionářům 192
- licenční smlouva 508 n.
- likvidace 28, 56, 68, 70 n., 769
- akciové společnosti 70 n., 219
- družstva 70 n., 259
- komanditní společnosti 70 n., 104
- právnických osob (jiných) 761, 767
- při prodeji podniku 488
- společnosti s ručením omezeným 70 n., 153
- likvidátor 13, 71 n., 75
- listina upisovatelů 165

M

- majetek obchodní viz obchodní majetek
- mandátní smlouva 566–576
- předání věci 569
- škoda na věcech 570
- úplata a náhrada nákladů 571
- výpověď smlouvy 574
- měna peněžitého závazku 732, 733
- přepočít 733
- mezinárodní obchod 729–755
- mezinárodní obchodní zvyklosti 729
- měnová doložka 744
- náhrada škody – zvláštní ustanovení 736 n.
- mezizásilatel 605
- místo plnění – obecná ustanovení 335 n.
- nepeněžitého závazku 336
- peněžitého závazku 337 n.
- z kupní smlouvy 412
- ze smlouvy o dílo 554
- místo podnikání 2

N

- nabídka na odkoupení 183h

- nabídka převzetí 183a–183g
- náhrada škody 373–386, 757
- – liberační důvody viz vyloučení odpovědnosti
- – nedostatek součinnosti a jednání poškozeného 376
- – oznamovací povinnost 377
- – povinnost k odvracení nebo zmenšení škody 376, 382, 384
- – při deliktní škodě 757
- – při škodě na věci 368
- – vyloučení odpovědnosti 374, 375
- – vztah k odpovědnosti za vady 440, 564
- – vztah ke smluvní pokutě 300
- – vztah k úrokům z prodlení 369
- – zvláštní úpravy pro odpovědnost dopravce 622, 773
- – – – odpovědnost mandátáře 570
- – – – nekalou soutěž 53
- – – – neoprávněné užívání obchodního jména 12
- – – – neudělení úředního povolení při vývozu a dovozu 731
- – – – porušení oznamovací povinnosti 377
- – – – porušení povinnosti uzavřít budoucí smlouvu 290
- – – – zneužití důvěrných informací 271
- – – – komisionářskou smlouvu 583
- – – – kupní smlouvu 440, 469 n.
- – – – mandátní smlouvu 570
- – – – smlouvu o bankovním uložení věci 704
- – – – smlouvu o dílo 540, 564
- – – – smlouvu o inkasu 694
- – – – smlouvu o nájmu dopravního prostředku 632
- – – – smlouvu o otevření

- akreditivu 688
 - – – – smlouvu o kontrolní činnosti 599
 - – – – smlouvu o skladování 533
 - – – – smlouvu o uložení věci 521, 704
 - – – – smlouvu zasílatelskou 603
 - nájem dopravního prostředku – viz smlouva o nájmu dopravního prostředku
 - náložný list 612–616
 - napodobení otrocké 47
 - nárok na přiměřené zadostiučinění 12, 20, 53
 - na vydání bezdůvodného obohacení 20, 53
 - nebezpečí škody na věci 368, 372, 455 n., 461, 483, 493, 542
 - nedělitelný fond družstva 235
 - nekalá soutěž 44 n.
 - nemovitosti 14, 401, 483, 493
 - nemožnost plnění 352 n., 731
 - neoprávněné podnikání 3a
 - nezmocněný jednatel 16
 - notářský zápis 57, 171, 186, 224, 254
- O**
- občanský zákoník ve vztahu k obchodnímu zákoníku 1, 4, 261
 - obchod vázaný 750
 - vícestranný výměnný 751
 - obchodní jmění 6
 - obchodní firma 8 n., 28, 47, 76, 95, 107, 154, 221, 481, 678
 - – pojem 8
 - – zásady 8
 - – právnických osob 9
 - – fyzických osob 9
 - – kmen 8, 9
 - – dodatky 9
 - – nezaměnitelnost 10
 - – převod, přechod, změny 11
 - – ochrana 12
 - obchodní listiny 13a
 - obchodní majetek 6
 - obchodní rejstřík 3, 27–38l, 62, 75, 78, 96, 111, 112, 225
 - – definice 27
 - – princip publicity 28, 29
 - – sbírka listin 38i
 - – zapisované údaje 35, 36, 38g
 - – zápis odštěpného závodu 38f
 - – podmínky zápisu 31
 - – návrh na zápis 32
 - obchodní společnosti – obecně
 - – společná ustanovení 3, 56–75, 764, 766
 - – druhy 56
 - – likvidace 70 n.
 - – neplatnost založení 69b
 - – přeměna, rozdělení, sloučení, splynutí 69, 69a
 - – podíl společníka 61, 69, 161
 - – právní úkony 63 n.
 - – rezervní fond 67
 - – vklad společníka 59 n.
 - – zakladatelé 56
 - – zápis do obchodního rejstříku 2, 3, 27 n.
 - – zrušení a zánik 68 n.
 - obchodní tajemství 17–20, 51
 - obchodní veřejná soutěž 281 n.
 - Obchodní věstník 33, 34, 769, 770
 - obchodní zastoupení 590, 652 n.
 - obchodní zvyklosti 1, 264, 730
 - odpor věřitele 478
 - odpovědnost za vady 422, 425 n., 441, 454, 469, 484, 486, 495, 598, 749, 755
 - vyloučení 736
 - odstoupení od smlouvy 302, 344 n., 356, 441, 454, 469, 505, 506, 507, 749, 755
 - odstupné 355

odštěpný závod 7, 13, 28 n.
ohrožování zdraví a životního prostředí 52
ochrana autorskoprávní 47
– průmyslověprávní 47
– označení původu 46
– označení podniku 47
– zdraví a životního prostředí 52
ochranné známky 46, 47, 479, 508
okolnosti vylučující odpovědnost 300, 373, 374, 736
omezení prodeje v mezinárodním obchodu 742 n.
organizační složka podniku 7, 13
– zahraniční osoby 21/3, 28/4
opční listy 217a
ovládající osoba 66a
ovládaná osoba 66a
oznamovací povinnost akcionáře 183d

P

pactum de contrahendo 289 n.
parazitování na pověsti 48
Pařížská unijní úmluva (PUÚ) 43, 508
platební nezpůsobilost 326, 359
plná moc 13, 14, 31, 57, 568
plnění závazku částečné 329, 347 n., 407
– – doba plnění 340 n.
– – druhové věci 328, 330
– – důvody k odepření plnění 335 n.
– – nabídnuté třetí osobou 332
– – nemožnost plnění 352, 731
– – právo odepřít plnění 325, 326
– – volba způsobu 324
– – zánik závazku splněním 324
– – započítávání plnění druhových závazků 330
pobyt viz povolení k pobytu
poctivý obchodní styk 265

počítačové programy 47
podíl 61, 69, 161
– na likvidačním zůstatku 61, 73, 92, 153, 155, 220
podmínky výkonu funkce 76, 93, 194
podnik 5 n., 23, 261
– družstevní 766
– občanského sdružení 766
– společný 766
– změna nebo likvidace 766
podnikání 2
– zahraničních osob 21 n.
podnikatel 2, 23, 35, 261
podnikatelská seskupení 66a
podnikový rejstřík 27 n., 768
podplácení 49
poukázka na akcie 204b
povolení úřední 731
povolení k pobytu 30
pracovněprávní vztahy při prodeji podniku 480
– – v družstvu 226
právní úkon 15, 63, 266 n., 272
právní vady 433 n., 486
právnícká osoba 9, 21 n., 24, 26, 28, 767
práva z průmyslového vlastnictví 47
– u licenční smlouvy 508 n.
– u smlouvy o dílo 558, 559
– u smlouvy o prodeji podniku 479
právo hospodaření 761
prekluze 387
princip teritoriality 43, 433
prioritní akcie 159
procesní plná moc 14
prodej omezení 742
– výhradní 745
– jednotlivý 747
prodlení 80, 113, 177, 345 n., 374, 506, 735
– dlužníka 365 n.
– věřitele 370 n.
projekt rozdělení 220r

projev vůle, výklad 266, 274 n.
 prokura, prokurista 14, 28, 125
 promlčení 387–408
 – promlčecí doba 292, 391 n., 408
 – omezení promlčecí doby 401, 408
 – prodloužení promlčecí doby 401
 – stavení promlčecí doby 402 n.
 – účinky promlčení 388 n.
 – uznávání závazku 407
 prospekt 163
 provozovna 7, 16
 předběžné opatření 54
 předkupní právo k akciím 159, 160, 204
 předseda družstva 243, 245
 představenstvo akciové společnosti 191, 194 n.
 – družstva 243
 překážky výkonu funkce 31a
 přepravní doklad 611
 přepravní řády 629, 773
 přeprava věci viz smlouva
 zasílatelská a smlouva o přepravě věci
 převod akcie 156, 261, 409 n., 577
 převod obchodního jmění na
 společníka 28a, 69, 69b, 69h, 92c, 104c, 153c, 220p
 působnost občanského a obchodního zákoníku 1, 4, 261 n.

R

rejstříkový soud 27
 reklama 45, 48, 50, 52
 – bioreklama 52
 – ekologická 52
 – klamavá 44, 45
 – opěrná 48
 – podprahová 44
 – redakční 45
 – skrytá 44, 45
 – srovnávací 48, 50
 – superlativní 50

relativní obchody 261
 rezervní fond 67, 124, 217
 rozdělení zisku 236
 rozdělení družstva 28a, 256
 – obchodní společnosti 28a, 69, 69c, 92d, 104d, 153d, 220r–220za
 rozhodčí řízení 267, 351, 354, 403 n., 760
 rozhodný den 156b
 rozsudek, uveřejnění 55
 ručení 56, 76, 86 n., 93, 95, 106, 115, 222, 310, 477, 573, 573, 658, 678
 – bankovní záruka 313 n.

S

samostatně převoditelná práva 156a
 samovstup komisionáře 584
 – zasílatele 605
 sbírka listin 27a
 seznam členů družstva 228
 sídlo 2, 266
 skladištní list 528
 sleva z ceny 436 n., 439 n., 486, 564
 slib odškodnění 725, 726, 727, 728
 sloučení družstev 28a, 256
 – obchodních společností 28a, 69, 69a, 69h, 92a,b, 104a, b, 153a, b, 220a–220m
 smlouva, dodatečné doplnění obsahu 269, 270, 291
 – důvěrné informace 271
 – forma 272
 – nepojmenovaná 269
 – o výhradním prodeji 745
 – použití všeobecných dodacích podmínek, dodacích doložek a formulářů 273 n.
 – současné uzavření více smluv 275
 – uzavírání 269 n., část třetí díl třetí komentář
 – ve prospěch třetího 752
 – vzájemně závislé smlouvy 275,

- 750
- dealerská 577
- komisionářská 577
- kupní 409 n., blíže viz kupní smlouva
- licenční 508 n.
- mandátní 566, 567 n.
- o bankovním dokumentárním inkasu 261, 697 n., 762
- o bankovním uložení věci 261, 700 n., 762
- o běžném účtu 261, 708 n., 762
- o dílo 536–565
 - – – cena podle rozpočtu 546 n.
 - – – kontrola provádění díla 550, 553
 - – – místo předání 554
 - – – nebezpečí škody 542
 - – – odpovědnost za vady 560 n.
 - – – práva k nehmotným statkům 556
 - – – provedení díla 554 n.
 - – – věci k provedení díla 539 n., 551, 561
 - – – vlastnické právo ke zhotovované věci 542
 - – – záruka 562, 563
- v o fúzi 220a
 - o inkasu 261, 602, 692 n., 762
 - o kontrolní činnosti 261, 591 n.
 - o koupi najaté věci 489 n.
 - o nájmu dopravního prostředku 630 n.
 - o nájmu podniku 488b n.
 - ovládací 190b–190d
 - o obchodním zastoupení 652, 653 n.
 - – – výhradní obchodní zastoupení 665
 - o prodeji podniku 261, 476 n.
 - o provozu dopravního prostředku 261, 638 n.
 - o přepravě věci 610 n., 773
 - o převodu obchodního podílu 115
 - o převodu zisku 190a, 190c,d
 - o rozdělení 220za
 - o skladování 527, 528 n.
 - o tichém společenství 261, 673, 674 n.
 - o uložení věci 516, 517 n.
 - o úvěru 261, 497 n.
 - o uzavření budoucí smlouvy 289 n.
 - o vkladovém účtu 261, 716 n.
 - o výhradním prodeji 745 n.
 - o výkonu funkce 66
 - o zprostředkování 642
 - směnná 261
 - zasílatelská 601 n.
- smlouvy adhézní 262
 - o právní pomoci 31
 - spotřebitelské 262
 - úplatné o cenných papírech 261, 409 n., 566, 577, 700
- smluvní pokuta 300 n.
- soutěž hospodářská 41, 55
 - – dobré mravy soutěže 44
 - – nekalá 41, 42, 44
 - – ochrana soutěže 42
 - – omezování soutěže 42
 - – účast v soutěži 41, 42
- soutěžitel 41, 42, 44, 54
- splynutí obchodních společností 28a, 69, 69a, 69h, 92a, 104a, 153a, b, 220 n., 220o
- družstev 256
- společenská smlouva – obecně 57
 - – o veřejné obchodní společnosti 78, 81, 83
 - – o komanditní společnosti 94, 97
 - – o společnosti s ručením omezeným 110, 121, 141
- společná práva a společné závazky 294 n.
- společnost s ručením omezeným 105–153
 - – – dozorčí rada 137
 - – – jednatel 133 n.

- – – – likvidace 70 n., 153
- – – – obsah společenské smlouvy 110
- – – – obchodní podíl 61, 114 n., 119 n.
- – – – orgány 125 n., 133 n., 137 n.
- – – – příplatková povinnost 121
- – – – rezervní fond 67, 124
- – – – rozhodování mimo valnou hromadu 130
- – – – ručení společníků 106, 118
- – – – ručení jednatelů 123
- – – – valná hromada 113, 125 n., 138, 141
- – – – vklad společníka 59, 109, 113
- – – – vyloučení společníka 113, 121, 149
- – – – vypořádací podíl 61, 150
- – – – základní jmění 108, 142 n.
- – – – zrušení a zánik společnosti 68 n., 151 n.
- – – – zrušení účasti společníka 148
- souběžné zvýšení a snížení základního kapitálu 216c
- společný podnik 766, 767
- spotřebitel 44, 53
- Spotřebitelské smlouvy 262
- srovnávací reklama 50a
- stanovy akciové společnosti 173 n.
- družstva 226
- společnosti s ručením omezeným 112
- stát právní 25
- území 738, 741
- státní podnik 5, 28, 761
- statutární orgán 13, 28, 66, 70 n., 85, 101, 133 n., 191 n., 243, 245

Š

šek cestovní 720 n.

škoda viz náhrada a nebezpečí škody
škoda na věci 368

T

tajemství obchodní viz obchodní
tajemství
testy zboží 50
topografie polovodičových
výrobků 508

U

účet běžný a vkladový viz smlouva
o běžném účtu, smlouva
o vkladovém účtu
účet kontokorentní 710
účetnictví 39, 40
účetní závěrka 38i, 39, 676
uhrazovací povinnost 222
újma 44
úrok z prodlení 369, 735
úrokové akcie 159, 764
úřední povolení 352, 731
ustavující schůze 224
úvěr 797 n.
uznání závazků 323, 407

V

valná hromada akciové
společnosti 184 n.
– – společnosti s ručením
omezeným 125 n.
vázané obchody 750 n.
veřejná obchodní společnost 76–92
– – – dědění podílu 91
– – – likvidace 70 n., 92
– – – obchodní jméno 8 n., 9, 77
– – – obchodní vedení 81
– – – ručení společníků 56, 76, 86
– – – společenská smlouva 78 n.
– – – statutární orgán 85
– – – zrušení a zánik 68, 69, 88, 90

veřejná obchodní soutěž 281 n.
veřejnost 54
veřejná nabídka akcií 164
veřejný návrh na uzavření smlouvy 276 n.
veřejný návrh smlouvy o koupi akcií 186a
většinový společník 66a
vklad členský 222 n., 226 n.
– – základní 223
– – vstupní 223
vklad společníka 59, 69, 80, 93 n., 105 n., 108 n., 113, 121, 163, 165, 171, 202
vkladový účet 716
vlastní kapitál 6
vlastnické právo ke zboží 443–446
– – k nemovitosti při koupi podniku a najaté věci 483, 493
– – k předmětu díla 542 n., 554
– – od nevlastníka 446
– – výhrada vlastnického práva 445
všeobecné obchodní podmínky 273
vynález 508
výkladové pravidlo 266, 273 n.
vypořádací podíl 61, 89, 91, 102, 150, 233, 234, 255
výpověď komisionářské smlouvy 589
– licenční smlouvy 515
– mandátní smlouvy 574, 575
– smlouvy o běžném účtu 715
– smlouvy o obchodním zastoupení 668
– smlouvy o tichém společenství 679
– smlouvy o bankovním uložení věci 705
– smlouvy o běžném a vkladovém účtu 715, 717
– smlouvy o úvěru 500
– společenské smlouvy veřejné obchodní společnosti 88
vystoupení z družstva 231

vyvlastnění 25
vzory průmyslové, užité 47, 508

Z

zadostiučinění 12, 20, 53
zahraniční osoba 3, 21 n., 28, 43
zákaz dalšího vývozu 739 n.
– konkurence 65, 84, 99, 139, 196, 200
zakladatelé společnosti 56, 64, 261
zakladatelská listina 57, 112, 162, 163
– smlouva 162, 163
základní kapitál 58, 105, 108, 142 n., 154, 157, 162, 202 n., 223
– – zapisovaný základní kapitál 223
zákonný zástupce 13, 15
záměna 44, 47
zánik závazku dodatečnou nemožností plnění 352
– – odstoupením od smlouvy 344 n., 356, viz též jednotlivé smluvní typy
– – splněním 324 n.
– – zaplacením odstupného 355
započtení pohledávek 358 n.
záruka bankovní 313 n.
– za jakost 429 n., 563
zasílatelský list (příkaz) 601
zastavení obchodního podílu 117a
zástavní právo 297 n., 608, 628, 707
zastoupení 13, 126, 186, 240
zatímní list 176
zlehčování soutěžitele 48, 50
změna právní formy družstva 254
– – – obchodní společnosti 28a, 69, 69d–69g, 92e, 104e, 153e, 220zb
zneužívající klausule 262
zmocnění 13 n.
zřizovací výdaje 65a
zpětný vývoz 730
zveřejňování údajů 769

zvyklosti obchodní viz obchodní
zvyklosti

Ž

žaloba odstraňovací 12, 20, 53

- určovací 402
- zákaz kumulace žalob 54
- zdržovací 12, 20, 53, 54
- společníka 131a, 182
- živnostenské oprávnění 2, 30, 477
- životní prostředí 52